Mihaela Cristina Verzea

PARTIDUL-STAT

structuri politice (1948-1965)

EDITURA CETATEA DE SCAUN

Mihaela-Cristina Verzea (n.1977) a absolvit Facultatea de Istorie a Univeristății din București. Doctor în istorie Magna Cum Laude, ***Partidul-Stat. Structuri politice. 1948-1965,*** 2010 (Universitatea Bucureşti), decembrie 2010.

A publicat numeroase articole ştiinţifice asupra unor teme privind istoria comunismului românesc. A coordonat şi organizat o serie de expoziţii muzeale dintre care: "***Şi tu ai fost urmărit!***", în colaborare cu Consiliul Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii, Bucureşti, 28 mai – 30 septembrie 2002; ***"Aniversarea a 50 de ani de la Olimpiada de la Helsinki. Confluenţe şi congruenţe româno – finlandeze",*** Bucureşti, iulie 2002 ; ***„Bărăgan, 1951 – 1956. O deportare în vremuri de pace",*** în colaborare cu Organizaţia Şvabilor bănăţeni din Germania şi Casa Germanilor din Europa Răsăriteană, Bucureşti, aprilie 2003.

2002 -2010 – a activat în echipa Muzeului Naţional de Istorie a României

2010-prezent angajat al Muzeului de Istorie şi Arheologie Piatra-Neamţ.

Mihaela-Cristina Verzea

PARTIDUL - STAT

STRUCTURI POLITICE
(1948-1965)

EDITURA CETATEA DE SCAUN

Referenți științifici:
Prof. univ. dr. Mihai Retegan
Prof. univ. dr. Ion Scurtu
Prof. univ. dr. Dinu C. Giurescu
Prof. univ. dr. Marian Cojoc
Coperta: Dan Mărgărit
Tehnoredactare: Claudiu Florin Stan

Coperta I:

Foto sus: *Conducătorii de partid şi de stat privesc demonstraţia oamenilor muncii din Capitală, cu prilejul zilei de 1 mai 1965.* Dată/loc: Bucureşti, 1 mai 1965, 31.03.2013, Fototeca online a comunismului românesc, fototeca.iiccr.ro/picdetails.php?picid=30658X2X270 2/2, Cota: 2/1965

Foto jos: Aspect din timpul lucrărilor celui de al VIII-lea Congres al U.T.C- ului. Dată/loc: Bucureşti, iulie 1965, Cota: 1/1966, fototeca.iiccr.ro/picdetails.php?picid=30752X22X5732, Fototeca online a comunismului românesc.

Reproducerea parțială sau totală a prezentei lucrări
fără acordul editurii reprezintă infracțiune.

ISBN PDF: 978-606-537-161-3
ISBN Print: 978-606-537-160-6

©*Editura Cetatea de Scaun,* Târgoviște, 2012-2013

tel./fax.: 0245 218318, 0721 209 519;
editura@cetateadescaun.ro , www.cetateadescaun.ro

Cuprins

Cuvânt înainte 7

Introducere 9

Sursele documentării și metodologia de cercetare 15

Capitolul I **Partidul** 23

I.A. Teoretizarea conceptului de Partid-Stat: repere istoriografice. Trăsături generale ale sistemului totalitar al Partidului Unic. Impunerea modelului sovietic. Evoluția relației dintre Partid și Stat în interiorul lagărului socialist. 23

I.B. Partidul Muncitoresc Român. Studiu de caz. Evoluția structurilor politice de partid (1948-1965) 62

I.B.1. Premisele preluării puterii politice prin implantarea structurilor comuniste 62

I.B.2. Evoluția structurilor centrale de partid 79

I.B.3. Evoluția organelor locale de partid în perioada 1948-1965 164

Capitolul II **Statul** 199

II.A. Constituțiile comuniste. Repere generale. Evoluția raportului dintre stat și partid în textul legilor fundamentale din 1948, 1952, 1965 200

II.B. Organele puterii de stat – Structuri politice controlate de Partid 217

II.B.1. Marea Adunare Națională 217

II.B.2. Consiliul de Miniștri 248

II.B.3. Organele locale ale puterii de stat 286

II.C. Organizarea justiției comuniste 329

Capitolul III **Partidul-Stat și structurile politice implicate în transformarea vieții economice (1948-1965)** 344

Considerații generale 344

III.A. Naționalizarea. Structuri politice create de partid pentru desființarea proprietății private 346

III.B. Comisia de Stat a Planificării, organism cu rol în dirijarea economiei românești 365

Considerații generale 365

III.B.1. Comisia de Stat a Planificării. Legislația adoptată în perioada 1948-1965 369

III.B.2. Scurt istoric 375

III.B.3. Studiu de caz 388

III.C. Structuri politice implicate în procesul de colectivizare 403

III.C.1. Premisele colectivizării 403

III.C.2. Crearea structurilor politice de partid pentru subordonarea agriculturii românești de către Partidul-Stat (Secția Agrară, direcțiile politice) 423

III.C.3. Implicarea Secției Agrare a C.C. al P.M.R. în procesul de colectivizare a agriculturii românești în perioada 1950-1962 428

Concluzii 463

Bibliografie 467

Anexa I. Organizarea Partidului Muncitoresc Român. Schema 479

Cuvânt înainte

Apetența istoricilor, mai ales cei din tânăra generație, de a studia perioada pe care îndeobște o numim „regimul comunist" nu cunoaște limite. Este și cazul lucrării supuse atenției *Partidul-Stat. Structuri politice. 1948-1985*, o demonstrație reușită a modului în care P.M.R./P.C.R. a controlat întreaga viață de stat. Lucrarea preia forma și conținutul tezei de doctorat susținute de Mihaela-Cristina Verzea la Universitatea București. Efortul autoarei s-a îndreptat către obținerea unei baze documentare cât mai consistente care să-i asigure, pe de o parte, o vedere cât mai largă, mai obiectivă asupra subiectului, iar pe de altă parte să nu mai lase loc altor interpretări care nu sunt așezate pe o bază documentară serioasă. La capătul perioadei de studiu în Arhivele Naționale se poate spune că fondul documentar referitor la fostul partid comunist nu mai are secrete pentru autoare. Cancelaria și toate secțiile Comitetului Central au fost riguros studiate extrăgându-se de acolo informațiile care au constituit fundamentul lucrării, pe care s-a așezat întreaga construcție. Dintre acestea, cea mai folosită a fost, firesc, Secția Organizatorică, organism esențial pentru analiza structurilor specifice Partidului-Stat.

Pe de altă parte, pentru a evita abordări deja existente sau facile, autoarea a studiat un număr impresionant de lucrări, dintre care unele creează cadrul general, iar altele luminează unul sau altul dintre multele aspecte ale subiectului ales. Pe lângă lucrările istoricilor români, autoarea a apelat și la studiile istoricilor străini, pentru a analiza comparativ realitățile proprii „lagărului" socialist. Evident, nu este însă suficient să asiguri o documentare de calitate, este absolut necesar să reușești să o interpretezi. Din acest punct de vedere autoarea dă măsura calității analizei efectuate de-a lungul cărții, a faptului că nu îi este străină metodologia de lucru. Cercetarea s-a desfășurat de la general la particular, de la sistemul sovietic exportat prin „grija" armatei sovietice și a altor vectori de același calibru, până la felul în care a fost aplicat în România. De la prima alcătuire, imagine, a acestui corp străin altoit pe istoria românilor până la tentativele de a-l „româniza" și rezultatul acestora. Analiza nu se face exclusiv asupra derulărilor românești, ci suntem martorii unei priviri comparate, punându-ni-se la dispoziție material documentar pentru a înțelege ce s-a petrecut în restul spațiului intrat sub incidența socialismului de tip sovietic. Acesta a fost drumul parcurs de autoare, în demonstrația ei de a ne prezenta partidul-stat, structura lui și felul în care a acționat. Cu acest lucru în minte autoarea și-a structurat lucrarea pe trei părți, fiecare dintre acestea rezolvând întrebările esențiale ale temei: cât de ... democrat era sistemul de democrație populară; care era raportul dintre partid și stat și cine avea în sistemul politic comunist preeminența; pârghiile prin care se exercita preeminența și, în sfârșit, felul în care funcționa sistemul. Pentru

a ilustra acest ultim aspect a fost ales domeniul economic, cel care reflectă cel mai bine conţinutul sistemului şi regimului.

Fiecare din cele trei capitole ale lucrării se deschide cu o abordare teoretică şi istoriografică a subiectului tratat, după care autoarea trece la analiza aprofundată a cadrului general (partidul, de pildă) şi a tuturor componentelor sale. Nu suntem în faţa unei simple analize descriptive, ci de fiecare dată autoarea încearcă să găsească şi să explice resorturile politice, sociale, propagandistice ale felului în care se derulau lucrurile. Şi pentru că vorbim despre partid este potrivit să spunem că analiza nu se opreşte la primul nivel – Biroul Politic, de pildă, ci continuă până la organele locale. Nu ni se pune în faţă, pur şi simplu, structura, ci întregul context politic care a impus într-un moment sau altul o anumită iniţiativă înregistrată iniţial pe plan legislativ şi care va avea ulterior consecinţe organizatorice. La fel stau lucrurile şi în capitolul despre statul comunist.

Cu toţii ne amintim sintagma „partidul – centrul vital al naţiunii”... În fond, autoarea demonstrează că aceasta a fost reală, dar nu în sensul dorit de conducerea partidului, ci ea masca controlul cvasitotal al societăţii de către partidul-stat. Sau, cine ştie, poate acesta era ceea ce se dorea cu adevărat!?

Nu doar calitatea informaţiei şi a analizei constituie punctele-tari ale lucrării, ci şi felul în care ea este scrisă. Un stil elegant care dovedeşte experienţă în ale scrisului şi interpretării surselor documentare, „colorat” cu tabele şi grafice care asigură fluenţă şi uşoara parcurgere a unei lucrări nu chiar atât de reduse ca volum.

Prof. dr. ***Mihai Retegan***

Introducere

Prin lucrarea propusă "Partidul-Stat. Structuri politice. 1948-1965" s-au urmărit definirea și argumentarea conceptului de Partid-Stat și prezentarea structurilor politice prin intermediul cărora Partidul Muncitoresc Român a monopolizat puterea politică, realitatea puterii fiind transferată de la organele de stat la cele de partid. După căderea comunismului, accesul la fondurile de arhivă a permis studierea regimurilor de factură totalitară. Au fost astfel publicate culegeri de documente, au fost elaborate studii și lucrări științifice care abordează această perioadă istorică, însă o analiză detaliată asupra modului în care Partidul și-a subordonat și a controlat viața de stat prin intermediul structurilor politice special create nu există. S-au cercetat fie fenomenele sociale, politice, economice, culturale și spirituale specifice regimurilor staliniste, fie s-au realizat prezentări evenimențiale ale acestui interval de timp. Considerăm astfel obligatorie completarea istoriografiei cu un studiu care să recompună osatura Partidului-Stat.

"Orice organ și orice lucrător al organului de stat, indiferent de postul pe care îl ocupă trebuie să se afle sub controlul organelor și organizațiilor de partid", declara liderul Partidului-Stat, Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu prilejul prezentării "Raportului delegației P.M.R. cu privire la lucrările Congresului al XX-lea al P.C.U.S." la plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 23-25 martie 1956. Din această perspectivă ne-am propus abordarea lucrării cu titlul "Partidul-Stat. Structuri politice. 1948-1965". Structurile politice de partid au dublat structurile statului, aflate sub controlul total al Partidului Muncitoresc Român prin proliferarea practicii populării acestora cu oameni devotați regimului comunist. În fapt, dominația Partidului s-a realizat prin:

- Structurile politice de partid, de stat sau mixte.
- Crearea unei rețele de personal aflat exclusiv în slujba conducerii comuniste.
- Desemnarea conducerii în structurile politice de stat.
- Ocuparea pozițiilor cheie în guvern de către cei mai importanți lideri ai regimului.
- Controlul exercitat asupra procedurilor de selectare a candidaților pentru deputați în parlament și în organele locale ale puterii de stat pentru a asigura alegerea unui număr adecvat de suporteri simpatizanți ai partidului.

Preluarea modelului sovietic la nivel instituțional a influențat decisiv evoluția structurilor politice în intervalul cronologic menționat. Uniformizarea instituțională a fost însoțită de egalizarea economică, intelectuală și culturală. Caracterul totalitar al noului regim instaurat la 30 decembrie 1947 a avut repercursiuni semnificative asupra structurilor politice. Statul s-a transformat într-o "organizație de fațadă compusă din birocrați simpatizanți". Deciziile partidului comunist deveneau hotărâri,

decrete și legi ale guvernului. Organul legislativ, cel executiv, chiar și justiția jucau rolul de executanți ai politicii partidului comunist.

Spre deosebire de un regim politic democratic, în interiorul căruia structurile politice de partid participă la buna funcționare a structurilor politice de stat, fără însă a le controla și dirija, în interiorul unui sistem politic totalitar, subordonarea organelor statului Partidului era o necesitate. Totodată, apare o categorie cu totul aparte, respectiv cea a structurilor politice mixte, de partid și de stat. Acestea constituie expresia cea mai elocventă a supremației absolute a Partidului Muncitoresc Român.

Lucrarea se compune din trei capitole al căror conținut încearcă să evidențieze evoluția structurilor politice în perioada 1948-1965 și implicarea Partidului Muncitoresc Român în toate domeniile vieții de stat.

Prima parte a Capitolului I constituie baza teoretică a lucrării propuse, ea sintetizând trăsăturile generale ale sistemului totalitar al Partidului Unic precum și evoluția raportului dintre Partid și Stat în interiorul lagărului socialist. Partidul, sprijinindu-se pe ideologia marxist-leninistă, a înființat structuri politice și guvernamentale și a stabilit politicile naționale de dezvoltare. Din punct de vedere organizatoric, Partidul avea o structură piramidală.

Secretarul General
Congresul
Comitetul Central
Biroul Politic
Secretariatul
Comisia Controlului de Partid
Direcții/Secții – corespondente ale birourilor guvernamentale, cu drept
de control asupra organelor statului
Comitete locale de partid

O trăsătură dominantă a regimului Partidului-Stat constă în crearea unui cadru aparent democratic de funcționare a structurilor politice. În realitate, puterea se concentra la nivelul organelor executive, Biroul Politic și Secretariatul, structuri care îi reuneau pe cei mai influenți membri ai Partidului Unic.

Trecând de la general la particular, în cea de-a doua parte a primului capitol este analizată structura organizatorică a Partidului Muncitoresc Român la nivel central. Acest subcapitol ne permite evidențierea similitudinilor existente între formula structurilor politice de partid ale P.M.R. și cele ale P.C.(b)U.S. Plecând de la prevederile statutare, informația este completată de materialul de arhivă, reprezentat de stenogramele organelor executive ale Partidului-Stat (Biroul Politic, Secretariatul ale C.C. al P.M.R.). Anul 1949 prezintă o semnificație aparte din perspectiva analizei structurilor din componența Partidului Muncitoresc Român întrucât Secretariatul adresa C.C. al P.C.(b)U.S. rugămintea de a permite unei delegații române să meargă în U.R.S.S. pentru a fi instruită în legătură cu aparatul central de partid. În urma răspunsului favorabil a fost redactat un proiect pentru îmbunătățirea structurii organizatorice a P.M.R., acțiune absolut necesară dacă luăm în considerare declarațiile unui secretar al C.C. al P.M.R., Teohari Georgescu: "Fără organe de partid bine

organizate nu se poate să avem un aparat de stat mai puternic". Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. din 21-23 ianuarie 1950 a pus bazele noii structuri organizatorice a Partidului Muncitoresc Român care s-a menținut (fără modificări esențiale) până în momentul desfășurării Congresului al IX-lea al C.C. al P.C.R. din iulie 1965. Structurilor anterior menționate li s-a adăugat Biroul Organizatoric, organism important care avea și prerogativa alegerii și numirii cadrelor din nomenclatura organelor de partid.

Structurile politice din componența aparatului de partid au reprezentat organele decizionale ale regimului comunist. Secțiile pe ramuri de activitate ale C.C. al P.M.R., direcțiile și secțiile politice din instituțiile de stat, Comisia Controlului de Partid (aceasta soluționa 1.500 de cazuri de excluderi/confirmări ale membrilor de partid anual și pentru a se evita supraaglomerarea acestei structuri politice la nivel central erau responsabilizate Colegiile de partid din teritoriu) constituiau forme organizatorice de manifestare a autorității Partidului Unic. Comitetul Central prin intermediul structurilor politice componente acționa ca un adevărat supraguvern. Organele executive ale P.M.R. au fost afectate de lupta pentru putere, ele suferind modificări de formă și nu de fond.

Modelul organizatoric central a fost aplicat și la nivel local. Secretarul general al Partidului-Stat avea corespondent în teritoriu în persoana prim-secretarului comitetului județean/regional de partid. Indiscutabil, controlul asupra instituțiilor statului se exercita în teritoriu prin intermediul organelor locale de partid. Comitetul regional de partid asigura realizarea directivelor P.M.R., coordonând munca de partid și de stat din regiune[1]. Astfel, ultimul subcapitol este rezervat evoluției organelor locale de partid în perioada 1948-1965. Prevederile statutare sunt completate de Instrucțiunile Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. cu privire la alegerea Birourilor Organizațiilor de bază și a Comitetelor organizațiilor de partid din 30 mai 1949, prevederile plenarei a V-a a C.C. al P.M.R. din ianuarie 1950. Totodată s-au analizat repercusiunile pe care reforma administrativă le-a avut asupra structurilor locale, a căror organizare respecta "principiul teritorial și al locului de producție". Au fost analizate alegerile organelor locale de partid din perspectiva structurilor politice implicate în buna lor desfășurare. Organizate cu scopul legitimării autorității Partidului-Stat și creând aparența democrației în societatea de tip totalitar, ele infirmă principiul că orice membru de partid putea fi ales și alegător. Copiind practica instituită la nivel central, prin care organele elective doar confirmau în funcții persoanele prestabilite de instanțele supreme ale Partidului, și la nivel local membrii organizațiilor de bază, ai comitetelor aprobau listele impuse de structurile ierarhic superioare. Direcția Organizatorică, ulterior Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. se ocupa de pregătirea alegerilor. Direcția Cadre (ulterior Sectorul de verificare a cadrelor), Comisia Controlului de Partid constituiau instanțele care se ocupau de verificarea celor desemnați în fruntea organelor locale de partid. Lupta

[1] Dreptul structurilor politice de partid de a controla unitățile economice ale statului era foarte clar specificat în Rezoluția Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R. din ianuarie 1950: "Organizațiile de bază din întreprinderi, S.M.T., gospodării agricole de stat, gospodării agricole colective, societăți comerciale au dreptul de control asupra activității administrative a conducerii acestor unități".

pentru supremație în P.M.R. s-a repercutat și asupra acestor structuri. Eliminarea grupului "deviaționiștilor de dreapta" a schimbat viziunea conducerii de partid asupra acțiunii de colectivizare, iar comitetele raionale sătești au devenit "organe de conducere a întregii activități politice și economice din raza lor, mobilizând masele țărănimii muncitoare în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii".

Dacă primul capitol a fost destinat analizei structurilor politice din componența Partidului Muncitoresc Român, în Capitolul II, intitulat "Statul", ne-am propus prezentarea celuilalt centru de putere. O sursă de informare substanțială este reprezentată de textul celor trei legi fundamentale adoptate de statul democrat-popular în intervalul 1948-1965. Plecând de la prevederile constituționale am analizat organul suprem al puterii de stat, Marea Adunare Națională, Consiliul de Miniștri, organele locale ale puterii de stat, Sfaturile Populare și nu în ultimul rând modul de organizare a justiției populare din perspectiva subordonării acestor structuri Partidului Muncitoresc Român.

În doctrina comunistă, principiul separării puterilor în stat era desființat, fiind înlocuit cu așa-numitul principiu al colaborării acestora. În realitate, s-a produs subordonarea, transformată în principiu constituțional, a tuturor puterilor statului față de unica forță conducătoare, Partidul Comunist. Marea Adunare Națională a reprezentat o structură politică de fațadă, ale cărei prerogative înscrise în constituție au fost în mod repetat încălcate. Alegerea Prezidiului M.A.N., formarea guvernului R.P.R., modificarea Constituției erau în realitate exercitate de organele executive ale Partidului Muncitoresc Român. Componența structurilor interne ale parlamentului comunist și a membrilor acestuia erau de asemenea prestabilite de Partidul-Stat. Sesiunile M.A.N. erau convocate și planificate de conducerea de partid. Prin implicarea organelor locale de partid în acțiunea de selecționare a candidaților pentru Marea Adunare Națională, partidul comunist controla această structură. La nivel central, Direcția Organizatorică și Direcția de Propagandă și Agitație au reprezentat două dintre structurile politice direct implicate în organizarea procesului electoral. "Noi ne-am pierdut treptat obișnuința de a munci pentru a ne asigura influența în diferite cercuri ale societății. De ce? Pentru că nu sunt partide, nu sunt organizații care ar putea să ne dea de furcă și este destul să miști un deget de la propagandă sau de la organizatoric și gata", declara liderul Partidului-Stat în 1964.

Guvernul a reprezentat o altă structură politică subordonată Partidului Muncitoresc Român. Comparând cele două organe ale puterii de stat, Marea Adunare Națională și Consiliul de Miniștri, se constată că formalismul instituției parlamentare nu se regăsește și în cazul organului central al administrației de stat, fapt explicabil prin identificarea miniștrilor cu membrii de bază ai P.M.R. Această realitate nu a exclus controlul total exercitat de Partid asupra Consiliului de Miniștri. Cu ajutorul stenogramelor ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R. am evidențiat modul în care s-a realizat acest control. Remanierea guvernamentală, deși ținea de competența Marii Adunări Naționale, era exercitată de organele executive ale P.M.R. În primii ani de la preluarea puterii politice o preocupare constantă a liderilor comuniști a vizat schimbarea componenței aparatului de stat care deservea ministerele. Schimbarea compoziției socio-profesionale a organelor administrației

centrale a fost aşadar un alt aspect supus analizei. Restructurările din organele executive ale P.M.R. declanşate în 1952 s-au repercutat şi asupra structurilor politice de stat. Remanierea miniştrilor a fost însoţită de declanşarea unor anchete în instituţii precum Ministerul de Finanţe, Ministerul Agriculturii, Banca R.P.R. Structurile abilitate să cerceteze activitatea instituţiilor menţionate erau structuri politice mixte, de partid şi de stat. În toată perioada 1948-1965 deciziile care au influenţat structura organizatorică a Consiliului de Miniştri au fost luate de Partidul Muncitoresc Român.

Din prezentarea organelor statului democrat popular nu putea lipsi analiza organelor locale ale puterii de stat. "Organele de partid conduc şi îndrumează (sic!) Sfaturile Populare prin hotărârile şi directivele date şi prin comuniştii care sunt trimişi să muncească în cadrul Sfaturilor Populare". Acest citat, extras dintr-un referat întocmit de Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M., indică modul în care Partidul Muncitoresc Român şi-a asigurat controlul acestor structuri politice. Legea nr. 17 din 13 ianuarie 1949 a instituit cadrul de funcţionare a Consiliilor Populare. Pentru punerea ei în aplicare a fost creată o Comisie de stat coordonată de unul dintre cei mai influenţi membri ai Secretariatului C.C. al P.M.R., deţinătorul Ministerului Afacerilor Interne, Teohari Georgescu. Reforma administrativ-teritorială din 1950 a vizat introducerea unui control direct şi centralizat al puterii politice la nivel local. Au fost înfiinţate structuri de partid speciale care au pregătit raionarea precum şi alegerile de deputaţi pentru Sfaturile Populare. Activitatea acestora a fost monitorizată de P.M.R. prin intermediul Sectorului Sfaturi Populare din Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. O altă direcţie de cercetare în analiza organelor locale ale puterii de stat a constat în prezentarea structurilor politice implicate în organizarea alegerilor de deputaţi din Sfaturile Populare.

Justiţia populară a fost şi ea subordonată Partidului-Stat. Cadrul de organizare judecătorească a fost trasat de legile fundamentale din 1948, 1952, 1965, completate de legi speciale. Imixtiunea politicului în realizarea actului de justiţie s-a produs prin crearea unei categorii speciale, cea a asesorilor populari, prezenţi la toate instanţele de judecată. Secţia Administrativ Politică a C.C. al P.M.R. prin Sectorul Justiţie, Procuratură, Arbitraj de Stat, Controlul de Stat a reprezentat structura politică din aparatul C.C. al P.M.R. care a coordonat activitatea justiţiei comuniste.

Cum au reuşit comuniştii să transforme economia românească? Prin adoptarea unui cadrul legislativ adecvat noilor principii ale regimului democrat-popular şi prin crearea unor structuri politice de partid, de stat sau mixte cu rol în dirijarea celor trei procese economice majore: naţionalizare, planificare, colectivizare. La aceste întrebări încearcă să răspundă cel de-al treilea capitol al lucrării, intitulat "Partidul-Stat şi structurile politice implicate în transformarea vieţii economice - 1948-1965". Astfel, am prezentat structurile create pentru realizarea acţiunii de naţionalizare întrucât ele evidenţiază transferul puterii de la organele de drept ale statului la organele de partid. Comitetul de Stat al Planificării a reprezentat organismul cu rol principal în coordonarea economiei. Această structură de inspiraţie sovietică a fost intens politizată dovadă stând documentele de arhivă analizate. Organele executive ale C.C. al P.M.R. au constituit şi în acest caz structurile decizionale în privinţa activităţii desfăşurate de o

instituție a statului democrat-popular. Secția Plan-Finanțe a C.C. al P.M.R. controla Comitetul de Stat al Planificării. O altă formă de manifestare a controlului politic a constat în numirea "persoanelor de încredere" în cadrul Comitetului, la nivel de conducere predominând comuniștii din ilegalitate. Adoptarea planurilor de stat pe anii 1949, 1950 și a primului plan cincinal s-a făcut la comandă și sub îndrumarea strictă a P.M.R. (discuțiile pe marginea planului de stat se purtau în ședințele organelor executive de partid). Preluând modelul stalinist, colectivizarea a vizat în primul rând distrugerea proprietății private. Problema agrară a preocupat conducerea comunistă chiar din momentul preluării puterii de către guvernul Dr. Petru Groza. Din punct de vedere al structurilor politice se remarcă activitatea Secției Țărănești a C.C. al P.M.R., înlocuită ulterior de Comisia Agrară și respectiv Secția Agrară a C.C. al P.M.R., cu rol major în stabilirea politicii agrare. Partidul își rezerva dreptul de a stabili în amănunt mersul agriculturii românești. Pentru demararea oficială a acțiunii de colectivizare au fost înființate structuri politice speciale la începutul anului 1949 (Comisia centrală pentru desăvârșirea reformei agrare, Comisiile județene și Comisiile comunale). Coordonatorii principali ai acțiunii de expropiere erau comitetele județene ale Partidului Muncitoresc Român. Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. din 21-23 ianuarie 1950 a dispus crearea structurilor politice de partid cu rol în subordonarea agriculturii românești (Secția Agrară și direcțiile politice). Direcția Politică din cadrul Ministerului Agriculturii, secțiile politice din S.M.T.-uri și G.A.C.-uri au reprezentat structuri politice implicate direct în colectivizarea agriculturii. Partidul-Stat dirija aceste sectoare prin intermediul directorilor politici adjuncți care "coordonau alături de directorii administrativi întreaga activitate a întreprinderii, fiind răspunzători pentru îndeplinirea planului de producție".

Lucrarea de față apelează frecvent la o serie de termeni fundamentali în definirea Partidului-Stat: totalitarism, Partid Unic, centralism, putere. În primul rând, nu putem vorbi de o astfel de formă de organizare și funcționare a societății în care Partidul controlează și dirijează toate aspectele vieții sociale și individuale, decât în interiorul unui regim totalitar. Un astfel de regim nu tolerează nici o acțiune independentă, care nu este corelată cu obiectivele Partidului-Stat, unicul partid din societatea respectivă. Partidul Unic monopolizează conducerea societății prin: eliminarea partidelor politice rivale, dispariția societății civile prin supunerea tuturor membrilor societății unui proces de transformare într-un "om nou", fuziunea puterilor (principiul separării puterilor în stat nu funcționează), controlul maselor prin intermediul poliției politice, centralizarea tuturor aspectelor vieții social-economice și culturale. Centralizarea a fost o formă de organizare a serviciilor economice, politice, culturale, caracterizată prin concentrarea puterii într-un singur centru, în mâinile Partidului Muncitoresc Român, devenit din 1965 Partidul Comunist Român. În societățile totalitare puterea era una: cea a Partidului, care însuma puterea legislativă, judecătorească și executivă. Deținând puterea, Partidul-Stat a putut menține în R.P.R. / R.S.R., coeziunea societății și ordinea comunistă instaurată la începutul anului 1948 până în 1989.

Sursele documentării și metodologia de cercetare

Studierea regimului comunist ocupă în istoriografia postdecembristă una din principalele direcții de cercetare. Există teme frecvent abordate de către istorici, sociologi, politologi (represiunea, Securitatea, rezistența anticomunistă, Biserica, procesul de colectivizare a agriculturii), în timp ce alte subiecte au o reprezentare foarte slabă. Majoritatea autorilor definesc cel puțin o dată sistemul politic totalitar de stânga prin intermediul termenului de Partid-Stat. Și totuși, rareori, acest concept se bucură de analize substanțiale. Ce este un regim al Partidului-Stat? Ce ideologie are la bază? Cine l-a experimentat pentru prima dată și în câte alte state s-a propagat? A fost el preluat de regimul comunist instaurat la 30 decembrie 1947? Și pentru că orice sistem politic își creează în primul rând structuri prin intermediul cărora să guverneze, se naște întrebarea: care au fost structurile politice ale Partidului-Stat în perioada 1948-1965? Sunt doar o parte din problemele supuse analizei.

Pentru creionarea unei imagini cât mai reale asupra modului în care subiectul este tratat în literatura de specialitate am apelat la următoarele categorii de studii:

a. Studiile autorilor străini, surse de referință, realizate în anii 1950-1980. Dintre acești autori îi menționăm pe: Hannah Arendt[2], P.J.D. Wiles[3], Hugh Seton Watson[4], Maurice Duverger[5], Emil B. Ader[6], Richard C. Gripp[7], Teresa Rakowska-Harmstone[8], Robert G. Wesson[9], Maria Hirszowicz[10], Leslie Holmes[11].

b. Studiile autorilor români din afara lagărului socialist: Ghiță Ionescu[12], Vlad Georgescu[13], Mihai Botez[14].

c. Studiile apărute după 1989, realizate de istorici români și străini, au fost încadrate în două subcategorii:

- Victor Frunză[15], Stephen Fisher-Galați[16], Ioan Scurtu și Gheorghe Buzatu[17], Florin Constantiniu[18], Stelian Tănase[19], Adrian Cioroianu[20],

---

[2] Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, București, 1994.
[3] P.J.D. Wiles, *The Political Economy of Communism, Oxford,* Basil Blackwell, 1962.
[4] Hugh Seton –Watson, *From Lenin to Khrushchev*, Frederick A. Praeger, New York, 1965.
[5] Maurice Duverger, *Political parties. Their organization and activity in the modern state*, 1964.
[6] Emil B. Ader, *Communism: classic and contemporary*, Woodbury, Barron's Educational Series, New York, 1970.
[7] Richard C. Gripp, *The Political system of communism*, Dodd, Mead, New York, Toronto, 1973.
[8] Teresa Rakowska-Harmstone, *Communism in Eastern Europe,* Bloomington, Indiana University Press, 1984.
[9] Robert G. Wesson, *Communism and communist systems*, Englewored Cliffs, Prenntice-Hall, 1978.
[10] Maria Hirszowicz, *The Bureaucratic Leviathan*, New York University Press, 1980.
[11] Leslie Holmes, *"The withering away of the state? Party and State under communism"*, Sage Publications, 1981.
[12] Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Ed. Litera, București, 1994; *Politica statelor europene comuniste*, Frederick A. Praeger, Publishers, New York, 1967.
[13] Vlad Georgescu, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români. 1944-1947*, Ed. II, Munchen, 1983.
[14] Mihai Botez, *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală,* Ed. Style, București, 1997.
[15] Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România,* Ed. Humanitas, București, 1990.
[16] Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea,* Ed. Institutul European, Iași, 1998.

Vladimir Tismăneanu[21], Jean François-Soulet[22], Ivan T. Berend[23], Ben Fowkes[24], Geoffrey Swain, Nigel Swain[25] sunt autori care realizează o prezentare generală a intervalului 1948-1965.

- Nicoleta Ionescu-Gură[26], Florin Şperlea[27], Angela Banciu[28], Eleodor Focşeneanu[29], Octavian Roske[30], Dan Cătănuş[31], Dumitru Şandru[32], Dorin Dobrincu[33], Raluca Grosescu[34], Eugen Denize şi Cezar Mâţă[35], Robert Levy[36] aprofundează unele aspecte specifice regimului comunist.

---

[17] Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948),* Ed. Paideia, Bucureşti, 1999.

[18] Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român,* Ed. a 4-a rev. şi adaug., Ed. Univers Enciclopedic, Bucureşti, 2008.

[19] Stelian Tănase, *Elite şi societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej*. 1948-1965, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1998.

[20] Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2007.

[21] Vladimir Tismăneanu , *Arheologia terorii*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1992; *Fantoma lui Gheorghe Gheorghiu-Dej*, Bucureşti, Ed. Univers, 1995; *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa răsăriteană*, Iaşi, Ed. Polirom, 1997; *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Ed. Polirom, Iaşi, 2005.

[22] Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Ed. Polirom, Iaşi, 1998.

[23] Ivan T. Berend, *Central and Eastern Europe, 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*, Cambridge University Press, Second Edition, 1998.

[24] Ben Fowkes, *The Rise and Fall Communism in Eastern Europe*, Second Edition, Macmillan Press Ltd, London, 1995.

[25] Geoffrey Swain & Nigel Swain, *Eastern Europe since 1945*, Macmillan Press, London, 1993.

[26] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1965. Transformări instituţionale*, Ed. All, Bucureşti, 2005; *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2006.

[27] Florin Şperlea, *De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române (1948-1955),* Ed. Ziua, Bucureşti, 2003.

[28] Angela Banciu, *Istoria vieţii constituţionale din România (1866-1991*), Casa de Editură şi Presă Şansa S.R.L., Bucureşti, 1996.

[29] Eleodor Focşeneanu, *Istoria constituţională a României. 1859-1991,* Ed. II, Ed. Humanitas, Bucureşti, 1992.

[30] Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii. Tipologia represiunii. Execuţii demonstrative. 1950*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994;*Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962*, XI, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998.

[31] Dan Cătănuş, *Ecouri ale Raportului Hruşciov din 1956 în Ministerul Afacerilor Interne*, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1-2/1999; *Destalinizarea în versiune românească, Cazul Miron Constantinescu – Iosif Chişinevschi. 1956-1961*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3-4/1999; Dan, Cătănuş, Gheorghe Neacşu, *Componenţa P.C.R în perioada 1945-1970. Evaluări statistice*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998; Dan Cătănuş, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, Institutul Naţional pentru Studiul Totalitarismului, Bucureşti, 2000.

[32] Dumitru Şandru, *Decretul 83/1949*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1993.

[33] Dobrin Dobrincu, Constantin Iordache (editori), *Ţărănimea şi puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România, 1949-1962*, Iaşi, Ed. Polirom, 2005.

[34] Raluca Grosescu, *Fizionomia nomenclaturii*, în *De ce trebuie condamnat comunismul*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, volumul I, Ed. Polirom, Iaşi, 2006.

[35] Eugen Denize, Mâţă Cezar, *România comunistă. Statul şi propaganda 1948-1953*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgovişte, 2005.

[36] Robert Levy, *Gloria şi decăderea Anei Pauker*, Ed. Polirom, Iaşi, 2002.

Sursele au fost exploatate prin metodologii diverse: folosirea metodei comparative, a metodei cantitative şi calitative, analiza discursului politic, analiza instituţională. Am îmbinat analiza de ordin istoric cu elemente din politologie, sociologie.

Din punct de vedere al conţinutului, aceste lucrări oferă:

• Interpretări ale conceptului de regim totalitar.

• Prezentarea ideologiei marxist-leniniste.

• Prezentarea căilor de impunere a regimului de factură totalitară în întreg lagărul socialist.

• Analize comparative ale regimurilor politice din statele democrat-populare din perspectiva structurilor politice create.

• Descrierea structurilor politice, a proceselor social-politice, economice, religioase şi culturale din statele comunizate.

Totuşi, referirile la structurile politice specifice unui regim al Partidului-Stat în cadrul istoriografiei sunt parţiale. Astfel, sunt analizate structurile politice constituţionale, structurile interne de partid, cu precădere organele superioare ale Partidului Comunist. Nu au fost însă studiate structurile politice din planul 2, prin intermediul cărora Partidul şi-a asigurat controlul structurilor politice de stat. Conceptul de Partid-Stat este asimilat şi altor formule: regim totalitar stalinist, regim monolitic, regim al Partidului Unic, regim comunist, regim socialist totalitar.

Lucrările apărute în afara lagărului socialist prezintă după părerea noastră o importanţă considerabilă. Ele fixează cadrul instituţional al regimului Partidului-Stat. Prin urmare am considerat oportună întocmirea unui prim subcapitol dedicat analizei sistemului politic comunist pe baza acestora, cu atât mai mult cu cât studiile de după 1989 nu înregistrează realizări în această direcţie. Ne-am orientat spre acei autori neintroduşi încă în peisajul istoriografic românesc şi care aprofundează studierea acestui tip de sistem politic. Detaliem în acest context contribuţia lui Maurice Duverger, *Political parties. Their organization and activity in the modern state*, apărută în 1964, care surprinde trăsăturile esenţiale ale regimului Partidului Unic:

• Scopul Partidului Unic este acela de a forma elite noi, capabile să organizeze ţara pentru masele care nu se pot guverna singure.

• Principalii lideri politici, economici, administrativi sunt izolaţi de mase, ei reunindu-se în casta "nomenclaturii".

• Alegerile electorale, care în mod normal constituie o modalitate prin care liderii îşi cunosc popularitatea în preferinţele maselor, au în cazul Partidului Unic o funcţie formală.

• Partidul Unic este o maşină de propagandă care formează, organizează şi dirijează opinia publică.

• Partidul este un instrument al terorii, exercitată atât în interiorul sistemului, cât mai ales asupra membrilor întregii societăţi.

Structurile politice specifice regimului Partidului-Stat sunt analizate pe baza documentelor programatice, ceea ce conferă credibilitate lucrărilor. Autorii menţionaţi au reuşit să surprindă nu doar efectele guvernărilor comuniste, dar şi cauzele care explică evoluţia acestora.

În privința studiilor semnate de către autorii români din afara lagărului socialist, anterior anului 1989, și care conțin informații cu referire la subiectul tezei, se impune menționarea studiilor lui Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, lucrare apărută în 1964 și Po*litica statelor din centrul și estul Europei*, apărută în 1967. Primul studiu reprezintă un instrument foarte util în cunoașterea realităților proprii societății românești în perioada 1944-1963. Sunt abordate toate aspectele care țin de preluarea puterii politice de către comuniști, consolidarea acesteia (constituțiile, politica economică, cea cultural-educațională, evoluția structurilor interne ale Partidului Muncitoresc Român, etc). Prin cercetarea documentelor programatice ale P.M.R., a presei comuniste, a legislației, Ghiță Ionescu a surprins aspectele esențiale specifice statului democrat-popular. Cealaltă lucrare, al cărei conținut l-am detaliat în primul capitol, prezintă cadrul și rețeaua puterii, modul real în care era deținută și exercitată puterea.

Vlad Georgescu, în *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români. 1944-1977*, oferă date cu privire la politizarea și rusificarea întregului fond cultural românesc. Studiul prezintă importanță întrucât semnalează una din realitățile specifice tuturor domeniilor vieții de partid și de stat, respectiv preluarea modelului sovietic.

Mihai Botez, în lucrările *Intelectualii din Europa de Est* și *Lumea a doua. Introducere în comunismlogia structurală*, definește societățile comuniste plecând de la ideologie. Din punct de vedere economic sunt analizate: acțiunea de naționalizare, de planificare. Din punct de vedere al sistemului politic, autorul distinge "paralizarea spiritului critic al maselor", în fond depolitizarea maselor largi ale populației, în timp ce aparatul de stat este prezentat ca executant al indicațiilor partidului.

Aceste studii de o valoare incontestabilă oferă un foarte important suport teoretic. Credem noi că lipsa informației primare, de arhivă, anterior anului 1989 a fost în mod fericit suplinită de analiza documentelor programatice, actelor oficiale ale regimurilor din spațiul socialist. Acestei etape, caracterizată prin realizarea unor contribuții esențiale pentru înțelegerea sistemului politic specific unui regim al Partidului-Stat, i-a urmat perioada postdecembristă. Accesul la arhive a pus la dispoziția specialiștilor o cantitate foarte mare de informații, interesul istoricilor canalizându-se cu predilecție spre subiectele neabordabile în perioada regimului comunist.

Jean François-Soulet, în lucrarea *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, identifică manevrele de cucerire a puterii politice, distrugerea societății civile prin eliminarea "dușmanilor de clasă", prezintă procesele economice derulate în statele comunizate. Foarte utile s-au dovedit a fi comentariile cu privire la structurile interne de partid, autorul insistând asupra rolului Comitetului Central al P.C.U.S., de "parlament al U.R.S.S.", prin intermediul multiplelor sale departamente (afaceri externe, economie, învățământ, Securitate, justiție, propagandă) controlând în fapt întreg aparatul de stat. Este argumentat transferul de putere de la organele de stat la cele de partid. Acest studiu comparativ este o dovadă a faptului că realitățile proprii statelor din lagărul socialist prezintă numeroase similitudini: noua ordine socială impusă de U.R.S.S. statelor satelizate a îmbrăcat forme aproximativ identice, în ciuda tradițiilor lor istorice, culturale foarte diferite.

O analiză comparativă a regimurilor comuniste conţin şi studiile *Eastern Europe since 1945, The rise and the fall of communism in Eastern Europe, Central and Easter Europe. 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*, ale autorilor Geoffrey Swain şi Nigel Swain, Ben Fowkes şi Ivan T. Berend. Cele trei lucrări sugerează uniformitatea instituţională a lagărului socialist. Planificarea, naţionalizarea, legile fundamentale sunt prezentate din această perspectivă. Partidul era omnipotent şi omniprezent: "organizaţiile oficiale de stat nu aveau nici un rol independent sau autonomie, ci pur şi simplu transformau deciziile de partid în acţiuni ale statului".

Date generale cu privire la perioada supusă studiului sunt oferite şi în lucrarea autorilor Pierre Milza şi Serge Berstein, *Istoria Secolului XX. 1945-1973. Lumea între pace şi război*, vol. II.

O privire de ansamblu asupra perioadei comuniste se regăseşte şi la Victor Frunză, *Istoria stalinismului din România*, Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre*, Florin Constantiniu, *O istorie sinceră a poporului român*, Dennis Deletant, *România sub regimul comunist ,* Stelian Tănase, *Elite şi societate. Guvernarea Gheorghiu-Dej,* Vladimir Tismăneanu, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc*, Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*.

Istoriografia românească de după 1989 grupează astfel lucrări generale, cronologii[37] şi studii axate strict pe o problematică. Informaţii cu privire la regimul Partidului-Stat se regăsesc şi la Ioan Scurtu, Gheorghe Buzatu, *Istoria Românilor în secolul XX*. Sunt analizate mecanismele politice, economice care au făcut posibilă acapararea şi păstrarea puterii de către comunişti.

Un studiu care prezintă o semnificaţie aparte pentru lucrarea de faţă este cel al autoarei Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituţionale*. Este singura lucrare din peisajul istoriografic românesc care prezintă detaliat structurile politice ale regimului Partidului-Stat. Autoarea analizează în mod special funcţionarea acestora. Amintim de asemenea lucrarea semnată de Eugen Denize şi Cezar Mâţă, *România comunistă. Statul şi propaganda. 1948-1953*, care trece în revistă legislaţia adoptată de regimul democrat-popular, semnalând modificările care au survenit în organizarea structurilor politice de stat.

O altă sursă preţioasă de documentare este reprezentată de *Raportul Final*[38]. Pentru subiectul acestei lucrări au prezentat importanţă cele 10 trăsături fundamentale ale regimului partidului-stat pe care le-am detaliat în cuprinsul primului capitol. De asemenea, capitolul dedicat justiţiei comuniste reliefează politizarea excesivă a acestui domeniu al vieţii de stat.

Parcurgerea literaturii de specialitate a semnalat lipsa unei viziuni unitare asupra structurilor politice de partid, de stat sau mixte şi a modului în care prin intermediul

---

[37] Mihai Retegan, Cristina Păiuşan, Narcis Dorin Ion, *Regimul comunist din România. O cronologie politică. 1945-1948,* Ed. Tritonic, Bucureşti, 2002.*;* Dinu C. Giurescu (coord.), *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 2008.

[38] *Comisia Prezidenţială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Ed. Humanitas, Bucureşti, 2007.

lor Partidul Muncitoresc Român a controlat societatea românească. Modul de funcționare a unei structuri, componența ei, sunt parametri care ne-au indicat rolul dominant al Partidului-Stat. S-a constatat astfel concentrarea puterii la nivelul organelor de partid și implicit formalismul structurilor politice de stat. Chiar în condițiile în care componența socio-profesională a organelor statului a fost definitiv schimbată, transferul puterii de la structurile de partid la cele de stat nu s-a realizat.

O sursă capitală de informare pentru realizarea lucrării o reprezintă informația primară, de arhivă.

Au fost studiate la Arhivele Naționale Istorice Centrale următoarele fonduri:

• Fondul C.C. al P.C.R. - Cancelarie (1948-1965), care grupează mai multe categorii de documente (stenogramele ședințelor Biroului Politic al C.C. al P.M.R., ale Secretariatului, rezoluțiile plenarelor și congreselor C.C. al P.M.R. și discuțiile purtate pe tema acestora, comunicatele C.C. al P.M.R., rapoarte cu referire la probleme economice, politice, organizarea internă de partid, Hotărâri sau proiecte de hotărâri ale C.C. al P.M.R. și ale Consiliului de Miniștri; discuții pe seama planurilor de stat, anuale, cincinale și a primului plan pe 6 ani, legi, decrete, regulamente privind funcționarea diverselor structuri interne ale Partidului Muncitoresc Român). Toate aceste documente evidențiază implicarea Partidului Muncitoresc Român în toate segmentele vieții de stat.

• Fondul C.C. al P.C.R. - Secția Organele Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.C. (Secția Organizatorică) (1948-1965) conține documente de maximă importanță pentru lucrarea de față. Ea însăși una din cele mai importante structuri politice din aparatul C.C. al P.M.R., Secția Organizatorică a reprezentat un veritabil instrument de control. Planurile de muncă, rapoartele instructorilor secției care mergeau în teritoriu și controlau modul în care organele locale de partid și de stat realizau indicațiile P.M.R., regulamentele de funcționare a unor structuri interne de partid, rapoartele cu privire la alegerile organelor de partid, ale alegerilor de deputați pentru Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare, rapoartele cu privire la componența aparatului de stat și de partid au constituit surse de informare absolut inedite pe care le-am valorificat.

• Fondul C.C. al P.C.R. - Secția Administrativ-Politică a fost investigat pentru organigramele acestei structuri politice cu rol în coordonarea Justiției populare și rapoartele Sectoarelor din componența sa.

• Fondul C.C. al P.C.R. - Secția Agrară conține documente care permit prezentarea rolului acestei structuri politice în politica de socializare a agriculturii românești. Secția Agrară avea trecute în domeniul său de activitate: controlarea și executarea hotărârilor partidului și ale guvernului de către Ministerul Agriculturii, Direcția Politică de pe lângă Ministerul Agriculturii, Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole. Ca tipuri de documente pe care le-am supus analizei amintim: rapoarte, situații, tabele, grafice privind desfășurarea colectivizării, a campaniilor agricole, planuri de muncă ale Secției Agrare, instrucțiuni ale C.C. al P.M.R. cu privire la organizarea activității politice la sate, în cadrul G.A.C.-urilor și S.M.T.-urilor, scheme de organizare a Secției Agrare, directivele Comitetului Central al P.M.R.

pentru intensificarea acțiunii de colectivizare, hotărâri privind înființarea Secțiilor politice, a posturilor de directori politici adjuncți în cadrul S.M.T.-urilor, stenogramele ședințelor membrilor Secției Agrare. Scopul studierii acestui fond a constat nu atât în evidențierea datelor tehnice, a aspectelor strict economice cât mai ales în identificarea mecanismelor structurale care au permis Partidului să monopolizeze activitatea în domeniul agrar.

• Fondul C.C. al P.C.R. - Secția Economică (1950-1965) conține documente al căror conținut ne-a permis reconstituirea organigramei acestei structuri politice și totodată ne-a furnizat date cu privire la activitatea Consiliului de Miniștri.

• Fondul Președinției Consiliului de Miniștri – Stenograme (1948-1959) a fost investigat pentru a analiza reorganizarea Consiliului de Miniștri.

Un alt segment istoriografic este reprezentat de culegerile de documente publicate.

Informații utile lucrării se regăsesc în primul rând în volumele de documente publicate de Arhivele Naționale, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1948*, Arhivele Naționale Române, București, 2002, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1949*, Arhivele Naționale Române, București, 2003, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1950*, Arhivele Naționale Române, București, 2004, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1952,* vol. IV (partea II), București, Arhivele Naționale Române, 2007. Documentele de aici recompun algoritmul instituționalizării regimului politic al Partidului-Stat. Ele ne-au permis reconstituirea formulei organizatorice a structurilor politice de partid și de stat (organele executive ale C.C. al P.M.R., organele locale ale puterii de stat, Marea Adunare Națională) și a modului în care partidul comunist le-a controlat. *Agresiunea comunismului în România*, lucrare semnată de Gheorghe Buzatu și Mircea Chiriţoiu conține documente importante. Directiva specială pentru implantarea comunismului în imperiul KGB, din 2 iulie 1947, reprodusă în această colecție de documente, specifică pașii care trebuiau urmați pentru reușita acțiunii de sovietizare a spațiului central și est-european: lichidarea opozanților politici, unificarea tuturor partidelor într-unul singur, deci crearea Partidului Unic, începutul politicii de colectivizare a agriculturii, compromiterea proprietății private, modificarea politicii cultural-educaționale, înlocuirea sistematică din posturile de conducere a celor "cu origine socială nesănătoasă", cu cei necalificați, dar corespunzători sub aspectul extracției sociale. Deși adresată de către K.G.B. filialei sale din Varșovia, această directivă sintetizează în cele 45 de puncte "un program de infiltrare și de aservire comunistă nu doar a societății poloneze ci a întregului răsărit al Europei".

Un alt volum de documente important pentru cercetarea problemei structurilor politice ale Partidului-Stat se dovedește a fi Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goșu, Editura Humanitas, București, 2009. Am identificat o serie de documente care ne-au ajutat să argumentăm politizarea justiției populare

prin intermediul Sectorului Justiție, Procuratură, Arbitraj de Stat, Controlul de Stat, structură politică din componența Secției Administrative a C.C. al P.M.R.

O altă direcție de cercetare constă în studierea documentelor programatice ale Partidului Muncitoresc Român. Un aliat redutabil se dovedește a fi discursul politic specific „epocii Dej". La nivel declarativ, preemțiunea Partidului în raport cu structurile statului este foarte des invocată, mai ales după ce în textul constituției statului democrat-popular s-a statuat că: "Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat. În jurul lui se strâng laolaltă toate organizațiile celor ce muncesc din Republica Populară Română". Rezoluțiile plenarelor C.C. al P.M.R., ale Congreselor partidului comunist din 1948, 1955, 1960, 1965, statutul P.M.R., reprezintă o sursă documentară esențială. Nu am neglijat articolele publicate în oficiosul P.M.R., *Scânteia*, care au vizat prezentarea schimbărilor survenite în componența structurilor politice de partid și de stat.

Memoriile constituie o sursă de informare prețioasă. Silviu Brucan (*Generația irosită. Memorii*, Editurile Universul & Calistrat Hogaș, București, 1992), Paul Niculescu-Mizil (*O istorie trăită*, Editura Enciclopedică, București, 1997), Gheorghe Apostol (*Eu și Gheorghiu-Dej*, Ediție de casă, Regie proprie, 1998), Gheorghe Gaston Marin (*În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viață*, Editura Evenimentul Românesc, București, 2000), Paul Sfetcu (*13 Ani în anticamera lui Dej*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2000) au rememorat „epoca Dej". În același cadru pot fi menționate și volumele de interviuri realizate de Lavinia Betea cu Ion Gheorghe Maurer (*Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Fundația Ioan Slavici, Arad, 1995), cu Alexandru Bârlădeanu (*Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu. Convorbiri*, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997), respectiv Corneliu Mănescu (*Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Ed. Polirom, Iași, 2001). În calitatea lor de foști membri ai regimului Partidului-Stat aceștia au descris procesele specifice societății românești din perioada în care au deținut unele demnități (miniștri, președinți ai Comisiei de Stat a Planificării, etc.).

Lucrarea de față deschide și alte perspective de cercetare. Înmulțirea surselor de informare prin accesul la noi fonduri de arhivă poate întregi analiza structurilor politice specifice regimului Partidului-Stat.

Apariția cărții nu ar fi fost posibilă fără ajutorul prof. univ. dr. Mihai Retegan, a dr. Crișan Mușețeanu și Radu Coroamă, directorii Muzeului Național de Istorie a României, dr. Roxana Munteanu, prof. Mihaela Gheorghe, cărora le exprim întreaga mea gratitudine. Mulțumirile mele se îndreaptă către cercetător Daniel Garvăn, care a realizat o corectură minuțioasă și a formulat observații pertinente, care mi-au permis îmbunătățirea conținutului lucrării.

Capitolul I

Partidul

"În societățile comuniste, partidul încetează să fie un partid în sensul occidental al cuvântului, el ține pentru el deciziile majore și direcția politicii și nu mai organizează un guvern populat cu persoane, în interiorul căruia se luau decizii politice, ci stabilea singur, sus, ca o autoritate supremă, un fel de superguvernare pentru care statul oficial servea drept agenție administrativă"[1].

I.A. Teoretizarea conceptului de Partid-Stat: repere istoriografice. Trăsături generale ale sistemului totalitar al Partidului Unic. Impunerea modelului sovietic. Evoluția relației dintre Partid și Stat în interiorul lagărului socialist

"Fenomenul comunist reprezintă o tragedie istorică. Născut dintr-un idealism nerăbdător să răstoarne nedreptatea status–quo-ului a propus o societate mai bună, dar a produs o oprimare în masă. A propagat în mod optimist credința în capacitatea rațiunii de a construi o comunitate perfectă. A mobilizat cele mai puternice sentimente de dragoste pentru omenire și ura împotriva asupririi din perspectiva unei inginerii sociale motivate moral (...). Comunismul a aspirat să îmbine printr-o acțiune organizată raționalitatea politică cu moralitatea socială. Din nefericire, fuziunea marxism-leninismului cu tradițiile democratice ale înapoiatei Rusii a transformat comunismul într-un instrument de opresiune politică aflat într-un conflict antagonic cu propriile sale deziderate morale"[2].

Păcatul fatal al comunismului a fost însă cu certitudine monopolizarea structurală a puterii de către un Partid Unic care a acționat "cu convingerea că stăpânește legile obiective ale istoriei și că deci, principial nu poate greși"[3]. Astfel și-a permis să ia măsurile cele mai barbare pentru a-și consolida autoritatea și a-și pune în practică ideologia.

---

[1] Robert G. Wesson, *Communism and commuanist systems*, Englewored Cliffs, Prenntice-Hall, 1978, p. 7.

[2] Zbigniew Brezezinski, *Marele eșec. Nașterea și moartea comunismului în secolul XX*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 226.

[3] Mihai Botez, *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală,* Ed. Style, București, 1997, p. 42.

Formula acestor partide unice este caracteristică regimurilor totalitare în cadrul cărora puterea în stat este exercitată de Partidul Unic, în condițiile interzicerii existenței altor formațiuni politice sau în condițiile acceptării prezenței doar a unor partide obediente, lipsite de personalitate proprie.

"În universul totalitar, puterea și ideologia sunt inextricabil legate. Fără forța imensă a ideologiei, fără efectele ei subjugătoare, dominația exercitată de către aparatul de conducere n-ar fi atins perfecțiunea din epoca lui Stalin"[4]. Stalin a desăvârșit ceea ce anterior reușise să schițeze Lenin, adică regimul Partidului-Stat.

Scopul primului capitol este de a evidenția caracteristicile esențiale ale acestui tip de sistem politic, așa cum se conturează ele din literatura de specialitate, ceea ce presupune explicarea a numeroase aspecte: definirea noțiunii de Partid-Stat, prezentarea ideologiei, precizarea trăsăturilor definitorii ale totalitarismului, identificarea factorului declanșator și de inspirație al propagării sistemului comunist, respectiv preluarea modelului sovietic pe scară largă după terminarea celui de-al doilea război mondial de către statele din Europa de Est și Asia. Mecanismele de funcționare a regimului Partidului-Stat au fost analizate în amănunt de sovietologi, concluzia general valabilă fiind aceea că servindu-se de aparatul de coerciție al statului, și dublând instituțiile statului cu propriile structuri politice, Partidul a devenit atotputernic. Relațiile dintre cele două surse de putere, dintre Stat și Partid decurgeau "dintr-o autoritate aparentă și alta reală, astfel încât mașinăria guvernamentală era de obicei descrisă ca fațada neputincioasă care ascunde și protejează adevărata putere reală exercitată de partid"[5].

Dacă într-o societate normală, statul este definit ca o grupare de instituții situate în centrul unui teritoriu determinat geografic, care monopolizează adoptarea legilor, generând apariția unei culturi politice comune[6], în formula totalitară, statul devenit Partid-Stat, prin intermediul instrumentelor puterii – armată, poliție, jandarmerie, organe judecătorești, închisori – își asigură controlul politic al întregii societăți[7].

Marea inovație a lui Lenin a fost definirea partidului de tip nou, ideologia deținând în acest sens multiple funcții, primordială fiind cea a abolirii normelor morale tradiționale, altfel spus eradicarea vechii societăți. Ideea partidului bolșevic, produs al gnozei ideologice, nu este abordată prima dată de Lenin. Majoritatea trăsăturilor partidului bolșevic sunt prefigurate în organizațiile narodnice și marxiste ale anilor 1860 și 1880[8].

Lenin a teoretizat conceptul partidului de tip nou, un partid creat pe structuri de comandă, axat exclusiv pe ideea revoluției și pe tactici de acțiuni combinate (de stradă și conspirative). Ideologia a ajutat sistemul să reziste și chiar să perpetueze,

---

[4] Vladimir Tismăneanu, *Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa Răsăriteană*, Ed. Polirom, 1997, Iași, p. 22.
[5]Hannah Arendt, *Originile totalitarismului*, Ed. Humanitas, București, 1994, p. 514-515.
[6] John A. Hall, John G. Ikenberry, *Statul*, Ed. Style, București, 1998, p. 10.
[7] Florin Șperlea, *De la armata regală, la armata populară. Sovietizarea armatei române, 1948-1955*, Ed. Ziua, București, 2003, p. 67.
[8] Alain Besançon, *Originile intelectuale ale leninismului,* Ed. Humanitas, București, 1995, p. 212.

scopul în final fiind acela de a crea participanţi voluntari la consolidarea puterii absolute a Partidului[9]. Din rândul căror categorii sociale proveneau aceşti "voluntari"?

Lenin a declarat că Partidul reprezintă "clasa muncitoare" în raporturile sale cu societatea totală, Stalin întărind această afirmaţie, ulterior transformând-o într-o frază celebră: "În afara influenţei exercitate de partid nu poate exista nici o activitate conştientă a muncitorilor"[10]. În esenţă, spunea Lenin, acest Partid este pan-social, deoarece: "Conştiinţa maselor muncitoreşti nu poate fi o conştiinţă cu adevărat de clasă dacă muncitorii nu vor învăţa pe baza faptelor şi evenimentelor politice concrete şi anume a celor la ordinea zilei, să observe pe fiecare din celelalte clase sociale în toate manifestările vieţii lor intelectuale, morale şi politice, dacă nu vor învăţa să aplice în practică analiza materialistă şi aprecierea materialistă a tuturor laturilor activităţii şi vieţii tuturor claselor, păturilor şi grupurilor populaţiei"[11].

Lenin enumera aliaţii şi membrii partidului ierarhizaţi după cum urmează:

1) organizaţii de revoluţionari;

2) organizaţiile muncitoreşti, aceste două categorii formează Partidul;

3) organizaţiile muncitoreşti ce nu se alătură Partidului, dar supuse în fapt controlului şi conducerii acestuia;

4) elementele neorganizate ale clasei muncitoare, care în parte se supun şi ele social - democraţiei, cel puţin în timpul marilor manifestări ale luptei de clasă [12].

Scopul Partidului Unic este precizat de Lenin în 1898, constând în "a conduce lupta de clasă a proletariatului". Acest partid, configurat de Lenin în *Ce-i de făcut*, nu-şi propune să obţină puterea prin mijloace democratice ci prin actul revoluţionar, actul său de identitate. El preia puterea politică nu atât pentru a guverna în sens clasic, cât pentru a schimba societatea, deoarece coexistenţa unui sistem politic leninist cu o societate care opera în mare parte pe baza unei spontaneităţi dinamice, nu putea fi acceptată. Singura soluţie viabilă pentru Lenin a fost astfel promovarea ideii Partidului Unic, capabil să dizolve sub impulsul forţei nu numai statul ci şi societatea, ca entitate autonomă, în cazul în care aceasta nu se subordona stăpânirii comuniste[13].

Partidul-Stat gândit de Lenin a preluat puterea în urma unei lupte în interiorul unei societăţi normale din punct de vedere politic. "Aşa-numita tactică a salamului a constat în a încheia alianţe cu forţe politice necomuniste, astfel încât aliatul să fie constrâns să participe la eliminarea adversarilor săi: mai întâi extrema dreaptă cu ajutorul întregii stângi, apoi fracţiunea moderată a acestei stângi, şi aşa mai departe până la ultima felie, care trebuie să se supună şi să «fuzioneze», riscând altminteri să fie eliminată la rândul ei. Acest profesionalism, care include viclenia, răbdarea,

---

[9] Vladimir Tismăneanu, *op. cit.,* p. 25.

[10] Bernard Crick, *Socialismul,* Ed. Style, Bucureşti, 1998, p. 93.

[11] Alain Besançon, *op. cit., p.* 215.

[12] *Ibidem,* p. 221.

[13] Zbigniew Brezezinski, *op. cit., p.* 25; "partidul de tip nou" a simbolizat "o figură nouă a politicului care absoarbe şi încorporează viaţa independentă a societăţii până la nivelul asfixierii/osmozei definitive " –Vladimir Tismăneanu, Marc Morjé Howard, Rudra Sil (editori), *Ordinea mondială după leninism*, Ed. Curtea Veche, Bucureşti, 2009, p. 39.

raționalitatea scopului vizat, conferă superioritate leninismului. Dar nu poate fi vorba decât de distrugere (...). Treptat distrugerea se extinde și devine totală"[14].

Problema Partidului-Stat este des abordată în studiile care au ca subiect analiza regimurilor comuniste, astfel încât am considerat că prezentarea lor în detaliu ne oferă informații utile cu privire la tipul acesta de sistem politic. Experiența proprie Partidului Comunist Român / Partidului Muncitoresc Român se încadrează perfect realităților întregului lagăr socialist.

În realizarea acestui demers am apelat la criteriul cronologic, raportându-ne la anul de apariție a studiilor. Am considerat că înmulțirea surselor de informare, dar și derularea în sine a evenimentelor în statele comuniste au constituit elemente care au sporit consistența analizelor. În selectarea materialelor am plecat de la premiza că autorii cărților citate trebuie să surprindă cât mai multe aspecte proprii regimului Partidului-Stat, ideologia, mecanismele de funcționare, să descrie modelul sovietic[15], structurile politice care permiteau instaurarea monopolului politic la toate nivelurile vieții de stat. Totodată ne-am orientat spre acele studii, de o mare valoare pentru subiectul lucrării de față, care încă nu au fost traduse publicului românesc. Evident, respectând același criteriu cronologic, ne vom raporta și la ceea ce s-a scris atât de autorii străini cât și români după prăbușirea sistemului socialist totalitar despre Partidul-Stat. Repetarea unor interpretări este intenționată, având scopul de a sublinia trăsăturile definitorii ale regimului Partidului-Stat.

Primul studiu supus atenției este cel al autorului P.J.D. Wiles, *The Political Economy of Communism*[16]. Preocupat de problema principiilor care au stat la baza comunismului, P.J.D. Wiles reușește să surprindă substanța acestui tip de regim politic.

Ideologia oficială a definit evoluția sistemului politic. În *Critica Programului Gotha*, Marx etapiza comunismul: după cucerirea puterii politice, prin revoluția proletară, urma o etapă de tranziție în care clasele ostile trebuiau "lichidate", în acest tipar încadrându-se "dictatura proletariatului". Statul proletarilor urma să administreze distribuția cantităților mici de bunuri și suprimarea claselor nedorite. Dispariția vechilor oameni, conducea treptat la realizarea societății fără clase, în care nu existau constrângeri materiale, iar statul nu-și mai avea rostul. Statul se dizolva treptat, organele de menținere a ordinii, armata, poliția, justiția atrofiindu-se; "formula de distribuire devine 'de la fiecare, după puteri, fiecăruia după nevoi'. Omenirea

---

[14] Alain Besançon, *Nenorocirea secolului. Despre comunism, nazism și unicitatea «Șoah-ului»*, Ed. Humanitas, București, 1999, p. 77.

[15] Sovietizarea, termen pe care îl vom întâlni des în cuprinsul acestei lucrări se definește prin "instaurarea puterii arbitrare a *partidului-stat comunist rus*, capabil să ducă mai departe directivele Moscovei, razii ale Armatei Roșii și ale poliției politice în toată țara, etatizarea economiei"; preluarea puterii politice s-a produs așadar prin neutralizarea partidelor "istorice", catalogate ca fiind "fasciste", ocuparea posturilor cheie în guvernele de coaliție, instaurarea tribunalelor poporului, persecutarea elitelor politice tradiționale, încheierea de alianțe cu formațiunile democratice, ulterior decimate prin sciziunile provocate în interiorul lor de comuniști – "tehnica salamului", fraudarea alegerilor, instaurarea unui climat de teroare; vezi pe larg Stéphane Courtois (coordonator), *Dicționarul Comunismului*, Ed. Polirom, Iași, 2008, p. 586-587.

[16] P.J.D. Wiles, *The Political Economy of Communism,* Basil Blackwell, Oxford, 1962, p. 331-332.

a făcut un salt de la tărâmul necesității la tărâmul libertății. Comunismul deplin, Utopia, Raiul pe Pamânt a sosit". Această libertate nu presupunea însă libertatea de exprimare, de a alege, de manifestare a propriei personalități.

Luptând pentru atingerea "comunismului deplin" (termen utilizat de autor), acest tip de sistem politic se afla într-o revoluție prelungită. Pe măsura acumulării experienței politice, la începutul anilor '60, democrațiile populare își doreau intrarea în ultima etapă politică de dezvoltare, nefiind însă edificate asupra costurilor economice și sociale pe care ultima fază a comunismului le presupunea.

Marx și Engels stabileau pentru "comunismul deplin" următoarele caracteristici (enumerarea respectă importanța acestora):

1. Venitul se distribuia după necesități, neținându-se cont de munca depusă;

2. Clasele sociale dispăreau; proprietatea asupra mijloacelor de producție era bineînțeles naționalizată;

3. Statul se dizolva treptat, deoarece coerciția nu mai era necesară;

4. Productivitatea foarte mare ducea la prosperitate;

5. Se forma o conștiință socialistă superioară: munca devenea prima necesitate în viață, oamenii muncind fără stimulente ;

6. Egalizarea nivelului de trai și al recompensei materiale, dar nu absolut egale;

7. În acest sistem politic nu existau bani;

8. Economie centralizată, administrată de 'o asociație liberă și egală a producătorilor';

9. Prin dispariția specializării profesionale nu mai existau diferențe între mediul rural și mediul urban; fiecare persoană depunea atât muncă fizică cât și intelectuală, având competențe în mai multe locuri de muncă.

10. Sistemul trebuia extins la nivel mondial, deoarece atingerea nivelului 3 era incompatibilă cu supraviețuirea statelor capitaliste ostile[17].

Autorul surprinde existența unor incompatibilități între trăsăturile anterior menționate. Regimurile socialiste nu puteau trece la "comunismul deplin", întrucât odată dizolvat statul, proprietatea nu putea fi naționalizată, economia nu putea fi planificată, asociațiile libere ale producătorilor presupuneau existența pieței libere și a banilor. Statul a fost menținut de către Stalin, deși marxism-leninismul avea ca scop desființarea puterii de stat. În concepția lui Lenin, adevărata democrație se putea realiza doar prin "integrare socială perfectă, totală și definitivă, care presupunea eliminarea alienării, a exploatării și dominării omului de către om și implicit a statului și proprietății particulare"[18]. Stalinismul a plecat însă de la premisa că pe măsură ce societatea socialistă, dictatura proletaritului se maturizează, are loc ascuțirea luptei de clasă, dezvoltându-se astfel un sistem politic dominat de Partidul-Stat, de hipercentralizarea economiei, de instaurarea unui climat de teroare, etc[19].

Totuși, autorul semnalează faptul că succesorii lui Stalin au încercat să accelereze procesul de trecere spre faza finală a comunismului, adoptând o serie de măsuri care

---

[17] *Ibidem*, p. 332-333.
[18] John Hall, John G. Ikenberry, *op.cit*, p. 13.
[19] Sergiu Tamaș, *Dicționar politic. Instituțiile democrației și cultura civică,* Ed. Acadmiei Române, București, 1993, p. 261.

să asigure un real transfer al puterii de la Partidul-Stat la muncitori într-o primă etapă. Având ca sursă de inspirație modelul Tito și doctrina leninistă,[20] programele sociale și economice urmau să fie gestionate de organe paralele cu statul, care trebuia să-și conserve o singură funcție, cea a îndrumării organelor de coerciție. Exemplul concret la care face refererire P.J.D. Wiles este crearea de către Hrușciov a "Sovnarkhozy" – Consiliul Economiei Naționale, în traducere literară, organism cu rol în administrarea politicilor economice și sociale, emițându-se ideea că funcționarea lor ar înlesni procesul de dizolvare a statului. Intenția sovietică era de a dezvolta diferitele 'organizații sociale' și de a trece în mâinile acestora administrarea societății și a economiei: uniunea sportivilor, uniunea scriitorilor sovietici, sindicatele, conferințele de producție ale muncitorilor, Komsomolul etc.

Spre deosebire de socialism, "comunismul deplin", se caracteriza însă prin autoadministrare: "masele largi" trebuiau să se auto-conducă[21]. Ceea ce s-a dovedit practic incompatibil cu un regim de factură totalitară. Reformarea sistemului politic era imposibilă, ideologia dovedindu-și caracterul utopic.

Raportând acest studiu la subiectul lucrării de față concluzionăm că sistemul politic de factură totalitară al Partidului-Stat se dovedea de nereformat. Ideologia oficială a fost respectată doar în măsura în care puterea Partidului nu se diminua. Proliferarea structurilor politice paralele cu statul a avut loc, însă acestea au fost dirijate de același Partid, omniscient și omnipotent și nu de masele largi. În realitate aparatul de stat a fost dublat de un aparat de partid suficient de bine organizat pentru a monopoliza conducerea societății. Experiențe precum cele amintite de autor s-au semnalat doar pentru a crea aparența democrației.

Hannah Arendt în lucrarea *Originile totalitarismului* evidențiază mecanismele de funcționare a sistemului bolșevic, totalitar, cel care a fost practic impus statelor din spațiul central și est-european de către U.R.S.S.[22]. Plecând de la definiția sistemului totalitar, care reprezintă acel sistem politic în care statul controlează toate aspectele vieții sociale și individuale, sprijinindu-se în primul rând pe represiune, pe violență, folosind poliția secretă, monopolul propagandei prin mediile de comunicare,

---

[20] În discursul ținut la prima sesiune a *Congresului Economiei Naționale*, din 26 mai 1918, Lenin preciza că: "Nu există nici o îndoială că, cu cât se deplasează mai departe cucerile Revoluției din Octombrie, cu atât sunt mai profunde schimbările pe care aceasta le-a început, cu atât sunt mai ferm fondate cuceririle Revoluției Socialiste, și cu atât mai consolidată este construcția socialistă, cu atât mai mare și superior rolul consiliilor economiei naționale, fiind singurele dintre agențiile guvernamentale care vor păstra un loc ferm, care va fi cu atât mai ferm cu cât ne apropriem mai mult de înființarea ordinii socialiste și utilizăm mai puțin aparatul pur administrativ, un aparat de natură să dea numai ordine. Acel aparat este condamnat la pieire, după ce rezistența exploatatorilor va fi fost în sfârșit înfrântă, după ce muncitorii vor fi început să organizeze producția socialistă – acel aparat de administrare în sensul original și îngust al cuvântului, aparatul vechiului guvern este condamnat la pieire, dar aparatul de tipul Consiliului Suprem al Economiei Naționale este marcat de creștere; el se va dezvolta și întări singur, asumându-și toate activitățile cele mai importante ale unei societăți organizate". – P.J.D. Wiles, *op.cit.,* p. 335.

[21] *Ibidem*, p. 336.

[22] Hannah Arendt, *op.cit.*, p. 516, 536, 542-544.

eliminarea dezbaterilor libere, a oponenților politici, autoarea descrie cinci trăsături definitorii ale totalitarismului:

1. modificarea relațiilor proprii societății civile, prin interzicerea vechilor asociații, cluburi, grupuri profesionale sau confesionale.

2. anihilarea solidarității locale prin promovarea unor politici de subminare a legăturilor tradiționale ale lumii țărănești.

3. promovarea unor politici integraționiste de ordin economic, instituțional, respectiv Partid-Unic, ideologie oficială unanim acceptată, planificare centralizată a tuturor activităților.

4. ierarhizarea societății și obligativitatea indivizilor de a se supune acestei "organizări piramidale".

5. formarea de elite noi.

Astfel, puterea exercită monopolul politic prin partidul unic, monopolul ideologiei, monopolul mass-media, monopolul polițienesc.

Cum au reușit însă bolșevicii ca după preluarea puterii politice să transforme partidul într-un organism atât de puternic? Prin cucerirea puterii politice pe 7 noiembrie 1917, Lenin a început acțiunea de subordonare a statului partidului bolșevic. Partidul extremist de opoziție a devenit un Partid-Stat, "partid unic care aspiră să dețină monopolurile politicii, ideologiei și economiei și să înlocuiască atât statul cât și societatea"[23]. În toate posturile de conducere ale statului au fost numiți membri de partid. Deși a fost păstrat un guvern, respectiv Congresul Sovietelor, acesta și-a pierdut din putere și influență în folosul partidului bolșevic. El a fost populat cu reprezentanții puterii reale, "care au fost numiți și răspundeau față de Comitetul Central de la Moscova". Structurile politice de stat au devenit practic "un simbol decorativ exterior al autorității bolșevice". Statul era transformat "într-o organizație de fațadă compusă din birocrați-simpatizanți, a căror funcție, în problemele interne, este să difuzeze încrederea în rândul maselor de cetățeni, care sunt doar coordonați și a căror politică externă constă în a păcăli lumea din afară, netotalitară "[24].

Pe lângă acapararea administrației guvernamentale, scopul regimurilor Partidului-Unic consta în "realizarea unei amalgamări complete a statului și partidului, astfel că, după cucerirea puterii, partidul devine un fel de organizație de propagandă în favoarea guvernului".

Hannah Arendt demonstrează supremația Partidului în raport cu Statul. În interiorul regimului totalitar, "mișcarea", pentru a-și subordona Statul, permitea accesul în ierarhia de stat în principal pentru acei membri, a căror importanță pentru mișcare era secundară[25]. Puterea reală se afla astfel în afara statului. Poliția secretă reprezenta însă elementul pe care autoarea îl consideră ca fiind esențial pentru cucerirea puterii politice, dar și pentru etapa menținerii la guvernare[26].

---

[23] Stéphane Courtois (coord.), *op.cit.*, p. 448.
[24] Hannah Arendt, *op.cit.*, p. 536.
[25] Acest aspect nu se confirmă în cazul Partidului Muncitoresc Român.
[26] *Ibidem, p.* 545.

Hugh Seton-Watson, în studiul *From Lenin to Khrushchev,* analizează procesul de asimilare a modelului sovietic de guvernare de către statele est-europene[27]. Autorul ne oferă date importante cu privire la similitudinile care există în modul de organizare și funcționare a regimului Partidului-Stat în democrațiile populare.

Preluând declarația fostului secretar general al Cominternului, Gh. Dimitrov, regimul sovietic și regimul democrat popular sunt formele unuia și aceluiași sistem de guvernare, ambele bazându-se pe dictatura proletariatului. "Regimurile est-europene sunt dictaturi ale proletariatului în același sens în care regimul sovieto-rus este o dictatură a proletariatului; toate sunt dictaturi ale partidului comunist, adică dictatură stalinistă. De fapt, regimurile est-europene sunt copii imperfecte ale regimului sovieto-rus, iar imperfecțiunile sunt îndepărtate cu cea mai mare viteză posibilă"[28].

Organizarea ierarhică a partidelor comuniste era identică cu cea a partidului comunist sovietic. Comuniștii controlau organele administrației centrale și locale așa cum se întâmpla cu sovietele în Uniunea Sovietică. Constituțiile statelor est-europene erau modelate cât mai fidel după Constituția Sovietică din 1936. Parlamentele erau alese prin vot direct, egal, secret și universal, dar exista o singură listă de candidați, iar parlamentele se întruneau numai câteva zile pe an. Între sesiuni, munca legislativului era îndeplinită de prezidii, în componența acestor structuri intrând membri atent verificați de partid. Autoritățile locale erau alese într-un mod similar, fiind controlate de către partid. Justiția se afla de asemenea sub controlul Partidului-Stat, ca și în Uniunea Sovietică, ierarhia separată a procurorilor fiind cea care deținea puteri mari. Organele de coerciție erau și ele subordonate Partidelor Comuniste. În armată "controlul era exercitat prin intermediul ierarhiei 'administrației politice' prin comisarii săi politici și *politruci*, și parțial prin intermediul departamentelor poliției secrete a forțelor armate". Controlul politic era suplimentat de așa-numitele 'organizații de masă' – în special sindicate, de tineret și femei[29].

Ghiță Ionescu, în *Politica statelor comuniste*, aprofundează aspectele mai sus menționate realizând o foarte bună analiză a modului în care puterea este deținută și exercitată în mod real în statele comuniste[30].

Autorul pune față în față mecanismele exercitării puterii politice în interpretarea științei politice occidentale și evident în teoria marxist-leninistă. Astfel, la nivelul anilor '60, statele comuniste erau percepute ca fiind dictaturi totalitare. Puterea era exercitată direct și exclusiv de către Partidul Comunist în domeniul economic, social, politic și cultural. Biroul Politic, Secretariatul, celelalte organe ale Comitetului Central reprezentau structurile politice de partid prin intermediul cărora erau controlate activitățile statului. "Fiecare dintre aceste ramuri ale ierarhiei de partid

[27] Hugh Seton-Watson, *From Lenin to Khrushchev*, New York, 1965, p. 256-260.
[28] *Ibidem*, p. 260.
[29] *Ibidem*, p. 261.
[30] Ghiță Ionescu, *Politica statelor europene comuniste*, Frederick A. Praeger, Publishers, New York, 1967.

beneficiau de sprijinul unor organe ramificate similare la nivelul poliției politice, al armatei, al sindicatelor, al administrației de stat, toate subordonate Partidului"[31].

Viziunea occidentală asupra funcționării mecanismelor puterii reale în statele comuniste contrasta cu descrierea expusă de teoria marxist-leninistă. Conform acesteia din urmă, statele comuniste erau democrații populare, state ale clasei muncitoare, activitățile economice și sociale ale oamenilor determinând toate celelalte activități. Principiul aflat la baza dezvoltării acestor societăți era unul de factură economică: proprietatea socialistă, sau comună a mijloacelor de producție reprezenta fundamentul acestor state. Atingerea "comunismului deplin" implica parcurgerea acelorași etape pe care le-a evidențiat și P.J.D. Wiles.

Un alt factor analizat de Ghiță Ionescu era cel al incompatibilității dintre constituționalism și dictatură. Privite ca forme de legitimare a autorității regimurilor comuniste, aceste legi fundamentale au recunoscut rolul Partidului. Preluând modelul constituției sovietice din 1936, toate celelelalte state l-au definit ca: "forța conducătoare a tuturor organizațiilor poporului muncitor, de stat și publice"[32]. Este menționat un caz special, respectiv constituția R.P.R. din septembrie 1952, în care "rolul partidului era puternic accentuat, mai mult decât în oricare alta". Potrivit domeniului constituțional al teoriei comuniste politice, partidul era avangarda ideologică, forța conducătoare a statului și a organizațiilor publice, fiind singurul organism căruia îi era îngăduit să prezinte candidați în alegeri. Ghiță Ionescu definește Partidul drept "coloana vertebrală" a aparatului.

Raymond Aron atribuia Partidului termenul de "monopolistic", termen care-i descria mai adecvat scopul, care era acela de a dobândi monopolul, controlul exclusiv asupra activităților statului, Partidul devenind proprietarul mijloacelor de producție și patronul resurselor societății.

Emil B. Ader, în *Communism: classic and contemporary*, realizează o analiză detaliată a structurilor politice de partid, evident raportându-se la Partidul Comunist al Uniunii Sovietice, sursa de inspirație a tuturor celorlalte Partide-Stat din lagărul socialist[33].

Organul suprem al P.C.U.S. era în mod teoretic *Congresul Partidului*, ales de organele inferioare și care se întrunea cel puțin odată la patru ani[34]. Până în anul 1939 au fost ținute 18 congrese, Stalin convocându-l pe al 19-lea în 1952. Ulterior s-au desfășurat congrese în 1956, 1959, 1961 și 1966, dar rolul lor de subordonare a devenit din ce în ce mai vizibil. Peste 2000 de delegați participau la lucrările acestor Congrese, incluzând și invitați din statele socialiste. Discuțiile erau superficiale și cu toate acestea, într-o atmosferă de fals entuziasm, rapoartele erau cu unanimitate de voturi aprobate. Totuși, cel de-al XX-lea Congres al P.C.U.S. a inaugurat mișcarea de destalinizare și atacul la adresa cultului personalității. Al XXIII-lea Congres, în 1966, prin absența delegației comuniștilor chinezi a atras atenția asupra existenței unor

[31] *Ibidem*, p. 19.
[32] *Ibidem*, p. 40.
[33] Emil B. Ader, *Communism: classic and contemporary*, Woodbury, New York, 1970.
[34] *Ibidem*, p. 86-87.

probleme de comunicare între cei doi poli de putere ai ordinii comuniste. Cu acelaşi prilej, numele Prezidiului Partidului a fost schimbat revenind la vechea denumire stalinistă, Biroul Politic, iar titlul lui Brejnev de Prim-secretar a fost revizuit cu cel de Secretar General (purtat de Stalin). Autorul nu oferă nici o interpretare acestor schimbări nominale.

Un organ mai important este "cel presupus ales de Congres", respectiv *Comitetul Central* al Partidului. Comitetul Central[35], începând cu anul 1952, a avut un număr de membri care a variat între 125 şi 175, cu un număr suplimentar între 111 şi 156 de "membri candidaţi". Această structură coordona întreaga activitate a partidului în intervalele dintre congrese. Autonomia acestui organ era îndoielnică, marea parte a dovezilor indicând faptul că acesta era mai degrabă în slujba organelor pe care le alegea. Autorul menţionează însă acţiunea de contestare a lui Hruşciov de către fracţiunea Malenkov-Molotov, moment în care prim-secretarul P.C.U.S. a avut de partea sa Comitetul Central.

Deşi nu Comitetul Central era forţa conducătoare în Partid, totuşi el servea "drept legătură între adevăraţii liderii şi locotenenţii lor în jos pe scara ierarhică, ajuta la implementarea deciziilor Partidului şi înviora cu biciul entuziasmul pentru politicile Partidului". Membrii Comitetului Central făceau parte din rândul elitei Partidului, şi mulţi dintre ei deţineau posturi înalte în guvern şi în Partid. Teoretic, Comitetul Central alegea membrii altor trei organe de Partid.

O altă structură politică analizată este *Comitetul de Control*[36] care servea drept "câine de pază" pentru întregul Partid. Acesta funcţiona în subordinea liderilor de la vârf pentru a asigura realizarea directivelor. Erau notate atât faptele de ascultare, dar şi deviaţiile.

Secretariatul Partidului[37], a cărui componenţă a variat de-a lungul anilor între 5 şi 10 membri, rezolva problemele curente ale Partidului. La un moment dat, considerat "un organ de îngrijire şi administrare al casei", Secretariatul a fost convertit de Stalin într-o structură de la nivelul căreia puterea politică supremă putea fi consolidată. De atunci, poziţia Secretarului General sau a Prim-secretarului a fost sinonimă cu "controlul dictatorial sau aproape dictatorial al organismului Partidului şi, prin urmare al Uniunii Sovietice". Secretariatul, cu responsabilităţile sale divergente referitoare la politicile interne şi externe, nu era considerat centrul de autoritate al Partidului, dar membrii de partid îl tratau ca fiind o agenţie extrem de influentă.Cel mai înalt organ al autorităţii Partidului-Stat era indiscutabil *Biroul Politic*[38] (numit şi Prezidiu, în 1966 s-a revenit la prima titulatură). Această structură politică era compusă din 12 lideri comunişti şi alţi 6 candidaţi. În mod formal, membrii Biroului Politic erau selectaţi de Comitetul Central, dar în practică componenţa membrilor era determinată prin cooptare din interiorul Biroului Politic însuşi. Grupul era condus de Secretarul General (cunoscut şi sub denumirea de Prim-secretar) al

[35] *Ibidem*, p. 87.
[36] Este vorba de Comisia Controlului de Partid.
[37] Emil B. Ader, *Communism: classic and contemporary*, p. 88.
[38] *Ibidem*.

Partidului care deținea sau nu și un portofoliu guvernamental. Ceilalți membri ai Biroului Politic erau prieteni foarte apropiați ai secretarului general al Partidului-Stat[39]. Atribuțiile Biroului Politic erau foarte largi, cuprinzând probleme de partid și de stat, interne și externe, care vizau societatea sovietică în ansamblu său. Biroul Politic era: autocrat, deciziile sale erau irevocabile, iar implementarea directivelor era obligatorie. În fapt, Biroul Politic reprezenta instanța supremă în interiorul regimului Partidului-Stat.

Secretarul General deținea puteri nelimitate, prin controlarea Secretariatului, prin prezidarea Biroul Politic și Comitetului Central, coordonarea Consiliului de Miniștri (precum Stalin și Hrușciov), prezidarea Congreselor Partidului. Cumulul de funcții a funcționat la capacitate maximă în perioada lui Stalin, pentru ca Hrușciov să renunțe la un moment dat la modelul stalinist. Incontestabil însă secretarul general al P.C.U.S. era privit ca liderul lumii comuniste, și generalizând, fiecare secretar general al partidelor comuniste concentra puteri absolute.

Partidul Comunist domina fiecare aspect al vieții sovietice, iar conducerea partidului reprezentată de Biroul Politic și de Secretarul General manipula Partidul în mare măsură în propriul său interes.

Emil B. Ader analizează Partidul-Stat al Uniunii Sovietice nu doar din perspectiva caracterului său autoritar, dar și al celui totalitar. Erau catalogate ca totalitare următoarele manifestări [40]:

1. Prin intermediul structurilor sale, Partidul dirija economia, relațiile sociale, exprimarea culturală. Nu tolera existența nici unui centru de putere concurent, altor formațiuni politice, grupuri religioase, asociații profesionale, sau alte grupări. Organizațiile de masă i se subordonau. Nominalizările în posturile guvernamentale, în organele centrale și locale ale partidului, îi aparțineau în exclusivitate, cel propus fiind obligatoriu membru de partid sau candidat. Deși electoratul dispunea de dreptul la vot, totuși nu se înregistrau cazuri în care un candidat agreat de Partid să fie respins. Era astfel creată doar aparența democrației. În ciuda acestui exclusivism al partidului, "campaniile de alegeri erau însoțite de un volum sofisticat de propagandă electorală destinată sa stimuleze entuziasmul popular și să creeze impresia sprijinului aproape unanim pentru regim printr-o prezență masivă la vot".

2. Un al doilea atribut al totalitarismului era aservirea aparatului guvernamental și a mecanismului economic față de Partid. Fiecare agenție guvernamentală – inclusiv forțele armate – și fiecare întreprindere economică erau supravegheate și/sau controlate de un agent corespunzător al Partidului[41].

---

[39] *Ibidem*, p. 89; autorul definește această practică a prieteniei, a înrudirii, sau "cronysm", ca bază a selectării personalului cheie atât la eșaloanele superioare, precum și în toate organizațiile oficiale pe baza afinităților personale mai mult decât ținându-se cont de regularitatea doctrinară.

[40] *Ibidem*, p. 90-92.

[41] Crearea direcțiilor politice, a secțiilor politice și a funcțiilor de directori politici adjuncți la nivelul Ministerului Afacerilor Interne, la Ministerul Forțelor Armate, în cadrul ministerelor și a instituțiilor economice de maximă importanță s-a petrecut și în cazul Partidului Muncitoresc Român.

3. Controlul exercitat asupra activității culturale reprezenta o a treia manifestare a totalitarismului sovietic. "Artiștii au fost răsplătiți pentru producerea conștientă și din inadvertență a unor creații apreciate de liderii comuniști, sau au fost criticați – sau chiar trimiși la închisoare – pentru lucrări interpretate drept critici la adresa politicilor regimului".

4. Un alt indiciu al controlului total exercitat de Partidul-Stat consta în monopolizarea mijloacele de comunicare. Mass-media nu furniza "relatarea evenimentelor în mod real și obiectiv, cazuri de ineficiență sau corupție în guvern sau întreprinderile economice, sau critici la adresa politicilor și liderilor. Cenzura este riguroasă și atotcuprinzătoare". Un alt apect ce merită menționat este cel referitor la rolul tineretului în regimurile comuniste. "Micii Octombriști", Tinerii Pionieri, deveniți adolescenți erau eligibili pentru Komsomol (Liga Tineretului Comunist) la vârsta de 14 ani. Komsomolul reprezenta "terenul fundamental de antrenament pentru viitorii membri de partid și servea la introducerea tineretului în activitatea de partid".

5. Teroarea și violența au fost cele două elemente care au stat la baza preluării și menținerii puterii politice de către sistemele de factură totalitară. Dictatura proletariatului a apelat cu regularitate la acestea pentru a menține docilitatea maselor. Poliția secretă (numită de-a lungul timpului Cheka, C.P.U., N.K.V.D., M.V.D., M.G.B. și K.G.B.), a arestat, închis și executat mii de dușmani ai statului, reali sau imaginari. Prin intermediul Securității, a Ministerului Afacerilor Interne populația a fost amenințată în cele mai cumplite moduri, capitulând în cele din urmă în fața Partidului-Stat.

Richard C. Gripp, în *The political system of communism*, realizează cea mai complexă analiză a Partidului-Stat[42], apelând la metoda studiului comparativ al statelor cu partid comunist unic, ca tip special de sistem politic, în vederea înțelegerii profunde a trăsăturilor și structurilor acestuia. Autorul pleacă de la premisa că există un sistem politic comunist unic, în interiorul căruia se manifestă și voci personale. Prin raportarea regimului comunist la cele de factură totalitară ale lui Hitler, Musolini, la dictaturile de tip tradițional, ca cea a lui Franco, se încearcă identificarea unor caracteristici comune[43]. Investigarea vizează întreg lagărul socialist, autorul nominalizând statele supuse analizei: Albania, Bulgaria, China, Cuba, Cehoslovacia, Republica Democrată Germană (R.D.G.), Ungaria, Mongolia, Coreea de Nord, Vietnamul de Nord, Polonia, România, U.R.S.S. și Iugoslavia (cu excepția Cubei, la momentul anului 1973 toate celelalte state își proclamaseră oficial doctrina comunistă).

Comunismul este asimilat, așa cum de altfel a reieșit și din studiile precedente, unui sistem politic de factură totalitară, având ca trăsături:

1. "o ideologie oficială,

2. un singur partid de masă,

3. un sistem de control polițienesc prin teroare,

---

[42] Richard Gripp, *The Political system of communism*, 1973.

[43] *Ibidem*, p. 1-2.

4. un monopol condiționat din punct de vedere tehnic, aproape complet al controlului comunicațiilor și luptei armate,

5. un control și planificarea centralizată a întregii economii”[44].

Partidul-Stat deținea puterea absolută, controlul total asupra resurselor materiale și umane, controlul polițienesc asupra populației statului respectiv[45].

Întrucât ideologia deține în societățile comuniste un rol cu totul aparte, R.C. Gripp face referiri la marxism-leninism, la stalinism, la textele oficiale care practic sintetizează esența sistemului politic investigat. Autorul se oprește asupra principiilor economice determinante prognosticate de Marx, acesta imaginând o societate comunistă în care proprietatea publică sau muncitorească asupra industriei prevala, în care proprietatea privată asupra mijloacelor de producție era abolită, incluzând și proprietatea asupra pământului, în care creditarea era centralizată într-o bancă de stat, în care comunicațiile și transportul se aflau sub același control al statului.

Lenin a împlinit aceste profeții, reușind totodată să centralizeze și conducerea politică sub forma dictaturii elitei partidului comunist, cu el însuși în fruntea puterii, adaptând practic în formulă proprie “dictatura proletariatului” a lui Marx[46].

Stalin a hipercentralizat economia națională, a colectivizat agricultura și în mod deosebit a continuat să utilizeze Partidul ca principal instrument de realizare a dictaturii proletariatului.

Un alt reper teoretic prezentat de R.C. Gripp, este viziunea teoreticianului Mihail Suslov, fost nomenclaturist, care a stabilit câteva “cerințe internaționale” minimale, aplicabile tuturor statelor comuniste din Europa de Est, (sub acest standard nu se putea coborî). Acestea includeau:

1. “Dictatura partidului comunist, ca detașament de frunte al clasei muncitoare,

2. Întărirea alianței dintre muncitori și țărani,

3. Lichidarea proprietății capitaliste asupra industriei sistemului bancar și transporturilor, și înlocuirea acesteia cu proprietatea publică și o economie planificată

4. Apărarea Revoluției Socialiste”[47].

Modelul sovietic care a constituit sursa de inspirație a întreg lagărului socialist presupunea, într-o formulă succintă:

1. “Dăruirea față de ideologia marxist-leninistă,

2. Dominația politică a partidului comunist, care organiza o dictatură structurată cu mare grijă,

3. Eliminarea capitalismului și înlocuirea acestuia cu socialismul,

4. Afilierea și sprijin acordat altor națiuni comuniste”[48].

Acest model a fost urmat de toate statele comuniste la începutul dezvoltării lor, înregistrându-se însă și ieșiri din tipare (cazul Chinei sau Iugoslaviei).

---

[44] *Ibidem*, p. 7.
[45] *Ibidem*, p. 8.
[46] *Ibidem*, p. 9.
[47] *Ibidem*, p. 10.
[48] *Ibidem*.

Autorul dezvoltă experiența Iugoslaviei, dat fiind caracterul unic al acestui stat în interiorul lagărului socialist. Modelul Partidului-Stat suferă în acest caz modificări esențiale, prin schimbarea centrului puterii. "Modelele conducătoare dinamice ale Iugoslaviei izvorau parțial din variațiile sale ideologice la modelul sovietic". Ruptura cu U.R.S.S.-ul s-a produs după expulzarea națiunii din Cominform în 1948 la insistențele lui Stalin, Iugoslavia fiind în mod deosebit menționată pentru versiunea sa de «comunism național». În 1956, vice-președintele Iugoslaviei, Kardelj declara că statul iugoslav nu credea în existența proiectelor politice universal valabile pentru toate țările, întrucât condițiile diferite "necesită atât linii de dezvoltare socio-economică diferite cât și forme variate de organizare economică și politică"[49].

Marxism-leninismul în formulă iugoslavă presupunea[50]:

1. Comunismul internațional ca sistem al revoluției mondiale era respins, ca și teoria inevitabilității ostilității capitaliste și doctrina războaielor juste și injuste. Agresiunea, chiar agresiunea comunistă era dezavuată. Coexistența pașnică era obligatorie pentru toate națiunile.

2. Statul putea să dispară treptat, ca și dictatura proletariatului. Numai un stat care dispărea treptat putea fi socialist.

3. Controlul statului asupra industriei era la fel de dăunător ca și controlul capitalist. Se impunea controlul muncitorilor asupra industriei.

4. Trebuia introdusă democrația, deși nu cea de tip occidental, având următoarele caracteristici:

a. Conducerea fabricilor de către muncitori.

b. Autonomie în administrația locală.

c. O mai mare libertate a exprimării individuale.

d. Strunirea activităților poliției politice.

e. Partidul Comunist trebuia să se tranforme din dictatură dominantă, la o organizație care pur și simplu conduce, ghidează, și dă instrucțiuni, fără drept de control. Partidul urma să dispară treptat.

Evident că un astfel de stat ar fi fost de neacceptat de liderii sovietici. Conceptul de Partid-Stat își pierdea din consistență, prin dispariția celor două centre de putere. Modelul "comunismului deplin" analizat de P.J.D. Wiles era el însuși depășit de obiectivele conducerii iugoslave.

Indiscutabil modelul marxist-leninist era funcțional în toate statele comuniste[51].

---

[49] *Ibidem*, p. 11.

[50] *Ibidem*, p. 11-12.

[51] Autorul stabilește pe baza celor anterior analizate un model al marxism-leninismului, care a stat la baza sistemelor Partidului-Stat, invitând cititorul la conceperea unui astfel de stat, p. 15.

I. *"Inaugurați marxism-leninismul*

Înlocuiți un sistem politic vechi cu un sistem politic etichetat ca 'Marxist-leninst'.

II. *Instituiți partidul comunist ca detașament de frunte al muncitorilor*

A. Plasați partidul comunist într-o poziție de control al tuturor organizațiilor societății și al activităților lor conexe, în special pentru controlarea aparatului guvernamental

B. Creați un partid comunist pentru a reprezenta interesele clasei muncitoare

III. *Organizați o structură economică socialistă*

Schimbarea unui sistem politic cu un altul presupune schimbarea structurilor politice. Preluarea puterii de către boşevici este unul dintre cele mai citate exemple de înlocuire a unui sistem politic vechi cu unul nou, totalitar.

După cel de-al doilea război mondial ideologia marxist-leninistă a fos adoptată în Europa de Est şi părţi ale Asiei, plus o naţiune din Marea Caraibelor.

După modul în care au venit la putere, partidele erau împărţite în trei categorii[52]:

1. Partidele care au câştigat puterea mai ales prin eforturile proprii (Rusia, Iugoslavia, Albania, China).

2. Partidele care au obţinut puterea prin intervenţie armată din exterior (Azerbaidjan, Georgia, Mongolia, Ţările Baltice, Polonia, România, Republica Democrată Germană, Coreea de Nord).

3. Partidele care au combinat cele două metode de mai sus (Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia).

Un alt autor citat de R.C. Gripp, respectiv R.V. Burks, cataloghează partidele în funcţie de experienţa pe care acestea o aveau înainte de momentul preluării puterii politice[53]:

1. Partidele care sub ocupaţie inamică au edificat şi realizat o acţiune de gherilă – identificând astfel partidul comunist cu interesul naţional. La retragerea ocupaţiei, gherilele comuniste au preluat puterea (Albania şi Iugoslavia).

2. Partidele care s-au bucurat de un sprijin popular, comuniştii formând coaliţii anti-fasciste (Cehoslovacia şi Ungaria).

3. Partidul comunist a avut o istorie lungă şi dramatică şi a avut un sprijin popular considerabil; dar statul respectiv s-a aflat de partea Axei în timpul celui de-al doilea război mondial şi a fost prin urmare atacat şi ocupat de Armata Roşie, care a instalat un guvern marionetă (Bulgaria).

4. Partidele comuniste care au beneficiat de un sprijin popular redus, guvernele fiind aduse în vagonul de coletărie al Armatei Roşii (Republica Democrată Germană, Polonia, România).

În preluarea puterii politice noile guverne au pus în practică tehnici sovietice[54]:

A. Aboliţi structurile economice capitaliste şi deposedaţi proprietarii privati ai instituţiilor şi agenţilor economici
B. Instituiţi proprietatea publică asupra instituţiilor şi agenţilor economici
C. Inauguraţi planificarea economică la nivel naţional
D. Colectivizaţi/socializaţi agricultura
IV. *Instituiţi o structură pentru guvernarea populară muncitorească*
A. Organizaţi o legislatură aleasă de popor (mase)
B. Instituiţi organisme de reprezentare, ca de exemplu sindicate şi un sistem judiciar public (tribunal popular)
C. Înfiinţaţi organizaţii de masă ale cetăţenilor
V. *Organizaţi o asociaţie internaţională a statelor cu partid unic comunist*
A. Sprijiniţi un bloc socialist al naţiunilor comuniste, prin tratate şi alianţe
B. Orientaţi politica externă naţională individuală către obiectivele blocului socialist
C. Opuneţi-vă guvernelor capitaliste şi sprijiniţi mişcările revoluţionare".

[52] *Ibidem,* p. 20-21; autorul preia această interpretare de la Hugh Seton –Watson, *"From Lenin to Khrushchev"*.

[53] *Ibidem*, p. 21.

1. Aplicarea reformei agrare pentru a câștiga sprijinul țăranilor.

2. Utilizarea armatei sovietice ca forță de presiune oponenților.

3. Portretizarea Armatei Roșii și a U.R.S.S.-ului ca armată eliberatoare a popoarelor de Nazism.

4. Infiltrarea comuniștilor instruiți la Moscova și care proveneau din fiecare din aceste state în sindicate, ministere.

5. Formarea fronturilor de uniune națională, prin fuziuni forțate între socialiști și comuniști.

"Sistemele politice comuniste prezintă o problemă specială deoarece ele ajung la putere învăluite într-un nor de suspiciune cu privire la legitimitatea lor".

Pornind de la ideologie, pentru a-și justifica puterea prin utilizarea controlului partidului și al guvernului, comuniștii sperau să câștige recunoașterea autorității.

Într-un regim politic al Partidului-Stat totul se reducea la exercitarea controlului absolut. "Majoritatea obiectivelor comuniștilor – de exemplu, industrializarea – începeau cu elementul cheie al leninismului: controlul operațional exercitat de partidul comunist asupra principalelor intrări și ieșiri în sistemul politic. În timp ce Marx credea în prioritatea economicului asupra politicului – adică, structura economicului determina structura și funcțiile politicului – Lenin a acționat ca și cum situația inversă ar fi fost adevărată. Sistemele politice comuniste ulterioare, inclusiv U.R.S.S., urmau directivele leniniste susținând că politicul determina economicul și astfel, erau din punct de vedere ideologic, mai degrabă leniniste decât marxiste"[55].

Prin urmare, "funcția principală a oricărui partid comunist, indiferent dacă se afla sau nu la putere, era de a ajuta la conturarea condițiilor astfel încât partidul să poată fi un instrument pentru câștigarea și menținerea unui monopol absolut al puterii".

Partidul Comunist conducea în numele muncitorilor, a căror ignoranță trebuia corectată de către un grup care avea pregătirea necesară preluării puterii politice și economice. "Intra în scenă partidul comunist, care promite să-i conducă și să-i îndrume pe muncitori și să le arate drumul către utopia marxistă".

Conducerea politică într-un stat comunist era exprimată în mod vizibil prin aparatul partidului, prin intermediul structurilor sale componente. R .C. Gripp evidențiază modul în care practic funcționa aparatul de partid. Într-un stat comunist, Partidul era "nucleul esențial și principala forță creatoare de motivație pentru guvernarea politică"[56].

Autorul definește principalele funcții ale partidului cu privire la guvernarea politică:

- interpretarea ideologiei marxist-lenininste
- inființarea structurilor politice și guvernamentale în societate
- stabilirea politicilor naționale (atât interne cât și externe) și asigurarea controlului cu privire la îndeplinirea acestora.

---

[54] *Ibidem*, p. 28.
[55] *Ibidem*, p. 42.
[56] *Ibidem*, p. 43.

Pentru realizarea acestor funcții, partidul dispunea de un aparat cu o structură aproximativ identică cu cea prezentată în continuare: Biroul Politic/Prezidiu, Comitet Central, Secretariat, Comitete la nivel regional, Comitete la nivel local, Celule de partid.

Respectând modelul sovietic[57], această structură dezvăluia o ierarhie strictă conținând un număr mare de organizații (la nivel regional și local) subordonate, implicate în întregul aparat de guvernare. Organizarea aceasta se impunea în condițiile exercitării autorității partidului la toate nivelurile vieții de stat. De la organizațiile de bază din instituții, întreprinderi, ferme, școli, se trecea la comitetele locale, apoi cele regionale care coordonau activitatea mai multor comitete locale, și apoi la centru. Organizarea tipică a partidului releva o structură piramidală.

În analiza organelor centrale ale partidului, Gripp identifică o serie de parametri noi. Astfel, el definește Secretariatul ca fiind brațul administrativ al Comitetului Central, comitet care coordona munca comitetelor locale și regionale, și care era îndrumat de un organ de control intern. Acesta era Biroul Politic în U.R.S.S., Comitetul Interimar (în exercițiu) în China, Biroul Politic sau Prezidiul în cele mai multe din statele comuniste est-europene și Comitetul Executiv în Iugoslavia[58].

Încercând să analizeze funcțiile partidului comunist, autorul evidențiază modul în care partidul și-a anihilat oponenții politici, pentru a nu-și disputa supremația politică cu nici o altă formațiune. Interesant este însă că aparatului de partid i-a fost subminată autoritatea chiar de către liderul Partidului-Stat, R.C. Gripp oferind exemplul P.C.U.S.

Stalin a diminuat "poziția supremă a Partidului Comunist Sovietic la una mai apropiată de egalitate cu alte organizații (de exemplu, poliția politică, managerii industriali) astfel încât propria poziție dominantă să rămână superioară altor indivizi și organizații. Drept consecință, aparatul de partid în loc să domine aceste alte organizații a fost obligat să concureze la favorurile lui Stalin". Partidul și-a menținut totuși legitimitatea ideologică la nivel național ceea ce s-a datorat și faptului că Stalin își exercita controlul asupra societății sovietice mai ales prin intermediul organului de vârf al partidului, Biroul Politic. Eclipsarea aparatului de partid ca forță conducătoare a fost temporară, după moartea lui Stalin, partidul redobândind supremația asupra tuturor celorlalte organizații.

După eliminarea "dușmanilor politici", partidul comunist a pus la punct mecanismele de control asupra întregului sistem politic – în special asupra structurilor politice de guvernare. Aparatul guvenamental de luare a deciziilor era catalogat ca fiind "brațul executiv" al partidului.

---

[57] Teresa Rakowska-Harmstone, *Communism in Eastern Europe,* Bloomington, Indiana University Press, 1984; Partidul–Stat funcționa în toate statele comuniste din Europa de Est, și avea ca model sistemul politic al Uniunii Sovietice. Uniunea Sovietică nu se considera a fi un simplu stat, ci ea reprezenta o formă de organizare socială și economică deosebită care avea valabilitate și aplicare universală. Statele comunizate erau subordonate politicii externe a Uniunii Sovietice, iar structurile politice interne ale acestora erau copii ale modelului sovietic.

[58] Richard Gripp, *op.cit*, p. 44-45.

Prevederile constituțiilor din China, Cehoslovacia, R.D.G., Mongolia, Vietnamul de Nord, România și Iugoslavia făceau trimitere la rolul conducător jucat de partidul comunist în cadrul tuturor acestor sisteme politice. Constituția cehoslovacă, de exemplu, confința rolul partidului comunist ca forță călăuzitoare atât în stat cât și în societate. Constituția României din 1952 plasa organele partidului deasupra celor ale statului. Constituția Iugoslaviei menționa Liga Comuniștilor (fostul partid comunist) ca fiind forța conducătoare organizată a clasei muncitoare și motorul principal al activității politice. Preambulul Constituției chineze din 1954 omagia conducerea revoluționară a Partidului Comunist Chinez, în timp ce Constituția Mongoliei recunoștea Partidul Popular Revoluționar Mongol ca nucleu conducător al aparatului de guvernământ[59].

Dominația Partidului s-a realizat prin crearea unei rețele de personal, aflată exclusiv în slujba conducerii comuniste, dar și prin intermediul structurilor politice. Desemnarea conducerii în structurile politice de stat era prerogativa de necontestat a Partidului Comunist. Pozițiile cheie în guvern erau ocupate de cei mai importanți lideri ai regimului. În cadrul aparatului Comitetului Central existau direcții/secții (autorul le numește "organizații") care în linii mari erau corespondentele birourilor guvernamentale, și care aveau drept de control asupra organelor statului. Structurile politice de stat și cele de partid se aflau într-o relație de subordonare, a primelor față de cele de partid. Biroul Politic, Secretariatul partidului comunist concentra cei mai influenți oameni din sistem, sfera lor de competențe fiind extinsă astfel încât erau acoperite domenii variate. R.C. Gripp, oferă ca exemplu reorganizarea aparatului partidului comunist polonez după îndepărtarea lui Gomulka, prilej cu care au fost stabilite domeniile de activitate pe care le controlau membrii Secretariatului Comitetului Central[60]:

Membrii Secretariatului Comitetului Central	**Domenii**
Secretarul general Moczar	Armata, Organele de securitate, Administrație și sănătate
Olszowski	Presă, cultură, tineret
Syzdlak	Ideologie și propagandă
Barcikowski	Agricultura
Tejchma	Știinta, Parlament și politica externă
Babruch	Probleme organizatorice
Starewicz	Probleme legate de Biroul Politic

Chiar și la nivel regional și local, administrația era supravegheată de organele locale de partid[61].

[59] *Ibidem*, p. 48.
[60] *Ibidem*, p. 49.
[61] *Ibidem*; în cuprinsul Capitolului II vom oferi exemple concrete cu privire la subordonarea Sfaturilor Populare comitetelor de partid regionale, raionale.

Structuri organizatorice de partid	Structuri organizatorice guvernamentale
Biroul politic	Cabinet restrâns sau comitet
Comitetul central	Consiliu Național sau cabinet
Organizațiile regionale de partid	Birouri guvernamentale regionale
Organizațiile locale de partid	Birouri guvernamentale locale

Partidul controla și procedurile de selectare a candidaților pentru deputați în parlament și în organele locale ale puterii de stat, pentru a se asigura de alegerea unui număr adecvat de suporteri simpatizanți ai conducerii partidului. Din exemplele oferite de autor aflăm că în organul legislativ sovietic 3/4 din deputații aleși erau membri ai partidului comunist, în Iugoslavia, în 1964, 184 din 190 de membri ai Camerei Federale dețineau funcții într-o organizație de partid, iar Comitetul în Exercițiu (conducerea executivă interimară) al legislativului din Vietnamul de Nord avea ca președinte și vice-președinte doi membri ai Biroului Politic[62].

Prin subordonarea structurilor guvernamentale, deciziile adoptate de partidul comunist deveneau hotărâri, decrete și legi ale guvernului. "Ordinele și programele partidului comunist deveneau reguli oficiale sub formă de instrucțiuni și legi emise de organismele guvernamentale, dând astfel autoritate și legitimitate acestora. Chiar și directivele pentru economie, inclusiv alocarea resuselor și pregătirea tehnologică a muncitorilor, erau de fapt hotărâri ale partidului. Rigby descrie sistemul de Partid-Stat ca fiind un sistem în care o organizație (partid) voluntară, centralizată și disciplinată, câștigă monopolul puterii politice și apoi suprapune birocrația sa asupra birocrației statului"[63].

Partidul-Stat își manifestă caracterul totalitar prin monopolizarea economiei, a vieții socio-culturale, și nu în ultimul rând prin controlul exercitat asupra forțelor armate. Puterea aparatului militar, spune R.C. Gripp, genera putere politică, forțele armate în statele comuniste fiind considerate a fi forțe politice. Îndoctrinarea cadrelor din armată a constituit astfel o prioritate a regimului[64].

Dirijarea culturii, a educației, instaurarea cenzurii permit partidului comunist să dețină controlul total al societății pe care o guvernează.

Partidele comuniste funcționează ca organe de control politic. *Așadar un sistem politic comunist trebuie să fie considerat un sistem de partid-stat.* Elementul de noutate în analiza lui Gripp constă în semnalarea mai multor cazuri în care sistemul a înregistrat unele derapaje, partidul pierzând rolul dominant.

---

[62] *Ibidem*, p. 50.

[63] *Ibidem.*

[64] Autorul oferă exemplul armatei chineze, creată de Mao pentru a se opune ideilor "burgheziei recționare" și pentru a juca un rol important în Revoluția Culturală de la sfârșitul anilor '60. În anul 1962, 78,5% dintre soldații armatei chineze erau fie membri ai Partidului Comunist Chinez, fie ai Ligii Tineretului Comunist. O altă practică specifică regimului Partidului-Stat a constat în folosirea armatei în scopuri nemilitare, tocmai pentru a justifica rolul său politic de sprijin al conducerii de partid. - *Ibidem*, p. 51

În Iugoslavia, în mod conștient, s-a încercat diminuarea autorității partidului comunist. În 1958 partidul a fost rebotezat Liga Comunistă a Iugoslaviei, cu rol în mobilizarea maselor și nu în dirijarea lor, la cel de-al VII-lea Congres al Ligii declarându-se că: "Liga Comuniștilor din Iugoslavia considera că a proclama că monopolul absolut asupra puterii politice este deținut de Partidul Comunist ca principiu universal și 'etern' al proletariatului și al construirii socialismului este o dogmă lipsită de rațiune"[65].

Cazul iugoslav este atipic pentru partidele comuniste și ar trebui menționat faptul că numai conducătorii iugoslavi au mers până într-acolo încât să diminueze fie poziția teoretică, fie cea practică a locului dominant ocupat de partidul comunist într-un sistem politic comunist.

Abordând problema nivelului minim de control pe care partidul trebuia să-l exercite asupra societății, standardele au rămas ridicate. Chiar și în perioadele de teroare ale stalinismului, Stalin însuși continua să conducă în *numele* partidului. În 1968, crezând că cehoslovacii au pierdut controlul asupra populației, sovieticii au invadat Cehoslovacia, pentru a evita contaminarea lagărului socialist "cu boala slăbirii partidului", pretinzând statului cehoslovac să respecte următoarele reguli:

1. "Rolul dominant în viața Cehoslovaciei va fi exercitat de către partidul comunist.

2. Toate celelalte formațiuni politice trebuiau eliminate din viața publică.

3. Partidul comunist va controla complet presa, radioul și televiziunea.

4. Rândurile partidului și guvernului vor fi întărite cu credincioși ai partidului, ortodocși (nu liberali)"[66].

Analiza organelor guvernamentale în sistemele Partidelor-Stat evidențiază controlul absolut pe care partidul îl exercita asupra Consiliului de Miniștri. Din punct de vedere structural, guvernele comuniste urmau îndeaproape modelul sovietic. Legislativul numea în mod oficial un organ executiv – de obicei, un consiliu de miniștri cu un prim-ministru. Exista un Consiliu de Miniștri în Albania, Bulgaria, Cuba, Cehoslovacia, R.D.G., Ungaria, Mongolia, Vietnamul de Nord, Polonia și România. China avea în schimb un Consiliu de Stat, iar Coreea de Nord un Cabinet de Miniștri[67].

Legislativul sovietic, Consiliul Suprem, era un organism bicameral, care reprezenta electorii la nivel de district de populație și la nivel de unitate administrativă (republică, regiuni naționale și districte). Cea mai mare parte a statelor comuniste din Europa de Est își defineau organul suprem al puterii de stat prin termenii de adunarea poporului, adunare de stat sau adunare națională. Legislativul realiza pentru regim o funcție de legitimare, de sprijin prin ratificare actelor emise de Partid prin intermediul executivului.

Deși România nu se regăsea în rândul statelor în care organul legislativ, respectiv Marea Adunare Națională, își asuma rolul de mediator al cerințelor populare, ne oprim totuși asupra acestui aspect semnalat de autor, considerând ca deosebit acest

[65] *Ibidem*, p. 53.
[66] *Ibidem*, p. 56.
[67] *Ibidem,* p. 59.

fenomen al încărcării parlamentului cu funcții reale. R.C. Gripp explică factorii favorizanți ai acestei evoluții, oferind mai multe exemple[68]:

1. Pe măsură ce organele legislative continuau să lucreze aproape de grupurile conducătoare, ele începeau să dobândească o poziție care le permitea să înceapă să negocieze cu conducătorii.

2. Treptat creatorii de legi erau tentați să acționeze din ce în ce mai mult ca reprezentanți viabili ai poporului, acționând în virtutea legitimării lor legal-constituționale (erau aleși ai poporului) cât și, indirect, ca reacție la propaganda partidului; devenea astfel "stânjenitor pentru liderii partidului să ignore ramura guvernamentală în procesul decizional existent".

3. În Polonia, Iugoslavia și Ungaria organul legislativ a depășit stadiul de "formă fără fond". "Legislativul polonez (*Sejm*) a câștigat într-o anumită măsură independența față de dominația strictă a partidului în anii cincizeci, iar în organul legislativ iugoslav (*Skupcina*) au fost inițiate din ce în ce mai multe proiecte de lege în anii șaizeci care sufereau serioase amendamente. Proiectul de lege al planului economic iugoslav 1965 a fost frecvent amendat în două din cele cinci camere ale legislativului. Rezultatul, în cele din urmă, a fost adoptarea legislativă a celei de-a douăsprezecea versiuni revizuite a planului". Această situație era de neimaginat în cazul R.P.R., ceea ce ne conduce la concluzia că în societatea românească regimul Partidului-Stat era profund stalinist.

4. Un caz mai evident de reabilitare a organului legislativ era cel înregistrat în Cehoslovacia, în noiembrie 1968, după invazia sovietică. Astfel, Comitetul Executiv a cerut guvernului să ia măsuri adecvate pentru a stopa circulația în țară a unui ziar de propagandă sponsorizat de sovietici.

Organizarea executivă a guvernărilor comuniste copia îndeaproape modelul sovietic, cu câteva excepții: în China exista un Președinte al republicii populare; la fel și în Cehoslovacia, Vietnamul de Nord și Iugoslavia. În modelul parlamentar sovietic, primul ministru (al cărui titlu real era de Președinte al Consiliului de Miniștri), din punct de vedere tehnic era ales de legislativ. Acest format sovietic era diferit de sistemele parlamentare occidentale prin faptul că președintele și membrii guvernului erau numiți de conducerea partidului comunist, acceptul dat de organul legislativ având doar rol formal. Aparent guvernul funcționează normal, și totuși organele Partidului-Stat aveau în orice moment drept de control.

Constituția cehoslovacă din 1960 continua un sistem prezidențial pe o bază parlamentară. Astfel, liderul partidului comunist îndeplinea și funcția de președinte al statului: Gottwald (1948-1953), Zapotocky (1953-1957), Novotny (1957-1968).

O parte din statele lagărului socialist au operat modificări la nivelul structurilor guvernamentale, fiind chiar cazul Uniunii Sovietice. Evident acestea nu au fost radicale, și au constat în remanierea organismelor de planificare, descentralizarea managementului în ministerele economice, o creștere a autonomiei directorilor de întreprinderi. Iugoslavia a mers cel mai departe pe acest drum, prin desființarea

[68] *Ibidem*, p. 114.

ministerelor economice centrale, prin înființarea unui Consiliu al producătorilor (o cameră a legislativului), reunind deputați aleși de muncitorii din fabrici. De altfel, parlamentul iugoslav avea o structură cu totul aparte în comparație cu celelalte state. Adunarea Federală se compunea din cinci camere care reprezentau "arii de interes ale societății" (Camera federală, Camera politico-administrativă, Camera Economică, Camera Educației, Camera Bunăstării Sociale și a Sănătății). Printr-o lege adoptată în 1952 și implementată ulterior prin constituția din 1953, în Iugoslavia s-a acordat într-o anumită masură autonomie administrațiilor regionale și locale prin punerea la dispoziția acestora a unor puteri administrative suplimentare[69].

Structurile guvernelor comuniste erau concepute ca organe administrative ale partidului comunist. Rolul guvernelor era acela de a îndeplini "sarcinile manageriale date de către partid". Astfel, organul legislativ, cel executiv, chiar și justiția jucau rolul de executanți ai politicii partidului comunist. "În calitate de controlor al sistemului politic comunist, partidul utilizează aparatul guvernamental ca pe un agent al său".

Un loc central în preocupările liderilor de partid îl ocupa faptul că partidul își rezerva pentru sine autoritatea decizională asupra majorității domeniilor cheie ale societății.

Un sistem politic comunist transforma o economie de la proprietatea privată la proprietatea publică/socialistă și instituia controlul Partidului asupra structurilor economice. Guvernul comunist se ocupa cu planificarea, supervizarea și administrarea economiei având în componența sa un număr mare de ministere, agenții, direcții și comitete. Pe lângă aceasta, aparatul Comitetului Central al unui partid comunist includea un număr de secțiuni a căror responsabilitate era aceea de a coordona sectoarele economiei.[70] Astfel de structuri se aflau și la nivel politic.

În interiorul unui regim al Partidului-Stat, aparența democrației era menținută și prin organizarea periodică a alegerilor pentru legislativ și organele locale ale puterii de stat. În fapt, alegerile din statele comuniste erau: "aclamatorii și formale, nu reflectau o luptă pentru exprimarea intereselor și cerințelor cetățenilor, ele fiind mai curând un joc de-a legitimitatea"[71].

Aceleași idei sunt exprimate și de Gripp în lucrarea sa, alegătorii aprobând în fapt lista oficial sprijinită de Partidul comunist. Deținătorii puterii stabileau compoziția corpului legislativ sau executiv, așa cum tot ei hotărau politicile guvernamentale. Demonstrând suportul popular unanim, legitimitatea și forța partidului, alegerile comuniste aveau și rol de mobilizare a populației și de dovedire a capacității de organizare a partidului[72].

Au fost identificate patru stadii prin care au trecut alegerile în comunism: 1. Asumarea puterii fără a avea sprijinul majorității populației și înlăturarea opoziției; 2. organizarea unor scrutinuri plebiscitare în care alegerile erau controlate și manipula-

[69] *Ibidem*, p. 60-61.
[70] *Ibidem*, p. 73.
[71] Filon Morar, *Democrația privilegiilor. Alegerile aleșilor în România*, Ed. Paideia, București, 2001, p. 36.
[72] *Ibidem*, p. 41-42.

te de Partidul Comunist[73]; 3. destalinizarea care a introdus anumite libertăți în procesul de alegere; 4. recunoașterea începând cu mijlocul anilor '60 a necesității reprezentării divergente, însă cu menținerea controlului politic[74].

Capitolul VII al studiului lui R.C. Gripp investiga pe baza celor enunțate care era gradul de reușită atins de sistemul Partidului-Stat în toate cele 14 state comuniste. Autorul, înainte de a-și formula concluziile, stabilește o așa-zisă "listă de verificare pentru sistemele politice comuniste", luând în calcul parametrii economici și politici realizați de Partidul-Stat.

"Lista de verificare pentru sistemele politice comuniste[75]"

	Management economic	***Dezvoltare politică***
Primul nivel	1. Naționalizarea industriei	1. Preluarea puterii de către partidul comunist
	2. Colectivizarea / socializarea agriculturii	2. Înființarea aparatului dictaturii
	3. Inaugurarea planificării economiei	3. Eliminarea opoziției politice
Al doilea nivel	1. Descentralizarea organizării și managementului economiei	1. Reducerea accentului pus pe extremele dictaturii a. Eliminarea unei mari părți a terorii b. Slăbirea rolului poliției politice c. Reducerea pedepselor legale
	2. Reforma planificării economice; descentralizare și simplificare	2. Descentralizarea unor funcții guvernamentale
	3. Raționalizare managerială; creșterea autonomiei și flexibilității pentru manageri la nivel inferior	3. Creșterea responsabilității și autonomiei organului legislativ
	4. Străduința de a reuși industrializarea	4. Creșterea vitalității electorale; candidaturi multiple, alegeri contestate
Al treilea nivel	1. Introducerea întreprinderilor private mici	1. Reducerea puterii monopolului partidului comunist
	2. De-colectivizare/socializare a agriculturii	2. O mai largă articulare a cerințelor populare prin organizații de masă, grupuri de interese.
	3. Utilizarea indicatorilor de piață; profit, cererea consumatorilor, reforma prețurilor.	3. Creșterea diversității politicii interne.

[73] În ședința Secretariatului din 14 ianuarie 1957 s-a aprobat înființarea de secții de votare cu prilejul alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională la ambasadele și delegațiile R.P.R. din: U.R.S.S., R.D.G., Cehoslovacia, S.U.A., Anglia, Austria, Bulgaria, Iugoslavia, Polonia, China, Ungaria, Turcia și Franța. Aceeași structură de partid însărcina Consiliul Frontului Democrat Popular cu stabilirea candidaților pentru care urmau să voteze lucrătorii de la ambasadele și delegațiile R.P.R. menționate; ANIC, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 3/1957, f. 3.

[74] *Ibidem,* p. 43.

[75] *Ibidem*, p. 188.

Procent de realizare pe nivel de dezvoltare[76]

Nivelul	*Economic*										*Politic*									
	1			2				3			1			2				3		
Indicatori	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**1**	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**
Albania	3	3	3	1	1	1	0	0	0	0	3	3	3	1	0	0	0	0	0	0
Bulgaria	3	3	3	2	2	2	1	0	0	2	3	3	3	1	2	1	0	0	0	1
China	3	3	3	1	1	1	0	1	1	0	3	3	3	0	0	0	0	0	2	0
Cuba	1	3	3	1	0	0	1	0	0	0	1	3	3	1	0	0	0	2	0	0
Cehoslovacia	3	3	3	3	2	2	3	3	0	2	3	3	3	3	2	2	2	2	3	3
R.D.G.	3	2	3	2	2	2	3	3	0	2	3	3	3	1	2	1	1	0	2	0
Ungaria	3	3	3	2	2	2	2	3	2	3	3	3	3	2	2	2	0	1	2	2
Mongolia	3	3	3	-	-	-	0	-	-	-	3	3	3	-	-	-	0	0	-	0
Coreea de Nord	3	3	3	1	1	-	0	-	-	-	3	3	3	-	-	-	0	0	-	-
Vietnamul de Nord	3	3	3	-	-	-	0	-	-	-	3	3	3	-	-	-	0	0	-	-
Polonia	3	1	3	1	1	2	2	3	3	1	3	3	3	2	2	2	0	0	2	2
România	3	3	3	1	1	2	2	1	0	1	3	3	3	2	1	0	0	0	1	0
Uniunea Sovietică	3	3	3	2	2	2	3	0	0	1	3	3	3	2	2	1	0	0	2	1
Iugoslavia	3	1	3	3	3	3	1	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	3	2

Sistemele politice comuniste au realizat o formă funcţională a dictaturii.

Robert G. Wesson, în lucrarea *Communism and Communist Systems*, analizează natura statelor comuniste, definind o parte din trăsăturile regimului Partidului-Stat. La fel ca R.C. Gripp, Wesson pleacă de la caracterul preponderent leninist al doctrinei care stătea la baza partidelor comuniste. Prevalarea politicului asupra factorului socio-economic făcea ca rolul partidului comunist să fie mai important decât "clasa" în sensul marxist. "Oricât de frecvent revoluţiile comuniste au invocat numele şi ideea proletariatului, aceştia nu au cedat niciodată o putere reală muncitorilor[77]. Dar partidul leninist a fost întotdeauna cel care a mişcat şi a îndrumat mai întâi revoluţia şi apoi statul"[78]. Regimul Partidului-Stat era un regim leninist, întrucât "partidul revoluţionar" adaptat de Lenin realităţilor înapoiatei Rusii, ocupa un rol central în guvernarea societăţii[79].

[76] *Ibidem*, p. 90; 0 - nici o legătură cu indicatorii, 1 - o slabă identificare cu parametrii, 2 - identificare moderată, 3 - identificare considerabilă, - nu existau informaţii.

[77] Liderul român al Partidului-Stat declara în faţa deputaţilor Marii Adunări Naţionale, la 9 aprilie 1948: "Caracterul statului nostru este determinat de faptul că puterea politică nu se mai află în mâinile reprezentanţilor marelui capital parazitar sau ai moşierimii, ci în mâinile reprezentanţilor clasei muncitoare, ai ţărănimii muncitoare şi ai intelectualităţii legate de popor". Totul îşi păstra valabilitatea doar la nivel declarativ; Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole şi cuvântări*, ediţia a III-a, Ed. pentru Literatură Politică, 1953, p. 183.

[78] Robert G. Wesson, *op.cit*, p. 4.

[79] Ca o confirmare a veridicităţii acestei interpretări, în *Raportul politic al Comitetului Central la Congresul P.M.R.* din februarie 1948, secretarul general, Gheorghe Gheorghiu-Dej, declara: "La baza Partidului Muncitoresc Român, noi am pus ideologia de clasă a proletariatului – ideologia marxist-leninistă. Partidul Muncitoresc Român se încheagă ca un partid al luptei neîmpăcate împotriva exploatării, împotriva tuturor exploatatorilor muncitorimii şi ai ţărănimii muncitoare, pentru

Influența lui Lenin și ulterior Stalin este covârșitoare, deoarece statele comunsite nu numai că menținеau principiul general al supremației partidului ca avangardă a proletariatului, dar ele urmau modele similare de dezvoltare.

R.G. Wesson semnalează și el asemănarea structurală a Partidelor-Stat din lagărul socialist. "Acestea au celule sau grupuri primare de membri, și conferințe sau congrese alese la nivel local, și/sau regional și național, care la cele mai înalte nivele se întrunesc destul de rar. Mai operative sunt comitetele sau birourile și secretariatele la toate nivelele cu excepția, poate, celor mai de jos. La fiecare nivel, comitetele de partid[80] au personal mai mult sau mai puțin administrativ (reunit în 'departamente' în Uniunea Sovietică și în majoritatea celorlalte state) pentru a administra problemele partidului, pentru a exercita controlul asupra organizațiilor guvernamentale și de alt fel, și pentru a coopera la îndoctrinarea și mobilizarea oamenilor"[81].

Comitetul Central, format din câțiva până la câteva sute de indivizi, reprezenta teoretic "brațul cel mai autoritar al partidului". Secretariatul Comitetului Central era format din șase până la zece membri, conduși de Secretarul General sau Prim-secretar, care era liderul partidului și "*primus inter pares*" din sistemul politic. Biroul Politic sau Politburo (numit 'Presidium' în Uniunea Sovietică din 1952 până în 1966), compus în mod obișnuit din 12 până la 15 membri, reprezenta - așa cum de altfel am mai precizat - instanța supremă în viața de partid și de stat. Membrii Secretariatului și ai Biroului Politic erau de cele mai multe ori aceeași.

"Uniformitatea instituțională" din țările socialiste se datora imitării U.R.S.S.-ului, faptului că partidele comuniste au fost fondate de Comintern (agenți sovietici sau persoane afiliate), dar și pentru că formele de organizare leniniste au fost considerate foarte eficiente pentru exercitarea puterii.

Apariția Partidului-Stat era privită ca o consecință a leninismului. Statul, ca un stăpân legitim și acceptat, funcționa pe baza regularității și legalității servind drept fundal previzibil pentru activitatea economică. Partidul avea libertate de mișcare în orice direcție[82].

---

dezvoltarea mai departe a democrației populare, pe care noi o considerăm ca drum înspre realizarea mărețului nostru scop final - societatea socialistă și societatea comunistă".

[80] *Raportul delegației P.M.R. cu privire la lucrările Congresului al XX-lea al P.C.U.S.*, prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la plenara lărgită a C.C. al P.M.R. din 23-25 martie 1956, relua o idee expusă la plenara C.C. al P.M.R. din 1953: "Comitetele regionale, raionale, orășenești ale partidului trebuie să dea o și mai mare atenție îmbunătățirii continue a activității tuturor organelor de stat și îndeosebi a organelor de securitate și de informație și întăririi Forțelor Armate ale R.P.R. Chezășia principală a întăririi statului democrat-popular și a succesului în munca organelor de stat este controlul de partid. Fără un astfel de control se creează inevitabil primejdia unor greșeli și eșecuri serioase, primejdia degenerării unor organe sau lucrători ai aparatului de stat. De aceea, plenara C.C. al P.M.R. consideră necesară întărirea controlului de partid asupra tuturor organelor de Stat. Plenara cere comuniștilor care lucrează în aparatul de stat de a combate cu maximă hotărâre orice tendință de ocolire a controlului de partid. **Orice organ și orice lucrător al aparatului de stat, indiferent de postul pe care-l ocupă, trebuie să se afle sub controlul organelor și organizațiilor de partid**", A.N.I.C. – *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 196/1956, f. 56.

[81] *Ibidem*, p. 5.

[82] *Ibidem*, p. 7.

Actul de luare a deciziilor centrat pe partid era util pentru menținerea poziției de monopol a partidului. Conform interpretării lui Wesson, "dacă deciziile ar fi luate în guvern, partidul comunist ar avea un statut mai puțin special, în timp ce guvernul, cu funcțiile sale specializate, ar fi mai supus presiunilor venite din partea părților interesate și organizațiilor. Pare potrivit, dacă nu indispensabil să ții autoritatea în cadrul partidului pentru a menține un grup elitist organizat, coerent, legat de interesul față de sine și scopul ideologic de a controla și superviza statul și de a asigura unitatea necesară a mișcării"[83].

În acest punct al analizei intervine ca și în studiile anterior citate, problema subminării autorității partidului de chiar liderul său. Pe lângă Stalin, autorul oferă și exemplul lui Mao, sau Castro, conducători foarte puternici care au luat actul decizional mai mult în mâinile lor și ale anturajului lor. Și totuși în toate aceste cazuri s-a revenit la rolul dominant al partidului. Wesson relatează cazul special al Iugoslaviei, împărtășind aceleași opinii cu Gripp.

Partidul-Stat își exercită monopolul asupra organizării politice, existența formațiunilor politice concurente fiind practic interzisă. Orice organizație independentă era percepută ca fiind o amenințare potențială.

Bazându-se pe doctrina leninistă, dispunând de o structură organizatorică unică pentru întreg lagărul socialist, monopolizând luarea deciziilor în orice domeniu, Partidul-Stat crea aparențele unei societăți democratice. "Fațada democrată servește pentru a dovedi, atât în interiorul cât și în afara țării, că statul este modern și progresist", ea incluzând prevederi constituționale legate de drepturile și libertățile fundamentale ale cetățenilor (doar enunțate nu și respectate). Alegerile, atât cele de stat cât și cele interne de partid, constituiau "forme fără fond", liderii comuniști conștientizând faptul că adevărata democrație ar fi dus la pierderea puterii politice. Wesson justifica din punct de vedere teoretic organizarea alegerilor, care erau parte integrantă a doctrinei leniniste referitoare la "centralismul democratic". Membrul partidului leninist trebuia sa nu aibă opinii, conștiință, sau interese contrarii celor ale partidului, iar subordonarea sa era legalizată de teoria controlului democratic.

Organizațiile de masă (sindicate, organizații de tineret, organizații de femei[84]) erau considerate drept 'curele de transmisie' pentru partid, potrivit expresiei lui Stalin, instrumente de integrare a poporului într-un sistem condus de partid[85].

---

[83] *Ibidem*.

[84] Dintr-un tabel statistic al organizațiilor de masă aflăm că pe 24 aprilie 1948 în R.P.R existau următoarele organizații de masă: Sindicate – 1.154.068 membri, din care membri de partid – 378.200, Frontul Plugarilor – 1.298.071, din care 66.870 membri de partid, Uniunea Femeilor din România – 778.522, din care 36.526 membre de partid, Uniunea Tineretului Muncitor – 280.134, din care membri de partid 18.028 și Uniunea Populară Maghiară – 429.154, din care membri de partid 32.905; A.N.I.C. , *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar nr. 13/1948, f. 1.

[85] *Ibidem*, p. 9; În *Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22-24 decembrie 1948* asupra problemei sindicale se specifica: "Sindicatele, ca cea mai largă organizație a clasei muncitoare, reprezintă principala curea de transmisie între partid și masa proletariatului. Ele sunt principalul ajutor al partidului în munca de mobilizare și educare a clasei muncitoare. Activitatea educativă a sindicatelor trebuie să se inspire din caracterizarea dată de Lenin sindicatelor, care sunt organizații «de educare, de atragere, de instruire; ele sunt o școală – o școală de conducere, o școală de gospodărire, o școală a

Monopolul politic al Partidului-Stat se manifestă și în domeniul economic. Modul în care Wesson interpretează această caracteristică este interesant, insistând pe faptul că într-o astfel de societate individul căpăta foarte greu independență sau siguranță materială individuală. Planificarea centralizată a economiei, distrugerea proprietății private prin naționalizare, colectivizarea agriculturii au fost astfel procese cu un pronunțat caracter politic.

O analiză amănunțită a controlului exercitat de Partidul-Stat asupra economiei este realizată de Maria Hirszowicz în *The Bureaucratic Leviathan*[86]. Studiul ne reține atenția întrucât surprinde modul în care aparatul de partid a interferat cu aparatul de stat, în instrumentarea planificării centralizate. Prin "management birocratic" autoarea definește practic conducerea economică birocratică din statele comuniste, "amestec foarte ciudat de luare centralizată a deciziilor, planificare generală și proceduri birocratice"[87]. Birocrația de partid întâlnea birocrația din administrația de stat. Deciziile erau luate de Partid și puse în practică de organele statului. "Utilizarea tactică a unui sistem birocratic împotriva altui sistem birocratic, aplicarea puterilor administrative pentru înlăturarea unor obstacole de mică importanță, implementarea de reforme organizatorice pentru a învinge rezistența subordonaților – sunt metodele standard ale regimului comunist"[88]. Stalin a eradicat elitele din partid, armată, poliție secretă, administrația de stat și managementul economic, folosind practic "birocrația contra birocrației".

În cadrul acestor aparate birocratice care funcționau ca mijloace de control și de stimulare a economiei, rolul cel mai important îl deținea aparatul de partid. Autoarea vedea în el "un instrument indispensabil al conducerii centrale, dat fiind că rețeaua de partid se intersectează cu lanțul de conducere ierarhic și patrunde în fiecare zonă a structurii organizatorice". Totodată se specifica faptul că Partidul-Stat a funcționat ani de-a rândul în afara cadrului constituțional, activitățile desfășurându-se pe baza "legilor impuse de situație", mai mult decât pe baza normelor și reglementărilor, conducerea de partid nefiind dispusă să definească în mod precis ce era și ce nu era de competența organelor de partid. Stabilirea unor reglementări foarte precise, fie ar fi limitat prerogativele Partidului-Stat, fie - dacă acestea aveau un conținut maximal - puteau produce resentimente[89]. Preluând concluziile studiilor altor trei autori (Hough, 1969; Lewin, 1975; Schapiro, 1977), autoarea face următoarele precizări cu privire la rolul organelor de partid:

- Acestea puteau interveni direct în orice moment în care instituțiile statului ar fi pus în pericol aplicarea obiectivelor trasate de partid.
- Secretarii de partid de la nivel local erau înzestrați cu puteri decizionale

comunismului »"; A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 174/1948, f. 8-9. *Rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 22-24 decembrie 1948* asupra activității partidului în rândurile tineretului specifica: "Organizația unică a tineretului muncitor va trebui să devină o școală de constructori ai socialismului și comunismului". - *Idem*, dosar nr. 173/1948, f. 25.

[86] Maria Hirszowicz, *The Bureaucratic Leviathan*, New York University Press, 1980.

[87] *Ibidem*, p. 133, 134.

[88] *Ibidem*, p. 137.

[89] *Ibidem*.

consistente în plan economic.

• Aparatul de partid manifesta un interes deosebit în perpetuarea sistemului de comandă asupra economiei, dat fiind că aceasta avea ca efect o multiplicare a funcțiilor, dar și creșterea importanței sale[90].

Sistemul birocratic al regimului Partidului-Stat se confrunta cu întrepătrunderea dintre structurile oficiale și cele neoficiale, această coexistență favorizând acumularea puterii în mâinile partidului[91]. Exemplele pe care le vom oferi în cazul Partidului Muncitoresc Român vor fi foarte concludente sub acest aspect. O altă idee importantă este aceea că "birocrațiile comuniste" își legitimau puterea prin dezvoltarea economică, credibilitatea regimului depinzând de capacitatea statului-partid de a îndeplini industrializarea[92].

Apărută în anul 1981, lucrarea lui Leslie Holmes, *The withering away of the state? Party and State under communism*, conține o analiză amănunțită asupra evoluției raportului dintre stat și partid în societățile comuniste, analiză care atinge cronologic intervalul anilor șaizeci-șaptezeci[93]. Raportându-se la Partidul Muncitoresc Albanez, la Partidul Comunist Bulgar și Partidul Comunist Român, autorul identifică la nivelul acestor formațiuni un proces de "întărire semnificativă a poziției dominante a partidelor respective". Statul a devenit în cazul celor trei țări un simplu apendice al partidului.

Chiar dacă depășește anul 1965, studiul este elocvent pentru înțelegerea conceptului de Partid-Stat.

Partidul Muncitoresc Albanez era catalogat drept "un grup elitist cu o poziție constituțională unică în întreaga lume comunistă". Atât Albania, cât și România reprezentau "un exemplu unic și fascinant de sistem politic în care Partidul și statul sunt *de facto* și *de jure* întrețesute foarte strâns. Albania era chiar un exemplu și mai clar decât România pentru monopolul complet al Partidului asupra puterii. După cum explica Enver Hoxha, statul albanez era «statul dictaturii proletariatului» în care exista «o singură putere de stat unificată», aceea a Partidului Muncii din Albania"[94].

Iugoslavia cunoscuse cea mai interesantă teorie a evoluției statului, conceptul de auto-management, dezvoltat încă din anii patruzeci, reprezentând o încercare serioasă de a dilua statul centralizat, birocratic și de a-l supune controlului popular.

Celelalte state din lagărul socialist concepeau statul ca subordonat al partidului, dar separat de acesta. Statul, nota autorul, atât în Albania cât și în România, se dizolva prin încorporarea în partid. Dispariția statului era privită ca o utopie la momentul anilor șaptezeci.

Leslie Holmes analizează modul în care statul, ca centru de putere, a evoluat în statele comuniste. Respectând doctrina marxist-leninistă, dictatura proletariatului trebuia continuată prin apariția comunismului deplin. Astfel, în cazul Uniunii

---

[90] *Ibidem*, p. 138-139.
[91] *Ibidem*, p. 140.
[92] *Ibidem*, p. 151.
[93] Leslie Holmes, *"The withering away of the state? Party and State under communism"*, Sage Publications, 1981, p. 47.
[94] *Ibidem*, p. 48.

Sovietice, din "organ de represiune a dușmanilor de clasă" statul sovietic modern era văzut "ca ceva ce rezolva 'coliziunea de interese' în cadrul societății și mașină de administrare a tranziției de la socialismul dezvoltat la comunism"[95].

În relația Partid-Stat au survenit modificări evidențiate de autor. Deși a existat tendința de a separa oficial partidul de stat, acest fapt nu s-a întâmplat mereu, și nu se aplica tuturor statelor comuniste. Autorul pleacă de la ideea că liderii partidelor comuniste ocupau toate posturilor cheie în stat, cea mai recentă tendință fiind aceea ca secretarul general al partidului să fie numit șef al statului și/sau premier. Această interdependență a structurilor statului cu structurile de partid a iscat dispute.

Un prim aspect se referea la problema controlului, cine pe cine controlează în relația dintre partid și stat. Într-un regim comunist, Partidul avea, așa cum au arătat și ceilalți autori, rolul decizional. Totuși, autorul notează că nu întotdeauna situațiile aveau o rezolvare simplă. Mai ales după "revitalizarea organelor reprezentative ale statului" se punea problema statutului Partidului. Și totuși persistența regimului Partidului-Stat se justifica în interioul lagărului socialist prin: apărarea revoluției, funcția de alocare a resurselor, prin edificarea construcției socialiste[96].

Puterea era câștigată prin revoluție, prin folosirea ajutorului străin, în interiorul unei societăți ostile, supusă unor reforme nepopulare, astfel încât un stat puternic coercitiv era considerat ca cea mai bună formulă de guvernare. Revine astfel interpretarea marxistă a funcției exclusiv coercitive a statului.

Amenințărilor din afara lagărului socialist li se adăugau și cele din interior. Evenimentele anilor '70 au demonstrat existența unor amenințări venite din alte state comuniste (de exemplu, disputa chino-sovietică, implicarea vietnameză în înlăturarea regimului lui Pol Pot). Într-adevăr, devotamentul comunist față de socialismul/comunismul mondial putea fi folosit de unele state (mai ales U.R.S.S. și Vietnam, dar și de R.D.G., Cuba și altele) pentru a justifica intervenția militară în alte state. Astfel de amenințări reale și presupuse necesitau o armată, care era o ramură a statului. Partidul-Stat trebuia păstrat în vederea apărării revoluției. O altă funcție a statului, sub îndrumarea partidului, era de a aloca resurse și de a soluționa conflictele care ar putea surveni ca urmare a acestor alocări. În "dictatura proletariatului" puterea trebuia concentrată în mâinile unui aparat de partid care controla aparatul de stat, populat cu un personal specializat.

Ideologia deține, așa cum am mai spus, un rol covârșitor în funcționarea acestui tip de regim politic. Liderii Partidului-Stat susțineau că numai ei erau cei care știau când conștiința maselor era suficient de dezvoltată pentru ca pozițiile lor de conducere să se dizolve/să fie abolite[97]. Conform teoriei marxist-leniniste, masele nu puteau controla pe deplin statul deoarece conștiința lor se afla la un nivel inferior celui al mecanismului de stat, numit în general de către partid; prin urmare, controlul (de exemplu, revocarea oficialilor) era exercitat de partid în numele maselor. De

[95] *Ibidem,* p. 257.
[96] *Ibidem*, p. 266.
[97] *Ibidem*, p. 272.

asemenea, "partidul se autorecrutează", și pentru a face aparatul de stat pe deplin funcțional din punctul său de vedere, umplea aparatul de stat cu oameni care aveau vederi similare cu membrii de partid – și care în majoritatea cazurilor erau ei înșiși membri de partid. Angrenajul Partidului-Stat se dovedea destul de solid, Leslie Holmes speculând că la nivelul acelor ani conceptul nu era nici pe departe perimat, ci chiar în curs de consolidare.

Geoffrey Swain și Nigel Swain, în *Eastern Europe since 1945*, caracterizau spațiul est-european ca fiind mai mult divers decât uniform în primăvara anului 1948: "Revoluțiile din Balcani erau o aspirație împlinită: Iugoslavia și Albania erau mai avansate pe drumul socialismului decât Bulgaria, dar aceasta se datora în mare măsură faptului că Bulgaria făcuse obiectul unui control din partea Aliaților, România și Polonia au făcut revoluții la comanda Sovieticilor, iar românii au răspuns cu mai mult entuziasm în a se angaja pe drumul pe care tovarășii lor din Balcani mergeau deja, în timp ce polonezii înfăptuiau revoluția, literalmente, în vârful baionetelor sovietice"[98].

Autorii insistau asupra rolului pe care partidele leniniste și l-au asumat în conducerea societăților, în special pentru a realiza un sistem economic socialist. Marxism-leninismul cerea o planificare centralizată și o conducere de partid unică, pentru binele omenirii, în fapt pentru a-și conserva puterea politică. Odată ajunse la putere, partidele comuniste monopolizau coordonarea activității economice, informațiile reale concetrându-se la centru și fiind dezavuate în mod controlat. "Activiștii locali de partid luptau astfel pentru îndeplinirea planurilor cincinale cu mai mult avânt, dat fiind că numai câțiva oameni de la centru au acces la cifrele reale care arată că acestea nu pot fi îndeplinite și că ar putea exista greșeli în însuși modelul planificat. Prins în avântul lor de muncă și angajați în îndeplinirea globală a obiectivelor, activiștii de la nivelul inferior nu au nici un motiv pentru a pune la îndoială veridicitatea propagandei lor. Leninismul a întărit omniscienţa partidului, bazându-se pe ignoranța celor neprivilegiați"[99].

În privința structurilor politice, statele comuniste copiau modelul sovietic. "Aranjamentele constituționale" din lagărul socialist nu au fost identice unele cu altele, dar au fost foarte asemănătoare[100]. Geoffrey și Nigel Swain evidențiază care a fost evoluția constituțională a statelor comuniste din Europa de Est în perioada 1946-1980:

[98] Geoffrey Swain & Nigel Swain, *Eastern Europe since 1945*, Macmillan Press, London, 1993, p. 48.
[99] *Ibidem*, p. 98.
[100] *Ibidem*, p. 106.

Țara	*Constituțiile comuniste*	*Fronturile Naționale*	*Legislatura*	*Nr. sesiuni/ an*	*Structurile dintre sesiuni*	*Șeful statului*	*Executivul*
Albania	Mai 1946 Decembrie 1976	Frontul Democratic	Adunarea Poporului	2	Prezidiu	Președintele Prezidiului	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
Bulgaria	Decembrie 1947 Mai 1971	Frontul Plugarilor	Adunarea Națională	3	Prezediu Consiliu de Stat din 1971	Președintele Prezidiului Președintele Consiliului de Stat din 1971	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
Cehoslovacia	Mai 1948 Iulie 1960	Frontul Național	Adunarea Federală	2	Prezidiu	Președinte ales de Adunare	Guvern federal, numit de președinte
R.D.G.	Octombrie 1949 Aprilie 1968	Frontul Național	Camera Poporului	5-7	Prezidiu Consiliu de Stat din 1960	Președintele Prezidiului Președintele Consiliului de Stat din 1960	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
Ungaria	August 1949 Aprilie 1972	Frontul Patriotic al Poporului	Adunarea Națională	3-4	Consiliul Prezidențial	Președintele Consiliului Prezidențial	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
Polonia	Iulie 1952 Februarie 1976	Frontul Unității Naționale PRON după legea martială	Adunarea Națională	2	Consiliul de Stat	Președintele Consiliului de Stat	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
România	Aprilie 1948 Septembrie 1952 August 1965	Frontul Democrației Populare Frontul Unității Socialiste, din 1968	Marea Adunare Națională	2	Prezidiu Consiliu de Stat din 1961	Președintele Prezidiului Președintele Consiliului de Stat din 1961 Președinte ales de legislativ din 1974	Consiliu de Miniștri ales de legislativ
Iugoslavia	1946 Aprilie 1963 Februarie 1974	Frontul Poporului Alianța socialistă, din 1953	Adunarea Federativă a Poporului	2	Prezidiu	Președintele prezidiului 1953-1980, Tito președinte al Republicii	Consiliul Execuv Federal

În toate legile fundamentale era specificat rolul conducător al Partidului Comunist.

Existența partidului unic, cu rol de conducător absolut, duce la apariția unei serii de similitudini politice în toate statele comuniste. Justificată teoretic prin teza că în societățile comuniste nu există interese antagoniste, formula partidului unic relevă o viață de stat aparent asemănătoare cu cea din alte regiuni cu adevărat democratice. Și aici pot fi identificate instituții, organisme și practici pur democrate, ca: guvern, parlament, ministere, organe de justiție, alegeri.

De la venirea lor la putere, comuniștii, în speranța consolidării regimului Partidului-Stat, se vor strădui să-și întemeieze noile dictaturi pe legi fundamentale. "Spre deosebire de regimurile de dreapta, care combat în mod deschis și direct regimul constituțional și deci nu au constituții, dictaturile de stânga se pretind regimuri democratice posibile și deci au constituții[101].Vom vedea însă că deși creat un "decor democratic", totuși aparatul de stat nu îndeplinește o funcție normală, ci execută indicațiile partidului. Justiția funcționează astfel după circulare, având drept obiectiv "proclamarea politicii partidului", puterea acestuia fiind într-un regim comunist și incontrolabilă și incontestabilă.

Constituțiile comuniste vor permite monopolizarea vieții politice, așa cum reiese și din tabelul de mai sus, în 1946, în Iugoslavia (31 ianuarie) și Albania (14 martie), în 1948, în România (13 aprilie), Cehoslovacia (mai) și Coreea de Nord (septembrie), în 1949, în Ungaria (august). Aceste texte fondatoare se vor dovedi a fi inspirate din constituția sovietică din 1936, constituție considerată în timpul lui Stalin, cea mai democratică din lume[102].

Mizând pe rolul constituțiilor de a da o structură și o semnificație societății, comuniștii au reușit să creeze aparența unui regim democratic. Imaginea constituțiilor comuniste va fi cea a unui "contract social dintre națiune și putere, prin care se determină atât drepturile pe care națiunea și le rezervă (drepturile omului și cetățeanului), cât și prerogativele, cu care tot națiunea mandatează în mod limitativ puterea să le exercite în numele ei și pentru ea, precum și modalitatea de a le exercita (separarea puterilor în stat)"[103].

Sub raport structural, legislatura era unicamerală, cu excepția țărilor cu structură de federație, cum era Iugoslavia și, după 1969, Cehoslovacia. Acest organ suprem al puterii de stat se întrunea doar rareori, numai pentru câteva zile, de la 2 până la 7 ori pe an, ceea ce a determinat necesitatea creării unui nou organism cu rol în soluționarea problemelor care apăreau între sesiuni. La început această sarcină era îndeplinită de un Prezidiu sau de un Consiliu Prezidențial numit de către Parlament. În anii '60-'70, în Bulgaria, R.D.G., Polonia și România, sarcina a fost preluată de un Consiliu de Stat, numit tot de Parlament, investit cu puteri mai mari decât Prezidiul, ca de exemplu,

[101] Eleodor Focșeneanu, *Istoria constituțională a României. 1859-1991,* Ed. Humanitas, București, p. 115.
[102] Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre,* Ed. Polirom, Iași, 1998, p. 60.
[103] Eleodor Focșeneanu, *op.cit,* p. 10-11.

calitatea de a emite decrete cu putere de lege. Partidul-Stat guverna ţara prin decrete lege, autoritatea parlamentului fiind mult subminată.

Preşedintele, şeful statului, era numit de către Parlament. În mod normal, preşedinţia era colectivă, sub forma unui Prezidiu (Consiliul Prezidenţial) sau, după caz, de Consiliul de Stat, şi era reprezentată în persoană de către preşedintele organismului respectiv. Excepţie au făcut Cehoslovacia, unde preşedintele era ales de către Parlament, România, după 1974, unde s-a creat un post special de Preşedinte al Republicii pentru Nicolae Ceauşescu, Iugoslavia, începând cu 1953 şi până la moartea lui Tito, caz în care s-a asigurat un regim special care a făcut ca Tito să rămână preşedinte al Republicii până la moartea sa.

Executivul era reprezentat de Consiliul de Miniştri, numit de Parlament, condus de prim-ministru. În Iugoslavia, Adunarea Populară Federativă a numit un Consiliu Executiv Federal, iar Cehoslovacia a fost un caz unic prin faptul că guvernul federal era numit de către Preşedinte.

Curţile Supreme (cea mai înaltă curte de apel) şi Procuratura Generală (Procurorul General) erau numiţi de Parlament sau, după caz, de către Consiliul de Stat. Din nou, Cehoslovacia a făcut excepţie dat fiind că Procurorul Republicii era numit de către Preşedinte.

Din punct de vedere al structurii organizatorice toate statele comuniste aveau aceeaşi osatură, cu mici diferenţe. Aparenţa democraţiei era creată prin afişarea acestei organizări de stat, în realitate puterea reală fiind deţinută de către Partid[104].

Ben Fowkes, în lucrarea *The Rise and Fall Communism in Eastern Europe*, dezvoltă aceeaşi idee a impunerii modelului stalinist în întreg lagărul socialist, cu excepţia Iugoslaviei, care, după 1948, a luat o altă direcţie. Stalinismul a însemnat, în primul rând, uniformitate[105]. Autorul evidenţiază opt caracteristici importante ale modelului stalinist, în versiune est-europeană:

1. Efortul de a imita Uniunea Sovietică.

2. Uniformizarea intelectuală şi culturală completă, conform ideologiei marxist-leniniste.

3. Controlul exercitat de Partidul-Unic, un regim oligrahic, în interiorul căruia Biroul Politic[106], un organism restrâns, lua toate deciziile.

4. Absenţa statului de drept şi rolul predominant al organelor de securitate.

5. Controlul total al statului asupra activităţii economice, "economia de comandă".

6. Dezvoltarea economică planificată, cu accentul pus în special pe industria grea în detrimentul consumului.

---

[104] *Ibidem*, p. 108-109.

[105] Ben Fowkes, *The Rise and Fall Communism in Eastern Europe*, Second Edition, Macmillan Press Ltd, London, 1995, p. 52-56.

[106] Pentru a înţelege rolul Biroului Politic, adevăratul "organ suprem al puterii de stat", oferim exemplul şedintei Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 7 octombrie 1948, la care fusese convocată Comisia pentru Învăţământ Superior. Pe ordinea de zi figura decizia pentru înfiinţarea Institutelor şi a Universităţilor. Forul decizional se arăta nemulţumit de prevederile legii şi propunea crearea unei noi Comisii pentru rectificarea acesteia; A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 40/1948, f. 3-6.

7. Înlăturarea fostei clase de mijloc din zonele de influenţă politică, socială şi economică şi crearea, în teorie, a unei societăţi fără clase.

8. În practică, avea loc consolidarea unei clase noi.

Autorul aduce în discuţie Rezoluţia Cominformului din 28 iunie 1948 privind situaţia din Partidul Comunist din Iugoslavia, adoptată la Bucureşti. Acest act a avut o influenţă mare asupra regimurilor Partidului-Stat, ea conţinând instrucţiuni obligatorii cu privire la modul în care democraţiile populare urmau să construiască socialismul. În primul rând statelor comuniste li se impunea să nu se abată de la linia sovietică. Cuvântul "naţionalism" semnifica potrivit textului rezoluţiei invocate "opoziţie faţă de Uniunea Sovietică", fiind sinonim în limbajul Cominform-ului cu "titoism" şi "anti-sovietism". Liderul comunist italian Togliatti afirma în iulie 1948: "«Nu poate fi decât un îndrumător pentru toată lumea: în domeniul teoriei, marxism-leninismul; în domeniul forţelor reale, ţara socialismului condusă de un partid oţelit în trei revoluţii şi două războaie victorioase»"[107].

În al doilea rând, rezoluţia Cominformului îndemna la ascuţirea luptei de clasă, chiar şi după acapararea puterii politice de către proletariat, pe toată durata construirii socialismului. Suprimarea elementelor capitaliste a fost declanşată (politic – prin fuziunea partidului comunist cu partidele social-democrate, în statele în care încă nu avusese loc acest proces; economic – prin naţionalizarea industriei şi colectivizarea agriculturii). Polonia a avut un comportament aparte în legătură cu aplicarea rezoluţiei. Liderul polonez, Gomulka, proclamase în noiembrie 1946 că: "Polonia va ajunge la socialism fără dictatura proletariatului". Acesta nu accepta condamnarea naţionalismului şi se declara împotriva colectivizării agriculturii. Atitudinea sa i-a adus îndepărtarea din forurile de conducere ale partidului comunist.

Ivan T. Berend, în *Central and Eastern Europe, 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*, analizează trăsăturile principale ale Partidului-Stat. Partidul comunist, dintr-o organizaţie ilegalistă, de mici dimensiuni, s-a transformat într-o organizaţie de masă, devenind monopolizator incontestabil al puterii. Partidul lua deciziile majore, coordona instituţiile principale ale statului, iniţia toate numirile în funcţii. Fie că era guvernul, legislativul sau puterea judecătorească, fie că erau organele locale ale puterii de stat, toate jucau un singur rol categoric, fiind responsabile de realizarea deciziilor luate de Partid[108].

Partidul era în acelaşi timp o instituţie legislativă şi una executivă. Aparatul de partid era compus din departamente responsabile pentru domenii precise: economie, sănătate, educaţie, armată şi relaţii externe, dublând practic aparatul de stat. Organizaţiile oficiale de stat nu aveau autonomie, ele transformând practic deciziile de partid în acţiuni ale statului.

Autorul prezintă modul în care Partidul-Stat acţiona în domeniul economic. Planurile cincinale erau concepute şi dezvoltate de un departament al Comitetului

---

[107] *Ibidem*, p. 53.

[108] Ivan T. Berend, *Central and Eastern Europe, 1944-1993. Detour from the periphery to the periphery*, Cambridge University Press, Second Edition, 1998, p. 42.

Central, sub supravegherea unuia din secretarii C.C. și apoi se formula o rezoluție obligatorie pentru partid și organismele de stat. După aceea birourile de planificare guvernamentale lucrau la planul detaliat, parlamentele decretau rezultatele ca legi, și diferite ministere "spărgeau" planul pe sectoare și întreprinderi și controlau execuția acestora[109].

De asemenea, Ivan T. Berend descrie și structurile politice de partid care compuneau Partidele comuniste din lagărul socialist. În mod formal, autoritatea supremă era atribuită Congresului ținut la fiecare patru sau cinci ani. Între două Congrese, Comitetul Central, format din 80 până la 150 de persoane asigura conducerea Partidului. Comitetele Centrale se întruneau în sesiuni (plenare), cu durata de la o zi la trei zile, de două sau de trei ori pe an. Congresele și plenarele partidului erau formale. Secretariatul C.C. gestiona în realitate problemele curente ale partidului.

Deciziile luate de Partidul-Stat se bazau pe munca unui aparat de tip ministerial. Mașinăria aceasta, respectiv aparatul Comitetului Central, cu toate direcțiile și secțiile sale, era adevăratul guvern al acestor țări. Aceste structuri politice de partid erau create în funcție de cerințele afacerilor de stat. Centrul de comandă era reprezentat de Biroul Politic (Prezidiu; compus din 10 până la 15 membri).

Autorul concluzionează că puterea reală se concentra în mâinile corpurilor mici, exclusive, precum Biroul Politic, Secretariatul și organismele lor profesionale. Ierarhia centrală de partid se aplica și la nivel local. Fiecare unitate administrativă a statului (republică, județ, oraș și chiar subunitățile precum comunele și satele), fiecare minister, fiecare întreprindere, fiecare universitate, în fapt toate instituțiile statului, aveau organizații proprii de partid. Partidul-Stat juca același rol atât la nivel local cât și la nivel național, de unic for decizional.

Fuziunea dintre cele două centre de putere, partidul și statul, a fost cu consecvență realizată. La cel mai înalt nivel ea a fost garantată de o uniune personală a șefului de partid cu cel de stat. Secretarii generali ai partidelor comuniste au ocupat și funcția de prim-ministru, sau pe cea de președinte.

O altă trăsătură a regimurilor Partidului-Stat care a revenit frecvent în lucrările menționate este aceea că ele se legitimau prin intermediul constituțiilor decretate. O caracteristică de bază a statelor central și est-europene a fost instituționalizarea "dictaturii proletariatului", rolului conducător al Partidului Comunist și ideologiei marxist-leniniste. Cea mai clară expresie a acestor principii a fost formulată în constituția albaneză: "Republica Socialistă a poporului albanez este un stat al dictaturii proletariatului; Partidul Muncitoresc Albanez este avangarda proletariatului și unica forță conducătoare a statului și a societății"[110].

Aparența democrației este și ea analizată, autorul făcând referiri la parlamentele comuniste. Principiul separării puterii legislative, executive și judecătorești a fost anulat și toate aceste sfere ale puterii au fost concentrate teoretic în mâinile organului suprem al puterii de stat, Adunarea Națională, practic în mâinile partidului.

[109] *Ibidem*, p. 42-43.
[110] *Ibidem*, p. 50.

Parlamentele și-au pierdut puterea reală, rolul lor reducându-se la "a reformula rezoluțiile Partidului în legi ale statului". Sesiunile parlamentare, a căror durată varia între 2-3 zile, au devenit "o demonstrație de unitate". Între sesiuni, Prezidiul, ulterior Consiliul de Stat, prelua prerogativele legislativului, subminându-i autoritatea. Mai puțin abordată de ceilalți autori a fost problema justiției. Ivan T. Berend evidenția monopolizarea acesteia de către Partidul-Stat. În mod formal, puterea judecătorească aparținea Ministerului de Justiție, în mod real (prin instituirea corpului asesorilor populari), deciziile erau intens politizate.

Un alt element de noutate este reprezentat de evocarea unuia dintre cei mai puternici stâlpi ai Partidului-Stat, respectiv instituția nomenclaturii. "Puterea de a numi în funcții, oficiali la orice nivel, de la ministere la firme, de la universități la cooperative agricole era deținută la cel mai înalt nivel de către Comitetul Central; la nivel mediu și mic era atribuită comitetelor orășenești și județene"[111].

Ivan T. Berend definește Partidul-Stat ca fiind o "societate închisă", totalitaristă, însă cu unele amendamente. Termenul "totalitar", introdus după al doilea război mondial de Karl Popper (1950) și Hannah Arendt (1951), nu trebuia confundat cu cel de dictatură. În viziunea lui Berend, regimul totalitar era o "o tiranie cu mult mai mare, din moment ce ea influențează fiecare aspect al vieții economice, politice și culturale, de la public la privat, de la modul de gândire la cel de expresie". Deși totalitarismul era un concept apropiat de socialismul de tip stalinist, totuși autorul păstrează unele rezerve cu privire la această apropiere. Partidul-Stat, spunea autorul, a fost în realitate nu atât de totalitar pe cât în mod teoretic îi permiteau structurile și scopurile sale. Sistemul nu s-a democratizat, dar a lărgit participarea în masă la guvernare - "pluralismul fragmentat". Ceea ce presupunea că deși regimul stalinist a urmărit să conducă și să controleze întreaga societate, totuși aparatul centralizat și ierarhia birocratică trebuiau să lucreze și într-o direcție diferită, să transmită solicitările și nevoile poporului. Disciplina de partid nu era doar o armă în mâinile puterii centrale dictatoriale, devenind un instrument prin intermediul căruia se realizau interesele locale și de grup. Partidul-Stat a fost el însuși o instituție a "pluralismului fragmentat". Elita politică trebuia să mobilizeze întreaga masă de partid, organizațiile locale din orașe și sate, firme și instituții[112]. La nivel local, organizațiile de partid au jucat un rol determinant, reușind să îndeplinească instrucțiunile de la centru și să satisfacă în aceeași măsură interesele grupurilor.

Autorul a trecut în revistă și legislația represivă, cea care a instaurat un regim de teroare în societățile comuniste[113]: noul cod penal ("Frica de sonerie, sau oprirea unei mașini devreme dimineața, oroarea dispariților oamenilor terorizau întreaga societate. Înalți oficiali de partid, directori de companie, țărani, muncitori, toți puteau deveni victime ale lipsei de legi și zeci sau sute de mii au devenit în realitate" – codul penal românesc susținea acest climat), legea prin care diversiunea și

[111] *Ibidem*, p. 53.
[112] *Ibidem*, p. 53-54.
[113] *Ibidem*, p. 55-56.

sabotajul erau pedepsite cu moartea, pedepsele aplicate pentru atacurile împotriva statului de democrație-populară.

O altă analiză a conceptului de Partid-Stat a fost realizată de M. Nițescu, în lucrarea *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*[114]. În societățile comuniste "totul se organiza în jurul și în funcție de consolidarea și perpetuizarea puterii partidului unic". Partidul nu avea scopuri economice, sociale ori culturale, el crea o economie, o cultură, o societate în conformitate cu scopul său suprem de consolidare a puterii politice. Autorul își argumentează ideile, astfel:

• Structural, partidul era gândit cu scopul să controleze totul. El se înconjura de un aparat imens de activiști politici care supervizau executarea directivelor lui în toate sectoarele vieții publice și private.

• Se înconjura de organe ale statului cu funcții represive și preventive (armată, cenzură).

• Partidul și-a creat statul-instrument de care avea nevoie, și a creat condițiile pentru proliferarea formelor fără fond (parlamentul, alegerile și constituția).

• Naționalizarea și colectivizarea nu erau realizate pentru echitate socială și optimizarea producției, ci exclusiv în scopul consolidării puterii partidului prin eradicarea oricărei baze materiale, a independenței cetățenilor. "Acolo unde există proprietatea particulară nu e posibilă dictatura permanentă și aservirea totală a omului. Lenin a intuit de la început acest lucru și a procedat în consecință desființând orice formă de proprietate. Devenind gestionarul unic, în realitate proprietarul unic al întregii avuții naționale, partidul și-a asigurat cea mai puternică armă în permanentizarea puterii lui"[115].

"Statul e partidul. De aici pornirea de a controla totul în mod riguros, de a subordona toate voințele - voinței lui de a exista, toate scopurile – scopului lui de a deține puterea"[116].

Un alt studiu interesant a fost realizat de Cătălin Augustin Stoica, *Instituționalizarea partidului-stat și a proprietății colective în Vadu Roșca și Năneşti, județul Vrancea*[117].

Autorul definește modul în care regimurile comuniste din Europa de Est au venit la putere. Plecând de la modelul teoretic furnizat de neoinstituționalism, el enumeră trei tipuri de schimbare instituțională izomorfică: schimbarea izomorfică de tip normativ, rezultat al profesionalizării, schimbări instituționale de tip mimetic și schimbările instituționale de tip coercitiv. În privința celei de-a treia categorii, se face diferența între schimbarea coercitivă indusă prin intermediul unei autorități legitime și schimbarea indusă prin forță de o autoritate ilegitimă. Ultimul subtip era considerat de autor ca identificabil cu spațiul european comunizat la sfârșitul celui de-al doilea război mondial. Partidele care au preluat puterea nu aveau (cu mici

[114] M. Nițescu, *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 345.
[115] *Ibidem*, p. 346-351.
[116] *Ibidem*, p. 349.
[117] Cătălin Augustin Stoica, *Instituționalizarea partidului-stat și a proprietății colective în Vadu Roșca și Năneşti, județul Vrancea,* în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi (editori), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962)*, Ed. Polirom, Iași, 2005, p. 447-449.

excepții) baze de susținere semnificative, și aveau o problemă cu gradul lor de legitimitate. În aceeași măsură, apariția structurilor politice de partid și de stat aproape identice în tot lagărul socialist, îl determină pe autor să accepte că după preluarea puterii politice societățile comuniste au cunoscut o schimbare instituțională de tip mimetic. Ca urmare a impunerii forțate a sistemului politic de către U.R.S.S., noile democrații populare au copiat formele organizaționale și instituționale de tip sovietic.

Mircea Stănescu, în lucrarea sa *Organismele politice românești (1948-1965. Documente privind instituțiile și practicile)*, evidențiază concentrarea puterii Partidului-Stat la nivelul organelor executive ale partidului comunist: secretarul general, Secretariatul C.C. și Biroul Politic. Deciziile acestora erau luate de un ansamblu de secții ale Comitetului Central al partidului, care aveau atribuții atât pe linie de partid cât și de stat. Funcțiile oficiale, atât la nivelul partidului cât și al statului, erau ocupate de aceleași persoane, "întrucât de la instaurarea sa la putere acest regim a înghițit statul, care nu mai reprezenta decât instrumentul aplicării politicii sale"[118].

Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final, reprezintă o altă sursă importantă care tratează conceptul de Partid-Stat. Autorii preiau definiția dată de Carl J. Friedrich și Zbigniew K. Brezezinski în *Totalitarian Dictatorship and Autocracy*, sistemelor politice totalitare, cărora li se subsumează și regimul Partidului-Stat[119]:

• "Existența unei ideologii oficiale la care toți cetățenii erau obligați să adere.

• Existența unui partid unic, din care să facă parte un segment important al populației.

• Monopolul total asupra tehnologiei militare și a mijloacelor de coerciție și luptă armată.

• Monopolul total asupra mijloacelor de comunicare.

• Un sistem de teroare și represiune politică bazat pe aparatul polițienesc.

• Un sistem economic centralizat".

Instaurarea acestui tip de sistem politic în spațiul est-european a fost posibilă printr-o "schimbare instituțională indusă prin forță de o autoritate ilegitimă", respectiv prin impunerea modelului totalitar sovietic[120].

Raportul stabilește trăsăturile generale ale regimului Partidului-Stat din România[121]:

a. "Domnia monopolistă a partidului unic, autoproclamat «partid al clasei muncitoare»; Partidul Muncitoresc Român, apoi Partidul Comunist Român, construit după model sovietic și-a distrus adversarii politici.

b. Distrugerea societății civile și omogenizarea forțată a populației prin atomizare și dispariția oricăror garanții constituționale ale libertății individuale.

---

[118] Mircea Stănescu, *Organismele politice românești (1948-1965. Documente privind instituțiile și practicile)*, Ed. Vremea, București, 2003, p. 56.

[119] *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 37.

[120] *Ibidem*, p. 71-74.

[121] *Ibidem*, p. 29-30.

c. Represiunea generalizată și rolul central al poliției secrete (Securitatea); ideologia luptei de clasă justifica lichidarea unor întregi categorii sociale, securitatea fiind o instituție ilegală, ilegitimă și criminală.

d. Propaganda, exercitarea controlului absolut prin intermediul cenzurii (Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor), asupra mijloacelor de informare, devenite instrumente ale dezinformării și manipulării generalizate.

e. Îndoctrinarea întregii populații cu dogmele marxist-leniniste și tentativa de revoluționare, numită «construcția omului nou»; rolul nefast al sistemului propagandei de partid, al școlilor de partid, al organelor de presă, etc.

f. Distrugerea economiei de piață și impunere unui model rigid, autoritar, ultracentralizat al economiei planificate; jefuirea economiei românești în favoarea U.R.S.S.-ului.

g. Lichidarea monarhiei constituționale, distrugerea statului de drept și impunerea dictaturii proletariatului «în fapt dictatura unei singure caste parazitare - nomenklatura».

h. Distrugerea proprietății private dar și a țărănimii (prin colectivizarea forțată).

i. Controlul total asupra mijloacelor statale de exercitare a violenței, Procuratura, Miliția, Armata și grănicerii.

j. Politica externă complet subordonată Moscovei (1948-1963); ulterior acestei date «desovietizarea» a servit grupului de conducere să câștige popularitate".

Trăsăturile precizate în Raport sintetizează esența regimului Partidului-Stat. Cazul Partidului Muncitoresc Român este dezvoltat în cuprinsul capitolelor următoare.

Revenind însă la celelalte studii evocate, ele au avut rolul de a delimita în spațiu și timp aria de manifestare a acestui tip de sistem politic, de a-i identifica tipologia prin încadrarea în rândul regimurilor totalitariste, de a-i defini ideologia, de a teoretiza asupra caracteristicilor sale esențiale, plecând de la modelul sovietic, de a surprinde modul în care a evoluat Partidul-Stat în interiorul lagărului socialist, mai precis transformările care s-au produs în relația dintre cele două centre de putere de-a lungul timpului, asupra acestui ultim aspect constatându-se că deși la nivelul structurilor politice statele comuniste afișau o asemănare izbitoare, totuși mecanismele de funcționare a sistemului politic au înregistrat diferențe notabile. Indiferent de politicile promovate în încercarea de a diminua autoritatea Partidului în raport cu societăților comuniste, el și-a menținut caracterul monopolist, prin concentrarea puterii decizionale în orice domeniu al vieții de stat.

Regimul Partidului-Stat a presupus astfel: conducerea poporului nu de către el însuși, ci de către Partid (ulterior de lider); poporul nu-și alegea nici măcar formal conducătorii, aceștia erau desemnați de către Partid, forța politică absolută a societății. Regimul Partidului-Stat a funcționat astfel doar la nivelul execuției, elaborarea și luarea oricărei decizii fiind prerogativa exclusivă a Partidului.

I.B. Partidul Muncitoresc Român. Studiu de caz. Evoluția structurilor politice de partid (1948-1965)

I.B.1. Premisele preluării puterii politice prin implantarea structurilor comuniste

Urmând exemplul bolșevicilor de după octombrie 1917, comuniștii români au început imediat după preluarea puterii, acea activitate pe care ei o considerau primordială: eradicarea vechii societăți, distrugând și reconstruind în conformitate cu propriile dorințe și necesități. Se va ajunge astfel, la eliminarea elitelor democratice, la proletarizarea întregii națiuni, la egalizarea mentală și omogenizarea economică a populației, la controlul asupra aceleași populații prin securitatea politică și mai ales la dependența întregii națiuni de "statul – partid devenit statul – unic proprietar"[122].

Aceste acțiuni desfășurate de P.C.R. au avut la bază o tehnică general valabilă în rândul țărilor incluse în blocul sovietic. Dezarticularea vechii societăți a urmat un algoritm care a presupus: "1) mobilizarea societății; 2) demontarea instituțiilor democratice; 3) lichidarea autonomiei economice și sociale; 4) monopolizarea structurilor intermediare; 5) distrugerea factorului uman"[123].

S-a reușit prin îndeplinirea pașilor mai sus menționați consolidarea regimului Partidului-Stat, care, practic, era un regim a cărui ideologie oficială era cea de tip marxist-leninist, un regim beneficiind în plan economic de "economii controlate total de stat" (partid), un regim care în plan politic cunoaște o concentrare absolută a puterii în mâinile partidului unic, un regim care în planul vieții sociale se confruntă cu structuri egalitare (principala caracteristică a vieții sociale comuniste fiind atmosfera de campanie cu numeroase aspecte ce amintesc "de ordinea militară, întemeiată pe valoarea supremă de obedienţă faţă de statul comunist"), în plan informațional acest regim permițând "deformarea feed–back–ului social". Este, în concluzie, un regim incompatibil cu respectarea drepturilor individuale[124].

Treptat, leninismul va pătrunde, începând cu anii '20, într-un anumit număr de țări din Europa, începând să exploateze bogatele posibilități pe care i le oferea conjunctura social-politică existentă (expansiunea tendințelor revizioniste a statelor ce se considerau nedreptățite de sistemul versaillez).

Un prim eveniment semnificativ s-a produs în 1919, când are loc Congresul de constituire a Internaționalei comuniste (2-6 martie 1919). Fondată inițial sub forma unei Conferințe internaționale a partidelor socialiste și a grupărilor comuniste din diferite țări, creată mai ales sub influența și cu suportul material al Rusiei sovietice, noua Internațională se deosebea de celelalte - Internaționala I, prima asociație a muncitorilor creată la Londra în 1864, dizolvată în 1876; Internaționala a II-a

[122] Dinu C. Giurescu, *România în al doilea război mondial (1939-1945),* Ed. All, București, 1999, p. 51.
[123] Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej. 1948-1965,* Ed. Humanitas, București, 1998, p. 31.
[124] Mihai Botez, *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală*, Ed. Style, București, 1997, p. 82-83.

comunistă, constituită ca "uniune a partidelor socialiste" la Paris, destrămată la izbucnirea primului război mondial în 1914 - prin câteva particularități. Astfel, noua Internațională își propunea să devină "un partid comunist mondial", care să conducă lupta de eliberare a clasei muncitoare și instaurarea socialismului și comunismului în lume; partidele comuniste afiliate erau considerate ca "secții naționale" ale Internaționalei comuniste, respectiv filiale ale sale în diferite țări; partidele ce deveneau membre ale Cominternului erau obligate să respecte necondiționat hotărârile Cominternului.

La al doilea Congres (iulie-august 1920) a fost adoptat statutul Internaționalei comuniste și a condițiilor de primire în Comintern, elaborate de G. Zinoviev de comun acord cu Lenin. Aceste condiții au intrat în istorie sub denumirea *Cele 21 de puncte (teze) ale lui Lenin*. Dintre acestea, esențiale sunt reglementările din punctele 14 și 16, pentru evoluția viitoare a regimurilor comuniste. Conform punctului 14 se prevedea "ajutor necondiționat republicilor sovietice în lupta lor împotriva contrarevoluției", iar punctul 16 susținea obligativitatea respectării ordinelor partidului mondial unic, cu alte cuvinte totala subordonare față de conducerea moscovită. Ceea ce se va întâmpla peste câteva decenii devine parțial explicabil din aceasta perspectivă. Cele 21 de teze relevă metodele rigide, dogmatice pe care Lenin și conducerea Internaționalei a III-a le-au impus comunismului și socialismului internațional. Din păcate, pe termen lung această strategie a dus în principal la periferizarea partidelor comuniste și la anihilarea tuturor tendințelor independentiste.

Crearea Internaționalei a III-a a exercitat o atracție deosebită asupra socialiștilor din întreaga lume și inclusiv asupra socialiștilor români. Astfel, în anul 1921 a fost creat Partidul Comunist Român (denumirea sa inițială a fost: Partidul Socialist Comunist), prin scindarea Partidului Social Democrat între partizanii leninismului (comuniștii) și cei ai continuării opțiunii social-democrate. Programul Partidului Comunist din România (denumire preluată în 1922) a fost adoptat în timpul celui de-al doilea Congres al comuniștilor, desfășurat la Ploiești (3-4 octombrie 1922), articolul 1 precizând că: "Partidul Comunist din România este o secție a Internaționalei comuniste. El nu are alte scopuri decât acelea ale Internaționalei căreia îi aparține. În conformitate cu articolul 2, se prevedea că: "tezele și hotărârile de orice fel ale Internaționalei a III-a comuniste sunt obligatorii pentru toți membrii ei și toate comitetele, comisiunile, grupele, etc., ale P.C.R."[125].

Este facil de înțeles de ce ulterior datei de 23 august 1944 procesul de sovietizare a României a progresat așa de ușor. Obediența absolută a comuniștilor români îi va permite lui Stalin să-și impună rapid sistemul social dorit.

Partidul Comunist din România era lipsit de viitor, de perspective din chiar clipa apariției sale. Creșterea numerică și afirmarea politică nu erau posibile din cauze diverse. "Într-o lume de țărani, beneficiari după război ai unei reforme agrare de mare anvergură și având un partid-cel țărănesc, devenit prin fuziunea cu Partidul

[125] Ioan Scurtu, *Istoria României în anii 1918-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1996, p. 66.

Național (1926) Partidul Național Țărănesc - care în principiu îi apăra interesele, mesajul marxist nu putea avea decât o rezonanță cu totul limitată. Muncitorii înșiși nu-și dobândiseră în majoritatea lor o conștiință a identității lor socio-politice (...) Mulți păstrau legături trainice cu mediul rural din care proveneau, și dincolo de coșurile fabricilor continuau să vadă ogorul din sat"[126].

Progresele industriale din perioada interbelică nu au putut schimba caracterul preponderent agrar al economiei naționale și al populației României. Lipsei unui suport social consistent (P.C.R. număra 2.000 membri în 1922, 1.500 în 1931, sub 1.000 în timpul celui de-al doilea război mondial) i se va adăuga și ideologia comunistă, total subordonată directivelor Moscovei. Astfel, partidul se va identifica cu interesele sovietice urmând aproape fără excepție o "stridentă politică antiromânească"[127].

În 1918 românii își desăvârșiseră unitatea națională, împlinindu-se astfel un vechi și profund deziderat. România Mare era însă privită de Comintern ca fiind o creație artificială a tratatelor de la Versailles, Neuilly și Trianon, un stat multinațional (moldovenii, se spunea în "Rezoluția în chestiunea națională" nu sunt români, ci o naționalitate aparte, independentă, beneficiind de o cultură proprie). Obedienți față de Moscova, comuniștii se obligau astfel să susțină principiul "autodeterminării până la dezlipire", ceea ce au și făcut în decembrie 1923, când Federația Comunistă Balcanică (organism ce reunea partidele afiliate Cominternului din acest areal) a adoptat o rezoluție în acest sens. De la început, partidul comunist a fost astfel perceput de populația țării ca fiind un corp străin în societatea românească, un instrument al Uniunii Sovietice, și deci un pericol pentru suveranitatea și integritatea României.

Membrii P.C.R. s-au recrutat astfel în perioada interbelică, în principal din rândul acelor categorii sociale care se împotriveau cu aceeași obstinație, evident din diferite motive, actului Marii Uniri: "«Unguri și bulgari care doreau despărțirea de România, muncitori care se vedeau stăpâni pe uzine, evreii îngroziți de antisemitism, șomeri fără profesiune definită sau profesioniști mediocri, politicieni nerealizați și nerealizabili în alte partide politice, casnice urâte sau bovarizate, copii sătui de școală (...). Atrași de misterul unei lumi închise, în conștiința lor intrau într-o lume nouă, nu într-un partid politic (...)»"[128].

Conducerea partidului (secretarii generali: Gheorghe Cristescu, Vitalie Holostenco, A.D. Ștefanski, Boris Ștefanov, Ștefan Foriș; comitetele centrale, birourile politice, secretariatele) a fost dominată de reprezentanții acelorași categorii mai sus menționate. În 1924, linia antinațională a comuniștilor și amestecul lor în răscoala de la Tatar Bunar au cauzat scoaterea în afara legii a P.C.R., prin legea Mârzescu, acțiune sesizabilă și în alte state în care grupările comuniste au fost interzise: Iugoslavia (1920), Bulgaria (1924), Finlanda (1925), Italia (1926), Austria și Ungaria (1927), etc.

În următoarea etapă din istoria P.C.R. (1924-1944), structura sa organizatorică s-a întemeiat pe celula de partid, comuniștii căutând să colaboreze prin diverse

[126] Florin Constantiniu, *De la războiul fierbinte, la războiul rece,* Ed. Corint, București, 1998, p. 126.
[127] Vlad Georgescu, *Istoria românilor. De la origini până în zilele noastre,* Ed. a IV-a, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 210.
[128] Florin Constantiniu, *op. cit.*, p. 127.

modalități cu alte partide: de exemplu, în anul 1925 a fost înființat Blocul Muncitoresc Țărănesc (B.M.T.), organizație legală aflată sub conducerea P.C.R. La începutul crizei economice P.C.R. continua să se afle într-o situație dificilă, cauzată de impunerea de către Comintern a unei linii politice antinaționale, ca și din cauza promovării unor elemente străine poporului român în funcțiile de conducere ale partidului. S-au adăugat la aceasta luptele fracționiste, represiunea stalinistă, conducerea dublă (activau două birouri politice în cadrul partidului, unul cu sediul la Viena, înființat în 1927, și cel din țară), acestea evident decimând puterea grupării comuniste, silind-o să ocupe un rol și un loc minor, periferic în politica românească interbelică.

În timpul celui de-al doilea război mondial, acțiunile P.C.R. s-au integrat perfect politicii Kremlinului. La fel ca și celelalte formațiuni comuniste, el a afirmat riguros principiul colaborării cu toate forțele și elitele politice ostile Reich-ului, urmărind formarea unei coaliții cu Partidul Național Liberal, Partidul Național Țărănesc și Partidul Social Democrat, partidele burgheze.

"Fără cel de-al doilea război mondial, mai exact spus fără ocupația sovietică, P.C.R. nu ar fi avut niciodată ocazia de a juca un rol în viața publică a țării și ar fi rămas un grup minuscul, cantonat într-un ghetto politic: ghettoizare, dar și autoghettoizare, prin asocierea dintre măsurile represive ale autorităților și adeziunea la un program primit din afara țării și în conflict cu interesele naționale. Prezența Armatei Roșii pe teritoriul României și actul de la 23 august 1944 au scos Partidul Comunist din ilegalitate și din anonimat și l-au propulsat în arena politică"[129].

Am încercat să evidențiez că instaurarea unui regim al Partidului-Stat în România a fost posibilă datorită existenței unui precedent (partidul bolșevic conceput de Lenin), a unui model aparținând unei superputeri al cărei scop după 1945 a fost ca în teritoriile ocupate militar să-și impună regimul social. Gândite ca niște simple marionete (secții ale Cominternului, partidul comunist mondial), partidele comuniste din regiunile vizate de U.R.S.S. au permis (cu mici excepții) îndeplinirea deziderateloor sovietice prin chiar propria participare și colaborare.

Perioada imediat postbelică (1945-1949) înregistrează un avans extraordinar al comunismului în lume. Dacă în anul 1939, doar în U.R.S.S și Mongolia se practica un astfel de regim, la numai 10 ani de la izbucnirea celui de-al doilea război mondial, comuniștii se aflau la putere nu doar în țările anterior amintite, dar și la conducerea a 8 state din Europa de Est și Meridională (Albania, Germania de Est, Bulgaria, Ungaria, Polonia, România, Iugoslavia, Cehoslovacia) și în Asia, în fruntea Chinei Populare și a Republicii Populare Democrate Coreene. Dacă în 1939 adepții marxism-leninismului însumau 8-9% din populația mondială, în 1949 ei reprezentau 33%. Ideologia comunistă apărea la sfârșitul conflagrației mondiale ca un "vector privilegiat al democrației", opoziției tradiționale socialism/capitalism adăugându-i-se opoziția democrație/fascism, astfel încât mental deseori capitalismul era asociat cu

[129] *Ibidem.*

fascismul, iar socialismul cu democrația[130]. Comuniștii, participând la lupta împotriva fasciștilor, ghidați fiind de Moscova, au primit un "brevet al democrației".

La rândul ei, Uniunea Sovietică își câștigase o popularitate substanțială, justificată prin victoriile decisive de la Stalingrad (februarie 1943) și Kursk (iulie 1943), ca de altfel și marea ofensivă din 1944, care permitea înlăturarea blocadei Leningradului (ianuarie), eliberarea Ucrainei și a unui vast teritoriu din Europa de Est. Din nefericire sovieticii au profitat de conjunctura favorabilă[131], rolul lor în obținerea victoriei împotriva Axei fiind decisiv și unanim recunoscut, și au reușit într-un timp foarte scurt (1945-1949) să pună în practică ceea ce Stalin îi declarase în 1945 lui Tito, adică impunerea propriului sistem social în teritoriile ocupate, căci: "În războiul acesta (1939-1945) nu este la fel ca în cel trecut (din 1914-1918), ci cel care ocupă un teritoriu își impune și sistemul său social. Fiecare își impune sistemul său acolo unde ajunge armata sa"[132].

Teritoriile ocupate urmau să fie conduse, evident sub control sovietic, de către partidele comuniste existente acolo. Acest fapt s-a realizat odată cu instalarea Armatei Roșii în regiunile respective. În aceste condiții, Armata Roșie devine omniprezentă în Europa orientală și balcanică, în calitate de cuceritor în România, Bulgaria, Ungaria, părțile orientale ale Austriei și Germaniei, iar ca aliat se stabilește în Polonia și Cehoslovacia. Acest fapt, după cum am mai afirmat anterior, permite Partidului Comunist să revină pe scena vieții politice și să reintre în legalitate. Comuniștii români (în special) nu au putut accede la putere decât cu ajutorul extern, în speță cel al Uniunii Sovietice, instaurând în final "un regim comunist derivat"[133].

România a fost supusă ca și celelalte state central și est-europene unui proces de precomunizare, desfășurat în conformitate cu un algoritm comun de acțiune. Moscova nu a găsit în P.C.R. un partid suficient de puternic pentru a-i servi la stabilirea imediată a dominației sale în România. Au contribuit la aceasta condițiile specifice unui război, identificarea comuniștilor deseori cu inamicii țării, lipsa de suport politic și de membri. Partidul Comunist era de fapt dispersat în toată Europa. În 1944 existau mai multe grupuri: un grup important activa la Moscova sub

---

[130] Jean Francois Soulet, *op.cit.*, p. 15.

[131] Totuși înclinăm să credem că sentimentul antisovietic caracteriza societățile destinate comunizării; "Comuniștii au fost puși la putere într-un mod prea evident de cuceritori străini și acei care-i puseseră la putere – armata și forțele de poliție sovietice – nu se făcuseră iubiți în teritoriile ocupate. În Germania, Austria, Ungaria și România, rușii veniseră ca dușmani și ca răzbunători cu scopul de a regla conturile pentru invazia Uniunii Sovietice de către Hitler și aliatii săi; chiar și în Polonia și Cehoslovacia, unde rușii erau teoretic eliberatori ai propriilor lor aliați, comportamentul lor a fost în mod clar dur"- Geoffrey Francis Hudson, *Fifty years of communism: theory and practice: 1917-1967*, 1968, p. 157.

[132] Gheorghe Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete 1944-1989,* I, Ed. Paideia, București, 1998, p. 9.

[133] Ioan Chiper, Florin Constantiniu, *Modelul stalinist de sovietizare a României,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1995, p. 31; "Un „regim comunist derivat>> nu se confruntă cu nici un conflict, iar un astfel de partid, impus de forțe externe este liber să-și urmărească țelurile ideologice fără a-și face griji pentru efectele pe care acestea le-ar putea avea asupra popularității sale" - Robert R. King, *History of the Romanian Communist Party*, Stanford C.A., 1980, p. 39.

coordonarea Anei Pauker, din acest grup făcând parte şi Vasile Luca, Leonte Răutu, Dumitru Popescu, Valter Roman, etc; un alt grup se afla în închisori şi lagăre, grup dirijat de Gheorghe Gheorghiu-Dej, în jurul căruia acţionau: Iosif Chişinevschi, Gheorghe Apostol, Teoharie Georgescu, Miron Constantinescu; componenţii unui al treilea grup trăiau în ţară în clandestinitate: Lucreţiu Pătrăşcanu, Ştefan Foriş, Iosif Rangheţ, Emil Bodnăraş, Ion Gh. Maurer, alţi comunişti activând în mişcări de rezistenţă din Europa: Mihai Florescu, Constantin Vasilichi, etc.

A fost necesară aşadar o etapă de tatonare a realităţilor româneşti de către ocupantul sovietic, în vederea introducerii în viaţa economică şi politică a României a structurilor comunizante. Extinzând această tactică a implantării comunismului "în spatele Cortinei de Fier europene", Hugh Seton-Watson, celebrul istoric englez, a alcătuit în acest sens o schemă general valabilă, conform căreia procesul comunizării presupunea înainte de toate: a) eliminarea forţelor politice neobediente de către comunişti; b) obligativitatea pentru noile guverne impuse de Moscova după 1944-1945 de a copia instituţiile şi administraţia specifică U.R.S.S.-ului, cât mai fidel posibil; c) aceste acţiuni se desfăşurau numai sub supravegherea unor persoane "alese", educate şi controlate în totalitate de sovietici; d) după instaurarea regimului Partidului-Stat, în fapt se va trece la aplicarea unor politici economico-sociale, culturale proprii modelului sovietic: etatizarea, industrializarea, colectivizarea, planificarea anuală şi multianuală a economiei, etc[134]. Sesizabile parţial sunt similitudinile acestei interpretări cu aşa-numita "tactică a salamului" anterior menţionată.

Deşi lipsit de unitatea şi disciplina cerute de teoria partidului de tip nou, P.C.R. a reuşit graţie Moscovei să impună după aproximativ patru ani regimul totalitar, incluzând România în aşa-numitul "cordon sanitar" conceput de Stalin (din care au făcut parte fosta R.D.G., Ungaria, Polonia, Bulgaria şi fosta Cehoslovacie) în vederea protejării Uniunii Sovietice împotriva unui atac inopinat al "agresorilor occidentali". Toate acestea s-au produs evident cu acordul tacit al Marilor Puteri: S.U.A şi Marea Britanie, conştiente de forţa stalinismului.

Concret, care au fost mecanismele pe care le-au utilizat comuniştii români pentru atingerea scopului lor, acela de preluare a puterii? O formulă comună, aproape tuturor grupărilor comuniste, prezentată în primul subcapitol, a fost cea a creării unor "fronturi de uniune" cu forţele tradiţionale democratice. Astfel, la 20 iunie 1944 comuniştii semnează protocolul de constituire a Blocului Naţional Democrat alături de partidele Partidul Naţional Ţărănesc, Partidul Naţional Liberal şi Partidul Social Democrat. Acceptaţi ca parteneri datorită prezenţei Armatei Roşii pe teritoriul românesc (din martie '44), comuniştii au recunoscut rolul acestui organism în constituirea unui guvern care să încheie armistiţiul cu Naţiunile Unite. La 23 august 1944 se forma astfel guvernul generalului Sănătescu - după ce în prealabil fusese arestat "conducătorul statului", mareşalul Ion Antonescu - guvern care îl avea în componenţa sa ca ministru ad-interim la Justiţie pe comunistul Lucreţiu Pătrăşcanu.

[134] Gheorghe Buzatu, Mircea Chiriţoiu, *op. cit.*, p. 12-13.

La Conferința Națională a P.C.R. din 20 octombrie 1945, în raportul politic prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej erau trecute în revistă etapele care au dus la desfășurarea actului de la 23 august, evident supraestimându-se rolul comuniștilor, dar și al Armatei Roșii: realizarea la începutul anului 1943 a unui front patriotic antihitlerist între P.C.R. și Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, MADOSZ-ul, Partidul Socialist-Țărănesc, ulterior fiind cooptat și Partidul Liberal-Tătărescu; la 1 mai 1944 formarea Frontului Unic Muncitoresc, "coloana vertebrală a concentrării tuturor forțelor patriotice, antifasciste din România"; crearea Blocului Național Democrat, văzut de comuniști ca "o nouă manevră prin care Maniu și Brătianu căutau să salveze și să conserve pozițiile economice și politice, pentru a sabota și submina dinăuntru lupta poporului pentru libertate și pentru înscăunarea unui regim cu adevărat democratic"[135].

După 23 august 1944 însă, la indicațiile Moscovei, comuniștii au început atacul împotriva P.N.Ț. și P.N.L., urmărind concomitent transformarea P.S.D. într-un "simplu auxiliar"[136]. Se va crea astfel Frontul Național Democrat la 12 octombrie 1944, reunind următoarele forțe politice: P.C.R., P.S.D., Sindicatele Unite, Uniunea Patrioților și Frontul Plugarilor (ultimele trei, simple anexe ale comuniștilor)[137]. Reprezentanții P.C.R. și P.S.D. în guvernul Sănătescu, Lucrețiu Pătrășcanu și Constantin Titel Petrescu, își vor da demisia din guvern în speranța că vor obține puterea absolută sau măcar majoritară.

Profitând de deruta partidelor democratice generată de atitudinea evazivă a aliaților occidentali, de sprijinul Comisiei Aliate de Control, în fapt o comisie sovietică, în care reprezentanții anglo-americani au fost simpli figuranți, și nu în ultimul rând de rolul pe care îl va juca demagogia socializantă a partidului, comuniștii și-au sporit treptat influența și ponderea până când reușesc să rămână singurii stăpâni la putere. Comuniștii preiau controlul sectoarelor-cheie, în special justiția, internele: justiția încă din timpul primului guvern Sănătescu, internele prin Teoharie Georgescu, subsecretar de stat la Ministerul de Interne, dar și portofoliul transporturilor în cel de-al doilea guvern Sănătescu, prin Gh. Gheorgiu-Dej (desemnat de Stalin "conducător al clasei muncitoare din România"; alegerea sa oficială va avea loc la Conferința națională din octombrie 1945)[138].

Manevrele comuniste de a instala un guvern de stânga au culminat cu formarea guvernului dr. Petru Groza, la 6 martie 1945, sub presiunea directă a sovieticilor (vizita lui Vîșinski la București în februarie-martie '45 este bine cunoscută)[139].

---

[135] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediția a III-a, Ed. pentru Literatură Politică, 1953, p. 24-25.

[136] Ioan Chiper, Florin Constantiniu, Adrian Pop, *Sovietizarea României. Percepții anglo-americane (1944-1947),* Ed. Iconica, București, 1993, p. 17.

[137] Șerban Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România,* Ed. Cavallioti, București, 1995, p. 29.

[138] Silviu Brucan, *Generația irosită. Memorii,* București, Editurile Universul și Calistrat Hogaș, 1992, p. 59.

[139] Thomas S. Blanton, *Ce știa președintele Truman despre România. Un raport al serviciilor secrete americane (1949),* Fundația Academia Civică, București, 1997, p. 23.

"Alegerea lui Petru Groza ca prim-ministru nu fusese întâmplătoare. El și partidul său se bucuraseră de un sprijin substanțial printre țăranii din Transilvania încă din anii '30 [Petru Groza era președinte al Frontului Plugarilor, anexă a P.C.R. după 1944](...). Era cunoscută opoziția sa față de Diktatul de la Viena, precum și antifascismul său militant (...). Groza părea cel mai potrivit în rolul de reformator agrar și prieten al țăranilor de toate naționalitățile, mai motivat decât orice reprezentant direct al P.C.R., sau decât chiar unii lideri țărăniști (...)"[140].

Se constată o oarecare abilitate a P.C.R., care la 6 martie 1945 a preferat să stea într-un plan secundar; în guvernul Groza comuniștii dețineau 5 din cele 18 portofolii ministeriale, între care cele de interne și justiție, esențiale pentru evoluția României[141]. Această acaparare a ministerelor cheie s-a făcut evident sub controlul Armatei Roșii[142].

"Istoricii comuniști și teoreticienii științei politice comuniste susțin că venirea la putere a guvernului Groza la 6 martie1945 a însemnat instalarea la putere a unui «regim democrat-popular». Aceasta ar fi la rândul ei, cea dintâi fază a revoluției populare din România, a doua fiind cea a dictaturii proletariatului, începând din 31 decembrie 1947. În termenii filozofiei politice marxiste, faza ce a durat din 1945 până în 1948 este descrisă ca o «dualitate a puterii». În cursul acestei faze, protejate în mod corespunzător împotriva intervenției străine de către armata sovietică, formele vechiului stat au fost menținute, dar ele au fost umplute din interior, cu un nou conținut revoluționar, ceea ce a făcut posibilă «schimbarea calitativă» și trecerea de la această primă etapă provizorie spre cea de-a doua, care a fost «stadiul dictaturii proletariatului și al construirii socialismului»"[143].

Pe 20 octombrie 1945 Gheorghe Gheorghiu-Dej era ales secretar general al Partidului Comunist Român, poziție pe care și-a menținut-o până în anul 1965[144].

---

[140] Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea,* Ed. Institutul European, Iași, 1998, p. 116.

[141] Ioan Scurtu și colab. (eds.), *România. Viața politică în documente. 1945*, Arhivele Statului, București, 1994, p. 33.

[142] Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria secolului XX. 1945-1973. Lumea între pace și război,* II, Ed. All, București, 1998, p. 90.

[143] Ghiță Ionescu, *Comunismul în România,* Ed. Litera, București, 1994, p. 137;

[144] Lupta pentru putere în partid a fost de fiecare dată câștigată de Gh. Gheorghiu-Dej, deși adversarii lui au fost lideri comuniști marcanți. Iată cum caracterizează această competiție permanentă Paul Lendvai: "Gheorghe Gheorghiu-Dej, un comunist autohton, a fost ales Secretar General al partidului la conferința națională din octombrie 1945. În general, el era un om de paie. Ana Pauker și o mână de alți moscoviți controlau aparatul de partid, poliția secretă, Ministerul de Externe, și sectoarele cheie ale economiei. În timpul și după luarea puterii, Gheorghiu-Dej și acoliții săi au fost nevoiți să acorde mare parte a atenției lor supraviețuirii fizice în mijlocul valului de epurare a conducătorilor comuniști nativi care cuprinsese Europa de Est în perioada premergătoare rupturii dintre Stalin și Tito. Aceștia au avut parte de o gură de aer vitală în februarie 1948, când unul din arhitecții loviturii de stat din august, Lucrețiu Pătrășcanu, a devenit principala victimă a campaniei împotriva «ideologiei burgheze» și a deviațiilor «naționalist-șovine». În mai 1952, epurarea liderilor moscoviți – A. Pauker, V. Luca și T. Georgescu – care erau secretari ai Comitetului Central a marcat primul moment de cotitură crucial din istoria postbelică a partidului comunist din România. Atunci și-au asumat cu adevărat controlul asupra aparatului de partid și de stat Gheorghiu-Dej și colaboratorii săi cei mai apropiați. Înlăturarea trioului Pauker a însemnat de asemenea și un moment marcant al românizării conducerii la vârf. Aparența de soliditate și unire a conducerii care făcea față unei situații potențial critice a fost, totuși,

În perioada primei etape, caracterizată drept regim al "dualități puterii", comuniștii nu au reușit, în ciuda unor măsuri adoptate în consonanță cu revendicările straturilor sociale defavorizate, să-și șteargă imaginea de "partid al străinului"[145].

Reforma agrară, măsurile pentru ameliorarea nivelului de trai al salariaților rămâneau fără efect în privința sporului de popularitate al P.C.R. Părerile în acest sens sunt împărțite. Astfel, se considera că ambițiosul program de modernizare (care prevedea dezvoltarea accelerată a industriei grele, electrificarea țării, lărgirea reformei agrare și încurajarea creării de cooperative, încurajarea inițiativei particulare în toate domeniile și acceptarea capitalului străin în industrie) a atras un număr mare de simpatizanți[146].

înșelătoare. De la începutul anului 1956 până la mijlocul anului 1957, Gheorghiu-Dej, s-a confruntat cu pretendenți extrem de serioși la postul său. Se presupune că doi dintre membrii puternici ai Biroului Politic, M. Constantinescu și I. Chișinevschi, au lansat un atac concertat împotriva lui Dej și a politicilor sale. Această epurare a fost al doilea moment de cotitură în istoria postbelică a partidului. Eliminând ultimii doi rivali periculoși, Gheorghiu-Dej a devenit dictator absolut al României. Când trupele sovietice au plecat din țară în 1958 ca parte a 'strategiei de pace' a lui Hrușciov, Gheorghiu-Dej a fost capul recunoscut al unei conduceri unite în mod real" – Paul Lendvai, *Eagles în cobwebs: nationalism and communism in the Balkans*, London, 1970, p. 288, 291-292.

[145] Ioan Chiper, Florin Constantiniu, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1995, p. 31.

[146] O interpretare similară se regăsește la Daniel Barbu, *Un mit al totalitarismului: colectivismul*, în *Miturile comunismului românesc, II*, sub direcția lui Lucian Boia, Ed. Universității din București, 1997, p. 87-89; autorul caută explicații pentru modul foarte rapid în care comuniștii români au reușit să-și asigure controlul statului, acesta considerând ca fiind superficială explicația conform căreia prezența tancurilor sovietice a fost determinantă; D. Barbu se îndreaptă spre zona raporturilor existente între societatea românească și clasa ei politică tradițională, remarcând că: "După 23 august 1944, Partidul Național Liberal nu a confecționat practic, nici un program de guvernare, întemeindu-și discursul politic pe atașamentul față de principiile generale ale democrației...în timp ce, Programul Partidului Național Țărănesc, publicat pe 16 octombrie 1944, se mulțumea la rândul său să insiste asupra luptei împotriva comunismului, conținea câteva vagi referințe la o eventuală împroprietărire, vedea soluția crizei economice în ajutorul occidental, și mai ales glorifica trecutul ilustru al partidului"; în acest context, Frontul Național Democrat a inițiat un program de guvernare, concret, radical, reforma agrară aducându-le comuniștilor adeziunea a 800.000 de împroprietăriți; analizând dinamica partidului pe durata perioadei 1945 – febr. 1948 comparativ cu celelalte state din lagărul socialist, autorul remarca predispoziția foarte mare a românilor de a se înscrie în partidul comunist (de 9 ori mai mare decât cea a bulgarilor, de 18 ori mai mare decât cea a polonezilor, de 26 de ori mai mare decât cea a iugoslavilor, de 28 de ori mai mare decât cea a ungurilor și de 45 de ori mai mare decât cea a cehilor și slovacilor). Considerăm totuși că existența planului de comunizare a României din 7 martie 1945, a directivei K.G.B.-ului din iunie 1947, conținând în 45 de puncte pașii ce trebuiau urmați în comunizarea Europei de Est (verificabili prin evoluțiile statelor vizate), ne îndreptățește să afirmăm că factorul extern, sovietic, a contat enorm în orientarea societății românești către est. Aceeași opinie este împărtășită și de Robert R. King (1980): "Cu toate că PCR a arătat o oarecare inițiativă în ascensiunea sa către putere, nu există nici îndoială că prezența militară sovietică, cât și rolul-cheie jucat de U.R.S.S. în România după august 1944, au fost cei mai importanți dintre factorii care au contribuit la succes. Cele trei Puteri Aliate stabiliseră chiar înaintea loviturii de stat că Uniunea Sovietică urma să joace rolul principal în viața României. Guvernele american și britanic acceptaseră această situație. În ceea ce privește negocierile pentru armistițiu duse de România, și încheiate la Moscova în septembrie 1944, Ambasadorul S.U.A. în U.R.S.S., W. Averell Harriman observa: «Rușii au intrat în aceste negocieri hotărâți că ar trebui să dețină terenul în această chestiune și că noi ar trebui să le dăm cât se poate de mult mână liberă cu privire la termenii armistițiului și la modul în care românii vor fi tratați ulterior», iar «atitudinea Statelor Unite pe tot parcursul negocierilor a arătat că ele susțineau această stare de fapt». Politica Americii față de România dinainte de 1947 a continuat să urmărească această linie" –

Sindicatele, organizațiile de femei și de tineret sunt cooptate și impregnate de comuniști (la 30 ianuarie 1945 este creată Confederația Generală a Muncii, din comitetul de conducere făcând parte: Gh. Apostol, Chivu Stoica, etc; la 9 aprilie 1945 se constituia Uniunea Femeilor Antifasciste din România, organizație de asemeni controlată de P.C.R., în comitetul de inițiativă întâlnind nume ca: Ana Pauker, Elena Pătrășcanu, etc.)[147].

Astfel, în cifre absolute numărul membrilor P.C.R. a crescut după cum urmează[148]:

Anul	*Număr membri*
1944	Sub 1.000
martie 1945	35.800
iunie 1946	717.490
decembrie 1947	803.831

Trebuie făcută următoarea precizare: această creștere numerică s-a datorat unei recrutări în masă, organizată de partid fără a se ține cont de criterii de ideologie, de extracție socială și de trecutul politic. S-a făcut astfel apel inclusiv la legionari, ceea ce a produs ulterior dificultăți în rândul partidului. Componența socială a P.C.R. ilustrează totodată non-permeabilitatea unor categorii declarat democratice. Astfel, intelectuali, cadre ale armatei, ale aparatului administrativ rămâneau promonarhiste și deci antiguvernamentale.

Reforma agrară a fost desăvârșită prin "confiscarea marilor moșii și eradicarea moșierilor", armata a fost democratizată, băncile liberalilor lichidate, exportul românesc îndreptat spre U.R.S.S., partidele politice suprimate, populația rurală direcționată spre industrie, etc. Falsificarea alegerilor în noiembrie 1946, cu sprijinul Ministerului de Interne controlat de comunistul Teohari Georgescu, a permis ca pentru prima dată în România "toate instituțiile, toate resursele și întreg aparatul de stat să se afle în slujba propagandei electorale a P.C.R."[149].

Întreaga viață politică este astfel "legitim" monopolizată de către comuniști[150].

Dacă până în 1946 comuniștii utilizează ca principale modalități de acțiune pentru câștigarea puterii propaganda, agitația (manifestări stradale, etc.), mistificarea,

---

Robert R. King, *op.cit.*, p. 46. Nu omitem însă să menționăm că "revizionismul istoric american neagă existența acestei premeditări staliniste și plasează desfășurarea evenimentelor mai curând sub semnul unei evoluții în tandem"; vezi pe larg Adrian Cioroianu, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, ediția a II-a, Ed. Curtea Veche, București, 2007, p. 330.

[147] Șerban Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.,* p. 57.

[148] Vlad Georgescu, *op. cit.,* p. 250.

[149] Ș. Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit.,* p. 175.

[150] În decembrie 1947, contabilizând realizările Partidului Comunist, Gheorghe Gheorghiu-Dej amintea despre: defascizarea aparatului de stat, prin judecarea și executarea principalilor criminali de război, reorganizarea aparatului Ministerului de Interne, prin înlocuirea cadrelor vechi cu "elemente democratice active, recrutate din păturile muncitoare ale populației", epurarea și politizarea armatei, reforma electorală prin desființarea Senatului și acordarea dreptului de vot femeilor și militarilor, refacerea căilor de comunicație care suferiseră din cauza războiului, etatizarea Băncii Naționale, crearea Oficiilor Industriale, care dădeau statului posibilitatea de a îndruma și controla activitatea industrială și comercială a întreprinderilor private; *Scânteia*, nr. 1010 din 31 decembrie 1947.

începând cu luna mai 1947, relatările cu privire la arestările în masă ale oponenților au început să curgă, pe măsură ce guvernul Groza, "cu sprijinul sovieticilor a trecut la anihilarea opoziției"[151]. În iulie au fost arestați Iuliu Maniu, apoi Ion Mihalache, N. Penescu, N. Carandino, aceste acte culminând cu decretul din august 1947 când Partidul Național Țărănesc și Partidul Național Liberal au fost dizolvate.

Un alt decisiv pas al procesului privind acapararea puterii a fost abdicarea regelui Mihai (șantajat și amenințat cu uciderea celor aproximativ 1000 de tineri arestați în cursul manifestărilor pro-monarhiste). Aceste acte au permis comuniștilor să impună un regim totalitar, un regim al Partidului - Stat, bazat pe ideologia marxist - leninistă. Desființând toate formele și instituțiile democratice, lichidând proprietatea privată și distrugând adversarii politici (aruncați în temnițe), Partidul Comunist Român a activat procesul de construcție a "societății noi".

Pe 27 septembrie 1947 s-a ținut o ședință comună a Birourilor Politice ale P.C.R. și P.S.D. – ramura Rădăceanu – Voitec în care s-a discutat despre măsurile practice care trebuiau luate în vederea accelerării realizării unității politice, organizatorice și ideologice a mișcării muncitorești din România[152].

Astfel, la 12 noiembrie 1947, Comitetele Centrale ale P.C.R. și P.S.D. au adoptat în unanimitate programul "partidului unic muncitoresc"[153], iar peste doar câteva luni, în februarie 1948, P.S.D. era înghițit de ceea ce comuniștii pretindeau că reprezintă "unicul partid românesc"[154].

Partidul Muncitoresc Român reprezenta însă același "partid comunist, cu plinul făcut; nu se schimbase nimic. Ba da: devenise și mai violent. Nu mai avea critici. Încolo era același organism politic montat după tehnica stalinistă a puterii, care face din structurile lui un aparat centralist, executând la fiecare palier, ceea ce vine gata gândit și pus la punct în vârful piramidei (...)"[155].

Crearea partidului unic a fost urmată de acțiuni privind consolidarea puterii lui. Astfel, atenția acordată persoanelor încadrate în partid a sporit considerabil. Comentând alegerile din martie 1948[156], Constantin Pârvulescu afirma: "după unificarea Partidului (...) pe bază de principii marxist-leniniste la un nivel ideologic

---

[151] Ghiță Ionescu, *op. cit., p.* 161.

[152] Adrian Dumitru, *Note de drum. Lupta pentru supraviețuirea social-democrației române (1944-1980)*, Fundația "Constantin-Titel Petrescu", București, 2001, p. 91.

[153] Platforma partidului unic muncitoresc, dată publicității la 13 noiembrie 1947, evidenția faptul că social-democrații în urma "fuziunii" "își pierdeau în întregime programul și identitatea"; pregătirea unificării s-a realizat prin organizarea ședințelor comune ale organelor de conducere ale celor două partide și prin crearea unor comisii mixte care aveau ca sarcină prelucrarea Platformei în organizațiile locale, instituții și în întreprinderi – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română 1948-1950: transformări instituționale*, Ed. All, București, 2005, p. 63.

[154] Vladimir Tismăneanu, *Arheologia terorii,* Ed. Eminescu, București, 1992, p. 161.

[155] Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România,* Ed. Humanitas, București, 1990, p. 355-356.

[156] În primele alegeri organizate în statul de "democrație populară" pentru Marea Adunare Națională, nou creatul Partid Muncitoresc Român a participat alături de Frontul Plugarilor, Partidul Național Popular și Uniunea Populară Maghiară, toate fiind reunite sub titulatura de Frontul Democrației Populare ("arma de făurire a unității politico-morale a întregului popor muncitor din țara noastră"); extras din raportul politic al C.C. la Congresul P.M.R. din februarie 1948, în Gheorghe Gheorghiu-Dej, *op.cit*., p. 165-166.

înalt, autoritatea Partidului nostru a crescut, a crescut și influența noastră nu numai asupra întregii clase muncitoare, dar și asupra țărănimii muncitoare și celelalte pături sociale; și aceasta s-a văzut puternic în alegeri (...). Cred că prin alegerea organelor de conducere începând de la județene și până jos, va trebui să se dea o mai mare atenție elementelor care trebuie să fie puse în conducere (...). Cred că este bine să începem verificarea membrilor de conducere, mai ales acolo unde s-au strecurat elemente care împiedică activitatea (...). Pe lângă un control serios asupra activității, pe lângă faptul că trebuie să trecem prin școli pe toți secretarii de județene și chiar secretarii de plăși, noi în organele de conducere, în viitor trebuie să selecționăm mai atent oamenii, să cunoaștem bine trecutul tovarășilor noștri (...)"[157].

Analiza declarațiilor liderilor comuniști ne dezvăluie că un aliat esențial al acestora în cucerirea adeziunii mulțimii a fost limba de lemn: "eminamente necesară partidului comunist, ca și statului totalitar, căci ea servește la întreținerea ficțiunii ideologice, la punerea ei în lumină, la protejarea ei de spiritul rău al lucrurilor (...); devenit un pur artefact, limbajul nu subzistă decât într-o formă, cea de vehicul al puterii (...)"[158].

În vederea consolidării regimului, noii instalați la conducerea României și-au creat instituții specifice pentru a-și instrumenta politica lor represivă, vizând astfel distrugerea instituțiilor democratice, a sistemului de valori, a oamenilor care i se opuneau.

În intervalul de timp 30 decembrie 1947 (proclamarea Republicii Populare Române) - 13 aprilie 1948 (adoptarea primei constituții comuniste), a existat un vid constituțional în funcționarea statului[159]. "Este o perioadă în care, cu cerbicie, comuniștii dau asaltul final printr-o serie de acte normative și politice, cu schimbări radicale în structurile statului, pentru a-și consolida și perpetua puterea"[160].

Se instituia Prezidiul Provizoriu al Adunării Deputaților (decretul nr. 3 din 8 ianuarie 1948), plecând de la modelul Prezidiului Sovietului Suprem al Uniunii Sovietice. Acesta avea ca atribuții: convocarea Adunării Deputaților, în sesiuni ordinare și extraordinare la cererea Consiliului de Miniștri, semna legi și dispunea publicarea lor în Monitorul Oficial, grația, numea și revoca miniștrii, numea și confirma în diferite funcții publice tot la propunerea guvernului, stabilea gradele militare, acorda decorații, acredita și rechema reprezentanții diplomatici ai Republicii Populare Române la propunerea Ministerului de Externe. Celelalte prerogative erau exercitate de Prezidiul Republicii Populare Române prin intermediul Consiliului de Miniștri, în interiorul căruia toate portofoliile erau deținute de comuniști[161].

Într-un plan de hotărâri, conceput de Secretariatul C.C. al P.C.R. la începutul anului 1948, erau trasate obiectivele de maximă urgență ale conducerii comuniste

---

[157] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R.*, dosar 11/1948, f. 5.
[158] Françoise Thomas, *Limba de lemn,* Ed. Humanitas, București, 1993, p. 81.
[159] Eugen Denize, Cezar Mâță, *România comunistă. Statul și propaganda. 1948-1953*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, p. 34.
[160] *Ibidem.*
[161] *Ibidem*, p. 34-35.

(desfășurarea alegerilor pentru formarea unui nou parlament și elaborarea Constituției)[162]:

Termenul limită/1948	*Acțiunile preconizate*	*Forul decizional*
15 ian.	Realizarea proiectului de Constituție	P.M.R.
18 ian.	Convocarea Plenarei C.C. al P.M.R. pentru dezbaterea proiectului constituției	P.M.R.
20 ian.	Finalizarea discuțiilor pentru crearea Frontului Democrației Populare[163]	P.M.R.
20-31 ian.	Organizarea unor echipe de agitatori pentru alegerile din martie 1948, aproximativ 100.000, pentru ca în baza experienței acumulate în campania electorală din 1946, acestea să facă "«propagandă individuală»", întrucât acest tip de popularizare era considerat mai eficient decât mitingurile[164]	P.M.R.
31 ian.	Verificarea membrilor Adunării Deputaților, pentru a se stabili care își menținеau poziția și care urmau să fie eliminați; se crea o Comisie Electorală Centrală (compusă din responsabilul Secției de cadre din C.C. al P.C.R., președintele Comisiei de Control a partidului și responsabilul Secției Organizatorice), a cărui președinte trebuia să fie recrutat din rândul membrilor Biroului Politic	P.M.R.

Așa cum am mai arătat până acum, regimul Partidului-Stat simțea nevoia de autolegitimare, ceea ce a dus la adoptarea unei baze legislative consistente pentru definirea structurilor sale politice. La 23 ianuarie 1948 era publicată legea nr. 9 care modifica prevederile legii electorale nr. 560/15 iulie 1946, și care stipula prin art. 7 interzicerea dreptului de a vota pentru "cei epurați în temeiul legilor de purificare cât și pentru cei vinovați de atitudini antidemocratice sau activitate colaboraționistă" împotriva statului de democrație populară.

Comuniștii simțeau nevoia schimbării statului atât din punct de vedere structural cât și în privința personalului care îl servea. Legea nr. 32 din 25 februarie 1948

[162] *Ibidem*, p. 35-36.

[163] Creat pe 27 februarie 1948, Frontul Democrației Populare era dirijat de Dr. Petru Groza, în calitate de președinte, Vasile Luca, secretar general și Iosif Chișinevschi, secretar general adjunct.

[164] În ședința cadrelor superioare ale P.C.R. și P.S.D. din data de 22 ian 1948, Gh. Vasilichi afirma că aceste alegeri: "duc la o răscolire a întregii țări, ele vor fi un fel de mișcare de masă în toate părțile și la orașe și la sate, un mijloc de legare și mai strânsă cu masa, un mijloc de popularizare a reformelor noastre, în special să fie un mijloc de lămurire a maselor ce înseamnă perioada din care am ieșit, adică monarhia și ce importanță are noua epocă în care intrăm, a republicii populare, ca să nu rămână nici un sat, cătun sau oraș pe unde trecem, un singur om căruia să nu-i fie clare aceste lucruri, tocmai pentru ca zvonurile dușmanilor să se izbească de această claritate pe care noi o facem în capul oamenilor muncii din țara noastră"; reformele pe care Gh. Vasilichi le anticipa vizau reformarea justiției ("organizațiile noastre trebuie să se îngrijească de felul cum au fost aleși, de felul cum își fac datoria asesorii. **Controlul conducerii partidului se cere,** altfel vom fi puși în situația de a continua să lucrăm cu o justiție care nu-i a noastră și care – între noi fie zis - nu va putea niciodată să fie a noastră, pentru că este o justiție de clasă, e coruptă și oricât am vrea s-o modificăm e greu s-o schimbăm cu totul"), reforma învățământului precum și cea administrativă; Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român,* vol. I, 1948, București, 2002, p. 11.

stabilea dizolvarea Adunării Deputaților, data alegerilor[165], pe 28 martie, și denumirea noului parlament unicameral, respectiv Marea Adunare Națională[166], care urma să elaboreze (în fapt prelua textul deja elaborat în laboratoarele P.M.R.) și să adopte Constituția R.P.R. (art.1-2)[167]. Un alt mijloc de dobândire a legitimității pentru Partidul-Stat a fost modificarea sistemului de justiție. Legea nr. 341 pentru organizarea judecătorească din 5 decembrie 1947 și intrată în vigoare la 1 martie 1948, aducea schimbări substanțiale actului juridic, inspirate de modelul stalinist. În primul rând termenul de soluționare a proceselor trebuia să fie foarte scurt, delegările și formarea completelor de judecată urmau să se realizeze în maximum 6 zile, în componența acestor complete fiind obligatorie includerea a câte doi asesori populari, fără a avea studii de specialitate și care aveau puterea de a influența verdictul dat de instanțele judecătorești[168].

După crearea Partidului Muncitoresc Român, în urma Congresului de unificare[169] dintre Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat, aripa Lothar Rădăceanu și Ștefan Voitec (la 4 ianuarie 1948 s-a format o Comisie centrală de Organizare a Congresului), au urmat alegerile din 28 martie 1948, care "au validat autoritatea și puterea partidului în stat, respectiv sovietizarea României"[170]. În

---

[165] Alegerile din noul stat de democrație populară reprezentau "o condiție de bază pentru instituționalizarea regimului Partidului-Stat", ele deținând "funcții specifice de reconsacrare a legitimității politice, de socializare și educație politică permanentă, în sensul de a dovedi legătura dintre partid și popor, de a mobiliza masele pentru plebiscitarea proiectelor politico-ideologice și nu în ultimul rând de a identifica elementele indezirabile din societate" - *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 166.

[166] Puterea legislativă era exercitată de guvern până la constituirea noului parlament.

[167] Eugen Denize, Cezar Mâță, *op.cit.*, p. 37.

[168] *Ibidem*, p. 36.

[169] Congresul din 21-23 februarie a reprezentat "nu fuzionarea, ci asimilarea social-democraților de către comuniști, lucrurile fiind extrem de limpezi la nivel central. În Secretariatul de cinci, intra doar Lothar Rădăceanu, iar în Biroul Politic numai trei din cei 13 titulari proveneau din tabăra socialiștilor (Rădăceanu, Voitec și Teodor Iordăchescu)" – vezi Gheorghe Onișoru, Kurt Treptow, *Alegerile din 28 martie 1948*, în *Analele Sighet 6, Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, Fundația Academia Civică, Editor Romulus Rusan, 1998, p. 39; la 10 februarie 1948, membrii Partidului Unic Muncitoresc totalizau cifra de 937.846 (805.769 – P.C.R., 132.077 – P.S.D.), din care: Capitală – 113.236 P.C.R., 21.931 – P.S.D; Muntenia – 224.657 P.C.R., 29.553 – P.S.D., Moldova – 172.508 P.C.R., 20.395 – P.S.D., Ardeal – 179.261 P.C.R., 29.744, P.S.D., Banat – 116.107 P.C.R., 30.454 – P.S.D.- A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică,* dosar nr. 4/1948, f. 1; în privința delegaților participanți la Congresul de unificare, aceștia au fost cu preponderență reprezentanți ai partidului comunist – 575, și doar 194 au provenit din rândurile social-democraților – *Idem,* dosar nr. 46/1948, f. 23.

[170] Rezultatele oficiale ale alegerile au înregistrat victoria Frontului Democrației Populare, care a obținut 405 mandate de deputați, respectiv 93,2% din voturi; au fost ultimele alegeri la care au participat și formațiuni democratice de opoziție (obediente față de Partidul-Stat), Partidul Național Liberal-Petre Bejan -7 mandate, Partidul Țărănesc-Democrat (dr. Nicolae Lupu) – 2 mandate. –Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de Istorie a României,* Ed. Meronia, București, 2000, p. 66. În privința sovietizării, "România era total supravegheată. Sovieticii erau peste tot. Împărțeau țara, controlau administrația, armata, Securitatea, integrau economia, orientau cultura, educația, politica externă. Erau stăpânii jocului. Tăiau și spânzurau. Comuniștii români erau robii lor. Frica măcina sufletele. Toți aveau dosar, inclusiv cei din Biroul Poltic" – Pierre du Bois, *Ceaușescu la putere. Anchetă asupra unei ascensiuni politice*, Ed. Humanitas, București, 2008, p. 33. Acest rezultat a

campania electorală din primăvara anului 1948, Partidul Muncitoresc Român a pus în dezbaterea "maselor populare" proiectul primei constituții a R.P.R., inspirată de Constituția sovietică din 1936[171]. Legalitatea campaniei electorale a stat sub semnul întrebării, Partidul Muncitoresc Român dispunând de "o numeroasă rețea de informatori și un puternic aparat represiv"[172]. Partenerii de coaliție fuseseră supuși unui amplu proces de purificare, ceea ce pentru Frontul Plugarilor a presupus eliminarea "elementelor chiaburești", contându-se pe țăranii săraci fără pământ sau pe cei care dețineau puțin pământ, din Uniunea Populară Maghiară au fost îndepărtate "elementele șovine", iar în cazul Partidului Național Popular au fost epurate persoanele ostile partidului comunist[173]. Un document interesant cu privire la alegeri îl constituie ședința din 11 martie 1948, în care Teohari Geogescu analizează eficiența campaniei electorale, prilej cu care caracterul de partid-stat al formațiunii candidate iese în evidență. Astfel, principala problemă consta în activitatea depusă de "dușmanii de clasă". Beneficiind de sprijinul "agenturilor străine anglo-americane", "reacțiunea" grupa elemente maniste, legionare, elemente deblocate din armată. Cum acționa? În primul rând răspândea manifeste, "fluturași" care conțineau lozinci anticomuniste cu precădere în mediul rural (unde se semnalaseră și atacuri violente asupra sediilor Partidului, asupra autorităților). Această zonă, a satelor ridica probleme conducerii comuniste, nemulțumirea țăranilor plecând de la o serie de greșeli de guvernare: era invocată politica colectării produselor agricole ("Participarea Partidului alături de organele administrative nu ne-a adus simpatia țăranilor. Dacă organele administrative nu-și puteau atrage simpatie în urma faptului că au intrat în casele țăranilor să colecteze porumb cu forța, cu atât mai puțin putea să vadă țăranul cu ochi buni pe secretarul Partidului, care a însoțit organele de colectare. Și noi am colectat cantități frumoase și astfel am creat multe nemulțumiri. Am avut situația din Romanați, unde 2-3 comune s-au răsculat. Cunoașteți felul în care s-au răsculat și au strigat lozinci. Împotriva cui? Împotriva Partidului și împotriva guvernului. Dacă justă a fost colectarea porumbului, Biroul Politic consideră că nu a fost justă metoda"). Un alt zvon care circula amenința popularitatea Partidului-Stat: "O altă problemă care azi frământă țărănimea și a îngrijorat conducerea Partidului nostru, a fost problema zvonului, care se răspândea cu

---

fost facilitat și de articolul 37 din legea electorală, al cărui conținut permitea P.M.R.-ului să exercite un control strict și direct asupra procesului de votare, prin numirea oamenilor de încredere în fiecare centru de votare: "Secțiile de votare vor fi prezidate de magistrați sau asesori populari. Dacă numărul magistraților sau asesorilor populari nu va fi îndestulător pentru toate secțiile de votare, acestea vor fi prezidate de funcționari publici superiori ai statului, județelor sau comunelor, ori ai celorlalte persoane juridice de drept public, repartizați prin tragere la sorți de președintele biroului electoral dintre cei desemnați de Ministerul Justiției cu preferință dintre membrii Înaltei Curți de Conturi, ai Consiliului Legislativ sau ai Curților administrative " – pentru detalii vezi Nicoleta Ionescu-Gură, *op.cit.*, p. 84.

[171] Mircea Chiriţoiu, *Anul 1948 în documentele de arhivă ale fostului C.C. al P.C.R. (P.M.R.) și ale Prezidiului M.A.N. a Republicii Populare Române*, în *Analele Sighet 6, Anul 1948 – instituționalizarea comunismului*, Fundația Academia Civică, Editor Romulus Rusan, 1998, p. 15.

[172] Gheorghe Onișoru, Kurt Treptow, *op. cit*., p. 49.

[173] Nicoleta Ionescu-Gură, *op.cit.,* p. 85.

intensitate din ce în ce mai mare, a colectivizării, a colhozului"[174]. Mecanismele de funcționare ale unei societăți totalitare au făcut ca indiferent de lipsa de popularitate a P.M.R.-ului, comuniștii să obțină victoria în alegeri.

Partidul-Stat a controlat "elementele reacțiunii" prin crearea unor structuri politice specifice. Astfel, "în vederea desfășurării normale și pentru a preîntâmpina eventuale provocări ale reacțiunii, Frontul Democrației Populare va crea un serviciu auxiliar de ordine, pe lângă autoritățile de stat, a cărui menire va fi îndeplinirea sau completarea forțelor destinate menținerii ordinii publice"[175]. Apare în prim plan des invocata practică a dublării organelor de stat cu organe de partid. Se forma o Comisie Centrală a F.D.P.-ului, compusă din patru membri desemnați (Leontin Sălăjan, Alexandru Drăghici, Vasile Sârbu, Mănescu) de secretariatul general al F.D.P.-ului, cu rol în organizarea și instruirea serviciului de ordine pe țară. Teritoriul R.P.R. urma să fie împărțit în patru sectoare: 1. Muntenia-Dobrogea, 2. Moldova, 3. Banat-Oltenia, 4. Ardealul, fiecărui membru revenindu-i unul dintre acestea.

Instrucția se făcea de la centru (sectoare) la organele locale (plasă). Șefii de plasă desemnau și instruiau pe șefii grupelor de la secțiile de vot și rezerve. În mediul urban se constituiau 2-5 grupe pentru fiecare secție de vot. În fiecare oraș era desemnat un șef al orașului, subordonat în orașele de reședință comandamentului județean, iar în rest - șefilor de poliție respectivi. Sarcinile acestui serviciu de ordine constau în: evitarea, prevenirea și localizarea oricărei încercări de a tulbura liniștea alegerilor. Șeful de plasă trebuia să dispună de o rețea de informatori, care să funcționeze în fiecare localitate. Era necesară organizarea unui serviciu de legături și transmisiuni, care să asigure atât transmiterea informațiilor cât și a ordinelor. În slujba acestor structuri de partid erau puse serviciile publice, rețelele telefonice județene ale primăriilor, agenți de transmisiune ("oameni de încredere") cu mijloace de transport locale ("călări, biciclete, căruțe"). Serviciul auxiliar de ordine nu avea competența de a efectua arestări, percheziții, cercetări, etc. Grupele de ordine ale secțiilor erau concentrate "într-un punct nevralgic în afara razei de votare, staționând în apropierea postului de comandă militar respectiv". Pentru a nu rămâne descoperit, oamenii serviciului de ordine urmau să voteze prin rotație.

Structurile politice au jucat un rol major în realizarea politicilor monopoliste ale Partidului-Stat. Sectorul Arte al Direcției Organizatorice a Partidului Muncitoresc Român, într-un raport de activitate pe perioada campaniei electorale, 29 februarie-28 martie 1948, arăta modul în care această structură a acționat la indicațiile P.M.R. Într-o primă etapă în organizațiile de bază au fost prelucrate Raportul politic prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Congresul de unificare, rezoluția Congresului, manifestul program al F.D.P., proiectul Constituției, rezoluția Uniunii Sindicatelor de Artiști, Scriitori, Ziariști. Sectorul a avut și obligația de a mobiliza "oamenii de artă, creatorii pe linia unei susținute producții artistice pentru susținerea campaniei electorale, ca și mobilizarea tuturor actorilor, instrumentiștilor și ceilalți

[174] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr.4/1948, f. 3-5.
[175] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 56/1948, f. 1-3.

interpreți pentru constituirea de echipe artistice care să construiască în mase, în Capitală și provincie, programe artistice elaborate de Consiliul Național F.D.P."[176]. În a doua etapă, 6 - 20 martie, au fost organizate întruniri în cadrul instituțiilor și sindicatelor (teatrele particulare, Opera, Societatea Compozitorilor, salariații cinematografiști, Sindicatul Ministerelor Artelor, Sindicatul Artelor Frumoase, Teatrul Național, Teatrul Armatei, Societatea Scriitorilor din România). Mitingul U.S.A.Z.-ului s-a desfășurat în sala Savoy între 20-27 martie, finalizând responsabilitățile Sectorului Arte în campanie[177].

După câștigarea alegerilor electorale, moment care a semnificat definitivarea acțiunii de preluare a puterii politice, Partidul Muncitoresc Român începea o nouă etapă. Astfel, structurile politice care nu fuseseră încă supuse sovietizării au intrat într-un proces de transformare, care a avut ca scop diminuarea puterii aparatului de stat. Marea Adunare Națională și-a deschis lucrările pe 6 aprilie 1948, adoptând o săptămână mai târziu constituția regimului de democrație populară. "După preluarea puterii politice de către comuniști în Europa Centrală și de Est, conducătorii sovietici și subordonații lor locali nu au precupețit nici un efort pentru a stabili sisteme monopoliste, monopartinice, bazate pe dogmele ideologice izvorâte din interpretarea pe care Stalin a dat-o bolșevismului" [178]. Și pentru că în comunism "arta guvernării se confundă cu gestiunea economică"[179], în algoritmul de stalinizare a societății românești ("o manifestare a poftei sovietice de a domina lumea"[180]) factorii economici au primat: **a**. economia bazată pe piață, aflată în proprietate privată a fost transformată într-o economie planificată de la centru, aflată în proprietatea statului (naționalizarea, crearea pe 18 iulie 1948 a Comisiei de Stat pentru Planificare), "proprietatea colectivă (adică a statului) asupra resurselor economice a fost considerată piatra de încercare în privința devotamentului autentic față de idealul marxist al societății lipsite de clase"; **b**. stalinizarea presupunea dezvoltarea industriei grele, în special a celei constructoare de mașini; **c**. în agricultură stalinizarea a presupus abolirea proprietății private asupra pământului și înființarea gospodăriilor colective, socializarea agriculturii fiind anunțată în România de rezoluția Plenarei C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949[181]. Ceilalți factori au vizat distrugerea completă a societății civile, subordonarea culturii și a vieții intelectuale, reconfigurarea sistemului de justiție, și nu în ultimul rând crearea acelor structuri politice de partid și de stat care să confere P.M.R. putere absolută.

Analiza campaniei electorale din martie 1948, cuprinsă în rezoluția ședinței plenare a C.C. al P.M.R. din 10-11 iunie 1948, conține un pasaj extem de elocvent pentru definirea tipului de regim politic instaurat la 30 decembrie 1947. Autoritatea Partidului era supremă: "Au apărut lozinci noi, lozincile C.C. de multe ori nepunându-se în

---

[176] *Idem*, dosar nr. 10/1948, f. 1.
[177] *Ibidem*, p. 2-3.
[178] *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final,* p. 71.
[179] Daniel Barbu, *op.cit*., p. 91.
[180] Robin Okey, *Eastern Europe. 1740-1985: feudalism to communism*, 1989, p. 188.
[181] *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final,* p. 72-73.

practică, spre deosebire de lozincile străine care nu sunt ale noastre. Ori de câte ori confruntăm conținutul acestor lozinci care se lansează, vedem în ele tendința de a ascunde fața partidului, fața C.C., fața organizațiilor de partid. De exemplu «un om a luptat pacea ne-a asigurat». Această lozincă merge la tineret. Este o metodă legionară, de a idolatriza oamenii, nu partidul, nu organizația. Și o serie de asemenea lozinci, de nepopularizare a partidului, a Biroului său Politic. Aceasta înseamnă alunecarea pe linia personală și periclitează foarte mult întărirea autorității partidului, a organizațiilor respective. Lumea trebuie să simtă nu omul, *și în primul rând partidul este factorul hotărâtor*. Fața partidului trebuie să apară peste tot și nu trebuie schimbată cu persoane. Faptul că la diferite ocazii dăm lozinca: *Gheorghiu, Luca, Ana*, dăm ocazia să discute reacțiunea. Și aceasta îngustează influența partidului asupra maselor largi"[182].

I.B.2. Evoluția structurilor centrale de partid

a. Structura organizatorică a Partidului Muncitoresc Român la nivel central. Prevederi statutare. Aparatul C.C. al P.M.R. (1948 – ianuarie 1950)

În prima parte a capitolului I s-a conturat structura organizatorică a partidelor comuniste, copii fidele ale Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. Ne propunem acum să prezentăm structurile politice din componența Partidului Muncitoresc Român, evoluția acestora, raportându-ne pentru început la prevederile înscrise în statutul Partidului-Stat[183].

Centralismul democratic și democrația internă de partid erau principiile care stăteau la baza organizării partidului. Articolul 22 din statutul adoptat de Congresul din 21-23 februarie 1948, enunța regulile interne de funcționare, reguli care-și mențineau valabilitatea exclusiv la nivel declarativ: toate organele de partid, de jos și până sus se alegeau în adunări generale, conferințe și congrese, toate hotărârile erau luate în urma discuțiilor libere, minoritatea se supunea majorității, iar hotărârile organelor superioare erau obligatorii pentru organele inferioare. Principiul teritorial și al locului de producție stăteau la baza organizării Partidului Muncitoresc Român (art. 23).

[182] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Vol. I, București, 2002, p. 37-39.
[183] *Congresul Partidului Muncitoresc Român, București, 21-23 februarie 1948*, Ed. Partidului Muncitoresc Român, 1948, p. 221-226.

Organizațiile partidului	***Organele de conducere ale organizațiilor de partid***	***Modul de constituire a organelor de conducere***	***Organele superioare ale partidului***
Organizația de bază, care trebuia să aibă cel puțin 3 membri	Adunarea generală care alegea un birou sau un secretar, în raport cu numărul membrilor	Pentru conducerea adunărilor, conferințelor sau congreselor de partid se alegea un prezidium. Alegerea se făcea prin vot secret și individual.	Congresul partidului (art. 29, 30, 31) Congresul Ordinar trebuia convocat de către C.C. al Partidului cel puțin o dată la 3 ani (ulterior la 4 ani); Congresul extraordinar era convocat de către Comitetul Central, din propria sa inițiativă sau la cererea unei treimi din numărul total al membrilor Partidului. Lucrările Congresului erau valabile doar dacă era întrunită prezența a jumătate din numărul membrilor partidului (normele de reprezentare erau stabilite de C.C.). Atribuțiile Congresului constau în: Dezbaterea și ratificarea dărilor de seamă ale Comitetului Central și ale organizațiilor de Partid, completarea sau modificarea programului sau statutului partidului, stabilirea liniei tactice a Partidului în chestiunile fundamentale ale politicii curente, alegerea Comitetului Central al partidului fixându-se numărul membrilor și supleanților[184].
Organizația de sector sau de plasă	Conferințele sau adunările generale, care alegeau comitetele organizațiilor respective		Conferința Națională a Partidului[185] (art. 32) Era alcătuită din delegați aleși de organizațiile județene de Partid. În intervalul dintre congrese, Comitetul Central putea convoca Conferința Națională a Partidului pentru a discuta problemele politice ale partidului reclamate de împrejurări. Conferința națională putea desemna noi membri supleanți în cazul în care Comitetul Central s-ar fi descompletat. Statutele ulterioare nu mai făceau referire la Conferință.
Organizația județeană, iar pentru capitală, organizația de București			
Organul suprem de conducere al P.M.R.	Congresul care alegea Comitetul Central		

[184] În conformitate cu statutul adoptat în decembrie 1955, Congresul alegea atât Comitetul Central al partidului, cât și Comisia Centrală de Revizie, această nouă structură politică având rolul de a verifica: rapiditatea și regularitatea examinării problemelor de către organele centrale ale partidului și buna funcționare a aparatului C.C., gospodăria financiară și întreprinderile Comitetului Central al Partidului.

[185] În perioada 1948-1965, nu a fost convocată nici o conferință națională, de la Conferința din 16-21 octombrie 1945 trecând 22 de ani până când Nicolae Ceaușescu o organizează pe cea de-a doua.

În intervalul dintre cele două Congrese, conducerea partidului era asigurată de Comitetul Central, organism care își constituia un Birou Politic – pentru munca politică și organizatorică, un Secretariat pentru munca operativă și o Comisie de Control (art.33)[186]. Plenara Comisiei de Control se convoca odată la 2 luni. În perioada dintre plenare se alegea un Birou, aprobat de C.C. al P.M.R., compus din președintele comisiei și locțiitorul său. Secțiile care alcătuiau această structură politică erau: Secția de anchete și verificări pe teren, Secția de Apel, Secția de rezolvare a cazurilor speciale, Subcomisia de disciplină, reclamații, arhiva și fișiere[187]. Serviciul exterior al Comisiei de Control era format din responsabilii județeni ai comisiei (Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. stabilea crearea colegiilor de partid, drept organe ale comisiei la nivelul comitetelor județene de partid)[188].

Atribuțiile Comitetului Central în perioada 1948-1965 au evoluat astfel:

Atribuțiile Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (ilustrează într-un mod foarte direct acumularea puterii de către partidul devenit partid-stat)			
1948	*1955*	*1960*	*1965*
a) Conducea întreaga activitate a partidului în intervalul dintre Congrese[189]. b) Reprezenta partidul în raporturile sale cu alte partide, organizații de masă sau instituții. c) Îndruma și conducea diferite instituții de partid. d) Desemna compunerea	a, b, d, e, f, h – se menținеau[190]. c) organiza și conducea diferite instituții de partid și *întreprinderi de însemnătate socială.* - punctul g își modifica conținutul, autoritatea Partidului sporind considerabil: "C.C. al P.M.R. îndrumă activitatea organelor	Textul este identic cu cel aprobat de Congresul al II-lea al P.M.R.	a, d –se mențin; -celelalte prerogative reprezintă dovada dominației absolute a partidului, redevenit comunist: b) Comitetul Central[191] organiza aplicarea directivelor Congresului cu privire la politica internă și externă a

[186] Comisia de Control avea următoarele atribuții: controla modul în care se executau hotărârile Comitetului Central de către organizațiile și organele de partid; verifica activitatea organizațiilor de partid; chema la răspundere pe cei care se făceau vinovați de călcarea programului, statutului sau a disciplinei de partid; Statutul elaborat de cel de-al doilea Congres al P.M.R. stabilea o nouă titulatură pentru acest organism, respectiv Comisia Controlului de Partid, care prin crearea Comisiei de Revizie pierdea o parte din prerogative, păstrându-le doar pe cele legate de respectarea disciplinei *de partid și de stat,* și examinarea apelurilor cu privire la excluderile din partid; potrivit aceluiași document oficial, Biroul Politic era organizat pentru a conduce munca Comitetului Central între plenare, iar Secretariatul pentru conducerea muncii curente, mai ales pentru organizarea controlului executării hotărârilor partidului și pentru selecționarea cadrelor.

[187] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 122/1948, f. 32.

[188] Interesant este modul în care erau desemnați acești responsabili județeni.

[189] Comitetul Central avea o autoritate formală, puterea reală concentrându-se la nivelul organelor executive, Birou Politic și Secretariat.

[190] *Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român*, București, Ed. de Stat pentru Literatura Politică, 1956, p. 846-847.

[191] Comitetul Central alegea Comitetul Executiv, Prezidiul Permanent, secretarul general și Secretariatul; Comitetul Executiv înlocuia Biroul Politic și asigura conducerea activității partidului între plenare, Prezidiul Permanent rezolva problemele politice curente ale partidului, iar secretariatul organiza și controla îndeplinirea hotărârilor partidului și selecționarea cadrelor.

Atribuțiile Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român (ilustrează într-un mod foarte direct acumularea puterii de către partidul devenit partid-stat)			
1948	*1955*	*1960*	*1965*
redacțiilor organelor centrale de presă, precum și redacția editurii partidului, și confirma compunerea redacțiilor organelor de presă locale ale partidului. e) Repartiza forțele și mijloacele tehnice ale partidului. f) Administra mijloacele tehnice ale partidului. g) Îndruma activitatea grupului de partid din Parlament și din Guvern. h) Informa în mod regulat organizațiile de partid asupra activității sale.	centrale ale puterii de stat și a organizațiilor obștești prin intermediul grupelor de partid din aceste organe". - apare o reglementare nouă (noutatea rezidă doar în specificarea acesteia în textul statutului, întrucât situația fusese legiferată de Plenara C.C. al P.M.R. din ian. 1950) – astfel "Comitetul Central are dreptul să creeze secții politice și să numească organizatori de partid ai C.C. în ramuri deosebit de importante ale construcției socialiste. Organizatorii de partid ai C.C. se subordonează comitetului de partid superior ierarhic organizației la care sunt numiți, răspunzând totodată direct față de C.C. al partidului. Pe măsură ce secțiile politice își îndeplinesc sarcinile pentru care au fost create, C.C. le poate desființa sau transforma în organe de partid obișnuite, constituite pe baza principiului teritorial și al locului de producție".		partidului; c) veghea la apărarea unității și purității rândurilor partidului; d) asigura înfăptuirea rolului conducător al partidului în toate domeniile de activitate; -această ultimă specificare capătă sens dacă ne raportăm la articolul 3 din constituția R.S.R.: "În Republica Socialistă România, forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român".
Comitetul Central ținea ședințe plenare[192] cel puțin o dată la 3 luni (cel puțin o dată la 4 luni potrivit statutelor din 1955, 1960, 1965).			

[192] Plenarele Comitetului Central au avut un rol formal. În aceste ședințe nu se discutau problemele politicii partidului, ci doar se aprobau cu unanimitate de voturi materialele eleborate de către secțiile pe ramuri de activitate ale C.C. și aprobate în prealabil de Secretariat; ele erau convocate de conducerea partidului, și aveau ordinea de zi prestabilită; în perioada 1948-1965 nu a fost respectat termenul legal de ținere a acestor ședințe. Plenarele durau 2-3 zile, în prima zi membrii Comitetului Central primind materialele care urmau să se dezbată. În fapt, stenogramele acestor ședințe evidențiază că nu existau dezbateri ci doar adeziuni. Plenarele se încheiau cu redactarea unei rezoluții,

Ședințele Comitetului Central erau cu minuțiozitate pregătite de organele sale executive, care concepeau regulamente de funcționare a plenarelor[193].

Aparatul Comitetului Central era compus din comisii și direcții cu rol în controlarea tuturor domeniilor din activitatea de stat (art. 34)[194]:

- Direcția Organizatorică;[195]
- Direcția Cadrelor;[196]
- Direcția Propagandei și Agitației;
- Direcția Administrativă;
- Comisia pentru problemele sindicale;
- Comisia pentru problemele țărănești;
- Comisia pentru problemele tineretului;
- Comisia pentru problemele feminine.

---

al cărei text prestabilit era supus aprobării Comitetului Central de liderii P.M.R., ea fiind concepută de o comisie desemnată de forurile conducătoare. "Plenara Comitetului Central, forma de activitate și de conducere colectivă în partid, avea numai un rol formal. Conducerea de partid îi supunea spre aprobare, din când în când, anumite documente, numai pentru a da aparența funcționării în partid a principiului conducerii colective și a respectării statutului" – vezi pe larg Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1950: transformări instituționale*, Ed. All, București, 2005, p. 264-266. Ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 29 septembrie 1955 stabilea ordinea de zi a plenarei C.C. al P.M.R. din 30 septembrie – 1 octombrie 1955. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 37/1955, f. 3-4.

[193] *Idem*, dosar nr. 198/1950. În timp s-a perfecționat tehnica organizării acestor ședințe, astfel încât la Plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie - 1 decembrie 1964, pe lângă ordinea de zi (proiectul planului de dezvoltare a economiei naționale pe anul 1965) s-au stabilit cadrele înscrise la discuții, dar și lista invitaților. *Idem*, dosar nr. 74/1964, f. 7, 9-10.

[194] Până la reorganizarea din ianuarie 1950, aparatului C.C. al P.M.R. i s-a adăugat și Secția Externă – vezi Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. Humanitas, București, 2006, p. 14.

[195] Direcția Organizatorică avea o importanță foarte mare pentru Partidul-Stat. Biroul de Sinteză al acestei structuri politice, colecta lunar rapoartele secretarilor de județene, copii după rapoartele instructorilor C.C., iar trimestrial centraliza tabele conținând comitetele județene (62), comitetele de plăși (415), comitetele de sectoare (107), organizațiile de partid (1936, din care 863 la orașe și 1073 la sate), școlile de partid. Era constituit din trei servicii (Serviciul Sinteza Rapoartelor, Serviciul de Statistică, Serviciul Tehnic). Această organizare ultraspecializată a structurilor politice de partid constituie practic unul din principalele atuuri ale Partidului omnipotent – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. - Secția Organizatorică*, dosar nr. 81/1948, f. 1-4.

[196] Această structură politică a dispărut din organigrama Partidului Muncitoresc Român până în 1955 (plenara a V-a a C.C. al P.M.R. desfășurată în ianuarie 1950 înlocuia Direcția cu Sectorul de Verificare a Cadrelor). Dintr-un referat cu privire la activitatea desfășurată de această structură politică de la înființarea sa, din 1945 până în iunie 1948, aflăm că acest "organ ajutător al Comitetului Central", care lucra sub îndrumarea Biroului Politic și Secretariatului, reușise să strângă 4.587 de dosare ale cadrelor din aparatul C.C. și comitetele județene, din care peste 750 studiate temeinic și cu referate elaborate, 472 dosare pentru cadrele din aparatul de stat, 597 pentru cadrele din organizațiile de masă, 276 de dosare pentru deputați, totalizând 5.932 dosare. Direcția era condusă de Iosif Rangheț, Rogojinski, Ponoran și avea în componența sa mai multe sectoare: Sectorul Evidența Cadrelor, Sectorul Aparatului de Stat, Sectorul Organizațiilor de masă, F.P. , P.N.P., etc., Sectorul Recomandărilor, Sectorul Școlilor de Cadre, Sectorul Anchetelor de partid, Sectorul Registraturii, Sectorul Anchete. În contextul reorganizării ministerelor, principala preocupare a Direcției o constituiau cadrele din aparatul de stat. – *Idem*, dosar nr. 108/1948, f. 10-14.

Aceeași structură organizatorică se regăsea și la nivel local: "În cadrul activității Comitetului Organizației București și a Comitetelor Județene, de sector și de plasă se vor crea următoarele secțiuni: Organizatorică, a Cadrelor, a Popagandei și Agitației, Administrativă. Comitetele Județene vor crea comisiuni pentru probleme țărănești precum și alte comisiuni necesare". Partidul-Stat acționa în teritoriu în același mod în care o făcea la nivel central. Secțiile erau practic instrumentele de lucru ale partidului. Pentru a argumenta această ultimă afirmație oferim ca exemplu un document al Direcției Organizatorice din octombrie 1948. În contextul pregătirilor pentru adoptarea primului plan de stat, responsabilii secțiilor organizatorice ale comitetelor județene erau instruiți de secția Comitetului Central. Conducerea centrală viza perfecționarea formei organizatorice a acestor structuri politice locale, documentul precizând că: forța conducătoare a județului era reprezentată de Comitetul județean, biroul județean fiind condus de secretar. Secretarul era persoana cea mai importantă, cu cea mai temeinică pregătire, el fiind informat despre toate acțiunile comitetului. Rolul secției organizatorice era unul de maximă importanță pentru că ea desemna cadrele de conducere ale organizațiilor de sector, plăși, comitetelor de partid, organizațiilor de bază și grupelor. Colectivul secției urma să fie alcătuit din 5-7 activiști, care răspundeau de carnetele de partid și strângerea cotizațiilor, de buna desfășurare a vieții de partid, de școlile de partid, de modul în care se făceau excluderile din organizațiile de bază.

Direcția Organizatorică asigura controlul Partidului-Stat asupra organelor locale de partid, care erau obligate să trimită la centru rapoarte conținând date despre viața de partid și de stat din teritoriu. Într-o notă emisă de Biroul de Sinteză a Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. la 1 august 1948, se arăta că o mare parte din Comitetele Județene nu dădeau importanța cuvenită rapoartelor lunare. Secțiile organizatorice din structura comitetelor județene întocmeau rapoarte superficiale, pe care le trimiteau cu întârziere Comitetului Central, unde ajungeau atunci când nu mai erau de actualitate. Județele Putna, Vâlcea, Olt, Trei Scaune și din Valea Jiului se aflau în această situție. Existau însă și cazuri mai grave în care județele Tecuci, Iași, Fălciu, Capitala nu trimiseseră rapoartele de câteva luni. Pentru a îmbunătăți conținutul acestor materiale, Direcția Organizatorică propunea un raport-model, "un îndreptar după care tovii secretari ai județenei să se ghideze la întocmirea raportului", cu următorul conținut[197]:

[197] *Idem*, dosar nr. 82/1948, f. 2-7.

Aspectele vizate	*Conținut*
1. Situația politică a județului	Aprecieri asupra modului în care se reflectă desfășurarea evenimentelor politice interne și internaționale în viața politică a județului; aspecte concrete cu privire la lupta de clasă; influența partidului în masă, starea de spirit a maselor;
2. Viața de partid	Activitatea Comitetului județean, plăși, organizații de partid, colaborarea în interiorul biroului și între secții, ședințele ținute, instructajul făcut. Activitatea organizațiilor de bază, modul de funcționare, frecvența la ședințe. La sate trebuia arătat modul în care se purtau discuțiile în grupele de partid, dacă acestea se duceau în spiritul luptei de clasă. Activitatea îndrumătorilor, cum se comportau pe teren, dacă era controlată munca lor. Modul în care se pregăteau cadrele de partid, membrii de partid prin studiul individual, școli de partid, seminarii. Situația școlilor, câți elevi sunt, situația bibliotecilor, a cluburilor.
3. Activitatea organizațiilor de masă	Se arăta pe puncte separate activitatea sindicatelor, munca femeilor, a tineretului, a Frontului Plugarilor, A.R.L.U.S., U.P.M., cămine culturale. Modul în care munceau concret aceste organizații, oferindu-se detalii despre membrii din conducere, dacă erau corepunzători. Activitatea organelor administrative, a asesorilor populari, dacă Partidul controla și îndruma activitatea acestora la nivelul fiecărui județ în parte.
4. Situația producției	Se arăta dacă programele stabilite pentru întreprinderi au fost îndeplinite. Modul în care partidul dirija această activitate. Trebuiau sesizate lipsurile de materii prime. Maniera de lucru a directorilor din întreprinderile naționalizate, dacă aceștia erau corespunzători și ce ajutor au primit din partea Partidului. Dacă au fost organizate întreceri socialiste în producție. Situația producției se arăta pe întreprinderi în general fără a se diseca pe secții sau ateliere.
5. Situația economică	Modul de funcționare a cooperativelor, dacă membrii din conducere corespundeau (dacă din conduceri au fost scoase elementele dușmănoase). Se indicau mărfurile care lipseau. Care era puterea de cumpărare a salariaților. Cum erau privite măsurile luate de Guvern. Schimbul de mărfuri între sat și oraș. În funcție de anotimp, situația arăturilor, însămânțărilor, treieriș și colectări.
6. Lipsuri și slăbiciuni	Erau semnalate toate lipsurile biroului județean, ale secțiilor cât și al întregii organizații județene.
7. Propuneri și sarcini pentru luna viitoare	La acest punct se specifica faptul că îndreptarul putea fi completat de comitetele județene și cu alte probleme considerate importante pentru județul respectiv. Rapoartele trebuiau însoțite și de tabele statistice.

Pentru a asigura o bună funcționare Direcției Organizatorice, Dumitru Petrescu prezenta la 26 iulie 1949 reorganizarea acestei structuri[198]. În calitate de șef al direcției, D. Petrescu anunța reîmpărțirea teritoriului pe grupuri de județe, în 8 părți. Fiecare grup de județe era un organ operativ cu funcții mai mici decât ale sectoarelor și avea ca responsabil un șef. La 27 iulie 1949, județele se grupau astfel[199]:

- Grupul Banat, cu 8 județe - șef - Ștefan Bontea, cu un activ de 5 persoane
- Grupul Oltenia, cu 8 județe – Dumitru Simulescu (interimar Maria Vișan), 4
- Grupul Muntenia, cu 10 județe – Ion Motronea, 6
- Grupul Moldova de Sus, cu 9 județe – Gheorghe Popescu, 4
- Grupul Moldova de Jos, cu 8 județe – Tvetan Tecov, 4
- Grupul Ardealul de Sus, cu 8 județe – Constantin Doncea, 6
- Grupul Ardealul de Jos, cu 10 județe – Gheorghe Chitic, 6
- Sectorul Ministere – Vasile Ionescu, Ion Beldeanu, 4

Instructorii care răspundeau de funcționarea Direcției în aceste grupe de județe, ofereau conducerii de partid informații detaliate despre activitatea Partidului în toate sectoarele vieții de partid și de stat la nivelul județelor respective. Această formulă organizatorică s-a menținut și după reorganizarea partidului din ianuarie 1950.

Structurile organizatorice ale Partidului, reprezentând în fapt organele decizionale ale vieții de stat, au funcționat în conformitate cu caracterul regimului. Așa cum am văzut, Partidul avea în componența sa un Comitet Central, un Birou Politic (Comitet Executiv), un Secretariat, secții, toate teoretic fiind controlate de organul superior al Partidului, Congresul[200], care trebuia în principiu să fie convocat o dată la patru sau la cinci ani. Menținându-ne în același plan al nivelului teoretic, activitatea din interiorul partidului trebuia desfășurată conform unor practici instituționale democrate: dreptul "imprescriptibil" la dezbatere, fundament al "democrației interne" a partidului, obligația organelor inferioare ale partidului de a aplica deciziile organelor superioare – această disciplină constituind baza "centralismului democratic", regula de aur a tuturor partidelor comuniste. Funcționarea democratică din partidele comuniste s-a dovedit a fi o iluzie.

În aceste structuri reprezentative ale Partidului au fost incluși, în principiu, mari demnitari ai regimului[201].

---

[198] *Idem*, dosar nr. 134/1949, f. 115-116.

[199] *Ibidem*.

[200] Organul suprem al partidului a fost în realitate doar o structură decorativă; în perioada analizată Partidul Muncitoresc Român a organizat patru congrese, la intervale de timp care nu au respectat prevederile statutare: 1948, 1955 (cu o întârziere de 3 ani), 1960 și 1965 (iarăși depășindu-se cu un an termenul limită); aceste amânări dovedesc caracterul regimului Partidului-Stat, în interiorul căruia puterea era concentrată strict la nivelul organelor de execuție, Biroul Politic și Secretariatul; "Dezbaterile din Congres erau de fapt, adeziuni, cei înscriși la cuvânt își exprimau acordul unanim asupra rapoartelor prezentate. Lucrările Congresului se încheiau cu «alegerea» membrilor C.C. și ulterior ai Comisiei Centrale de Revizie. În realitate, delegații la Congres aprobau o listă întocmită de aparatul de partid, văzută și aprobată mai întâi de conducerea partidului. Un congres al partidului nu dezbătea și nu decidea nimic, el fiind numai o paradă politică " – Nicoleta Ionescu-Gură, *op.cit*., p. 264.

[201] Plecând de la această formulă organizatorică s-a creat o structură piramidală a conducerii P.M.R., pe măsura implementării controlului partidului la toate nivelele societății și administrației românești.

La 23 februarie 1948, primul Congres al Partidului Muncitoresc Român a ales Comitetul Central al P.M.R., format din: Apostol Gheorghe, Emil Bodnăraș, Chivu Stoica, Iosif Chișinevschi, Miron Constantinescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teohari Georgescu, Vasile Luca, Constantin Pârvulescu, Ana Pauker, etc (41 de membri, 16 membri supleanți). Membrii supleanți erau: Avram Bunaciu, Nicolae Ceaușescu, Gheorghe Stoica, etc. La 24 februarie 1948, în ședința plenară a Comitetului Central a fost desemnată componența Biroului Politic[202]: Gheorghe Apostol, Emil Bodnăraș, Iosif Chișinevschi, Miron Constantinescu, Teohari Georgescu, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Teodor Iordăchescu, Vasile Luca, Alexandru Moghioroș, Ana Pauker, Lothar Rădăceanu, Gheorghe Vasilichi, Ștefan Voitec. Ca membri supleanți ai Biroului Politic au fost aleși: Chivu Stoica, Mihai Moraru, Iosif Rangheț, Zaharia Tănase, Vasile Vaida. În aceeași zi a fost anunțată și componența Secretariatului[203] C.C. al P.M.R., alcătuit din: Gheorghe Gheorghiu-Dej - secretar general, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Lothar Rădăceanu.

Biroul Politic era cel care teoretic își asuma funcția de executiv, adică lua decizii plecând de la informațiile provenite de la diversele direcții ale Comitetului Central coordonate de Secretariat. Biroul Politic, reunind de la cinci până la douăzeci de membri (titulari și supleanți, mai exact numărul lor a variat între 11 și 18 membri), constituia în principiu instanța supremă a Partidului. Aici se discuta și se decidea soarta țării, măsurile legislative care afectau negativ sau pozitiv destinele țării fiind adoptate la acest nivel structural[204].

Imintând fidel structura piramidală a nomenclaturii sovietice, din „eșalonul întâi" făceau parte membrii Comitetului Central, dintre care se distingeau membrii Biroului Politic și ai Secretariatului, așa-numitul "eșalon doi" compunându-se din membrii structurilor locale ale aparatului de partid, politrucii din principalele instituții de stat și din întreprinderi. Secretarul general/prim-secretarul domina această structură. - Alina Tudor, Dan Cătănuș, *O destalinizare ratată. Culisele cazului Miron Constantinescu-Iosif Chișinevschi*, Ed. Elion, București, 2001, p. 11.

[202] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 152/1948, f. 1.

[203] Patru luni mai târziu în Secretariat au fost incluși Alexandru Moghioroș și Iosif Chișinevschi.

[204] În Biroul Politic se discutau probleme foarte variate, competențele acestei structuri fiind extinse. De exemplu, în ședința din 28 iulie 1952 s-a dezbătut problema îmbunătățirii compoziției de clasă a elevilor și studenților. Biroul Politic constata că Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. și Ministerul Învățământului Public nu s-au preocupat de soluționarea problemei menționate, ignorând practic indicațiile date de Partidul-Stat. În consecință, forul decizional suprem hotăra: Secția de Propagandă și Agitație era obligată să acționeze pentru întărirea Ministerului Învățământului Public și Comitetului Învățământului Superior cu "elemente partinice, dinamice, care să asigure aplicarea liniei și hotărârilor partidului"; criteriile de primire în școli și universități avantajau proletariatul: fiii și fiicele de muncitori industriali, de țărani muncitori, de militari, funcționari, meseriași cooperatori erau incluși în aceeași categorie, dându-se prioritate celor meritoși; bursele le reveneau cu precădere elevilor și studenților de muncitori industriali, muncitori de S.M.T. și Gostat, țărani colectiviști; copiii de chiaburi erau îndrumați spre școli de calificare, pentru ca "intrând în producție și schimbând condițiile lor socio-economice, să schimbe și mentalitatea"; fiii și fiicele criminalilor de război, trădătorilor, spionilor și celor fugiți peste hotare nu erau primiți în școli medii și în învățământul superior, fiind îndreptați spre munci productive; documentul citat prezintă o semnificație dublă: în primul rând evidențiază practica atât de specifică unui regim al partidului-stat în care un organ de partid controlează o instituție de stat, și în al doilea rând transpare procesul de avantajare a celor cu "origini sociale sănătoase" - Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1952,* vol. IV (partea II), București, 2007, p. 292-293.

În ședința Biroului Politic a C.C. al P.M.R. din 14 mai 1948 au fost repartizate domeniile din activitatea de stat și partid subordonate membrilor mai importanți ai Comitetului Central[205]:

Gheorghe Gheorghiu-Dej	***Direcția Organizatorică a C.C.*** ***Corpul instructorilor*** ***Secția Militară*** ***Guvernul R.P. Române*** ***Comisia de Control*** ***Secretariatul C.C.***
Ana Pauker	Direcția Propagandă și Agitație a C.C. Organizațiile feminine
Vasile Luca	Direcția Cadre Consiliul Național al Frontului Democrat Popular Probleme bisericești
Teohari Georgescu	Direcția Administrativă Frontul Plugarilor Problemele țărănești Problemele tineretului
Lothar Rădăceanu	Secțiunea Economică Sindicatele
Ștefan Voitec	Secțiunea Învățământului Public
Teodor Iordăchescu	Marea Adunare Naațională Meseriașii Uniunea Sindicatelor Internaționale Comuniste (U.S.I.C.)
Gheorghe Vasilichi	Organizația Sfaturilor Populare (O.S.P.)
Miron Constantinescu	Organizațiile Naționalităților Conlocuitoare Partidul Național Popular
Iosif Chișinevschi	Secția Politicii Externe

În general, modificările survenite în structurile politice de partid au fost anunțate de congresele și ședințele plenare ale Comitetului Central al P.M.R. Redăm în continuare evenimentele politice care au influențat organizarea structurală a Partidului-Stat.

După preluarea puterii politice și demararea reformelor, Partidul-Stat a simțit nevoia unei reorganizări. Liderul P.M.R. semnala această necesitate încă de la începutul anului 1949, atunci când membrii Secretariatului au fost informați că la viitoarea plenară trebuia prezentat un proiect de reorganizare a partidului, constând în crearea unui Birou organizatoric, din care să facă parte câțiva secretari, și a unor secții[206] pe domenii de activitate pentru "a putea cuprinde marile sarcini ale

[205] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 8/1948, f. 3-4.

[206] La acel moment prioritară părea crearea Secției de Informare de Partid, despre aceasta purtându-se discuții încă din 1947. Iosif Chișinevschi spunea astfel că: "dacă ne ocupăm de viața de partid, avem nevoie să fim informați și pe linia aparatului de stat, nu ne poate sesiza de frământările din masă. Din experiența Uniunii Sovietice și din experiența unor partide, s-a văzut că unele probleme au fost rezolvate pe loc. Va trebui să organizăm și un teleimprimator puternic și telefoane. Propun ca aceeași comisie să se ocupe de găsirea oamenilor potriviți". Vasile Luca, Teohari Georgescu și Alexandru

partidului". Dej mai adăuga: "Să ne inspirăm din experienţa partidului Bolşevic, dar să ţinem seama de situaţia noastră concretă". Echipa însărcinată cu strângerea documentaţiei era formată din Iosif Chişinevschi, Alexandru Moghioroş şi Leonte Răutu[207]. Câteva luni mai târziu, pe 16 mai, Iosif Chişinevschi propunea Secretariatului să adreseze C.C. al P.C.(b) rugămintea de a permite unui grup format din Leonte Răutu, Simion Bughici, D. Petrescu şi Pavel Chirtoacă să plece în Uniunea Sovietică pentru a fi instruiţi în legătură cu aparatul central de partid[208]. În şedinţa Biroului Politic din 18 iulie 1949, Leonte Răutu a prezentat raportul şi propunerile delegaţiei trimisă la Moscova pentru a primi lămuriri cu privire la aparatul C.C. În consecinţă, Biroul Politic a însărcinat Secretariatul cu formarea unei comisii de partid care să analizeze materialul prezentat de Răutu, şi să realizeze un proiect pentru îmbunătăţirea structurii organizatorice a P.M.R.[209]. Materialul a fost definitivat spre sfârşitul anului 1949.

În şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 6 decembrie 1949, la punctul 2 pe ordinea de zi, s-a discutat Raportul pentru plenară asupra problemelor organizatorice. Vasile Luca a constatat că: "Deşi am amânat de multe ori şedinţa plenară, azi în ajunul ei nu suntem gata cu problemele organizatorice şi aşa cum sunt nu putem veni în faţa plenarei. Trebuie refăcut complet pe cu totul alte baze. Ai impresia că nu s-a făcut nimic, că s-a mers pe o linie absolut greşită. Totuşi sunt rezultate ale muncii partidului, aşa cum era slab din punct de vedere organizatoric, dar s-a făcut ceva în ţara aceasta. Trebuie schimbate multe definiţii, care pun în poziţie nejustă Comitetul Central, Biroul Politic, Secretariatul. Nu este posibil a copia măsurile organizatorice ale P.C.b în condiţiile în care suntem şi în ce priveşte cadrele şi din alte puncte de vedere care nu corespund condiţiilor din U.R.S.S."[210]. În consecinţă secretarul P.M.R. propunea amânarea plenarei cu 2-3 săptămâni. Teohari Georgescu atrăgea atenţia că "fără organe de partid bine organizate nu se poate să avem un aparat de stat mai puternic". Iosif Chişinevschi considera discutarea problemelor de ordin organizatoric obligatorie, materialul fiind într-adevăr slab pentru că din iulie-august reorganizarea nu a constituit o prioritate pentru Partidul-Stat.

Moghioroş erau de acord cu Iosif Chişinevschi, atrăgând atenţia asupra pericolului de a transforma această secţie în "organ poliţist"; foarte importantă era selecţionarea unor cadre de încredere – extras din Şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 28 ianuarie 1949 – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 6/1949, f. 7-8; conducerii de partid i s-a cerut să accepte crearea unei Secţii de informare de Partid, formată dintr-un responsabil, un locţiitor şi un grup de aproximativ 15 instructori care şi-ar fi împărţit munca pe sectoare teritoriale, după structura Direcţiei Organizatorice. "Pentru a cunoaşte viaţa Partidului, starea de spirit între muncitori, ţărani şi intelectuali, conducerea trebuie să ştie ce se petrece pe teren, cum lucrează verigile de jos, cum se execută directivele partidului şi ce frânează realizarea hotărârilor Partidului". – *Idem, Secţia Organizatorică*, dosar nr. 77/1951, f. 1.

[207] *Idem,* 1949, vol. II, p. 19; chiar dacă Dej prognostica desfăşurarea Plenarei la 10 februarie 1949, ea s-a ţinut mai târziu pe 3-5 martie fiind dominată de problema ţărănească. De-abia peste un an, plenara a V-a a C.C. al P.M.R. a abordat chestiunea reorganizării partidului.

[208] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 49/1949, f. 9.

[209] *Idem*, dosar nr. 66/1949, f. 3-4.

[210] *Idem*, dosar nr. 105/1949, f. 5-6.

Intervenția Anei Pauker oferă explicații cu privire la motivele pentru care structurile politice ale P.M.R. trebuiau modificate și despre modul în care s-a acționat în această direcție: în primul rând nu de puține ori același material era dezbătut în mai multe organe ale partidului; modelul P.C.(b)U.S. a constituit un bun exemplu, dar el nu trebuia preluat în întregime, ci trebuia adaptat la cazul P.M.R.; toți secretarii C.C. constataseră lipsa unui organ "care să se ocupe în mod special de chestiunile organizatorice"; au existat situații în care Direacția Organizatorică și Direcția Propagandă și Agitație au luat hotărâri trecând peste Comitetul Central[211]. Înființarea Biroului Organizatoric[212] era strict necesară: "Am simțit necesitatea de a avea un organ care pe linie organizatorică, pe baza hotărârii Biroului Politic, a Secretariatului C.C. să stabilească apoi în mod organizat într-o chestiune, cum se rezolvă practic problema până jos. Comisia care a fost la Moscova știe cum lucrează acest birou și noi vom putea să nu mai suferim prea multă vreme de încălcări"[213].

Un document extrem de interesant pe care îl vom detalia în continuare este reprezentat de însemnările despre Comitetul Central al P.C.U.S. ale lui Dumitru Petrescu, șeful Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R., făcute probabil în perioada mai–iulie 1949. Acesta prezenta ierarhia structurilor politice superioare ale partidului bolșevic[214]:

[211] *Ibidem*, f. 9-10; "Noi am recunoscut și acest lucru că se întâmplă deseori ca tovii din Secretariat fiind ocupați, secțiile erau nevoite să ia măsuri operative și din această cauză au ajuns până acolo că și-au închipuit că sunt C.C., că ele iau hotărâri, ele le și execută".

[212] La data de 12 ianuarie 1950, Leonte Răutu solicita perfectarea materialului care urma să fie dezbătut la Plenară, întrucât Biroul Organizatoric era prezentat ca "o substituire a sarcinilor Secretariatului". – *Idem*, dosar nr.197/1950, f. 3.

[213] *Ibidem*.

[214] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 70/1951, f. 1-5.

Structura politică	*Activitate/Prerogative*	*Observații*
Secretariatul	Organul de muncă operativă, care rezolva toate chestiunile care nu necesitau discutarea în Biroul Politic sau Biroul Organizatoric. Avea fixate ședințe săptămânale, dar în practică el se întrunea de regulă la 2-3 zile, sau chiar în fiecare zi. Operativitatea Secretariatului a făcut ca într-adevăr hotărârile cele mai importante să-i aparţină, şi să nu fie luate de nimeni altcineva (de Secţii, de exemplu). Fiecare secretar conducea mai multe secţii. Unii din secretari erau membri mai puţin importanţi decât cei din Biroul Politic[215]. La toate ședințele Secretariatului luau parte șefii secțiilor C.C. Secretariatul și Biroul Organizatoric ascultau în mod curent rapoartele unor secretari regionali.	În conformitate cu materialele P.C.(b).U.S. a reieșit că ierahia organelor Comitetului Central era următoarea: Biroul Politic, care se ocupa de conducerea activității politice. Biroul Organizatoric, care se ocupa cu conducerea activității organizatorice. Secretariatul, care se ocupa cu conducerea operativ-organizatorică a activității curente.
Biroul Politic	El se aduna ori de câte ori era nevoie, "destul de des". Biroul Politic era cu adevărat organul care conducea Partidul între Congrese. El rezolva chestiunile mari, principale pe care nu le putea rezolva nici Secretariatul și nici Biroul Organizatoric. Biroul Politic aproba și cadre: miniștri, miniștri adjuncți, secretarii primi ai regiunilor.	
Biroul Organizatoric	Era format din toți secretarii C.C., Secretarul Comsomolului, Președintele U.T.S.P.S., președintele Consiliului de Miniștri al R.S.F.S.R., Secretarul Comitetului din Leningrad, miniștrii Controlului de Stat, miniștrii Armatei. O parte din membrii Biroului Organizatoric aveau posturi de răspundere, dar nu făceau parte din Biroul Politic. Biroul organizatoric se întrunea de două ori pe lună, dar și ori de cîte ori era nevoie. Ședințele Biroului organizatoric se pregăteau cu mult înainte – 10-15 zile. Biroul Organizatoric avea un secretariat tehnic care primea și repartiza toată corespondența în interiorul aparatului C.C.	***"Partidul conduce politicește și supraveghează direct activitatea întregului aparat de stat. Atât secțiile cât și comitetele regionale, raionale în cadrul lor de activitate realizează această linie"[216].***

[215] Această situație s-a înregistrat și în cazul Secretariatului C.C. al P.M.R., cu precădere atunci când Gheorghe Gheorghiu-Dej a renunțat la funcția de șef al partidului, postul de prim-secretar fiind preluat de Gheorghe Apostol.

[216] Concluzia formulată de șeful viitoarei Secții a Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. sintetizează trăsătura dominantă a regimului Partidului-Stat.

După cum se va observa, au existat unele diferențe în privința modului de funcționare și atribuțiilor structurilor politice executive ale Partidului bolșevic și cele ale Partidului Muncitoresc Român. Periodicitatea ședințelor acestor foruri decizionale a fost alta în cazul P.M.R., cel puțin pentru început, cea mai notabilă diferență fiind înregistrată în cazul Biroului Politic care după plenara a V-a era convocat la 6 săptămâni, pentru ca spre sfârșitul perioadei analizate, 1964, ședințele să se desfășoare de patru ori pe lună. Nu se poate stabili cu precizie o ierarhie a organelor executive ale P.M.R., întrucât Biroul Politic și Secretariatul s-au aflat în tot acest interval de timp într-o competiție permanentă, mai mult sau mai puțin conștientizată la nivelul elitelor conducătoare, și care rezulta din practica zilnică de lucru. Lipsa secretarului general din Secretariat, în perioada aprilie 1954 – octombrie 1955, a propulsat Biroul Politic. Indiscutabil, puterea s-a concentrat la nivelul celor două structuri politice, ele reunind cei mai influenți oameni ai regimului.

Înaintea organizării plenarei Comitetului Central, Constantin Pârvulescu, președintele Comisie de Control, a prezentat conducerii de partid un raport de activitate al acestei structuri politice[217]. Pentru Partidul-Stat semnificația acestui organ reiese și din faptul că în perioada 1948-1965, nici un moment, secretarul general/prim-secretarul P.M.R. nu a renunțat la coordonarea sa. Raportul constata în mare parte lipsurile Comisiei, precizând însă și măsurile care s-au luat la acest nivel pentru asigurarea unității partidului. De exemplu, după Congresul de unificare a P.C.R. și P.S.D., Comisia de Control a creat Comisii mixte, compuse din reprezentanții săi, ai Direcției Cadre și Direcției Organizatorice, care anchetau abaterile de la linia partidului în aparatul de partid și de stat. Pentru exercitarea unui control mai riguros asupra structurilor de stat se impunea colaborarea cu o instituție a statului, respectiv Comisia Controlului de Stat. Totodată se solicita Comitetului Central, Secretariatului C.C. să acorde atenție sporită acestei structuri politice[218].

b. Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. și remodelarea structurilor politice.

Biroul Organizatoric.

Secțiile C. C. al P.M.R. – structuri politice de coordonare a vieții de stat.

Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M.

Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950 constituie un moment de referință în istoria partidului comunist, ea definind foarte clar rolul aparatului de partid în viața de stat, creând totodată un nou organ politic executiv al Partidului-Stat, respectiv Biroul Organizatoric[219]. Așa cum reiese și din declarațiile lui Miron

---

[217] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 57/1949, f. 1-16.

[218] *Idem*, dosar nr. 94/1949, f. 314-316.

[219] Cu câteva zile înainte de desfășurarea plenarei, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 17 ianuarie 1950, Miron Constantinescu declara: "În ce privește problema fundamentală, problema creării Biroului Organizatoric, sunt complet de acord cu necesitatea de a fi creat. Din câte cunosc din materialele Partidului Comunist Bolșevic, mi-am putut da seama că Biroul Organizatoric are o importanță foarte mare și mi se pare că într-o perioadă a fost condus de tovarășul Stalin. Și din experiența sovietică, și din analiza situației noastre de aici, este necesar să fie Biroul Organizatoric și să aibă atribuțiile care sunt prezentate în raport", Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele*

Constantinescu, această structură politică era de inspirație sovietică. Plenara i-a stabilit componența, constând în secretarii C.C. și o parte din membrii Comitetului Central: Gheorghe Apostol, Petre Borilă, Avram Bunaciu, Iosif Chișinevschi, Chivu Stoica, Miron Constantinescu, Constanța Crăciun, Alexandru Drăghici, Gheorghe Florescu, Ana Pauker, Dumitru Petrescu, Lothar Rădăceanu, Leonte Răutu[220]. Cu aceeași ocazie au fost cooptați în Comitetul Central Dumitru Petrescu și Simion Bughici.

Biroul Organizatoric[221], Biroul Politic și Secretariatul asigurau conducerea generală a muncii organizatorice.

Atribuțiile specifice Biroului Organizatoric erau:

• Asculta rapoartele organelor de partid (comitete județene, comitete de plasă, comitete de partid) cu privire la diverse aspecte ale activității de partid și lua hotărâri corespunzătoare care serveau drept directive pentru toate organizațiile de partid.

• Planifica munca de repartizare a cadrelor pe care o duceau Secțiile Comitetului Central și aproba numirile, care intrau în competența sa.

• Alegea și repartiza cadrele din nomenclatura organelor de partid.

• Era subordonat Biroului Politic, hotărârile mai importante pe care le lua fiind supuse aprobării acestuia[222].

Aparatul Comitetului Central era și el supus reorganizării. Secțiile nou create aveau ca prerogative:

• Selecționarea, creșterea, promovarea și repartizarea cadrelor în domeniul lor de activitate. Acordarea de ajutor organizațiilor de partid, organizațiilor de masă, economice și de stat, în vederea îndeplinirii hotărârilor partidului și guvernului.

• Controlul executării hotărârilor partidului și guvernului.

• Secțiile nu aveau dreptul de a lua hotărâri și de a da directive, acestea fiind atribuțiile Comitetului Central (Plenara C.C., Secretariatul, Biroul Politic, Biroul Organizatoric)[223].

ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951, vol. III, București, 2004, p. 49; reorganizarea aparatului central al Partidului Muncitoresc Român a constat astfel în crearea Biroului Organizatoric și a unui număr de 10 secții pe ramuri de activitate, ca organe executive ale Comitetului Central. Partidul-Stat a preluat modelul organizatoric al P.C.(b).U.S. prevăzut de statutul adoptat de Congresul al XVIII-lea (martie 1939) – Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R.*, p. 13. În ședința Biroului Politic din 20 ianuarie 1950 s-au făcut ultimele intervenții în textul rezoluției cu privire la rolul și structura aparatului C.C. al P.M.R. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 203/1950, f. 1-7.

[220] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III p. 55.

[221] Prima ședință a Biroului Organizatoric a avut următoarea ordine de zi: 1. Despre funcționarea Biroului Organizatoric; 2. Aprobarea schemei structurii organizatorice a partidului; 3. Aprobarea șefilor și adjuncților secțiilor; 4. Aprobarea nomenclaturii. – *Ibidem,* p. 153.

[222] *Ibidem*, p. 66.

[223] Din însărcinarea Secretariatului, secțiile C.C. puteau elabora proiecte de hotărâre, proiecte de lege, uneori în colaborare cu ministerele și alte instituții de stat care erau ulterior supuse aprobării forurilor decizionale ale partidului. Ele erau înaintate spre aprobare Secretariatului prin Cancelaria C.C., iar din 1954 prin Direcția Treburilor – Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R.*, p. 15;

• Pregăteau documentația necesară structurilor mai sus menționate asupra problemelor din domeniul de activitate al secției respective ce trebuia examinată de C.C.

• Puteau convoca miniștrii, cu aprobarea secretarilor care răspundeau de secțiile respective.

Comitetul Central avea în subordinea sa următoarele secții și comisii[224]: Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de Tineret, Secția de Propagandă și Agitație, Secția Industrie Grea, Secția Plan și Finanțe, Secția Industrie Ușoară, Secția Agrară, Secția Administrativ Politică, Secția Relațiilor Externe, Secția Organizațiilor de Masă, Secția Gospodăriei de Partid, Sectorul Verificării Cadrelor, Comisia Controlului de Partid, Comisia de Revizie, Cancelaria C.C. al P.M.R.[225] – care funcționa pe lângă Secretariatul C.C.

Ultima structură politică menționată a avut un rol important în funcționarea Partidului-Stat. Parcurgând regulamentul de funcționare a Cancelariei[226] Secretariatului C.C. al P.M.R., parte a aparatului C.C., care stătea la dispoziția membrilor Secretariatului, Biroului Politic și Biroului Organizatoric, aflăm că atribuțiile acesteia constau în: se îngrijea de trimiterea spre rezolvare a corespondenței adresată Comitetului Central sau personal membrilor Secretariatului sau Biroului Politic urmărind soluționarea sa; trimitea materialele necesare membrilor Secretariatului, Biroului Politic și Biroului Organizatoric, rezolvând din timp baterea la mașină și multiplicarea materialelor respective; asigura buna administrare a tuturor documentelor și materialelor sosite la C.C., clasificându-le după importanță și urgență în rezolvare; asigura traducerea materialelor solicitate de cele trei organe executive; transmitea convocările pentru ședințele Secretariatului, Biroului Politic, Biroului Organizatoric și Plenarelor C.C.; stenografia ședințele organelor anterior

---

această specificare apare în toate regulamentele de funcționare a secțiilor Comitetului Central, sub următoarea formulă: "Fiind o parte a aparatului C.C. al P.M.R., Secția ... nu are dreptul de a da directive. Din însărcinarea C.C. al P.M.R., secția poate da indicații cu caracter de directive în problemele ce formează sfera de activitate a Secției..." – extras din regulamentul de funcționare a Secției Industriei Ușoare a C.C. al P.M.R., A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția economică*, dosar nr. 38/1951, f. 2.

[224] Vasile Luca, în ședința Biroului Politic din 10 martie 1950, insista asupra rolului principal al secțiilor C.C.: "Cel mai mare rol al secțiilor este controlul aplicării în practică a tuturor hotărârilor C.C. pe ramura respectivă. Aceasta este activitatea de bază. A controla înseamnă a avea relații și cu cadrele și cu organele, el [instructorul] se informează, el ajută, arată care erau hotărârile, face observații că au călcat hotărârile, ajută în felul acesta la aplicarea hotărârilor", Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III, p. 165.

[225] Alexandru Moghioroș se ocupa din partea Secretariatului de îndrumarea Cancelariei (decizie luată în ședința Secretariatului din 17 ianuarie 1949). Raia Vidrașcu era responsabila Cancelariei C.C. al P.M.R. – Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. II, 1949*, București, 2003, p. 16.

[226] Încă din 1949 s-au făcut propuneri pentru organizarea Serviciului Secretariatului C.C. al P.M.R. Evident în prealabil au fost cerute lămuriri la Moscova asupra structurii organizatorice și sarcinile Cancelariei de pe lângă Secretariatul C.C. al P.C.(b)U.S. Noile condiții politice și economice impuneau crearea unei astfel de structuri. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 202/1949, f. 1.

menţionate; se ocupa de semnarea proceselor verbale ale acestor şedinţe[227]; transmitea secţiilor C.C. hotărârile luate în şedinţele Secretariatului, Biroului Politic, Biroului Organizatoric şi verifica dacă secţiile au făcut rapoarte către Secretariat cu privire la modul în care au executat hotărârile; păstra în arhiva Secretariatului C.C. documentele importante; organiza şi coordona activitatea grupului de referenţi ai Secretariatului C.C.; organiza protocolul C.C.[228]. Cancelaria era îndrumată de un membru al secretariatului C.C. al P.M.R. şi era formată din sectoare şi servicii[229]. În concluzie această structură politică asigura buna funcţionare a Partidului-Stat.

Şedinţa Secretariatului din 17 ianuarie 1950 a dezbătut proiectul de raport asupra îmbunătăţirilor în munca organizatorică a partidului. Vasile Luca atrăgea atenţia asupra necesităţii fixării unor prerogative clare pentru secţiile politice, pentru ca miniş-terele să nu-şi piardă rolul de conducere a sectoarelor care constituiau profilul secţiilor[230].

Definind rolul secţiilor politice, Gheorghe Gheorghiu-Dej opta pentru a nu se copia mecanic metodele şi formele organizatorice sovietice, ci pentru a le adapta la realităţile româneşti. Atribuţiile secţiilor trebuiau statuate de la început, pentru o eficientă funcţionare a acestora; ele puteau să şi colaboreze între ele; totodată trebuia foarte precis delimitat controlul de partid, ce însemna el, pentru a se evita comiterea de abuzuri; inspectorii aveau contact nu doar cu comitetele judeţene ci controlau şi organizaţiile de bază[231].

Prima secţie, Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de Tineret, se ocupa cu selecţionarea şi repartizarea cadrelor pentru organele conducătoare de partid (comitete judeţene, comitete de plasă), pentru organele conducătoare sindicale şi de tineret, pentru Sfaturile Populare. De asemenea, controla aplicarea hotărârilor partidului de către organizaţiile de partid, sindicale şi de tineret precum

---

[227] Procesul verbal al şedinţelor trebuia să conţină: data şedinţei şi numele celor care participau, numele celui care prezida şedinţa, ordinea de zi şi numele celui care făcea expunerea, numele celor invitaţi la şedinţă, numele celor care au participat la discuţii, hotărârile luate asupra fiecărei probleme puse şi discutate în şedinţă. – *Ibidem*, f. 4.

[228] Hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 25 octombrie 1950 cu privire la Protocolul C.C. al P.M.R. desemna persoanele care coordonau acest serviciu: Raia Vidraşcu, Ghizela Vass, Simion Babenco, Petre Lupu, Fani Goldberger. Această structură era informată de organizaţiile de stat, de masă şi de partid despre toate manifestările programate de ele, cu participarea membrilor C.C. Manifestările programate de Secretariat sau de C.C. nu trebuiau anunţate. Membrii Comitetului Central care primeau astfel de invitaţii erau obligaţi să înştiinţeze Protocolul. Prezenţa unui membru al serviciului Protocol la întruniri era obligatorie. Din atribuţiile serviciului reţinem: stabilea sub îndrumarea unui membru al Secretariatului C.C. la ce manifestări politice, culturale, artistice, sportive, se impunea participarea membrilor C.C., comunica membrilor C.C. ţinuta şi decoraţiile care trebuiau purtate la adunări solemne, recepţii, controla împreună cu Protocolul Consiliului de Miniştri lista invitaţilor la manifestările la care participau şi membri ai C.C., împreună cu Secţia Externă îndeplinea formele legate de plecarea în străinătate a membrilor C.C. – *Idem,* dosar nr.115/1950, f. 1, 4.

[229] *Idem*, dosar nr. 153/1949, f. 1-2; 1. Sectorul de corespondenţă (Serviciul de primire a coresponedenţei, serviciul de repartizare şi trimitere spre rezolvare, serviciul de expediere a corespondenţei), 2. Sectorul referenţi, 3. Serviciul secretarilor tehnici ai membrilor Secretariatului, 4. Serviciul Protocolului C.C.

[230] Arhivele Naţionale ale României, *Stenogramele şedinţelor Biroului Politic şi ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol II, 1949*, p. 19.

[231] *Ibidem*, p. 25-26.

și executarea hotărârilor partidului și guvernului de către Sfaturile Populare. Ca prim element observăm că regulamentul specifica dreptul unei structuri de partid de a controla o instituție a statului, respectiv organele locale ale puterii de stat.

Cum funcționa această structură politică[232]?

• Secția studia problemele care intrau în sfera ei de competență pe baza unui plan de muncă[233] aprobat de Secretariatul C.C. sau pe baza unor însărcinări speciale ale C.C. al P.M.R.

• Pregătea în mod regulat materiale informative pentru Comitetul Central, putând primi de la Secretariat sarcina de a elabora proiecte de hotărâre ale C.C.

• Studia documentele C.G.M., ale C.C. al U.T.M., ale comitetelor centrale ale celorlalte organizații de masă, precum și proiectele de lege ale Comisiei de Stat pentru Aplicarea Legii Sfaturilor Populare și Departamentului pentru Problemele Naționalităților Conlocuitoare.

• Nu putea să ia hotărâri în numele ei, fiind parte a aparatului C.C. al P.M.R.

• Era condusă de un șef, ajutat de cinci adjuncți.

• Sectoarele erau și ele conduse de șefi.

• Convoca consfătuiri[234] la Comitetul Central sau pe centre cu prim-secretarii comitetelor județene, pentru a controla modul în care se respecta linia trasată de Partidul-Stat.

• Secția putea invita la ședințe membri din conducerile organizațiilor de masă și ale organelor de stat asupra cărora avea drept de control, pentru a le cere informații verbale sau scrise asupra diverselor probleme ale activității lor. Conducătorii acestor organizații de masă și organe de stat – președinți, secretari ai comitetelor centrale, miniștri erau chemați la C.C. de către secretarul C.C. Șeful secției îi putea chema doar dacă avea aprobarea prealabilă a Comitetului Central.

• În relația cu organizațiile de masă și structurile de stat, secția nu trebuia să substituie acestora (prevedere infirmată în practică).

Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de Tineret controla activitatea următoarelor structuri[235]: Confederația Generală a Muncii, Uniunea Tineretului Muncitoresc, Uniunea Femeilor Democrate din România, Frontul Plugarilor, Uniunea Populară Maghiară, Comitetul Antifascist German, Comitetul

---

[232] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar nr. 117/1950, f. 1-3; în linii mari aceste reguli de funcționare se potriveau tuturor celorlalte secții ale Comitetului Central, fapt pentru care nu le vom mai preciza în cazul altor structuri.

[233] *Idem, fond C.C. al P.C.R. - Secția organizatorică,* dosar nr. 62/1949, f. 1-11.

[234] Elocventă este stenograma consfătuirii din 14 noiembrie 1951, cu delegații C.C. în problema alegerilor. Expunerile lui Augustin Alexa și Avram Bunaciu conțineau exemple legate de desfășurarea consfătuirilor din țară cu prim-secretarii la care ei înșiși asistase. Problemele abordate plecau de la chestiuni legate de producție, de activitatea gospodăriilor agricole colective, problemele tineretului. S-au înregistrat critici la adresa prim-secretarilor, și bineînțeles s-a discutat despre alegerile organelor conducătoare de partid. Interogat de Alexandru Moghioroș despre modul în care se organizau consfătuirile, Augustin Alexa arăta că organizațiile de bază din întreprinderile cele mai importante, din G.A.S., G.A.C. își desemnau delegații pentru consfătuire.

[235] Regulamentul de funcționare a secției specifica faptul că aceasta nu avea "drept de amestec operativ în activitatea" organizațiilor mai sus menționate.

Democrat Evreiesc, Comitetul Democrat pentru Populația Rusă și Ucraineană, Comitetul Democrat Bulgar, Comitetul Democrat Grec, Comitetul Democrat Albanez, Comitetul Democrat Armean, Federația Generală a Meseriașilor, U.S.I.C.

Secția era formată din mai multe sectoare, fiecare specializat pe un domeniu de activitate:

- sectorul carnetului de partid;
- sectorul chestiunilor statutare, care veghea la aplicarea prevederilor statutare în viața internă de partid;
- sectorul organelor sindicale;
- sectorul organelor de tineret;
- sectorul documentării de partid (al informării);
- sectorul organelor locale ale puterii de stat (Sfaturile Populare);
- sectorul pregătirii și perfecționării cadrelor de partid, sindicale, de tineret. Acest sector organiza și conducea școlile de cadre ale partidului (școala superioară de partid, școlile medii, cursurile de 3 luni). Școlile urmau să fie preluate de la Secția de Agitație și Propagandă la începerea anului școlar în învățământul de partid 1950-1951.
- Sectorul evidenței cadrelor organelor de partid, sindicale, de tineret.

Secția avea un număr de instructori[236], fiecăruia revenindu-i responsabilitatea de a organiza munca a două județene. Comitetul Central instruia comitetele județene, prin intermediul instructorilor din toate celelalte secții ale C.C. În cadrul secției funcționa și corpul de inspectori[237] ai C.C., în număr de 10. Fiecare inspector răspundea de un număr de județe și ajutat de instructori analiza modul în care se ducea activitatea de selecționare, educare și repartizare a cadrelor și modul de executare a hotărârilor C.C. și ale guvernului. Totodată, inspectorii făceau anchete la fața locului, studiau diferite aspecte ale vieții de partid, de stat și economice, pregătind material (rapoarte) pentru hotărârile C.C. Personalul Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era format în mare parte din muncitori sau țărani săraci. Un document foarte interesant arată componența secției în anul 1950, el indicând regiunile care au propus aparatului central cadre. Pe lângă numele și prenumele celui desemnat, erau precizate și profesia părinților, profesia de bază a celui propus, funcțiile pe linie de partid pe care

[236] Activiștii care lucrau în sectoarele secțiilor se numeau instructori, și se deplasau în mod regulat pe teren. Prin intermediul lor secțiile controlau modul în care erau respectate hotărârile guvernului și partidului; șeful de sector coordona activitatea instructorilor din cadrul sectorului, repartiza sarcinile acestora, îi îndruma și îi controla în activitatea lor, în baza unui plan prestabilit. Sectorul ținea periodic ședințe în care era analizată activitatea instructorilor de pe teren, și informa în mod obligatoriu conducerea de partid. Pe lângă deplasările pe teren inspectorii studiau rapoartele de activitate trimise de comitetele regionale de partid. Instructorii organizau consfătuiri cu direcțiile din ministere, în care se prezenta situația din teritoriu. – Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R.*, p. 16-17.

[237] Din 1952, Secretariatul C.C. al P.M.R. a hotărât ca alături de instructori activitatea din regiuni și raioane să fie controlată de brigăzi formate din activiști din mai multe secții, conduse de un inspector al C.C. – *Ibidem*, p. 17.

le-a îndeplinit până la acea dată, ce muncă de partid avea la acel moment, şcolile de partid absolvite, vechimea în partid[238].

La data de 17 iunie 1950, Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. avea următorul personal de conducere[239]:

Şef secţie	***Dumitru Petrescu***
Adjuncţii	Raia Vidraşcu
	Anton Moldoveanu
	Petre Lupu
	Gheorghe Marussi
	Nicolae Giună
Şefii grupurilor de judeţe	Banat - Ştefan Bontea
	Oltenia – Constantin Nicolae
	Muntenia – Gheorghe Popescu
	Dobrogea - Anton Niţescu
	Moldova de Jos - Roman Pircea
	Moldova de Sus - Valeria Mititelu
	Grupul de judeţe "Secuime" – Dezideriu Nagy
	Ardealul de Jos – Gheorghe Chitic
	Ardealul de Sus – Aura Masaroş
	Capitala - Ştefan Duduman

Stenograma şedinţei Secţiei Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de Tineret din 29 august 1951, evidenţiază modul în care funcţiona secţia. Instructorii erau chemaţi la centru pentru a da socotelă de activitatea pe care o desfăşuraseră pe teren. Concret, aceştia au fost convocaţi mai târziu, spunea Petre Lupu, prim adjunctul şefului secţiei, întrucât intervenise ziua de 23 august, care trebuia pregătită corespunzător de activiştii secţiei organizatorice. Principala sarcină în teritoriu a fost cea legată de alegerea organelor conducătoare de partid, în desfăşurarea acestora înregistrându-se o serie de probleme, de care vinovaţi erau chiar instructorii secţiei. S-a decis ascultarea rapoartelor, care trebuiau să fie concise, "nu kilometrice", urmată de discutarea lor[240].

Un an mai târziu, în şedinţa cu adjuncţii şi şefii de sectoare ai Secţiei Organelor Conducătoare de Partid din 10 noiembrie 1952, Petre Lupu era eliberat din funcţia de prim adjunct al şefului de secţie.[241] Prioritară la acel moment pentru conducerea partidului era reorganizarea unei alte structuri din aparatul central, respectiv Cancelaria C.C. al P.M.R., iar Petre Lupu părea persoana cea mai indicată pentru reuşita acţiunii[242]. Comentând această situaţie, noul şef al Cancelariei declara: "Având

[238] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secţia organizatorică*, dosar nr. 153/1950, f. 13-16.
[239] *Idem,* dosar nr. 94/1950, f. 31-35.
[240] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 126/1951, f. 2-10.
[241] *Idem*, dosar nr. 101/1952, f. 2.
[242] *Ibidem*. – Alexandru Moghioroş "Tovarăşul care conduce această secţie are pregătire superioară atât sub aspectul cunoştinţelor teoretice, cât şi sub aspectul experienţei practice în această muncă şi de aceea Biroul Politic a considerat cu toate greutăţile şi lipsurile în munca Secţiei Organelor Conducătoare ca totuşi tov. Lupu să treacă la această muncă, considerând că tov. Lupu are toată calitatea de a face ca această secţie care o va conduce să îndeplinească rolul său printre celelalte secţii ale C.C.".

în vedere sarcina pe care mi-a dat-o conducerea partidului, trebuie să plec de la Secția unde am muncit trei ani. Și 3 ani, în condițiile construcției socialismului sunt foarte mult timp, fiindcă se pun mereu sarcini noi în fața partidului nostru pe care să le rezolvăm, lucrurile merg înainte și odată cu sarcinile cresc și oamenii, unii cresc mai repede, alții mai încet, alții deloc"[243]. În locul său a fost desemnat Goldberger, de la Secția de Agitație și Propagandă[244].

Petre Lupu s-a familiarizat repede cu problematica noii secții repartizate. Într-un referat din data de 29 ianuarie 1953, pe care chiar el îl semna, propunea un nou regulament de funcționare a Cancelariei și o nouă schemă de încadrare, pentru a putea face față noilor sarcini. Proiectul de regulament și schema de încadrare fuseseră întocmite pe baza principiilor stabilite de Plenara a V-a, iar pe de altă parte pe baza experienței și a indicațiilor obținute de la P.C.(b).U.S. De asemenea, se cerea schimbarea denumirii Cancelariei Secretariatului C.C. al P.M.R., în Cancelaria C.C. al P.M.R., întrucât Cancelaria deservea pe lângă Secretariat, și Biroul Politic, Biroul Organizatoric și plenarele C.C. al P.M.R.[245]. Interveneau modificări în privința atribuțiilor acestei structuri. Ne reține atenția următoarea prerogativă: "organizează transmiterea hotărârilor C.C. către organele de partid și de stat cărora le revine sarcina să le aplice". Hotărârile C.C. aveau în regimul Partidului-Stat statutul de legi obligatorii pentru structurile de stat. Organismele componente ale Cancelariei sufereau și ele modificări față de regulamentul din 1950[246].

Aflat din nou la conducerea Secției Organizatorice din 1955, Petre Lupu, prezenta în ședința de instructaj din 4 februarie 1960 a Direcției Organizatorice obiectivele concrete ale structurii politice coordonate, în viitorul foarte apropiat, 4-25 februarie. În domeniul economic, instructorii trebuiau să urmărească pe teren definitivarea amplasamentelor pentru construcțiile industriale și socio-culturale, inclusiv construcțiile la drumuri. Apropierea Congresului Partidului-Stat constituia un factor mobilizator pentru organele de partid în acțiunea de demarare a construcțiilor. Comitetele regio-

---

[243] *Ibidem*, f. 31-32.

[244] După o perioadă de 2 ani și 3 luni, situația va fi exact inversă. Petre Lupu s-a întors la conducerea Secției Organelor Conducătoare de Partid a C.C. al P.M.R., în calitate de șef de secție, înlocuindu-l pe Nicolae Goldberger. Stenograma ședinței Secției Organelor Conducătoare de partid din 21 februarie 1955 consemna acest fapt. Goldberger arăta că în timpul mandatului său secția a avut un rol major în aplicare hotărârilor partidului de către organizațiile de partid, de masă și de sindicat în toate domeniile vieții de stat. Introducerea evidenței unice de partid, prin preschimbarea carnetelor de partid, organizarea alegerilor organelor conducătoare de partid, aprobarea nomenclaturii organelor de partid aprobată de C.C. făceau parte din acțiunile pozitive ale secției organizatorice. Nu se reușise asigurarea unei compoziții sociale juste a președinților Sfaturilor Populare, selecționarea unor cadre corespunzătoare pentru domeniul agriculturii. Efectivele secției scăzuseră de la 189 activiști în noiembrie 1952 la o treime din ei în 1955. Petre Lupu își exprima speranța că va putea transforma Secția organizatorică într-un furnizor de cadre bine pregătite pentru conducerea partidului. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 13/1955, f. 5-9, 34-35.

[245] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 72/1953, f. 2.

[246] *Ibidem*, f. 3-4. Existau: Sectorul Special, Sectorul Scrisorilor Oamenilor Muncii, Sectorul Audiențe, Sectorul Documentare, Sectorul Protocol, Sectorul Evidența și Perfecționarea Cadrelor. Mai funcționau: un grup de referenți de specialitate, pentru problemele de care se ocupau secretarii C.C., un grup de instructori, un referent pentru informații speciale, secretariatul tehnic.

nale, raionale și orășenești aveau obligația de a se ocupa personal de această problemă. Direcția, prin intermediul instructorilor, se implica și în acțiunea de colectare a fierului vechi. Liderul comunist arătase la plenara din 3-5 decembrie 1959 că la C.F.R. "zăceau cantități mari de fier vechi". Era necesară mobilizarea U.T.M.-ului, sindicatelor, femeilor, pionierilor, țăranilor să adune fierul și să-l trimită la oțelării. Industria grea trebuia să se reprofileze și să se adapteze specificului regiunilor în care se dezvoltase. Direcția Organizatorică semnala insuficienta implicare a organelor locale de partid în realizarea planului de stat pe 1960. Și în agricultură existau restanțe, Petre Lupu arătând că planul de arături de toamnă nu a fost îndeplinit. Mai erau de arat 2.303.900 ha. Prin controlul exercitat asupra organelor locale de partid, a organizațiilor de masă Direcția Organizatorică influența desfășurarea proceselor economice în teritoriu[247]. Pentru a înțelege rolul acestei structuri politice de partid oferim ca exemplu un plan de muncă al Direcției Organizatorice din perioada 1 octombrie – 31 decembrie 1960[248].

Obiective	***Modalități de punere în practică***
• Control și ajutor organelor și organizațiilor de partid în pregătirea și desfășurarea alegerilor organelor locale de partid.	Respectarea statutului P.M.R. și a Instrucțiunii C.C. cu privire la alegeri. Respectarea prevederilor Congresului al III-lea al P.M.R. cu privire la sarcinile organizațiilor de partid.
• Sprijinirea comitetelor regionale, raionale și orășenești de partid în organizarea muncii pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională și Sfaturile Populare.	Selecționarea cadrelor care urmau să fie propuse pentru a candida în alegeri (ingerința unei structuri politice de partid asupra alegerilor pentru instituții ale statului).
• Ajutor organelor locale de partid pentru desfășurarea în bune condițiuni a campaniei agricole de toamnă; strângerea la timp a recoltei, semănatul în timpul optim și în acțiuni agrotehnice superioare, îndeplinirea integrală a planului de arături adânci de toamnă.	-
• Control și ajutor organelor și organizațiilor de partid privind întărirea rândurilor partidului.	-
• Imbunătățirea muncii informării de partid.	Exercitarea controlului asupra comitetelor regionale de partid, Stalin, Bacău și R.A.M., cu privire la selecționarea și completarea cu cadre corespunzătoare a funcțiilor de instructori cu informarea de partid.
• Intocmirea unor materiale pentru a fi prezentate conducerii partidului.	Definitivarea referatului cu privire la studiul efectuat în raioanele și comunele cu agricultura complet colectivizată. Definitivarea materialului cu privire la îmbunătățirea împărțirii administrativ-teritoriale a țării. Referat despre compoziția partidului la sfârșitul anului 1960.

[247] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 10/1960, f. 1-6.
[248] *Idem*, dosar nr. 23/1960, f. 1-4.

Secția de Propagandă și Agitație selecționa și repartiza cadrele în domeniul propagandei de partid, a agitației politice de masă, a învățământului public, a științei, literaturii, artei, și în toate celelate sectoare ale vieții culturale și controla executarea hotărârilor partidului și guvernului în acest domeniu. Sectoarele acestei secții erau: **a)** Sectorul propagandei de partid, care cuprindea la acel moment toate formele învățământului de partid, iar după formarea sectorului pregătirii și perfecționării cadrelor, cuprindea Școala Centrală de Științe Sociale "A.A. Jdanov", universitățile serale, școlile seral de marxism-leninism, școlile de gazetari, cursurile de propagandiști, cabinetele de partid, cercurile de studiere a istoriei P.C.(b).U.S., cercurile de politică curentă și de citire, propaganda scrisă, etc; **b)** Sectorul agitației politice de masă; **c)** Sectorul muncii culturale de masă; **d)** Sectorul știință; **e)** Sectorul învățământului public; **f)** Sectorul presă; **g)** Sectorul edituri; **h)** Sectorul literatură și artă (inclusiv cinematografia și radio); **i)** Sectorul sport; **j)** Sectorul Evidenței Cadrelor; **k)** A.R.L.U.S.-ul.

„Organismele exterioare" ale Secției de Propagandă și Agitație erau: Școala Superioară de Științe Sociale "A.A. Jdanov", Insitutul de Istorie a Partidului, Editura P.M.R., Redacția revistei teoretice "Lupta de clasă", "Scânteia", cu mențiunea că aceasta era condusă direct de către Secretariatul C.C. al P.M.R.

Instituțiile de stat aflate în subordinea Secției de Agitație și Propagandă erau[249]: Ministerul Învățământului, Ministerul Artelor, Academia R.P.R., Comitetul pentru Radioficare și Radiofuziune, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul Așezămintelor Culturale, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, Direcția Generală a Industriei Poligrafice, Editurilor, Difuzării Cărții și a Presei, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Agenția "Agerpres".

Secția selecționa și repartiza cadrele și controla executarea hotărârilor partidului de către următoarele organizații de masă: A.R.L.U.S., Uniunea Scriitorilor din R.P.R., Uniunea Compozitorilor din R.P.R., Uniunea Artiștilor Plastici din R.P.R., Societatea pentru Răspândirea Științei și Culturii din R.P.R.[250].

Secția Organizatorică și Secția Agitație și Propagandă erau cele mai importante din aparatul central al P.M.R., sfera lor de activitate extinzându-se și asupra domeniilor celorlalte structuri centrale.

Celelalte secții din structura Comitetului Central erau[251]:

---

[249] *Idem*, dosar nr. 117/1950, f. 24; în relația cu organele statului, secția trebuia să evite în mod obligatoriu confundarea acesteia cu aparatul de stat.

[250] Grupul de instructori - propagandiști era alcătuit dintr-un număr de activiști cu experiență în domeniul agitației și propagandei, care se deplasau pentru o lună sau chiar două în județele țării cu scopul de a ajuta comitetele județene în acest domeniu esențial pentru Partidul-Stat. - *Ibidem*, f. 28.

[251] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III, p. 68-70.

Denumirea secției	***Atribuțiile***	***Sectoarele componente***
Secția Industrie Grea[252]	Selecționa, repartiza cadrele și veghea asupra aplicării hotărârilor C.C. și ale guvernului de către organele de partid și de stat în sectorul ei de activitate	- Sectorul industriei grele și al industriei energiei electrice. - Sectorul mine și petrol. - Sectorul transporturi și comunicații. - Sectorul construcții. - Sectorul evidenței cadrelor.
Secția Plan, Finanțe	-	- Sectorul Planului de stat. - Sectorul finanțelor. - Sectorul muncă. - Sectorul comerț. - Sectorul cooperației. - Sectorul evidenței cadrelor.
Secția Industrie Ușoară[253]	*Idem* Secția Industrie Grea	- Sectorul industriei ușoare. - Sectorul industriei alimentare. - Sectorul silviculturii și industria lemnului. - Sectorul gospodăriei locale. - Sectorul evidenței cadrelor.
Secția Agrară	*Idem* Secția Industrie Grea	- Sectorul Agricol. - Sectorul S.M.T. și gospodării agricole de Stat. - Sectorul Gospodăriilor Agricole Colective. - Sectorul colectărilor de stat. - Sectorul evidenței cadrelor.

[252] În regulamentul de funcționare a secției, publicat în 1951, observăm modificări în structura sectoarelor. Astfel erau enumerate: 1. Sectorul Siderurgie și metalurgie prelucrătoare, 2. Sectorul petrol-mine, Comitetul Geologic, 3. Sectorul Industriei chimice, 4. Sectorul energiei electrice, industriei electrotehnice și transmisiunilor, 5. Sectorul transporturi: feroviar, naval, aerian și rutier, 6. Sectorul construcțiilor, 7. Sectorul silviculturii și industriei lemnului, 8. Sectorul evidenței cadrelor. Secția era condusă de un șef de secție, ajutat de trei adjuncți. – A.N.I.C., *fond Secția Economică*, dosar nr. 39/1951, f. 1-2.

[253] Potrivit regulamentului de funcționare a Secției Industriei Ușoare a C.C. al P.M.R., din 1951, sectoarele rămâneau neschimbate cu excepția Sectorului Silviculturii și Industriei Lemnului care dispărea (regăsindu-se printre sectoarele secției Industrie Grea). Instituțiile statului obligate să se supună controlului acestei structuri politice erau: Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Industriei Alimentare, Departamentul Gospodăriilor Locale. Secției îi era recomandată stabilirea unor legături cu Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M., cu Secția de Agitație și Propagandă. – *Idem,* dosar nr. 38/1951, f. 2-3-4. Erau redate în amănunt metodele de lucru ale secției: prin intermediul instructorilor secția ținea legătura cu direcțiile din ministere, examina modul de funcționare a aparatului administrativ, trimitea periodic instructorii la organizațiile județene de partid, pentru a controla modul în care comitetele județene respectau indicațiile partidului în doemniul său de activitate, examina modul în care funcționau secțiile economice ale comitetelor județene, pe segmentul industriei ușoare, putea trimite membrii săi la ședințele administrative ale ministerelor, putea convoca miniștrii și prim-secretarii, studia rapoartele comitetelor județene. Partidul Muncitoresc Român cu ajutorul acestei secții stabilea politica de dezvoltare în industria ușoară.

Denumirea secției	***Atribuțiile***	***Sectoarele componente***
Secția Administrativ Politică[254]	Selecționa și repartiza cadrele din nomenclatura sa. Direcția Politică a M.A.N. și Direcția generală Politică a M.A.I. funcționau cu drepturi de secții ale C.C. Selecționa și repartiza cadre în domeniul de activitate al Ministerului Justiției, al Comisiei Controlului de Stat, al Arbitrajului de Stat, al Ministerului Muncii, al Ministerului Sănătății, al Crucii Roșii, al Ministerului Cultelor. Controla executarea hotărârilor partidului și guvernului în acest domeniu.	Se preciza că secția avea 3-4 sectoare, fără a fi specificate, precum și un sector de evidență a cadrelor[255].
Secția Organizațiilor de masă	Se ocupa cu selecționarea și repartizarea cadrelor și controla executarea hotărârilor partidului în domeniile de activitate ale organizațiilor de masă: UFDR, Frontul Plugarilor, UPM, Federația Meseriașilor, Comitetul Democrat Evreiesc, Comitetul Antifascist German, Comitetul Ruso-Ucrainean.	-
Secția Relațiilor Externe[256]	Se ocupa de relațiile dintre P.M.R. și partidele frățești.	-

[254] Secția Administrativ Politică ridica probleme, prin neincluderea organelor politice din Ministerul Afacerilor Interne și Ministerul Apărării Naționale în subordinea acesteia. Prerogativele secției se limitau la soluționarea problemei cadrelor pentru cele două instituții. Vasile Luca, în ședința Biroului Politic din 7 ianuarie 1950, cerea lărgirea atribuțiilor: "Conducerea Comitetului Central asupra armatei și Internelor, de sus până jos, trebuie să fie mai strânsă ca până acum. Cred că nu-i suficient ca Secția Administrativ-Politică să se ocupe numai cu cadrele M.A.I și M.A.N. Problemele acestor ministere trebuie să fie pentru noi o preocupare foarte serioasă. Cred că trebuie să fie legate cu un organ, fie cu Secretariatul, fie cu Biroul organizatoric, chiar dacă rămâne secție aparte, dar trebuie să se dea mai multă atenție în ceea ce privește M.A.I. și M.A.N.". Dorința exprimată de secretarul Comitetului Central s-a realizat în sensul că prin intermediul acestei structuri politice Partidul-Stat a controlat organele de coerciție.

[255] Aceste sectoare au fost specificate ulterior prin regulamentul de funcționare a Secției Administrativ Politice: 1. Sectorul M.F.A., 2. Sectorul M.A.I., 3. Sectorul Justiție, Procuratura R.P.R., Arbitrajul de Stat, Comisia Controlului de Stat, 4. Sectorul Sănătății, Crucea Roșie, Culte, 5. Sectorul de evidență a cadrelor - A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar nr. 117/1950, f. 39.

[256] Respectând tiparul celorlalte regulamente de funcționare, și în cazul Secției Externe a C.C. al P.M.R. regulamentul aduce completări rezoluției Plenarei a V-a C.C. al P.M.R. Erau specificate sectoarele secției: 1. Sectorul legăturilor culturale și științifice cu U.R.S.S., 2. Sectorul Partidelor comuniste și muncitorești din Republica Populară Bulgaria, Republica Populară Cehoslovacă, Republica Populară Chineză, Republica Populară Coreeană, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Populară Ungară, 3. Sectorul Partidelor comuniste din țările capitaliste și coloniale, 4. Sectorul de Propagandă pentru străinătate, 5. Sectorul Organizațiilor de Masă, 6. Sectorul de cadre, 7. Secretariatul tehnic. Secția controla activitatea Institutului Român pentru Relațiile Culturale cu Străinătatea, și relația acestuia cu Ministerul Afacerilor Externe. De asemenea, scotea un buletin

Denumirea secției	***Atribuțiile***	***Sectoarele componente***
Sectorul Verificării Cadrelor[257]	Verifica cadrele care intrau în componența nomenclaturii[258] C.C. al P.M.R.: "dat fiind că în condițiile ascuțirii luptei de clasă elementele dușmănoase strecurate în partid încearcă să pătrundă în posturi de conducere". Sectorul nu făcea parte dintr-o secție, fiind condus direct de Secretariat.	-
Sectorul Gospodăriei de Partid[259]	Se ocupa cu chestiunile de ordin gospodăresc și financiar ale partidului.	- Sectorul bugete și fonduri; Sectorul transporturi; Sectorul administrării bunurilor; Sectorul construcții; Sectorul social; Sectorul aprovizionării; Sectorul securității interne; Grupul de controlori; Resortul juridic.

informativ în limba rusă și franceză pentru informarea conducerilor partidelor frățești asupra activității Partidului Muncitoresc Român. – *Ibidem*, f. 36.

[257] Acest sector era alcătuit din următoarele grupuri: 1. Grupul pentru Verificarea Cadrelor din Aparatul C.C. al P.M.R.; 2. Grupul pentru verificarea organelor de partid; 3. Grupul pentru Verificarea conducerilor organizațiilor de masă și ale Sfaturilor Populare; 4. Grupul pentru verificarea cadrelor care urmează școlile centrale de partid; 5. Grupul pentru verificarea cadrelor din aparatul de stat; Grupul evidenței cadrelor și al informării; același regulament stabilea și metoda de lucru a acestui sector, foarte important de altfel. Buna funcționare a structurilor politice de stat și de partid a depins de "calitatea cadrelor" care profesau în ele. Sectorul studia dosarul celui care urma să fie verificat, chema și stătea de vorbă personal cu cel investigat, se făceau deplasări la locul de muncă al celui supus verificării, de unde se culegeau informații despre modul de lucru, familie, anturaj, avere, se apela la instituțiile de stat abilitate cu astfel de acțiuni (Securitatea). La final se întocmea un "referat de verificare" care stabilea dacă cel verificat corespundea funcției pe care urma să o îndeplinească. Verificarea era solicitată de o altă secție, de comitetele locale de partid sau de organele superioare ale partidului. – *Ibidem*, f. 31-32.

[258] Regulamentul definea nomenclatura: "tabloul funcțiilor aparatului de partid, de masă al organizațiilor economice, al organelor de stat, pentru a căror încadrare este necesară aprobarea Comitetului Central, Comitetului Județean, Comitetului Raional, Comitetului de Plasă. Nomenclaturile respective poartă denumirea de nomenclatura Comitetului Central, nomenclatura Comitetului Județean, nomenclatura Comitetului raional și nomenclatura Comitetului de plasă". Lista funcțiilor din nomenclatură reprezintă cea mai bună dovadă a controlului exercitat de P.M.R. la nivel de stat.

[259] "Secția Gospodăriei este una din secțiile care joacă un rol foarte important în viața partidului, în viața Comitetului Central, noi am mai discutat această chestiune fără să fie trasă atenția tovarășilor asupra necesității de a studia metodele de muncă a secției după exemplul P.C.U.S. în acest domeniu de activitate, de a introduce în cadrul secție și în unitățile secției, unde este posibil munca normată, munca planificată. Trebuie să dați o atenție mai mare sectoarelor care se ocupă cu problema locuinței, cu problema aprovizionării și altele. Nu de multe ori am pierdut din cauza neglijenței un număr însemnat de activiști de partid, și această neglijență este egală cu crimă", spunea Alexandru Moghioroș în ședința din 19 decembrie 1952, ținută cu șefii de secție și de sectoare ai Secției Gospodăriei de Partid a C.C. al P.M.R. – *Idem,* dosar 112/1952, f. 16. Cu același prilej S. Babenco arăta că secția dispunea de 2.041 cadre și personalul auxiliar. În funcții de conducere erau 150 persoane, acestora adăugându-li-se șefii caselor de odihnă.

Denumirea secției	*Atribuțiile*	*Sectoarele componente*
Comisia Controlului de Partid[260]	Avea sarcina de a trage la răspundere pe cei care s-au făcut vinovați de călcarea programului, statutului, a disciplinei și moralei de partid.	- Sectorul anchete; Sectorul cazuri speciale; Subcomisia de apel; Grupul de instructori-referenți; Evidența și arhiva comisiei.
Comisia de Revizie[261]	Veghea la corecta utilizare a mijloacelor financiare și a bunurilor partidului.	

Secțiile erau conduse de șefi de secție, ajutați de 2-3 adjuncți, în funcție de complexitatea acestora. Fiecare răspundea pentru activitatea sectoarelor secțiilor. În ședința Secretariatului din 9 martie 1950 s-au stabilit o parte din șefii și adjuncții secțiilor Comitetului Central:

Denumirea secției	*Persoane propuse*	*Contestatari*	*Persoana acceptată*
Secția Agrară	Nicolae Ceaușescu Malinschi P. Chirtoacă	Vasile Luca – "cred că Ceaușescu e slab pentru Secția Agrară"; Malinschi "este teoretician în probleme agrare, nu practician". Ana Pauker – Ceaușescu "nu este un bun organizator".	Chirtoacă – însă trebuia desemnat și un adjunct, un „organizator bun".

[260] Pe lângă fiecare comitet județean de partid, Comisia avea Colegii de Partid, drept organe ale Comisiei Controlului de Partid, formate din 3 membri de partid de răspundere, cu stagiul de cel puțin 3 ani și 2 supleanți. Prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 27 iulie 1951 s-a stabilit aceeași componență a colegiilor, însă se făcea precizarea ca pe lângă fiecare colegiu să fie atrași 2-4 membri de partid din întreprinderile cele mai importante din regiunea respectivă, care urmau să participe la lucrările colegiului, pentru stabilirea unor relații solide între colegiu și masa membrilor de partid. Totodată un număr de referenți participau la pregătirea și rezolvarea anchetelor și apelurilor care erau supuse aprobării Comitetului Regional. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 118/1951, f. 12.

[261] Regulamentul de funcționare a Comisiilor de Revizie din 22 aprilie 1953 a fost întocmit pe baza raportului prezentat de Moskatov la cel de-al XIX-lea Congres al P.C.U.S. (principala sursă de inspirație rămânea modelul organizatoric sovietic). Astfel, sarcinile Comisiei Centrale de Revizie erau: verifica rapiditatea cu care în aparatul Comitetului Central se examina și se dădea curs documentelor precum și scrisorilor, cererilor și plângerilor membrilor de partid și ale oamenilor muncii fără de partid; verifica evidența membrilor de partid și a candidaților de partid, evidența eliberării carnetelor de partid și a carnetelor de candidați de partid, organizarea evidenței întregii corespondențe, precum și păstrarea documentelor de partid la C.C. al P.M.R.; verifica sistematic pe țară respectarea schemelor de personal ale aparatului de partid – aprobate de C.C. al P.M.R.; exercita un control regulat asupra executării bugetelor financiare, a planurilor de venituri ale C.C. al P.M.R.; controla îndeplinirea planurilor de strângere a cotizațiilor de la membrii de partid; verifica executarea bugetelor, a planurilor financiare și a îndeplinirii planurilor de producție ale Editurii și Presei Centrale de partid; verifica evidența contabilă și îndeplinirea planurilor de producție ale Gospodăriilor anexe de pe lângă C.C. al P.M.R. (ateliere, ferme). Comisiile regionale de revizie ale organelor locale aveau evident aceleași prerogative. Reviziile periodice se făceau de 4 ori pe an. Fiecare comisie de revizie avea un președinte, un secretar și de la 5 la 11 membri (5 la Comitetele regionale și 11 la Comitetul Central). – *Idem*, dosar nr. 33/1953, 8-11.

Denumirea secției	***Persoane propuse***	***Contestatari***	***Persoana acceptată***
		Alexandru Moghioroș - "Chirtoacă niciodată în viață nu s-a ocupat de probleme organizatorice. Nu merge singur".	
Secția Relațiilor Externe	Gizella Vass	Alexandru Moghioroș - o propunea ca adjunct la Secția Organelor Conducătoare de Partid, desemnând-o pe Raia Vidrașcu pentru externe	Gizella Vass
Comisia de Revizie	Guină	Gheorghiu-Dej – "principala sa lipsă este că n-are șira spinării când este vorba să ia o hotărâre".	Guină
Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de Tineret	Petrescu - șef Raia Vidrașcu - adjunct	-	Petrescu - șef Raia Vidrașcu - adjunct
Secția de Propagandă și Agitație	Roller - șef Goldberger - adjunct	Iosif Chișinevschi – "Și așa sunt prea mulți evrei. Goldberger lucrează bine, însă nu este lămurită situația lui cu excluderea din 1934".	Roller - șef

Secțiile Comitetului Central pregăteau materiale din domeniul lor de activitate și le supuneau dezbaterii Biroului Politic, Secretariatului și Biroului Organizatoric, pe baza unui plan de muncă aprobat de secretarul desemnat să răspundă de secția respectivă[262]. Ele erau coordonate de membrii Secretariatului. Secțiile pe ramuri de activitate formau aparatul Comitetului Central, reprezentând principalele instrumente prin care Partidul-Stat conducea societatea românească. Acestea elaborau proiecte de legi, de hotărâri, controlau instituțiile statului, reorganizarea lor continuă justificându-se prin nevoia resimțită de conducerea de partid de a-și crea sau perfecționa structurile politice cu ajutorul cărora să coordoneze economia, educația, cultura, armata, miliția, justiția, în fapt toate domeniile vieții de stat.

Structurile politice din componența aparatului de partid au reprezentat în fapt organele decizionale ale regimului comunist. Secțiile C.C. al P.M.R., organele

[262] Pentru a ușura munca Secretariatului și Biroului Politic, secțiile au fost obligate să întocmească refarate al căror conținut să nu depășească cinci pagini și nici un proiect de hotărâre într-o problemă importantă să nu depășească opt pagini. Totodată, din 25 iunie 1954, materialele care erau supuse Secretariatului C.C. al P.M.R. trebuiau să dețină în momentul prezentării acceptul secretarilor responsabili de domeniul de activitate vizat de acestea. –Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R.*, p. 15.

executive ale partidului, organele locale, toate instituțiile din aparatul Comitetului Central constituiau forme organizatorice de manifestare a puterii Partidului Unic.

Un document foarte sugestiv redă orarul organelor și aparatului de partid stabilit în octombrie 1953[263]. Partidul funcționa practic 24 din 24 de ore, ceea ce demonstrează că își rezerva pentru sine autoritatea decizională asupra tuturor domeniilor din activitatea de partid și de stat.

Structuri politice	*Ziua de muncă*	*Observații*
La Comitetul Central al P.M.R. și instituțiile centrale de partid	Începea la ora 8^{00}. Se termina la ora 20^{00}. Pauza – 14^{00}-16^{00}. Sâmbăta–8^{00}-15^{00}.(fără pauză)	De aplicarea acestei hotărâri se ocupau șefii secțiilor C.C. al P.M.R., șefii instituțiilor centrale de partid, secretarii comitetelor regionale, raionale și orășenești ale P.M.R. Orarul intra în vigoare începând cu 15 octombrie 1953.
Comitetele și instituțiile de partid regionale, orășenești și raionale	8^{30}-20^{30} Pauza – 13^{00}-15^{00} Sâmbăta – 10^{00}-19^{00} Pauza- 13^{00}-15^{00} Zilnic după orele de lucru, ziua și noaptea, inclusiv duminica se asigurau activiști de serviciu, dintre membrii birourilor comitetelor regionale, raionale și orășenești și dintre șefii și adjuncții secțiilor.	
Secțiile C.C. al P.M.R.	Zilnic se asigura după orele de program un activist de răspundere, de serviciu pe secție.	
Cancelaria C.C. al P.M.R. și Secția Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R.	Asigurau zilnic câte un activist de răspundere de serviciu, după orele de lucru, și în cursul nopții, inclusiv duminica.	

c. Direcțiile și secțiile politice din instituțiile de stat

Rezoluția plenarei a V-a a C.C. al P.M.R. meționa că "acolo unde necesitățile o cer partidul creează forme organizatorice deosebite". Era cazul armatei și a trupelor M.A.I., unde - pentru conducerea activității politice și a vieții de partid - existau Direcția Politică Superioară pentru Armată și Direcția Generală Politică pentru M.A.I. Acestea funcționau cu drepturi de secții ale Comitetului Central. De asemenea, astfel de structuri politice erau create și în alte domenii de maximă importanță pentru Partidul-Stat. Se înființau direcții politice pe lângă Departamentul C.F.R., în cadrul Ministerului Agriculturii[264] pentru S.M.T. și Gospodăriile Agricole de Stat și în cadrul

[263] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr.47/1953, f. 1-2.
[264] Detalii legate de aceste structuri vom oferi în cuprinsul capitolului III.

Serviciului Muncii de pe lângă Ministerul Construcţiilor, cu rol de a conduce munca politică de masă pentru realizarea sarcinilor ce stau în faţa acestor instituţii[265].

În şedinţa Biroului Organizatoric din 5 iulie 1950, prezidată de Vasile Luca, a fost prezentat Poiectul de hotărâre a C.C. al P.M.R. asupra măsurilor de îmbunătăţire a muncii de partid şi a muncii politice de masă la C.F.R., schema de organizare a Direcţiei Generale Politice, Direcţiilor regionale politice şi Secţiilor politice din cadrul Departamentului C.F.R.[266] Transportul feroviar era privit ca un domeniu extrem de important în dezvoltarea economiei naţionale: "El trebuie să asigure în momentul de faţă o normală circulaţie a bunurilor, să facă legătura între oraş şi sat precum şi între diversele sectoare economice". Această instituţie avea peste 120.000 de salariaţi, răspândiţi în întreaga ţară. Pentru a controla acest sector economic, ca urmare a deciziei Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R. s-a decis crearea secţiilor politice la C.F.R. La baza organizării acestor structuri stătea: "gigantica experienţă a secţiilor politice de pe lângă nodurile de cale ferată din U.R.S.S., care au jucat un rol important în organizarea celui mai înalt mod de exploatare al căilor ferate, cunoscut până în prezent"[267].

Atribuţiile secţiilor politice din principalele noduri de cale ferată – structuri locale	**Atribuţiile Direcţiilor Politice Regionale C.F.R. – structuri regionale**	**Atribuţiile Direcţiei Generale Politice de pe lângă Departamentul C.F.R. – structuri centrale**
Secţiile politice purtau răspunderea politică pentru realizarea hotărârilor partidului şi guvernului de către secţiile administrative ale C.F.R. (astfel structurile politice aveau drept de control asupra structurilor administrative). Asigurau: mobilizarea întregului personal din raza de activitate a secţiei, în vederea îndeplinirii prevederilor planului de stat, "educarea salariaţilor în spiritul unei atitudini conştiente faţă de muncă", desfăşurarea în bune condiţii a procesului de producţie intervenind pe lângă organele administrative ca acestea să ia măsuri ori de câte ori era nevoie, ridicarea calificării profesionale a	Aveau dreptul de a cunoaşte în întregime planul de exploatare al Direcţiei regionale respective. Prin munca politică de masă mobilizau forţele de conducere şi execuţie în sectoarele de bază ale C.F.R.-ului, pentru realizarea şi depăşirea planului fixat.	Se organiza "pe lângă departamentul C.F.R.", fiind condusă de un director general şi 2 locţiitori (unul dintre ei se ocupa cu munca organizatorică, iar celălalt cu munca de propagandă). Aceştia erau numiţi şi revocaţi de C.C. al P.M.R. Directorul general era locţiitorul ministrului adjunct al Departamentului C.F.R., căruia i se subordona. Directorul general al Direcţiei Generale Politice de pe lângă Departamentul C.F.R. activa sub conducerea directă a C.C. al P.M.R.

[265] Arhivele Naţionale ale României, *Stenogramele şedinţelor Biroului Politic şi ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III, p. 74-75.
[266] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 50/1950, f. 14-26.
[267] *Ibidem*, f. 15.

Atribuţiile secţiilor politice din principalele noduri de cale ferată – structuri locale	Atribuţiile Direcţiilor Politice Regionale C.F.R. – structuri regionale	Atribuţiile Direcţiei Generale Politice de pe lângă Departamentul C.F.R. – structuri centrale
personalului feroviar şi promovarea de noi cadre, popularizarea metodelor de lucru sovietice.		
Organizau, cu acordul Comitetelor judeţene de partid, orăşeneşti, raionale orăşeneşti sau de plasă consfătuiri ale activului de partid, sindical şi U.T.M. din unităţile C.F.R. pentru mobilizarea personalului C.F.R. în îndeplinirea planului de stat, creşterea producţiei, etc.	Alături de conducerile tehnice-administrative luau măsuri pentru prelucrarea planului şi controlau fiecare salariat asupra modului în care îşi îndeplinea atribuţiile.	Direcţia Generală Politică cunoştea sarcinile de plan ale Departamentelui C.F.R.
Răspundeau de buna funcţionare a activităţii organizaţiilor de partid şi de mase din unităţile C.F.R.	Instruiau şi mobilizau Secţiile politice ale C.F.R. pentru buna pregătire a personalului în scopul executării procesului de producţie.	Conducea şi organiza întreaga muncă politică de masă din unităţile C.F.R.
Colaborau cu structurile locale de partid, comitetele de partid orăşeneşti, raionale, de plasă.	Urmăreau permanent "ridicarea nivelului politic" al conducerilor administrative.	Mobiliza întreaga masă a salariaţilor pentru realizarea producţiei şi pentru buna funcţionare a căilor ferate.
Şefii secţiilor politice erau subordonaţi Direcţiei regionale politice de pe lângă Direcţia Regională C.F.R.	Avea obligaţia de a controla calitatea cadrelor din Direcţia regională C.F.R., "pentru ca în sectoarele hotărâtoare ale transportului, să fie puşi tovarăşi de încredere din punct de vedere politic şi bine pregătiţi din punct de vedere profesional".	Aparatul Direcţiei Generale Politice se compunea din: - Direcţiile regionale politice - Secţiile politice de pe cele 25 de noduri de cale ferată din ţară - Secţiile politice înfiinţate pe lângă Direcţia Ateliere, Direcţia Construcţii, Direcţia Întreprinderilor Anexe, - Serviciul Construcţii Canal-Dunăre Marea Neagră.
Şeful secţiei politice era locţiitorul şefului Serviciului Exterior de Exploatare. Numirea şi revocarea şefului Secţiei Politice C.F.R. se făcea doar cu aprobarea C.C. al P.M.R.	Direcţia Regională Politică răspundea alături de conducerea administrativă în faţa Departamentului C.F.R. de executarea la timp a sarcinilor trasate.	
Secţiile politice nu dădeau directive organelor administrative, întreaga lor activitate trebuind însă să fie	Directorul adjunct politic se subordona Direcţiei Generale Politice de pe lângă Departamentul C.F.R. şi era	Direcţia Generală Politică era compusă din: - Serviciul Instructaj

Atribuțiile secțiilor politice din principalele noduri de cale ferată – structuri locale	**Atribuțiile Direcțiilor Politice Regionale C.F.R. – structuri regionale**	**Atribuțiile Direcției Generale Politice de pe lângă Departamentul C.F.R. – structuri centrale**
îndreptată spre antrenarea organelor administrative pentru îndeplinirea sarcinilor trasate de Patidul-Stat.	locțiitorul cu munca politică al directorului regional C.F.R. Între directorul adjunct politic și directorul regionalei C.F.R. se stabileau relații de colaborare, și nu de substituire a primului (în realitate această prevedere era încălcată). Numirea directorului adjunct politic se făcea doar cu aprobarea C.C. al P.M.R.	- Serviciul de Propagandă - Serviciul Evidența Cadrelor - Secretariatul Direcției Generale Politice

Prevederile acestui regulament de funcționare erau destul de lacunare, permițând partidului comunist să-și exercite controlul asupra C.F.R.-ului. Personalul numeros din acest sector economic trebuia îndeaproape controlat de partid. Respectând prevederile plenarei a V-a a C.C. al P.M.R., în iulie 1951 a fost înființată Direcția Politică din cadrul Ministerului Transporturilor, în scopul "întăririi muncii politice de masă în rândul personalului din transporturile pe cale ferată, naval, rutier și aerian"[268]. Astfel, alături de secțiile și sectoarele politice de pe lângă unitățile de exploatare C.F.R. și întreprinderile de construcții feroviare, au fost înființate 6 sectoare politice (încadrate cu 27 de lucrători politici) pe lângă regionalele navigației civile (Constanța, Sulina, Galați, Brăila, Giurgiu și Turnu Severin) care își desfășurau activitatea în rândul muncitorilor de port (peste 12.700 muncitori, tehnicieni și ingineri) de pe raza regionalelor respective. În perioada 1951-1953, sectoarele politice coordonate de Direcția Politică au organizat învățământul de partid în unitățile de navigație, au participat la "demascarea elementelor dușmănoase care agitau muncitorii", au făcu propagandă politică. Existau totuși unele aspecte negative în activitatea acestor structuri, care nu se implicau suficient de îndoctrinarea marinarilor care "sunt rupți de viața politică și obștească a țării". În primele 5 luni ale anului 1954 s-au raportat 9 dezertări din rândul personalului navigant. Cauzele obiective ale acestor probleme constau în reorganizarea Ministerului Transportului care a determinat transferarea Direcției Politice pe lângă Ministerul Căilor Ferate. Structura politică era "ruptă de problemele specifice navigației". Sectoarele politice nu erau suficient verificate de organele teritoriale de partid. Pe cele 20 de vase maritime și fluviale care navigau în ape extrateritoriale nu existau organizatori de partid. În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 25 septembrie 1954 s-a aprobat desființarea acestor sectoare politice, răspunderile lor fiind preluate de organele teritoriale de partid.

[268] *Idem*, dosar nr. 112/1954, f. 3-6.

Direcția Politică a Ministerului Căilor Ferate a prezentat în ședința din 12 februarie 1954 un raport de activitate, (ședință la care a participat din partea Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Alexandru Moghioroș)[269]. Prerogativele reale ale acestei structuri politice reies din acuzele care îi erau aduse, acuze care nu vizau "munca politică" ci chestiuni concrete ce țineau de funcționarea acestui sector economic. Cadrele nu erau suficient de bine instruite și verificate de Direcție, căreia i se imputau: creșterea numărului de accidente și avarii de la 120 în anul 1950 la 137 în anul 1953, creșterea numărului de întârzieri la ieșirea locomotivelor din depou de la 3.933 în luna noiembrie 1952 la 8.988 în noiembrie 1953, defectarea vagoanelor în mers de la 6.277 în noiembrie 1952 la 9.328 în noiembrie 1953, cazuri de neglijență din partea personalului mișcării în 1952 – 4.424, iar în noiembrie 1953 – 7.939. În schema de organizare a Direcției Politice erau prevăzute 362 de persoane, însă în realitate activau doar 286[270]. Se impunea adoptarea unui nou regulament de funcționare a Direcției Politice și a secțiilor politice de la calea ferată. Secția Transporturi și Telecomunicații a C.C. al P.M.R. a supus spre aprobare, la data de 8 februarie 1956, materialul menționat Biroului Politic[271]. Principala noutate consta în faptul că Direcția Politică a căilor ferate lucra cu drept de secție a C.C. al P.M.R., răspunzând de activitatea sa în fața Comitetului Central al P.M.R. În linii mari, prerogativele structurilor nu s-au modificat substanțial, ele fiind "organe de partid create pentru conducerea muncii politice la calea ferată, în scopul îmbunătățirii continue a activității căilor ferate, a îndeplinirii și depășirii planului de transport". Direcția Politică și secțiile politice conduceau organizațiile de partid și de U.T.M și îndrumau organizațiile sindicale de la calea ferată (din stații, triaje, depouri, revizii de vagoane, ateliere de zonă, secții de întreținere a căii și de întreținere a clădirilor, secții de poduri, secții de telecomunicații și întreprinderi de construcții de pe teritoriul Direcției Regionale C.F.R.). Una din atribuțiile acestor structuri politice era: "întărirea conducerii unice în unitățile de cale ferată pentru asigurarea traducerii în viață a hotărârilor partidului și guvernului"[272]. Preemțiunea factorului politic față de cel administrativ este de la sine înțeleasă. Funcționând ca secție a C.C. al P.M.R., Direcția Politică avea prerogative sporite comparativ cu anul 1950: sprijinea promovarea unei "politici partinice" de cadre a Ministerului; *asigura repartizarea comuniștilor în puncte cheie ale transportului feroviar*, prin organele teritoriale de partid și de comun acord cu conducerile administrative respective. Relația dintre secțiile politice și organele teritoriale de partid era una de colaborare. Comitetele de partid regionale, raionale și orășenești aveau obligația de a susține activitatea secțiilor. Care erau relațiile acestor structuri cu organul de stat, Ministerul Căilor Ferate? Direcția Politică și secțiile politice lucrau permanent în strânsă legătură cu organele de conducere ale ministerului și ale direcțiilor regionale de cale ferată. Subordonarea organelor statului Direcției Politice și Secțiilor politice era o realitate,

[269] *Idem*, dosar nr. 18/1954, f. 8.
[270] *Ibidem*, f. 86.
[271] *Idem*, dosar nr. 181/1956, f. 1-6.
[272] *Ibidem*, f. 2.

consemnată și în textul regulamentului: "Organele de conducere de la calea ferată trebuie să informeze Direcția Politică și Secțiile Politice asupra problemelor principale legate de buna desfășurare a activității căilor ferate și să ceară ajutorul pentru luarea măsurilor politice și organizatorice corespunzătoare de către organizațiile de partid și de masă". Menținând același stil lacunar în redactarea actelor oficiale, s-a perpetuat următoarea prevedere: "Direcția Politică și Secțiile Politice nu trebuie să se substituie organelor de conducere de la calea ferată și nici să se transforme într-o anexă a lor". Specificările ulterioare nu și-ar mai avea rostul dacă rolul acestor structuri s-ar fi limitat strict la coordonarea activității politice a organizațiilor de partid: lucrătorii Direcției Politice și ai Secțiilor Politice (care figurau încadrați în schema ministerului Căilor Ferate) "trebuiau să cunoască sistemul de funcționare a căilor ferate, tehnica și economia căilor ferate, regulile de exploatare tehnică și regulamentele de specialitate ale ramurii în care activau". Schema de funcționare a Direcției Politice se simplifica: avea în componență 2 secții, organizatorică și de propagandă și agitație și un grup de instructori teritoriali.

Semnalăm în acest context o situație aparte. Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. i-a fost înaintată în ședința din 12 octombrie 1951 propunerea de înființare a unei direcții politice în cadrul Ministerului Poștelor și Telecomunicațiilor[273]. Liderii Partidului-Stat nu au considerat însă necesară crearea structurii politice. Problema survenea în urma reorganizării organelor administrației de stat, prin divizarea Ministerului Transporturilor și Telecomunicațiilor în Ministerul Transporturilor și Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor. Iată cum explica Teohari Georgescu respingerea proiectului: "Pentru ministerul Telecomunicațiilor situația este cu totul alta: personalul stă fixat pe locul de muncă, nu are nici pe departe numărul de muncitori și funcționari ai Transporturilor și din această cauză credem că crearea unei direcții politice ar putea să creieze foarte multe încurcături". Gheorghe Apostol împărtășea aceeași idee, însă insista asupra importanței personalului Telecomunicațiilor: "Nu-i just să avem o direcție politică așa cum e la C.F.R., totuși acestui personal trebuie să i se dea o atenție deosebită. Zilele trecute cineva m-a înjurat la telefon de câteva ori. Au fost prinși, sunt membri de partid serioși, muncitori, tehnicieni de la controlul telefoanelor. Când s-a cercetat mai bine, s-a descoperit că unul dintre ei a fost agent electoral național-țărănist. Dacă astfel de oameni sunt la controlul telefoanelor, sau poate în alte munci de răspundere, vedeți că trebuie dată o atenție foarte serioasă personalului de la telefoane, pentru că poate să ne facă mari bucluri". În realitate, decizia Biroului Organizatoric a fost influențată de faptul că în structura ministerului sovietic al Telecomunicațiilor nu exista direcție politică. S-a hotărât retragerea proiectului de hotărâre a C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la înființarea Direcției politice, Secretariatul primind sarcina de a trimite organizatori de partid ai C.C. în instituțiile importante ale ministerului, pentru îmbunătățirea muncii organizațiilor de partid. Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor trebuia să înființeze școli de calificare, cu elemente cinstite, pentru a pregăti

[273] *Idem*, dosar nr. 42/1951, f. 1-4.

cadre noi și pentru a înlocui "elementele dușmănoase din posturile de comandă". Documentul prezintă Biroul Organizatoric într-o ipostază inedită, el refuzând practic un material pregătit de Secretariatul C.C. al P.M.R. Semnificația sa rezidă și în faptul că ilustrează cât de mult conta pentru comuniștii români împărtășirea experienței sovietice în planul formelor organizatorice, fără a ieși din tipare.

Prin intermediul acestor structuri politice Partidul-Stat și-a exercitat controlul asupra organelor de coerciție, precum și asupra sectoarelor economice[274] de bază ale statului de democrație populară. Reorganizarea structurală a Partidului Muncitoresc Român i-a oferit acestuia autonomie și implicit prin instituționalizarea sa el a căpătat forță. Mesajul final al rezoluției plenarei a V-a pleda pentru un partid atotputernic[275].

d. Secțiile C.C. al P.M.R. în perioada 1952-1965

În perioada 1950-1965, aparatul C.C. al P.M.R. a fost reorganizat în repetate rânduri pentru a corespunde etapelor traversate de statul de democrație populară. Dintr-o statistică a funcțiilor[276] din 10 ianuarie 1952 aflăm structura organizatorică a aparatului C.C. precum și numărul persoanelor din nomenclatură[277]:

Structura politică	***Șef secție/adjuncți***[278]	***Nr. de funcții din nomenclatura C.C. al P.M.R.***
Comisia Controlului de Partid[279]	Constantin Pârvulescu Vasile Vâlcu	48

[274] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III, p. 75. Pentru asigurarea unei conduceri directe a acelor întreprinderi care prezentau o importanță deosebită, Comitetul Central trimitea organizatori de partid ai C.C. pentru coordonarea organizațiilor de partid respective. Partidul-Stat deținea controlul și la nivel local, unde Comitetele Județene puteau proceda în mod similar în cazul întreprinderilor de importanță locală. Organizatorii se subordonau comitetului de partid ierarhic superior organizației pe care o conduceau.

[275] "Proletariatul are nevoie de partid nu numai pentru cucerirea dictaturii, ci mai ales pentru menținerea dictaturii, pentru consolidarea și lărgirea ei în interesul victoriei complete a socialismului"; "măsurile de îmbunătățire a muncii organizatorice de partid propuse aici trebuie să contribuie la creșterea forței partidului, la întărirea și mai mare a unității rândurilor sale" – A.N.I.C. – *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 198/1950, f. 34.

[276] Lista funcțiilor care intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R., evidențiază una din practicile prin care Partidul Muncitoresc Român controla toate domeniile vieții de stat. Secțiile C.C. al P.M.R. aveau prerogativa de a desemna conducerea instituțiilor statului democrat popular.

[277] *Ibidem*, f. 9; În anul 1951, Partidul Muncitoresc Român a publicat "Regulamentul de funcționare a aparatului C.C. al P.M.R", cu titlul de material strict confidențial/numai pentru uz intern.

[278] *Idem*, dosar nr. 152/1952, f. 11-12.

[279] Intrau în nomenclatura C.C.: vicepreședinții Comisiei Controlului de Partid, responsabilii de sectoare, instructorii Comisiei Controlului de Partid, referenții primi, președinții colegiilor de partid de pe lângă Comitetele de Partid Regionale, *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 181/1952, f. 10. Dintr-un raport de activitate al Comisiei Controlului de Partid pe anul 1953, aflăm că anual ea soluționa 1500 de cazuri de excluderi/confirmări a membrilor de partid. Pentru a se evita supraaglomerarea acestei structuri la nivel central erau responzabilizate Colegiile de partid din teritoriu. Ele erau obligate să sesizeze la timp Comisia și organele locale de partid despre abaterile săvârșite de membrii și activiștii din aparatul de partid și de stat, pentru luarea de măsuri. Colegiile de partid trebuiau să prezinte rapoarte periodice Comitetului de Partid regional. Și organele locale aveau un rol în buna funcționare a Comisiei Controlului de Partid. Astfel, Comitetele de Partid regionale și raionale confirmau în cel mai scurt timp

Structura politică	***Șef secție/adjuncți***[278]	***Nr. de funcții din nomenclatura C.C. al P.M.R.***
Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M.	Dumitru Petrescu, Anton Moldoveanu, Petre Lupu, Gheorghe Marussi, Nicolae Guină, Raia Vidrașcu	1673
Secția Propagandă și Agitație	Leonte Răutu, Ofelia Manole, Cornel Onescu, T. Cârciumărescu, Mihai Roller	848
Secția Industrie Grea	Mihai Gavriliuc, Dumitru Zaharia	373
Secția Industrie Ușoară	Elena Tudorache Constantin Teodoru	120
Secția Plan-Finanțe-Comerț	Ladislau Vass Petre Costache	614
Secția Agrară	Pavel Chirtoacă	1319
Secția Administrativ – Politică	Alexandru Drăghici Alex. Demeter	1548
Secția Relațiilor Externe	Ghizella Vass, Magda Drăghici	66
Secția Cadrelor de Partid din Exterior	-	584
Sectorul de Verificare a Cadrelor[280]	Al. Rogojinschi, Mirel Costea	30
Secția Gospodăriei de Partid	Simion Babenco, Mauriciu Novac	60
Cancelaria Secretariatului	Raia Vidrașcu, M. Laibovici	24
Total		**7307**

Un material extrem de interesant din 21 iunie 1952 oferea informații cu privire la compoziția cadrelor secțiilor C.C. al P.M.R.[281]. Din cei 488 membri de partid (șefi de

hotărârile de sancționare și excludere date de organizațiile de bază și le comunicau la centru. – *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 90/1953, f. 10-11.

[280] Dintr-un plan de lucru pe trimestrul aprilie – iunie 1953 al Sectorului de Verificare a Cadrelor aflăm că această structură politică urma să verifice un număr de 579 persoane: 140 – verificări în aparatul central (Secția Organelor conducătore - 45, Secția de Propagandă și Agitație – 12, Secția Literatură și Artă – 7, Secția Știință și Învățământ – 4, Secția Industrie Grea – 5, Secția Transport și Telecomunicații – 9, Secția Industrie Ușoară – 2, Secția Plan-Finanțe-Comerț - 7, Secția Agrară – 4, Secția Administrativ-Politică – 7, Secția Femei – 5, Secția Externă – 1, Sectorul de Verificare – 10, Cancelarie – 21, Arhivă - 4); 335 - verificări de cadre din regiuni care intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R., care făceau parte din organele conducătoare de partid și aparatul lor; 70 – verificări în aparatul de stat (Ministerul Industriei Metalurgice – 6, Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice – 4, Ministerul Industriei Petrolului – 3, Ministerul Industriei Cărbunelui – 1, Ministerul Construcțiilor – 5, Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei, Celulozei – 2, Comitetul GeologicSovro – 3, Sovromuri – 1, Ministerul Căilor Ferate – 2, Ministerul Transporturi Aeriene și Navale – 1, Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor – 1, Ministerul Industriei Ușoare – 2, Ministerul Industriei Alimentare – 1, Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei Locale – 1, U.C.E.C.O.M. – 3, C.S.P. – 6, Ministerul Comerțului Interior - 2, Centrocoop - 4, Direcția Generală a Rezervelor de Materiale – 2, Ministerul Agriculturii – 2, Ministerul Gospodăriei Silvice – 1, Ministerul Controlului de Stat – 1, Ministerul Comerțului Exterior – 1, Comitetul pentru Învățământ Superior – 1, Consiliul de Miniștri – 3, alte verificări – 11; erau verificate și 34 de cadre din conducerea presei centrale, edituri, radio și altele). Sectorul de verificare a cadrelor era ajutat și de 2 activiști ai Secției de Propagandă și Agitație, el dispunând de 38 cadre. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 32/1953, f. 6-7.

secție și adjuncți secție, șefi de sectoare și adjuncți sectoare, instructori), 337 erau membri de partid din perioada 1945-1949. Jumătate dintre ei (244) aveau experiență în munca organizațiilor de partid și de masă, de la 1 la 5 ani. Din cei 488 de activiști, 418 aveau o vechime în aparatul C.C. de la 3 luni la 2 ani (din care 203 – 1 an, 153 – 2 ani). Majoritatea activiștilor se încadrau în media de vârstă 30-40 ani (209), 142 – în media 25-30 ani, 107 – 40-50 ani, 23 – 20-25 ani, 7 – peste 50 ani. Raportat la naționalitate erau: români – 285, maghiari – 49, evrei – 137, slavi – 15, alte naționalități – 2 (rezultă că 49,51% dintre activiștii Comitetului Central erau de altă naționalitate). În privința studiilor generale, 159 aveau studii elementare, 151 – studii medii neterminate, 100 – școli medii, 25 școala superioară neterminată și doar 53 - școala superioară. Activiștii Comitetului Central au absolvit învățământul de partid după cum urmează: 39 – Școala A.A. Jdanov, 51 – Universitatea "Ștefan Gheorghiu", 13 – Școala Centrală în limba maghiară, 147 – Universitatea serală de marxism-leninism, 20 – Școala de 6 luni, 43 – Școala de 3 luni, 1 – Școala medie a organizațiilor de masă, 3 – Școli în U.R.S.S., 171 – fără școală. Concluzia acestui studiu era că activiștii aparatului C.C. nu beneficiau toți de pregătire politică (din cele 488 cadre, 171 nu terminaseră nici o școală de partid), și nici de o pregătire profesională corespunzătoare. Originea proletară a activiștilor aparatului central era dominantă (179 – muncitori, 99 - țărani săraci, 34 - țărani mijlocași, 69 – funcționari, 13 – intelectuali, 2 – tehnicieni, 35 – mici meseriași, 53 – mici comercianți, 1 – alte îndeletniciri, 3 – clase exploatatoare). Această situație "Punea la ordinea zilei problema calificării activiștilor în aparatul C.C., ce va contribui la ridicarea nivelului general al muncii". Sistemul învățământului seral și prin corespondență era oferit ca alternativă pentru îmbunătățirea calității cadrelor din componența secțiilor Comitetului Central[282].

În perioada 1952-1965 numărul secțiilor s-a modificat prin comasarea unora, crearea de secții noi, trecerea unor sectoare de la o secție la alta (s-a plecat în 1950 de la 10 secții, 2 comisii și Cancelaria)[283]:

---

[281] *Idem*, dosar nr. 122/1952, f. 1-9.

[282] Pe baza hotărârii C.C. al P.M.R. din 8 septembrie 1953, "Cu privire la pregătirea și perfecționarea cadrelor de partid și de stat cu munci de conducere", în anul școlar 1953-1954 s-au reorganizat școlile de partid. În planul de școlarizare s-a prevăzut ca prin cele 10 școli regionale de partid de 1 (un) an să treacă un număr de 1023 cadre. Cei 949 absolvenți au fost repartizați în următoarele structuri politice: 8 – activiști în aparatul C.C. al P.M.R., un organizator de partid al C.C. al P.M.R., 4 - șefi de secție la comitetele de partid regionale, 161 – activiști în cadrul comitetelor regionale de partid, 35 – asistenți la școli de partid regionale, 27 – ziariști la organe locale de presă, 2 – prim-secretari ai comitetelor orășenești și raionale, 117 – secretari și șefi de secție ai comitetelor de partid orășenești și raionale, 334 – instructori și alți activiști ai comitetelor de partid orășenești și raionale, etc. Accesul în aparatul Comitetului Central, în funcțiile de conducere a organelor locale era asigurat de absolvirea instituțiilor superioare de învățământ de partid. Din școlile regionale de 1 an erau selectate cadrele din "eșalonul 3". – *Idem*, dosar nr. 62/1955, f. 6 și f. 8.

[283] Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R.*, p. 18-25; A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 53/1954, f. 1-2.

Anul	Secțiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secții nou create
1952	Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. se împărțea în trei secții[284]: Secția de Propagandă și Agitație (șef – Leonte Răutu) Secția de Artă și Literatură (Constanța Crăciun) Secția Știință și Învățământ (Mihai Roller) Secția Cadrelor de Partid din Exterior se înlocuia cu Sectorul Afacerilor Externe și al Comerțului Exterior (Ady Ladislau - șef sector)[285] Secția Plan-Finanțe-Comerț s-a reorganizat. 1. Sectorul cooperație de producție meșteșugărească a trecut la Secția Industrie Ușoară 2. Sectorul Prevederilor sociale a trecut la Secția Admistrativ politică. 3. Sectorul de Comerț Exterior a trecut la Secția Externă a C.C. 4. I-au fost trecute în domeniul de activitate instituții nou înființate: Comitetul de Stat al Aprovizionării Direcția Centrală de Statistică Comisia de State Comisia de Colaborare Tehnico-Științifică Direcția Generală de Prețuri	Secția Transport și Telecomunicații, cu următoarele sectoare (se desprindea din secția Industrie Grea - șef secție Constantin Scarlat): - Căi ferate și metrou - Transport naval și aerian - Drumuri și poduri și transport auto - Telecomunicații - Evidența cadrelor. Șef secție – Dumitru Zaharia
1953	Secției Industrie Grea a C.C. al P.M.R. i s-au adăugat încă trei sectoare: 1. Mine 2. Fabricație specială 3. Rezervele de muncă	-
1954[286]	a. Secția de Propagandă și Agitație s-a unificat cu Secția Științe și Învățământ, sub numele de *Secția de Propagandă și Agitație*. b. Secția Industrie Grea s-a unit cu Secția Transport și Telecomunicații, rezultând *Secția Industrie Grea și Transport*.	-

[284] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 140/1952, f. 1.

[285] *Ibidem.*

[286] În anul 1954 aparatul central cuprindea următoarele secții: 1. Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M (șef – Nicolae Goldberger), 2. Secția de Propagandă și Agitație (Leonte Răutu), 3. Secția Agrară (Ene Constantin), 4. Secția de Industrie-Grea și Transport (Scarlat Constantin), 5. Secția Bunuri de Larg Consum (Ileana Răceanu), 6. Secția Administrativă (Niculae Iani), 7. Secția Relațiilor Externe (Ghizela Vass), 8. Secția Muncii de Partid în rândul Femeilor (Aneta Ștefănescu), 9. Direcția Treburilor C.C. al Partidului (Petre Lupu), 10. Sectorul de Verificare a Cadrelor (Ion Guran), 11. Direcția Superioară Politică a Armatei, 12. Direcția Politică a M.A.I. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 208/1954, f. 2-3.

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
	Schema urma să fie completată cu încă un instructor la Sectorul Lemn şi Industrie Forestieră şi cu 2 referenţi la secretariatul tehnic al secţiei. c. Secţia Industrie Uşoară şi-a schimbat numele în *Secţia Bunuri de Larg Consum*, adăugându-i-se două noi sectoare: Comerţ. Cooperaţie. Trebuia mărit numărul de instructori la sectoarele cooperaţie şi aprovizionare. d. Secţia Administrativ Politică şi-a schimbat denumirea în *Secţia Administrativă*, preluând şi sectoarele Plan-Finanţe. e. Secţia Relaţiilor Externe prelua sectoarele: Comerţul exterior. Afacerile externe. f. Secţia agrară prelua Direcţia Politică a S.M.T. Se desfiinţa grupul de instructori ai secţiei, iar cei 12 activişti propuşi urmau să fie încadraţi în sectoare, pentru a întări sectoarele G.A.C, întovărăşiri şi G.A.C. g. Cancelaria şi Secţia Gospodăriei de Partid s-au contopit în *Direcţia Treburilor C.C. al P.M.R.* h. Secţia Muncii de Partid în Rândul Femeilor. i. A fost creat un sector pentru a controla munca Sfaturilor Populare în domeniul muncii în rândurile femeilor. j. S-a desfiinţat funcţia de adjunct al şefului de sector. k. Secţia Organelor Conducătoare de partid, Sindicale şi de U.T.M. mărea schema de încadrare cu doi activişti la Sectorul Sfaturi Populare, un activist la Sectorul Organelor Sindicale, şi 2 cadre la Sectorul Organelor U.T.M.	
1955[287]	**Ianuarie 1955** – Secretariatul a hotărât restructurarea aparatului de partid pentru o	Secţia Cadre[290], cu următoarele sectoare:

[287] Şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 7 octombrie 1955 a hotărât adoptarea unor măsuri pentru îmbunătăţirea structurii aparatului C.C. al P.M.R. – *Idem*, dosar nr. 76/1955, f. 1-2.

[290] Regulamentul de funcţionare a secţiei cadre a C.C. al P.M.R. din 30 iulie 1955 preciza scopul acestei structuri politice: controla modul în care erau aplicate hotărârile C.C. al P.M.R. cu privire la munca de cadre de către organele de partid, de stat şi organizaţiile de masă, asigura verificarea cadrelor din nomenclatura C.C. al P.M.R., în vederea numirii lor în funcţii; ţinea evidenţa cadrelor din nomenclatura C.C. şi păstra dosarele personale ale acestora; întocmea situaţii statistice despre compoziţia socială, naţională, fluctuaţia cadrelor din nomenclatura C.C. Semestrial prezenta

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
	mai bună funcţionare a comitetelor raionale săteşti, numărul instructorilor raionali crescând de la 1422 la 2400. Pentru a nu se încărca schema de personal s-a decis micşorarea numărului de funcţii din structura aparatului central şi raional (erau vizaţi cei de la birouri). Astfel, la 3 februarie, schema de 134 de cadre ale Secţiei Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M. a C.C. al P.M.R. era redusă cu 27 persoane. Din reducerile efectuate, 20 de instructori erau trimişi "pentru întărirea muncii de partid în raioanele săteşti"[288]. Reducerea schemei de organizare a Direcţiei Treburilor C.C. al P.M.R. cu 14 funcţii, reprezentând 17% din totalitatea numărului de membri[289]. Alte măsuri: La **12 aprilie** Secretariatul a aprobat crearea funcţiei de prim-adjunct al şefului secţiei la Industrie Grea şi Transport, Agrară şi Bunuri de Consum şi Plan-Finanţe. Secţia de Propagandă şi Agitaţie era împărţită în: Secţia de Propagandă şi Agitaţie. Secţia Ştiinţă şi Cultură (Pavel Ţugui). Secţia Ştiinţă şi Cultură se împărţea în: Secţia Ştiinţă şi Cultură Secţia Şcoli Secţia Industrie Grea şi Transport s-a despărţit în trei secţii: Secţia Industrie Grea Secţia Transport şi Telecomunicaţii Secţia Construcţii Secţia Bunuri de Consum-Plan-Finanţe s-a scindat în: Secţia Bunuri de Consum Secţia Plan-Finanţe Secţia Relaţiilor Externe s-a împărţit în: Secţia Relaţiilor Externe	a. Sectorul muncii de cadre din aparatul de partid şi organizaţii de masă. b. Sectorul muncii de cadre din sectorul de stat. c. Sectorul de verificare a cadrelor. d. Sectorul de evidenţă.

Comitetului Central situaţia statistică a cadrelor din nomenclatura C.C., iar anual prezenta o dare de seamă privitoare la toate cadrele din aparatul de partid, de stat şi organizaţii de masă. – Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, p. 344.

[288] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 85/1955, f. 1.

[289] *Idem*, dosar nr. 86/1955, f. 7. Activiştii Direcţiei Treburilor disponibilizaţi erau direcţionaţi spre comitetele raionale săteşti (Constantin Manea, adjunct al şefului sectorului special era propus pentru funcţia de secretar al comitetului raional cu probleme de propagandă, Traian Pătraşcu – instructor, putea îndeplini funcţia de secretar cu probleme organizatorice, etc.).

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
	Direcţia Cadrelor din Exterior A fost desfiinţată Secţia Muncii de Partid în Rândul Femeilor, activitatea sa fiind preluată de un sector din structura Secţiei Organelor Conducătoare de partid, Sindicale şi de U.T.M.	
1956	Secţia Administrativă se reorganiza. Sectoarele secţiei erau cu mult mai specializate comparativ cu prevederile regulamentului de funcţionare din 1950[291]: Sectorul Armată de Uscat. Sectorul Aviaţie, Apărarea Antiaeriană a Teritoriului şi Marină Sectorul de Securitate Sectorul Trupe M.A.I., Miliţie, Penitenciare, Lagăre şi Colonii Sectorul Justiţie Sectorul Sănătate Sectorul Sport şi A.V.S.A.P. Secretariatul	Se înfiinţa *Direcţia de Propagandă şi Cultură a C.C. al P.M.R.* (o nouă structură politică alcătuită din structuri preexistente), care includea: Secţia de Propagandă şi Agitaţie. Secţia de Ştiinţă şi Cultură (Pavel Ţugui). Secţia de Şcoli (Costin Nădejde). Direcţia era condusă de Leonte Răutu.
1957	În şedinţa Secretariatului din **7 ianuarie 1957** s-a hotărât să se creeze în aparatul Comitetului Central, un organism (direcţie, secţie sau comisie), care să concentreze activitatea secţiilor economice: Industrie Grea, Transport şi Telecomunicaţii, Construcţii, Bunuri de Consum, Plan-Finanţe. "Prin aceasta s-ar putea obţine şi o reducere simţitoare a aparatului şi o îmbunătăţire calitativă a controlului de partid în diferite sectoare ale economiei"[292]. Septembrie - Au fost desfiinţate sectoarele de verificare a cadrelor din secţiile C.C. al P.M.R., de la comitetele regionale de partid, fiind incluse în cadrul secţiilor organizatorice. Au fost operate modificări la nivelul funcţiilor de conducere. Şefa Secţiei Bunuri de Consum, Ileana Răceanu, a fost înlocuită cu Gheorghe Stoica[293]. Secţia Organelor de Partid a C.C. al P.M.R. îşi lua denumirea de "Secţia Organizatorică a C.C. al P.M.R." şi se reorganiza[294]. Se desfiinţau următoarele sectoare:	-

[291] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 131/955, f. 2-3.
[292] *Idem*, dosar nr. 2/1957, f. 2.
[293] *Idem*, dosar nr. 5/1957, f. 10.
[294] *Idem*, dosar nr. 66/1957, f. 3-4; Şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 10 ianuarie 1957.

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
	Sectorul chestiuni statutare, Sectorul Sfaturi Populare, Sectorul Organelor sindicale, Sectorul Organelor U.T.M. Sectorul pregătirea şi perfecţionarea cadrelor (care se ocupa de şcolile de partid, inclusiv Şcoala Superioară "Ştefan Gheorghiu") trecea de la Secţia Organizatorică la Secţia Propagandă şi Agitaţie. Instructorii teritoriali ai Secţiei organizatorice urmau să se ocupe de controlul conducerii de către partid a Sfaturilor Populare. Se desfiinţau din cadrul Secţiei de Propagandă şi Agitaţie a C.C. al P.M.R.: Sectorul muncii politice de masă şi Sectorul muncii culturale de masă. Se reducea numărul instructorilor, secţia nemaiavând instructori teritoriali pentru fiecare regiune. Secţia de Cadre se desfiinţa "pentru că nu poate să asigure controlul aplicării politicii de cadre a partidului în diferite sectoare, ci se rezumă în fapt aproape exclusiv la verificarea trecutului politic al cadrelor"[295]. În locul secţiei se înfiinţa un Sector de Verificare a cadrelor al C.C. al P.M.R. Sectorul de evidenţă a cadrelor trecea de la fosta Secţie de Cadre la Secţia Organizatorică.	
1958	În contextul declanşării celui de-al doilea val de teroare, Partidul-Stat avea nevoie de sprijinul unei structuri politice puternice care să controleze organele de coerciţiei precum şi justiţia. Astfel, Secţia Administrativă era criticată pentru neîndeplinirea propriei meniri: "Aş vrea să subliniez lipsa Secţiei Administrative a C.C. al P.M.R. care are sarcina să exercite control asupra tuturor acestor organe de justiţie şi procuratură, a exercitat un control slab, n-a sesizat gravitatea stărilor de lucruri ce există în cadrul organelor de justiţie şi procuratură, a dovedit atitudine liberalistă, împăciutoristă faţă de justiţie"[296].	Se înfiinţa Direcţia Organizatorică prin unificarea Secţiei Organizatorice cu Secţia Administrativă[297]. S-a introdus funcţia de adjunct al şefului Direcţiei Organizatorice pentru Problemele MFA şi MAI. Sectorul cadrelor din MFA şi MAI verifica şi cadrele din aparatul de stat, purtând denumirea de Sectorul cadrelor din aparatul de stat. Sectorul muncii de partid din MFA şi MAI a fost înlocuit cu un grup de 12 instructori, care

[295] *Ibidem*, f. 48.
[296] *Idem*, dosar nr. 61/1958, f. 22-23; autorul declaraţiei era Nicolae Ceauşescu şi a fost făcută în şedinţa Secretariatului C.C. al P.M.R. din 18 iunie 1958.
[297] *Idem*, dosar nr. 26/1958, f. 1 – Decizie luată în şedinţa Biroului Politic din 6 octombrie 1958.

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
		controlau aplicarea hotărârilor guvernului în armată şi miliţie.
1959	Secţia de Şcoli era reorganizată pe sectoare[298]: Sectorul programelor şi manualelor şcolare Sectorul şcolilor de cultură generală Sectorul şcolilor profesionale şi tehnice	
1961	-	Se înfiinţa un Sector Medical independent în cadrul aparatului Comitetului Central[299]. Avea drept de control asupra Ministerului Sănătăţii şi Crucii Roşii. Vechiul Sector medical din cadrul Secţiei de Ştiinţă şi Cultură se desfiinţa.
1965[300]	**29 martie** A fost desfiinţată Direcţia Organizatorică, secţiile devenind autonome. Grupului de instructori pentru controlul muncii de partid la MFA şi MAI a preluat denumirea de Grupul de instructori pentru controlul muncii de partid la MFA şi MAI A fost desfiinţată şi Direcţia de Propagandă şi Cultură. Secţia de Propagandă şi Agitaţie a fost divizată în: Secţia de Propagandă şi Agitaţie Secţia de Presă şi Edituri **27 mai**[301] Desfiinţarea Direcţiei Economice a C.C. al P.M.R., şi înfiinţarea următoarelor secţii economice ale Comitetului Central: Secţia Metalurgie-Chimie (cu sectoarele: Metalurgie, Construcţii de Maşini, Petrol, Chimie).	

[298] *Ibidem,* p. 24 – secţia avea sarcina de a controla aplicarea hotărârilor partidului şi guvernului în domeniul învăţământului de cultură generală, profesional şi tehnic. Prin controlul exercitat asupra principalelor instituţii din sistemul de educaţie, Partidul-Stat îşi asigura dominaţia şi în acest segment al vieţii de stat.

[299] *Idem*, dosar nr. 17/1961, f. 1.

[300] *Idem*, dosar nr. 42/1965, f. 55, 56, 57. Modificările au fost dezbătute în şedinţa Biroului Politic din 29 martie 1965. Stenogramei îi era anexată şi lista secţiilor Comitetului Central existente la acea dată: 1. Secţia Organizaţiilor de partid (Virgil Trofin), 2. Secţia Organizaţiilor de Masă, 3. Secţia Cadre, 4. Secţia pentru Controlul Muncii la M.F.A., M.A.I. şi Justiţie, 5. Grupul de instructori teritoriali (Gheorghe Petrescu), 6. Secţia de Propagană şi Agitaţie, 7. Secţia de Presă şi Edituri (Sion Bujor), 8. Secţia de Ştiinţă şi Artă, 9. Secţia de Învăţământ şi Sănătate, 10. Secţia Relaţiilor Externe, 11. Direcţia Economică, 12. Direcţia Treburilor C.C. al P.M.R., 13. Secţia Gospodăriei de Partid.

[301] *Idem*, dosar nr. 73/1965, f. 3-4. Decizie luată în şedinţa Biroului Politic din 27 mai 1965.

Anul	Secţiile/Modificări survenite în aparatul Comitetului Central	Secţii nou create
	Secţia Energetică, Construcţii şi Transporturi (Mine, Geologie, Energie Electrică, Construcţii, Transporturi şi Telecomunicaţii). Secţia Bunuri de Consum (Bunuri de Consum, Economia forestieră, Comerţ şi Prestaţii Servicii). Secţia Plan-Finanţe (Plan, Finanţe, Bănci, Preţuri, Forţă de Muncă, Nivel de Trai). **25 octombrie**[302] Secţia de Ştiinţă şi Artă se diviza în: Secţia de Ştiinţă (18 activişti) Secţia de Cultură (16 activişti)	

Încă de la începutul anului 1955, aparatul Comitetului Central a fost supus unor modificări semnificative, care au avut menirea de a-i eficientiza activitatea. Hotărârea nr. 123 a Biroului Politic din 23 februarie 1955 a stabilit[303]:

• Reducerea schemei aparatului C.C. al P.M.R. cu 160 de funcţii faţă de schema aprobată pentru anul precedent.

• Reducerea schemei instituţiilor centrale de partid: Scânteia, Institutul de Istorie, Muzeul Lenin-Stalin, Şcoala Superioară de Partid "Ştefan Gheorghiu", Şcoala Superioară de Ştiinţe Sociale "A. A. Jdanov", "Lupta de clasă", Muzeul de Istorie a Partidului, cu 116 funcţii faţă de schema aprobată în 1954.

• Reducerea schemei aparatului de deservire a C.C. al P.M.R. cu 123 de funcţii.

• Despărţirea Secţiei de Propagandă şi Agitaţie în două secţii (deja menţionată).

• Înfiinţarea Secţiei de Cadre a C.C. al P.M.R. (Sectorul de Verificare a Cadrelor intra în compunerea Secţiei nou create, iar sectoarele de evidenţă a cadrelor din Secţiile C.C. al P.M.R. se desfiinţau, în fiecare secţie rămânând un singur activist care ţinea evidenţa cadrelor din nomenclatura de care răspundea secţia respectivă).

Aşadar, aparatul Comitetului Central, în februarie 1955, avea 12 secţii, un Sector independent (Sinteză), aparatul Comisiei Controlului de Partid, aparatul Comisiei Centrale de Revizie, Biblioteca C.C. al P.M.R. totalizând 745 funcţii şi aparatul de deservire[304]. Pentru aparatul de partid erau astfel remuneraţi 1.271 de activişti, faţă de

[302] *Idem*, dosar nr. 147/1965, vol. I, f. 8-11. Pentru îmbunătăţirea structurii aparatului de partid a Comitetului Central celelalte secţii au solicitat suplimentarea numărului de activişti.

[303] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 85/1955, f. 7-8, 13-15.

[304] Schema de organizare a personalului de deservire a C.C. al P.M.R. aprobată de Biroul Politic în octombrie 1955 includea 526 de persoane, respectiv: 5 şefi serviciu, un inginer, un contabil principal, 11 contabili, un şef centrală, 4 controlori mecanici, 7 inspectori spaţiu locativ, 9 administratori sedii, 2 casieri, 1 planificator, 1 responsabil restaurant, 1 maestru bucătar şef, 7 maeştri bucătari, 16 bucătari, 2 maeştri cofetari, un cofetar, un referent tehnic, 3 mecanici centrală telefon, 19 intendenţi, un responsabil amenajări, 2 referenţi administrativi, 3 controlori pază, un mecanic calorifer, 1 mecanic, 3 instalatori, un şef grupă întreţinere, un magazioner şef, 7 gestionari, 5 magazioneri, 2 responsabili bufete, 2 electricieni, un şef depozite, 1 şef depozite, 3 bonieriste, 2 achizitori, 11 operatoare telefon, 5 operatori cinematograf, 2 distribuitori, 3 ospătari, 10 bufetiere, o soră copii, 4 marinari, 3 frizeri, o

1.554 aprobați în 1954. Astfel 20% din personalul restructurat era folosit în mediul raional.

În octombrie 1955 numărul secțiilor C.C. al P.M.R. a crescut la 17, prin divizarea unora (în conformitate cu schema stabilită în ședința Biroului Politic din 7 octombrie apare și Secția Muncii de Partid în Rândul Femeilor, care se desființa la sfârșitul aceluiași an)[305]. Mărirea numărului de secții nu a a fost însoțită și de sporirea personalului, decizia Biroului Politic de reducere a schemelor de angajați din februarie 1955, păstrându-și valabilitatea[306].

Secția Organelor Conducătoare de Partid (Petre Lupu)
Secția de Propagandă și Agitație (Leonte Răutu)
Secția Știință și Cultură (Pavel Țugui)
Secția Școli (Costin Nădejde)
Direcția Treburilor (Andrei Păcuraru)
Secția Industrie Grea (Constantin Scarlat)
Secția Transport-Telecomunicații (Radu Cernea)
Secția Construcții (Victor Cârje)
Secția Agrară (Eugen Alexe)
Secția Bunuri de Consum (Ileana Răceanu)
Secția Plan Finanțe Comerț (Ion Olteanu)
Secția Relații Externe (Teodor Rudenko)
Secția Cadrelor din Exterior (Valeria Drafta – locțiitor al șefului secției)
Secția de Cadre (Mihail Gavriliuc)
Secția Gospodăriei de Partid (Vasile Posteucă)
Secția Administrativă a C.C. al P.M.R. (Ion Vințe)
Secția Muncii de Partid în Rândul Femeilor (Ghizella Vass)

La începutul anului 1957 conducerea Partidului-Stat a decis aplicarea unor măsuri care să ducă la îmbunătățirea structurii aparatului C.C. al P.M.R. A fost din nou vizată reducerea numărului de cadre care activau în secțiile C.C., prin desființarea unor sectoare[307]:

secretară dactilografă, 6 muncitori necalificați, 180 șoferi, 125 îngrijitoare, 42 paznici, 5 spălătorese. - *Idem*, dosar nr. 84/1955, f. 7-8.

[305] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 76/1955, f. 2-3.

[306] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 84/1955, f. 2-3.

[307] *Idem*, dosar nr. 66/1957, f. 46-50.

Secția	*Reduceri de funcții (%)*
Secția Organizatorică	31,5
Direcția de Propagandă și Cultură	25,5
Secțiile Plan-Finanțe, Comerț, Agrară, Administrativă, Gospodăria de Partid	30
Direcția Treburilor C.C. al P.M.R.	11,4
Secția Gospodăriei de Partid	11,6
Total	20,25

Aparatul C.C. al P.M.R. era format din 466 lucrători cu muncă politică, 136 lucrători cu muncă tehnică și 481 personal auxiliar, de deservire, totalizând 1.083 cadre (se constată o scădere a numărului de activiști). Un referat din 6 mai 1957 semnala o serie de lipsuri în aparatul C.C. al P.M.R.: exista un număr mare de locuri vacante; numărul cadrelor de partid, din categoria socio-profesională a funcționarilor era ridicat; o parte însemnată a activiștilor din aparatul central erau fii de mici comercianți și fabricanți; numeroase cadre nu aveau pregătire politică, respectiv 100 nu urmaseră școli de partid; femeile ocupau în aparatul C.C. o poziție numerică insignifiantă[308].

În privința personalului secțiilor Comitetului Central în anul 1965 pentru desfășurarea unei mai bune activități a structurilor politice componente, se solicita conducerii partidului suplimentarea numărului de cadre. Schema aparatului C.C. creștea de la 627 funcții (488 pentru munca politică și 139 pentru munca tehnică) la 649 (510 pentru munca politică și 139 pentru munca tehnică)[309].

Toate modificările care au survenit la nivelul organelor executive ale Comitetului Central au avut repercursiuni asupra organizării și funcționării secțiilor C.C. al P.M.R. În urma reorganizărilor structurale ale P.C.R. statuate de Congresul al IX-lea, Direcția Treburilor C.C. al P.C.R., structură creată în anul 1954 prin contopirea Cancelariei C.C. și Secția Gospodăriei de Partid, trebuia să se readapteze. La un an de la înființare, Direcția avea în componența sa un sector special, un sector al scrisorilor oamenilor muncii și audiențe, un serviciu special de corespondență și telegraf, un sector de evidența cadrelor și eliberarea permiselor, serviciul protocol, secretariatul tehnic, cabinetele secretarilor C.C. al P.M.R. (4), cabinetul nr. 1 al Consiliului de Miniștri, arhiva specială, totalizând 68 de cadre[310]. În a doua jumătate a anului 1965, se constata ineficiența secției care avea prea multe sarcini repartizate. Conducerea secției solicita conducerii partidului: sectorul de scrisori și audiențe să fie înlocuit de Secția Scrisori și Audiențe a C.C. al P.C.R., arhiva C.C. să treacă la Secția Organizațiilor de Partid a C.C. al P.C.R., sectorul special să se despartă în două sectoare, un sector pentru problemele de care se ocupa Secretariatul și un sector

[308] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr.1/1957, f. 23.
[309] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*,dosar nr. 147/1965, vol I, f. 11.
[310] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 86/1955, f. 9-10.

specializat pe problemele Comitetului Executiv și Prezidiului Permanent. Un sector urma să se ocupe de problemele de protocol. Aceste ultime trei structuri erau conduse de adjuncții șefului Direcției Treburilor. Erau emise și cereri de creșteri salariale pentru cei aflați în posturi de conducere. Ședințele Comitetului Executiv și Secretariatului trebuiau să se desfășoare în prezența directorului Direcției Treburilor și a adjunctului său. Schema sa de organizare evidențiază simplificarea activității direcției, care avea în componență: 1. Sectorul pentru problemele de care se ocupă Secretariatul, Sectorul pentru problemele de care se ocupă Comitetul Executiv și Prezidiul Permanent, Sectorul Evidență și Difuzarea Informărilor, Arhiva Comitetului Executiv, Sectorul Coresponedență și Expediție, Sectorul Protocol, Sectorul Stenodactilografe, Cabinetele Secretarilor C.C. al P.C.R., Evidența Cadrelor[311]. Prerogativele acestei structuri politice o recomandă ca fiind o structură foarte importantă pentru funcționarea Partidului-Stat, motiv pentru care am detaliat acest subiect[312].

Prin prerogativele și forma lor structurală, secțiile C.C. al P.M.R. au reprezentat instrumentele Partidului Muncitoresc Român prin care acesta și-a instaurat controlul total asupra activității de stat.

e. Organele executive ale Partidului-Stat. Rolul Congreselor și plenarelor C.C. al P.M.R. în alegerea și funcționarea acestora. 1950-1974

Revenind la structurile decizionale ale P.M.R., în ședința Secretariatului din 9 martie 1950 s-a dezbătut planul de muncă al Comitetului Central (pregătit de Alexandru Moghioroș[313]), discutându-se cu predilecție despre modul de funcționare a Biroului Politic, Secretariatului și Biroului Organizatoric în contextul reorganizării decise de plenară.

În viziunea unor secretari ai C.C., Biroul Politic fusese izolat, prin convocarea foarte rară a ședințelor de lucru. În conformitate cu planul sus-menționat, situația se prezenta astfel[314]:

---

[311] *Idem*, dosar nr. 171/1965, f. 13-14, f. 18-19.

[312] *Ibidem*, f. 16-17.

[313] Alexandu Moghioroș a conceput acest plan ținând cont de următoarele aspecte: Biroul Politic trebuia să decidă asupra problemelor politice de mare importanță, iar asupra chestiunilor organizatorice se pronunța Biroul Organizatoric; se încerca evitarea supraîncărcării ședințelor care pentru operativitate și eficiență trebuiau să fie planificate cu minuțiozitate.

[314] La remarca Anei Pauker cu privire la durata prea mare existentă între ședințele Biroului Politic, Iosif Chișinevschi oferea următoarea explicație: "aproape toți membrii Secretariatului sunt miniștri, mai au și treaba lor, trebuie să mergem și să avem contact cu oamenii, plecări în provincie. În afară de aceasta, aparatul aflat încă la început va funcționa greu. Din acest punct de vedere am propus ca Biroul Politic să trateze probleme mari politice și o serie de probleme pe care le trata Biroul Politic până acum să treacă la Biroul Organizatoric. Și apoi, ședințele Biroului Politic trebuie să fie temeinic pregătite, ca hotărârile care se iau să fie un document serios" – Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1950-1951,* vol. III, p. 148.

Denumirea structurii politice	*Se convoca*	*Propunerile și observațiile secretarilor*
Biroul Politic	O dată la 6 săptămâni	Ana Pauker pleca de la ideea că Biroul Politic, trebuia să rămână "un organ important". Prin respectarea termenului impus de planul de muncă, Biroul Politic avea două ședințe între cele două plenare ale Comitetului Central (care se convocau la 3 luni), el însuși transformându-se "într-un fel de ședință plenară". Propunea ca Biroul Politic să țină ședințe o dată pe lună. Vasile Luca se arăta întrutotul de acord cu punctul de vedere al colegei sale[315]. Teohari Georgescu, Lothar Rădăceanu împărtășeau poziția adoptată de ceilalți doi secretari. Gheorghe Gheorghiu-Dej a stabilit astfel că Biroul Politic se întrunea o dată pe lună.
Secretariatul	De două ori pe săptămână	Ana Pauker propunea ca ședințele de Secretariat să fie ședințe de lucru, scurte. Secretariatul era organul operativ – "Secretariatul este un organ operativ asupra tuturor problemelor. Are voie să rezolve și probleme ale Biroului Organizatoric și Biroului Politic. Biroul Organizatoric se ocupă îndeosebi cu problemele vieții de partid însă rezolvarea lor operativă desigur aparține Secretariatului"[316].
Biroul Organizatoric	De trei ori pe lună	Materialul prezentat în ședința Secretariatului trebuia refăcut, întrucât nu definea foarte clar atribuțiile Biroului Organizatoric, care în mod greșit ar fi preluat din prerogativele Secretariatului C.C.; Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Moghioroș și Iosif Chișinevschi urmau să întocmească planul.

[315] Vasile Luca declara: "Biroul Politic l-am izolat, n-am ținut ședințe, membrii Biroului Politic lucrează în posturi complet lipsiți de activitate de partid și unii dintre ei nu sunt la curent cu problemele. Măcar o dată pe lună să avem ședință de Birou Politic. Natural că trebuie pregătite bine ședințele. Facem un plan. Dar pentru Biroul Politic nu ajunge să faci plan pe o lună, ci pe 3 luni și atunci ai tot timpul să pregătești materialul pentru fiecare lună. Și acum sunt o serie de probleme pregătite și nu se pot amâna 3-4 luni ci trebuie discutate cât mai repede și date partidului dacă vrem să nu avem serioase defecțiuni în stat și în partid" – iată că secretarul C.C. recunoaște că nefuncționarea acestei structuri politice de partid putea avea repercursiuni în viața de stat; *Ibidem*, p. 149.

[316] Reiese astfel că Secretariatul deținea în ierarhia organelor executive ale Partidului-Stat prima poziție, ceea ce contravine interpretărilor anterior exprimate, conform cărora instanța supremă era reprezentată de Biroul Politic. Această idee este susținută și de Nicoleta Ionescu-Gură, *op. cit*, p. 257. - : "Centrul decizional în partid, în perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej a fost Secretariatul care potrivit statutului trebuia să fie subordonat Biroului Politic, organul superior de conducere al Partidului între plenarele Comitetului Central". Probabil prezența secretarului general în toate structurile politice executive ale P.M.R., pe care le prezida în majoritatea cazurilor, a conferit Secretariatului acest statut. În practică, așa cum reiese din declarațiilor oficialilor comuniști, Biroul Organizatoric se subordona Biroului Politic și Secretariatului: "pui Biroul Organizatoric să pregătească treburi pe care le aprobă Biroul Politic și nu invers". Secretariatul planifica activitatea celorlalte organe executive ale Partidului-Stat. Însuși Comitetul Central care trebuia să fie emanația Congresului, era în fapt ales de Secretariat.

Secretariatul C.C. al P.M.R. a reprezentat aşadar unul din cele mai importante foruri de decizie ale Partidului-Stat. La acest nivel se stabileau liniile directoare ale politicii interne şi externe a ţării, funcţia de secretar general conferind titularului cea mai mare autoritate în statul de democraţie populară. Secretariatul organiza munca întregului Comitet Central şi repartiza problemele între cele trei organe executive (Birou Politic, Secretariat, Birou Organizatoric). În martie 1964 şedinţele Secretariatului se organizau o dată pe săptămână, în ziua de marţi. Foarte interesant ni se pare faptul că numărul şedinţelor Biroului Politic a crescut considerabil, ele ţinându-se în fiecare săptămână în ziua de joi[317].

Prin intermediul structurilor politice care îl alcătuiau, Comitetul Central acţiona ca un adevărat supraguvern. Planul de activitate al Secretariatului, Biroului Politic, Biroului Organizatoric şi Plenarei C.C. al P.M.R. pe trimestrul I al anului 1951, prin gama de probleme abordate susţine afirmaţia anterioară[318]:

Luna	***Ziua/ Problemele discutate în Secretariat***	***Ziua/ Problemele discutate în Biroul Organizatoric***	***Ziua/ Problemele discutate în Biroul Politic***	***Plenara***
Ianuarie	**Luni 22** 1. Presa de partid din oraşul Stalin; hotărâre. 2. Aprobarea Regulamentului de funcţionare a Comisiei Controlului de partid. **Luni 29** 1. Problema locuinţelor, spaţiu locativ, chirii, tarife, etc. Supune – Teohari Georgescu.	**Miercuri 24** 1. Problema avariilor şi accidentelor în industria petrolieră şi măsuri pentru lichidarea lor; măsuri pentru îndeplinirea Planului în industria petrolieră pe trimestrul I/1951; Raport Ministerul Minelor şi Petrolului – Hotărâre. 2. Pregătirea şi buna desfăşurare a campaniei de însămânţări din primăvară. Hotărâre – supune Vasile Vaida. 3. Întărirea muncii gospodăriilor agricole colective	**Vineri 26** ✓ Analiza activităţii şi sarcinile actuale ale ziarului "Scânteia". Raport – Sorin Toma. ✓ Sărbătorirea a 30 de ani de la înfiinţarea Partidului Comunist din România. Hotărâre – propune Leonte Răutu.	

[317] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 42/1965, f. 4.
[318] *Idem*, dosar nr. 5/1951, f. 9-12.

Luna	*Ziua/ Problemele discutate în Secretariat*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Organizatoric*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Politic*	*Plenara*
		existente și îmbunătățirea muncii de organizare de noi gospodării colective. Hotărâre C.C. al P.M.R. și Consiliul de Miniștri – supune Vasile Vaida. **Miercuri 31** 1. Elaborarea și aprobarea planului de directive cu privire la alegerea organelor de partid și primirea candidaților. Supune – D. Petrescu. 2. Raportul conducerii C.G.M. asupra organizării întrecerilor socialiste de către sindicate, asupra aplicării Codului Muncii și a încheierii noilor contracte colective. Raportor – Gheorghe Apostol. 3. Pregătirea alegerilor sindicale și convocarea congresului sindicatelor din R.P.R. Supune – Gheorghe Apostol.		
Februarie	**Vineri 2** 1. Definitivarea nomenclaturii întreprinderilor și șantierelor unde vor fi repartizați	**Miercuri 7** 1. Situația în sectorul carbonifer, îndeosebi în Valea Jiului și măsuri pentru întărirea	**Vineri 23** 1. Aprecierea politică a alegerilor pentru Sfaturile Populare. Supune	

Luna	*Ziua/ Problemele discutate în Secretariat*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Organizatoric*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Politic*	*Plenara*
	organizatorii de partid ai C.C. 2. Convocarea Conferinței pe țară a Frontului plugarilor și alegerea organelor F.P. **Vineri 9** 1. Aprobarea nominală a organizatorilor de partid ai C.C. la întreprinderi și șantiere. 2. Organizarea Direcției Politice la S.M.T. și Gostat. 3. Organizarea Direcției Politice la S.M.T. **Vineri 16** 1. Educația economică a cadrelor de partid. 2. Analiza muncii de partid în legătură cu transformarea socialistă a agriculturii.	disciplinei în muncă și lichidarea absențelor. Supune – Ministerul Minelor și Petrolului, hotărâre. 2. Raport informativ asupra restructurării organizațiilor de partid după raionare prin prisma hotărârilor Plenarei a V-a. Raportor – D. Petrescu. 3. Măsuri pentru stăvilirea fluctuației cadrelor. Hotărâre. **Miercuri 14** 1. Analiza activității organelor de justiție și măsuri pentru pregătirea reorganizării Justiției și noul cod penal. Raport – Ministerul Justiției. **Miercuri 21** 1. Pregătirea Consfătuirii cu muncitori, tehnicieni, ingineri, inovatori, fruntași în producție, etc. 2. Întărirea disciplinei de stat în problemele economice, a disciplinei financiare și disciplinei muncii.	– Teohari Georgescu. 2. Politica externă a partidului și guvernului pe 1950.	

Luna	*Ziua/ Problemele discutate în Secretariat*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Organizatoric*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Politic*	*Plenara*
		Miercuri 28 1. Intensificarea și lărgirea agitației politice în masă cu realizarea Planului Cincinal, electrificarea țării și transformarea socialistă a agriculturii. Hotărâre – raport Secția de Propagandă și Agitație.		
Martie	**Vineri 2** 1. Îmbunătățirea sistemului de salarizare, problema birocrației; lupta pentru dezumflarea aparatului de stat, fondul de salarii. **Vineri 9** Politica de cadre a Ministerului Sănătății și modul de pregătire și recalificare a cadrelor sanitare. Organizarea învățământului sanitar. Hotărâre. Raport – Ministerul Sănătății. **Vineri 16** 1. Analiza muncii în domeniul ocrotirii mamei și	**Miercuri 7** 1. Activitatea Editurii P.M.R. Rolul și sarcinile Editurii P.M.R. în munca de ridicare a nivelului politic și ideologic al membrilor de partid. Hotărâre. Raport Secția de Agitație și Propagandă. 2. Activitatea editorială a U.T.M.-ului. Literatura și presa pentru copii. Raport C.C. al U.T.M. **Miercuri 14** Îndeplinirea de către organizațiile de partid a Hotărârii C.C. al P.M.R. cu privire la învățământul de partid. Raport – 2-3 comitete regionale.	**Vineri 23** 1 Proiectul bugetului pe anul 1951. 2. Proiectul noului Cod Penal și reorganizării justiției.	**Luni 26** 1. Proiectul bugetului pe anul 1951. 2. Proiectul noului cod penal.

Luna	*Ziua/ Problemele discutate în Secretariat*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Organizatoric*	*Ziua/ Problemele discutate în Biroul Politic*	*Plenara*
	copilului și organizării rețelei de activitate. Hotărâre. 2. Munca de educare sanitară a maselor, organizată de Crucea Roșie. 3. Aprobarea planului de muncă al C.C. pe lunile aprilie-iunie. **Vineri 30** 1. Revizuirea nomenclaturii C.C. după raionare. Aprobarea regulamentului și nomenclaturii comitetelor regionale și raionale. 2. Conducerea presei de partid de către comitetele regionale. Rapor – 1-2 comitete regionale. 3. Analiza problemelor de cadre și învățământ în doemniul justiției. Îmbunătățirea învățământului juridic și recalificarea cadrelor justiției. Hotărâre.	Activitatea comitetelor de luptă pentru apărarea păcii din Regiunea Timișoara și Bacău. **Miercuri 21** Îndeplinirea planului în domeniul transportului maritim și fluvial și în domeniul construcției navale și portuare. Raport – Ministerul Comunicațiilor. **Miercuri 28** 1. Cum mobilizează organizația de partid din regiunea Severin masele de muncitori în vederea realizării planului pe trimestrul I al anului 1951. Raportor – Secretarul Comitetului Regional Severin. 2. Cum își desfășoară activitatea pentru întărirea gospodăriilor agricole colective organizațiile de partid din regiunea Galați. Raportor – Secretarul Comitetului regional Galați.		

Analizând datele din tabel putem formula câteva concluzii cu privire la dinamica ținerii acestor ședințe. Astfel, numărul ședințelor Secretariatului a crescut de la două în luna ianuarie la trei repectiv patru în februarie și martie. Biroul Organizatoric s-a întrunit în 2 ședințe în prima lună a anului, pentru ca în februarie și martie să țină câte 4 ședințe pentru fiecare lună. Doar Biroul Politic respecta hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 9 martie 1950, convocând o singură ședință pe lună. Nu a existat o regulă foarte strictă a ținerii acestor ședințe. Planul de muncă al Biroului Politic, Secretariatului și Biroului Organizatoric pe lunile aprilie-iunie 1952 o demonstrează. Astfel, Biroul Politic a avut 3 întruniri în luna aprilie, 2 în mai și 3 în luna iunie, Biroul Organizatoric a organizat 3 ședințe în aprilie-mai și 2 în iunie, în timp ce Secretariatul a ținut o ședință în luna aprilie și mai și 3 în iunie[319].

Dintr-o statistică cu privire la numărul de ședințe ținute de Comitetul Central în anul 1951 reiese că Secretariatul s-a întrunit în 10 ședințe și în 24 de ședințe în formulă restrânsă, Biroul organizatoric a organizat 7 ședințe, iar Biroul Politic 2, rezultând un total de 43 de ședințe ale structurilor politice executive. Concluzia ar fi că planurile de muncă erau orientative, nefiind întotdeauna respectate[320].

În ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 17 aprilie 1952, la punctual 2 pe ordinea de zi s-a discutat despre creșterea numărului de membri ai Secretariatului C.C. al P.M.R., care se modifica de la 7 la 9, prin cooptarea lui Gheorghe Apostol[321] și a lui Miron Constantinescu[322]. Propunerea venea din partea secretarului general al P.M.R., care își motiva inițiativa astfel: "Întemeiez această propunere pe motivul că sunt sarcini din ce în ce mai complexe și mai grele, se simte nevoia de a întări Secretariatul. Este nevoie să se obișnuiască tovarășii cu conducerea de partid, și în această privință m-am gândit la tov. Apostol și tov. Miron Constantinescu. Când vom scăpa de social-democrați, vom atrage și alți tovarăși în Secretariat și în Biroul Politic. Cred că și până atunci am putea în Biroul Politic, în cadrul normelor și drepturilor pe care ni le dă statul nostru și practicile de partid, să atragem și alți membri"[323].

Aceeași problemă a revenit în atenția Biroului Politic în ședința din 30 aprilie 1952. S-a aprobat lărgirea Secretariatului C.C., trecerea lui Chivu Stoica din postura de candidat la cea de membru plin al Biroului Politic, și totodată s-a stabilit convocarea

---

[319] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 163/1952, f. 15-17.

[320] *Idem*, dosar nr. 76/1952, f. 5.

[321] Gheorghe Apostol a fost eliberat din funcția de președinte al Confederației Generale a Muncii, în locul său fiind desemnat Stelian Moraru cu acceptul tuturor membrilor Biroului Politic.

[322] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1952,* vol. IV (partea I), București, 2006, p. 529.

[323] *Ibidem*, p. 532; se confirma totodată că deținerea funcțiilor din ierarhia de partid era mult mai însemnată pentru liderii comuniști; în aceeași ședință a Biroului Politic se punea problema întăririi Consiliului de Miniștri prin cooptarea unor noi vice-președinți. Totuși "elementele" cele mai fidele ale Partidului erau atrase în structurile de partid. Era cazul lui Chivu Stoica, la acel moment ministru al Industriei Metalurgice și Industriei Chimice, care - la propunerea lui Alexandru Moghioroș trebuia promovat în organele superioare ale partidului, pentru că, spunea Dej: "trebuie să dăm și pentru partid. Dacă nu întărim partidul, dacă nu avem grijă, n-o să meargă nici pe cealaltă linie, aceasta este clar". Ideea exprimată de liderul comunist s-ar traduce astfel: Partidul trebuia fortificat înainte de toate pentru că el era cel care coordona în întregime activitățile aparatului de stat.

unei plenare a C.C. al P.M.R. Măsurile se impuneau pentru "necesitatea întăririi activității Secretariatului și Biroului Politic, necesitatea unei mai judicioase repartizări a muncii, de a decongestiona, a ușura pe unii tovarăși care sunt supraaglomerați, pentru a putea cuprinde toate aspectele activității politice și economice de partid și de stat"[324]. Toți cei trei nominalizați, Miron Constantinescu, Gheorghe Apostol și Chivu Stoica au adresat membrilor Biroului Politic cuvinte de mulțumire[325].

Ședința plenară a C.C. al P.M.R., desfășurată în zilele de 26 și 27 mai 1952 sub președinția lui Gheorghiu-Dej a condamnat "devierea de dreapta", care a fost mediatizată. În ziarul oficial al P.M.R., "Scânteia", din 29 mai 1952, a apărut următorul Comunicat: "1. Vasile Luca, pierzând simțul de clasă, s-a rupt de Partid, de clasa muncitoare, s-a înconjurat de elemente dușmănoase, s-a ridicat împotriva liniei generale a Partidului, a introdus propria sa linie oportunistă de dreapta – de stimulare a elementelor capitaliste de la sate și orașe, provocând mari daune Statului și creând dificultăți în aprovizionarea oamenilor muncii; 2. Tov. Teohari Georgescu a manifestat o atitudine împăciuitoristă față de devierea de dreapta a lui Vasile Luca, căutând să ascundă propriile sale greșeli de dreapta, lipsa sa de combativitate împotriva dușmanului de clasă și pierderea vigilenței revoluționare"[326].

---

[324] *Ibidem*, p. 544; fără să știe, Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, prezenți la întrunire, prin acceptarea convocării ședinței plenare a C.C. al P.M.R., și-au aprobat sentința de condamnare; un alt membru al Biroului Politic participant la această convocare a fost eliminat odată cu grupul "deviaționiștilor de dreapta", respectiv social-democratul Lothar Rădăceanu. În ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952, acesta afirma: "Eu consider just că nu mai fac parte nici din Biroul Politic, nici din Secretariat, pentru că sunt tovarăși mult mai ridicați decât mine pentru aceste sarcini. Faptul că am ajuns în Secretariat și Biroul Politic e nu atât urmare calităților mele de comunist, cât a unificării. Aș dori însă ca C.C. (sic!) să constate că acest lucru n-are nici o legătură cu abaterea de dreapta, cu problemele care s-au pus azi aici, pentru că fiecare fără îndoială în opinia publică o să facă o legătură"; - Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și al Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., 1952*, Vol. IV, partea a II-a, București, 2007, p. 161.

[325]Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului C.C. al P.M.R., 1952,* vol. IV (partea I), București, 2006, p. 545; Miron Constantinescu declara: "Eu vreau să spun că înțeleg această însărcinare pe care mi-o dă Biroul Politic, ca o obligație pentru mine să lucrez mai bine și mai mult pe viitor, să servească partidul"; declarația lui Gheorghe Apostol, viitor prim-secretar al Partidului-Stat, era mult mai amplă, și demonstra atașamentul acestuia față de liderul P.M.R.: "Încrederea pe care mi-ați acordat-o prin promovarea mea în Secretariatul C.C., voi căuta să nu fie dezmințită niciodată. Mă angajez în fața Biroului Politic să apăr în activitatea mea zilnică unitatea de voință și de acțiune a partidului nostru; mă angajez în fața Biroului Politic să fiu și mai departe un soldat credincios, disciplinat și devotat până la capăt cauzei partidului nostru. Voi căuta să studiez mai sistematic și nu sporadic cum am făcut până acum, învățăturile lui Lenin și ale tovarășului Stalin. Numai învățând sistematic pe tovarășul Stalin voi putea mai mult să-mi ascund intransigența revoluționară comunistă și vigilența de clasă în apărarea și aplicarea în practică a liniei politice a partidului nostru. Numai învățând pe tov. Stalin voi putea să fac cu cinste față răspunderii mari și sarcinilor noi care îmi vor fi încredințate de conducerea partidului. Voi căuta să fiu mereu și fără șovăială alături de Gheorghiu-Dej, secretarul general al partidului nostru. E un moment de seamă în viața mea și voi căuta să fiu demn de această încredere pe care mi-a acordat-o Biroul Politic"; Chivu Stoica, un alt colaborator apropiat al secretarului general al P.C.R., promitea să-și îmbunătățească nivelul politico-ideologic, prin studierea operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin și să realizeze pe viitor "sarcinile pe care mi le va da conducerea partidului, Comitetului Central, Secretariatului, tov. Gheorghiu-Dej".

[326] *Scânteia,* din 29 mai 1952, p. 1.

S-a decis: "Excluderea lui Vasile Luca din Comitetul Central și trimiterea sa în fața Comisiei Controlului de Partid; Scoaterea lui Teohari Georgescu din Secretariatul C.C. al P.M.R., din Biroul Politic și Biroul Organizatoric, și trimiterea lui la munca de jos"[327].

Ana Pauker, deși nemenționată în Comunicat, a fost criticată cu severitate și i s-a refuzat realegerea în Biroul Politic și Secretariat, pentru că "ajutase și încurajase deviațiile de dreapta ale lui Luca și Georgescu". Alți doi membri de partid au fost sancționați: Vasile Vaida, ministrul Agriculturii și Lothar Rădăceanu, ministrul Muncii, fiind demiși, ultimul de asemenea scos din rândul organelor de partid.

Partidul Muncitoresc Român a cunoscut în prima jumătate a anului 1952 o epurare radicală, care a fost însoțită nu doar de eliminarea unor elite comuniste, ci și de reorganizarea structurală a Partidului-Stat[328].

Organul de partid	Numărul de membri	Componența nominală
Biroul Politic	A fost redus de la 13 la 9	Gheorghe Gheorghiu-Dej, Alexandru Moghioroș, Iosif Chișinevschi, Miron Constantinescu, Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Constantin Pârvulescu, Membri supleanți: Iosif Rangheț, Dumitru Coliu
Biroul Organizatoric	A fost redus de la 17 la 11	Al. Moghioroș, Gh. Apostol, Petre Borilă, Chivu Stoica, Ana Pauker, Gh. Stoica, Leonte Răutu, Gh. Florescu, Sorin Toma, Liuba Chișinevschi, Nicolae Ceaușescu
Secretariatul	A fost redus de la 7 la 5	Gh. Gheorghiu-Dej, Iosif Chișinevschi (ideologie, doctrină), Al. Moghioroș (cadre), Miron Constantinescu (planificare), Gh. Apostol (problemele țăranilor și muncitorilor)

Gheorghe Gheorghiu-Dej, la sfârșitul ședinței plenare a C.C. al P.M.R., justifica această reorganizare. Din punct de vedere oficial: "Alegerea noilor organe a fost necesară: în primul rând pentru că se descompletaseră organele noastre; în al doilea rând și poate cel mai important, pentru a da un cadru mai restâns acestor organe, care erau greoaie, pentru a da posibilitatea Secretariatului, Biroului Politic, Biroului Organizatoric să lucreze mai operativ, cu mai multă coeziune, mai organizat, mai planificat, pentru a putea duce la îndeplinirea sarcinilor care stau în fața partidului și statului"[329]. Citind printre rânduri, se înțelege dorința liderului Partidului-Stat de a dispune de structuri politice asupra cărora să dețină controlul absolut.

[327] *Ibidem.*
[328] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și al Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., 1952*, Vol. IV, partea a II-a, București, 2007, p. 79.
[329] *Ibidem*, p. 161-162.

Nu s-a publicat o listă nouă a membrilor Comitetului Central. Se făcea doar precizarea cooptării în C.C. al P.M.R. ca membri supleanți a lui Gheorghe Stoica, Ghizela Vass, Nicolae Ceaușescu.

Scopul conducerii P.M.R. era atins. Noul for decizional al Partidului-Stat era cu mult mai unit ca înainte, putând să-și desfășoare cu mai multă siguranță politica monopolizantă. Dej deținea poziția dominantă prin eliminarea celor trei personalități puternice[330].

Ședința noului Birou Politic al C.C. al P.M.R. din 29 mai 1952 repartiza munca pe linie de partid, ceea ce presupunea stabilirea domeniilor de activitate asupra cărora membrii Secretariatului și ai Biroului Politic aveau competențe[331]:

Membrii	Structuri politice subordonate
Iosif Chișinevschi	Secția Propagandă, Secția Externă, Direcția Superioară Politică a Armatei, Direcția Superioară Politică a M.A.I., Secția Administrativ-Politică, Secția Cadrelor Exterioare
Alexandru Moghioroș	Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sectorul de Verificare a Cadrelor, Gospodăria de Partid, Cancelaria C.C., C.C. U.T.M.
Miron Constantinescu	Secția Plan-Finanțe
Gheorghe Apostol	Secția Agrară, Direcția Politică a Ministerului Agriculturii, Sindicatele
Constantin Pârvulescu	Președinte al Comisiei de Control
Chivu Stoica	Secția Industrie Grea, Secția Industrie Ușoară, Direcția Politică a Transporturilor
Petre Borilă	Frontul Plugarilor, Comitetele Naționale
Emil Bodnăraș	Ministru al Forțelor Armatei R.P.R.
Ana Pauker[332]	U.F.D.R.

Din acest moment, conducătorul P.M.R., Gheorghe Gheorghiu-Dej a început să cumuleze funcții, autoritatea sa impunându-se[333]. Urmând practica stalinistă, la 2

[330] Totuși, trebuie amintit faptul că în partid au mai existat ulterior divergențe, care s-au reflectat în noul Birou Politic. Existau aici mai multe grupuri de interese: Dej, Gh. Apostol, Chivu Stoica reprezentau "grupul local", Moghioroș reprezenta aripa maghiară, Petre Borilă și Chișinevschi pe cea basarabeană, Bodnăraș rămânea reprezentantul forțelor armate, în timp ce M. Constantinescu opta pentru noua intelectualitate – Ghiță Ionescu, *Comunismul în România,* Ed. Litera, București, p. 244; Dej mai avea de partea sa pe Alexandru Drăghici, Nicolae Ceaușescu, "vechi tovarăși de celulă în închisorile de la Doftana și Caransebeș, apoi în lagărul de la Târgu Jiu", care i-au fost alături și în 1952 și în 1956 – Alina Tudor, Dan Cătănuș, *op.cit*, p. 11.

[331] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și al Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., 1952*, Vol. IV, partea a II-a, p. 174.

[332] Era încă membră a Biroului Organizatoric.

[333] Secretarul general al partidului beneficia de funcționarea unui cabinet personal, al cărui aparat de deservire avea următoarele atribuții: primirea, evidența și urmărirea lucrărilor, organizarea arhivei, păstrarea ordonată și în bune condiții a materialului; studiere, analizarea și sintetizarea materialului, precum și întocmirea de referate, observații și propuneri la materialele respective; pregătirea materialului documentar teoretic și ideologic, executarea traducerilor din materialul sovietic și în general orice altă documentare necesară; asigurarea păstrării secretului de partid și a documentelor intrate la cabinet. Aparatul cabinetului cuprindea: un responsabil al cabinetului, un referent (steno-

iunie 1952 Dej a fost numit președinte al Consiliului de Miniștri. Avea o dublă calitate: de prim-ministru și de secretar general al P.M.R., funcție deținută de la Conferința Națională din octombrie 1945[334]. Conform mărturiilor vremii: "Dej a câștigat din ce în ce mai multă putere și autoritate, iar alegerile s-au făcut treptat, în conformitate cu interesele lui. Bunăoară, eu eram împotriva Anei Pauker, din cauza stalinismului ei, Vasile Luca voia să facă din România un stat integrat în federația U.R.S.S. Încet-încet, Dej i-a dat la o parte (...)"[335].

Fără a intra în toate detaliile legate de acuzațiile care li s-au adus celor trei foști nomenclaturiști, trebuie precizat faptul că Ana Pauker a fost demisă din funcția de ministru al Afacerilor Externe la 5 iulie 1952, în locul său fiind numit Simion Bughici[336].

Eliminată la 12 septembrie 1952 din ultimul post care-i rămăsese, acela de vicepremier al Consiliului de Miniștri, Ana Pauker nu a fost judecată în mod oficial. În schimb, Vasile Luca a fost condamnat la moarte pe 10 octombrie 1954, la recurs sentința fiindu-i comutată în închisoare pe viață. În timpul detenției acesta recunoscându-și greșelile, va cere în numeroase memorii adresate liderului P.M.R. să fie eliberat[337].

Anul 1953 va aduce modificări semnificative în ceea ce privește situația lagărului socialist și implicit a Partidului Muncitoresc Român. Moartea lui Stalin la 5 martie 1953 nu putea să nu determine mari prefaceri. Inaugurarea "noului curs", desfășurat în intervalul de timp 1953-1956, de la moartea lui Stalin până la Congresul al XX-lea al P.C.U.S., a presupus promovarea unei politici bazate pe principiile conducerii colective, pe un nivel superior de trai pentru populație, pe destinderea relațiilor cu Vestul. În aceste condiții susținerea P.M.R. de către populație era absolut necesară. Dacă în U.R.S.S. ororile trecutului puteau fi puse pe seama lui Stalin, în România, Dej - fostul și prezentul lider comunist - trebuia să-și critice partidul și pe el însuși.

Totuși, trebuie precizat faptul că în România anului 1953 nu exista pericolul unei contrarevoluții din partea dușmanilor comunismului și nici cel al stabilirii unui regim necomunist. Nemulțumirea maselor era cauzată în primul rând de sărăcia determinată de exploatarea economică sovietică. Pentru Gheorghe Gheorghiu-Dej se impunea așadar o reformulare a acțiunilor politice sovietice, pentru a evita orice pericol, el fiind unul din primii lideri din Europa de Est care a adoptat "noua linie" în privința dezvoltării economice[338].

---

dactilograf) cu evidența și urmărirea lucrărilor și arhiva cabinetului, referenți pentru sinteze și stilizare, un referent traducător, un secretar tehnic (dactilograf). – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 87/1951, f. 1.

334 *Communism in Eastern Europe,* Edited by Teresa Rakowska–Harmstone and Andrew Gyorgy, by Indiana University Press, 1979; un studiu al lui Robert R. King, p. 151.

335 Lavinia Betea, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României*, Ed. Fundația Slavici, Arad, 1995, p. 121.

336 Christian Duplan, Vincent Giret, *Viața în roșu. Varșovia. Praga. Budapesta. București. 1944-1968. Pionierii*, Ed. Nemira, București, 1997, p. 407.

337 A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 81/1957, f. 2-3.

338 Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea,* Ed. Institutul European, Iași, 1998, p. 156.

Dincolo de parametrii economici, ce s-a întâmplat în plan politic cu Partidul-Stat? Decizia plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. privind orientarea muncii de partid și de întărire a legăturilor partidului cu masele din 19-20 august 1953 a găsit Partidul vinovat că nu a avut capacitatea de a crea legături cu populația. Partidul și guvernul erau rupte de popor, singura legătură dintre ele fiind asigurată de fluxul constant de ordine și circulare elaborate de diferitele departamente. Însuși aparatul Comitetului Central nu controlase în mod corespunzător îndeplinirea deciziilor C.C. și nu atrăsese atenția C.C. destul de repede asupra greșelilor comise în eșaloanele inferioare. Organizațiile regionale purtau o mare parte din vină, întrucât ignoraseră criticile și opiniile exprimate de cadrele P.M.R. Prim-secretarii de partid din diverse zone luaseră decizii pe cont propriu, neconsultându-se cu alți membri de partid (exemplul oferit era cazul prim-secretarului Biroului Comitetului Orășenesc din București), deși majoritatea aveau o origine politică și socială "sănătoasă"[339].

Ținându-se cont de aceste aspecte, s-a decis ca din acel moment toate comitetele regionale să țină conferințe la fiecare doi ani și să aleagă noi comitete, în timp ce conferințele raionale și orășenești trebuiau să fie convocate anual. S-a hotărât totodată ca în martie 1954 Comitetul Central să convoace un Congres al partidului.

Temerea cea mai mare era slăbiciunea structurală a P.M.R. Acțiunea de consolidare a sa continua, astfel că punctul cel mai important al Rezoluției din august 1953 era ca: «în cel mai scurt timp posibil»" să se organizeze "«un activ de partid de 80.000-100.000 de tovarăși»", care urmau să fie recrutați dintre cei mai buni membri de partid din fabrici, din întreprinderi, din gospodăriile de stat și colective, din organizațiile de front. Acest activ trebuia să colaboreze cu organele de conducere ale partidului. Schimbările suferite de Uniunea Sovietică s-au răsfrânt și asupra vieții de partid din România. Creșterea autorității lui Hrușciov, succesorul lui Stalin în U.R.S.S., a fost însoțită după anul 1954, de o reafirmare a rolului Partidului în raport cu cel al guvernului, de o separare a funcțiilor lor. O separare similară a funcțiilor s-a produs și în țările din lagărul socialist[340].

Ca urmare, la sesiunea plenară a C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954, s-a hotărât desființarea postului de Secretar General, înlocuit fiind de un Secretariat de 4 persoane condus de un Prim-Secretar[341]. Membrii Secretariatului urmau să se ocupe numai de probleme ale partidului și să nu dețină posturi în guvern. Gheorghe Apostol a fost ales prim-secretar, demisionând din posturile de vice-premier și ministru al Agriculturii. Gheorghe Gheorghiu-Dej a renunțat la postul de secretar general. A fost desființat Biroul Organizatoric.

Tabelul următor evidențiază evoluțiile petrecute în secretariatul C.C. al P.M.R.:

---

339 A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 94/1954, f. 68, 71.
340 Ghiță Ionescu, *op.cit.*, p. 265.
341 A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 37/1954, f. 1-2.

Secretariatul	
Înainte de 19 aprilie 1954	Între 19 aprilie 1954 – 5 octombrie 1955[342]
Secretar general: Gheorghe Gheorghiu-Dej	**Prim-secretar:** Gheorghe Apostol
Secretariat: Gheorghe Gheorghiu-Dej Iosif Chișinevschi Alexandru Moghioroș Miron Constantinescu Gheorghe Apostol	**Secretari:** Nicolae Ceaușescu Mihai Dalea Janos Fazekaș

Biroul Politic a rămas neschimbat, adăugându-i-se însă doi noi membri supleanți, Nicolae Ceaușescu și Alexandru Drăghici[343].

Intervalul de aproape trei ani care s-a scurs între moartea lui Stalin și Congresul al II-lea al P.M.R. a fost folosit de elita guvernantă pentru a-și consolida poziția. 1953-1955 a fost perioada unei intense instituționalizări a P.M.R., a unei selecționări atente a cadrelor, a anihilării oricărei tentative nestaliniste în interiorul partidului, a oricărui pericol pentru forul de conducere[344].

În ședința Biroului Politic din 1 iunie 1954, Gheorghe Apostol, în calitate de prim-secretar, a prezentat un raport cu privire la activitatea Secretariatului C.C. al P.M.R. din perioada 22 aprilie – 17 mai 1954[345].

Aprecierile Biroului Politic asupra activității Secretariatului	***Recomandările Biroului Politic***
Activitatea era una pozitivă. Cea mai importantă realizare consta în faptul că secretarii au fost în perioada aprilie-iulie în diferite regiuni ale țării pentru a controla activitatea organelor și organizațiilor de partid. Astfel, Gheorghe Apostol asistase la plenara Comitetului Regional Galați cu prilejul instalării noului prim-secretar. Nicolae Ceușescu a fost în regiunea București pentru a ajuta Comitetul Regional în campania agricolă de primăvară și la plenara Comitetului Regional Iași cu ocazia instalării noului prim-secretar. M. Dalea a fost în regiunea Pitești pentru a ajuta Comitetul Regional în campania	Biroul Politic recomanda Secretariatului să dezvolte această metodă de a se deplasa pe teren și a controla organele și organizațiile de partid. Secretariatul trebuia să analizeze constatările făcute în controlul pe teren și să le prezinte într-un raport scris Biroului Politic. Informarea curentă asupra activității Secretariatului era făcută verbal în ședință. Secretariatul urma să prezinte Biroului Politic o informare documentată scrisă cu privire la pregătirea alegerilor de delegate și comisii de femei precum și la mersul pregătirii conferințelor regionale

[342] Schemele de organizare a cabinetelor secretarilor C.C. al P.M.R. apobate în ședința Secretariatului din 10 mai 1954, arătau astfel: cabinetul prim-secretarului - șef cabinet, referent (inginer agricol), referent (inginer mecanic), stenodactilografă (secretară), cabinetul lui N. Ceaușescu – 2 instructori, secretară, Mihai Dalea, J. Fazekas – un instructor, secretară. – *Idem*, dosar nr. 49/1954, f. 8.

[343] *Ibidem*.

[344] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 114.

[345] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie*, dosar nr. 61/1954, f. 4-5.

Aprecierile Biroului Politic asupra activității Secretariatului	*Recomandările Biroului Politic*
agricolă și în regiunea Timișoara pentru a ameliora situația organizației de bază. J. Fazekas a ajutat Comitetul Regional Galați în campania de primăvară.	ale cooperației de aprovizionare. Nicolae Ceaușescu și J. Fazekas, în colaborare cu Alexandru Moghioroș, urmau să facă propuneri Biroului Politic cu privire la datele la care se țineau conferințele regionale și Congresul Cooperației de Consum și Aprovizionare. Se întocmea un proiect de directive ale C.C. al P.M.R. referitor la conținutul ordinei de zi a conferințelor și Congresului, care trebuia de urgență prezentat Biroului Politic.

Lipsa lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din Secretariat, făcea ca această structură politică să se subordoneze Biroului Politic (situație perfect normală din punctul de vedere al respectării statutului, dar încălcată în practică). Beneficiind de prezența în rândurile sale a adevăratului lider al Partidului-Stat, Biroul Politic se manifesta ca organul suprem al puterii. Situația de normalitate a fost temporară, ea încetând definitiv în momentul reluării postului de prim-secretar de către Gheorghe Gheorghiu-Dej. Secretariatul își păstra însă mare parte din prerogative, la 18 mai 1954 el înaintând propuneri cu privire la planul de lucru al Biroului Politic și al Prezidiului Consiliului de Miniștri[346]. Documentul este interesant, el evidențiind modul în care o structură politică de partid prestabilea planul de lucru al unei instituții a executivului, și totodată ilustrează exercitarea unui drept pe care acest organ al C.C. îl avea potrivit statutului P.M.R. pe linie de partid.

La 31 ianuarie 1955, Secretariatul suferea o nouă reorganizare, în urma eliberării lui Mihai Dalea din funcția de secretar. Repartizarea muncii în cadrul acestei structuri politice se făcea între Gheorghe Apostol, Nicolae Ceaușescu și Janos Fazekaș, și se prezenta astfel[347]:

Secretari	*Structurile conduse*
Gheorge Apostol – prim-secretar	Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R., Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R., Direcția Treburilor C.C. al P.M.R., Secția Relații Externe a C.C. al P.M.R., Ziarul *Scânteia*, Institutul de Istorie a Partidului, Consiliul Central al Sindicatelor. Asigura și conlucrarea dintre Secretariatul C.C. al P.M.R. și Comisia Controlului de Partid a C.C. al P.M.R.

[346] *Idem*, dosar nr. 49/1954, f. 9-10.
[347] *Idem*, dosar nr. 12/1955, f. 6-7.

Secretari	*Structurile conduse*
Nicolae Ceaușescu	Secția Industrie Grea și Transport a C.C. al P.M.R., Secția Agrară a C.C. al P.M.R., Secția Administrativă a C.C. al P.M.R., Sectorul de Verificare a Cadrelor a C.C. al P.M.R., Direcția Superioară Politică a Armatei, Direcția Politică din M.A.I., Direcția Politică din Ministerul Agriculturii, C.C. al U.T.M.
Janos Fazekaș	Secția Bunuri de Larg Consum a C.C. al P.M.R., Secția Gospodăriei de Partid a C.C. al P.M.R., Secția Muncii de partid în Rândul Femeilor a C.C. al P.M.R., Direcția Politică din Ministerul Căilor Ferate, Direcția Politică din Ministerul Construcțiilor, AVSAP[348], Comitetul Femeilor Democrate. Asigura conlucrarea dintre Secretariat și Comisia Centrală de Revizie

Congresul al II-lea la P.M.R. s-a desfășurat atunci când Dej a fost sigur de poziția sa (prin eliminarea lui Lucrețiu Pătrășcanu la 14 aprilie 1954, Dej excludea posibilitatea unei opoziții veritabile, a unei "liberalizări")[349].

Interesantă este parcurgerea unui "Plan de măsuri" în vederea pregătirii celui de-al doilea Congres al P.M.R., plan elaborat în august 1954, cu un an mai devereme de data desfășurării propriu-zise a Congresului. Obiectivele P.M.R.-ului vizau îmbunătățirea condițiilor de viață în statul de democrație populară[350].

---

[348] Asociația Voluntarilor pentru Sprijinirea Apărării Patriei.

[349] Pregătind lucrările Congresului al II-lea al P.M.R., în toamna anului 1954 a fost dezbătut Statutul modificat al partidului. Se insista asupra necesității "întăririi disciplinei de partid". Astfel, Marin Burcea, prim-secretar al Comitetului raional al P.M.R. "Gheorghe Gheorghiu-Dej" – București, opina într-un articol publicat în Scânteia: "Există (...) în cuprinsul raionului nostru unii membri de partid care socotesc în mod cu totul greșit, că în partidul nostru, ar exista două discipline: una pentru masa membrilor de partid și alta pentru conducători. Așa socotește desigur și tov. Al. Davidovici, locțiitor al ministrului Căilor Ferate, care numai rareori participă la adunările organizației de bază și manifestă în general lipsă de interes față de viața și munca organizației de partid. E necesar să recunoaștem deschis că abaterile de la disciplina de partid și stat care au avut loc în raionul nostru se datoresc slabei munci de educare duse de comitetul raional de partid, controlului insuficient și nesistematic asupra organizațiilor de bază, asupra felului cum acestea își îndeplinesc sarcinile. - *Scânteia*, din 11 septembrie 1954, p. 3.

[350] Punctând importanța viitorului Congres, "care constituie un eveniment de mare însemnătate în viața partidului și poporului nostru" erau apoi trecute în revistă sarcinile P.M.R. în vederea întâmpinării acestuia: "să mobilizeze toate forțele pentru îndeplinirea și depășirea planului de stat în industrie, transporturi, agricultură, comerț, cooperație, punând un accent deosebit pentru realizarea unei creșteri masive a producției bunurilor de larg consum și agricole, pentru intensificarea schimbului de mărfuri dintre oraș și sat, executarea în termen a însămânțărilor de toamnă și a lucrărilor agricole de toamnă, îndeplinirea de către țărănime a tuturor îndatoririlor către stat". Presa avea obligația de a populariza "marile realizări obținute de oamenii muncii sub conducerea Partidului, succesele obținute în întrecerea socialistă în cinstea Congresului, inițiativele de preț ale oamenilor muncii de la sate și de la orașe, în industrie, agricultură, transporturi, comerț, lucrări de seamă ale oamenilor de cultură. Pentru presa sovietică, presa țărilor de democrație populară, ziarele partidelor comuniste frățești din țările capitaliste se vor trimite articole ale membrilor Comitetului Central al P.M.R., Biroului Politic și Secretariatului. Radio-ul va populariza realizările obținute de poporul nostru în lupta sa pentru construirea socialismului în R.P.R, sub conducerea Partidului" - A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 94/1954, f. 74-75, 81.

Pentru societatea românească supusă incontestabil unui regim al Partidului-Stat, Congresul partidului unic era și trebuia să fie un eveniment politic major, cu implicații în toate segmentele vieții sociale, economice, culturale, cu scopul declarat de altfel de popularizare a partidului. Organizarea acestuia presupunea mobilizarea tuturor structurilor politice de la organizațiile de bază până la secțiile Comitetului Central. Examinând mersul pregătirilor pentru desfășurarea Congresului, secretarii C.C. au hotărât în ședința din 3 august 1954, ca: Leonte Răutu, Petre Lupu și Paul Niculescu-Mizil să lucreze la îmbunătățirea statutului de proiect modificat. Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. trebuia să întocmească și să prezinte Secretariatului un proiect de plan de prelucrare în organizațiile de partid a proiectului statutului modificat al P.M.R. cu privire la dezvoltarea agriculturii în următorii 2-3 ani[351].

Astfel, din același plan de măsuri aflăm că: "În perioada de întâmpinare a Congresului se vor organiza în întreprinderi, instituții, sate, unități militare, convorbiri ale agitatorilor cu oamenii muncii, despre luptele eroice duse de partid în ilegalitate și despre lupta partidului pentru pace, democrație, socialism și bunăstare, legate de sarcinile economice concrete actuale. De asemenea, se vor organiza întâlniri ale membrilor de partid tineri, ale utemiștilor, studenților, elevilor și pionierilor, cu membrii de partid din ilegalitate. În cluburi, cămine și colțuri roșii se vor organiza fotoexpoziții consacrate drumului de luptă al partidului"[352].

Aspectele mai sus menționate dovedesc rolul propagandei în susținerea regimului monolitic. În aceeași ordine de idei era necesar ca: "Până la data de 10 octombrie 1954 să se tipărească într-un tiraj de 120.000 de exemplare și să se difuzeze afișul «Congresul al II-lea la P.M.R.»"[353].

Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R.: "va prezenta spre aprobare, până la 20 septembrie 1954 lozincile ce vor fi tipărite în cinstea Congresului. În orașe, în locurile centrale vor fi expuse panouri, grafice, fotomontaje, lozinci. În zilele Congresului sediile de partid și principalele trasee din București vor fi pavoazate cu drapele. În incita sălilor Congresului vor fi expuse panouri cu fotografii și grafice, înfățișând realizările obținute de oamenii muncii sub conducerea partidului"[354].

Deși beneficia de o asemenea pregătire, Congresul al II-lea al P.M.R., care trebuia să se desfășoare în martie '54, a fost inițial amânat până la sfârșitul lui octombrie '54, iar apoi la mijlocul lui octombrie a fost "împins în viitor", sub pretextul că organele de partid aveau nevoie să acorde atenție sporită însămânțărilor de toamnă[355]. Abia în septembrie 1955 s-a anunțat că în luna decembrie se va ține Congresul.

---

[351] *Idem*, dosar nr. 90/1954, f. 1.
[352] *Idem,* dosar nr. 94/1954, f. 82.
[353] *Ibidem*, f. 83.
[354] *Ibidem*.
[355] În ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 16 octombrie 1954, Nicolae Ceaușescu informa Comitetul Central despre hotărârea Biroului Politic de a se amâna cel de-al doilea Congres al P.M.R. din cauza unor probleme legate de însămânțări, colectări, achiziții și alte acțiuni economice. - *Idem,* dosar nr. 117/1954, f. 1.

În ajunul Congresului s-a produs un lucru semnificativ. Gheorghe Gheorghiu-Dej a renunțat la funcția de președinte al Consiliului de Miniștri[356], și a preluat postul de prim-secretar al P.M.R., demonstrând că funcțiile pe linie de partid primau totuși în fața celor din ierarhia de stat. Premier a devenit Chivu Stoica, unul dintre cei mai apropiați susținători ai lui Dej. În consecință repartizarea muncii în Secretariatul C.C. al P.M.R. (din ianuarie 1955) nu mai era de actualitate. Noul prim-secretar și colegii săi aveau următoarele domenii de activitate repartizate spre coordonare (cu excepția lui Ioan Cozma, aceleași persoane au fost confirmate și de Congresul al II-ea al C.C. al P.M.R., dovadă a faptului că organul suprem al Partidului era un simplu executant, el nu alegea, ci doar confirma componența organelor superioare ale partidului)[357]:

Membrii Secretariatului	***Structurile politice de partid coordonate***	***Structurile politice de Stat[358]***	***Grupul de regiuni de care se ocupau***
Gheorghe Gheorghiu-Dej prim-secretar	Comisia Controlului de Partid, Consiliul Central al Sindicatelor din R.P.R., Secția Industrie Grea a C.C. al P.M.R., Secția Agrară a C.C. al P.M.R., Direcția Treburilor C.C. al P.M.R.	Prezidiul Marii Adunări Naționale, Consiliul de Miniștri, Ministerul Afacerilor Interne	-
Iosif Chișinevschi	Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R., Secția de Știință și Cultură a C.C. al P.M.R., Secția de cadre a C.C. al P.M.R., Secția Relațiilor Externe a C.C. al P.M.R., Secția Cadrelor din Exterior a C.C. al P.M.R., Secția Plan-Finanțe-Comerț a C.C. al P.M.R., Secția Muncii de partid în Rândul femeilor a C.C. al P.M.R.	Procuratura Generală a R.P.R., Tribunalul Suprem al R.P.R.	Iași Suceava Bacău Bârlad Galați
Nicolae Ceaușescu	Secția Organelor Conducătoare de Partid a C.C. al P.M.R., Secția Administrativă a C.C. al	-	București Ploiești Pitești Constanța

[356] Notă prin care Gheorghe Gheorghiu-Dej a solicitat Marii Adunări Naționale să îl elibereze din funcția de președinte al Consiliului de Miniștri. – *Idem*, dosar nr. 73/1955, f. 7.
[357] *Idem*, dosar nr. 76/1955, f. 3-4.
[358] Remarcăm că hotărârea plenarei C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954 cu privire la obligația membrilor Secretariatului de a se ocupa exclusiv de problemele de partid nu se mai respecta. Cei mai importanți membri ai Secretariatului, prim-secretarul și Iosif Chișinevschi, aveau dreptul de a controla instituții de maximă importanță din statul de democrație-populară.

Membrii Secretariatului	*Structurile politice de partid coordonate*	*Structurile politice de Stat*[358]	*Grupul de regiuni de care se ocupau*
	P.M.R., Secţia Transport-Telecomunicaţii a C.C. al P.M.R., Direcţia Superioară Politică a Armatei, Direcţia Politică M.A.I., Direcţia Politică C.F.R., Crucea Roşie, A.V.S.A.P.		Oraşul Bucureşti
J. Fazekaş	Secţia Construcţii a C.C. al P.M.R., Secţia Bunuri de Consum a C.C. al P.M.R., Secţia Şcoli a C.C. al P.M.R., Secţia Gospodăriei de Partid a C.C. al P.M.R., Legătura cu Comisia de revizie a C.C. al P.M.R., C.C. al U.T.M., Direcţia Politică din Ministerul Construcţiilor		Stalin Hunedoara Arad Timişoara Oradea Baia Mare Cluj Regiunea Autonomă Maghiară

În perioada 23-28 decembrie 1955 s-a desfăşurat, aşadar, Congresul al II-lea al P.M.R. Şedinţa Biroului Politic din 25 octombrie 1955 hotăra programul de desfăşurare a Congresului. Documentul evidenţiază rolul formal al organului suprem al partidului, care - aşa cum am mai arătat - nu decidea nimic, ci aproba directivele Biroului Politic. Astfel, la discuţiile pe marginea raportului politic urmau să ia cuvântul: Iosif Chişinevschi, Alexandru Moghioroş, Miron Constantinescu, Emil Bodnăraş, Petre Borilă, Gheorghe Apostol, Constantin Pârvulescu, Coliu Dumitru şi Alexandru Drăghici. Intervenţiile membrilor Biroului Politic trebuiau să se încadreze în 45-60 minute. Tot membrii Biroului Politic primeau sarcina de a stabili numărul delegaţilor care luau cuvântul şi temele de discuţie ale acestora "pentru a se asigura un nivel ridicat". Lucrările Congresului urmau să dureze 8 zile. Cuvântările delegaţilor partidelor frăţeşti aveau o durată prestabilită de 10 minute. La Congres luau cuvântul 70 de delegaţi, dintre care 35 la raportul politic al C.C. al P.M.R., 18 delegaţi la proiectul directivelor cu privire la cel de-al doilea plan cincinal şi 17 delegaţi la raportul cu privire la proiectul statutului modificat al P.M.R. Se aproba ca noul Comitet Central să includă 60-65 membri şi 30-35 membri supleanţi[359]. Iată cum Comitetul Central era emanaţia Biroului Politic, încălcîndu-se astfel prevederile statutului P.M.R.

[359] *Idem*, dosar nr. 79/1955, f. 2-3.

Au participat 767 delegați cu drept de vot deliberativ și 31 delegați cu drept de vot consultativ, reprezentând 538.815 membri de partid și 56.583 candidați de partid[360]. Pe ordinea de zi au fost trecute: 1. Raportul de activitate a C.C. al P.M.R., raportor Gheorghe Gheorghiu-Dej; 2. Raportul Comisiei Centrale de Revizie, raportor Nicolae Guină; 3. Raportul asupra directivelor Congresului al II-lea cu privire la cel de-al doilea plan cincinal de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1956-1960, raportor Chivu Stoica; 4. Raportul cu privire la modificarea Statutului Partidului Muncitoresc Român, raportor Nicolae Ceaușescu; 5. Alegerea organelor centrale ale partidului.

Desfășurat într-o atmosferă de "entuziasm forțat", în timpul Congresului au survenit două vești îmbucurătoare pentru participanți. Cea mai semnificativă era cea privind admiterea R.P.R. în Națiunile Unite, a doua veste vizând cumpărarea de către guvernul român a Sovrompetrol-ului[361].

Ultimul raport inclus în agenda de lucru a Congresului a stabilit noua conducere a Partidului-Stat[362]:

Organele de partid	Numărul de membri	Componența nominală
Comitetul Central	61 membri 35 membri supleanți	-
Comisia Centrală de Revizie	21 membri	-
Biroul Politic	11 membri 4 membri supleanți	*Membri:* Gh. Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Iosif Chișinevschi, Gh. Apostol, Al. Moghioroș, Emil Bodnăraș, M. Constantinescu, Constantin Pârvulescu, Petre Borilă, Al. Drăghici, N. Ceaușescu. *Membrii supleanți*: Dumitru Coliu, Leontin Sălăjan, Leonte Răutu, Ștefan Voitec
Secretariatul	5 membri	Gh. Gheorghiu-Dej - prim-secretar; Iosif Chișinevschi, Nicolae Ceaușescu, Janoș Fazekaș, Ioan Cozma

[360] Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de Istorie a României,* Ed. Meronia, București, 2000, p. 226.

[361] Un alt moment important al politicii externe românești de la acea dată l-a constituit semnarea Pactului de la Varșovia; stenograma ședinței Prezidiului Consiliului de Miniștri din 7 mai 1955 conține printre altele și componența delegației guvernamentale care a participat la Conferința de la Varșovia, unde s-a încheiat un pact de asistență mutuală între cele 8 state participante și s-a numit un comandament unificat al forțelor armate ale acestor state: Dej = șeful delegației, în calitate de prim-ministru; Emil Bodnăraș = vice-președinte, ministrul Forțelor Armate; general lt. Ion Tutoveanu = șeful Marelui Stat Major; Grigore Preoteasa = prim locțiitor al ministrului Afacerilor Externe; Marin Florea Ionescu = ambasador al R.P.R. la Varșovia; A.N.I.C., *fond P.C.M. - Stenograme*, dosar nr. 2/1955, f. 1.

[362] *Idem*, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 98/1955, f. 2-3.

Organele de partid	Numărul de membri	Componența nominală
Comisia Controlului de Partid[363]	7 membri	Constantin Pârvulescu - președinte; Ion Vințe, Liuba Chișinevschi-vicepreședinți; Ștefan Duduman-secretar; Mihai Gombos, Gheorghe Ionescu, A. Petrișor-membri.

Congresul al II-lea la P.M.R. a consacrat consolidarea regimului Partidului-Stat. Deciziile puteau fi acum adoptate fără nici o dificultate de către un nucleu restrâns format din cei mai importanți membri ai partidului. Declarația lui Dej că: "«orice abatere de la linia partidului poartă în sine pericole pentru însăși ființa partidului și că lupta pentru puritatea rândurilor sale, pentru unitatea sa de monolit este o îndatorire supremă a tuturor membrilor»" atrăgea atenția asupra luptei pentru putere din interiorul P.M.R. de după epurarea din 1952 și asupra dificultăților întâmpinate în confruntarea cu susținătorii Anei Pauker, Luca și Teohari Georgescu, diferende soluționate în favoarea "noii clase"[364].

Acest Congres marca un punct de cotitură în efortul de a crea un partid puternic și consacra înainte de toate victoria grupului din jurul lui Dej în competiția pentru supremația în P.M.R. Militând pentru unitatea partidului, în raportul prezentat, Dej aducea date destul de complete cu privire la mărirea și forța P.M.R.[365].

Una din măsurile cele mai importante luate în vederea reorganizării P.M.R. la cel de-al II-lea Congres a fost influxul de oameni tineri, îndeosebi al noilor prim-secretari

[363] Componența Comisiei Controlului de partid fusese stabilită de Secretariatul C.C. al P.M.R. în ședința din 14 noiembrie 1955, cu o lună înainte de ținerea Congresului – *Idem*, dosar nr. 85/1955, f. 14.
[364] Stelian Tănase, *op. cit.*, p. 117.
[365] Se arăta astfel că partidul număra 595.398 de membri, din care 56.583 erau candidați. Numărul total al membrilor era mai mic decât acela de la congresul din februarie 1948, motivația constând în epurarea din 1950 și în faptul că în perioada 1950-1952 nu au fost primiți noi membri (în martie 1952 s-au deschis ușile P.M.R). După 1952, partidul constituise 8.000 de noi organizații de bază, ajungându-se până în 1955 la 29.393 organizații în fabrici, uzine și unități agricole, ca și în unitățile teritoriale; 76.000 de membri lucrau în birourile acestor organizații de bază. Partidul avea 19 organizații regionale, 190 raionale și 150 de organizații orășenești. Ideologia deținea rolul primordial în societatea comunistă. Munca ideologică trebuia astfel reorganizată în vederea consolidării Partidului-Stat: "Cu toate succesele însemnate obținute în munca de educație marxist-leninistă, ea continuă să rămână încă în urma cerințelor vieții și necesităților activității practice a partidului. De aceea, mai mult ca oricând este necesar să lichidăm caracterul școlăresc pe care îl are de multe ori propaganda noastră de partid. Propaganda de partid trebuie să fie indisolubil legată de practica construcției socialiste și îndeosebi de problemele concrete ale economiei (...) din cauza rupturii de viață, unii propagandiști cad în confuzii politice, manifestă tendința de a trece cu ușurință peste probleme nerezolvate ale construirii bazei economice a socialismului în R.P.R." Un aspect îngrijorător pentru Partidul-Stat era în continuare lipsa oricăror "curele de transmisie" eficace între partid și popor. Cea mai vizibilă lipsă de contact dintre partid și populație era la sate. Nici relațiile cu organizațiile de masă nu erau satisfăcătoare (sindicate, organizațiile de tineret, de femei): "În întreprinderi, sate și școli, acolo unde se află masa tineretului, îndrumarea și ajutorul dat de organizațiile de partid U.T.M.-ului, preocuparea lor pentru munca în rândul tineretului este nesatisfăcătoare." Se propunea ca soluție: "Organele de partid trebuie să ajute organizațiile U.T.M. să găsească forme de muncă mai atrăgătoare pentru tineret, eliminând șablonul și tendința de a copia întocmai metodele de muncă proprii organizațiilor de partid". - *Scânteia*, din 25 decembrie 1955, p. 2-3.

admiși în Comitetul Central, mult lărgit sub raportul membrilor și supleanților lui. Erau tineri recrutați din producție, trecuți rapid prin școlile de partid. Ei reprezentau noua categorie de lideri de partid cu calificare în conducerea administrativă.

Unul din amendamentele la statutul partidului elibera Comitetul Central de obligația ținerii Conferinței Naționale, spulberându-se astfel chiar și iluzia democrației de partid.

Acestea erau în fapt principalele trăsături ale P.M.R. așa cum au fost ele prezentate la cel de-al II-lea Congres. Deși dobândise o anumită stabilitate la vârf, grație acțiunilor grupării lui Dej, în ansamblu Partidul era departe de a fi "avangarda conștientă a socialismului". Calitativ și chiar cantitativ el lăsa mult de dorit. Baza lui populară era îngustă și nu reușea să influențeze populația în ansamblul ei, deși din punct de vedere structural el dispunea de toate pârghiile necesare controlării statului.

Anul 1956 a fost unul de referință pentru existența lagărului socialist. Raportul secret ținut de Hrușciov la al XX-lea Congres al P.C.U.S. a provocat un șoc uriaș în lumea comunistă. Ziarul "Scânteia" din 15 februarie 1956 anunța astfel pe prima pagină: "La 14 februarie s-a deschis în marele palat al Kremlinului Congresul al XX-lea al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice. La 10 dimineața în sala de ședințe se aflau delegații la Congres, veniți în capitala U.R.S.S. din toate colțurile marii țări sovietice. Erau de față numeroși invitați – fruntași în industrie și agricultură, activiști de stat și de partid, oameni de știință, reprezentanți ai armatei și ai flotei sovietice, oameni ai literaturii și artei"[366].

Raporul secret al lui Hrușciov a avut efecte mai profunde decât dispariția lui Stalin, acesta semnificând nu doar prăbușirea unei autorități, ci a unei întregi instituții[367]. Denunțarea cultului personalității, dezvăluirea existenței lagărelor de concentrare ca parte a sistemului comunist, ca și a milioanelor de victime, prezentarea greșelilor politicii interne și externe (în plan militar, economic, social) au consternat lumea comunistă, prăbușindu-se practic infailibilitatea conducerii sovietice anterior mult invocată. Ideologia, esența sistemului comunist s-a fisurat, substanța lui constând în supunerea deplină și necondiționată la dogmă și la deciziile liderului care întruchipa Partidul.

Pe lângă urmările în planul relațiilor economice din interiorul lagărului socialist, semnificative au fost evoluțiile determinate de destalinizare în planul politic. Au fost create poziții dihotomice: adepții destalinizării, criticii cultului personalității, reformiștii susțineau necesitatea modificării metodelor de guvernare anterior practicate, în vreme ce dogmaticii se opuneau unor astfel de idei. De altfel, trebuie specificat un alt aspect important. Dacă după moartea lui Stalin, dat fiind colapsul lagărului socialist, măsurile economice au fost cele adoptate cu precădere, după raportul secret al lui Hrușciov schimbările politice au prevalat. Destalinizarea a fost cu insistență cerută la Kremlin, ea fiind determinată de luptele interne pentru

[366] *Idem,* din 15 februarie 1956, p. 1.
[367] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 120.

supremație (conservatorii grupați în jurul lui Molotov și Kaganovici, reformiștii grupați în jurul lui Hrușciov și Mikoian).

Care au fost urmările acestor transformări în R.P.R.? În primul rând, raportul secret al lui Hrușciov a fost adus parțial la cunoștința populației românești. Într-un articol publicat în "Scânteia" din 23 iunie 1956, articol scris de secretarul general al Comitetului Național al Partidului Comunist din S.U.A., Eugene Dennis, apărut inițial în "Daily Worker" la 18 iunie, se afirma: "raportul lui Hrușciov despre Stalin reprezintă un tablou tragic. Oricât de zguduitor și de neplăcut ar fi el, acesta reprezintă o parte din istorie. Comuniștii trebuie să aibă curajul să-l analizeze și să tragă concluziile respective (...). Datorită progresului uimitor al poporului sovietic în cursul acestor ani grei și neliniștiți, a continuat să crească prestigiul uriaș al lui Stalin. Dar căutarea «dușmanilor poporului» a luat proporții atât de isterice, încât de fapt orice obiecțiuni și divergențe serioase de păreri începuseră să pară suspecte. Totodată, a apărut o mare centralizare a puterii de stat, a început să se dezvolte cultul personalității, ploconirea în fața lui Stalin, în special în timpul și după cel de-al doilea război mondial, se încălca conducerea colectivă de partid, se introduceau restricții în viața creatoare intelectuală și culturală. Tocmai în această perioadă organele securității au căpătat împuterniciri deosebit de mari și primejdioase și au încălcat în mod criminal Constituția Sovietică"[368]. Nu putem să nu observăm că modul de guvernare a Partidului Muncitoresc Român prezenta numeroase similitudini cu descrierea realizată de comunistul american.

Principiul "conducerii colective" anunțat în discursul lui Mikoian a reprezentat o amenințare pentru soarta conducerii P.M.R.? Despre perioada imediat premergătoare Congresului XX, Hrușciov mărturisea în "Memoriile" sale: "După moartea lui Stalin n-a mai fost recunoscută conducerea unui singur om. Existau aspiranți, dar nici un conducător bine definit și recunoscut"[369]. Nu a fost și cazul P.M.R.-ului.

Impactul acestor evenimente asupra elitei politice românești a fost puternic. Era regimul Partidului-Stat suficient de solid pentru a rezista la o astfel de provocare? A fost nevoie de mai bine de o lună de zile pentru elaborarea unui raport asupra Congresului XX, raport prezentat la Plenara din 23-25 martie 1956 a C.C. al P.M.R.[370]

Gh. Gheorghiu-Dej a optat pentru recunoașterea unor greșeli din trecut, o parte din conducere utilizase metode nelenințiste, aceste greșeli fiind puse mai ales în seama "deviaționiștilor de dreapta". Din punct de vedere al liderului Partidului-Stat, destalinizarea începuse în România încă din 1952[371].

În Partidul Muncitoresc Român nu exista însă unanimitate de păreri, existând tensiuni între membrii importanți ai conducerii de partid. Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi au considerat că sosise momentul oportun pentru o schimbare în

---

[368] *Scânteia*, din 23 iunie 1956, p. 3.

[369] *Crimele lui Stalin. Raportul secret al lui Hrușciov la Congresul al XX-lea al P.C.U.S.*, colecția *Dosarele comunismului*, Ed. Majadahonda, București, 1998, p. 95.

[370] Dan Cătănuș, *Destalinizarea în versiune românească. Cazul Miron Constantinescu – Iosif Chișinevschi.1956-1961*, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 3-4/1999, p. 102.

[371] *Scânteia,* din 29 martie 1956, p. 1.

P.M.R. Ambii au participat la Congresul al XX-lea al P.C.U.S., alături de Dej și Petre Borilă, cunoscând faptul că stalinismul fusese incriminat. Exista deci posibilitatea ca Dej să fie prezentat ca un "mic Stalin" al României și să fie îndepărtat. Ei au mizat în acțiunea lor pe susținerea Moscovei, nemulțumirile acumulate de unii membri din conducerea partidului și obedienţa faţă de Moscova, indusă comuniștilor români încă din perioada Cominternului și a lui Stalin[372].

Din perspectiva analizei regimului Partidului-Stat, acest episod este extrem de elocvent, de edificator. Erau practic trecute în revistă mijloacele consolidării sistemului totalitarist și mecanismele continuității sale. Guvernarea lui Dej a fost traversată de obsesia supraviețuirii politice, în 1956 interferarea unor elemente nestaliniste la vârf fiind un pericol grav. Pentru o foarte scurtă perioadă de timp s-a impus aplicarea unor politici de reconciliere, chiar cu riscul de a aduce modificări unei structuri de bază a statului totalitar, respectiv ministerul Afacerilor Interne[373].

---

[372] Confruntarea dintre cele două tabere, a lui Dej și cea a reformiștilor, s-a produs în ședința Biroului Politic din 3-12 aprilie 1956. Se pleca de la premisa că în România existaseră manifestări staliniste evidente, însă acestea nu se datorau în exclusivitate "grupului deviaționist de dreapta", Pauker – Luca – Georgescu, din moment ce aceste practici s-au perpetuat și după anihilarea lor din 1952. Trei aspecte esențiale ale stalinismului românesc au fost puse în discuție de Miron Constantinescu: abuzurile Securității, cultul personalității, lipsa democrației interne de partid, toate acestea fiind indisolubil legate de liderul P.M.R., Gh. Gheorghiu-Dej: "Am fost impresionat când am aflat de la tovarășul Dej despre schingiurile care au avut loc în închisori și m-am întrebat cum a putut să se întâmple așa ceva. Nu vreau să afirm că conducerea M.A.I. încurajează actele abuzive, dar ea le-a permis, ea le-a tolerat. M.A.I. nu lucrează de la sine, însă conducerea M.A.I. a avut o legătură, pe tovarășul Gheorghiu-Dej". În partid era practicat cultul personalității lui Dej, ceilalți membri din organismul de conducere, precum Biroul Politic sau Secretariat, situându-se pe un plan secundar. Totodată, opiniile critice erau descurajate, pe motiv că afectau unitatea partidului, iar imaginea de monolit ar fi avut de suferit. Iosif Chișinevschi, la fel de incisiv, și-a axat intervențiile pe nerespectarea normelor vieții de partid. Principiul "conducerii colective" nu se practica, în cadrul Biroului Politic neexistând mediul adecvat pentru luarea unor hotărâri în mod colectiv. Conta opinia lui Dej, ceilalți nefiind ascultați decât dacă poziția lor coincidea cu a primului secretar. Cei doi nu au reușit să găsească nici un aliat în Biroul Politic. Nici Constantin Pârvulescu, nici Al. Moghioroș, contactați în prealabil, nu au avut curajul să răspundă pozitiv. Chivu Stoica, Gheorghe Apostol și Alexandru Drăghici l-au apărat pe liderul P.M.R. Apostol îi va acuza pe "cei doi rebeli" de faptul că încercau să facă din Dej "un Stalin mai mic". Ședința s-a încheiat fără o decizie tranșantă, Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi fiind atenționați pentru atitudinea lor "nepartinică". – A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 32/1956, f. 2-3, 8, 23, 29.

[373] Alexandru Drăghici, membru al Biroului Politic și ministrul de Interne, și-a făcut el însuși autocritica: "« Mult timp au existat la noi comisiile acestea de internări în colonii de muncă. Mult timp la noi s-a lucrat cu multă superficialitate în ceea ce privește problema legalității socialiste. Ne-am molipsit de felul acesta de a nu respecta legile, de a considera că acestea sunt făcute pentru alții și nicidecum pentru noi. Mult timp, sub motivul arestării și punerii în imposibilitate a elementelor dușmănoase de a mai lovi în regimul nostru, s-au făcut arestări și de elemente cinstite ori insuficient de vinovate. Mult timp organele din regiune și chiar cele care lucrează în centrală foloseau metoda că ceea ce nu mergea în justiție și putea în felul acesta să fie pus în libertate, ori tot ceea ce nu constituiau fapte penale, se trimitea în colonii de muncă»".O nouă politică trebuia aplicată: "«să nu se lucreze omul numai pe bază că în trecut a avut legături cu cutare și cutare. Problema se pune acum să se lucreze omul pe bază de fapte concrete, despre activitatea lui actuală (...). Dușmani avem suficienți, așa că nu este necesar să-i inventăm. De multe ori s-a mers pe linia a inventa în unele cazuri dușmanul, de a judeca oamenii numai după trecut »". S-a trecut chiar la verificarea M.A.I., personalul fiind redus până în toamna anului 1956 cu aproximativ 18.000 de funcții. Se înregistra așadar o

Izbucnirea revoluției din Ungaria avea să pună capăt însă acestei "liberalizări". Societatea civilă s-a mobilizat împotriva statului totalitar (în Polonia și apoi la Budapesta) și pe fondul crizei lagărului socialist, declanșată de Congresul al XX-lea al P.C.U.S.[374] "Îmbinarea bizantină a măsurilor punitive cu unele înlesniri economico-financiare, lipsa unei forțe reale care să coalizeze sentimentele și nemulțumirile antisovietice și anticomuniste au făcut ca ecourile românești la revoluția ungară și «primăvara» poloneză să nu aibă reverberații largi"[375].

Evenimentele revoluționare din toamna anului 1956 sunt semnificative din perspectiva posibilității caracterizării forței Partidului-Stat de la acea dată. Gheorghe Gheorghiu-Dej, foarte abil, și-a asigurat supremația în partid, beneficiind chiar de sprijinul Uniunii Sovietice, grație atitudinii adoptate de partea românească în timpul acestor evenimente. Fără îndoială, partidul îi era devotat lui Dej. Aflată la un moment dat în derivă (în perioada martie 1953 – toamna anului 1956) conducerea P.M.R. își reafirma autoritatea supremă, având și girul sigur al puterii suzerane.

Gheorghe Gheorghiu-Dej a considerat astfel oportun să-și elimine contestatarii: M. Constantinescu și I. Chișinevschi[376]. Plenara C.C. al P.M.R. din iunie – iulie 1957 s-a desfășurat aproape în paralel cu plenara C.C. al P.C.U.S., în care s-a decis înlăturarea "grupului antipartinic": Malekov, Kaganovici, Molotov și Voroșilov (dogmaticii). Ca urmare, în "Darea de seamă a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. prezentată de tov. Gh. Gheorghiu-Dej asupra activității Partidului Muncitoresc Român în legătură cu sarcinile trasate de cel de-al II-lea Congres al P.M.R. și concluziile care se desprind din evenimentele internaționale și din activitatea partidelor comuniste și muncitorești în lumina învățămintelor celui de-al XX-lea Congres al P.C.U.S." se afirma: " (...) trebuie să mă refer cu mare părere de rău la unele manifestări antipartinice care au ieșit la iveală în timpul dezbaterii, din partea a doi membri ai Biroului Politic: tovarășii M. Constantinescu și I. Chișinevschi. Ei au făcut afirmații neîntemeiate cu privire la activitatea conducerii partidului, au încercat să transpună în mod mecanic cele petrecute în U.R.S.S. la țara noastră, să facă asemuiri între situația de la noi și cele petrecute în Ungaria, Polonia și alte țări de democrație populară, în legătură cu călcarea normelor de partid (...)"[377].

---

destindere la nivelul unui organism neobișnuit să dea socoteală pentru acțiunile lui, această instituție fiind în fapt pilonul de bază al menținerii regimului Partidului-Stat – Dan Cătănuș, *Ecouri ale Raportului lui Hrușciov din 1956 în Ministerul Afacerilor Interne,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/1999, p. 126-127.

374 Daniel L. Seiler, *Partidele politice din Europa de Est,* Ed. Institutul European, Iași, 1999, p. 136; Imre Nagy, numit prim-ministru, a declarat la 1 noiembrie 1956 că Ungaria a părăsit pactul de la Varșovia și a solicitat O.N.U. recunoașterea acesteia ca stat neutru. - Martin McCauley, *Rusia, America și războiul rece. 1949-1991,* Ed. Polirom, Iași, 1996, p. 62.

375 Mihai Retegan, *Conducerea P.M.R. și evenimentele din Polonia și Ungaria. 1956*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1995, p. 140.

376 "Rebeliunea" lui Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi a reprezentat "o răfuială internă a comuniștilor români, a cărei miză o reprezenta controlul asupra conducerii partidului". - Alina Tudor, Dan Cătănuș, *op.cit*, p. 18.

377 A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 62/1957, f. 26.

Găsiți vinovați de faptul că au avut "grave ieșiri antipartinice îndreptate împotriva unității partidului și conducerii sale"; "au dus discuții în afara organelor de partid"; "au recurs la aţâţarea unor tovarăși de partid împotriva altora"; "și-au îndreptat atacurile împotriva organelor securității de stat", urmărind "compromiterea și paralizarea acestor organe menite să lupte împotriva dușmanilor regimului democrat popular", Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi și-au pierdut posturile din Biroul Politic și Secretariatul P.M.R.[378].

În "Comunicatul cu privire la ședința plenară a C.C. al P.M.R." apărut în "Scânteia" la 4 iulie 1957, se preciza: "Plenara C.C. al P.M.R. a eliberat pe tov. Iosif Chișinevschi din calitatea de membru al Biroului Politic și secretar al C.C. și pe tov. M. Constantinescu din calitatea de membru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R."[379].

Trebuie precizat că cei doi "antipartinici" nu au pierdut și locurile din Comitetul Central. Miron Constantinescu, după cum aflăm din stenograma ședinței C.C. al P.M.R. din ziua de 13 iulie 1957: "nu mai poate rămâne în funcția de vice-președinte al Consiliului de Miniștri și ministru al Învățământului și Culturii, considerând că aceasta este necesar atât în interesul muncii, cât și în interesul însăși a tovarășului M. Constantinescu"[380]. În aceeași ședință Ion Gheorghe Maurer a fost numit ministru al Afacerilor Externe, iar Grigore Preoteasa a fost propus ca membru supleant al Biroului Politic și secretar al C.C. al P.M.R.

Organele centrale de conducere ale Partidului Muncitoresc Român nu au cunoscut modificări structurale ci doar și-au schimbat componența nominală, lupta pentru putere dusă între liderii comuniști având un rol semnificativ în acest sens.

Partidul-Stat trebuia în continuare consolidat, la nivelul întregului lagăr socialist, desfășurându-se o mișcare de repliere spre vechile poziții marxist-leniniste, mai dogmatice, dar mai sigure: "Pericolul mare acuma, spunea Dej, sunt revizioniștii, este asaltul acesta al burgheziei, al reacțiunii în domeniul influențării ideologice. Aici trebuie să le ținem calea, în ceea ce privește contribuția adusă la generalizarea tezelor Congresului al XX-lea al P.C.U.S."[381].

---

[378] *Scânteia*, din 3 iulie 1957, p. 1

[379] *Idem,* din 4 iulie 1957, p. 1; Deși era o pură formalitate, deciziile luate la centru neputând fi comentate de membrii P.M.R, hotărârile plenarei C.C al P.M.R din 28 iunie – 3 iulie 1956 au fost dezbătute de comitetele regionale și orășenești de partid. În spiritul "unei puternice manifestări a unității partidului" s-au adoptat "în unanimitate" aceste hotărâri. - *Idem,* din 5 iulie 1957, p. 1.

[380] A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 33/1957, f. 4; Miron Constantinescu și-a făcut autocritica, în conformitate cu practica comunistă: "Este clar că nu pot să rămân nici vice-președinte, nici în funcția de ministru, întrucât greșelile mele, lipsurile pe care le-am avut, manifestările antipartinice nu justifică menținerea într-o funcție atât de mare (...). Îmi iau încă odată obligația în fața Comitetului Central de a îndeplini cu tot devotamentul, cu toată exactitatea sarcinile, munca ce-mi va fi dată. Voi lupta totdeauna pentru linia partidului, pentru unitatea partidului, ca pentru cel mai scump lucru din viața mea" (f. 6).

[381] *Idem,* dosar nr. 57/1957, f. 29; Pentru a demonstra că această luptă împotriva "revizionismului" nu era formală, plenara C.C. al P.M.R din 9-13 iunie 1958 a organizat demascarea unui nou grup "antipartinic – fracționist", avându-i ca membri importanți pe C. Doncea, Gr. Răceanu, Ovidiu Șandru și Pavel Ștefan, cu acest prilej readucându-se în discuție cazul Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi, "purtătorii de steag ai introducerii anarhiei și indisciplinei în partid" - *Idem,* dosar nr. 16/1958, vol. II, f. 59-60, 64.

În vara anului 1958 popularitatea liderului Partidului-Stat avea să crească considerabil, grație retragerii trupelor sovietice de pe teritoriul țării noastre, deși în realitate acțiunea nu implica nici un risc, nici pentru guvernul sovietic, nici pentru cel român[382].

La ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 3-5 decembrie 1959, Nicolae Ceaușescu anunța: "Biroul Politic al C.C. al P.M.R. propune ca Congresul al III-lea să aibă loc în 1960. Data precisă rămâne să fie stabilită atunci când sunt gata materialele. Acesta totuși să fie până în primăvară, cel târziu până în aprilie, așa că până în mai să îl ținem"[383].

În cele din urmă, lucrările celui de-al III-lea Congres al P.M.R. s-au ținut la București între 20-25 iunie 1960, beneficiind de participarea a 946 de delegați cu drept de vot deliberativ și 207 delegați cu drept de vot consultativ[384], reprezentând 662.017 membri de partid și 145.123 candidați de partid. În agendă erau trecute: 1. Raportul C.C. cu privire la activitatea partidului în perioada dintre Congresul al II-lea și Congresul al III-lea, cu privire la planul de dezvoltare a economiei naționale pe anii 1960-1965 și la schița planului economic de perspectivă pe 15 ani, raportor Gh. Gheorghiu-Dej; 2. Raportul Comisiei Centrale de Revizie, raportor Dumitru Cristescu; 3. Alegerea C.C. al partidului și a Comisiei Centrale de Revizie[385].

Acest Congres a înregistrat cel mai important succes din toate congresele ținute de partidul comunist până la acea dată. Elita guvernantă era unită, omogenizată, nu existau disensiuni la vârf, erau vizibile unele realizări în industrie cu care Partidul-Stat se putea lăuda. Altfel spus, pentru Dej acesta a reprezentat un triumf personal, nesurprinzându-ne faptul că în martie anul următor a fost desemnat șef al nou creatului Consiliu de Stat.

În privința organelor de conducere, alegerile pentru Comitetul Central și Biroul Politic nu au evidențiat vreo schimbare de nume care să fi dus la modificarea ierarhiei politice[386]:

---

[382] Prevăzător, pentru a-și asigura stabilitatea, regimul comunist a dat o serie de dispoziții legislative care reinstaurau teroarea: cel mai elocvent exemplu este decretul nr. 318 / 21 iulie 1958, care amenda codul penal, stabilindu-se astfel noi condamnări și pedepse, pedeapsa cu moartea fiind impusă într-o gamă largă de situații.

[383] A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 44/1959, f. 188.

[384] Delegații pentru Congres au fost aleși de conferințele organizațiilor regionale de partid, în perioada 27 februarie-19 martie 1960. Direcția Organizatorică a realizat o situație statistică privind compoziția delegaților aleși pentru cel de-al treilea Congres. Segmentul proletar ocupa prima poziție, 656 - muncitori din producție, 36 - muncitori din agricultură, urmau țăranii, 173 - țărani colectiviști, 56 - țărani întovărășiți, iar 232 dintre delegați reprezentau categoria intelectualilor (ingineri, arhitecți, tehncieni din industrie, ingineri și zootehniști din agricultură, profesori, învățători, oameni de știință, artă, literatură, presă, medici, juriști, funcționari, ofițeri M.F.A. și M.A.I.). – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr.11/1960, f. 1-2.

[385] Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op. cit.*, p. 226-227.

[386] *A.N.I.C, fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 32/1960, f. 1-2.

Organele de partid	Componența nominală
Comitetul Central 79 membri 31 membri supleanți	-
Comisia Centrală de Revizie[387] 21 membri	-
Biroul Politic 9 membri 4 membri supleanți	Gh. Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Gh. Apostol, E. Bodnăraș, P. Borilă, N. Ceaușescu, Al. Drăghici, Ion Gh. Maurer, Al. Moghioroș *Membri supleanți*: D. Coliu, L. Răutu, L. Sălăjan, Șt. Voitec
Secretariatul 4 membri	Gheorghe Gheorghiu-Dej - prim-secretar; N. Ceaușescu, M. Dalea, J. Fazekaș
Comisia Controlului de Partid 7 membri	D. Coliu - președinte; Ion Vințe - vicepreședinte; Cornel Onescu; Gh. Arsene; Ion Guran; Iosif Mogos; Șt. Duduman

Totuși, trebuie reținut faptul că din Biroul Politic a fost îndepărtat Constantin Pârvulescu, acesta pierzând și postul de președinte al Comisiei Controlului de Partid (a fost îndepărtat și din Comitetul Central). În anul următor, în martie, a fost demis și din funcția de președinte al Marii Adunări Naționale. Cel care i-a luat locul în Biroul Politic a fost I. Gheorghe Maurer.

În intervalul 1957-1961 în întregul P.M.R. s-a desfășurat o campanie de înghețare a oricărei poziții critice. Efectul a fost conservarea conducerii, alcătuită din aceleași persoane. "Continuitatea elitei este o caracteristică atipică în comparație cu celelalte țări ale blocului sovietic. Coeziunea grupului conducător își are explicația în stabilitatea obținută atât prin evitarea sciziunilor după 1952, cât și prin longevitatea la vârf a oamenilor impuși de Gheorghe Gheorghiu-Dej"[388]. Congresul al III-lea al P.M.R. a consacrat controlul total al lui Dej și al echipei sale asupra Partidului-Stat. În martie 1961, liderul Partidului-Stat devenea președintele Consiliului de Stat.

Ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 22 martie 1961 a operat modificări în privința repartizării muncii în cadrul Secretariatului C.C. al P.M.R. Comparativ cu anul 1955 nu mai sunt menționate structurile de stat controlate de membrii Secretariatului și nici regiunile de care răspundeau aceștia[389]. Remarcăm și schimbarea membrilor Secretariatului, prin cooptarea lui Chivu Stoica și Leonte Răutu (J. Fazekaș nu mai îndeplinea funcția de secretar, fiind desemnat ministru al Industriei Alimentare).

[387] În raportul său de activitate, Comisia Centrală de Revizie a prezentat situația veniturilor și cheltuielilor din bugetul partidului precum și modul de rezolvare a sarcinilor și sesizărilor oamenilor muncii. "Ed. Scânteia" se remarcase prin trecerea de la statutul de instituție subvenționată de Partidul-Stat la cel de sursă de venituri pentru acoperirea cheltuielilor de altă natură ale partidului. Un tiraj de 1.000.000 exemplare zilnic rentabilizase ziarul Scânteia (tirajul tuturor publicațiilor tipărite de "Ed. Scânteia" depășea 500 milioane exemplare anual). – *Idem*, dosar nr. 115/1960, f. 14-15.

[388] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 169-170.

[389] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 17/1961, f. 1-2.

Secretar	*Structurile coordonate*
Gheorghe Gheorghiu-Dej	Comisia Controlului de Partid, Direcţia Treburilor C.C. al P.M.R., Secţia Gospodăriei de Partid a C.C. al P.M.R.
Chivu Stoica	Direcţia Economică a C.C. al P.M.R., Secţia Relaţiilor Externe a C.C. al P.M.R.
Nicolae Ceaușescu	Secţia Organizaţiilor de Partid a C.C. al P.M.R., Secţia Organizaţiilor de Masă a C.C. al P.M.R., Secţia de Cadre a C.C. al P.M.R., Grupul M.A.I. și M.F.A. din Direcţia Organizatorică a C.C. al P.M.R., Consiliul Central al Sindicatelor, U.C.F.S., Consiliul Naţional al Femeilor
Mihai Dalea	Secţia Agrară a C.C. al P.M.R., Crucea Roșie a R.P.R., Sectorul Medical din aparatul C.C. al P.M.R.
Leonte Răutu	Secţia de Propagandă și Agitaţie a C.C. al P.M.R., Secţia de Ştiinţă și Cultură a C.C. al P.M.R., Secţia Şcoli a C.C. al P.M.R., A.R.L.U.S., Comitetul Naţional pentru Apărarea Păcii, Uniunea de creatori, A.S.I.I., S.R.S.C.

Plenara C.C. al P.M.R. din 30 noiembrie-6 decembrie 1961 a reluat în fapt tezele Congresului XXII al P.C.U.S.[390]. Scopul Partidului-Stat era însă opus celui de la Moscova. Dacă la Kremlin se dorea impunerea politicilor reformatoare, cărora conservatorii le opuneau rezistenţă, la Bucureşti incriminările indicau refuzul grupului elitar de a opera schimbări. Chivu Stoica spunea cu această ocazie: "Eu vreau, tovarăși, să atrag atenţia plenarei noastre că dacă în partid s-a terminat cu fracţioniștii, cu antipartinicii, ei totuși mai au susţinători în afară; se duce în afara ţării noastre o campanie destul de susţinută pentru destalinizarea Partidului Muncitoresc Român (...). Ei vor destalinizare, adică vor înlăturarea cultului personalităţii, ceea ce vroia Iosif Chișinevschi și Miron Constantinescu și uite ce spun. În România lui Gheorghe Gheorghiu-Dej nimic nu s-a schimbat, poliţia secretă continuă să taie și să spânzure. Și astăzi ea exercită împotriva legilor, împotriva partidului însuși, uneori în ciuda chiar a Guvernului, o activitate care nu cunoaște nici o îngrădire legală (...). Ce vor ăștia? Ei înţeleg venirea altor factori și alt regim în ţara noastră, înţeleg ca clasa muncitoare să renunţe la putere, să renunţe la dezvoltarea ţării noastre, la construcţia socialismului (...)"[391].

[390] Congresul al XXII-lea al P.C.U.S., din octombrie 1961 lansa un nou atac împotriva cultului personalităţii (Congresul din 1959 continuase linia antirevizionistă promovată după revoluţia din Ungaria). Noua campanie a avut însă o amploare mai mare ca cea din 1956, dată fiind implicarea societăţii civile. Dacă raportul secret din 1956 rămăsese cunoscut în principal la nivel elitar, acum discuţiile nu au rămas cantonate doar în limitele "denunţării cultului personalităţii", ele atingând probleme economice, sociale, cu privire la rolul P.C.U.S., al armatei și al organelor de represiune. Semnificativ este faptul că se stabilea "revizuirea sistematică a componenţei organelor de partid", ceea ce presupunea ca periodic, la 2 ani, personalul C.C. al P.C.U.S. și prezidiul să fie realese prin vot. Nu mai puţin de un sfert dintre membrii P.C.U.S. urmau să fie schimbaţi, nimeni neavând dreptul la mai mult de 2 mandate. Se profila o schimbare radicală, care privea chiar esenţa regimului comunist, nomenclatura.

[391] *A.N.I.C, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 41/1961, f. 513.

Au fost reluate criticile la adresa celor eliminaţi din P.M.R. începând cu 1952[392]. În ciuda ameninţărilor care veneau din afară, reformele lui Hruşciov şi instabilitatea puterii sovietice, în plan intern, în perioada 1962-1965 Partidul-Stat şi-a păstrat coeziunea. Această unitate a fost determinată nu atât de disciplina de partid, cât de stabilirea unor obiective comune, ca autonomizarea elitei comuniste autohtone faţă de Moscova şi industrializarea. Dej i-a avut de partea sa în toată această perioadă pe Gheorghe Apostol, Chivu Stoica, Al. Drăghici, Nicolae Ceauşescu, Al. Bârlădeanu, I. Gh. Maurer, Leonte Răutu, E. Bodnăraş, etc. Aceste realităţi au impus şi o modificare în raporturile Partidului-Stat cu societatea. Numărul membrilor P.M.R. va creşte constant între 1962-1964 cu aproximativ 50% graţie politicii de desovietizare aplicată în România. Liderii P.M.R. au reuşit astfel să obţină "un sprijin substanţial din partea populaţiei"[393].

---

[392] *Diversity in international communism. A documentary record 1961-1963,* Edited by Alexander Dallin with Jonathan Harris and Grey Hodnett for the Research Institute on Communist Affairs, Columbia University Press, New-York&London, 1963, p. 372; Comunicatul publicat în *Scânteia* din 6 decembrie 1961 sublinia astfel: "Plenara a condamnat încă o dată acţiunile antipartinice ale grupării fracţioniste Pauker – Luca, ajutată de Teohari Georgescu, cât şi ale grupării fracţioniste Chişinevschi – Constantinescu, care s-au ridicat împotriva liniei Partidului, au promovat în ţara noastră practicile legate de cultul personalităţii lui Stalin, au încălcat normele leniniste ale vieţii de partid şi legalitatea socialistă". Ghiţă Ionescu observa corect: "Plenara (...) s-a dovedit a fi o diversiune de mari proporţii. Dej şi-a desfăşurat propria sa politică menţinând formele, procedurile, discursul politic al liderilor P.C.U.S. Totuşi nu a existat nici o angajare de a trece la reformele propuse de Hruşciov, plenara din 1961 evidenţiind refuzul clar al elitei comuniste româneşti în privinţa destalinizării". Partidul-Stat îşi menţinea structura intactă.

[393] Un eveniment semnificativ, reprezentând punctul culminant al politicii de desovietizare promovate de Dej a fost adoptarea "Declaraţiei de independenţă" din aprilie 1964. Paul Sfetcu, secretarul personal al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, avea să declare despre acest moment: "După publicarea Declaraţiei din 1964, Hruşciov s-a enervat atât de tare, încât i-a comunicat lui Gheorghe Gheorghiu-Dej că nu acceptă să aibă nici o datorie la noi şi vrea să restituie imediat grâul împrumutat. Solicita să se comunice de urgenţă organelor abilitate cu ce mijloace de transport şi prin ce puncte de frontieră doreşte România să primească grâul, hotărâre asupra căreia nu s-a mai revenit" - Paul Sfetcu, *13 ani în antecamera lui Dej,* Ed. Fundaţiei Culturale Române, Bucureşti, 2000, p. 306.

"Declaraţia de independenţă" este revelatoare din perspectiva abilităţii conducerii Partidului-Stat de a-şi desăvârşi politica de autonomie, iniţiată cu ceva timp în urmă. Declaraţia din aprilie 1964 a fost pregătită în urma unui proces complex; în 1958, după 14 ani, la cererea conducerii comuniste române, au fost retrase trupele sovietice din România; se creau premisele unei posibile afirmări a independenţei României; între anii 1960-1964 Partidul-Stat a respins propunerile care vizau subordonarea economiei româneşti în cadrul C.A.E.R., momentele cheie fiind: 1) respingerea propunerilor ca România să se specializeze exclusiv pe produse agricole, chiar numai vegetale; 2) disputa prilejuită de vizita lui Hruşciov în România, în vara anului 1962; 3) consfătuirile C.A.E.R. din 1962-1963 de la Moscova; 4) plenarele C.C. din acei ani, care au susţinut poziţia luată în organele de conducere ale C.A.E.R.-ului de către Al. Bârlădeanu.

Justificarea lui Dej a fost: "«noi suntem tot timpul în defensivă. Ceilalţi avansează tot felul de idei şi propuneri, la care noi suntem nevoiţi să spunem nu. De aceea este necesar să elaborăm un document care să înfăţişeze fără echivocuri poziţia noastră. Să o facem cunoscută tuturor, atât prietenilor cât şi adversarilor!»"- Paul Niculescu-Mizil, *O istorie trăită,* Ed. Enciclopedică, Bucureşti, 1997, p. 17-18.

Pretextul utilizat de P.M.R. pentru elaborarea acestei Declaraţii a fost dorinţa sa de a se pune capăt polemicii publice din mişcarea comunistă internaţională, principalii protagonişti ai disputei fiind P.C.U.S. şi P.C. Chinez. În fapt, problema esenţială a fost definirea caracterului relaţiilor dintre partidele comuniste: autonomie şi egalitate între partide sau subordonarea totală faţă de un centru de

Anul 1965 a adus modificări substanțiale în evoluția regimului Partidului-Stat, sub raportul structurilor politice. În primul rând, liderul incontestabil al comunismului românesc a decedat la 19 martie 1965, în momentul deplinei sale puteri și popularități[394].

Succesorul lui Dej a fost Nicolae Ceaușescu: "În ziua de 22 martie 1965 a avut loc ședința plenară a C.C. al P.M.R. La propunerea Biroului Politic, plenara a ales în unanimitate în funcția de prim-secretar al C.C. al P.M.R. pe tovarășul Nicolae Ceaușescu"[395].

La propunerea Biroului Politic al C.C. al P.M.R., plenara C.C. a mai hotărât[396]: funcțiile de prim-secretar al C.C. al P.M.R. și de președinte al Consiliului de Stat să fie deținute de persoane diferite (reglementare încălcată 2 ani mai târziu); desemnarea lui Chivu Stoica pentru funcția de președinte al Consiliului de Stat al R.P.R.; alegerea lui Alexandru Bârlădeanu ca membru al Biroului Politic; alegerea ca secretari ai C.C. al P.M.R. a lui Leonte Răutu, Paul Niculescu-Mizil și Ilie Verdeț.

Evident s-au modificat repartizarea muncii în cadrul Secretariatului C.C. al P.M.R., și componența acestei structuri politice, după cum urmează[397]:

---

conducere. - A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie, dosar* nr. 16/1964, f. 5. vezi și Gilberg Thond, *Nationalism&communism. The rise and the fall of Ceausescu's Dictatorship*, p. 48-49.
Declarația a fost publicată în ziarul *Scânteia* de duminică 26 aprilie 1964, pe primele pagini. Unele din principiile statuate aici aveau să ducă la înregistrarea celei mai mari cote de popularitate de până atunci pentru Partidul-Stat: "Îndelungata istorie a mișcării comuniste demonstrează la ce rezultate negative duce nerespectarea normelor juste ale relațiilor dintre partide, bazate pe elaborarea colectivă a hotărârilor, pe independența și egalitatea în drepturi a fiecărui partid, pe neamestecul în treburile interne ale altor partide". În același punct VII din Declarație, intitulat "Pentru salvgardarea unității și coeziunii mișcării comuniste internaționale" se afirma: "Nu există și nu poate exista un partid «părinte» și «partid – fiu», partide «superioare» și partide «subordonate», dar există marea familie a partidelor comuniste și muncitorești egale în drepturi; nici un partid nu are și nu poate avea un loc privilegiat, nu poate impune altor partide linia și părerile sale". - *Scânteia*, din 26 aprilie 1964, p. 3.

394 Comunicatul de presă anunța astfel: "Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român, Consiliul de Stat și Consiliul de Miniștri ale Republicii Populare Române anunță cu adâncă durere încetarea din viață în ziua de 19 martie, orele 17 și 43 de minute, după o boală grea, a tovarășului prim-secretar al C.C. al P.M.R., președintele Consiliului de Stat al R.P.R., fiu credincios al clasei muncitoare și al poporului român, conducător iubit al partidului și poporului nostru". - *Idem,* din 20 martie 1965, p. 1.

395 *Idem,* din 23 martie 1965, p. 1; Istoria României va sta timp de aproximativ un sfert de secol sub semnul guvernării ceaușiste, unei perioade de "liberalizare", de "destindere" (inițiată de Dej), urmându-i altele de radicalizare. Nicolae Ceaușescu își lua angajamentul de a duce: "o luptă hotărâtă pentru întărirea unității, a disciplinei de fier a partidului nostru, să fim necruțători cu cei care încearcă să lovească în unitatea de monolit a partidului nostru. Să cinstim memoria scumpului nostru tovarăș de muncă și de luptă, a tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej, aplicând în viață linia elaborată de el și cuprinsă în Declarația din aprilie 1964". La scurt timp după aceste declarații, N. Ceaușescu va acționa în sensul nerecunoașterii meritelor fostului lider comunist. – A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 36/1965, f. 5.

396 *Ibidem*, f. 2.

397 *Idem*, dosar nr. 42/1965, f. 4.

Componență Secretariat	*Structuri politice controlate*
Nicolae Ceaușescu – prim-secretar	Comisia Controlului de Partid, Secția pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. și Justiție, Direcția Treburilor
Chivu Stoica	Direcția Economică, Secția Organizațiilor de masă, Secția Gospodăriei de Partid. Ține legătura cu Comisia Centrală de Revizie.
Leonte Răutu	Secția de Propagandă și Agitație, Secția de Presă și Edituri, Secția Relațiilor Externe, Institutul de Istorie a Partidului, Ziarul "Scânteia" și revista "Lupta de clasă", Școala Superioară de Partid "Ștefan Gheorghiu"
Mihai Dalea	Probleme de agricultură
Paul Niculescu-Mizil (membru nou)	Secția de știință și artă, Secția de învățământ și sănătate
Ilie Verdeț (membru nou)	Secția organizațiilor de partid, Secția de cadre, Grupul de instructori teritoriali ai C.C. al P.M.R.

Singura structură politică asupra căreia secretarul general/prim-secretarul a avut drept de control în tot intevalul 1948-1965 a fost Comisia Controlului de Partid.

Ședința Biroului Politic din 23 martie 1965 a stabilit ordinea protocolară a membrilor acestei structuri politice. În ordinea importanței lor, aceștia erau: Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol, Alexandru Bârlădeanu, Emil Bodnăraș, Petre Borilă, Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroș, Dumitru Coliu, Leonte Răutu, Leontin Sălăjan, Ștefan Voitec. Odată cu desființarea Biroului Politic, această ierahie s-a modificat. Comitetul Executiv a preluat mare parte din foștii membri ai organului executiv al P.M.R.[398]

Un document interesant care pune în discuție rolul Biroului Politic, al plenarelor Comitetului Central, se dovedește a fi stenograma ședinței Biroului Politic din ziua de 29 martie 1965. Nicolae Ceușescu, Ion Gheorghe Maurer, Gheorghe Apostol și-au expus punctele de vedere cu privire la redimensionarea importanței acestor structuri politice (practic optau pentru respectarea statutului partidului-stat, încălcat în repatate rânduri până la acea dată)[399]:

[398] *Idem*, dosar nr. 38/1965, f. 2.
[399] *Idem*, dosar nr. 42/1965, f. 25-29, 31-34.

	Despre Biroul Politic	*Despre Comitetul Central*
Nicolae Ceaușescu	Se impunea îmbunătățirea stilului de muncă, Biroul Politic trebuind să îndeplinească rolul de organ executiv între plenare[400]. Biroul Politic trebuia să dea periodic rapoarte despre modul în care își desfășoară activitatea. Se impunea realizarea unui nomenclator care să cuprindă sarcinile Biroului Politic și ale Comitetului Central. Intrau în sfera de interes a Biroului Politic: Domeniul relațiilor internaționale (relațiile cu statele socialiste, capitaliste, C.A.E.R.-ul). Problemele interne, economice, culturale, ale științei, învățământului. Biroul Politic trebuia informat de problemele membrilor săi, care erau invitați de primul secretar să și le expună deschis.	Plenara trebuia să fie mai activă, pentru a se respecta statutul partidului. Plenarele urmau: să fie convocate mai des, nu o singură dată pe an. Să decidă asupra mai multor probleme, și nu doar să le aprobe[401].
Ion Gheorghe Maurer	Punea în discuție descentralizarea muncii pe linie de stat și de partid. "Noi am avut până acum un sistem. Sistemul acesta dacă avea multe cusururi, avea o calitate mare – era colosal de simplu: toate hotărârile Consiliului de Miniștri erau comunicate la partid. Deci, nu era nevoie de nici un nomenclator, orice hotărâre iei merge la partid. Nomenclatorul acesta despre care este vorba trebuie făcut în ideea unei oarecare descentralizări a muncii, că nu este nevoie ca toate aceste hotărâri să ajungă la Biroul Politic, să le mai discute Biroul Politic încă o dată. Asta înseamnă că o serie întreagă de hotărâri trebuie să fie luate la un nivel inferior"[402].	-
Gheorghe Apostol	Arăta că Biroul Politic a funcționat pe baza unor planuri de muncă trimestriale, dar că s-a renunțat la elaborarea acestora[403]. Se pronunța și el pentru descentralizare și pentru responsabilizarea Consiliului de Miniștri căruia i se recunoștea rolul de executant al indicațiilor P.M.R.[404].	-

[400] Aceste propuneri s-au finalizat prin hotărârile Congresului al IX-lea, care a înlocuit Biroul Politic cu o structură extinsă ca arie de competențe și ca număr de membri, repectiv Comitetul Executiv.

[401] De regulă plenarele aveau înscrisă pe ordinea de zi o singură problemă, asupra căreia evident nu făceau altceva decât să-și dea acordul.

[402] În realitate această descentralizare nu a avut loc.

[403] Acest sistem "dă posibilitatea și secțiilor Comitetului Central să-și organizeze munca în așa fel încât să aibă timp să pregătească aceste materiale pentru Biroul Politic. De asemenea dacă sunt probleme prevăzute în acest plan care trebuie prezentate de Consiliul de Miniștri știe că la data cutare trebuie să prezinte Biroului Politic o informare cu privire la probleme externe, economice sau alte probleme. Sunt multe probleme economice care s-au rezolvat, probleme de relații, tratative, fără să știe toți vicepreședinții Consiliului de Miniștri". Gheorghe Apostol descrie în fapt modul în care funcționa regimul Partidului-Stat. Structurile politice decizionale aparțineau partidului, organele de stat subordonându-se acestora.

Toate acestea au pregătit Congresul Partidului-Stat.

La nici o lună de la tristul eveniment, printr-un comunicat de presă se anunța că plenara C.C. al P.M.R. din 14-15 aprilie 1965 a hotărât convocarea a celui de-al IV-lea Congres al P.M.R. Acesta s-a desfășurat așadar în zilele de 19-24 iulie 1965, la București. Au survenit cu acest prilej modificări în denumirea și în structura organizatorică a Partidului-Stat.

S-a decis astfel ca: "(...) Partidul nostru să poarte denumirea de Partidul Comunist Român; Comitetul Central s-a călăuzit de faptul că această denumire corespunde cel mai bine schimbărilor care au avut loc în societatea noastră, stadiul actual de dezvoltare a partidului, scopul său final – construirea societății comuniste"[405]. Aprobarea noii denumiri a determinat și necesitatea schimbării numerotării Congreselor, astfel că cel de-al IV-lea Congres a devenit Congresul al IX-lea al P.C.R.

În iulie 1965 au intervenit modificări în structura organizatorică a Partidului Comunist Român. Comitetul Central alegea astfel: Comitetul Executiv, Prezidiul Permanent, Secretarul General și Secretariatul. Comitetul Executiv înlocuia practic fostul Birou Politic, iar funcția de prim-secretar dispărea, revenindu-se la cea de secretar general, deținută de N. Ceaușescu[406]. Motivația acestor schimbări a fost oferită de chiar Ceaușescu: "Ținând cont de creșterea numărului membrilor de partid, de faptul că în compoziția Comitetului Central va trebui să se reflecte această creștere, Comisia consideră că actuala formă organizatorică – Biroul Politic – nu mai corespunde noilor condiții și că este necesar un organ executiv mai cuprinzător, care să aibă posibilitatea de a îndeplini mai bine rolul de conducător al activității partidului între plenare"[407]. Plenarele se țineau o dată la 3-4 luni. Prezidiul Permanent era organul desemnat să rezolve zi de zi problemele cu care se confrunta Partidul-Stat. El reunea practic pe cei mai influenți membri ai P.C.R.

Componența organelor de conducere ale P.C.R. în iulie 1965, așa cum au fost ele desemnate la Congresul al IX-lea, se prezenta astfel[408]:

---

[404] "Sunt de acord să se vadă ce probleme importante trebuie să se discute la Consiliul de Miniștri, pentru că el trebuie să hotărască ca organ executiv al Marii Adunări Naționale. Or, noi ședințe ale Consiliului de Miniștri facem numai atunci când avem de discutat planul de casă trimestrial. Este bine ca Consiliul (sic!) de Miniștri să-și trăiască viața de organ care răspunde față de Marea Adunare Națională, de modul cum aplică legile și linia generală a partidului în toate problemele economice, politice și sociale". – *Ibidem*, f. 32.

[405] *Congresul al IX-lea al P.C.R. 19-24 iulie 1965,* Ed. Politică, București, 1965, p. 16.

[406] Teresa Rakowska-Harmstone, *op. cit.,* p. 155.

[407] *Congresul al IX-lea al P.C.R. 19-24 iulie 1965*, p. 731.

[408] A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 102/1965, f. 2-3; Comitetul Central avea 79 de membri și 31 de membri supleanți. – *Idem*, dosar nr. 36/1965, f. 10.

Organele de conducere ale P.C.R.	Componența nominală
Comitetul Executiv 15 membri 10 membri supleanți	*Membri*: Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, I.Gh. Maurer, Gh. Apostol, Al. Bârlădeanu, E. Bodnăraș, P. Borilă, Al. Drăghici, Ctin. Drăgan, Al. Moghioroș, Paul Niculescu-Mizil, L. Răutu, Gogu Rădulescu, L. Sălăjan, Șt. Voitec *Membri supleanți*: Iosif Banc, Maxim Berghianu, Petre Blajovici, D. Coliu, Florian Dănălache, J. Fazekaș, Mihai Gere, Petre Lupu, Ilie Verdeț, Vasile Vâlcu
Prezidiul Permanent 7 membri	N. Ceaușescu, Chivu Stoica, I.Gh. Maurer, Gh. Apostol, Al. Bârlădeanu, E. Bodnăraș, Al. Drăghici
Secretariatul 9 membri	Nicolae Ceaușescu-secretar general; Al. Drăghici, Al. Moghioroș, Mihai Dalea, Manea Mănescu, P. Niculescu-Mizil, Vasile Patilineț, Leonte Răutu, Virgil Trofin

Membrii Secretariatului C.C. al P.M.R. aleși de Congresul al IX-lea, aveau drept de control asupra următoarelor domenii[409]:

Nicolae Ceaușescu, secretar general	***Colegiul Central de Partid Direcția Treburilor C.C. al P.C.R.***
Alexandru Drăghici	Secția Organizațiilor de masă, Secția Metalurgie-Chimie, Grupul de instructori teritoriali ai C.C. al P.C.R.
Mihai Dalea	Secția Energetică, Construcții și Transporturi, Comisia pentru Controlul muncii de partid în rândul naționalităților conlocuitoare
Manea Mănescu	Secția Plan-Finanțe, Secția Știință și Artă ale C.C. al P.C.R.
Paul Niculescu-Mizil (membru nou)	Secția Propagandă și Agitație, Secția Presă și Edituri, Redacția ziarului "Scânteia", Școala Superioară de Partid "Ștefan Gheorghiu"
Vasile Patilineț	Secția pentru controlul muncii la M.F.A., M.A.I. și Justiție, Secția Gospodăriei de Partid a C.C. al P.C.R. Ține legătura cu Comisia Centrală de Revizie
Leonte Răutu	Secția Învățământ și Sănătate, Secția Bunuri de Consum, Institutul de Istorie a Partidului
Virgil Trofin	Secția Organizațiilor de Partid, Secția Cadre, Secția Agrară

Debutând sub cele mai bune auspicii, atât în plan intern cât și în câmpul relațiilor internaționale, guvernarea lui Nicolae Ceaușescu a sfârșit printr-o personalizare exagerată. N. Ceaușescu a fost un veritabil exponent al sistemului comunist, pe care l-a slujit în măsura în care și sistemul l-a servit pe el. Partidul-Stat nu își va schimba în fapt decât compoziția nominală, și nu practica guvernării. Pentru a-și consolida autoritatea Ceaușescu a "scăpat" de vechea gardă, credincioasă lui Dej. Alexandru Drăghici a fost destituit din funcția de ministru al Afacerilor Interne (denigrat în

[409] *Idem*, dosar nr. 104/1965, f. 2-3.

1968), Gheorghe Apostol și Chivu Stoica au fost de asemenea demiși. În paralel N. Ceaușescu a acumulat funcții importante: din 1967 președinte al Consiliului de Stat; în decembrie 1967 a devenit președinte al Consiliului Național al Frontului Unității Sociale, devenit din 1974 Frontul Democrației și Unității Sociale; la 12 martie 1969, ca urmare a adoptării legii apărării naționale, a fost numit președinte al Consiliului Apărării și Comandant Suprem al Forțelor Armate.

După Congresul al X-lea al P.C.R., desfășurat între 6-12 august 1969 la București, numărul membrilor Comitetului Central a crescut și el proporțional cu cel al membrilor de partid, de la 121 de membri și 75 supleanți, la 165 de membri și 120 de supleanți. Comitetul Executiv era format acum din 21 de membri și 11 membri supleanți. Interesantă este componența Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., format din 9 membri, toți susținători fervenți ai lui Nicolae Ceaușescu: I.Gh. Maurer, Paul Niculescu-Mizil, E. Bodnăraș, Gheorghe Pană, Dumitru Petrescu, Gheorghe Rădulescu, Virgil Trofin, Ilie Verdeț. Ei formau acum elita guvernantă a Partidului-Stat. Din Secretariat făceau parte următorii membri: Nicolae Ceaușescu-secretar general, Mihai Gere, Paul Niculescu-Mizil, Vasile Patilineț, Dumitru Popa, V. Trofin[410].

Ultimele modificări în structura organelor de conducere ale Partidului-Stat s-au înregistrat la Congresul al XI-lea al P.C.R., desfășurat între 25-28 noiembrie 1974. Comitetul Central alegea Comitetul Politic Executiv și Secretariatul, iar din rândul membrilor Comitetului Politic Executiv se constituia un Birou Permanent, condus de secretarul general al P.C.R., Nicolae Ceaușescu:

Organele de partid	Componența nominală
Comitetul Politic Executiv	N. Ceaușescu, E. Bobu, E. Bodnăraș, Cornel Burtică, Elena Ceaușescu, Gh. Cioară, Emil Drăgănescu, J. Fazekaș, Petre Lupu, M. Mănescu, P. Niculescu-Mizil, Gh. Oprea, Gh. Pană, Ion Pățan, D. Popescu, Gh. Rădulescu, L. Răutu, Virgil Trofin, Iosif Uglar, Ilie Verdeț, Vasile Vâlcu, Șt. Voitec
Secretariatul	N. Ceaușescu-secretar general; Șt. Andrei, C. Burtică, Gh. Pană, Dumitru Popescu, Iosif Uglar, Ilie Verdeț

Statutul Partidului Comunist Român aprobat la Congresul al XI-lea, făcând referiri la relația dintre Partid și organele de stat, ne ajută în argumentarea faptului că în România postbelică, cel puțin din 1948 și până la momentul 1974, se poate vorbi de existența unui regim al Partidului-Stat: "Partidul Comunist Român, forța politică conducătoare a întregii societăți-îndrumă activitatea organelor centrale și locale de stat din Republica Socialistă România"[411].

În perioada 1948-1974, organele executive ale Comitetului Central al P.M.R./P.C.R. au cunoscut modificări din punct de vedere structural, al numărului de membri, al componenței nominale, prerogativele acestora rămânând în linii mari aceleași.

[410] *Congresul al X-lea al P.C.R.*, p. 720.
[411] *Congresul al XI-lea al P.C.R.,* p. 704.

Tabelul următor sintetizează evoluția structurile politice decizionale ale Partidului-Stat:

Denumirea organelor alese de C.C.	Organele deliberative și elective ale partidului	Observații	Nr. membri	Membri/ membri supleanți	Atribuțiile specificate de statutul partidului
Biroul Politic	Congresul P.M.R. din 21-23 februarie 1948	Stabilește numărul de membri și componența nominală a membrilor Biroului Politic	18	13/5	1948 – îndeplinea munca politică și organizatorică; 1955 – organiza munca Comitetului Central între Plenare; 1960 – *Idem* 1965 – Comitetul Executiv prelua practic funcția Biroului Politic, prevăzută de congresele din 1955 și 1965
	Plenara C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952	Reduce numărul membrilor acestei structuri, în urma eliminării "deviaționiștilor de dreapta"	11	9/2	
	Ședința plenară din 19 aprilie 1954	A decis cooptarea a doi noi membri supleanți, respectiv Nicolae Ceaușescu și Alexandru Drăghici	13	9/4	
	Congresul P.M.R. din 28 decembrie 1955	Se înregistrează o creștere a numărului de membri, cei doi supleanți devenind membri plini în locul lor fiind nominalizate alte două persoane.	15	11/4	
	Plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1957	Numărul membrilor scade, prin îndepărtarea lui Miron Constantinescu și a lui Iosif Chișinevschi	13	9/4	
	Congresul P.M.R. din 25 iunie 1960	Situația rămâne similară cu cea din 1957	13	9/4	
	Congresul P.C.R. din iulie 1965	Comitetul Executiv înlocuiește Biroul Politic	25	15/10	
	Congresul P.C.R. din 6-12 august 1969	-	32	21/11	

Denumirea organelor alese de C.C.	Organele deliberative și elective ale partidului	Observații	Nr. membri	Membri/ membri supleanți	Atribuțiile specificate de statutul partidului
	Congresul P.C.R. din 25-28 noiembrie 1974	Ca element de noutate semnalăm schimbarea denumirii acestui organ, în Comitetul Politic Executiv și includerea Elenei Ceaușescu în rândul membrilor, ceea ce a semnificat bicefalizarea puterii politice în interiorul Partidului-Stat	-	22/-	
Biroul Organizatoric	Plenara C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950	Plenara decide, în baza experienței sovietice, crearea acestei structuri politice	17		Era înființat pentru "conducerea generală a muncii organizatorice"
	Plenara C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952	Decide scăderea numărului de membri	11		
	Plenara C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954	A stabilit desființarea Biroului Organizatoric	-		
Secretariatul	Congresul P.M.R. din 21-23 februarie 1948	În urma fuziunii dintre P.C.R. și P.S.D. se modifică numărul membrilor Secretariatului prin cooptarea social-democratului Lothar Rădăceanu	5		
	Plenara C.C. al P.M.R. din 26-27 mai 1952	Reduce numărul secretarilor	5		

Denumirea organelor alese de C.C.	Organele deliberative și elective ale partidului	Observații	Nr. membri	Membri/ membri supleanți	Atribuțiile specificate de statutul partidului
	Plenara C.C. al P.M.R. din 19 aprilie 1954	Postul de secretar general este desființat. Secretariatul este reorganizat, conducerea sa fiind asigurată de un prim-secretar, în persoana lui Gheorghe Apostol	4		
	Congresul P.M.R. din 28 decembrie 1955	Congresul a stabilit creșterea numărului de membri, funcția de prim-secretar fiind îndeplinită de Gheorghe Gheorghiu-Dej	5		
	Plenara C.C. al P.M.R. din iulie 1957	S-a produs îndepărtarea "antipartinicului" Iosif Chișinevschi din Secretariat	4		
	Congresul P.M.R. din 25 iunie 1960	Se produc doar modificări de ordin nominal	4		
	Plenara C.C. al P.M.R. din 22 martie 1965	Funcția de prim-secretar este preluată de Nicolae Ceaușescu	6		
	Congresul P.C.R. din iulie 1965	S-a revenit la funcția de secretar general, crescând totodată considerabil numărul de membri	9		
	Congresul P.C.R. din 6-12 august 1969	-	7		
	Congresul P.C.R. din 25-28 noiembrie 1974	-	7		

I.B.3. Evoluția organelor locale de partid în perioada 1948-1965

a. Prevederi statutare.
Reforma administrativă și reorganizarea organelor locale de partid.
Alegerile organelor locale de partid.
Politica de cadre

În teritoriu, Partidul Muncitoresc Român a controlat instituțiile statului prin intermediul organelor locale de partid, copii fidele ale structurilor politice de la centru. Așa cum am mai menționat, partidul avea la bază "principiul teritorial și al locului de producție", ceea ce a însemnat că structural acesta s-a adaptat transformărilor administrativ – teritoriale din R.P.R. Articolul 9 al statutului partidului comunist adoptat la Conferința din octombrie 1945, stabilea că "pentru înfăptuirea hotărârilor partidului, pe lângă Comitetul Central se alcătuiau Comitete regionale, raionale și județene, cu următoarele secțiuni: de organizare, instructaj, de cadre, de educație politică, administrativă". În intervalul dintre două conferințe, Comitetul regional era organul superior al organizației regionale. Fiecare Comitet regional își alegea un Birou, iar din membrii biroului, se alegeau unul sau doi secretari. Ședința plenară a Comitetului regional se convoca o dată pe lună (art.13). Conferințele raionale, județene, de plasă sau de sector alegeau comitetul respectiv. Fiecare comitet raional, județean, de plasă sau de sector își alegea un birou și un secretar. Organizațiile de partid ale centrelor industriale importante alegeau unul sau doi secretari[412]. Celula de partid a P.C.R. era organizația de bază. "Celulele de partid se alcătuiau în fabrici, uzine, sate, cartiere, instituții de stat sau particulare"[413]. Numărul minim de membri pentru constituirea unei celule de partid era de 3, organizația realizându-se atunci când celula reunea 100 de membri.

Statutul Partidului Muncitoresc Român, publicat cu ocazia organizării Congresului de unificare a P.C.R. și P.S.D.[414], preciza că oganizațiile partidului erau: organizația de bază, care trebuia să aibă cel puțin 3 membri (dispărea noțiunea de celulă de partid), organizația de sector sau de plasă, organizația județeană și organizația de București. Atunci când în instituții numărul membrilor trecea de 100, organizațiile de partid erau conduse de comitete. Dacă se depășea numărul de 500 membri pentru organizațiile de partid din instituții, atunci ele erau asimilate organizației de sector[415]. Organele de conducere ale organizațiilor de partid erau adunarea generală pentru organizația de bază, care alegea un birou sau un secretar, iar pentru organizațiile de sector, plasă, județ sau organizația București conferințele sau adunările generale respective, care alegeau comitetele organizațiilor respective[416].

---

[412] *Statutul Partidului Comunist Român*, Ed. Partidului Comunist Român, 1945, p. 21-22, 26-27.
[413] *Ibidem,* p. 28.
[414] Dintr-o situație statistică din februarie 1948 aflăm că existau 61 de comitete județene, 85 comitete de sectoare, 414 comitete de plăși și 10.617 organizații de bază. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 85-1948, f. 30.
[415] *Congresul Partidului Muncitoresc Român, 21-23 februarie 1948*, p. 222.
[416] *Ibidem*, p. 223.

Potrivit articolului 40 al statutului, organizația de bază trebuia să-și mobilizeze membrii pentru aplicarea politicilor Partidului, "participa activ la viața politică și economică a țării", recruta noi membri de partid, conducea redacția presei de partid a instituției. Conferința organizației de plasă, sector, județ sau de București era convocată de către Comitetul de conducere respectiv, cel puțin o dată pe an. Conferința alegea comitetul de conducere al acestor organizații, organul executiv, care coordona întreaga muncă curentă. Pentru a îndeplini funcția de secretar al comitetului era nevoie de un stagiu de partid de cel puțin trei ani. În cadrul activității Comitetului Organizației București și a comitetelor județene, de sector și de plasă se creau următoarele secțiuni: Organizatorică, a Cadrelor, a Propagandei și Agitației, Administrativă. Totodată, comitetele județene creau comisii pentru problemele țărănești precum și alte comisii necesare[417].

Alegerea organelor conducătoare de partid se făcea prin vot secret. Era interzisă votarea pe liste a candidaților. Membrii de partid propuneau candidații, care erau votați individual.

Prevederile statutului adoptat după desfășurarea celui de-al doilea Congres al P.M.R. referitoare la organele locale de partid erau mai detaliate[418]. Organul superior al organizației de partid regionale era conferința de partid regională, a cărei convocare trebuia anunțată cu cel puțin 20 de zile înainte de data ținerii ei. Cea mai importantă prerogativă a conferinței rămânea alegerea comitetului regional, a comisiei regionale de revizie și a delegaților la Congresul Partidului Muncitoresc Român. Organul executiv al comitetului regional era Biroul, compus din cel mult 11 persoane, inclusiv secretarii. Membrii comitetului trebuiau confirmați de C.C. al partidului. Comitetul regional organiza secretariatul pentru examinarea problemelor curente și pentru controlul executării hotărârilor. Secretariatul raporta biroului comitetului regional hotărârile pe care le lua. Secretarii Comitetului regional trebuiau să aibă un stagiu de partid de cel puțin 5 ani. Atribuțiile comitetului regional erau următoarele: asigura realizarea directivelor Partidului-Stat, coordonând munca de partid și de stat din regiune[419]; asigura educația ideologică a membrilor și candidaților de partid, în spiritul marxism-leninismului, al criticii și autocriticii; organiza și conducea *diferite instituții de partid precum și întreprinderi de însemnătate socială în regiune*; coordona activitatea ziarului de partid din regiune și numea conducerea acestuia; administra fondurile bănești ale organizației de partid regionale.

Prim-secretarul Comitetului regional reprezenta autoritatea supremă la nivel local. El coordona alături de ceilalți secretari toate domeniile de activitate. Structura

---

[417] *Ibidem,* p. 226.

[418] *Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român, 1955*, p. 848-852.

[419] Astfel, "Instrucțiunile C.C. al P.M.R. cu privire la pregătirea și efectuarea recensământului populației din 21 februarie 1956" precizau că "pentru a asigura înregistrarea completă a populației și obținerea unor date reale, acțiunea de recensământ trebuie îndrumată, controlată și sprijinită îndeaproape de către organele de partid și de către comitetele executive ale sfaturilor populare. Comitetele regionale de partid vor informa Comitetul Central al partidului la datele de 1 februarie și 15 februarie asupra situației privind lucrările de recensământ". - A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 3/1956.

organelor locale de partid copia modelul organelor centrale ale P.M.R. Așa cum fiecărui secretar al Comitetului Central i se atribuia controlul unor structuri politice de partid/stat, și secretarii comitetelor regionale aveau astfel de responsabilități. Un document al Grupului "Muntenia", din 8 septembrie 1950, preciza atribuțiile secretarilor comitetelor regionale (prezentăm doar cazul regiunilor Argeș și Buzău, întrucât la celelalte regiuni situația era foarte asemănătoare)[420]:

Regiunea	***Prim-secretar/secretar***	***Structurile politice subordonate***
Argeș	Prim-secretar – Marduș	Aparatul de Stat, Sfaturi Populare, Securitate, Miliție, Armată, Sectorul de Verificare a Cadrelor, Sectorul Gospodăriei de Partid, Crucea Roșie.
	Secretar II – Bratu	Probleme organizatorice, sindicate, U.T.M., U.F.D.R., Industrie, Plan-Finanțe, Comerț, Cooperație.
	Secretar – Firuța Drușa	Probleme propagandă și agitație, Comitetul de Cultură Fizică și Sport, Comitetele de luptă pentru pace, A.R.L.U.S., S.M.T., G.A.S., G.A.C., Frontul Plugarilor.
Buzău	Prim-secretar – Nicolae Albu	Aparatul de Stat, Comitetele provizorii, Securitate, Miliție, Armată, Justiție, Sectorul de Verificare a Cadrelor, Sectorul Gospodăriei de Partid.
	Secretar II – Gheorghe Adam	Probleme propagandă și agitație, Comitetul de Cultură Fizică și Sport, Comitetele de luptă pentru pace, A.R.L.U.S.
	Secretar – Nicolae Popescu	Probleme organizatorice, sindicate, U.T.M., U.F.D.R., Comitetul Democrat Evreiesc, Crucea Roșie.
	Secretar – Vasile Ștefu	Problemele industriei, Plan-Finanțe-Comerț, Cooperație, probleme agrare, G.A.S., G.A.C., S.M.T., Frontul Plugarilor.

Comitetul Regional al partidului organiza colegiul de partid de pe lângă Comitetul regional, care avea la scară regională aceleași atribuții pe care Comisia controlului de partid le deținea în aparatul Comitetului Central al P.M.R. Hotărârile colegiului de partid intrau în vigoare numai după aprobarea lor de către comitetul regional al partidului[421].

În cazul organizațiilor orășenești și raionale nu apăreau modificări semnificative. Convocarea conferințelor în acest caz se făcea publică cu 10 zile înainte de desfășurarea evenimentului, organul executiv al comitetelor orășenești și raionale avea în componență 7-9 persoane, secretarii comitetului aveau un stagiu de cel puțin

[420] *Idem*, dosar nr. 146/1950, f. 1-3.
[421] *Statutul Partidului Muncitoresc Român. 1960*, Ed. Politică, București, 1960, p. 71.

3 ani. Comitetul orășenesc sau raional organiza și confirma organizațiile de bază ale partidului în întreprinderi, gospodării agricole de stat, S.M.T.-uri, gospodării agricole colective, instituții, și conducea activitatea acestora. Ne reține atenția în mod deosebit următoarea specificare: "Comitetul orășenesc sau raional îndrumă activitatea organelor puterii de stat și a organizațiilor obștești orășenești sau raionale prin grupele de partid din aceste organe și organizații". Reiese clar controlul exercitat asupra instituțiilor statului de către structurile partidului. Comitetul orășenesc sau raional era subordonat comitetului regional de partid.

Organizațiile de bază ale partidului se formau și în unitățile Forțelor armate ale R.P.R., la sate, în instituții, școli, universități și în alte unități în care se întruneau 3 membri de partid (grup de partid), dovadă a infiltrării partidului în toate segmentele vieții de stat. Biroul organizației de bază, ales de adunarea generală, era format din cel mult 9 persoane. Plenara comitetului raional sau orășenesc se convoca cel puțin o dată la 2 luni (statutul P.M.R. din 1960 modifica perioada la 3 luni)[422].

b. Instrucțiunile Direcției Organizatorice a Comitetului Central al P.M.R. cu privire la alegerea Birourilor Organizațiilor de bază și a Comitetelor organizațiilor de partid din 30 mai 1949

După cum am mai menționat, toate organele conducătoare de partid, de la biroul organizației de bază până la Comitetul Central al P.M.R. erau alese prin vot secret. În perioada 1948-1965, alegerile se desfășurau o dată pe an în organizațiile de bază până la comitetele orășenești de subordonare raională și la doi ani în cazul comitetelor de partid pe întreprinderi, instituții, comitetele de partid regionale, raionale și orășenești de subordonare regională[423].

Alegerile organelor locale se desfășurau în același scop al legitimării autorității Partidului-Stat, creând aparența democrației în societatea de tip totalitar. Principiul că orice membru de partid putea fi ales și alegător, era pură utopie. În realitate, copiind practica instituită la nivel central, prin care organele elective doar confirmau în funcții persoanele prestabilite de instanțele supreme ale Partidului, și la nivel local, membrii organizațiilor de bază ale comitetelor aprobau listele întocmite de structurile ierarhic superioare. Direcția Organizatorică a C.C. al P.M.R. (ulterior Secția Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M.) se ocupa de pregătirea alegerilor. Direcția Cadre (Sectorul de Verificare a Cadrelor), Comisia Controlului de Partid, constituiau instanțele care se ocupau de verificarea celor propuși în fruntea organelor locale de partid.

Instrucțiunile din mai 1949 au fost date în condițiile derulării acțiunii de verificare a membrilor de partid. După ce Comisia de Verificare încheia verificarea membrilor dintr-o organizație de bază, se trecea imediat la alegerea unui nou birou și a unui nou comitet, după cum urmează[424]:

---

[422] *Ibidem*, p. 79.
[423] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României...*, p. 272.
[424] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 132/1949, f. 112-117.

Alegerea biroului organizației de bază	**Alegerea comitetelor de partid**
Persoanele propuse pentru a fi alese în Birou trebuiau să fie cadre care s-au evidențiat în acțiunile partidului: ridicarea producției, campania de alegeri generale, naționalizarea, socializarea agriculturii. Prioritate aveau elementele muncitorești de la orașe și sate.	După terminarea alegerilor birourilor tuturor organizațiilor de bază cuprinse într-o organizație de partid, se trecea la alegerea Comitetului acelei organizații. În întreprinderi și instituții alegerea comitetului de partid se făcea prin vot secret, utilizându-se buletinele de vot. În comune și cartiere alegerea comitetului de partid se făcea prin ridicare de mâini.
În organizațiile de bază din întreprinderi și instituții, alegerile aveau prestabilit următorul algoritm de desfășurare: Într-o ședință, Comisia de verificare citea caracterizarea fiecărui membru de partid, și înmâna carnetele provizorii doar celor care își mențineau calitatea de membru de partid. Delegatul comitetului organizației de partid imediat superioară organizației de bază, prezent la întrunire, anunța convocarea ședinței pentru alegerea biroului. Membrii biroului erau propuși de Comitetul organizației de partid imediat superior organizației respective. Adunarea generală era condusă de un prezidium, compus din 3 membri, președintele fiind delegatul organului politic ierarhic superior. Formularele buletinelor de vot erau tipărite de Comitetul Central. Participanții la vot puteau respinge propunerile și aveau dreptul de a-și desemna favoriții (evident acest lucru nu influența rezultatul procesului de votare). Prezidiumul deschidea buletinele de vot și comunica rezultatele alegerilor. Cei aleși țineau un discurs.	Candidații erau propuși de comitetul de plasă, de sector sau județean, adică se respecta același principiu conform căruia structura care desemna trebuia să fie superioară celei în care se organizau alegeri. Procesul electoral era identic cu cel stabilit pentru birourile organizațiilor de bază. Prezidiumul era format însă din 5 membri. Organizațiile de partid care aveau 500 de membri, îi convocau pe toți la alegeri. Cele care aveau peste 500 de membri reuneau delegații organizațiilor de bază componente.
În organizațiile de bază din comune, sate și cartiere, după ce președintele adunării îl prezenta pe cel propus, votarea se făcea prin ridicare mâinilor. Astfel se proceda pentru toți candidații, cei care întruneau majoritatea fiind declarați aleși. Organizațiile de bază care aveau de la 1 la 10 membri alegeau un secretar, cele cu 10-20, alegeau un birou compus din 3 membri, iar cele care aveau peste 20 de membri alegeau un birou format din 5 cadre.	Numărul membrilor comitetului organizației de partid se stabilea în funcție de numărul de membri ai organizației repsective. Organizațiile care aveau până la 100 de membri, aveau 7 membri în comitet. 101-300 - 9 membri. 301-501 - 11 membri. Peste 500 - 13 membri.
Ședințele pentru aceste alegeri nu trebuiau să depășească 1-2 ore. Comitetele județene aveau obligația de a raporta periodic Direcției organizatorice a C.C. al P.M.R. asupra modului de organizare a acestor alegeri. Comitetul județean P.M.R. răspundea în fața Comitetului Central de buna desfășurare a acestor alegeri.	

c. Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. și organele locale de partid

Rezoluția plenarei C.C. al P.M.R. din 23-24 ianuarie 1950 indica existența a 63 de comitete de partid județene, 415 comitete de plasă, 10.730 organizații de bază la orașe și 12.478 organizații de bază la sate[425].

În ședința plenară s-a discutat despre existența unor probleme legate de structura și metodele de muncă ale comitetelor județene ale P.M.R. Birourile comitetelor județene aveau o formulă organizatorică "greșită". În birou intrau secretarul, secretarul adjunct și toți responsabilii secțiilor și direcțiilor comitetului județean. Principala cauză a funcționării incorecte a activității comitetelor județene o constituia chiar intervenția structurilor politice din aparatul central. Astfel, direcțiile Comitetului Central au instruit și au stabilit legături directe cu secțiile județene, încălcând astfel autoritatea secretarului și a Biroului Comitetului județean. Se semnalaseră cazuri în care unii responsabili ai secțiilor de cadre au refuzat să arate secretarului materialele acestei secții, pe motiv că aveau caracter secret. Numirea unor directori de întreprinderi se făcea așadar la unele comitete județene fără acordul secretarului, fapt de neconceput într-un regim al Partidului-Stat. Direcția Propagandei și Agitației convocase prin secțiile locale, fără să anunțe în prealabil pe secretarul comitetului județean, consfătuiri ale agitatorilor (Prahova, Mehedinți). Responsabilul secțiunii administrative a comitetului județean Brașov repartiza fondurile de cheltuieli ale comitetului, pe baza dispozițiilor primite de la Direcția Administrativă a C.C. al P.M.R. Și exemplele continuau. Soluția sugerată consta în desființarea acestor structuri politice la nivel local.

Situația comitetelor de plasă lăsa și ea de dorit. Acestea dispuneau de un aparat restrâns din punct de vedere numeric, astfel încât nu puteau acționa în toate organizațiile de bază de pe raza satelor avute în subordine. Socializarea agriculturii cerea remedierea acestor probleme și crearea unor structuri politice cu adevărat puternice pentru a coordona colectivizarea. Organizațiile de bază din întreprinderi, de la sate nu erau bine organizate. Nu existau planuri de muncă, ședințele erau slab pregătite și se încheiau fără a soluționa problemele ridicate, membrii de partid nu aveau trasate sarcini clare. Organizațiile de bază de diferite tipuri, din întreprinderi, ministere, instituții de învățământ nu aveau încă precizate prerogativele[426].

Restructurarea organelor locale de partid se dovedea imperios necesară. Rezoluția plenarei făcea inițial referiri la Comitetul Organizației de București[427].

- Acesta urma să fie format din 31-33 membri și 11 supleanți aleși de Conferința Organizației de București.

---

[425] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. III, 1950-1951*, București, 2004, p. 57. La data de 1 iulie 1955 existau 28.905 organizații de bază, în mediul urban și rural (în birourile organizațiilor se aflau 75.961 de membri, dintre care 28.864 erau secretari și organizatori de partid). – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 58/1955, f. 1.

[426] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. III, 1950-1951*, p. 64-65.

[427] *Ibidem*, f. 70-71.

• Biroul comitetului era ales de Plenara Comitetului Organizației de București, fiind alcătuit din 11 membri și 5 supleanți, din rândul membrilor Comitetului. Biroul avea un prim-secretar și 4 secretari.

• Secțiile din componența Comitetului erau: Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de tineret, Secția de propagandă și agitație, Secția Industriei Grele, Secția de Plan și Finanțe, Secția Industriei Ușoare, Secția Gospodăriei Locale, Secția organizațiilor de masă, Secția Gospodăriei de partid a Organizației București, Sectorul verificării cadrelor, Cancelaria Comitetului. Pe lângă Comitetul Organizației București urmau să funcționeze și Colegiul Controlului de Partid și Comisia de Revizie. Se remarcă duplicarea structurilor politice din aparatul central la nivel local.

• În cadrul Secției organelor conducătoare de partid, sindicale și tineret activa un grup de instructori, dintre care fiecare avea răspunderea a 1-2 raioane.

• Conducerile raionale erau instruite de Comitetul Organizației București cu ajutorul instructorilor celorlalte secții, în domeniul lor de activitate.

• Pentru aplicarea principiului organizatoric teritorial și al locului de producție, întrucât sectoarele industriale se desființau, orașul București era împărțit în raioane teritoriale, fiecare raion fiind condus de un comitet de raion, format din 19-21 membri și 7 supleanți. Biroul Comitetului raional era compus din 7-9 membri și 3 supleanți. El avea un prim-secretar și 2 secretari.

• Comitetul Organizației București și Comitetul Județean Ilfov erau conduse de unul și același secretar de partid.

Toate organele de conducere locală (județ, plasă, sector sau raion orășenesc) erau organizate pe baza principiului teritorial. Comitetul de partid Județean: avea 25-29 membri și 9-11 membri supleanți. Alcătuirea birourilor comitetelor de partid județene era modificată. În locul unui Birou județean format din secretar și responsabilii tuturor secțiilor, acesta urma să fie format din 9-11 membri și 3-5 supleanți, membri aleși ai Comitetului județean, astfel: prim-secretar, 2-4 secretari, 6-8 membri salariați sau nesalariați de partid. Avea în componență următoarele secții: Secția organelor conducătoare de partid, sindicale și de tineret, Secția de propagandă și agitație, Secția Economică (industrie, planificare, finanțe, comerț, transport; în județele cu industrie dezvoltată această secție putea fi împărțită în două), Secția Agrară, Secția Administrativ-Politică (ea se constituia în funcție de necesități și posibilități, în principalele județe), Secția Gospodăriei Locale (comunale), Secția organizațiilor de masă, Sectorul verificării cadrelor, Sectorul Gospodăriei Comitetului de Partid Județean, Cancelaria Comitetului Județean. Secțiile aveau prevăzute un număr de sectoare. Pe lângă comitetele de partid județene existau colegii ale Comisiei Controlului de partid subordonate Comisiei Controlului de partid a C.C. al P.M.R. și comisii de revizie subordonate Comisiei de revizie a C.C. al P.M.R.[428]

Comitetele de plasă erau alcătuite din 17-21 membri și 5-7 membri supleanți. Biroul Comitetului de Partid de plasă era format din 7-9 membri și 3 supleanți. Avea

[428] *Ibidem*, p. 72.

un prim-secretar și 1-2 secretari. Munca se împărțea între secretari. Comitetul de plasă dispunea de un grup de instructori ai Secției organelor conducătoare de partid, sindicale și de tineret, fiecare răspunzând pentru câteva organizații de partid. Instructorii celorlalte secții răspundeau de instruirea organizațiilor de partid pe domeniilor lor de activitate.

Comitetul de plasă sau raion orășenesc se organiza pe principiul teritorial. În toate centrele urbane nereședință de plasă se creau comitete orășenești subordonate direct comitetului de partid de plasă. Ca urmare a aplicării Legii Sfaturilor Populare prin care centrul de greutate era trecut de la județ asupra plășii, comitetele de partid de plasă erau conducătoarele întregii activități de pe raza plășii. Ele aveau sarcina de a conduce direct toate organizațiile de partid și de bază din plasă[429].

Punctul VII al rezoluției făcea referire la organizația de bază[430].

Organizația de bază se forma în întreprinderi, instituții, S.M.T., gospodării agricole de stat, gospodării agricole colective, institute de învățământ, etc. pe principiul locului de producție. Pe comune rurale și cartiere se creau organizații de bază teritoriale. Organizația de bază se crea din minimum 3 membri. Organizațiile care aveau între 3-15 membri erau conduse de un secretar, iar cele care aveau peste 15 membri erau conduse de un birou compus din 3-7 membri. Dacă într-o întreprindere existau peste 100 membri se forma o organizație de bază. În instituțiile, întreprinderile în care numărul membrilor de partid depășea cifra de 300, organizația de bază se subîmpărțea pe organizații de atelier.

Comitetele de partid se înființau doar cu acceptul Comitetului raional sau orășenesc, iar comitetele din marile întreprinderi și de pe șantiere doar cu acordul Comitetului Central. În biroul organizației de bază munca era repartizată pe domenii de activitate (munca organizatorică, agitație și propagandă etc.). Organizația de atelier era condusă de un organizator de partid.

Dreptul structurilor politice de partid de a controla unitățile economice ale statului era foarte clar specificat de textul rezoluției: "Organizațiile de bază din întreprinderi, S.M.T., gospodării agricole de stat, gospodării agricole colective, societăți comerciale au dreptul de control asupra activității administrative a conducerii acestor unități". Enunțul era completat cu un paragraf care sugera că acest control nu presupunea ca organizația de bază să se substituie conducerii unității. În practică, Partidul era cel care stabilea regulile și care le și adopta prin intermediul acestor structuri politice implantate în toate instituțiile statului. De cele mai multe ori, în funcții de conducere se aflau oamenii regimului, membri de partid, atașați în totalitate Partidului-Stat. Următorul paragraf era lipsit de logică: "organizația de bază trebuie să asigure caracterul just al relațiilor sale cu direcția care trebuie să fie relații strânse de colaborare tovărășească, relații în cadrul cărora direcția să-și exercite dreptul de conducător administrativ unic, iar organizația de bază dreptul de conducător politic al colectivului de muncitori, tehnicieni, funcționari cât și dreptul

[429] *Ibidem*.
[430] *Ibidem*, p. 72-74.

de control de partid asupra activităţii administrative"[431]. Direcţia nu putea fi unicul for decizional, din moment ce conducerea administrativă îi revenea în egală măsură şi organizaţiei de bază.

În cazul organizaţiilor de bază din instituţii, acestea nu aveau drept de control adimistrativ. Instituţiile raionale, orăşeneşti sau judeţene se aflau sub controlul organelor de partid raionale, orăşeneşti sau judeţene. Organizaţiile de partid din ministere nu puteau decât să semnaleze organelor de partid superioare eventualele "neajunsuri din activitatea ministerelor".

Stabilirea compoziţiei comitetelor de partid din ministere era prerogativa Direcţiei Organizatorice a C.C. al P.M.R. La propunerea acestei structuri se forma o comisie mixtă care reunea câte un reprezentant al Direcţiei Organizatorice, al Direcţiei Cadre şi al Direcţiei Propagandă şi Agitaţie. În anul 1948, au fost reorganizate comitetele de partid din ministerul de Finanţe, Ministerul Comerţului, ministerul Agriculturii. Rapoartele acestor comisii oferă informaţii importante cu privire la: structura comitetelor de partid din organele administraţiei centrale de stat, componenţa socială, media de vârstă, vechimea în partid a membrilor din comitete, şi sunt o dovadă a nerespectării democraţiei interne de partid, conducerile organelor de partid nefiind alese ci doar aprobate[432].

Comitetul de partid	***Membrii Comisiei***	***Propuneri cu privire la cadre şi funcţiile acestora***
Comitetul de Sector al Ministerului de Finanţe	Vasile Ionescu- Direcţia Organizatorică Traian Mihailov- Direcţia Cadre Cârciumărescu- Direcţia Propagandă şi Agitaţie	Secretar - Antonie Tatu Jianu-muncitor, membru de partid din 1942, fost secretar al Sectorului I, Galben. Secţia organizatorică - Dumitru Buzatu, muncitor, membru de partid din 1944. Cadre - Ştefania Sandu, funcţionară, 1934. Propagandă şi Agitaţie - Alexandru Ene, funcţionar, 1945. Sindicat - Constantin Tiulescu, muncitor. Femei - Ema Ungur (Telescu), funcţionară, 1945. Tineret - Andrei Abulius, funcţionar, 1945. Biroul avea în componenţă 3 muncitori şi 4 funcţionari. Membri în comitet: Dumitru Cernica-subinginer, Mihai Popescu-muncitor, Petre Ionescu-avocat, Romulus Bodea-funcţionar, Stoica Zahiu-muncitor, Cadin Călinescu-muncitor.
Comitetul de partid din Ministerul Comerţului	Anton Moldoveanu - Direcţia Organizatorică Traian Mihailov -	Secretar - Vasile Enache, 34 ani, origine socială ţărănească (sărac), profesia, revizor de centralizare, membru de partid din 1945.

[431] *Ibidem*, p. 73.
[432] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 59/1948, f. 132-139.

Comitetul de partid	*Membrii Comisiei*	*Propuneri cu privire la cadre și funcțiile acestora*
	Direcția Cadre Gheorghe Cotigă - Direcția Propagandă și Agitație	Organizatoric - Nae Mateescu, 40 ani, origine socială muncitorească, tipograf, membru de partid din 1945. Cadre - Gheorghe Ștefan, 33 ani, origine socială muncitorească, șlefuitor de geamuri, membru din 1945. Propagandă și agitație - Tiberiu Eun, 35 ani, origine socială mic-burgheză (mic meseriaș), funcționar, membru din decembrie 1944. Sindicat - Traian Ionescu, 37 ani, origine socială muncitorească, funcționar, membru din 1945. Femei - Etelka Ioanid, 28 ani, origine socială muncitorească, croitoreasă, membră din 1945. Tineret - Gheorghe Bobocea, 25 ani, originea socială țărănească (mijlocaș), membru din 1945. Membri în comitet-Alexandru Steiner, 32 ani, origine socială mic-burgheză, contabil; Gheorghe Vienescu, 37 ani, origine socială mic burgheză, funcționar; Constantin Panait, 35 ani, origine socială muncitorească, lăcătuș, *Alexandru Bârlădeanu ministru adjunct* (nu avea caracterizare).
Comitetul de partid din Ministerul Agriculturii	Vasile Ionescu-Direcția Organizatorică Traian Mihailov-Direcția Cadre Cârciumărescu-Direcția Propagandă și Agitație	Secretar-Constantin Dumitrașcu-muncitor provenit de la C.F.R. Griviţa, membru de partid din 1944. Secția organizatorică - Radu Vlad, muncitor, membru de partid din 1945. Cadre - Radu Lupu, muncitor, 1944. Propagandă și Agitație - Francisc Samoilă, muncitor electrician, 1944. Sindicat - Vintilă Constantinescu, muncitor, 1944. Femei - Eufrosina Trifu, funcționară, 1946. Tineret - Nicolae Pau, funcționar, 1946. Biroul avea în componență 3 muncitori și 4 funcționari. Membri în comitet: Pavel Ștefan - muncitor, Gheorghe Pacea - funcționar, Vintilă Negreanu-inginer agronom, Dumitru Popovici - funcționar.

Comitetele de partid aveau aceeași organizare structurală, secretarul comitetului în cazul tuturor celor trei ministere era muncitor, din punct de vedere social predomina segmentul proletar[433], urmat de funcționari. Existau și 3 intelectuali în rândul cadrelor acestor comitete. Media de vârstă era între 30-40 de ani, iar din punct de vedere al vechimii în partid marea majoritate a membrilor intraseră în P.C.R. în anii 1944-1946.

Revenind la rezoluția plenarei a V-a, în cazul instituțiilor care aveau în organizație peste 300 de membri, se constituia un comitet de partid, compus din 13-17 membri, biroul comitetului având 7-9 membri. În acest caz organizațiile de atelier deveneau organizații de bază. Dacă numărul membrilor și candidaților de partid era între 300 și 800, secretarul comitetului respectiv era scos din producție. Numărul cadrelor scoase din producție creștea direct proporțional cu numărul de membri ai comitetelor.

Grupurile de partid (cu mai puțin de 3 membri) se mai puteau forma doar în cazul întreprinderilor în care secțiile aveau subunități de producție care jucau un rol important în procesul de producție.

Pentru a înțelege rolul organelor locale de partid într-un regim al Partidului-Stat prezentăm "Darea de seamă asupra activității Organizației de București P.M.R. în perioada 15 mai 1948-15 martie 1950"[434].

Organizația București își desfășurase activitatea pe baza sarcinilor trasate de Congresul din februarie 1948, de rezoluțiile plenarelor Comitetului Central și ale Biroului Informativ. Perioada supusă analizei înregistrase "adânci prefaceri revoluționare": naționalizarea, planificarea economiei, reforma învățământului, a justiției, reforma administrativă. Orașul București era cel mai important centru industrial și muncitoresc din țară, el deținând 430 de întreprinderi industriale, din care 13 aveau peste 2.000 de salariați, iar 27 peste 1.000 de salariați.

La 15 martie 1950 organizația de București cuprindea 18 sectoare, 249 organizații de partid, 2.406 organizații de bază, însumând 75.716 membri de partid[435].

Studiul evidențiază modul în care această structură s-a implicat în desfășurarea evenimentelor politice mai sus menționate.

Beneficiind de ajutorul Comitetului Central al P.M.R., organizația Capitalei a pregătit naționalizarea întreprinderilor din București, "reușind să păstreze conspirativitatea și asigurând preluarea în bune condițiuni a întreprinderilor". Au existat și unele incidente, înregistrându-se acte de sabotaj intrumentate de foștii patroni, în întreprinderile mari Vulcan, 23 August, etc. Respectând indicațiile Comitetului Central al P.M.R., Organizația de București a preluat în cadrul acțiunii de

---

433 În conformitate cu situația statistică a Comitetelor de organizații, sectoare și de plăși din 24 noiembrie 1948, realizată de Secția Statistică a Direcției Organizatorice, elementul muncitoresc din componența acestora era de doar 38,71% (de altfel, și componența socială a membrilor P.M.R. era preponderent neproletară). Existau la acea dată 1935 comitete de organizații, 110 comitete de sector și 415 comitete de plasă, compuse din 20.668 cadre (din care 38,71% muncitori, 34,67% țărani, 5,78% intelectuali, 16,70% funcționari, 2,46% casnice, 1,68% alții). – *Idem*, dosar nr. 111/1948, f. 21.

434 *Idem*, dosar nr.146/1948, f. 1-26.

435 *Ibidem*, f. 17.

naționalizare cinematografele, casele și laboratoarele de filme, precum și spitalele[436], sanatoriile particulare și farmaciile.

A desemnat în conducerea întreprinderilor "elemente muncitorești". Unele sectoare de partid au recomandat "elemente compromise, incapabile sau lipsite de încrederea în forțele lor".

Biroul Organizației București a instruit comitetele de partid, comitetele sindicale și directorii pentru înțelegerea raporturilor juste dintre cele trei structuri. Hotărârea Biroului Politic din aprilie 1949 cu privire la principiul conducerii unice a întreprinderilor a clarificat această problemă. Și totuși au fost semnalate cazuri de încălcare a deciziei organului executiv al C.C. al P.M.R. Situația raporta înlocuirea unor directori (de la Vulcan, Bere Grivița, Dacia Filatură, Dâmbovița Dudești) sau secretari ai organizațiilor de partid (Bere Grivița, Dacia – Filatură, Flacăra Roșie)[437].

Prin intermediul Organizației de București partidul controla aplicarea directivelor sale de către unitățile economice de stat. Astfel, la organizație au fost convocate "vârfurile administrative din întreprinderi, făcându-se un instructaj în legătură cu rentabilizarea întreprinderilor, organizarea producției, raționalizarea și creșterea productivității muncii, repartizarea justă a brațelor de muncă, stimularea inovatorilor". Partidul, prin toate ramificațiile sale, acționa ca o caracatiță care acapara tot ceea ce avea legătură cu activitățile statului.

Trecerea la economia planificată a implicat luarea unor măsuri pentru îndeplinirea planului de stat. S-au organizat "întrecerile socialiste", numărul acestora crescând de la 750 întreceri individuale în mai 1948 la 132.543 la sfârșitul anului 1949.

Organizația de București a acordat atenției sporită problemei sindicale, a condus Consiliul Sindical Județean Ilfov. Plenara C.G.M. din august 1949 a dispus crearea comisiilor de probleme, îmbunătățind astfel munca sindicală. Aplicarea noului sistem de salarizare provocase nemulțumiri în rândul salariaților. Persoane cu aceeași calificare erau plătite cu sume diferite. Organizația de București avea competența de a convoca ședințe pe ramuri de activitate, în cadrul cărora a încercat să remedieze problema salarizării.

Pentru aplicarea reformei administrative, Organizația de București a constituit Comitetul Provizoriu București (organ local al puterii de stat!). La momentul întocmirii acestei dări de seamă, structura politică de partid nu avea încă "un control sistematic,

---

[436] Instructorul Bogdănescu al Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. arăta într-un proces verbal al ședinței cu secretarii județeni din Roman, Iași, Fălciu, Vaslui, Piatra-Neamț și Bacău (încheiat la 1 noiembrie 1948) modul în care erau naționalizate spitalele particulare și cinematografele în regiunea Moldovei. Comisia de naționalizare se compunea din secretarul județean (în calitate de președinte), prefectul, delegatul Comisiei județene sindicale, delegatul Ministerului Sănătății (unde erau spitalele) și delegatul Ministerului Informațiilor (acolo unde erau cinematografele). Statutul secretarului județean, care deținea postul de conducere, demonstra importanța comitetelor județene în acțiunea de naționalizare. Proces politic prin excelență, naționalizarea era coordonată în teritoriu de structura politică cea mai importantă. Mai mult, comisia funcționa chiar în sediul P.M.R. – *Idem*, dosar nr.76/1948, f. 1.

[437] *Idem*, dosar nr.146/1948, f. 3.

asupra felului cum se desfășoară activitatea în diferite direcții ale Comitetului Provizoriu".

Implicarea acestei structuri politice în organizarea justiției comuniste s-a concretizat prin mobilizarea salariaților în cele 145 de centre de votare, din raza întreprinderilor și instituțiilor cele mai importante, pentru alegerea asesorilor populari. Au fost aleși 1050 de asesori populari a căror activitate era îndrumată de către organele de partid din justiție și în mod direct și de Organizația de București.

Schimbarea compoziției aparatului de stat a reprezentat un alt obiectiv al Organizației. În 1948 au fost trimise în aparatul de stat 9.000 cadre, iar în perioada ianuarie-august 1949, doar 1.400 cadre. Secția de cadre a organizației a acționat însă uneori fără a consulta Biroul.

Organizația de București conducea activitatea secției de învățământ a Comitetului Provizoriu București. Biroul organizației analiza periodic aplicarea reformei învățământului elementar, mediu și superior[438].

Relația dintre organizația capitalei și U.T.M. era una de strânsă colaborare.

Aceasta s-a implicat și în acțiuni de popularizare a regimului de democrație populară. S-au organizat manifestări cu prilejul zilei de 1 Mai, aniversarea a 70 de ani de la nașterea lui Stalin, Ziua Scânteii, Ziua Internațională a Luptei pentru pace.

Și pentru că ideologia deținea în societățile comuniste un rol primordial, Organizația de București s-a preocupat de creșterea și calificarea cadrelor[439]. Din mai 1948 până în martie 1950, numărul membrilor de partid înscriși în diferite forme de învățământ a crescut de la 6.108 la 39.539. Au absolvit cursurile de 3 luni și școlile de 6 luni 2.241 cadre, școlile speciale de propagandiști de 3 luni și seminariile de scurtă durată cu elemente scoase din producție 7.154, iar cursurile serale 16.619 cadre.

Încălcarea principiului teritorial, confundarea organelor de conducere cu cele de execuție, tendința unor secții ale Organizației de București de a primi sarcini direct de la secțiile Comitetului Central, ignorând Biroul, tendința unor activiști de partid de a da directive, deficiențele din activitatea organizațiilor de bază - copierea mecanică a structurii organului de conducere superioară, nereglementarea ședințelor, neadoptarea hotărârilor concrete în adunările organizațiilor de bază, neresponsabilizarea membrilor de partid - toate aceste lipsuri trebuiau remediate în viitorul apropiat[440].

"Darea de seamă a Organizației de București" evidențiază structura, modul de funcționare, atribuțiile unui organ local de partid. Într-un regim al Partidului-Stat, și la nivel local, dreptul decizional îi aparținea unei structuri politice de partid, căreia îi

---

[438] *Ibidem*, f. 12.

[439] Alta era situația pe țară, în cadrul comitetelor de organizații, de sectoare și de plăși. În luna ianuarie 1949, existau 1977 comitete în uzine și fabrici, întreprinderi diverse, instituții, cartiere, sate, 116 comitete de sector și 415 comitete de plăși. Procentul cadrelor pregătite sub raport ideologic era foarte scăzut: 13,17% aveau școli serale de partid, 10,68% absolviseră școli județene și doar 1,42% școli centrale. – *Idem*, dosar nr. 101/1949, f. 2. Cele 22.391 organizații de bază din mediul urban și rural totalizau 91.916 cadre, din care doar 12% urmaseră școli de partid. – *Idem*, dosar nr. 100/1949, f. 2. Iată că pentru Partidul-Stat organizarea învățământului de partid era o prioritate.

[440] *Idem*, dosar nr.146/1948, f. 25.

erau subordonate toate unitățile economice, de învățământ, organele locale ale puterii de stat din raza sa teritorială.

d. Situația organelor locale de partid în urma raionării teritoriului R.P.R.. Alegerile organelor locale de partid. Politica de cadre. 1950-1965

Reforma administrativ-teritorială a obligat Partidul-Stat, organizat pe baza principiului teritorial, să-și modifice structurile politice locale[441]. Se consituiau acum comitete de partid regionale, raionale, orășenești și locale. În perioada iulie-august 1950, comisiile alcătuite din instructorii secțiilor[442] Comitetului Central au acționat pentu selecționarea cadrelor necesare noilor comitete de partid și aparatului acestora.

La 4 septembrie 1950, cu doar câteva zile înainte de votarea legii raionării de către organul suprem al puterii de stat, în teritoriu au fost instalate birourile comitetelor regionale și raionale de partid. Acestea dispuneau de un aparat redus numericește. Directivele Comitetului Central din 3 ianuarie 1951 au vizat selecționarea cadrelor pentru completarea birourilor comitetelor regionale, raionale și orășenești, acțiune definitivată în perioada 15 ianuarie-10 februarie 1951[443].

Organele de conducere locale ale Partidului Muncitoresc Român la începutul anului 1951 erau: 1 comitet al Organizației București, 28 comitete regionale, 8 comitete raionale orășenești (la București), 177 comitete raionale, 21 de comitete orășenești[444] (Botoșani, Iași, Bacău, Piatra-Neamț, Galați, Brăila, Constanța, Ploiești, Pitești, Craiova, Turnu Severin, Lugoj, Timișoara, Arad, Oradea, Târgu Mureș, Cluj, Turda, Orașul Stalin, Sibiu, Mediaș), dintre care 12 industriale și 9 industrial-agrare, 11 comitete locale[445] (Bușteni, Azuga, Jimbolia, Lupeni, Zărnești, Codlea, Moreni, Orșova, Cisnădie, Sulina, Mărășești) și 20.637 organizații de bază, din care 9.305 la orașe și 11.332 la sate[446].

Comitetele de partid regionale erau alcătuite din secretari, șefii secțiilor organelor conducătoare de partid, propagandă și agitație, conducători ai organizațiilor de masă (sindicate, U.T.M.), secretari ai organizațiilor de partid importante, "membri de partid fruntași în producție din întreprinderi, S.M.T., Gostat, tehnicieni, țărani din

---

[441] Noile unități administrative erau: regiunea (28), orașul (148 – erau orașe de subordonare republicană, regională și raională), raionul (177) și comuna (4.052), care înlocuiau județul, plasa și comuna.

[442] Raportul de activitate al grupului de regiuni Moldova (includea 6 regiuni: Botoșani, Bârlad, Iași, Putna, Suceava, Bacău) arăta implicarea instructorilor Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. în acțiunea de raionare și de selectare a cadrelor necesare conducerilor noilor comitete regionale, raionale și orășenești. S-a controlat în fiecare regiune dacă proiectul de raionare corespundea situației de pe teren, s-au organizat consfătuiri. - *Idem,* dosar nr. 130/1951, f. 7-8.

[443] În acțiunea de recrutare a cadrelor pentru birourile comitetelor de partid nu s-a putut apela la cadrele din Miliție. "În foarte multe locuri, în Comitetele regionale n-au putut intra reprezentanți ai Miliției, deoarece sunt elemente necorespunzătoare din punct de vedere politic. Asemenea cazuri au fost la Bacău, Bârlad, Botoșani, Iași, Buzău, București, Gorj, Hunedoara și Rodna. Așa de ex. Comandantul miliției din regiunea Buzău este fiu de cârciumar, iar comandantul Miliției din regiunea Rodna s-a descoperit că a fost agent provocator". – *Idem*, dosar nr. 127/1951, f. 51.

[444] *Idem*, dosar nr. 10/1951, f. 28.

[445] *Ibidem*.

[446] *Idem*, dosar nr. 136/1950, f. 3.

gospodării colective". Această componență asigura organelor de partid "legătura cu diferite sectoare ale vieții de partid, cu organizațiile de masă, de stat și economice"[447]. Mai intrau în componența comitetelor directorii de întreprinderi, secretarii Sfaturilor Populare, medici, profesori[448].

Din cei 28 de prim-secretari regionali 2 erau membri sau supleanți ai Comitetului Central, ceilalți 26 fiind recrutați din rândul prim-secretarilor sau secretarilor comitetelor județene. Secretarii regionali (102) proveneau din rândul foștilor secretari ai comitetelor județene (59), iar 43 erau foști șefi de secție ai comitetelor județene sau secretari de plasă. Ne reținatenția datele cu privire la componența socială a prim-secretarilor și secretarilor regionali, care erau în proporție de 92,7% muncitori.

Pentru comitetele de partid raionale, membri și supleanți, au fost selecționate 4048 cadre, 65% fiind muncitori, 24% țărani, 11% intelectuali și alte categorii. Cei 181 de prim-secretari regionali absolviseră în proporție de 82,32% școli din învățământul de partid (17 Universitatea "Ștefan Gheorghiu" și Școala Jdanov, 132 școlile de 6 și 3 luni, 32 neavând nici o pregătire). Compoziția socială era una corespunzătoare, 171 fiind muncitori, iar 10 țărani muncitori. Nu aceeași situație se întâlnea și în rândul secretarilor comitetelor raionale, a căror pregătire ideologică lăsa mult de dorit.

Comitetele orășenești aveau la conducere cadre a căror vechime în partid data din 1949, lipsa lor de experiență repercutându-se negativ asupra activității acestor structuri politice. Ele erau caracterizate ca fiind "slabe, nu au aparatul complet și nu conduc efectiv organizațiile de partid din orașe"[449].

Aparatul comitetelor de partid regionale, raionale și orășenești era format din 6.926 activiști (activul întregului partid se cifra la 8.329 cadre, față de un necesar stabilit de Comitetul Central la 10.186 cadre)[450].

[447] *Ibidem*.
[448] *Idem*, dosar nr. 127/1951, f. 50.
[449] *Idem*, dosar nr. 136/1950, f. 6.
[450] *Ibidem*, f. 7.

Repartizarea Aparatului comitetelor regionale, raionale și orășenești în funcție de următoarele criterii	*Aparatul comitetelor regionale 2.640 cadre*	*Aparatul comitetelor raionale 4.286 cadre*
Profesia	74,05% muncitori 5,26% țărani muncitori 20,69% funcționari, intelectuali	70% muncitori 24% țărani muncitori 6% funcționari *în mediul rural activul de partid se recruta în proporție de 50% din rândul țăranilor
Funcția deținută până la raionare	70% foști activiști ai comitetelor de partid 30% proveneau "din munca de jos sau direct din producție"	50% din aparatul fostelor comitete județene și de plasă 50% "ridicați direct din producție și fără experiență"
Vechimea în funcția de activiști de partid	37% erau activiști salariați din 1950	4 – erau din ilegalitate 1262 – din perioada 1944-1945 3020 – din perioada 1946-1947
Pregătirea ideologică	67 – au absolvit Universitatea "Ștefan Gheorghiu" 515 – au școli de partid de 6 luni 1060 – au școli de 3 luni 348 – cursuri serale 650 – nu aveau pregătire	3 - școli de 1 (un) an 77 - școli de 3 și 6 luni 1306 - școli medii 1822 – cursuri serale sau școli țărănești 1822 – nu aveau deloc pregătire.
Lipsuri	Din necesarul de activiști lipseau 364 cadre, respectiv 12,62%.	20% din necesar

Prin aplicarea hotărârilor Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R., comitetele regionale, raionale și orășenești "au devenit în mare măsură organe de conducere politică a vieții de partid, de stat și economice de pe teritoriul lor", scopul partidului unic fiind atins.

Aceeași ședință plenară stabilise ca fiind prioritară desfășurarea alegerilor organelor conducătoare de partid. Comitetul Central a hotărât ca procesul electoral să înceapă pe data de 31 martie 1951, emițând o serie de directive[451], a căror aplicare era obligatorie pentru toate organele centrale/locale ale Partidului-Stat. Alegerile se desfășurau în conformitate cu art. 22 și 28 din statulul P.M.R., care prevedeau obligativitatea respectării principiului centralismului democratic[452], precum și alegerea

[451] *Idem*, dosar nr. 12/1951, f. 4-17.

[452] În ședința de pregătire cu instructorii teritoriali din Secțiile Organe Conducătoare și Propagandă și Agitație din ziua de 28 mai 1955, Petre Lupu afirma: "E bine să atragem din nou atenția că respectarea

organelor de conducere prin vot secret și individual. Alegerile s-au desfășurat astfel[453]:

Organele locale	***Perioada***
Organizațiile de bază din întreprinderi și instituții, precum și în adunările și conferințele locale	31 martie – 20 mai 1951
Organizațiile de bază de la sate	15 aprilie – 1 iunie 1951
Conferințele raionale, orășenești și raionale – orășenești	1 iunie – 30 iunie 1951
Conferințe regionale[454]	1 iulie – 31 iulie 1951

La data de 14 martie 1951 Comitetul Central emitea "Instrucțiunile asupra modului în care trebuie să se facă alegerile organelor de conducere locale ale Partidului"[455].

Ce se alegea?	***Cine alegea?***
Organizatorii gupelor de partid, organizatorii organizațiilor de atelier și birourile organizațiilor de atelier	Adunările grupelor de partid sau ale organizațiilor de atelier.
Membrii birourilor sau secretarii (acolo unde nu se alegea un birou) organizațiilor de bază, delegații care participau la conferința de partid a întreprinderii sau instituției, locală sau raională (orășenească).	Adunările generale ale organizațiilor de bază.
Membrii comitetelor de partid din întreprinderi și instituții și delegații organizațiilor de partid care luau parte la conferințe de partid locale, raionale (orășenești).	Adunarea generală a tuturor organizațiilor de bază (dacă numărul total al membrilor era mai mic de 500). Conferința de partid a întreprinderii sau instituției, acolo unde numărul membrilor era >500.
Membrii comitetelor de partid locale și delegații la conferințele raionale (orășenești).	Adunarea generală a tuturor organizațiilor de bază din localitate. Conferințele locale de partid.
Membrii comitetelor de partid raionale (orășenești) și delegații la conferințele de partid regionale.	Conferințele de partid raionale (orășenești).
Membrii comitetelor de partid regionale.	Conferințele de partid regionale. *adunările și conferințele se desfășurau doar dacă erau prezenți jumătate din numărul membrilor organizației sau al delegaților aleși.

democrației de partid nu înseamnă spontaneitate, că lucrurile să meargă la întâmplare. S-a constatat în timpul discuțiilor, că ele nu merg pe drumul cel mai bun, nu sunt concentrate pe problemele principale de activitate ale regiunii. Atunci prezidiul conferinței și tov. din comitetul regional, pot să apeleze nu să impună, la o serie de tov. care ar putea aduce o contribuție importantă, să se pregătească a lua cuvântul. Să nu lase ca discuțiile să meargă la întâmplare. E necesar să se pună din timp la punct întreaga ordine a desfășurării conferinței". – *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 133/1955, f. 3.

[453] *Idem*, dosar nr. 12/1951, f. 16-17.

[454] Lucrările conferințelor de partid regionale se întindeau pe durata a 2-3 zile. Se alegeau prezidiumul, Comisia de Validare, Comisia de revizie, se citea darea de seamă despre activitatea Comitetului regional, se continua cu dezbaterile la darea de seamă – *Idem*, dosar nr. 58/1951, f. 3.

[455] *Idem*, dosar nr.13/1951, f. 4-16.

Componența organelor alese era următoarea[456]: Grupele de partid – alegeau un organizator al grupei. Organizațiile de atelier (pe schimb), care aveau până la 25 de membri alegeau un organizator și un ajutor al acestuia. Organizațiile de atelier (pe schimb) care aveau peste 25 de membri alegeau un birou, format din 3-5 membri. Organizațiile de bază care aveau de la 11 până la 100 membri alegeau un birou format din 3-5 membri. Organizațiile de bază care aveau de la 101 la 300 membri alegeau un birou format din 5-7 membri. În întreprinderile și instituțiile unde erau între 301 și 1.000 de membri se alegea un comitet de partid format din 7 membri și 3 supleanți. În cazul în care întreprinderile și instituțiile aveau peste 1.000 de membri se alegea un comitet format din 9 membri și 3 supleanți. Conferința de partid locală alegea un comitet format din 9-11 membri și 3-5 supleanți. Conferința de partid raională (orășenească) alegea un comitet format din 15-21 membri și 5-7 supleanți. Conferința de partid regională alegea un comitet format din 25-29 membri și 7-9 supleanți[457].

Procesul electoral descris în instrucțiunile Comitetului Central părea foarte democratic. În realitate, totul era o formalitate. Proliferarea formelor fără fond se producea și la acest palier politic. Cei aleși erau cei agreați de Partidul-Stat și nu de colectivele structurilor politice locale.

Aceste instrucțiuni se adresau în exclusivitate comitetelor regionale, raionale și orășenești. Alegerea organelor de conducere locale a implicat însă și aparatul central al P.M.R.

Pe lângă fiecare regiune erau desemnați trei instructori ai C.C. al Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M., al Secției de Propagandă și Agitație, și al Sectorului de Verificare a Cadrelor (dacă instructorii acestui sector erau insuficienți atunci se făcea apel la instructorii Comisiei Controlului de Partid) [458]. Ei controlau activitatea Comitetului regional respectiv, fiind instruiți la Comitetul Central până la data de 20 martie. De asemenea, un alt cadru din C.C. era trimis să supervizeze alegerile, acesta având și calitatea de delegat al C.C. la conferința regională de partid. Cadrele din conducerea organelor locale beneficiau de un instructaj la București, programat pentru 21 martie în cazul prim-secretarilor comitetelor regionale, raionale și orășenești, iar pentru 22 martie se organiza un instructaj exclusiv pentru prim-secretarii comitetelor regionale. Șefii secțiilor de propagandă și ai sectorului de verificare a cadrelor din comitetele regionale erau convocați la București în data de 23 martie 1951.

Pentru orice acțiune a Partidului-Stat se apela la propagandă și agitație. Alegerile organelor de conducere locale aveau o semnificație majoră pentru regimul comunist,

---

[456] *Ibidem*, f. 5-6.

[457] La alegerile pentru organele locale s-a modificat treptat componența organelor conducătoare de partid. Astfel, în 1960, organizația de partid regională alegea un comitet format din 75-95 membri și 14-20 supleanți, un birou format din 9-11 membri și 2-4 supleanți și o comisie de revizie formată din 7-11 membri. *Idem*, dosar nr. 147/1965, vol. I, f. 122-123.

[458] *Idem*, dosar nr. 14/1951, f. 2.

astfel încât acesta a mobilizat toate structurile politice și instituțiile pentru reușita campaniei[459].

O situație statistică cu privire la alegerile din martie-iulie 1951, din 17 noiembrie 1951, arată că[460]:

Centralizator pe țară	***Conferințe de partid pe întreprinderi și instituții***	***Conferințe locale***	***Conferințe raionale***	***Conferințe raionale ale orașului București***	***Conferințe orășenești***
Comitete de partid existente	163	12	177	8	20
Alegeri ținute în adunări generale	80	7	2	-	-
Alegeri ținute în conferințe	58	4	40	5	14
Câți delegați cu drept de vot deliberativ trebuiau să participe la conferințe	7695	294	4699	2246	2968
Câți delegați au participat la conferințe	86,56%	90,14%	94,93%	93,72%	91,80%
Câți delegați au luat parte la discuții	20,97%	38,49%	29,79%	11,97%	18,44%
Câte voturi au fost anulate	7	4	16	-	5
Câți membri au fost aleși în comitet	1103	92	816	91	262
Câți membri ai noului comitet au fost înainte de alegeri în comitet	53%	63,10%	47,92%	41,76%	56,49%
Câți membri supleanți au fost aleși	256	33	223	33	78

[459] Ziarul *Scânteia* era obligat să publice următoarele articole de fond: "Despre alegerile organelor conducătoare de partid", semnat de unul din secretarii Comitetului Central la data de 30 martie, "Despre alegerile conducerilor organizațiilor de bază și a comitetelor de partid", articol critic, la 10 aprilie, "Despre alegerile birourilor organizațiilor de bază de la sate", la 20 aprilie, "Despre conferințele raionale și orășenești", la 30 mai, "Despre conferințele regionale", la 30 iunie. Ed. P.M.R. în colaborare cu Institutul de Istorie a Partidului publica un volum de culegeri de documente, care avea ca subiect "lupta P.C.R. cu privire la unele probleme fundamentale". Pentru alegeri se tipăreau 30.000 exemplare din broșura "Directivele C.C. cu privire la alegerile organelor conducătoare de partid" și 5.000 de exemplare din "Instrucțiuni". – *Ibidem*, f. 6-7.

[460] *Idem*, dosar nr. 48/1951, f. 1.

Centralizator pe țară	*Conferințe de partid pe întreprinderi și instituții*	*Conferințe locale*	*Conferințe raionale*	*Conferințe raionale ale orașului București*	*Conferințe orășenești*
De unde provin cei aleși P.C.R./P.S.D.	81,81% 18,19%	80,91% 19,09%	91,54% 8,46%	97,80% 2,20%	91,44% 8,56%
Categorii sociale (muncitori)	68,94%	60,91%	52,51%	86,81%	75%
Fără școli de partid	62,26%	60,91%	54,28%	34,07%	52,63%

Rezultatele acestor alegeri indicau reușita campaniei inițiate de Partidul Muncitoresc Român. Peste 50% dintre noii lideri deținuseră până la acea dată funcții de conducere în organele locale ale Partidului-Stat, însă vechimea lor în calitate de membri ai P.M.R. era foarte scăzută[461]. Pregătirea ideologică a cadrelor din structurile de conducere ale organelor locale lăsa în continuare de dorit[462].

Buna funcționare a structurilor politice locale de partid depindea în mare măsură de calitatea activiștilor din componența acestora. O altă problemă cu care se confrunta Partidul-Stat în privința cadrelor organelor locale o constituia fluctuația lor. Acumularea experienței în munca politică nu era posibilă în condițiile schimbărilor foarte dese a activiștilor dintr-o funcție în alta. Cea mai întâlnită practică era cea a trimiterii persoanelor capabile, din postul de lider al unei structuri politice de partid, în posturi de conducere în aparatul de stat[463].

[461] Situația era absolut normală, dat fiind faptul că partidul comunist devenise unicul deținător al puterii politice de puțin timp, din decembrie 1947.

[462] Dintr-o informare cu privire la felul în care s-au desfășurat adunările de dări de seamă și alegerile în organizațiile de bază ale partidului în perioada 1 februarie -20 martie 1955, aflăm că problema pregătirii ideologice se perpetua. Din cei aleși, 70% nu absolviseră nici un fel de școli sau cursuri de partid. 65% dintre foștii membri ai vechilor birouri ale organizațiilor de bază nu au fost realeși, întrucât nu își îndepliniseră obligațiile încredințate de organizație. Procentul secretarilor infirmați prin vot era mai scăzut de 43%. Deși trecuse o perioadă destul de mare de timp de la încheirea campaniei de verificare, în organizațiile de bază fuseseră identificate "elemente legionare și cuziste". *Idem*, dosar nr. 89/1955, f. 10-12.

[463] *Idem*, dosar nr. 54/1951, f. 46.

Anul	***Prim-secretarii regionali***				***Secretarii regionali***				***Șefi ai secțiilor Comitetelor Regionale ale P.M.R.***				***Prim-secretari regionali***			
	Vechimea de activist[464]				Vechimea de activist				Vechimea de activist				Vechimea de activist			
	A.	B.	C.	D.	A.	B.	C.	D.	A.	B.	C.	D.	A.	B.	C.	D.
1944	1				2	3			2	1			1	1		
1945	5				16			2	16	4	1		4	3	1	1
1946	8	1			19	1		2	14	2			2	2		1
1947	3	1		4	16	4		3	23		1	6	12	4		2
1948	4			9	15			20	50	2	5	16	38	6	1	9
1949				2	3			16	46	3	1	30	56	1		19
1950				6				29	8		1	105	4		1	91
1951				2				7				13				14
Total	**21**	**2**		**23**	**71**			**79**	**149**	**12**	**9**	**170**	**117**	**17**	**3**	**137**

56,52% dintre prim-secretarii regionali aveau o vechime de la 3 ani în sus, iar 43,48% o vechime mai mică de doi ani. 65,82% din secretarii regionali aveau o vechime în funcție de la 2 ani în jos. 69,41% din șefii secțiilor comitetelor regionale aveau o vechime în funcție de 1 an și chiar mai puțin de 1 an. Fluctuația de cadre era principala problemă a partidului unic. Au fost identificate mai multe cauze ale acestui fenomen: schimbarea activiștilor dintr-o regiune în alta, schimbarea activiștilor în posturi de conducere de la un domeniu de activitate la altul, repartizarea a numeroase cadre de către partid "în aparatul de stat și în unitățile economice, la cererea organelor superioare".

Se impunea intervenția organelor centrale pentru limitarea acestei situații. Astfel, hotărârea Secretariatul C.C. al P.M.R. a vizat asigurarea stabilității cadrelor în întreg aparatul de partid[465]. Adjuncții, șefii de sectoare și instructorii secțiilor C.C. al P.M.R. trebuiau menținuți în funcție cel puțin 3 ani. Prim-secretarii Comitetelor regionale – cel puțin 4 ani. Ceilalți secretari ai Comitetelor regionale, șefii secțiilor Comitetelor Regionale, prim-secretarii Comitetelor raionale și orășenești – cel puțin 2 ani. Instructorii și șefii sectoarelor Comitetelor regionale, secretarii și șefii secțiilor comitetelor raionale și orășenești ale partidului – cel puțin 1 ½ ani. Ceilalți activiști ai Comitetelor regionale, raionale și orășenești – cel puțin 1 an. Directorii, profesorii și asistenții școlilor de partid – cel puțin 2 ani. Secretarii Comitetelor organizațiilor de partid și ai birourilor organizațiilor de bază – cel puțin 1 an. Membrii comitetelor de

[464] A: ca salariat de partid; B. Ca salariat al unei organizații de masă; C. Ca salariat al aparatului de stat; D. Vechimea în funcție.
[465] *Ibidem*, f. 42.

partid din întreprinderi și instituții și membrii birourilor organizațiilor de bază – cel puțin 1 an.

Aceste reguli puteau fi încălcate doar în cazul în care activiștii se dovedeau "necorespunzători", și doar cu aprobarea organului de partid superior. Partidul-Stat își exercita puterea absolută și în acest domeniu, de altfel extrem de important, întrucât activiștii de partid reprezentau instrumentele care aplicau directivele conducerii comuniste. Structurile politice de partid trebuiau populate cu personal calificat. Aceeași hotărâre a Secretariatului C.C. preciza că "organele de stat și economice nu pot muta de la o întreprindere sau de la o instituție la alta pe membrii de partid care dețin funcții și funcțiuni de conducere în organizațiile de partid, fără acordul organului de partid în a cărui nomenclatură intra tovarășul respectiv". Acestor măsuri li se adăuga decretul nr. 207/1951 al Prezidiului M.A.N. cu privire la stăvilirea fluctuației în întreprinderi. Pentru a-și asigura stabilitatea politică, Partidul-Stat limita practic dreptul cetățenilor activiști de partid, salariați, de a-și schimba locurile de muncă. Se instaura un control foarte strict al P.M.R. asupra personalului din aparatul de partid, din instituțiile statului.

În decembrie 1951, în aparatul organelor locale de partid se aflau 8.354 cadre. Într-o adresă din 27 decembrie 1951, Secția Organelor Conducătoare de Partid, sindicale și de U.T.M. solicita Secției Gospodăriei de Partid să prevadă în bugetul P.M.R. pe anul 1952 suplimentarea fondurilor, dată fiind necesitatea măririi activului de partid al organelor locale[466].

Situația salariaților de partid						
	Personal politic existent	Personal politic necesar	Presonal tehnic-administrativ existent	Presonal tehnic-administrativ necesar	Total personal existent	Total personal necesar
28 comitete regionale	2576	3143	1092	1197	3668	4340
177 comitete raionale	4503	5319	1647	1824	6150	7143
20 comitete orășenești	482	565	102	102	584	667
12 comitete locale	60	60	12	12	72	72
Comitetul Orășenesc București și cele 8 comitete raionale	520	609	306	323	826	932
Comitete de partid din întreprinderi	213	213	8	8	221	221
Total	**8354**	**9909**	**3167**	**3466**	**11521**	**13375**

[466] *Ibidem*, f. 13.

Diferența din necesarul de cadre era acoperită și prin repartizarea absolvenților școlilor de partid în aparatul de partid. La 23 iulie 1951, Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. propunea Secretariatului C.C. al P.M.R. următoarea repartizare a celor 152 de absolvenți ai Universității "Ștefan Gheorghiu": 24 – secțiile C.C. al P.M.R., 9 – Secția Cadrelor de Partid din Exterior, 8 – instituții, 8 – organizații de masă, 61 – activ de partid regional (nomenclatura C.C. al P.M.R.), 35 - activ de partid raional (nomenclatura C.C. al P.M.R.), 7 – Universitatea "Ștefan Gheorghiu" și cursul de calificare de pe lângă Universitate[467].

Indiscutabil, anii 1950-1951 au reprezentat perioada unei intense reorganizări a structurilor locale de partid. Plenara a V-a a C.C. al P.M.R., raionarea teritoriului R.P.R., desfășurarea alegerilor organelor conducătoare locale de partid, politica de promovare și selectare a cadrelor din aparatul de partid au contribuit la schimbarea acestora.

Anul 1952, anul "demascării deviaționiștilor de dreapta", ne reține atenția și din punctul de vedere al evoluției organelor locale de partid. În primul rând se poate afirma că lupta pentru putere în cadrul Partidului-Stat s-a repercutat asupra structurilor politice de partid, a celor centrale (așa cum am arătat în prima parte a acestui subcapitol), dar și asupra celor locale[468]. Au fost afectate Comitetele raionale sătești, eliminarea grupului Pauker-Luca-Georgescu schimbând practic viziunea conducerii de partid asupra "acțiunii de socializare a agriculturii".

Într-un regim totalitar, rolul organelor de partid era acela de a controla activitatea instituțiilor statului. Plenara a V-a a C.C. al P.M.R. a stabilit ca noile comitete raionale sătești să devină "organe de conducere a întregii activități politice și economice din raza lor, mobilizând masele țărănimii muncitoare în lupta pentru transformarea socialistă a agriculturii".

Documentul pe care îl vom analiza reprezintă "Hotărârea C.C. al P.M.R. cu privire la întărirea comitetelor raionale sătești și intensificarea muncii politice de masă la sate", din 26 septembrie 1952[469]. El evidențiază modul în care Partidul Muncitoresc Român coordona și populariza colectivizarea agriculturii prin intermediul propriilor structuri politice, dar și prin subordonarea unor instituții ale statului.

---

[467] *Idem*, dosar nr. 117/1951, f. 85.

[468] Consecințele "deviaționismului de dreapta" asupra instituțiilor statului democrat-popular le vom detalia în cuprinsul celorlalte capitole. "Curentul liberalist" condamnat în anii 1957-1958 a dominat discuțiile din organele locale de partid. Astfel, în adunările pentru dări de seamă și alegeri în organizațiile de bază din întreprinderi și instituții, din octombrie 1958, se condamnau "manifestările anarhice, împăciuitoriste, liberaliste". – *Idem*, dosar nr. 20/1958, f. 249.

[469] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 104/1952, f. 1-12.

Comitetele raionale sătești	
Deficiențe în funcționarea lor	***Măsuri de îmbunătățire a activității acestora***
Comitetele raionale nu reușeau să aplice prevederile Rezoluției Plenarei din 3-5 martie 1949 "nu aplicau legile R.P.R. și politica P.M.R. de îngrădire a chiaburilor".	Principala sarcină fixată de Comitetul Central consta în creșterea rolului organizațiilor de bază de la sate de conducător politic al țărănimii muncitoare și al tuturor oamenilor muncii de la sate.
Nu se îndeplineau sarcinile de plan la colectări, impozite și achiziții, comunele erau prost gospodărite.	Să militeze pentru îngrădirea și eliminarea chiaburilor, pentru colectivizarea agriculturii. Să intensifice pregătirea ideologică a cadrelor de partid.
Membrii de partid și chiar membrii birourilor organizațiilor de bază de la sate nu își achitau cotele și impozitele către stat, manifestau o atitudine împăciuitoristă față de chiaburi, și o atitudine ezitantă față de înscrierea în întovărășiri agricole și gospodării agricole colective.	85% dintre activiștii aparatului Comitetelor raionale trebuiau să provină din rândul membrilor de partid muncitori din industria mare, cu un stagiu în producție de cel puțin 5 ani și care nu erau legați de proprietatea agricolă. Comitetele regionale și cele raionale erau obligate să centralizeze compoziția socială pe țară.
În organizațiile de partid de la sate au pătruns "unelte ale chiaburilor".	4.000 de membri de partid – muncitori, proveniți din întreprinderile industriale, dintre absolvenții școlilor de partid de 3 luni din anul școlar 1951-1952, erau trimiși în munca de partid la comitetele raionale sătești[471].
Comitetele raionale nu reușiseră să formeze la Sfaturile Populare colective de țărani săraci și mijlocași, "oameni devotați regimului de democrație populară".	Secția Gospodăriei de Partid urma să prezinte Comitetului Central un plan de măsuri pentru a asigura posibilități mai bune de deplasare la sate, condiții de cazare și hrană activiștilor care colaborau cu organizațiile de bază sătești.
Cauza era identificată: "Comitetul Central consideră că numeroasele greșeli și abateri de la linia partidului, ce s-au petrecut într-o serie de raioane sătești și cu deosebire atitudinea împăciuitoristă față de chiaburi și de șovăială față de transformarea socialistă a agriculturii, se datorește în primul rând devierii oportuniste de dreapta, a grupului fracționist Vasile Luca, Ana Pauker și Teohari Georgescu"[470].	Comitetele raionale aveau specificat *dreptul de a controla sfaturile comunale.* Aveau dreptul de a-și trimite cadrele în comisiile permanente, comitetele cetățenești și în diferite acțiuni gospodărești și culturale organizate de organele locale ale puterii de stat. Totodată, aceleași structuri trebuiau să "curețe aparatul Sfaturilor Populare comunale de elemente necinstite, dușmănoase, unelte ale chiaburilor". Prin ce modalitate organele locale de partid își asigurau controlul structurilor puterii de stat? Prin convocarea lunară a președinților și secretarilor Sfaturilor Populare comunale, care prezentau dări de seamă forurilor decizionale.
	Comitetele regionale erau obligate să asculte de cel puțin două ori pe trimestru în ședințele de birou, câte un raport al secretarilor comitetelor raionale sătești și cel puțin o dată câte un raport al secretarilor

[470] *Ibidem*, f. 2.

[471] Dintr-un raport al Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M., din 23 aprilie 1953, cu privire la aplicarea hotărârii C.C. al P.M.R. din 26 septembrie 1952, aflăm că doar 1.647 de cadre muncitorești cu școli de partid de 3 și 6 luni au fost repartizate în comitetele raionale sătești, dovadă a caracterului orientativ al acestor instrucțiuni. *Idem* – dosar nr. 5/1953, f. 270.

Comitetele raionale sătești	
	organizațiilor de bază din sate.
	Începând cu anul școlar 1952/1953 se organizau seminarii serale pentru activiștii comitetelor raionale de partid asupra problemelor economice și îndeosebi asupra economiei agrare.
	Asistăm la o amplă etalare a mijloacelor propagandistice prin intermediul cărora Partidul-Stat mobiliza comitetele raionale în acțiunea de colectivizare a agriculturii. Conferințele, lectoratele[472] constituiau modalități de popularizarea a politicilor P.M.R. Organizarea colectivelor de agitatori intra în atribuția organizațiilor de bază de la sate. Se anunța reorganizarea presei centrale care se adresa țărănimii muncitoare. Comitetele regionale și raionale urmăreau compoziția redacțiilor locale. Comitetul Cinematografiei de pe lângă Consiliul de Miniștri asigura aprovizionarea cu filme a întregii rețele de cinematografe sătești și caravane cinematografice la sate. Fiecare din aceste caravane prezentau un film de lung metraj și două jurnale în cel puțin 20-25 sate pe lună. Sfaturile Populare se îngrijeau de repararea aparatelor de proiecție care aparțineau căminelor culturale. Comitetele pentru Artă și Comitetul pentru Așezămintele Culturale editau pentru echipele de artiști amatori din sate, piese într-un act, culegeri de cântece, poezii, povestiri, cuprinzând cele mai bune opere ale scriitorilor clasici și contemporani români și din U.R.S.S. [473].
	Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor trebuia să instaleze până la sfârșitul anului 1952, 100 de stațiuni de radioficare la sate și se îngrijea de repararea aparatelor.
Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. și Secția de Propagandă și Agitație răspundeau de punerea în practică a acestei hotărâri a Comitetului Central al P.M.R.	

Din rațiuni de realizare a unor economii bugetare[474], Comitetul Central al P.M.R. a hotărât, la 25 martie 1954, reducerea schemelor comitetelor regionale, raionale, orășenești și instituțiilor locale de partid[475]. A fost redus numărul de secretari de la 5 la 4 la comitetele regionale: Arad, Baia-Mare, Bârlad, Constanța, Galați, Iași, Oradea,

[472] Se suplimenta numărul de lectori de pe lângă Secția de Propagandă și Agitație a C.C. al P.M.R. , cu 120 cadre, dintre activiștii de conducere din instituțiile centrale de partid, de stat și organizațiile de masă.

[473] Nici un detaliu nu scăpa Partidului-Stat. Mobilizându-și propriile structuri politice Partidul Muncitoresc Român obținea cooperarea necondiționată a instituțiilor statului.

[474] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 10/1954, f. 3. În bugetul partidului pe anul 1954 era prevăzut un număr de 24.780 funcții, care cuprindeau aparatul și instituțiile de partid centrale, regionale, raionale și orășenești. Conducerea partidului a stabilit ca prioritară reducerea schemelor de organizare cu 20%. Din cei 5.294 disponibilizați, 4.068 erau activiști cu muncă politică, 249 erau activiști cu muncă tehnică, iar 977 reprezentau personalul de deservire.

[475] *Ibidem*, f. 6-7. Se remarcă faptul că schimbările organizatorice se aplicau atât la nivel central cât și la nivel local.

Pitești, Suceava și Regiunea Autonomă-Magiară. Secția Industrie Grea și Secția Industrie Ușoară au fuzionat, rezultând o singură secție economică, în cazul comitetelor regionale Iași, Galați și Craiova. La comitetele regionale Bacău, Ploiești, Stalin, Cluj, Timișoara, Secția Industrie Grea rămânea, iar Secția Industrie Ușoară își schimba numele în Secția Bunuri de Larg Consum. De fapt, toate modificările care au survenit în structura secțiilor comitetelor regionale, raionale și orășenești s-au produs inițial în aparatul Comitetului Central al P.M.R. (detaliat deja în prima parte a acestui subcapitol), fiind aplicate ulterior și la nivel local.

Se desființa funcția de adjunct al secției la comitetele regionale, cu excepția Comitetului Regional București și a Comitetului orășenesc București. Comitetele orășenești Bușteni, Azuga, Moreni, Mărășești, Blaj, Petroșani, Sulina și subordonarea organizațiilor de bază din aceste orașe direct comitetelor raionale respective dispăreau. Comitetul de partid al hidrocentralei "V.I. Lenin" – Bicaz trecea sub conducerea comitetului raional Piatra-Neamț, reducându-se numărul activiștilor de la 13 la 5 activiști. În gospodăriile agricole colective se desființa funcția de organizator de partid.

Schemele de organizare a aparatului comitetelor regionale și instituțiilor regionale de partid se reduceau cu 1.182 (21,31%) funcții, în cazul comitetelor raionale cu 101 funcții (1,11%), iar în cazul comitetelor orășenești, cabinetelor de partid, a activiștilor eliberați din munca de producție ai organizațiilor de partid din întreprinderi și instituții cu 342 (22,68%) funcții. Schemele de organizare a presei locale de partid se reduceau cu 161 (9,85%) funcții.

Structurile politice locale ale Partidului-Stat erau copii fidele ale organelor din aparatul central. Redăm ca exemple schema de organizare a comitetului regional Arad și a comitetului orășenesc București, aprobate de Comitetul Central la 8 aprilie 1954[476].

Comitetul Regional Arad[477]

Membrii în Comitetul regional		/41	
Membrii supleanți în Comitetul regional	/9		
Membri în biroul Comitetului regional		/11	
Membrii supleanți în biroul Comitetului regional	/3		
Secretarii Comitetului regional		/4	
Membrii Colegiului de partid		/5	
Membrii Comisiei de revizie		/3/nesalariați	
Activiști salariați ai Comitetului regional			
Secretarii Comitetului regional		/4	
Membrii Colegiului de partid		/5	
Tehnic al Colegiului de partid		/1	
Total			/10
Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M.			
Șeful secției		/1	
Instructorii comitetului regional		/5	
Sectorul carnetului de partid și al statisticii	/6		

[476] *Idem*, dosar nr. 39/1954, f. 26-29, 46-47.

[477] Aparatul de deservire a Comitetului Regional se compunea din: telefonistă – 2, șef atelier – 1, medic – 1, soră – 1, paznici – 7, îngrijitori sediu – 7, spălătoreasă – 1, muncitor necalificat – 1, magazie – intendență – 1, magazie-transporturi – 1, mecanici-auto – 6, șoferi – 12, șoferi rezervă – 2, operator caravană – 1, total – 44. – *Ibidem*.

Sectorul Organelor Sindicale și de U.T.M.	/3		
Sectorul Informării de partid		/3	
Sfaturi Populare		/2	
Pregătirea și perfecționarea cadrelor		/1	
Evidența cadrelor		/2	
Total			/23
<u>Secția de Propagandă și Agitație</u>			
Șeful secției		/1	
Sectorul propagandei de partid		/4	
Sectorul agitației politice de masă		/4	
Sectorul muncii culturale, artă și sport		/4	
Sectorul presă, difuzare, radio		/3	
Sectorul grupului de lectori		/4	
Sectorul știință și învățământ public		/4	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/25
<u>Secția agrară</u>			
Șeful secției		/1	
Sectorul S.M.T., Gostat și întovărășiri		/5	
Gostat			/2
Colectări		/2	
Cultura Plantelor		/1	
Creșterea animalelor		/1	
Gospodăria silvică		/1	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/14
<u>Secția industrie și comerț</u>			
Șeful secției		/1	
Industrie grea și transport		/2	
Sectorul bunurilor de larg consum, comerț-cooperație		/5	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/9
<u>Secția administrativă</u>			
Șeful secției		/1	
M.F.A. și M.A.I.		/2	
Justiție, Sănătate, Crucea Roșie și Culte		/2	
Planificare-finanțe		/2	
Evidența cadrelor		/2	
Total			/8
<u>Secția Muncii de Partid în rândul femeilor</u>			
Șeful secției		/1	
Instructori		/3	
Total			/4
<u>Sectorul de Verificare a Cadrelor</u>			
Șeful sectorului			/1
Grupul pentru verificarea cadrelor de partid și organizații de masă din nomenclatura comitetului regional		/3	
Grupul pentru verificarea cadrelor din aparatul de stat din nomenclatura comitetului regional		/2	
Tehnic			/1
Total			/7
<u>Secția gospodăriei comitetului regional</u>			
Șeful secției		/1	

Sectorul financiar-contabil		/4	
Revizor-contabil		/1	
Administrativ		/2	
Responsabil transport		/1	
Responsabil sanitar		/1	
Responsabil cantină		/1	
Evidența		/1	
Total			/12
<u>Secretariatul tehnic</u>			
Șeful secretariatului tehnic		/1	
Arhiva Comitetului regional		/1	
Scrisori și audiențe		/1	
Sinteză			/2
Stenodactilografă		/1	
Secretar tehnic			/2
Dactilografi		/3	
Total			/11

Total general /110 cadre muncă politică
/13 cadre muncă tehnică

<u>Comitetul orășenesc București</u>[478]

<u>Activiști salariați ai Comitetului regional</u>			
Secretarii Comitetului orășenesc	/4		
Membrii Colegiului de partid		/5	
Referenți ai Colegiului de partid	/6		
Tehnic al Colegiului de partid		/3	
Total			/18
<u>Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M.</u>			
Șeful secției		/1	
Adjunctul șefului de secție		/1	
Instructorii comitetului orășenesc		/9	
Sectorul carnetului de partid și al statisticii	/5		
Sectorul Organelor Sindicale și de U.T.M.	/3		
Sectorul Informării de partid		/3	
Sfaturi Populare		/2	
Pregătirea și perfecționarea cadrelor		/1	
Evidența cadrelor		/2	
Total			/27
<u>Secția de Propagandă și Agitație</u>			
Șeful secției		/1	
Adjunctul șefului de secție		/1	
Sectorul propagandei de partid		/4	
Sectorul agitației politice de masă		/4	
Sectorul cultură de masă și sport	/3		
Sectorul presei, edituri și radio		/3	
Sectorul artei și literaturii		/3	

[478] Comitetul orășenesc al Capitalei avea o structură care ieșea din tiparele impuse de Partidul-Stat. Numărul cadrelor care activau în acest comitet era foarte apropiat de numărul specific comitetelor regionale (în mod obișnuit comitetele orășenești aveau ¼ din personalul comitetelor regionale). Dacă în cazul comitetelor regionale schemele de organizare sunt foarte complexe, ele preluând practic modelul aparatului central al P.M.R., în cazul comitetelor orășenești obișnuite, ele se reduceau substanțial.

Sectorul învățământului superior și știință	/4		
Sectorul școli		/4	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/28
<u>Secția industrie grea</u>			
Șeful secției		/1	
Instructorii secției		/5	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/7
<u>Secția Bunurilor de larg consum</u>			
Șeful secției		/1	
Instructorii secției		/5	
Evidența cadrelor		/1	
Total			/7
<u>Secția administrativă</u>			
Șeful secției		/1	
Instructorii		/5	
Evidența cadrelor		/2	
Total			/7
<u>Secția Muncii de Partid în rândul femeilor</u>			
Șeful secției		/1	
Instructori		/4	
Total			/5
<u>Sectorul de Verificare a Cadrelor</u>			
Șeful sectorului			/1
Instructorii		/6	
Tehnic			/1
Total			/8
<u>Secția gospodăriei comitetului regional</u>			
Șeful secției		/1	
Contabilitate		/4	
Total			/5
<u>Secretariatul tehnic</u>			
Șeful secretariatului tehnic		/1	
Arhiva			/1
Scrisori și audiențe		/1	
Stenodactilografă		/1	
Secretar tehnic			/2
Dactilografe		/4	
Total			/10
Total general	/107 cadre muncă politică		

Organele locale de partid au preluat nu doar forma organizatorică a structurilor centrale ale Partidului-Stat, dar au copiat și modul de funcționare a acestora[479]. Prim-secretarul comitetelor regionale reprezenta autoritatea supremă la nivel local, el beneficiind de colaborarea cu un aparat de partid format din secții specializate pe domenii de activitate, care-i permiteau practic să-și exercite controlul total asupra regiunii conduse. Principiul conducerii colective nu s-a aplicat la nici un nivel al

[479] O analiză complexă a acestui aspect vezi la Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*...., p. 268-272.

conducerii de partid. Acțiunile Partidului-Stat adoptate oficial pentru îmbunătățirea activității organelor locale de partid, erau în realitate provocate de intențiile elitei comuniste de a-și întări controlul asupra întregii vieți de stat. Vom evidenția și în cuprinsul capitolelor următoare modul în care prin intermediul structurilor politice din terioriu, P.M.R.-ul coordona procesele economice, controla organele locale ale puterii de stat (Sfaturile Populare), organele de coerciție. Politica de cadre se justifica prin încercarea regimului comunist de a-și profesionaliza "echipele de lucru"[480].

Secția Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M. a reprezentat principala structură centrală de partid care a coordonat activitatea organelor locale[481]. Cu doar câteva zile înainte de a fi schimbat din funcția de șef al Secției Organelor..., la 14 februarie 1955, Nicolae Goldberger, solicita Secretariatului C.C. al P.M.R. să aprobe înființarea unui comitet de partid la Universitatea "Victor Babeș" din Cluj. Deși nu existau în această instituție 300 de membri de partid (ci doar 280 membri și candidați de partid), totuși "organizația de bază având un număr mare de membri și candidați de partid împărțiți în mai multe facultăți, cu program diferit, nu poate asigura rezolvarea rapidă a sarcinilor, mobilizarea membrilor de partid pentru dezbaterea problemelor principale ale organizației"[482]. Pentru exercitarea unui control mai strict al partidului asupra acestei instituții de învățământ era necesară organizarea unei structuri politice mai complexe.

O cerere similară era adresată Secretariatului C.C. al P.M.R. de către Comitetul Orășenesc București, pentru înființarea unui comitet de partid pe centrul universitar București. La data de 17 decembrie 1956, în capitală existau 18 institute de învățământ superior, cu 54 de facultăți care cuprindeau aproximativ 30.000 de studenți. În aceste institute funcționau 47 de organizații de bază, cu 1.818 membri și candidați de partid. Comitetul de partid al centrului universitar (având în componență 27 de membri și 8 supleanți) trebuia să fie subordonat Comitetului orășenesc de partid București[483].

---

[480] La data de 31 decembrie 1956 existau 10.814 cadre salariate în componența comitetelor regionale, raionale și orășenești de partid (79,47% erau muncitori, 80,13% erau de naționalitate română, 53,3% din cadre aveau o vechime în aparatul de partid de 6-10 ani și doar 19,4% nu absolviseră nici o școală de partid). Aceste date indică un progres înregistrat de Partidul-Stat în domeniul politicii de cadre. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 1/1957, f. 26-27.

[481] Aceeași secție, pe 7 octombrie 1954, propunea Secretariatului C.C. al P.M.R. dizolvarea unor organizații de bază din regiunile Bacău, Ploiești, Suceava, Regiunea Autonomă Maghiară și Oradea. Erau vizate: organizațiile de bază teritoriale ale partidului din satele Leontinești, Prăjești, Cucuieți, Valea Arinilor (regiunea Bacău), Bărcănești, Coșereni, Moldoveni, Gârbov și Gherasini (regiunea Ploiești), Dimăcheni (regiunea Suceava), Aita Seacă, Bățanul Mare, Gornești (Regiunea Autonomă Maghiară) și Telecuș (regiunea Oradea). Motivele invocate constau în: pătrunderea în aceste organizații de bază a unui "număr mare de elemente dușmănoase, foști exploatatori și unelte ale acestora, care în trecut s-au perindat prin toate partidele fasciste, elemente care în prezent fac jocul dușmanului de clasă"; în aceste organizații, o serie de "elemente analfabete" se aflau sub influența "preoților reacționari". Concluzia era că activitatea acestor organizații era nulă, ele nejustificându-și existența. – *Idem*, dosar nr. 86/1955, f. 121.

[482] *Ibidem*, f. 110.

[483] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 2/1957, f. 10-13. Schema de organizare a acestui comitet includea: un secretar, un locțiitor al secretarului și responsabil cu problemele organizatorice,

Această structură politică avea trecute în lista "sarcinilor": "să vegheze la asigurarea unei juste compoziții sociale a studenților, să urmărească justa selecționare și creștere a cadrelor didactice la catedrele de științe sociale și a tinerelor cadre didactice de alte specialități". Controla de asemenea modul în care erau aplicate hotărârile partidului și guvernului în institutele de învățământ superior.

Cu riscul de a ne repeta, menționăm că scopul acestei lucrări este acela de a evidenția modul în care Partidul Muncitoresc Român, prin intermediul structurilor politice a monopolizat puterea politică, devenind unicul coordonator al vieții de stat în R.P.R. Organele locale de partid au acționat în acest sens în cele mai variate domenii.

Astfel, un document extrem de interesant se dovedește a fi un referat din 4 decembrie 1958, în care era analizat modul în care organele locale de partid acționau pentru restrângerea practicii medicale particulare[484]. Comitetele regionale de partid apreciau că acele "cabinete medicale care continuau să funcționeze paralel cu rețeaua sanitară de stat au devenit inutile". Toate adunările organizațiilor de bază ale P.M.R. din unitățile medico-sanitare au discutat măsurile care trebuiau aplicate pentru "înlăturarea practicii mercantile în activitatea unor medici". Sub îndrumarea organelor locale de partid, comitetele executive ale Sfaturilor Populare au organizat adunări cu personalul medico-sanitar pentru "a se crea în rândul acestuia o puternică opinie împotriva practicii medicale particulare și a mercantilismului"[485].

Acțiunea comună a organelor locale de partid și a Sfaturilor Populare i-a determinat pe 2.810 medici posesori de cabinete particulare (din 4.952) să renunțe la ele. Organele de stat au trecut la verificarea și desființarea acelor cabinete particulare care nu îndeplineau condițiile igienico-sanitare legale, fiind astfel închise 710 cabinete. În decembrie 1958, mai funcționau 1.432 cabinete medicale particulare, în care activau 882 medici pensionari și 550 medici care erau salariați. Era oferită ca exemplu atitudinea unor medici prestigioși, care devenind membri de partid au renunțat la activitățile lor din clinicile particulare. Evident, nu toate cadrele medicale au aprobat această măsură a Partidului-Stat: "Cei mai mulți nemulțumiți sunt din rândul medicilor chirurgi, ginecologi și dentiști. Acest lucru se explică și prin aceea că medicii chirurgi, ginecologi și dentiști, mai mult decât altă categorie de medici, aveau mari posibilități de câștig prin jefuirea și înșelarea pacienților. O bună măsură s-a luat în orașul București și în regiunile Hunedoara și Galați unde s-au creat cooperative dentare[486]".

Justiția populară ajuta Partidul-Stat în acțiunea de eliminare a "dușmanilor". "Cu ajutorul maselor de oameni ai muncii au fost demascați și deferiți justiției populare medici sperțari care pe spatele bolnavilor și-au însușit mari sume de bani și cantități de aur. Astfel, a fost condamnat la 10 ani de închisoare dr. Popa Emanuel de la

un responsabil cu probleme de propagandă și agitație, 6 instructori ai comitetului (unul dintre instructori se ocupa și cu evidența cadrelor).

[484] *Idem*, dosar nr. 29/1958, f. 18-22.

[485] *Ibidem*, f. 18.

[486] *Ibidem,* f. 20.

Spitalul Ocna Mureș, la 8 ani de închisoare dr. Pop Ștefan de la Spitalul Gherla. Măsurile luate împotriva elementelor speculante din rândul medicilor au dat satisfacție oamenilor muncii și au dus la o și mai mare creștere a încrederii lor în organele de partid și de stat”[487].

Cabinetele particulare au fost înlocuite de policlinicile cu plată, în care comitetele de partid regionale, raionale și orășenești, precum și comitetele executive ale Sfaturilor Populare erau însărcinate să atragă personalul medical cel mai calificat “în folosul oamenilor muncii”.

În interiorul regimului de factură totalitară era interzisă orice formă de independență a individului față de sistemul politic. Autonomia financiară a acestor categorii sociale nu putea fi tolerată într-un regim dictatorial, eliminarea lor făcându-se în mod abuziv și prin mijloace violente.

Aparatul organelor locale de partid și secretarii organizațiilor de bază beneficiau de organizarea în cadrul comitetelor regionale, raionale și orășenești de partid de instructaje lunare și trimestriale. Expunerile vizau domenii precum agricultura, industria, studierea hotărârilor C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri[488].

Și totuși, nu întotdeauna organele locale acționau la parametrii doriți de Partidul-Stat. Într-o notă a Direcției Organizatorice, Secția Organizațiilor de Partid, din 10 octombrie 1962, erau semnalate unele probleme cu privire la activitatea organizațiilor de partid din industrie și construcții[489]. Acestea “nu se preocupaseră suficient pentru ca planul de producție să fie îndeplinit în toate întreprinderile și la toți indicatorii. Planul producției globale n-a fost îndeplinit, pe cele 8 luni care au trecut de un număr de 87 întreprinderi republicane”. Controlul efectuat de brigăzile C.C. al P.M.R. și instructorii Direcțiilor Organizatorice și Economice ale C.C. al P.M.R. a sesizat “stilul necorespunzător al muncii unor organe și organizații de partid”[490]. Era incriminată atitudinea de neimplicare a organelor de partid, care deși aveau drept de control absolut asupra conducerilor întreprinderilor nu și-l exercitau.

Spre sfârșitul perioadei analizate, Partidul-Stat câștigase experiență în organizarea alegerilor organelor locale de partid. Comitetul Central al P.M.R. hotărâse ca aceste alegeri să se desfășoare în intervalul 1 octombrie 1963-15 februarie 1964[491].

[487] *Ibidem.*
[488] *Idem*, dosar nr. 12/1962, p. 47, 52.
[489] *Ibidem*, f. 38.
[490] *Ibidem*, f. 45.
[491] *Idem*, dosar nr. 25/1963, f. 2-11.

Organele locale	*Perioada desfășurării alegerilor*
Organele de partid din școlile elementare, medii și profesionale	Începeau la 1 octombrie 1963
Organele de partid din întreprinderi, instituții, învățământ superior, cartiere, precum și adunările sau conferințele organizațiilor de partid orășenești de subordonare raională și ale organizațiilor orășenești de subordonare regională	15 octombrie – 30 decembrie 1963
Organizațiile de partid din G.A.S., S.M.T., G.A.C., instituții comunale și conferințele organizațiilor de partid raionale	1 noiembrie – 30 decembrie 1963
Conferințele organizațiilor de partid regionale și a orașului București	15 ianuarie – 15 februarie 1964

Modul de organizare a alegerilor, subiectele tratate în dările de seamă și în adunările și conferințele organelor locale nu s-au schimbat în esența lor. Singurul aspect de noutate a intervenit în politica de recrutare a cadrelor pentru aparatul de partid din structurile politice locale de partid. Astfel, compoziția socială a activiștilor din aparatul C.C. al P.M.R., a birourilor regionale, raionale și orășenești de partid se prezenta cu totul diferit față de perioada anilor '50, în sensul că deși segmentul proletar se menținea pe prima poziție, totuși era urmat de categoria inginerilor și tehnicienilor, muncitorii necalificați și țăranii apărând acum la sfârșitul clasamentului. Această politică a fost aplicată și în cazul membrilor Partidului Muncitoresc Român, evidențiind nevoia resimțită de regimul comunist de a dispune de persoane competente în funcții de conducere. Nu putem ignora faptul că mediul de extracție socială a noii intelectualități diferea fundamental de cel existent în momentul în care comuniștii preluaseră puterea politică. Astfel, dacă în anul 1951 prim-secretarii și secretarii regionali erau în proporție de 92,7% muncitori, în anul 1963 doar 72,73% erau muncitori, 25,26% dintre aceștia fiind încadrați în categoria ingineri, tehnicieni, alți intelectuali și funcționari[492].

Explicația oferită în documentele oficiale de Partidul-Stat suna în felul următor: "A crescut în același timp numărul inginerilor, tehnicienilor, profesorilor, învățătorilor și a altor intelectuali la toate comitetele regionale, raionale și orășenești de partid. Această creștere a avut loc prin includerea în nomenclatură a secretarilor cu probleme agrare de la raioane care sunt ingineri și prin promovarea în aparatul de partid a unui număr însemnat de maiștri, tehnicieni, ingineri, profesori și învățători. Majoritatea acestora sunt proveniți din muncitori și s-au format în anii regimului nostru. Numărul cel mai mare de intelectuali au fost promovați în această perioadă în aparatul Comitetului orășenesc București și al comitetelor regionale Iași, Banat, Mureș și Galați"[493].

Structurile locale de partid au fost reorganizate în a doua jumătate a anului 1965. Noile realități socio-economice, transformările politice suferite de Partidul-Stat, modificările suvenite în compoziția socială a P.C.R. au influențat organele locale.

Schemele de funcționare a aparatului organelor locale de partid au fost aprobate în anul 1957, dată de la care ele au înregistrat puține schimbări. Pe baza indicațiilor

[492] *Ibidem*, f. 8.
[493] *Ibidem*, f. 9.

date de P.C.R. în aparatul acestor structuri lucra "activul obștesc", reprezentând 34.000 de activiști nesalariați, din care aproape 3.300 erau instructori.

Un referat al Secției Organizațiilor de Partid din 21 octombrie 1965 anunța o serie de modificări cu privire la structura aparatului C.C. al P.C.R. care se repercutau asupra comitetelor regionale, raionale[494] și orășenești.

Astfel, Secția de Știință și Artă a C.C. al P.C.R. se despărțea în două secții: Secția de Știință și Secția de Cultură, "în scopul asigurării unui control de partid cât mai competent și eficient asupra activității din domeniul cercetărilor științifice".

La nivel local, în cazul comitetelor regionale de partid Argeș, Bacău, București, Crișana, Dobrogea, Galați, Hunedoara, Maramureș, Ploiești și Suceava, structura acestor secții era următoarea: un șef de secție, o comisie pentru problemele învățământului de stat, o comisie pentru problemele activității din domeniul științei, condusă direct de șeful secției, o comisie pentru artă și cultură și o comisie pentru problemele de sănătate și Crucea Roșie. Comitetele regionale de partid Banat, Brașov, Cluj, Iași, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia și Comitetul orășenesc București, aveau în cadrul Secțiilor de învățământ, știință și cultură: un șef de secție, o comisie pentru învățământul superior, o comisie pentru știință, o comisie pentru învățământul general, mediu, tehnic și profesional, o comisie pentru artă și literatură și o comisie pentru problemele de sănătate și Cruce Roșie.

Se înființa funcția de adjunct al șefului secției de propagandă și agitație a comitetului regional de partid.

În cadrul secției organizatorice a comitetului regional de partid, în locul comisiei pentru problemele Sfaturilor Populare și justiției se înființau două comisii: comisia pentru problemele Sfaturilor Populare, condusă de un șef de comisie, și comisia pentru controlul muncii în unitățile speciale (miliție, securitate, justiție, unități militare)[495].

La sfârșitul anului 1965, Comitetul regional de partid Brașov avea următoarea structură organizatorică[496]: un prim-secretar, 4 secretari.

Secția organizatorică (avea un șef de secție, un prim-adjunct al șefului de secție, un adjunct al șefului de secție, 14 instructori teritoriali și 2 sectoare – sectorul carnetului de partid – un șef sector și 3 instructori, și al problemelor statutare și sectorul cadre - șef sector, 5 instructori, 1 referent dactilograf, 2 instructori cu

---

494 Schema aparatului Comitetului raional de partid cuprindea: prim-secretarul comitetului raional, 4 secretari, 22 instructori teritoriali, comisia economică, sectorul carnetului de partid și al problemelor statutare (un șef sector și 1 instructor), 2 instructori pentru verificarea cadrelor, comisia pentru munca politică și culturală de masă, 1 instructor pentru informare, scrisori și audiențe, cabinetul de partid, comisia pentru problemele muncii de partid cu organizațiile de masă, comisia pentru învățământul de stat, colectivul pentru arhivă, administrator, secretar tehnic dactilograf. Numărul activiștilor obștești se ridica la 57, aceștia activând în structurile care nu aveau activiști salariați (comisia economică, instructori ai sectorului carnetului de partid și al problemelor statutare, comisia pentru munca politică și culturală de masă, comisia pentru problemele de partid cu organizațiile de masă, comisia pentru învățământ de stat, colectivul pentru arhivă). *Idem*, dosar nr. 147/1965, vol. I, f. 146.

495 *Idem*, dosar nr. 147/1965, vol. II, f. 151.

496 *Idem*, dosar nr. 147/1965, vol. I, f. 32-34. Vezi și Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*…., p. 269-270.

informarea de partid, comisia pentru problemele U.T.C. și U.C.F.S, comisia pentru problemele sindicale și comitetele de femei, comisia pentru problemele Sfaturilor Populare, comisia pentru problemele muncii în unitățile speciale).

Secția de Propagandă și Agitație (sectorul muncii politice și culturale de masă, cu 3 comisii – pentru muncă politică de masă, muncă culturală de masă, pentru presă, difuzarea presei și radioficare, și un număr de instructori pentru propagandă și teritoriali). În total secția avea 12 posturi.

Secția Învățământ, Știință și Cultură (un șef de secție și 4 comisii – pentru învățământul superior și știință, pentru învățământul general, mediu, tehnic și profesional, pentru artă și literatură, pentru problemele de sănătate și Cruce Roșie).

Comisia Economică (un șef de secție, 3 adjuncți și 4 sectoare – sectorul metalurgie, construcții de mașini și petrol-chimie, sectorul energetică, construcții, transporturi și telecomunicații, sectorul bunuri de consum, economie forestieră, comerț-cooperație și gospodărie comunală, sectorul plan-finanțe).

Comisia Agrară (un șef, un adjunct al șefului și 3 colective: pentru problemele muncii din G.A.S. și S.M.T., pentru problemele muncii din C.A.P. și colectivul pentru problemele de îmbunătățiri funciare și cercetări agricole). În total erau 4 posturi.

Colegiul de partid (un președinte, 4 membri și o dactilografă).

Secția Gospodăriei Comitetului regional (un șef de secție, un contabil, un revizor contabil, 4 economiști, un administrator, un responsabil transport și un responsabil cantină).

Secretariatul tehnic (un șef, un registrator-arhivar, instructor pentru scrisori, instructor pentru informații și audiențe, stenodactilograf și 4 secretari tehnici-dactilografi).

Total: 96 activiști salariați, 178 activiști obștești nesalariați.

Organele locale de partid au permis Partidului-Stat să-și impună autoritatea în teritoriu. Ele transpuneau în practică directivele conducerii de partid, controlând toate unitățile și instituțiile statului. Modificările operate în aparatul central de partid aveau consecințe și în planul structurilor politice locale de partid. Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a răspuns de buna funcționare a organelor locale. Selectarea cadrelor pentru comitetele regionale, raionale și orășenești a constituit o preocupare continuă a colectivului acestei structuri politice.

Capitolul II

Statul

> *"Cred că toate acestea: prezidiu, miniștri, etc., nici nu e nevoie să punem problema în general, pentru că sunt anumite legi însăși a dictaturii proletariatului care le fixează. Este o absurditate să fie cineva președintele Republicii sau președintele Consiliului de Miniștri sau ministru, sau chiar deputat fără să știe partidul, trecând peste capul C.C. Aceasta se face pe cale normală, C.C., Biroul Politic, Secretariatul fac acest lucru, nu altcineva. Astfel se poate face anarhie sau abuz și s-ar strecura elemente dușmănoase unde oamenii sunt numiți sau propuși în anumite posturi fără controlul partidului. Controlul partidului trebuie asigurat peste tot și acest lucru este normal, nici nu poate să existe altfel. Partidul conduce statul în dictatura proletariatului, atunci organele superioare ale statului nu pot fi numite altfel decât prin C.C., indiferent dacă e propus, numit sau ales. Este sarcina C.C. și nimeni nu poate să-și însușească această sarcină. Când am introdus că fără partid nu există guvern și hotărâre, partidul pune numele său pe hotărârile importante ale Consiliului de Miniștri. Este deci absolut logic și just că partidul desemnează atunci când este vorba de numirea într-o funcțiune de stat"*[1].

În perioada regimului Partidului-Stat, societatea românească a beneficiat de prevederile a trei legi fundamentale: Constituția Republicii Populare Române din 13 aprilie 1948, Constituția Republicii Populare Române din 24 septembrie 1952 și Constituția Republicii Socialiste România din 21 august 1965, prin care s-au pus bazele cadrului instituțional al noului stat democrat-popular. Structurile politice de stat au fost controlate de Partidul Muncitoresc Român prin impunerea în funcții de conducere a cadrelor provenite din rândul elitei de partid, prin dublarea instituțiilor statului cu organe de partid înzestrate cu aceleași prerogative de coordonare a activității de stat, prin stabilirea componenței organului suprem al puterii de stat și a organelor locale ale puterii de stat, consecință a organizării alegerilor pentru M.A.N. și Sfaturi Populare de același partid-unic.

---

[1] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 16/1950, f. 8; declarația îi aparține secretarului C.C., Vasile Luca.

II.A. Constituțiile comuniste. Repere generale. Evoluția raportului dintre stat și partid în textul legilor fundamentale din 1948, 1952, 1965

Analiza constituțiilor comuniste va evidenția evoluția Partidului-Stat, reformarea societății comuniste impunând readaptarea conținutului lor. Astfel, în 1948 și 1952 au fost adoptate constituții după modelul stalinist sovietic, care nu au reprezentat în nici un mod societatea românească. O lungă perioadă de timp s-au aplicat în țara noastră prevederile unei constituții formale, infirmându-se astfel opiniile lui Dimitrie Gusti: "«O constituție nu poate fi împrumutată, și nici nu poate fi opera unui legislator inspirat, căci ea nu are a crea și inventa nimic, ci numai de a formula politicește și juridicește, în mod solemn, psihologia socială, starea economică, dezideratele dreptății sociale și aspirațiile etice ale națiunii. O constituție contemporană este însăși conștiința națională codificată, este adică mai mult decât o formulare tehnică, juridică a totalității normelor aplicate la funcționarea puterilor politice. Ea trebuie să fie conform cu experiența socială a epocii și în același timp să aibă și un caracter de particularitate, adică să fie adaptată la experiența socială specifică națiunii»"[2].

Înscriindu-se într-un curent larg, care a constat în procesul de sovietizare a statelor est și central europene, începând cu anul 1945, adoptarea constituțiilor comuniste va permite monopolizarea vieții politice, în spațiul central și est-european. Toate aceste texte fondatoare se vor dovedi a fi inspirate din constituția sovietică din 1936, constituție considerată în timpul lui Stalin cea mai democrată din lume. După cum am mai afirmat, la 22 aprilie 1964, Plenara lărgită a C.C. a P.M.R. a adoptat "Declarația cu privire la poziția P.M.R. în problemele mișcării comuniste și muncitorești internaționale", prin care comuniștii români, în contextul conflictului dintre P.C.U.S. și P.C.C., au încercat să se emancipeze de sub tutela sovietică, punct culminant al unei politici de autonomizare inițiate de Dej de la începutul deceniului șase[3]. Această atitudine a impus schimbarea constituției R.P.R. din 24 septembrie 1952, care consacra în textul ei dependența României de U.R.S.S.

Analiza comparativă a constituțiilor comuniste se va axa pe următoarea problematică: forma de stat, structura social-economică, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, și nu în ultimul rând organele puterii de stat (organul suprem al puterii de stat, Marea Adunare Națională, organele administrației de stat, Consiliul de Miniștri și ministerele, organele locale ale puterii de stat, organele judecătorești), subiect pe care îl vom detalia. Evident, modificările constituțiilor vor fi și ele supuse atenției.

---

[2] Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *Enciclopedia de istorie a României,* Ed. Meronia, București, 2000, p. 8.

[3] Eleodor Focșeneanu, *Istoria constituțională a României 1859-1991,* Ed. Humanitas, București, 1998, p. 122.

Înainte de acest demers, trebuie menționate o serie de date cu caracter general privitoare la textele fundamentale proprii regimului Partidului-Stat după 1948. Proiectul constituției din 1948, alcătuit după model sovietic, a fost publicat de Frontul Democrației Populare (creat sub conducerea P.M.R. la 27 februarie 1948) la 6 martie 1948. A fost dezbătut la 9 aprilie 1948 și aprobat de Marea Adunare Națională, în unanimitate, la 13 aprilie 1948. Cele zece titluri și 105 articole ale constituției, publicate în "Monitorul Oficial" nr. 87 bis din 13 aprilie 1948, statuau ca principii fundamentale "suveranitatea populară", reprezentarea poporului printr-un organ ales, unitatea puterii de stat, rolul conducător al P.M.R., centralismul democratic, "legalitatea populară", garantarea materială a drepturilor cetățenești[4].

Evoluțiile semnificative petrecute în societatea românească, aflată sub monopolul total al P.M.R., au impus modificarea legii fundamentale din 1948, adoptându-se Constituția din 1952.

Proiectul noii Constituții, elaborat de o comisie aleasă de Marea Adunare Națională la 27 martie 1952, a fost dat publicității la 18 iulie și votat de Marea Adunare Națională la 24 septembrie 1952. Publicată în "Buletinul Oficial" nr. 1 din 27 septembrie 1952, constituția conținea un Capitol introductiv, 10 capitole și 102 articole. Constituția "construirii socialismului" făcea bilanțul transformărilor structurale ale societății românești din punct de vedere economic, social, politic, consacrând rolul dominant al sectorului socialist în economia națională, în orânduirea socială și de stat a României, și statuând partidul comunist drept forță politică conducătoare, atât a "organizațiilor celor ce muncesc", cât și a organelor și instituțiilor de stat.

O serie de documente constând în stenogramele ședințelor Biroului Politic și Secretariatului C.C. al P.M.R., ilustrează motivele, modul și autorii modificării constituției din 1948.

Ședința Biroului Politic din 28 februarie 1950 a stabilit instituirea unei Comisii pentru redactarea unei noi constituții a R.P.R., absolut necesară în condițiile definitivării procesului de stalinizare totală a țării[5]. În componența acestei structuri intrau 27 persoane, dintre care membrii Biroului Politic (Gheorghe Gheorghiu-Dej – în calitate de președinte, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Iosif

[4] În raportul politic al Comitetului Central la Congresul P.M.R. din februarie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej trasa liniile directoare ale primei constituții comuniste. Noul stat democrat era teoretic "un stat al oamenilor muncii manuale și intelectuale de la sate și orașe, unde toată puterea emană de la popor"; "În constituția noastră, constituție a regimului de democrație populară, vor fi înscrise nu numai drepturile cetățenești ci și garantarea lor materială". Libertatea scrisului era garantată "prin faptul că mijloacele de tipărire, hârtia, clădirile necesare se află la dispoziția oamenilor", iar libertatea cuvântului și a întrunirilor prin existența sălilor și a locurilor de întrunire (aceste motivații sunt cel puțin puerile, știut fiind că libertatea de exprimare era incompatibilă cu un sistem în care "producțiile culturale"erau atent monitorizate de Partidul-Stat). – Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediția a III-a, Ed. pentru Literatură Politică, 1953, p. 141-142.

[5] Eugen Denize, Cezar Mâță, *România comunistă. Statul și propaganda. 1948-1953*, Ed. Cetatea de Scaun, București, 2005, p. 81.

Chișinevschi, Chivu Stoica, Emil Bodnăraș, Miron Constantinescu, Gheorghe Apostol), Constanța Crăciun, Leonte Răutu, Gheorghe Florescu, Traian Săvulescu, Petre Constantinesc-Iași, Avram Bunaciu, Stelian Nițulescu, Banyai Ladislau, Emeric Stoffel, Evghenie Nicolaev, Gheorghe Stoica, Mihail Sadoveanu, Emil Petrovici, un inginer, un muncitor, o muncitoare, un colhoznic, o țărancă[6]. În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 27 iunie 1950, liderul Partidului-Stat declara: "Constituția actuală, la o primă analiză vom constata că nu corespunde împrejurărilor, că au intervenit schimbări în diferite ramuri ale vieții economice, culturale, sociale, de stat, schimbări fundamentale, pe care ea nu le surprinde. Avem o constituție învechită. Deci trebuie să punem problema de pe acum în fața Biroului Politic"[7].

Așadar, la 10 octombrie 1951, Secretariatul C.C. al P.M.R. a luat în discuție și a adoptat următoarele hotărâri: "au fost aprobate propunerile cu privire la formarea subcomisiilor pentru pregătirea materialelor necesare activității comisiunii de elaborare a noii constituții; s-a dat sarcină tov. Chișinevschi să redacteze un proiect de directive ale Secretariatului C.C. al P.M.R., care să cuprindă ideile de bază ale Proiectului de constituție în munca lor"[8]. Conform spuselor lui Iosif Chișinevschi: "Fiecare subcomisie să pregătească documentarea și să redacteze proiectul unui capitol din constituție. Capitolele sunt luate după Constituția stalinistă, cu unele modificări. După aprobarea textului pe capitole, subcomisia să însărcineze trei tovarăși cu redactarea textului complet, în sensul unei unificări. Textul proiectului de constituție, redactat de comisiune, să fie trimis membrilor Biroului Politic și Biroului Organizatoric, președintelui Consiliului de Miniștri, președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale și tuturor membrilor comisiunii de elaborare a proiectului, pentru a-și spune părerea în scris asupra eventualelor schimbări sau redactări. Definitivările proiectului de Constituție, cu îndreptările aduse de membrii Biroului Politic, nu se întorc la comisiune, ci se vor da secretarilor C.C., care sunt membri ai comisiunii de elaborare a proiectului de Constituție, pentru ca să lucreze la el numai membri ai Biroului Politic"[9].

[6] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 48/1950, f. 23-24.
[7] *Idem*, dosar nr. 47/1950, f. 14.
[8] *Idem*, dosar nr. 41/1951, f. 2.
[9] *Ibidem*, f. 3.

Componența subcomisiilor era următoarea[10]:

Tematica subcomisiei	Membrii desemnați
Orânduirea socială a R.P.R.	Leonte Răutu Gh. Stoica
Orânduirea de stat a R.P.R. Organele supreme ale puterii de stat a R.P.R. și organele administrației de stat a R.P.R.	Emil Bodnăraș Avram Bunaciu Marin Fl. Ionescu
Chestiunea națională în Constituția R.P.R. ("aici e nuanța nouă și va trebui în decursul muncii să se fixeze titlul și conținutul")	Miron Constantinescu L. Banyai
Organele locale ale puterii de stat	Vinţe Belle
Tribunalele și Parchetul R.P.R.	Al. Drăghici Voitinovici
Drepturile și datoriile fundamentale ale cetățenilor	Gh. Apostol Chivu Stoica Constanța Crăciun
Sistemul electoral	Nițulescu Vinea
Stema, Steagul, Capitala Procedura de modificare a Constituției	Petre Constantinescu-Iași Gh. Florescu

Aceste subcomisii, spunea Iosif Chișinevschi, "se strâng la Comisia compusă din trei tovarăși care propun să fie: tov. Răutu, Avram Bunaciu și Mihail Sadoveanu. Unul din secretarii Partidului, poate eu, să fie însărcinat cu totalizarea pentru Biroul Politic și să dăm apoi textul complect pentru fiecare membru al Biroului Politic și Biroului Organizatoric. Trebuie să fim gata până în martie, când se dizolvă Marea Adunare Națională. Trebuie să facem puncte de expunere în fața colectivelor de lucru"[11].

În ședința Comisiei pentru redactarea proiectului noii Constituții din 22 noiembrie 1951, Gheorghe Gheorghiu-Dej atrăgea atenția asupra caducității legii fundamentale din 1948: "Tovarăși, ați fost convocați la o consfătuire pentru a constitui o Comisie de lucru pentru modificarea Constituției actuale și redactarea proiectului noii Constituții. Știm cu toții că în urma transformărilor prin care a trecut țara noastră, Constituția a rămas mult în urmă. Ea constituie chiar o frână în dezvoltarea mai departe. Comisia, probabil lărgită, va trebui să supună primei sesiuni a Marii Adunări Naționale Proiectul de Constituție"[12]. Această Comisie lărgită, față de formula din februarie 1950, îl avea ca președinte tot pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, lui alăturându-i-se: Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu (înlăturați din P.M.R. până la punerea în aplicare a noii constituții), Iosif Chișinevschi, Chivu Stoica, Emil Bodnăraș, Miron Constantinescu, Gheorghe Apostol, Constanța Crăciun, Leonte Răutu, Gh. Florescu, Traian Săvulescu, Constantinescu-Iași, Avram Bunaciu, Stelian Nițulescu, Ladislau Banyai, Nicolaev Evghenie, Gh. Stoica și Mihail Sadoveanu[13].

[10] *Ibidem,* f. 4.
[11] *Ibidem*, f. 5.
[12] *Idem,* dosar nr. 53/1951, f. 2.
[13] *Ibidem,* f. 6.

Directivele Marii Adunări Naționale pentru elaborarea Proiectului noii Constituții a R.P.R. din martie 1952, subliniau și ele necesitatea adoptării unui text fondator nou pentru că: "În decursul celor 4 ani de la votarea Constituției, țara noastră a trecut prin mari transformări revoluționare care au determinat ca legea de bază – Constituția – să fie depășită, să nu mai exprime realitățile actuale ale țării, să nu mai corespundă etapei actuale de dezvoltare social-economică a Republicii noastre"[14].

Un alt aspect important de subliniat este și cel privind preocuparea liderilor P.M.R. de a supune Constituția nouă dezbaterii publice[15]. Regimul Partidului-Stat trebuia să-și mențină legitimitatea. În acest sens, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 25 martie 1952, Gheorghe Gheorghiu-Dej afirma următoarele: "Comisia capătă împuternicirea din partea Marii Adunări Naționale să redacteze Constituția și ar trebui să-i dăm împuternicirea de a o supune dezbaterii publice. În Polonia s-a discutat cu milioane de oameni. A fost o Comisie sus care a avut dreptul să organizeze comisii pe regiuni, raioane, sub conducerea cărora se făceau dezbateri publice asupra Constituției. Această Comisie (...) va trebui să primească toate propunerile de jos, de la masă, să le trieze, să le raporteze (...). Depinde și de felul cum Partidul va mișca lucrurile, cum va conduce toată treaba"[16]. Era subliniat apoi caracterul profund democratic al regimului: "Comisia aceasta trebuie să aibă împuternicirea să conducă, să aibă oameni jos. Ea singură (...) va primi material de jos, va prelucra și îl va supune întregului plen al comisiei, unde se va vedea care idei sunt acceptabile, care nu sunt, dar aceasta are importanță politică foarte mare, prin aceasta noi apelăm la cele mai largi mase populare, ceea ce nu fac statele burgheze, nu numai să voteze, dar să ia parte la elaborarea acestei Constituții, pentru că ea se elaborează pentru mase, deci ea trebuie să devină un bun al maselor largi populare, deci trebuie să fie discutată cât mai larg și pe toate fețele de masele largi populare. Comisiile din fiecare raion, regiune, localitate, care se vor alcătui, vor fi legate sus de această Comisie centrală, în sensul că ei vor trimite rezultatele dezbaterilor, întrucât această Comisie are sarcina de a elabora textul Constituției, de a-l îmbunătăți potrivit propunerilor făcute de jos (...)." În completarea acestei fraze, Dej ne readuce la realitatea proprie unui regim al Partidului-Stat, acolo unde totul este subordonat directivelor de partid: " (...) însă, de fapt, conducerea, organizarea trebuie să fie a partidului, a organizațiilor de partid. În aceste comisii vor intra membri de partid, femei, tineret, intelectuali, muncitori, care să aibă o bază serioasă de masă"[17].

Ziarul "Scânteia", oficiosul P.M.R., a inaugurat astfel o rubrică intitulată: "Proiectul de Constituție în discuția Sfaturilor Populare". În numărul din 22 iulie 1952 putem citi că: "deputații Sfatului Popular al Capitalei s-au întrunit duminică

[14] *Idem,* dosar nr. 25/1952, f. 30.
[15] În raportul asupra proiectului de constituție a Republicii Populare Române prezentat în fața Marii Adunări Naționale, la 23 septembrie 1952, Dej afirma că la dezbaterea proiectului de constituție au participat peste 10.000.000 de cetățeni, înregistrându-se 18.836 propuneri și amendamente. – Gheorghe Gheorghiu-Dej, *op. cit*., p. 680.
[16] *Ibidem*, f. 2.
[17] *Ibidem,* f. 18.

dimineața într-o ședință lărgită. Tov. Jean Ilie, președintele Comitetului executiv al Sfatului Popular al Capitalei a dat citire Proiectului noii Constituții. Deputații au pus apoi o serie de întrebări la care a dat lămuriri tov. Gh. Stoica, prim-secretar al Comitetului orășenesc București al P.M.R. În cadrul dicuțiilor, deputatul Vasile David, stahanovist de la uzinele «Dinamo», a arătat că fiecare articol, fiecare rând al Proiectului de Constituție consfințește marile cuceriri ale poporului nostru muncitor și marile drepturi și libertăți de care se bucură toți oamenii muncii din Republica noastră Populară (...). Vorbitorul și-a luat angajamentul de a fi un propagandist activ al proiectului Constituției în mijlocul muncitorilor"[18]. Și în Iași populația a luat cunoștință de noul proiect: "La fabrica «Țesătura» proiectul de Constituție a fost primit cu deosebită însuflețire în toate secțiile. Chiar în timpul producției, muncitoarele au ascultat cu interes, cu inima plină de bucurie, textul proiectului noii Constituții difuzat de stația de radioamplificare a fabricii. Muncitoarele au discutat apoi în timpul repaosului aproape fiecare articol din proiect. Fabrica noastră înflorește și viața însăși ne arată, în fiecare zi, cu orice prilej, adevărul deplin al celor scrise în proiectul noii noastre Constituții – a spus stahanovista Elena Marin tovarășei sale de lucru, Rusu Ioana"[19].

Rapoartele prezentate de instructorii Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. erau cu mult mai realiste. Astfel, dintr-o notă informativă privind desfășurarea muncii politice în jurul dezbaterii proiectului de Constituție în regiunea Constanța aflăm că: "Pregătirea agitatorilor s-a făcut bine în Constanța și pe Canal. La sate însă, în afară de raioanele Medgidia și Fetești, au fost lipsuri serioase în selecționarea și instruirea agitatorilor. Aceasta în special în raioanele Hârșova și Băneasa unde comitetele raionale au neglijat această problemă"[20]. Calitatea agitatorilor constituia o problemă și în raionul Tudor Vladimirescu din Capitală: "Raionul Tudor Vladimirescu a recrutat aproximativ 5.300 de agitatori, care au fost instruiți și trimiși pe teren de două ori pentru a desfășura munca în sânul populației. Pregătirea agitatorilor care sunt repartizați să plece pe teren este foarte slabă, chiar și a responsabililor. Dintr-o discuție cu agitatorii asupra unor articole din Constituție a reieșit că mare parte dintre ei nu cunosc conținutul proiectului de Constituție, că au fost pregătiți superficial".

Un alt element semnificativ legat de constituția din 1952 este și cel anterior menționat privind copierea modelului sovietic. În ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 17 aprilie 1952, Dej preciza punctul de vedere sovietic legat de conținutul noii legi: "(...) ea este definită în urma observațiilor făcute, este tradusă în limba rusă. Ne-am consultat cu Mark Borisovici, el spune că este bună. Am mai atașat un preambul scurt. Sunt păreri că e chiar mai bună decât a tovarășilor polonezi, care are în unele locuri aspecte de articol. Vom vedea ce o să spună, părerea mea constă în aceea că totuși cu forțele noastre proprii ne-am străduit și am făcut un document

[18] *Scânteia,* din 22 iulie 1952, p. 1.
[19] *Idem,* din 23 iulie 1952, p. 3.
[20] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 98/1952, f. 20, 27.

bun. N-am avut după ce să ne călăuzim, decât după Constituția sovietică, căutând să prindem momentele caracteristice stărilor de lucru din țara noastră. Însă ca orientare, ne-am inspirat din acest izvor de la care s-au inspirat și polonezii"[21].

La aniversarea a 15 ani de la adoptarea Constituției U.R.S.S., în ziarul "Scânteia", N. Danilov publica un articol elogiator la adresa acesteia: "Încă de la votarea Constituției staliniste, exploatarea omului de către om fusese lichidată pe deplin în U.R.S.S., proprietatea socialistă asupra uneltelor și mijloacelor de producție devenind baza de nezdruncinat a societății sovietice"[22]. Aceste idei, alături de multe altele, regăsite la N. Danilov, vor fi statuate și în noua Constituție din 1952.

În același cadru merită a aminti și Capitolul introductiv al Constituției R.P.R. din 24 septembrie 1952, capitol care ne îndreptățește să afirmăm că noua constituție era expresia totalei aserviri a României față de Uniunea Sovietică[23].

Republica Populară Română, "stat al oamenilor muncii de la orașe și sate", "a luat naștere ca urmare a victoriei istorice a Uniunii Sovietice asupra fascismului german și a eliberării României de către glorioasa Armată Sovietică, eliberare care a dat putință poporului muncitor, în frunte cu clasa muncitoare condusă de Partidul Comunist, să doboare dictatura fascistă, să nimicească puterea claselor exploatatoare și să făurească statul de democrație populară, care corespunde pe deplin intreselor și năzuințelor maselor populare din România"[24]. Totodată se afirma că: "Făurirea și întărirea statului de democrație populară, prietenia și alianța cu marea Uniune Sovietică, sprijinul și ajutorul ei dezinteresat și frățesc asigură independența, suveranitatea de stat, dezvoltarea și înflorirea Republicii Populare Române"[25]. Era clar definit și rolul partidului comunist, care promova o politică externă: "de apărare a păcii, de prietenie și alianță cu U.R.S.S. și cu țările de democrație populară (...)"[26]. Trebuie specificat faptul că doar în constituția din 1952 a existat un astfel de capitol introductiv.

"Legea fundamentală a României Socialiste" s-a adaptat noilor realități. Proiectul constituției, elaborat de o comisie a Marii Adunări Naționale[27], a fost examinat și aprobat de Plenara C.C. al P.C.R. la 28 iunie 1965. A fost dezbătută în cadrul Congresului al IX-lea al P.C.R. din iulie 1965. Adoptată la 21 august 1965 de Marea Adunare Națională, Constituția a fost publicată în *Buletinul Oficial*, numărul 1 din 21 august 1965, ea cuprinzând 9 titluri și 114 articole. Noul act fondator statua existența economiei bazată pe "proprietatea socialistă" asupra mijloacelor de producție, rolul

[21] A.N.I.C, fond C.C al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 30/1952, f. 5.
[22] *Scânteia*, din 5 decembrie 1951, p. 3.
[23] Eleodor Focșeneanu, *op. cit.*, p. 118.
[24] *Buletinul Oficial*, nr. 1 din 27 septembrie 1952.
[25] *Ibidem*.
[26] *Ibidem.*
[27] În ședința Comisiei Marii Adunări Naționale a R.P.R. pentru elaborarea noii Constituții din ziua de 18 iunie 1965, Nicolae Ceaușescu arăta că alături de Comisie a lucrat și "un grup mare de juriști de la Institutul de Cercetări Juridice și de la institutele de învățământ superior din București și Cluj". – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 83/1965, f. 2.

conducător al P.C.R. în întreaga viață a societății, "conducerea colectivă" ca principiu de bază în activitatea de stat.

"Prevederile Constituției reflectă viața nouă a țării și a poporului român făurită sub conducerea Partidului. Clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea, prin munca lor plină de elan și abnegație, însuflețită de un fierbinte patriotism, au scris literă cu literă marea cartă a libertăților poporului român (...). Într-o perioadă istoricește scurtă, relațiile de producție socialiste s-au generat în întreaga economie, s-a încheiat trecerea de la capitalism la socialism. În România, socialismul a învins deplin și definitiv, sub conducerea Partidului comuniștilor"[28].

Ca și precedenta lege fundamentală, noua constituție, actul de legitimare a regimului Partidului-Stat, a fost supusă dezbaterii maselor. Într-un sondaj de opinie, efectuat de Mihai Stoian, ziarist la "Scânteia", mai multe persoane, provenind din medii sociale diferite (intelectuali, muncitori, etc.) au lăudat noul text: "Suntem la arhiva Tribunalului Capitalei. Interlocutor, Ion Dăscălescu: Eu m-am gândit așa citind noua Constituție, într-adevăr la noi acum oamenii trăiesc după alte idealuri (...). Astăzi oamenii vor să muncească ei înșiși și să-și trăiască viața așa cum și-o gândesc. În primul rând vreau să arăt cât de mândru am fost văzând că noua Constituție consfințește rolul Partidului Comunist de forță politică conducătoare a întregii societăți"[29]. În aceeași ordine de idei: "Deși am fost ocupați cu munca la câmp, ne declară țăranul cooperator Drăgănescu, din comuna Oinacu, raionul Giurgiu, regiunea București, am citit seara Constituția asta nouă și am înțeles că țara noastră din ce în ce progresează. Ceea ce ne bucură și pe noi, oamenii de la țară, că ne-am ridicat și noi nivelul de trai. Mai cu seamă că e vorba și despre noi în Constituție"[30].

Aceste trei constituții au reprezentat în fond voința unei singure formațiuni politice, ele fiind adoptate nu atât pentru a fi aplicate, cât mai ales pentru a crea o imagine favorabilă Partidului-Stat.

Forma de stat a țării era precizată, conform primei constituții comuniste, de Titlul I, art. 1: "Republica Populară Română este un stat popular, unitar, independent și suveran", care "a luat ființă prin lupta dusă de popor, în frunte cu clasa muncitoare, împotriva fascismului, reacțiunii și imperialismului" (art. 2). În R.P.R "întreaga putere de stat emană de la popor și aparține poporului", care "își exercită puterea prin organe reprezentative, alese prin vot universal, egal, direct și secret (art. 3)"[31].

Constituția din septembrie 1952 stabilea în Capitolul II "Orânduirea de stat", prin articolele 16 și 17: "Regimul de stat al Republicii Populare Române este regimul democrației populare, care reprezintă puterea oamenilor muncii" (art. 16); "Statul român democrat-popular, stat unitar, suveran și independent" avea stabilite mai multe prerogative: "a. apăra independența și suveranitatea poporului român, cuceririle oamenilor muncii de la sate și orașe, drepturile și libertățile și puterea

[28] *Idem*, dosar nr. 196/1965, f. 2.
[29] *Scânteia,* din 17 august 1965, p. 2.
[30] *Ibidem*.
[31] *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

oamenilor muncii împotriva dușmanilor poporului muncitor; b. asigură întărirea și dezvoltarea forțelor de producție ale țării, prin industrializarea ei socialistă, prin transformarea socialistă treptată a agriculturii pe baza liberului consimțământ al țăranilor muncitori; c. organizează și dezvoltă economia planificată (...); d. organizează apărarea Republicii de dușmanii externi și conduce forțele armate ale țării; e. asigură securitatea internă a cetățenilor, face inofensivi și reprimă pe dușmanii poporului"[32]. Tot statul conducea sistemul financiar bancar (art. 17, lit. f, g), conducea învățământul public de toate gradele (lit. h).

Toate aceste funcții: funcția de reprimare în interiorul țării a claselor eliminate de la putere, funcția de apărare a țării împotriva agresiunii externe, cea cultural-educativă și economico-organizatorică, reprezentau în fapt funcțiile statului român, deci implicit ale Partidului Muncitoresc Român.

Articolul 3 al constituției R.S.R. din august 1965 preciza că: "În Republica Socialistă România, forța politică conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român"[33]. În ceea ce privește forma de stat: "România este republică socialistă. Republica Socialistă România este stat al oamenilor muncii[34] de la orașe și sate, suveran, independent și unitar. Teritoriul său este inalienabil și indivizibil." În R.S.R., întreaga putere aparținea "poporului liber și stăpân pe soarta sa. Puterea poporului se întemeiază pe alianța muncitorească – țărănească. În strânsă unire, clasa muncitoare – clasa conducătoare în societate – țărănimea, intelectualitatea, celelalte categorii de oameni ai muncii, fără deosebire de naționalitate, construiesc orânduirea socialistă, creând condițiile trecerii la comunism"[35].

Două aspecte trebuie comentate referitor la forma de stat a României. Aceasta a reflectat transformările din societatea românească (din democrație populară, devine republică socialistă). În ce privește independența și suveranitatea invocate în toate cele trei legi fundamentale, ele nu exprimau realitatea (subordonarea față de Moscova fiind o dovadă în acest sens). Totuși, constituția din 1965 a fost adoptată într-un moment de afirmare clară a autonomiei față de centrul moscovit.

Un capitol aparte al constituțiilor comuniste este cel referitor la structura social-economică. Constituția din 1948 trata această problemă încă din Titlul II, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că prevederile economice au prevalat, comuniștii români anunțând marile prefaceri ce aveau să se desfășoare în societatea românească. Latura ideologică a acestor transformări economice transpare din cuprinsul articolelor 5-15. Era anunțată naționalizarea (art. 11), planificarea economiei (art. 15). Erau statuate însă și o serie de principii democratice: "Proprietatea particulară și dreptul de moștenire sunt recunoscute și garantate prin lege. Proprietatea particulară, agonisită prin muncă și economisire, se bucură de o protecție specială" (art. 88).

---

[32] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 27 septembrie 1952.
[33] *Idem,* nr. 1 din 21 august 1965.
[34] Pentru această formulare a optat Paul Niculescu-Mizil în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 28 iunie 1965. S-au pus în discuție și variantele "România este o republică socialistă", sau "România este republică socialistă". – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 89/1865, f. 4.
[35] *Ibidem*.

Transformarea socialistă a agriculturii era și ea anunțată: "Pământul aparține celor ce-l muncesc. Statul protejează proprietatea de muncă țărănească. El încurajează și sprijină cooperația sătească. Pentru a stimula ridicarea agriculturii, Statul poate crea întreprinderi agricole, proprietatea statului" (art. 9). Munca era considerată "o datorie a fiecărui cetățean. Statul acorda sprijin tuturor celor ce muncesc, pentru a-i apăra împotriva exploatării și a ridica nivelul lor de trai" (art. 12)[36].

O analiză mult mai profesionistă era realizată de constituția din septembrie 1952, în Capitolul I, intitulat "Orânduirea socială". Economia națională a R.P.R. cuprindea trei formațiuni social-economice[37]: formațiunea socialistă; mica producție de mărfuri; formațiunea particular-capitalistă (art. 5).

Naționalizarea și colectivizarea erau procese aflate în plină desfășurare: "Fundamentul formațiunii social-economice socialiste este proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție care au fie forma proprietății de stat (bun comun al poporului), fie forma proprietății cooperatiste, colectiviste (proprietatea gospodăriilor agricole colective sau a organizațiilor cooperatiste). În formațiunea socialistă a economiei naționale este lichidată exploatarea omului de către om" (art. 6). Existența unor "rămășițe capitaliste" nu era negată: "Formațiunea particular-capitalistă în R.P.R. cuprinde gospodăriile chiaburești, întreprinderile comerciale particulare, micile întreprinderi nenaționalizate, bazate pe exploatarea muncii salariate" (art. 11).

Statul de democrație populară realiza "o politică de îngrădire și eliminare a elementelor capitaliste", pentru a reuși trecerea la statutul de republică socialistă. Comerțul exterior era monopol de stat (axat în special pe relațiile cu U.R.S.S.). Munca era "o chestiune de onoare pentru fiecare cetățean capabil de muncă, după principiul «cine nu muncește nu mănâncă»" (art. 15).

Constituția din 1965 semnala transformarea economiei românești. Prevederile social-economice ilustrează cel mai elocvent evoluția societății comuniste. Titlul I, art. 5 preciza așadar că: "Economia națională a României este o economie socialistă, bazată pe proprietatea socialistă asupra mijloacelor de producție." În proprietatea statului socialist intrau: bogățiile de orice natură ale subsolului, minele, terenurile din fondul funciar de stat, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală; fabricile și uzinele, întreprinderile agricole de stat, stațiunile pentru mecanizarea agriculturii; căile de comunicație, mijloacele de transport, telecomunicațiile de stat; fondul de stat de clădiri și locuințe; baza materială a instituțiilor social-culturale de stat (art. 7).

Statul sprijinea și ocrotea proprietatea cooperativelor agricole de producție și a celorlalte organizații cooperatiste (art. 10). El garanta țăranilor care nu se puteau înscrie în C.A.P.-uri proprietatea asupra pământului pe care îl lucrează ei înșiși și familiile lor.

În fapt, economia era subordonată Partidului-Stat. Depinzând din punct de vedere material de stat, oamenii erau și ei aduși sub ascultarea partidului. Societatea

[36] *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.
[37] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 27 septembrie 1952.

civilă era obligată practic să se înregimenteze politic. Subordonării organelor puterii de stat i s-a adăugat și acapararea economiei și implicit a societății românești, ai cărei cetățeni aveau totuși statuate prin constituție drepturi și îndatoriri.

Chiar și în interiorul unui sistem totalitar existau înscrise în textele legilor fundamentale "drepturile și datoriile fundamentale ale cetățenilor"[38]. Ele au suferit cele mai puține modificări în decursul evoluției Partidului-Stat[39].

În constituția din aprilie 1948, Titlul III totaliza 20 de articole (art. 16-36) referitoare la drepturile cetățenilor. Inițial se stabilea egalitatea în fața legii pentru toți cetățenii R.P.R., fără deosebire de sex, naționalitate, rasă, religie sau grad de cultură (art. 16). Aceștia puteau fi aleși și puteau alege toate organele statului (dreptul de vot îl aveau cetățenii care împliniseră vârsta de 18 ani, iar dreptul de a fi aleși cei care împliniseră 23 ani). Cetățenii societății monopartide aveau garantate următoarele drepturi: dreptul la muncă, la odihnă (prin reglementarea orelor de muncă, prin concedii plătite, organizarea de case de odihnă, sanatorii, cluburi, parcuri, terenuri de sport și așezăminte special amenajate); femeia avea drepturi egale cu bărbatul în toate domeniile vieții de stat; era garantat și dreptul la învățătură, prin organizarea și dezvoltarea învățământului primar obligatoriu și gratuit, prin burse de stat acordate elevilor și studenților merituoși, prin organizarea și dezvoltarea învățământului profesional și tehnic (păcat însă că originea socială avea un rol așa de important în "făurirea" unei cariere); minoritățile naționale se bucurau de toate drepturile; sănătatea publică era organizată de stat prin înființarea și dezvoltarea de servicii sanitare și prin încurajarea educației fizice; familia, baza societății, se bucura de protecția statului (art. 18, 19, 20, 24, 25, 26).

Erau garantate de asemenea: libertatea conștiinței și libertatea religioasă; libertatea individuală a cetățeanului (nimeni nu putea fi reținut, arestat mai mult de 48 de ore fără un mandat al Parchetului sau autorizarea instanțelor judecătorești); libertatea presei, a cuvântului, a întrunirilor, mitingurilor, cortegiilor și manifestațiilor (art. 27, 28, 31).

Din păcate toate aceste garanții s-au dovedit a fi false, într-un regim al Partidului-Stat orice formă de libertate, de individualism fiind reprimată. Cetățenii aveau și dreptul de a se asocia și organiza, dacă scopul urmărit nu era îndreptat împotriva ordinei comuniste. Orice asociație cu caracter fascist și antidemocratic era interzisă și pedepsită de lege (art. 32). O altă garanție era dată în privința secretului corespondenței (art. 33) și ea de atâtea ori încălcată. Erau trecute în revistă pe lângă aceste drepturi și obligațiile cetățenilor față de stat: apărarea patriei și satisfacerea serviciului militar (art. 38).

Dacă în prima constituție a regimului Partidului-Stat drepturile cetățenilor erau tratate la început, acordându-li-se o importanță deosebită (dată fiind necesitatea legitimării noii puteri ca "democratică"), în constituția adoptată în septembrie 1952

---

[38] Paul Caravia, *Drepturile omului și formele totalitarismului în perioada interbelică. Considerații metodologice*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994, p. 4.

[39] Eleodor Focșeneanu, *op. cit*., p. 136.

acest subiect a fost abordat abia în Capitolul VII (art. 77-92). Elementele de noutate au constat în: cetățenii aveau dreptul la asigurare materială la bătrânețe, în caz de boală sau incapacitate de muncă; acest drept era garantat prin dezvoltarea asigurărilor sociale ale muncitorilor și funcționarilor "pe socoteala statului"; școala era despărțită de Biserică, nici o confesiune, congregație sau comunitate religioasă neputând întreține instituții de învățământ general, ci numai școli speciale; "în scopul dezvoltării activității politice și obștești a maselor populare", cetățenii aveau dreptul de asociere în organizații obștești, în sindicate profesionale, uniuni cooperatiste, organizații de femei, de tineret, organizații sportive, asociații culturale și tehnice (art. 79, 87, 86).

Transformate în auxiliare ale Partidului-Stat, structurile mai sus menționate îl ajutau să-și instrumenteze și să aplice practica totalitară. Necesitatea controlării societății civile era fundamentală pentru supraviețuirea și consolidarea sistemului comunist. Astfel, era creată o clasă nouă, privilegiată, cea a membrilor de partid: "Cetățenii cei mai activi și mai conștienți din rândurile clasei muncitoare și din rândurile celorlalte pături ale oamenilor muncii se unesc în Partidul Muncitoresc Român, detașamentul de avangardă al oamenilor muncii în lupta pentru întărirea și dezvoltarea regimului de democrație populară și pentru construirea societății socialiste" (art. 86, alin. 3).

În România era instalat indiscutabil la putere un regim al Partidului-Stat: "Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat" (art. 86, alin. 4).

Pe lângă satisfacerea serviciului militar și apărarea patriei, cetățenii aveau noi obligații[40]: de a respecta constituția și legile "statului de democrație populară"; de a păzi, întări și dezvolta proprietatea obștească socialistă; de a respecta disciplina muncii; de a contribui activ la "întărirea regimului de democrație populară și la propășirea economică și culturală a țării" (art. 90).

Constituția din 1965 revenea la o formă tradițională de redactare, drepturile și obligațiile cetățenilor fiind tratate în Titlul II (art. 17-41). Ca noutăți semnalăm atenția pe care statul socialist o acorda tineretului. Art. 24 statua: "Republica Socialistă România asigură tinerilor condițiile necesare dezvoltării aptitudinilor lor fizice și intelectuale".

Pe lângă o formațiune politică privilegiată, reapare și în textul constituției din 1965 categoria cetățenilor privilegiați: "Cetățenii cei mai înaintați și mai conștienți din rândurile muncitorilor, țăranilor, intelectualilor și ale celorlalte categorii de oameni ai muncii se unesc în Partidul Comunist Român, cea mai înaltă formă de organizare a clasei muncitoare, detașamentul ei de avangardă" (art. 26). Individul căpăta valoare în măsura în care făcea parte din rândul membrilor Partidului-Stat. Un aspect important ce trebuie menționat și care spulbera nota de liberalism din textul constituției este cel privitor la garantarea libertății presei, a cuvântului, a întrunirilor, a mitingurilor, a demonstrațiilor, care se făceau doar dacă: "nu pot fi

[40] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 27 septembrie 1952.

folosite în scopuri potrivnice orânduirii socialiste și intereselor celor ce muncesc" (art. 29, alin 1).

Dreptul de proprietate personală era ocrotit de lege. Puteau constitui obiect al dreptului de proprietate personală: veniturile și economiile provenite din muncă, casa de locuit, gospodăria de pe lângă ea și terenul pe care ele se află, bunurile de uz și confort personal. Obligațiile statuate erau aceleași ca în legea fundamentală precedentă (art. 39, 40, 41).

Constituțiile regimului comunist au cunoscut numeroase modificări. Constituția din aprilie 1948 a fost supusă schimbării la 29 martie 1952, prin modificarea art. 61: "Articol Unic – Articolul 61 din Constituția R.P.R. se modifică, adăugându-se un alineat cu următorul cuprins:«Marea Adunare Națională își poate prelungi mandatul cu încă 6 luni, când interesele economiei naționale o cer»"[41]. În ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 25 martie 1952 s-a discutat tocmai această problemă. Gheorghe Gheorghiu-Dej afirma astfel că: "M.A.N. are drept să modifice Constituția parțial sau total și o modifică în conformitate cu interesele țării, pentru că e formată din reprezentanții aleși ai poporului. Cum o modificăm? Nu zicem stare excepțională, ci «în interesul economiei naționale»"[42]. Miron Constantinescu era și el de aceeași părere: "Problema e foarte importantă din punct de vedere politic. Eu consider că propunerea tov. Teohari cade, tocmai în ceea ce se teme să nu cadă. Adică se gândește că nu-i bine să introducem o stare excepțională. Dar ce înseamnă ca în statul nostru, în care M.A.N. e organ suprem, să o desființăm și guvernul să guverneze 9 luni fără M.A.N. Aceasta poate să creeze într-adevăr în presă și să dea prilej imperialiștilor că în România nu-i regim democratic, dovadă e faptul că au desființat M.A.N., care reprezintă întregul popor și se vor plasa foarte multe pe tema asta. Deci consider că menținând M.A.N. încă câteva luni după ce mandatul a expirat e mai puțin grav, și din punct de vedere politic e mai just decât să fie dizolvată și să așteptăm 9 luni fără existența ei. Aceasta ar crea pe plan internațional și intern o situație destul de ciudată și ar da prilej dușmanilor să dezlănțuie o campanie pe tema aceasta. E adevărat, nu-i plăcut a prelungi, dar e mai bine ca M.A.N. să existe în continuare"[43].

Constituția din septembrie 1952 a cunoscut inițial câteva modificări minore. La 29 ianuarie 1953 se hotăra reorganizarea unor ministere și includerea Președintelui Comitetului de Stat pentru Arhitectură și Construcții în Consiliul de Miniștri al R.P.R. Minsterul Transporturilor se reorganiza, iar Comitetul Învățământului Superior se transforma în Ministerul Învățământului Superior (art. 1, 2)[44].

Legea nr. 3 pentru modificarea articolului 35 din constituție, dată la 21 aprilie 1954, stabilea că: "M.A.N. a R.P.R. alege Prezidiul M.A.N., compus dintr-un președinte, 2 vice-președinți, un secretar și 15 membri"[45].

---

[41] *Buletinul Oficial,* nr. 16 din 29 martie 1952.
[42] A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 25/1952, f. 15.
[43] *Ibidem*, f. 16.
[44] *Buletinul Oficial,* nr. 4 din 29 ianuarie 1953.
[45] *Idem,* nr. 19 din 21 aprilie 1954.

Legea nr. 5 din 4 aprilie 1956 modifica împărțirea administrativ-teritorială pe regiuni a R.P.R. și stabilea o nouă componență a ministerelor[46].

Legea nr. 1 din 28 martie 1957 și legea nr. 1 din 15 ianuarie 1958 nu aduceau schimbări semnificative, restabilind componența Consiliului de Miniștri, a Prezidiului M.A.N.[47].

Legea nr. 2 din 31 decembrie 1959 stabilea ca durata mandatului Sfaturilor Populare să fie de 4 ani, cu excepția Sfaturilor Populare ale orașelor, de subordonare raională și ale comunelor, care se alegeau pe 2 ani[48].

Principala modificare a constituției din 1952 s-a făcut prin legea nr. 1 din 25 martie 1961 pentru modificarea Capitolului III, precum și a art. 43, 44 și 75. Legea a fost votată de M.A.N. cu unanimitate de voturi. Prin ea se modifica componența "Organelor supreme ale puterii de stat" (art. 22-41), prin introducerea în structura executivă și legiuitoare a țării a Consiliului de Stat, care înlocuia Prezidiul M.A.N., deținând atribuții mai largi decât fostul Prezidiu (art. 35-38). Art. 44 și 75 se modificau în sensul că atât guvernul cât și procurorul general dădeau socoteală de activitatea lor în fața M.A.N., iar în intervalele dintre sesiuni în fața Consiliului de Stat.

Noua instituție creată concentra prerogative importante ale puterii executive și legislative, în dauna guvernului și M.A.N.[49]. Nu întâmplător, președinte al Consiliului de Stat a fost desemnat în 1961 liderul Partidului-Stat, Gh. Gheorghiu-Dej.

Prima modificare a constituției R.S.R. din 21 august 1965, a constituit-o legea nr. 1 din 16 februarie 1968 pentru modificarea unui număr de 20 de articole (15, 22, 70, 73, 78, 79, 90, 81 alin 3, 83, 88, 90, 92-97, 100 alin. 2, 102 alin. 1, 106 alin. 1)[50].

Principala modificare era reprezentată de reorganizarea administrativă a teritoriului prin reîmpărțirea țării în județe (art. 15), înlocuindu-se regiunile și raioanele, care copiaseră sistemul sovietic. Sfaturile Populare deveneau consilii populare, o revenire parțială la vechea denumire, președinții comunelor rurale și urbane reluau denumirea de primari. Președinții de județe nu luau însă vechea denumire de prefecți. Erau reînființate municipiile (orașele mari), municipiul București împărțindu-se nu în raioane, ci în sectoare. Această organizare administrativă a implicat și o reorganizare teritorială judecătorească și a organelor de procuratură. Tribunalele populare au redevenit judecătorii, iar cele regionale, județene. Se întărea rolul Consiliului de Miniștri și al consiliilor populare, deci al puterii executive. Durata mandatelor consiliilor populare era de 4 ani, indiferent de tipul lor. Constituția era republicată cu o nouă numerotare[51].

În expunerea de motive la legea nr. 1/1968 se evidenția foarte clar că modificările survernite în textul constituției s-au făcut: "Pentru aducerea la îndeplinire a

[46] *Idem,* nr. 11 din 4 aprilie 1956.
[47] *Idem,* nr. 11 din 28 martie 1957; nr. 3 din 15 ianuarie 1958.
[48] *Idem,* nr. 31 din 31 decembrie 1959.
[49] *Idem,* nr. 9 din 25 martie 1961.
[50] *Idem,* nr. 16 din 16 februarie 1968.
[51] *Idem,* nr. 22 din 20 februarie 1968.

directivelor Conferinței Naționale a P.C.R. din 6-8 decembrie 1967”[52]. Aceste schimbări au fost impuse și de politica de desovietizare inițiată de Dej.

Legea nr. 56 din 26 decembrie 1968 modifica modul de alegere a judecătorilor și a procurorilor șefi de județe. Consiliile populare județene și ale municipiului București alegeau și revocau judecătorii, asesorii populari și judecătorii șefi[53]. Procuratura avea și obligația de a “apăra orânduirea socialistă”.

Legea nr. 1 din 13 martie 1969, legea nr. 26 din 27 septembrie 1971 nu aduceau schimbări semnificative[54]. În schimb, la 24 aprilie 1972 durata legislaturii M.A.N. și a mandatului consiliilor populare se prelungea la 5 ani (art. 45, alin. 1; art. 81, alin. 3)[55].

Cea mai importantă modificare a constituției socialiste s-a produs prin legea nr. 1 din 28 martie 1974. La Titlul III, “Organele supreme ale puterii de stat”, după secțiunea a II-a, “Consiliul de Stat”, era introdusă o nouă secțiune cu titlul “Președintele Republicii Socialiste România”, cuprinzând un număr de 6 articole. Prerogativele președintelui erau următoarele[56]: era președintele Consiliului de Stat; reprezenta puterea de stat în relațiile interne și internaționale; era ales de M.A.N.; era comandantul suprem al forțelor armate și președintele Consiliului Apărării R.S.R; prezida ședințele Consiliului de Miniștri, atunci când era necesar; stabilea măsurile de importanță deosebită ce priveau interesele supreme ale țării, care urmau să fie supuse de către M.A.N. spre consultare poporului, prin referendum; numea și revoca la propunerea primului ministru pe vice-prim-miniștri, miniștri și președinții altor organe centrale ale administrației de stat; numea și revoca pe membrii Tribunalului Suprem; numea și revoca pe președintele Tribunalului Suprem și pe procurorul general în perioada dintre sesiunile M.A.N.; acorda grațierea, acorda gradele de amiral, general și mareșal; conferea decorații, acorda dreptul la azil; încheia tratate internaționale în numele R.S.R.; stabilea rangurile misiunilor diplomatice, etc.; proclama starea de necesitate în caz de urgență; și nu în ultimul rând, emitea decrete prezidențiale și decizii.

Crearea instituției președinției a semnificat practic momentul culminant al personalizării regimului Partidului-Stat. Președintele R.S.R. cumula o mulțime de funcții transferate de la M.A.N. și de la Consiliul de Stat, ele conferindu-i cea mai mare putere în stat.

După legea nr. 1 din 28 martie 1974 au mai existat modificări ale constituției, legea nr. 66 din 23 decembrie 1974, legea nr. 2 din 18 martie 1975, legea nr. 19 din 19 decembrie 1979 și legea nr. 19 din 23 octombrie 1986, fără a surveni însă schimbări majore[57]. Regimul comunist intra pe un făgaș destul de clar conturat, cel al unei veritabile dictaturi personale.

---

[52] *Ibidem*.
[53] *Idem,* nr. 16 din 26 decembrie 1968.
[54] *Idem,* nr. 31 din 13 martie 1969 și nr. 157 din 17 decembrie 1971.
[55] *Idem,* nr. 41 din 24 aprilie 1972.
[56] *Idem,* nr. 45 din 28 martie 1974.
[57] *Idem,* nr. 161 din 23 decembrie 1974; nr. 30 din 21 martie 1975; nr. 103 din 19 decembrie 1979; nr. 64 din 27 octombrie 1976.

Reluăm acele aspecte care redau evoluția relației dintre cele două centre de putere, Partidul și Statul, așa cum s-au reflectat în prevederile textului legii fundamentale, considerând că ele surprind esența regimului socialist totalitar. Constituția din 27 septembrie 1952 a dezavuat practic poziția dominantă a Partidului Muncitoresc Român în cuprinsul art. 86, deja menționat. "Partidul Muncitoresc Român este forța conducătoare atât a organizațiilor celor ce muncesc, cât și a organelor și instituțiilor de stat. În jurul lui se strâng laolaltă toate organizațiile celor ce muncesc din Republica Populară Română". "Controlul constituțional al Partidului unic figura ca o axiomă politică, vizibilă în textul Constituției din 1952. Transformarea Republicii Populare Române în Republică Socialistă nu va modifica maniera în care se exercita controlul de partid la nivelul statului și al societății. Menirea partidului unic este de a imprima întregii comunități și instituțiilor de stat direcția de evoluție compatibilă cu proiectul comunist"[58].

Într-adevăr, în 1965 statutul Partidului în societatea românească "era fixat dincolo de orice ambiguitate", art. 3 al constituției socialiste precizând că "În R.S.R., forța conducătoare a întregii societăți este Partidul Comunist Român". În raportul dintre puterea de stat, comunitate și partidul unic, "supravegherea exercitată de P.C.R. este în baza constituției totală"[59].

Un studiu foarte amănunțit care evaluează raportul partid-stat în sistemul constituțional al României comuniste este realizat de Angela Banciu[60], *Istoria vieții constituționale în România (1866-1991).* În primul rând autoarea afirmă că raportul dintre cele două centre de putere a marcat întreaga evoluție a instituțiilor și organizațiilor sociale. Funcționând într-o structură economică și politică hipercentralizată, "statul și partidul comunist s-au întrepătruns în substanță, fuzionând în cele din urmă, într-un aparat unic al puterii, dar care a exprimat numai voința partidului ridicată la rangul de lege fundamentală"[61].

Autoarea distinge în evoluția raportului Partid-Stat, două mari perioade importante[62]: o primă etapă, marcată de lichidarea brutală a instituțiilor și persoanelor "legate de sistemul constituțional tradițional"; cea de a doua perioadă, caracterizată de evoluția spre "un regim relativ moderat și tolerant, în care represiunea directă și brutală este înlocuită de controlul atotcuprinzător al partidului și statului asupra instituțiilor publice, organizațiilor sindicale, școlilor, universităților, mijloacelor de comunicare în masă, liberei circulații a persoanelor și a contactelor cu străinătatea".

Am adăuga faptul că în cea de-a doua perioadă regimul comunist a rămas la fel de violent, evenimentele din 1958-1959 stând mărturie în această privință.

---

[58] *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, editori , Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 205.
[59] *Ibidem*, p. 206.
[60] Angela Banciu, *Istoria vieții constituționale din România (1866-1991*), Casa de Editură și Presă Șansa S.R.L., București, 1996.
[61] *Ibidem*, p. 244.
[62] *Ibidem*.

Constituția din 1952 "a instituționalizat " raporturile dintre partid și stat. Angela Banciu delimitează două tendințe care au caracterizat această evoluție: una de "separare și delimitare a sferei și atribuțiilor celor două instituții", ajungându-se la sustragerea unor instituții ale statului de sub controlul partidului, autoarea oferind exemplul organelor de securitate și de procuratură. Totuși, putem afirma că documentele de arhivă infirmă existența acestei tendințe, controlul Partidului extinzându-se în primul rând asupra acestor structuri, surse generatoare de forță pentru regimurile totalitariste. Cea de-a doua, perfect identificabilă Partidului Muncitoresc Român, a constat în substituirea partidului cu statul în domeniul economic, social, cultural-științific. O formă de manifestare a acestei tendințe a presupus preluarea de către unii membri ai partidului, a unor atribuții administrative ale statului, "în virtutea realizării principiului rolului conducător al partidului în societate"[63].

Evoluția raportului partid-stat "nu a fost democratică ci monocratică", puterea aparținându-i în totalitate Partidului Muncitoresc Român, care a acționat pentru a-și menține "hegemonia și autocrația în societate".

Analiza constituțiilor regimului Partidului-Stat impune o serie de observații. În primul rând, deși supuse "dezbaterii maselor", aceste legi fundamentale nu exprimau voința întregii societăți românești, ci a unei formațiuni politice unice, partidul comunist, care își subordonase toate puterile statului, având monopolul absolut al deciziilor. Înseși textele constituțiilor au fost elaborate de Partidul Comunist Român, ele fiind lipsite de "organicitate, efectivitate și legitimitate". Prevederile lor, cu conținut democratic, nu au fost aplicate decât parțial, în măsura în care nu contraveneau intereselor politice. Constituțiile au reprezentat pentru comuniști o cale de legitimare, pentru a oferi societății românești, lumii internaționale, imaginea unui stat democratic. Subordonarea organelor puterii de stat a fost însoțită și de subordonarea vieții economice și implicit de aservirea totală a individului față de putere. În fapt, conținutul acestor texte fondatoare oglindește perfect substanța regimului Partidului-Stat.

Ele introduceau o serie de principii care contraveneau tradiției constituționale românești: suveranitatea populară, unicitatea puterilor în stat, reprezentarea poporului printr-un singur organ ales, rolul conducător al clasei muncitoare în frunte cu partidul comunist, centralismul democratic[64].

Vom urmări în continuare evoluția organelor puterii de stat, făcând referiri la organul suprem al puterii de stat, Marea Adunare Națională, la Consiliul de Miniștri și la organele locale ale puterii de stat. Vom prezenta prevederile constituționale asupra celor trei structuri politice, încercând să surprindem și modul în care Partidul Muncitoresc Român le-a transformat în auxiliarele sale docile.

---

[63] *Ibidem*, p. 246-247.
[64] *Ibidem*, p. 201.

II.B. Organele puterii de stat – Structuri politice controlate de Partid

II.B.1. Marea Adunare Națională

Încă de la început trebuie statuat faptul că în doctrina comunistă principiul separării puterilor în stat era desființat, fiind înlocuit cu așa-numitul principiu al colaborării puterilor în stat. Acesta consta în realitate în subordonarea transformată în principiu constituțional a tuturor puterilor statului față de forța conducătoare în stat, Partidul Comunist.

În conformitate cu constituția din 13 aprilie 1948: "Organul suprem al puterii de stat a R.P.R este Marea Adunare Națională a R.P.R." (art. 37, nota 144)[65]. Ea "este unicul organ legislativ al Republicii Populare Române" (art. 38)[66]. Prerogativele acestui organism erau precizate de articolul 39 al constituției[67]: alege Prezidiul Marii Adunări Naționale[68]; formează Guvernul R.P.R[69]; modifică Constituția; stabilește numărul, atribuțiunile și denumirile ministerelor și desființarea, contopirea sau noua denumire a celor existente; votează bugetul, fixează impozitele și modul de percepere a lor; reglementează problemele legate de starea de război și pace; decide consultarea poporului prin referendum; acordă amnistie.

Tot Marea Adunare Națională alegea "din sânul său Prezidiul Marii Adunări Naționale a R.P.R.", care era compus dintr-un președinte, trei vicepreședinți, un secretar și din 14 membri aleși direct de M.A.N. (art. 40, 41). Președinte al Prezidiului a fost desemnat în 1948 profesorul C.I. Parhon, el fiind oficial șeful statului român[70]. Prezidiul era răspunzător de întreaga sa activitate în fața M.A.N. Atribuțiile acestui organism erau stabilite prin articolul 44[71]: convoca Marea Adunare Națională a R.P.R. în sesiuni ordinare și extraordinare; emitea decrete; interpreta legile votate de M.A.N. a R.P.R.; exercita dreptul de grațiere și comuta pedepsele; conferea decorațiile și medaliile R.P.R.; reprezenta R.P.R. în relațiile internaționale; acredita și rechema la

---

[65] *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

[66] *Ibidem.*

[67] *Ibidem.*

[68] În fapt, membrii prezidiului erau aleși de organele executive ale P.M.R.

[69] Și această prerogativă era exercitată de Partidul-Stat. Funcțiile din guvern erau incluse în nomenclatura Comitetului Central al P.M.R. În cadrul nomenclaturii centrale se puteau distinge patru niveluri ierarhice: eșalonul 1 era controlat teoretic de plenul Comitetului Central și viza funcțiile eligibile ale partidului, incluzând membrii Comitetului Central, ai Secretariatului, ai Biroului Politic, președinții diverselor comisii ale partidului; din eșalonul 2, care ne și interesează, aflat sub incidența Biroului Politic, făceau parte cadrele superioare ale Partidului care activau în aparatul central al C.C.: membrii prezidiului M.A.N., miniștrii, miniștrii adjuncți, generali ai armatei. Vezi pe larg - Raluca Grosescu, *Fizionomia nomenclaturii*, în *De ce trebuie condamnat comunismul*, Anuarul Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului în România, volumul I, Ed. Polirom, Iași, 2006, p. 109-134.

[70] Președinții Prezidiului M.A.N., și implicit șefii statului au fost: Dr. Constantin I. Parhon (13 aprilie 1948-12 iunie 1952), Dr. Petru Groza (12 iunie 1952-7 ianuarie 1958), Ion Gheorghe Maurer (11 ianuarie 1958-21 martie 1961). Din 1961, prin desființarea Prezidiului M.A.N., funcția de șef al statului era îndeplinită de președintele Consiului de Stat: Gheorghe Gheorghiu-Dej (21 martie 1961-19 martie 1965), Chivu Stoica (24 martie 1965-9 decembrie 1967). - Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit*., p. 74.

[71] *Ibidem.*

propunerea Guvernului pe reprezentanții diplomatici ai R.P.R; în intervalul dintre sesiunile M.A.N. numea și revoca miniștri la propunerea președintelui Consiliului de Miniștri; stabilea gradele militare, rangurile diplomatice, la propunerea Guvernului; făcea numiri și confirmări în funcțiile publice, la același îndemn al Guvernului; în caz de agresiune declara stare de necesitate (în intervalul dintre sesiunile M.A.N.); ratifica sau denunța tratatele internaționale.

Acest Prezidiu își continua activitatea și după expirarea mandatului M.A.N. sau în caz de dizolvare înainte de termen, până în momentul alegerii noii Adunări Naționale (art. 46).

Marea Adunare Națională[72] era aleasă pe timp de patru ani, ea compunându-se din reprezentanții poporului, deputații (art. 47)[73]. Componența socială a Marii Adunări Naționale trebuia să reflecte trecerea la dictatura proletariatului. Astfel, în raportul asupra proiectului de Constituție făcut în fața Marii Adunări Naționale la 9 aprilie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej declara: "Marea Adunare Națională a Republicii Populare Române se deosebește ca de la cer la pământ de vechile parlamente ale regimurilor reacționare, ca și de cele ale țărilor democrației burgheze. Poftească oricine să privească în această incintă și să examineze compoziția parlamentului nostru. Nu va găsi în această incintă, printre deputații Frontului Democrației Populare niciun moșier, niciun bancher sau mare capitalist. În schimb va găsi sute de muncitori și de țărani muncitori, va găsi numeroși reprezentanți străluciți ai culturii române, militari de la generali până la grade inferioare, zeci de femei, tineri, reprezentanți ai naționalităților conlocuitoare, meseriași, mici comercianți"[74].

Conducerea dezbaterilor parlamentare era asigurată de un Birou[75], compus din președinte, trei vice-președinți și secretari (art. 50). Sesiunile ordinare ale M.A.N.

---

[72] Un studiu foarte amănunțit asupra funcționării Marii Adunări Naționale în perioada 1948-1952 este realizat de Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României. Republica Populară Română, 1948-1950: transformări instituționale,* Ed. All, 2005, p. 131-152. În prima legislatură (martie 1948 - noiembrie 1952), Marea Adunare Națională a fost convocată de prezidiu în 13 sesiuni. Toate convocările s-au făcut la comanda Secretariatului și Biroului Politic ale C.C. al P.M.R.

[73] În perioada 1948-1989, "pseudoparlamentul socialist" a avut nouă legislaturi. O legislatură a M.A.N. a avut o durată de 4 ani până în 1975, ulterior acestui an mandatul prelungindu-se la 5 ani. M.A.N. a fost compusă din deputați aleși pe circumscripții electorale, norma lor de reprezentare variind în timp de la 414 (un deputat la 40.000 de locuitori) la 369 (un deputat la 61.500 de locuitori) în 1985. Munca de deputat nu era considerată o profesie în sine, cei aleși continuând să-și desfășoare activitățile lor de bază. – Mihai Burcea, *Marea Adunare Națională*, în Stéphane Courtois, *Dicționarul comunismului*, Ed. Polirom, 2008, p. 700-701. Alegerile pentru Marea Adunare Națională s-au desfășurat pe 28 martie 1948, 30 noiembrie 1952, 3 februarie 1957, 5 martie 1961, 7 martie 1965, 2 martie 1969, 9 martie 1975, 9 martie 1980, 17 martie 1985.

[74] Gheorghe Gheorghiu Dej, *Articole și cuvântări*, Ediția a III-a, Ed. pentru Literatură Politică, 1953, p. 188.

[75] Componența Biroului Marii Adunări Naționale era stabilită de organele executive ale P.M.R. Astfel, sesiunea M.A.N. din 28 decembrie 1949 a fost condusă de un Birou ales în ședința Biroului Politic din 27 decembrie 1949. Biroul era format din: Alexandru Drăghici – președinte, Gál Márton, Maria Sârbu și Gheorghe Stoica – membri, iar Szábo Etel și Mitoșel secretari. - Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol II, 1949, p. 628.

aveau loc cel puțin de 2 ori pe an. Lucrările sale erau valabile dacă se întrunea majoritatea simplă a deputaților prezenți (jumătate plus unu; art. 51).

Activitatea Marii Adunări Naționale din prima legislatură, 1948-1952, constând în adoptarea a 36 de legi (dintre care două legi fundamentale, constituțiile din 1948 și 1952), și ratificarea a 428 de decrete emise de Prezidiul M.A.N. între sesiuni, se prezenta astfel[76]:

Anul	*Nr.sesiuni*	*Perioada*	*Durata/zile*
1948	3	6-15 aprilie	10
		11 iunie	1
		27 decembrie 1948-13 ianuarie 1949	7
1949	2	5-12 iulie	8
		28-30 decembrie[77]	3
1950	4	26-27 ianuarie	2
		29-30 mai	2
		6-7 septembrie	2
		14-15 decembrie	2
1951	1	5-7 aprilie	3
1952	3	26-27 martie	2
		2-3 iunie	2
		22-25 septembrie	4
Total	13	-	48

Funcționarea Marii Adunări Naționale și a Prezediului M.A.N. a fost reglementată prin adoptarea regulamentului interior al Marii Adunări Naționale[78] și decretului nr. 129 din 1 iulie 1948[79]. La începutul fiecărei legislaturi, după citirea decretului de convocare, cel mai în vârstă dintre deputați ocupa scaunul prezidențial. Biroul provizoriu, în componența căruia intra liderul de vârstă din rândul deputaților și 4 secretari, din rândul celor mai tineri, conducea lucrările M.A.N. până la alegerea biroului M.A.N. Structural, Marea Adunare Națională se compunea dintr-un Birou și Comisii specializate pe domenii de activitate[80].

---

[76] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*.., p. 152.

[77] În această sesiune, a cărei convocare a fost stabilită de ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 23 decembrie 1949, a fost dezbătut planul de stat. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 108/1949, f. 4.

[78] Regulamentul a fost modificat și republicat în *Monitorul Oficial*, partea I-a, nr. 15 din 19 ianuarie 1949, p. 623-631.

[79] Prezidiul era format din Servicii Interioare, care erau structurate în oficii (un oficiu secretariat și un oficiu administrativ). Oficiul secretariat era compus din două diviziuni: Diviziunea Corespondență și Arhivă (cu subdiviziunile Corespondență și registratură și Arhiva și biblioteca) și Diviziunea legi și decrete. Oficiul administrativ coordona următoarele diviziuni: diviziunea administrativă (cu subdiviziunile contabilitate, personal, administrație și intendență, cabinetul medical) și diviziunea tehnică și auto (cu subdiviziunile garaj și ustensile auto și subdiviziunea mecanică). *Idem*, partea I-a, nr. 156, din 9 iulie 1948. Decretul nr. 81 din 28 februarie 1949 îi modifica structurile interioare, Prezidiul fiind acum format din: Secretariatul Prezidiului M.A.N., Serviciul legi și decrete, Serviciul stenografic, Serviciul Protocol, Serviciul contabilității, Serviciul administrativ și tehnic, Serviciul medical și stomatologic și Secția cadrelor.

[80] *Idem*, partea I-a, nr. 15 din 19 ianuarie 1949, p. 623-624.

Biroul Marii Adunări Naționale (putea fi revocat în totalitate sau în parte la cererea a cel puțin o cincime din numărul total al deputaților[81])		***Comisiile Marii Adunări Naționale***		
Componența	Prerogativele	Denumirea comisiei	Număr membri	Atribuții
Președintele	Conducea dezbaterile și asigura stricta aplicare și respectare a regulamentului M.A.N.	Comisia economico-financiară	51	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la: Ministerele Finanțe, Industrie, Comerț și Alimentație, comerțul Exterior, Comunicații și Lucrări Publice.
Secretari (4)	Asistau doi câte doi la ședințele Marii Adunări Naționale în ordinea stabilită de președinte. Supravegheau redactarea proceselor verbale de ședință. Înscriau la rând pe deputații care au cerut cuvântul. Citeau proiectele de legi, amendamentele atunci când nu existau raportori, etc.	Comisia agrară	31	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la: Ministerele Agriculturii și Silviculturii.
Chestori (4)	Executau dispozițiile președintelui care prezida ședința, numărau voturile deputaților, în cazul voturilor "pe față".	Comisia pentru probleme sociale	35	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la: Ministerele Muncii și Prevederilor Sociale și Sănătății.
		Comisia pentru probleme culturale	31	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la: Ministerele Învățământului Public, Arte și Informațiilor și Cultelor.
		Comisia afacerilor străine	21	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la Ministerul Afacerilor Străine.
		Comisia administrației de stat și locale	31	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la: Ministerul

[81] Ceea ce nu s-a întâmplat niciodată în perioada 1948-1965.

Biroul Marii Adunări Naționale (putea fi revocat în totalitate sau în parte la cererea a cel puțin o cincime din numărul total al deputaților[81])	***Comisiile Marii Adunări Naționale***		
			Afacerilor Interne.
	Comisia pentru problemele apărării naționale	21	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la Ministerul Apărării Naționale.
	Comisia juridică	35	Studia și raporta asupra proiectelor de legi privitoare la Ministerul Justiției.
	Toate proiectele de legi, după ce fuseseră examinate de comisia respectivă, înainte de depunerea raportului, erau examinate de comisia juridică.		

După cum știm, legile adoptate de M.A.N. s-au votat cu unanimitate, rareori cu un vot sau două contra, și în regim de urgență (ex: legea naționalizării), în parlamentele comuniste neexistând opoziție. Aparent totul era democratic, însă, deși potrivit textului constituțional M.A.N. ar fi trebuit să joace cel mai important rol în viața de stat, în realitate ea nu a avut nici o putere[82]. A fost un simplu organ de execuție, activitatea ei, ca și cea a celorlalte organe de stat fiind dirijată de către P.M.R. În interiorul regimului Partidului-Stat "toate instituțiile reprezentative ale puterii statului erau decorative", centrul puterii fiind Biroul Politic și Secretariatul C.C. ale partidului comunist[83]. Proiectele de lege pe care le inițiа Partidul Muncitoresc Român, erau supuse spre deliberare Marii Adunări Naționale care le trimitea comisiilor de specialitate. Un raportor prezenta concluziile comisiei pe marginea legii, după care legea era pusă în discuție în plenul Marii Adunări Naționale. După încheierea discuției generale, se trecea la vot, secret sau deschis.

Viața politică din România a urmat modelul stalinist, conform căruia hotărârile luate de P.C.U.S. deveneau obligatorii pentru întreaga societate. Partidul-Stat impunea conceptele, practicile sale întregii societăți românești. Hotărârile luate de forul conducător al P.M.R., Biroul Politic, deveneau obligatorii. Aparatul de partid și membrii săi constituiau instrumentul pentru aplicarea ordinelor de la centru.

[82] "Marea Adunare Națională este o expresie fidelă a voinței poporului român, a faptului că în țara noastră întreaga putere de stat este exercitată de oamenii muncii de la orașe și sate. Dezvoltându-și funcția legislativă, Marea Adunare Națională va dezbate probelemele fundamentale ale politicii interne și externe a statului, dările de seamă ale miniștrilor și interpelările deputaților adresate acestora". Declarația făcută de Dej la marea adunare populară organizată la 1 februarie 1957 în sala Floreasca este pură demagogie, știut fiind rolul formal al organului suprem al puterii de stat. – Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări, Decembrie 1955-iulie 1959*, Ed. Politică, București, 1960, p. 264.

[83] Nicoleta Ionescu-Gură, *Marea Adunare Națională – Prima legislatură (1948-1952)*, în *Analele Sighet*, *Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului*, Fundația Academia Civică, 1998, p. 82.

Discutarea lor era pur formală, adunările ținându-se pentru a citi și vota textele primite. Nu se cunosc cazuri în care o ședință de prelucrare a hotărârilor să fi adus schimbări documentelor deja transmise. Deși democratică în aparență, procedura adoptării proiectelor de legi de către M.A.N. era o pură formalitate.

În fond, organizarea unei sesiuni a M.A.N. se decidea în ședințele Secretariatului și Biroului Politic ale C.C. al P.M.R.[84], aceste structuri politice substituindu-se practic Prezidiului M.A.N., care avea ca principală prerogativă convocarea parlamentului.

Oferim ca exemplu în acest sens ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 31 mai 1952. Sesiunea M.A.N. din 2-3 iunie a avut ordinea de zi prestabilită[85]:

"Se vor supune sesiunii Marii Adunări Naționale:
Proiectul de lege pentru organizarea judecătorească
Proiectul de lege pentru înființarea Procuraturii R.P.R.
Proiectul de lege pentru organizarea instanțelor și procuraturilor militare
Proiectul de lege pentru ratificarea decretelor emise de Prezidiul Marii Adunări Naționale
Scoaterea din Comisia pentru pregătirea proiectului noii Constituții a lui Vasile Luca și a lui Teohari Georgescu[86]
O moțiune de protest împotriva arestării lui Jacques Duclos
O moțiune de protest împotriva atrocităților comise de imperialiștii americani în insula Kociedo
Se va citi scrisoarea prin care tov. C.I. Parhon cere să fie eliberat din funcțiunea de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale.
Se va alege Comisia pentru desemnarea candidaturii în funcția de președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale care va propune candidatura tov. Dr. Petru Groza.
Se va întruni Prezidiul Marii Adunări Naționale care va propune candidatura tov. Gheorghe Gheorghiu-Dej în funcția de președinte al Consiliului de Miniștri al R.P.R."[87].

[84] Reproducem textual din procesul verbal al ședinței Biroului Politic din 22 iunie 1949: "Tov. Luca a trimis proiectul de lege pentru impozitul agricol, și deoarece după Constituție numai parlamentul are dreptul să fixeze impozite, propune să fie convocată Adunarea Națională, pentru ca legea să fie pusă în fața Parlamentului și deasemenea pentru ratificarea decretelor de lege. Propune de aceea să se fixeze o sesiune de 2-3 zile, între 5-10 iulie. Tov Gheorghiu propune ca 2 membri ai Biroului Politic să primească însărcinarea de a convoca Marea Adunare Națională. Se hotărăște ca tov. Luca și tov. Iordăchescu să primească această sarcină". – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Cancelarie*, dosar nr. 59/1949, f. 9.

[85] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. IV (partea a II-a), 1952, București, 2007, p. 179.

[86] Au fost înlocuiți cu Murgulescu și Mujic. *Ibidem*, p. 182.

[87] *Ibidem*, p. 179. Inițial pe ordinea de zi a sesiunii M.A.N. figura legea impozitului agricol, subiect considerat de Dej prea sensibil pentru a fi dat spre rezolvare Marii Adunări Naționale: "Ne-am gândit că ar fi poate mai nimerit să fie sub forma unui decret al Prezidiului, să nu dăm în Marea Adunare Națională, dat fiind că este vorba de un instrument care va permite guvernului să facă o cotitură în ce privește politica noastră față de țărănime și ne gândeam că poate să meargă și fără Marea Adunare Națională sub forma unui decret și luate măsuri organizatorice, făcută campanie în presă corespunzătoare ca fiecare să-și facă datoria către stat și să nu-l punem la Marea Adunare Națională cu prea mare atmosferă". În locul acestei legi au fost dezbătute alte acte normative, Iosif Chișinevschi și Alexandru Moghioroș fiind însărcinați de liderul P.M.R. să stabilească numele persoanelor care urmau să ia cuvântul în timpul sesiunii. Desfășurarea sesiunii a fost cu minuțiozitate pregătită de Partidul-Stat. Redăm dialogul purtat de membrii Biroului Politic pe această temă, întrucât considerăm că el evidențiază foarte clar caracterul formal al organului suprem al puterii de stat: Moghioroș – "După scrisoarea Prezidiului Marii Adunări Naționale urmează alegerea unei comisii pentru prezentarea unei propuneri pentru funcția de președinte al Prezidiului M.A.N. În comisie propunem pe tovii: Parhon,

Deputații Marii Adunări Naționale erau atent selecționați de Partidul-Stat. Legea privind alegerea acestora preciza categoriile considerate "nedemne de a fi alegători sau aleși": cei care deținând mijloace de producție, au exploatat sau exploatau munca altora, cei care fuseseră condamnați la pierderea drepturilor politice pentru crimele de război sau împotriva păcii și umanității, pentru infracțiuni îndreptate împotriva orânduirii de stat a Republicii Populare Române, precum și pentru orice alte fapte penale[88]. Articolul 34 din lege preciza că propunerile de candidaturi se făceau de către organele centrale și locale ale Partidului Muncitoresc Român, ale sindicatelor, ale organizațiilor științifice și culturale, ale organizațiilor cooperatiste și de tineret și ale altor organizații de masă, precum și de către alegătorii adunați în cadrul organelor centrale și locale ale statului, ale instituțiilor de stat, întreprinderilor și organizațiilor economice ale statului, de către militarii adunați pe unități sau servicii militare, de către țăranii adunați pe gospodării agricole colective, sate sau comune[89].

Partidul-Stat nu se limita doar la desemnarea deputaților Marii Adunări Naționale, stabilind în egală măsură și excluderile din organul suprem al puterii de stat. Ingerința factorului politic în activitatea acestei structuri politice este mai mult decât evidentă. Printr-o hotărâre din 26 mai 1950, Secretariatul C.C. al P.M.R. aproba ridicarea mandatelor a 32 de deputați, "dovediți ca elemente trădătoare ale clasei muncitoare, excluși din partid, imorali, afaceriști"[90]. Verdictul era dat de Secretariat pe baza propunerilor unei alte structuri politice, Comisia Controlului de Partid, condusă de Constantin Pârvulescu[91].

Organizarea alegerilor pentru Marea Adunare Națională reprezintă un subiect interesant de cercetare din perspectiva modului în care Partidul-Stat a influențat

---

Răutu, Moraru Stelia, Rozalia Moldovan, Racz Gheorghe; Dej – Cred că trebuie puse aici personalități; Miron Constantinescu – Sadoveanu poate; Moghioroș – Sau președintele Academiei, Săvulescu; Chișinevschi – Poate să fie și fără femei; Miron Constantinescu – Poate să fie și 7; Dej – Nu este nevoie să fie femei, femei sunt în Marea Adunare Națională și o să voteze. Deci pe cine propunem? Pe Săvulescu sau pe Sadoveanu?; Chivu Stoica – Mai bine Sadoveanu; Chișinevschi – Nu e bine, e membru al Prezidiului. Mai bine Săvulescu; Dej – Bine, să fie Săvulescu; Moghioroș – Și scoatem pe Rozalia Moldovan și o punem în locul lui Juhász în Birou ca vicepreședinte. Ca raportor al comisiei propun pe tov. Parhon. După suspendarea ședinței urmează demisia primului ministru, depunerea mandatului. După aceea urmează alegerea noului președinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Urmează o scurtă ședință a Prezidiului, propunerea noului președinte al Consiliului de Miniștri. Urmează articolul unic în care se alege tov. Gheorghiu-Dej președinte al Consiliului de Miniștri. Tov. Gheorghiu-Dej depune jurământul; Dej – Atât. Nici un fel de declarație, absolut nimic. Să fie sobru; Miron Constantinescu – În legătură cu Parhon ar fi bine să ia cineva cuvântul și să facă o omagiere, aprecierea meritelor lui față de Republică și știință; Chișinevschi – Scrisoarea lui oglindește; Dej – Cred că nu trebuie făcut lucrul acesta, pentru că este puțin burghez. Trebuie făcut sobru. Însăși scrisoarea lui către Marea Adunare Națională conține. Scrisoarea poate fi publicată. Deci se primește textul propunerilor și ordinea de zi a sesiunii Marii Adunări Naționale. Trecem la punctul 2 pe ordinea de zi". Secretarul general al P.M.R. avea autoritate supremă în Biroul Politic.

[88] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 98/1950, f. 1.

[89] *Ibidem*, f. 7.

[90] *Idem*, dosar nr. 224/1950, f. 1.

[91] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 51/1950, f. 20-25.

derularea procesului electoral. Frontul Democrației Populare[92] propunea candidații desemnați de P.M.R., aceștia fiind aleși cu peste 95% din sufragii, situație perfect normală într-un sistem politic totalitar[93]. În ședința din 14 iulie 1952, Biroul Politic a decis ca publicarea în presă a proiectului de Constituție să reprezinte și startul campaniei electorale pentru Marea Adunare Națională, și a luat următoarele măsuri organizatorice[94]:

	Era ales un Consiliu Central al F.D.P. și consilii regionale, raionale, orășenești și comunale F.D.P.
Frontul Democrației Populare Reprezenta formațiunea politică sub care se desfășura campania electorală, ea cuprinzând P.M.R.-ul și organizațiile obștești	Gheorghe Gheorghiu-Dej era desemnat președintele Consiliului Central al F.D.P. Se alegea un birou și un Secretariat al F.D.P. condus de Iosif Chișinevschi, care se ocupa cu problemele organizării campaniei electorale, propaganda și agitația și Alexandru Moghioroș, responsabil cu problemele organizatorice și de mobilizare a Partidului. Biroul F.D.P. desemnat de Secretariat întocmea lista persoanelor din organele centrale ale Partidului-Stat care urmau să participe la mitinguri, țineau discursuri. Secretariatul F.D.P. prezenta planul campaniei electorale, graficul operațiunii, pregătea comisiile electorale.
	Sediul Consiliului Central al F.D.P. era la Marea Adunare Națională.

Alegerile din noiembrie 1952 au adus Partidului-Stat "o victorie măreață"[95]. Partidul Muncitoresc Român și-a mobilizat agitatorii și propagandiștii. Iosif Chișinevschi declara: "Aceste alegeri constituie un examen al forței de mobilizare a partidului nostru, al încrederii de care se bucură partidul în popor, împreună cu organizațiile de masă care compun Frontul Democrației Populare"[96]. Secretarul C.C. al P.M.R. vorbindu-le agitatorilor despre semnificația acestor alegeri, imagina o serie de întrebări catalogate drept "tendențioase" care le-ar fi adresate și i-ar fi putut pune

[92] Creat în 1948, acest organism își va schimba denumirea devenind Frontul Unității Socialiste (1968), respectiv Frontul Democrației și Unității Socialiste (din 1980).

[93] Secția Organizațiilor de Partid monitoriza din partea Comitetului Central al P.M.R. prezența la urne a alegătorilor. Cu prilejul organizării alegerilor pentru deputați în Marea Adunare Națională și a deputaților pentru Sfaturile Populare pe 5 martie 1961, într-o notă informativă, Secția anunța că până la ora 21[00], din cei 12.235.942 cetățeni înscriși în listele de alegători, s-au prezentat la vot un număr de 12.132.504 (99,15%). "Regiunile fruntașe" erau Maramureș, Dobrogea, Argeș, Cluj, București, Hunedoara, Oltenia, Mureș-Autonomă Maghiară. Organele locale de partid asigurau securitatea secțiilor de votare în timpul nopții și pregăteau mijloacele de transport necesare deplasării comisiilor de votare de la secțiile circumscripțiilor electorale. Partidul-Stat controla practic întreg procesul electoral, organizarea, desemnarea candidaților și numărarea voturilor. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 4/1960, f. 135.

[94] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 65/1952, f. 4-5. Alegerile s-au fixat pentru data de 30 noiembrie 1952, iar numărul maxim al deputaților care puteau fi aleși în Marea Adunare Națională era între 418-423. - Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. IV (partea a II-a), 1952, p. 306.

[95] *Ibidem*, p. 532 – Stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 3 decembrie 1952.

[96] *Idem*, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică, dosar nr. 133/1952, f. 2-4.

în dificultate pe responsabilii cu propaganda. Tot el oferea și răspunsurile corecte la aceste eventuale interogări.

Întrebări	*Răspunsurile sugerate*
"De ce avem o singură listă în alegeri?	"Libertatea în R.P.R. e atât de desăvârșită, încât Partidul Muncitoresc Român s-a putut împreună cu celelalte organizații, uni în campania alegerilor într-un singur front, în Frontul Democrației Populare. E o dovadă vie a libertății celei mai desăvârșite. În ce privește libertatea alegerilor, la noi e dovedită. S-au făcut propuneri în adunări, oamenii muncii au făcut aceste propuneri, nu au fost primiți aceștia, s-au făcut altele și acum votul nostru liber, secret, nu există jandarmul la spate, nu ne mai pune ștampila pe spinare dacă votăm împotriva candidaturilor guvernamentale.
De ce avem în republica noastră un singur partid?	În măsura în care a fost lichidată în industrie clasa capitaliștilor, e clar că atunci istoria dezvoltării țării noastre a lichidat și forța organizată, periculoasă, contrarevoluționară care a întărit exploatarea muncitorilor, a inginerilor, tehnicienilor, a țăranilor. Moșierimea să aibă partid, să poată acționa împotriva țărănimii muncitoare, să răpească din nou pământul, să se introducă din nou regimul de exploatare din trecut, așa cum e azi în America imperialistă?
De ce sunt oamenii forțați să intre în gospodării colective?	Gospodăriile colective se formează numai pe baza liberului consimțământ, și cine calcă câtuși de puțin această lege a liberului consimțământ de fapt se ridică împotriva politicii Partidului și Guvernului".
De ce în general se fac colectări și se încasează impozite?	-
De ce se fac abuzuri în unele locuri la colectare și încasările de impozite?	-
De ce nu au libertatea de a depune candidatura – să nu zicem fostele partide – adepții fostelor partide – Național Țărănesc, Național Liberal?"	-

România reală era cea descrisă în coloana din stânga tabelului. În partea dreaptă, frazele ar putea fi adevărate doar dacă le-am transforma în enunțuri negative. Formalismul alegerilor nu a împiedicat regimul comunist să mobilizeze un aparat propagandistic consistent, însărcinat cu mistificarea acelor adevăruri care i-ar fi scăzut popularitatea.

Calitatea deputaților constituia o preocupare serioasă a liderilor comuniști, care au dispus convocarea noilor aleși la București înainte de deschiderea sesiunii Marii Adunări Naționale, pentru a fi "îndrumați asupra activității lor". Comitetele regionale, raionale și orășenești ale partidului erau obligate de conducerea centrală să sprijine activitatea deputaților M.A.N. Referitor la acest aspect al susținerii "reprezentanților poporului" de către Partid, Dej afirma: "Se pune în fața noastră pregătirea temeinică a deputaților. Ni se pune sarcina să facă educație acelora cu puțină știință de carte, ca să nu se bâlbâie la tribună când citește o declarație. Să

punem pe lângă ei învăţătorii cei mai buni, să organizăm cu dânşii lecţii, cursuri, să-i obligăm să înveţe, să urmeze şcoli, să ne prezinte programul în cât timp îşi ia obligaţia să-i înveţe. Să le facem educaţia şi să le arătăm câte pericole îi aşteaptă din partea duşmanului, să le dezvoltăm vigilenţa pentru păstrarea secretului, că ei o să vină în contact cu probleme de stat şi gospodăreşti". Nu putem să nu remarcăm nivelul intelectual scăzut al celor care stabileau legile ţării, perfect convenabil liderilor comunişti, ei înşişi lipsiţi practic de o serioasă pregătire profesională.

Prin limitarea dreptului de a depune candidaturi pentru organul legislativ, Partidul-Stat şi-a asigurat dominaţia asupra acestei structuri politice.

Constituţia din 1952 nu conţinea modificări esenţiale în ceea ce priveşte organul suprem al puterii de stat. Această problemă era abordată la Capitolul III, incluzând articolele 22-41. Erau specificate trei noi prerogative ale M.A.N. (art. 24, lit. e, h , j)[97]: stabilirea planurilor economiei naţionale; modificarea împărţirii pe regiuni a teritoriului R.P.R.; controlul general asupra aplicării Constituţiei.

Lipsea posibilitatea M.A.N. de a decide consultarea prin referendum a poporului, ea fiind acum atribuită Prezidiumului Marii Adunări Naţionale (art. 37, lit. d)[98]. Schimbări au intervenit şi în componenţa Prezidiului M.A.N. (prerogativele sale rămâneau în forma stabilită în 1948), el fiind format dintr-un preşedinte, doar doi vice-preşedinţi, un secretar şi 13 membri. Toate aceste noutăţi nu au influenţat însă activitatea organului suprem al puterii de stat, el păstrându-şi funcţia decorativă.

Activitatea Prezidiului Marii Adunări Naţionale a fost analizată de dr. Petru Groza într-un material, intitulat "Observaţii rezultate din experienţa dobândită până în prezent în activitatea prezidiului Marii Adunări Naţionale a R.P.R.", datat 27 iulie 1953[99]. Fostul prim-ministru, în noua sa calitate de preşedinte al acestei structuri politice, arăta că Prezidiul M.A.N. "a fost preocupat de urmărirea constituţionalităţii şi legalităţii măsurilor luate de unele organe de stat". În şedinţele plenului Prezidiului cât şi în cele săptămânale ale Biroului se stabileau sarcinile concrete ale membrilor Prezidiului. Prezentăm într-un tabel sintetizator documentul invocat.

Activitatea Prezidiului M.A.N. în perioada ianuarie 1953-iulie 1953:

Problemele urmărite	***Comentariile Preşedintelui Prezidiului M.A.N.***
Emiterea decretelor	În intervalul decembrie 1952-iulie 1953, Prezidiul a emis 243 de decrete adoptate de Consiliul de Miniştri. A asigurat apariţia în bune condiţii tehnice a Buletinului Oficial al Marii Adunări Naţionale. S-au făcut observaţii la unele proiecte de decrete, modificările fiind operate de ministerele care iniţiaseră actele normative. Se semnala faptul că prevederile decretului nr. 226/1951, potrivit căruia schimbarea sau atribuirea de denumiri unităţilor administrative, străzilor, organizaţiilor de stat şi cooperatiste se făcea de către Prezidiul Marii Adunări Naţionale pe cale de decret, erau necorespunzătoare, astfel de operaţiuni fiind mai degrabă de competenţa organelor locale ale puterii de stat, sau de ministere.

[97] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 27 septembrie 1952.
[98] *Ibidem.*
[99] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 86/1953, f. 11-20.

Problemele urmărite	*Comentariile Președintelui Prezidiului M.A.N.*
Exercitarea dreptului de grațiere	Au fost studiate și rezolvate 4.622 cereri de grațiere, acordându-se 586 grațieri, 621 reduceri, 766 comutări de pedepse, 1.769 devenind lipsite de obiect. În multe cazuri "s-a dat un sprijin real economiei noaste, prin aceea că am amânat provizoriu executarea mandatelor de arestare, atunci când se refereau la pedepse mici și erau în cauză muncitori fruntași sau stahanoviști, țărani muncitori și alți oameni ai muncii, care nu puteau fi înlocuiți imediat în producție"[100]. Pentru "infracțiunile contra-revoluționare și altele cu caracter grav", în baza avizelor Procuraturii și Tribunalului s-au respins 878 cereri de grațiere. Pentru soluționarea cererilor de grațiere ale unor condamnați pentru pedepse mari (10-25 ani muncă silnică), pentru deținere de aur sau devize, condamnări făcute în baza vechii legislații care prevedea pedepse foarte aspre în raport cu legea în vigoare în 1953, au fost convocați într-o ședință specială Ministrul Justiției și Procurorul General al R.P.R. Mulți dintre cei condamnați, executaseră ani de zile de detenție, erau bolnavi și în vârstă, astfel încât - de la caz la caz - s-au stabilit unele criterii pentru grațierea restului de pedeapsă. O altă problemă era aceea a condamnărilor pentru delapidare și neglijență în serviciu, care au dus la lipsuri în gestiunea multor cooperative. Multitudinea cazurilor era provocată de faptul că gestiunea fusese preluată de "oameni săraci, lipsiți de o pregătire corespunzătoare", care erau ușor înșelați de "elementele afaceriste, cu pregătire profesională, de origine burgheză, strecurate în cooperative". Se impunea un control periodic al organelor superioare ale cooperației, și instruirea "elementelor cinstite".
Sfaturile Populare	În baza art. 27 din decretul nr. 259/1950, Prezidiul M.A.N. avea dreptul de a controla desfășurarea activității Sfaturilor Populare. Pentru exercitarea unui control mai eficient al Prezidiului M.A.N. asupra organelor locale ale puterii de stat, deputații M.A.N. erau obligați să verifice la fața locului activitatea Sfaturilor Populare, și să participe la sesiunile acestora. Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri a fost înștiințată de o "gravă abatere de la principiul democratismului". Sesiunile debutau cu majoritatea reglementară, pentru ca după pauză, numărul celor prezenți să se micșoreze. Deciziile luate erau practic lipsite de legitimitate.
Cu privire la cereri și memorii	Prezidiul era sesizat zilnic prin sute de cereri și memorii, aduse prin poștă sau chiar personal de cetățeni, în legătură cu diferite abuzuri și încălcări ale legilor, neîncadrării în câmpul muncii, pedespse administrative și fixări de domiciuliu forțat, autorizări și dispense de căsătorii, etc. Numărul cererilor și memoriilor "oamenilor muncii" primite de Prezidiul M.A.N. în intervalul de timp analizat, se ridica la peste 7.800, din care 4.723 cereri de grațiere, 877 cereri care se refereau la încadrarea greșită în categoria chiaburilor, 593 cereri cu privire la pedepse și rețineri administrative, 351 cereri prin care se solicita autorizarea căsătoriilor între cetățeni români și străini, etc. Pentru cererile "mai deosebite" s-a folosit ajutorul Procuraturilor, Direcției Generale a Treburilor Consiliului de Miniștri, a Sfaturilor Populare, al Consiliului Central al Sindicatelor, al deputaților prin

[100] *Ibidem*, f. 12.

Problemele urmărite	***Comentariile Președintelui Prezidiului M.A.N.***
	Președintele Marii Adunări Naționale. Încadrarea greșită a unor țărani mijlocași și chiar săraci în categoria chiaburilor constituia o problemă reală. Regiunile în care se semnalaseră cele mai multe greșeli erau: Bacău, Craiova, Hunedoara, Pitești și Suceava. Se înregistrau cazuri numeroase de încălcare a Codului Muncii, printre care refuzul de angajare a persoanelor care suferiseră condamnări sau aveau rude condamnate. Consiliul de Miniștri trebuia să atenționeze ministerele, respectiv Direcțiile de Cadre pentru remedierea situației. S-au semnalat cazuri de concedieri abuzive. Prezidiul a fost sesizat și asupra numeroaselor cazuri de sistare a plății pensiilor, fără a se oferi din partea organelor abilitate ale statului explicații, astfel încât persoanele în cauză nu puteau să se apere. "Însuși Prezidiul, la sesizarea făcută ministerului respectiv asupra unor cazuri concrete a primit răspunsuri neclare". Era oferit exemplul lt. Col. Rez. Warodin Gh. Dobre și Col. Rez. Nicolae Danielescu, cărora li s-a sistat pensia, Direcția Financiară din Ministerul Forțelor Armate motivând Prezidiului că "aceasta s-a făcut din oficiu la cererea organelor de stat".
"Defecțiuni și greutăți în rezolvarea problemelor" – abuzurile Securității	Pentru acordarea cetățeniei R.P.R. nu existau niște reglementări foarte clare, astfel încât Prezidiul M.A.N. a dispus amânarea emiterii a 5 proiecte de decrete prin care se acorda cetățenia, întrucât acestea nu cuprindeau în multe cazuri "motivări asupra persoanelor care au venit în țară după anul 1944". Prezidiul cerea Ministerului Securității Statului avizul asupra persoanelor străine care solicitau cetățenia română. Colaborarea cu această structură politică a statului totalitar era însă defectuoasă, întrucât răspunsurile ministerului veneau foarte târziu și erau lacunare. Memoriile primite de Prezidiul M.A.N. cu privire la "deținerile administrative" demonstrau săvârșirea "unor abuzuri și ilegalități". Astfel, rezulta că deși unele persoane își executaseră pedeapsa, "în loc să fie puse în libertate sunt reținute mai departe, pe motiv că mai au de executat și o pedeapsă administrativă". S-au primit plângeri, "în sensul că unii cetățeni sunt ridicați de la locul de muncă sau de acasă noaptea, fără a se spune familiei motivele." În majoritatea cazurilor "familiile celor reținuți subliniază în mod deosebit faptul că nu li se aduc la cunoștință motivele și durata reținerii, după trecerea a luni și chiar ani de zile. În multe cazuri ni se arată că motivele acestor ridicări sunt antecedente penale mai vechi, lucruri judecate, cu pedepse împlinite, neținându-se cont nici de perioada de timp în care cetățeanul s-a reabilitat și s-a încadrat în câmpul muncii"[101]. Ministerul Securității Statului a adresat Prezidiului M.A.N. răspunsuri neclare, în care nu erau indicate motivele pedepselor administrative, pentru a se putea emite aprecieri asupra legalității lor. De cele mai multe ori organul central al puterii de stat nu a soluționat aceste memorii, ministerul Securității invocând caracterul secret al informațiilor solicitate. Președintele Prezidiului protesta față de atitudinea Ministerului

[101] *Ibidem*, f. 18.

Problemele urmărite	*Comentariile Președintelui Prezidiului M.A.N.*
	Securității Statului: "[Prezidiul] nu poate fi considerat un particular oarecare, iar secretul corespondenței între Prezidiu și departamentul respectiv, poate fi păstrat cu măsuri potrivite, asemeni oricărui secret. Ministerul Securității Statului și alte instituții pot redacta unele răspunsuri de așa manieră, încât evitând amănuntele să indice totuși în general motivele, atât pentru pedepsele administrative cât și pentru cercetări". Procuratura generală, care avea o Direcție specială de supraveghere a activității organelor Securității oferea Prezidiului răspunsuri evazive cu privire la persoanele deținute sau pedepsite administrativ.
"Lipsuri"	În cele 6 luni care trecuseră de la alegerea Prezidiului nu s-au ținut decât două ședințe ale plenului. Nu s-a reușit reunirea tuturor membrilor Prezidiului la lucrările comisiilor pe ramuri de activitate. Nu s-a urmărit cu maximă atenție legalitatea tuturor actelor normative emise de Consiliul de Miniștri și ministere. S-a acordat cetățenie română unor persoane reprobabile.
Prezidiul "nu va putea să-și îndeplinească întocmai aceste atribuții dacă în exercitarea lor va întâmpina și mai departe aceeași atitudine și comportare din partea unor organe de stat". Președintele Prezidiului M.A.N. considera necesară intervenția C.C. al P.M.R. și a Guvernului R.P.R. "pentru a ajuta Prezidiul în îndeplinirea efectivă a sarcinilor ce-i revin pe baza Constituției, sarcini care politicește decurg din linia trasată de Partid"[102].	

Cel puțin două concluzii se pot formula după pacurgerea acestui material. În primul rând, funcționarea Prezidiului M.A.N. era obstrucționată de Ministerul Securității Statului, minister aflat sub controlul direct și total al Partidului comunist. Organ formal al puterii de stat, Prezidiul M.A.N. semnala abuzurile pe care Securitatea le comitea în statul "democrat-popular". Ni se pare interesant faptul că fostul prim-ministru vorbea deschis despre crimele organelor de coerciție, părând el însuși surprins că în R.P.R. se întâmpla așa ceva. Probabil, interesul președintelui Prezidiului era strict legat de îmbunătățirea activității structurii politice pe care o coordona, căreia îi constata formalismul. În al doilea rând, s-a solicitat ajutorul P.M.R.-ului. Partidul-Stat era însă adevăratul răspunzător de situația prezentată, întrucât el stabilea politica organelor de securitate. Obiectivul lui era acela de a conserva statutul de "formă fără fond" al Prezidiului Marii Adunări Naționale. Se impune să amintim în acest context de Hotărârea Comitetului Central al P.M.R. privitoare la arestările făcute de organele Securității Statului, Miliției și Procuraturii din 20 octombrie 1952[103]. Documentul confirmă spusele președintelui Prezidiului Marii Adunări Naționale. Abuzurile (tergiversarea peste limitele admise de lege a anchetării cetățenilor reținuți, arestarea indivizilor fără motive temeinice, reținerea sub stare de arest luni de zile și chiar ani până la clarificarea situației, unii deținuți, după ispășirea pedepsei, erau reținuți mai departe în mod abuziv și internați în colonii de muncă fără hotărârea instanțelor competente, prelungirea duratei

[102] *Ibidem,* f. 20.

[103] Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965),* volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goșu, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 404-406.

pedepsei pentru internații din unitățile de muncă) instituțiilor menționate erau constatate de conducerea de partid care cerea remedierea situației prin luarea următoarelor măsuri: conducătorii organelor din ministerele Securității Statului, Afacerilor Interne și ale Procuraturii cât și organele de partid "erau obligate să respecte cu strictețe legile Republicii Populare Române în problema anchetării, reținerii pentru cercetări, a deținerii preventive a cetățenilor, precum și a executării pedepselor"; organele Securității Statului erau obligate ca în termen de cel mult 60 de zile să verifice toate dosarele deținuților care se găseau sub anchetă și urmau să dispună eliberarea celor care erau găsiți nevinovați; Comitetul Central atrăgea atenția organelor de urmărire penală ca arestările în viitor să se facă cu "toată seriozitatea" interzicând amestecul secretarilor comitetelor regionale și raionale de partid și președinților comitetelor executive ale Sfaturilor Populare în atribuțiile organelor Ministerului Securității Statului și Procuraturii; organele locale ale Ministerului Securității Statului erau obligate ca pentru orice arestare să ceară aprobarea procurorului; arestarea membrilor de partid care se aflau în funcții de conducere care intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R. precum "și a specialiștilor de seamă din întreprinderi și instituții" se făcea doar cu aprobarea unuia din secretarii Comitetului Central al Partidului Munitoresc Român (această prevedere dezavua faptul că deasupra legii în R.P.R. se afla Partidul!); Procuratura avea ca atribuție supravegherea legalității și a condițiilor de executare a pedepselor, astfel încât în termen de 60 de zile această instituție a statului era obligată de Comitetul Central al P.M.R. să revadă toate dosarele deținuților a căror pedeapsă a expirat și care continuau să fie internați în unitățile de muncă, pentru eliberarea celor nevinovați. Acest material demonstrează că problemele semnalate de Petru Groza erau reale. Persistența lor în contextul adoptării hotărârii Comitetului Central al P.M.R. la 20 octombrie 1953 indică, credem noi, următorul lucru: eliminarea lui Teohari Georgescu din funcția de ministru al Afacerilor Interne trebuia însoțită de o critică la adresa activității organelor aflate sub îndrumarea fostului secretar al C.C. al P.M.R. Condamnarea era pur formală, abuzurile ulterioare comise de aceleași instituții stând mărturie în acest sens, actul invocat având scopul de a oficializa dominația conducerii de partid asupra organelor de coerciție și în special asupra proaspăt creatului Minister al Securității Statului. Documentul ilustrează rolul partidului comunist de principal coordonator al activității organelor de Miliție, Securitate și Procuratură

Revenind la Prezidul Marii Adunări Naționale, această structură politică și-a exercitat prerogativele în limitele impuse de atotputernicul Partid Muncitoresc Român[104].

În sesiunea Marii Adunări Naționale din 23-24 ianuarie 1953, Constantin Pârvulescu a fost ales în funcția de președinte al Marii Adunări Naționale, post pe

[104] Prerogativa Prezidiului M.A.N. de a convoca Marea Adunare Națională în sesiuni ordinare și extraordinare era încălcată de Partidul-Stat. Oferim ca exemplu programul de desfășurare a sesiunii M.A.N. din 23-24 ianuarie 1953, document emis de P.M.R. în data de 17 ianuarie 1953. Organul suprem al puterii de stat era în fapt executantul hotărârilor luate pe linie de partid. Materialul prezintă o valoare documentară aparte întrucât descrie cu lux de amănunte sesiunea din ianuarie 1953.

care îl va ocupa până în martie 1961[105]. Normele de funcționare a activității Președintelui și vicepreședinților Marii Adunări Naționale, emise pe 26 iunie 1953, precizau sarcinile conducătorilor organului suprem al puterii de stat[106].

Ajutat de vicepreședinții M.A.N., președintele colabora cu Biroul Prezidiului M.A.N., în problemele comune cu privire la activitatea deputaților; asigura pregătirea din timp a sesiunilor Marii Adunări Naționale, stabilea ordinea de zi a sesiunii, luând toate măsurile pentru desfășurare a lucrărilor parlamentului; primea înainte de convocarea sesiunii proiectele de legi împreună cu materialul documentar, pe care le dădea spre examinare comisiilor permanente respective; convoca comisiile permanente ale M.A.N. cel puțin o dată pe trimestru și ori de câte ori era nevoie, pentru a examina și face propuneri asupra proiectelor de legi care se elaborau între sesiuni; îndruma și controla activitatea comisiilor permanente și primea rapoarte scrise sau verbale, cel puțin o dată la 3 luni; convoca atunci când considera necesar, pe conducătorii unor organe ale administrației de stat și ai altor organe, pentru a oferi informații cu privire la problemele ridicate de comisiile permanente și de către deputați; convoca pe toți deputații pe grupe de regiuni, pe regiuni sau circumscripții electorale ori de câte ori era nevoie; ținea legătura cu împuterniciții grupurilor de deputați pe regiuni la locurile lor de muncă și îi convoca periodic, cel puțin o dată la 3 luni pentru a obține informații despre activitatea deputaților, pentru a-i îndruma și informa asupra diferitelor probleme – se urmărea organizarea și încadrarea deputaților din regiuni în învățământul politic și profesional potrivit pregătirii fiecăruia; primea spre studiere rapoarte și planuri de muncă ale deputaților Marii Adunări Naționale și urmărea rezolvarea diferitelor sesizări și memorii ale deputaților și oamenilor muncii; sesiza organelor centrale ale administrației de stat o serie de probleme care intrau în competența acestora și urmărea rezolvarea lor în timpul stabilit; transmitea deputaților răspunsul la problemele ridicate asupra modului cum au fost rezolvate de către organele centrale; numea comisii de anchetă pentru diferite probleme atunci când se considera necesar, și stabilea pentru fiecare comisie în parte, împuternicirile și modul ei de muncă; asigura trimiterea următoarelor materiale deputaților: Buletinul Oficial al Marii Adunări Naționale, colecții de hotărâri ale Consiliului de Miniștri, diferite broșuri, articole și materiale privind experiența din R.P.R. și Uniunea Sovietică; informa presa centrală asupra lucrărilor Marii Adunări Naționale și asigura popularizarea muncii deputaților.

Care era programul liderilor Marii Adunări Naționale? Președintele și vicepreședinții M.A.N. țineau de regulă ședințe de lucru de 2 ori pe lună și ori de câte

[105] În perioada 1948-1965, președinții Marii Adunări Naționale au fost: Gheorghe Apostol (7 aprilie-11 iunie 1948), Constantin Agiu (11 iunie-27 decembrie 1948), Constantin Pârvulescu (27 decembrie 1948-5 iulie 1949), Dumitru Petrescu (5 iulie-28 decembrie 1949), Alexandru Drăghici (28 decembrie 1949-26 ianuarie 1950), Dumitru Petrescu (26 ianuarie-29 mai 1950), Constantin Doncea (29 mai-6 septembrie 1950), Gheorghe Apostol (6 septembrie 1950-5 aprilie 1951), Ion Vințe (5 aprilie 1951-26 martie 1952), Gheorghe Apostol (26 martie-2 iunie 1952), Gheorghe Stoica (2 iunie-30 noiembrie 1952), Constantin Pârvulescu (23 ianuarie 1953-5 martie 1961), Ștefan Voitec (20 martie 1961-28 martie 1974). - Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit.*, p. 72.

[106] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 86/1953, f. 38-40.

ori era nevoie. Pentru a păstra legătura permanentă cu deputații și pentru a asigura rezolvarea problemelor urgente aceștia lucrau săptămânal la sediul Marii Adunări Naționale, după cum urma: președintele în fiecare luni, un vicepreședinte în fiecare miercuri și fiecare vineri. Cabinetul președintelui, alcătuit dintr-un director și un secretar tehnic, funcționa permanent. Sarcinile acestei structuri constau în: studierea și întocmirea de sinteze asupra rapoartelor, memoriilor și sesizărilor trimise de deputații M.A.N. și de "oamenii muncii"; primirea și expedierea corespondenței zilnice precum și înregistrarea și clarificarea materialelor primite. Într-adevăr președintele asigura funcționarea Marii Adunări Naționale, însă deciziile sale nu erau adoptate fără avizul Partidului-Stat. Această funcție a avut mai mult o semnificație onorifică, dat fiind faptul că instituția coordonată era ea însăși lipsită de autoritate reală.

Și în anul 1955, convocarea sesiunii M.A.N., durata ei, ordinea de zi au fost hotărâte de Biroul Politic al C.C. al P.M.R. Astfel, Marea Adunare Națională s-a întrunit pentru o zi și jumătate, pe 22-23 februarie și a discutat Declarația Sovietului Suprem al U.R.S.S. adresată parlamentelor din alte țări, a adoptat o declarație a M.A.N., și a ratificat decretele Prezidiului M.A.N.[107].

Revenind asupra componenței Marii Adunări Naționale, se remarcă faptul că Partidul-Stat și-a menținut preocuparea pentru alegerea deputaților pe baza unor criterii foarte riguroase. Prin implicarea organelor locale de partid în acțiunea de selecționare a candidaților pentru M.A.N., partidul comunist controla organul suprem al puterii de stat. Într-o adresă, care conținea atenționarea "Strict Secret! Nu se va multiplica!", emisă de Comitetul Central al P.M.R. prim-secretarilor Comitetelor regionale de partid, la data de 7 august 1956, se specificau măsurile pe care liderii locali ai Partidului-Stat trebuiau să le adopte în contextul în care mandatul deputaților expira la 30 noiembrie 1956[108]. Până la data de 1 septembrie1956, analizând activitatea fiecărui deputat al Marii Adunări Naționale, din regiunea respectivă, prim-secretarii înaintau Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. un tabel nominal cu toți deputații pe care îi propuneau să candideze și în viitoarele alegeri pentru Marea Adunare Națională. Până la data de 1 octombrie prim-secretarii selecționau și înaintau spre aprobare Comitetului Central al P.M.R. lista cu ceilalți candidați propuși pentru viitoarele alegeri în Marea Adunare Națională. Se insista asupra păstrării discreției în derularea acestei acțiuni: "toate lucrările în legătură cu propunerile de candidați pentru deputați în Marea Adunare Națională, trebuie să fie cunoscute doar de membrii biroului comitetului regional de partid".

Tabelul anexat acestei adrese conținea criteriile pe baza cărora se făcea selecționarea de candidați pentru deputați în Marea Adunare Națională[109].

---

[107] *Idem*, dosar nr. 117/1955, f. 1.
[108] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României.*, p. 148; A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 167/1956, f. 1.
[109] *Ibidem*, f. 2-3.

REGIUNEA

1.*Numărul de candidați locali care trebuiau propuși...*

2. *Profesia candidaților*
Muncitori...
Colectiviști...
Întovărășiți...
Fruntași ai recoltelor bogate...
Ingineri și tehnicieni din industrie...
Ingineri și tehnicieni din agricultură...
Economiști...
Juriști...
Alți oameni de știință...
Oameni de artă...
Învățători...
Alți intelectuali...

3. *Pe sexe*
Bărbați...
Femei...

4. *Pe vârste*
Până la 27 de ani, inclusiv...
Între 28-35 ani...
Peste 35 ani...

5. *Apartenența politică a candidaților*
Membri și candidați ai P.M.R....
Fără de partid...

6. *Categoria candidaților*

a. din producție (muncitori din industrie și agricultură, ingineri și tehnicieni din industrie și agricultură, țărani muncitori)...

b. activiști de partid, ai organizațiilor de masă, de stat și economico-gospodărești din regiuni...

c. militari...

7. *Naționalitatea*
Români...
Maghiari...
Evrei...
Germani...
Ruși și ucrainieni...
Sârbi...
Alte naționalități...

Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. a dispus, într-un referat semnat de șeful secției, Ilie Verdeț, organizarea alegerilor pentru Marea Adunare Națională în prima jumătate a lunii februarie 1957, întrucât în toamna anului 1956 se desfășurau alegerile de partid și sindicale, se pregătea campania de recoltare, însămânțări și colectări[110]. Secția cerea modificarea articolului 25 al Constituției R.P.R., în sensul că în Marea Adunare Națională să fie aleși 423 de deputați, câți au fost aleși și în anul 1952, fără a se mai ține cont de creșterea populației[111]. Datele statistice indicau o creștere a populației R.P.R. cu 200.000 de locuitori anual, ceea ce însemna că la 4 ani se înregistra o creștere a populației de circa 800.000 locuitori. Prezidiul Marii Adunări Naționale trebuia să prezinte conducerii P.M.R. propuneri pentru îmbunătățirea legii electorale cu privire la alegerea de deputați în Marea Adunare Națională. Se instituia o comisie de partid însărcinată cu organizarea alegerilor de deputați în Marea Adunare Națională.

S-a conturat până acum imaginea unui semiparlament, subordonat în totalitate Partidului Muncitoresc Român. În ședința Biroului Politic din 7 februarie 1957, la doar 4 zile de la încheierea alegerilor, s-a dispus crearea unui colectiv format din Gheorghe Gheorghiu-Dej, Gheorghe Apostol, Constantin Pârvulescu, Emil Bodnăraș, Ștefan Voitec și un număr de deputați "specialiști în diverse probleme", pentru a formula în termen de 15 zile propuneri cu privire la: mărimea și componența Prezidiului M.A.N., numărul vicepreședinților și secretarilor Prezidiului, rolul și atribuțiile Prezidiului M.A.N., modificarea Constituției R.P.R., numărul comisiilor permanente ale M.A.N., schimbarea regulamentului de funcționare a comisiilor permanente (ca urmare a apărut un nou regulament de funcționare a M.A.N.). Totodată s-a pus în discuție în ce măsură mai era necesară menținerea funcției de președinte al Marii Adunări Naționale. Convocarea primei sesiuni a M.A.N.[112] s-a stabilit pentru perioada 11-17 martie 1957, cu următoarea ordine de zi: Alegerea organelor M.A.N., constituirea Guvernului, adoptarea regulamentului de funcționare a M.A.N., a bugetului de stat pe anul 1957, a legii Sfaturilor Populare, alegerea Tribunalului Suprem și numirea procurorului general al R.P.R., audierea ministrului Afacerilor Externe, cu o expunere despre politica externă a R.P.R.[113].

Ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 15 martie 1957 a convocat sesiunea M.A.N. în ziua de 16 martie, menținând ordinea de zi prestabilită, cu excepția ultimului punct. Un colectiv compus din Constantin Pârvulescu, Nicolae Ceaușescu, Dumitru Coliu, Ștefan Voitec și Avram Bunaciu a pregătit propuneri pentru Biroul Politic cu privire la componența Biroului M.A.N., a Prezidiului M.A.N., a comisiilor permanente, a Tribunalului Suprem și procurorului general al R.P.R.[114].

---

[110] *Idem*, dosar nr. 77/1956, f. 6-7.
[111] În alegerile din 3 februarie 1957 au fost aleși 437 deputați.
[112] A doua sesiune a M.A.N. a avut loc în ziua de 27 decembrie 1957, cu următoarea ordine de zi: cifrele de control pentru al doilea plan cincinal, proiectul planului de stat pe anul 1958, proiectului bugetului de stat pe anul 1958. *Idem*, dosar nr. 47/1955, f. 4.
[113] *Idem*, dosar nr.5/1957, f. 2-3.
[114] *Idem*, dosar nr.10/1957, f. 3.

Regulamentul de funcționare a Marii Adunări Naționale a Republicii Populare Române adoptat în aprilie 1957 aducea unele modificări față de cel din iulie 1948[115].

Prevederile regulamentului din 1957 ***Text nou***	***Prevederile regulamentului din 1948*** ***Text vechi***	***Observații***
Art. 1 preciza că Marea Adunare Națională se întrunea în sesiuni ordinare de două ori pe an.	Art. 21 preciza că Marea Adunare Națională se întrunea în sesiune ordinară de cel puțin două ori pe an.	În anul 1950 M.A.N.-ul a fost convocat de 4 ori.
Art. 5 – Președintele de vârstă era asistat de doi deputați aleși de Marea Adunare Națională.	Art. 1 – Președintele de vârstă era asistat de patru dintre deputații cei mai tineri ca secretari.	-
Art. 14 – Biroul Marii Adunări Naționale era alcătuit dintr-un președinte și doi vicepreședinți. Potrivit art. 17, la propunerea președintelui, M.A.N. alegea dintre deputați patru secretari.	Art. 2 – Biroul era compus din președinte, vicepreședinte, patru secretari și patru chestori.	-
Art. 15 preciza atribuțiile Președintelui. El deschidea fiecare ședință a M.A.N., conducea dezbaterile, dădea cuvântul, proceda la punerea la vot, anunța rezultatul votării și închidea ședința. Președintele putea propune M.A.N., în cursul oricăror dezbateri, limitarea timpului discuțiilor, închiderea listei celor care cereau cuvântul sau închiderea dezbaterilor. El putea de asemenea propune suspendarea sau amânarea ședinței, ori amânarea dezbaterii asupra problemei în discuție.	Art. 4 – Președintele conducea dezbaterile și asigura stricta aplicare și respectare a Regulamentului Marii Adunări Naționale.	Atribuțiile președintelui erau lărgite, el devenind un potențial instrument de cenzură, aflat sub controlul P.M.R.
Art. 18 – Stabilea comisiile permanente ale M.A.N. Comisia economico-financiară, 29 membri. Comisia pentru agricultură și silvicultură, 23 membri. Comisia pentru problemele de apărare, 15 membri. Comisia de politică externă, 15 membri. Comisia administrativă, 23 membri. Comisia pentru cultură și învățământ, 21 membri.	Art.9 – Comisiile M.A.N. erau: Comisia economico-financiară, 51 membri. Comisia agrară, 31 membri. Comisia pentru problemele sociale, 35 membri. Comisia pentru problemele culturale, 31 membri. Comisia Afacerilor Străine, 21 membri. Comisia administrației de stat și locale, 31 membri. Comisia pentru problemele apărării naționale, 21	Comisiile M.A.N. erau aceleași, semnalându-se modificări în denumirea lor, de formă și nu de fond. Totuși, acestea aveau în conformitate cu noul regulament caracterul de comisii permanente, funcționând și între sesiuni. Numărul membrilor a scăzut de la 256 la 158, ceea ce se încadra în

[115] Regulamentul de funcționare a Marii Adunări Naționale a suferit până în 1965 și alte modificări, 29 decembrie 1958, 20 martie 1961. – *Buletinul Oficial* al Marii Adunări Naționale, nr. 9 din 26 martie 1961.

Prevederile regulamentului din 1957 *Text nou*	*Prevederile regulamentului din 1948* *Text vechi*	*Observații*
Comisia pentru sănătate, 17 membri. Comisia juridică, 15 membri.	membri. Comisia juridică, 35 membri.	noua politică a P.M.R. de reducere a personalului din aparatul central de partid și de stat.
Art. 46 – Tribunalul Suprem era ales de Marea Adunare Națională la propunerea Prezidiului Marii Adunări Naționale sau a Biroului Marii Adunări Naționale, ori a cel puțin 25 de deputați. Procurorul General al Republicii Populare Române se numea în aceleași condiții.	-	În 1948 nu exista această structură.
Art. 74 – președintele M.A.N. era ajutat în îndeplinirea atribuțiilor sale de secretarul general permanent al Marii Adunări Naționale care îndeplinea și toate lucrările administrative.	-	-

Următoarele alegeri s-au desfășurat în data de 5 martie 1961, iar apoi la 7 martie 1965 (decizie adoptată în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 4 decembrie 1964)[116]. Din martie 1961, alegerile de deputați în M.A.N. au avut loc în aceeași zi cu alegerile pentru deputați ai Sfaturilor Populare. La 5 martie 1961 au fost aleși în Marea Adunare Națională 465 de deputați, cu 28 mai mult decât în februarie 1957[117].

Deputații Marii Adunări Naționale aleși la 5 martie 1961	
Criterii de selectare	**Numărul din totalul de 465**
Profesia de bază	249 – muncitori în producție
	86 - țărani colectiviști
	130 – ingineri, economiști, juriști, profesori și învățători, oameni de știință, artă și cultură
Apartenența politică	375 membri și candidați de partid ai Partidului Muncitoresc Român
	90 "oameni ai muncii fără de partid"
Naționalitate	404 români
	35 maghiari
	9 germani
	17 - evrei, sârbi, ucrainieni
388 bărbați, 77 femei	

Pentru alegerile din 7 martie 1965, Consiliul Central al F.D.P., ales la data de 23 decembrie 1964, avea în componența sa 215 membri (în rândul acestora intrau personalități de seamă ale culturii și științei)[118]. Deținător al puterii absolute, Gheorghe Gheorghiu-Dej, participând la discuțiile despre desemnarea persoanelor

[116] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 75/1964, f. 1.
[117] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 4/1960, f. 151.
[118] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 75/1964, f. 5-13.

din Consiliul Central al F.D.P., prin afirmațiile sale evidenția avantajele sistemului monopartid: "Dacă vă amintiți de unele personalități care au un cerc mai larg asupra căruia au influență este bine să-i avem în consiliu. Noi ne-am pierdut treptat obișnuința de a mai munci pentru a ne asigura influența în diferite cercuri ale societății. De ce? Pentru că nu sunt partide, nu sunt organizații care ar putea să ne dea de furcă și este destul să miști un deget de la propagandă sau de la organizatoric și gata"[119]. Biroul Consiliului Național al F.D.P. îi reunea pe Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ion Gheorghe Maurer, Emil Bodnăraș, Nicolae Ceaușescu, Chivu Stoica, Leonte Răutu, Ștefan Voitec, Martin Isac, Suzana Gâdea, Constantin Mateescu, Petre Enache, Anton Breitenhoffer, Ladislau Banyai, Demostene Botez, Grigore Geamănu[120]. În Comisia Electorală Centrală pentru alegerea deputaților în Marea Adunare Națională intrau:

Președinte - Ilie Murgulescu	***Președintele Academiei Republicii Populare Române***
Vicepreședinte – Constantin Drăgan	Vicepreședinte al Consiliului Central al Sindicatelor
Secretar – Barbu Solomon	Vicepreședinte al Tribunalului Suprem
Membrii Comisiei Electorale Centrale	
Radu Beligan	Artist al poporului
Ion Cozma	Președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al orașului București
Valeria Drafta	Secretară a Consiliului Național al Femeilor
Traian Dudaș	Secretar al Comitetului orășenesc P.M.R. București
Fillip Geltz	Vicepreședinte al CENTROCOOP
Traian Ionașcu	Director al Institutului de cercetări juridice al Academiei R.P.R.
Constantin Luca	Vicepreședinte al U.A.S.R.
Gheorghe Mihoc	Rectorul Universității București
Vasile Oltean	Președintele Uniunii Sindicatelor din Comerț
Gheorghe Stoica	Secretar al C.C. al U.T.M.
Constantin Stătescu	Conferențiar universitar la Facultatea de Științe Juridice, București
Ion Tutoveanu	General de Armată, Adjunct al Ministrului Forțelor Armate
Ludovic Takacs	Profesor universitar
Petre Turcu	Director General al Uzinelor 23 august, București
Ilie Verdeț	Membru al C.C. al P.M.R.
Zaharia Stancu	Scriitor

În desemnarea candidaților pentru alegerile de deputați în Marea Adunare Națională din martie 1965 s-a urmărit respectarea următoarelor criterii impuse de

[119] *Ibidem*, f. 24. Și totuși Partidul-Stat își mobiliza structurile de agitație și propagandă. Alegerile, în fapt pseudoalegerile, erau susținute de un angrenaj bine pus la punct. O parte a acestei strategii o constituia tipărirea materialelor distribuite în campania electorală: afișul F.D.P. – 300.000 exemplare, afiș manifest F.D.P – 50.000 exemplare, broșură F.D.P. – 100.000 exemplare, broșură "Comunicatul Direcției Generale de Statistică" – 50.000 exemplare, broșura "20 de ani de viață liberă" – 50.000 exemplare, 20 lozinci – 2.000.000, fluturași – 2.000.000. Bugetul alocat editării de materiale propagandistice era de 10.000.000 lei, cu 3.600.000 lei mai puțin decât în anul 1961.

[120] *Ibidem*, f. 14.

conducerea de partid[121]. Din cei 465 de deputați, 132 erau deputați centrali, iar 333 deputați locali[122]. După profesia de bază, 240 (51,6%) erau muncitori, 65 (14%) țărani colectiviști, 160 (34,4%) intelectuali (ingineri – 68, economiști – 11, juriști – 16, profesori și învățători – 15, oameni de știință – 24, oameni de artă – 6, scriitori – 6, ziariști – 4, alți intelectuali - 10); după ocupație 245 de deputați lucrau în producție, iar restul în agricultură și în învățământ, știință, cultură și artă. 89 de deputați erau activiști de partid (31 – activiști ai C.C. al P.M.R., 40 activiști ai Comitetelor regionale de partid, 18 – activiști ai comitetelor raionale și orășenești de partid), 12 deputați erau militari și 3 erau reprezentanți ai cultelor religioase. 82,8% erau bărbați, iar 17,2% erau femei. 80,6% dintre deputați erau membri de partid și doar 19,4% nu erau înregimentați politic. În funcție de vârstă, 30,1% aveau până la 35 de ani, 44,1% de la 35-50 de ani, iar peste 55 de ani, 25,8%. Românii predominau reprezentând un procent de 86,1%, urmați de maghiari, germani, evrei, ruși-ucrainieni, sârbi și alții. Semiparlamentul[123] se conturează ca un organism dominat de proletari, dar cu o compoziție îmbunătățită față de perioada de început, dată fiind cooptarea unui număr ridicat de intelectuali.

Biroul Politic al C.C. al P.M.R., în ședința din 16 martie 1965, a stabilit pentru structurile interne ale organului suprem al puterii de stat următoarea componență[124]:

Biroul Marii Adunări Naționale
Ștefan Voitec – președinte al M.A.N.
Ștefan Nicolau – vicepreședinte
Gheorghe Necula – vicepreședinte

Secretari ai M.A.N.
Ion Cârcei
Iuliu Fejes
Petre Turcu
Constantin Dăscălescu

1. Comisia pentru Cultură și Învățământ (27 membri)

Ilie Murgulescu - președinte, Academician, președinte al Academiei Române, deputat în regiunea Oltenia

[121] *Idem*, dosar nr. 56/1964, f. 8-13.
[122] Dintr-un tabel statistic aflăm repartizarea deputaților centrali și locali pe regiuni: oraș București – 34 (12 centrali, 22 locali), Argeș - 29 (8 centrali, 21 locali), Bacău – 27 (7 centrali, 20 locali), Banat – 31 (9 centrali, 22 locali), Brașov – 26 (7 centrali, 19 locali), București – 42 (14 centrali, 28 locali), Cluj – 30 (8 centrali, 22 locali), Crișana – 22 (5 centrali, 17 locali), Dobrogea – 16 (3 centrali, 13 locali), Galați – 27 (7 centrali, 20 locali), Hunedoara – 16 (4 centrali, 12 locali), Iași – 26 (7 centrali, 19 locali), Maramureș - 19 (5 centrali, 14 locali), Mureș Aut. Maghiară – 20 (6 centrali, 14 locali), Oltenia – 39 (12 centrali, 27 locali), Ploiești – 36 (11 centrali, 25 locali), Suceava – 25 (7 centrali, 18 locali). – *Ibidem*, f. 28.
[123] Pe ordinea de zi a celei de-a doua sesiuni a M.A.N. din 20-21 august 1965 erau trecute: proiectul Constituției R.S.R., componența guvernului R.S.R., ratificarea decretelor emise de Consiliul de Stat în perioda martie –august 1965. – *Idem*, dosar nr. 103/1965, f. 2.
[124] *Idem*, dosar nr. 25/1965, f. 29-43.

Paul Niculescu-Mizil – vicepreședinte, profesor universitar, șef de secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Galați

Ștefan Bârlea – secretar, prședinte al U.A.S.R., deputat în regiunea Banat

Membri:

Constantin Antoniu – actor, rector al Institutului de Teatru și Cinematografie București, deputat în orașul București

Ladislau Banyai – profesor univesitar, deputat în orașul București

Demostene Botez – scriitor, președinte al Uniunii Scriitorilor din R.P.R., deputat în orașul București

Maria Ciocan – sceretara Consiliului Național al Femeilor și redactor șef al revistei "Săteanca", deputat în regiunea Maramureș

Andraș Sütö – scriitor, deputat în Regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Virgil Cazacu – prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. – Iași, deputat în regiunea Iași

Eduard Eisenburger – ziarist, redactor șef al ziarului "Volkszeitung", deputat în regiunea Brașov

Gheorghe Mihoc – academician, rector al Universității București, deputat în orașul București

Constantin Dinculescu – rector al Institutului Politehnic București, deputat în orașul București

Ion Jalea – sculptor, academician, președinte al Uniunii Artiștilor Plastici din R.P.R., deputat în orașul București

Ion Brad – scriitor, deputat în orașul București

Radu Beligan – actor, președinte al Consiliului Teatru din C.S.C.A., deputat în regiunea Iași

Teodora Serșun – președinta Uniunii Sindicatului Bunuri de Larg Consum, deputată în regiunea Oltenia

Ion Creangă – rector Universitatea "Al.I. Cuza" din Iași, deputat în regiunea Iași

Petre Drăgoiescu – profesor, deputat în regiunea București

Gabriela Simion – profesoară, Direcția Școlii medii nr. 1 Iași, deputată în regiunea Iași

Gheorghe Arsenescu – profesor, director Școala medie Topoloveni, deputat în regiunea Argeș

Ștefan Peterfi – prorector, Universitatea Cluj, deputat în regiunea Cluj

Ioana Stancoveanu – învățătoare, vicepreședinta Sfatului Popular regional Oltenia, deputată în regiunea Oltenia

Gheorghe Paloș - secretar al Comitetului regional P.M.R. Oltenia, deputat în regiunea Oltenia

Ion Dumitrescu – compozitor, secretar al Uniunii Compozitorilor din R.P.R., deputat în regiunea Oltenia

Ralica Ripan – academician, deputată în regiunea Cluj

Ion Anton – profesor universitar, prorector al Institutului Politehnic Timișoara, deputat în regiunea Banat

Mariana Anton – învățătoare, Școala de 8 ani din comuna Trușești, deputată în regiunea Suceava.

2. Comisia administrativă (23 membri)

Emil Bobu - președinte, președintele Sfatului Popular regional Suceava, deputat în regiunea Suceava

Barbu Solomon – vicepreședinte, jurist, vicepreședinte al Tribunalului Suprem al R.P.R., deputat în regiunea Galați

Mihai Gere – secretar, președintele Sfatului Popular regional Mureș-Autonomă Maghiară, deputat în Regiunea Mureș-Autonomă Maghiară

Membri:

Ion Mărcuș - președintele Sfatului Popular regional Brașov, deputat în regiunea Brașov

Filip Geltz – vicepreședinte al CENTROCOOP, deputat în regiunea Brașov

Clement Rusu – președintele Sfatului Popular regional Cluj, deputat în regiunea Cluj

Gheorghe Stoica – directorul Direcției Sfatului Popular de la Consiliul de Miniștri, deputat în regiunea București

Ion Pintilie – președintele Sfatului Popular raion Bacău, deputat în regiunea Bacău

Iuliu Gal – muncitor, construcții mașini, Timișoara, deputat în regiunea Banat

Nicolae Păduraru – muncitor sondor, Ploiești, deputat în regiunea Ploiești

Vasile Slavenschi – miner, exploatarea minieră Suior, deputat în regiunea Maramureș

Dionisie Bartha – maistru la termocentrala Fântânele, deputat în regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Ioana Dincă - țesătoare la uzina "7 Noiembrie" din București, deputată în orașul București

Teodor Haș - prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. Crișana, deputat în regiunea Crișana

Nicolae Magda – prim-secretar al raionului Caransebeș, deputat în regiunea Banat

Haralambie Alexe – prim-secretar al Comitetului raional Lehliu, deputat în regiunea București

Gheorghe Filip – președintele Sfatului Popular orășenesc Iași, deputat în regiunea Iași

Marin Vasile – vicepreședintele Sfatului Popular regional București, deputat în regiunea București

Viorel Uibaru – președinte al C.A.P. Lenauheim, deputat în regiunea Banat

Nicolae Hudițeanu – președinte C.A.P., comuna Comana, deputat în regiunea Dobrogea

Mircea Anghel – președinte al C.A.P. Grindu, deputat în regiunea București

Simion Bughici – șef de secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Dobrogea

Anica Boaru – muncitoare la fabrica de postav Buhuși, deputată în regiunea Bacău

3. Comisia pentru agricultură și silvicultură (29 membri)

Vasile Mateescu – președinte, președintele Sfatului Popular regional București, deputat în regiunea București

Iosif Banc – vicepreședinte, prim-secretar al regiunii Mureș-Aut. Maghiară, deputat în regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Barbu Popescu – secretar, inginer agronom, președintele Consiliului Agricol din regiunea Dobrogea, deputat în regiunea Dobrogea

Membri:

Ion Mircea Oprean – doctor în științe agricole, profesor universitar la Institutul Agronomic Craiova, deputat în regiunea Oltenia

Ion Pervu – inginer agronom, președintele Consiliului Agricol, regiunea Crișana, deputat în regiunea Crișana

Ion Delcea – mecanic agricol, Dir. S.M.T. Cârcea, regiunea Craiova, deputat în regiunea Oltenia

Constantin Anderca – inginer agronom, președintele Consiliului Agricol regiunea Banat, deputat în regiunea Banat

Emeric Szabo – tehnician agricol, director G.A.S. Valea lui Mihai, raion Harghita, deputat în regiunea Crișana

Virgil Trofin - șef secție C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Cluj

Dumitru Dumitru – turnător, director G.A.S. Pietroiu, raion Fetești, deputat în regiunea București

Gheorghe Tărnăuceanu – maistru zootehnician la G.A.S. Progresul, raion Dorohoi, deputat în regiunea Suceava

Dumitru Lupșa – maistru forestier, director al Direcției regionale Economice forestiere, Maramureș, deputat în regiunea Mureș

Filip Tomulescu – inginer silvic, director al Direcției regionale a Economice Mureș, deputat în regiunea Mureș

Rudolf Palocsay – maistru grădinar, director al Stațiunii experimentale horticole Cluj, deputat în regiunea Cluj

Vasilică Roșianu – inginer pentru exploatări și transporturi forestiere, inginer șef la Dir. Regională Economică Forestieră, Suceava, deputat în regiunea Suceava

Florea Pârcălabu – inginer mecanic, director S.M.T. Ziduri, regiunea Ploiești, deputat în regiunea Ploiești

Maria Oprea – inginer zootehnic la C.A.P. comuna Vulpești, raionul Costești, deputat în regiunea Argeș

Emil Vlaicu – inginer agronom, directorul Stațiunii de cercetări agricole Lovrin, deputat în regiunea Banat

Vasile Udrescu – Mecanic, prim-secretar al comitetului de partid Urziceni, deputat în regiunea București

Ion Năstase – mecanic, director al S.M.T. comuna Cuza Vodă, raion Călărași, deputat în regiunea București

Dumitru Roșca – tehnician agronom, președinte al C.A.P. Cioroiu, raion Caracal, deputat în regiunea Oltenia

Silvia Iosub – inginer agronom, C.A.P. comuna Vlăsânești, raionul Săveni, deputat în regiunea Suceava

Gherghina Cojocaru - țărancă muncitoare, președinte C.A.P. comuna Cuza Vodă, raion Călărași, deputat în regiunea București

Sofia Călin – inginer hortiviticol, C.A.P. Babadag, deputat în regiunea Dobrogea

Iohan Schuster - țăran muncitor, președinte C.A.P. comuna Ațel, raion Mediaș, deputat în regiunea Brașov

Ion Negoiță – tehnician zootehnist, președinte C.A.P. comuna Pechea, deputat în regiunea Galați

Gheorghe Maftei - țăran muncitor, președinte C.A.P. comuna Țibucani, raion Târgu Neamț, deputat în regiunea Bacău

Fătu Socariceanu - țăran muncitor, președinte al C.A.P. din comuna Ianca, raion Făurei, deputat în regiunea Galați

4. Comisia de politică externă (27 membri)

Teodor Marinescu – președinte, ziarist, președintele Comitetului de Radio și Televiziune, deputat în regiunea Bacău

Dumitru Popescu – vicepreședinte, ziarist, redactor șef "Scânteia", deputat în regiunea Banat

Maria Groza – secretară, vicepreședintă C.N.F., deputat în regiunea Hunedoara

Membri:

Teodor Maghiar – președinte C.A.P., comuna Mădăra, deputat în regiunea Crișana

Ion Pas – scriitor, președinte al I.R.R.C.S., deputat în regiunea Ploiești

Justin Moisescu – mitropolit al Moldovei și Sucevei, deputat în regiunea Iași.

Andrei Oțetea – academician, deputat în regiunea București

Geo Bogza – scriitor, deputat în regiunea Suceava

Ion Popescu Puțuri – scriitor, deputat în regiunea Oltenia

Horia Hulubei – academician, directorul Institutului de Fizică Atomică, deputat în orașul București

Dumitru Popa – prim-secretar al comitetului regional P.M.R. Hunedoara, deputat în regiunea Hunedoara

Zaharia Stancu – scriitor, deputat în regiunea București

Gheza Vida – sculptor, deputat în regiunea Mureș

Richard Winter – secretar al C.C. al U.T.M., deputat în regiunea Banat

Remus Răduleț – academician, directorul Institutului Energetic al Academiei Române

Stanciu Stoian – profesor, deputat în regiunea Ploiești

Alexandru Grecu – președintele Uniunii Sindicatelor din Transport, deputat în regiunea Ploiești

Tudor Ionescu – profesor universitar, deputat în orașul București

Tudor Bălătică – maistru, uzina Laromet, deputat în orașul București

Istvan Nagy – scriitor, deputat în regiunea Cluj

Titus Popovici – scriitor, deputat în regiunea Crișana

Gelu Kahu – inginer șef, Șantierul Naval Galați, deputat în regiunea Galați

George Zsoldas – inginer mecanic, S.M.T. Tg. Secuiesc, deputat în regiunea Brașov

Ion Iliescu – șef secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Cluj

Niculae Vereș – prim-secretar al Comitetului orășenesc P.M.R. Târgu Mureș, deputat în regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Dina Cocea – artistă emerită, deputat în regiunea București

Ștefan Voicu – ziarist, deputat în regiunea Argeș

5. Comisia pentru probleme de apărare (15 membri)

Florian Dănălache – președinte, prim-secretar al Comitetului orășenesc P.M.R., deputat în orașul București

General Ion Gheorghe – vicepreședinte, comandantul Armatei a II-a, deputat în regiunea Bacău

Vasile Patilineț – secretar, șef secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Maramureș

Membri:

Petre Duminică – secretar al Comitetului regional P.M.R. Argeș, deputat în regiunea Argeș

General Ion Coman – Comandantul Armatei a III-a, deputat în regiunea Cluj

Maxim Berghianu – prim-vicepreședinte al Comitetului regional P.M.R. Cluj, deputat în regiunea Cluj

General Ion Dincă – secretar al Consiliului Politic Superior al Forțelor Armate, deputat în regiunea Argeș

Aurel Duma – președintele U.C.F.S., deputat în regiunea București

General Dumitru Dămăceanu – general în rezervă, deputat în regiunea București

Aldea Militaru – prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. Brașov, deputat în regiunea Brașov

Petre Enache – prim-secretar al C.C. al U.T.M., deputat în regiunea Iași

Grigore Marteș – contraamiral, deputat în regiunea Dobrogea

General Vasile Alexa – deputat în regiunea Banat

Constantin Nistor – președintele Sfatului Popular regional Iași

Anton Moisescu – președintele C.C. al Crucii Roșii, deputat în regiunea Galați

6. Comisia juridică (19 membri)

Traian Ionașcu – președinte, jurist, deputat în regiunea București

Tudor Drăgan – vicepreședinte, jurist, profesor universitar, șef de catedră Facultatea de Științe Juridice, Cluj, deputat în regiunea Cluj

Constantin Stătescu – secretar, jurist, conferențiar universitar, deputat în orașul București

Membri:

Augustin Alexa – procuror, procuratura generală a R.P.R., deputat în regiunea Cluj

Ion Stănescu – prim-secretar Comitetul regional de partid Oltenia, deputat în regiunea Oltenia

Elena Livezeanu – învățătoare, deputată în regiunea București

Cornel Onescu – șef secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Banat

Constantin Paraschivescu-Bălăceanu – jurist, deputat în regiunea Ploiești

Gheorghe Stan – președintele Sfatului Popular, regiunea Ploiești, deputat în regiunea Ploiești

Alexandru Voitinovici – președintele Tribunalului Suprem, deputat în regiunea Suceava

Mircea Rebreanu – jurist, deputat în orașul București

Ștefan Boboș – președintele Sfatului Popular regional Bacău, deputat în regiunea Bacău

Ludovic Csupor – secretar C.C.S., deputat în regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Mihail Ghelmegeanu – jurist, deputat în regiunea Oltenia

Eleonora Nilca – inginer, vicepreședintă a Sfatului Popular regional Brașov, deputat în regiunea Brașov

Ene Țurcanu – prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. Suceava, deputat în regiunea Suceava

Andrei Cervencovici – secretar al Comitetului regional de partid Hunedoara, deputat în regiunea Hunedoara

Elena Grigoriu – președinta Comitetului Regional al Femeilor București, deputat în regiunea București

Mihai Ubornyi – prim-secretar al Comitetului raional de partid Sf. Gheorghe, deputat în regiunea Brașov

7. Comisia economico-financiară (29 membri)

Manea Mănescu – președinte, șef Secție la C.C. al P.M.R., deputat în regiunea Ploiești

Constantin Scarlat – vicepreședinte, prim-secretar al regiunii P.M.R. Galați, deputat în regiunea Galați

Ion Cristoloveanu – secretar, director Banca de Investiții București, deputat în orașul București

Membri:

Martin Isac – președinte C.C.S., deputat în regiunea Galați

Gheorghe Roșu – prim-secretar reg. P.M.R., Bacău, deputat în regiunea Bacău

Traian Gârbă – președintele Sf. Pop. Regional Crișana, deputat în regiunea Crișana

Matei Ghigiu – vicepreședinte al Sfatului Popular regional Argeș, deputat în regiunea Argeș

Niculaie Petre – președintele Sf. Pop. Orășenesc Constanța, deputat în regiunea Constanța

Ștefan Tripșa – maistru oțelar, deputat în regiunea Hunedoara

Gheorghe Vasilichi – președinte U.C.C.O.M., deputat în regiunea Oltenia

Dumitru Necșoiu – inginer mecanic, prim-secretar raion „23 august”, deputat în orașul București

Cornel Mihulecea – inginer, director Automatica, deputat în orașul București

Gheorghe Lăpădean – inginer mecanic, președintele Sfatului Popular orășenesc Cluj, deputat în regiunea Cluj

Ilie Câșu – inginer, director trustul regional foraj-extracție Ploiești, deputat în regiunea Ploiești

Gheorghe Caramfil – director al Uzinii de Fire și Fibre Sintetice Săvinești, deputat în regiunea Bacău

Tănase Zaharescu – inginer chimist, director combinat Făgăraș, deputat în regiunea Brașov

Nicolae Mănescu – inginer constructor, Director al hidrocentralei Porțile de Fier, deputat în regiunea Oltenia

Ludovic Fazekaș – prim-secretar al Comitetului orășenesc al P.M.R.-Oradea, deputat în regiunea Crișana

Petre Mocanu – economist, director al Băncii de Stat-Iași, deputat în regiunea Iași

Nicolae Dogariu – director al G.A.S. – Gearmata, deputat în regiunea Banat

Wilhelm Lutsch – Inginer la Uzinele Mecanice Sibiu, deputat în regiunea Banat

Gheorghe Ungurașu – secretar Comitetul regional P.M.R. Bacău, deputat în regiunea Bacău

Maria Manolescu – secretară C.N.F., deputată în regiunea Banat

Dumitru Bejan – secretar C.C.S., deputat în regiunea Bacău

Nicolae Agachi – director C.S.H., deputat în regiunea Hunedoara

Ion Bordaș – secretar Comitetul regional P.M.R. Brașov, deputat în regiunea Brașov

Ladislau Braniș – secretar Comitetul regional P.M.R. Mureș-Aut. Maghiară, deputat în regiunea Mureș Aut.-Maghiară

Emil Oniga – director la "Tractorul" Brașov, deputat în regiunea Brașov

Eugenia Iordache – muncitoare textilistă Iași, deputat în regiunea Iași

8. Comisia pentru sănătate, prevederi și asigurări sociale (25 membri)

Ștefan Milcu – președinte, academician, deputat în regiunea Bacău

Ludovic Csögör – vicepreședinte, rector I.M.F. Tg. Mureș, deputat în regiunea Mureș-Aut. Maghiară

Ion Cotoț – secretar, secretar C.C.S., deputat în regiunea Suceava

Membri:

Aurel Moga – rector I.M.F. Cluj, deputat în regiunea Cluj

Nicolae Gh. Lupu – academician, deputat în orașul București

Ion Popa D. Pop – prorector I.M.F. Tg. Mureș, deputat în regiunea Mureș Aut. Maghiară

Veronica Ardeleanu – inginer, director Fabrica Antibiotice Iași, deputat în regiunea Iași

Nicolaie Dragu – lăcătuș Uzina "Steagu Roșu", deputat în regiunea Brașov

Aurel Cristea – miner Valea Jiului, deputat în regiunea Hunedoara

Constantin Cojocaru – maistru sondor, deputat în regiunea Oltenia

Nicolae Lazăr – operator chimist, combinatul chimic Borzești, deputat în regiunea Bacău

Marin Manolache – inginer constructor, trustul de construcții Galați, deputat în regiunea Galați

Maria Marin – textilistă, întreprinderea "11 iunie", Pitești, deputat în regiunea Argeș

Anghelache Moșescu – mecanic locomotivă – Depou Ploiești, deputat în regiunea Ploiești

Aurelia Dănilă – vicepreședinta Comitetului regional de Femei Cluj, deputat în regiunea Cluj

Nicolae Doggendorf – director S.M.T. Ortișoara, deputat în regiunea Banat

Eugen Nemeș - președinte C.A.P., comuna Acățari, deputat în regiunea Mureș - Aut. Maghiară

Gheorghe Goina – președinte C.A.P., comuna Sântana, deputat în regiunea Crișana

Lina Ciobanu – prim-secretar al Comitetului raional de partid 1 mai București, deputată în orașul București

Petre Ionescu – președintele Sfatului Popular regional Dobrogea, deputat în regiunea Dobrogea

Iosif Uglar – prim-secretar al Comitetului reg. P.M.R. – Maramureș, deputat în regiunea Maramureș

Nicolae Ungureanu – prim-secretar reg. U.T.M., Oltenia, deputat în regiunea Oltenia

Ion Siminiceanu – vicepreședinte Sf. Pop. Regional Suceava, deputat în regiunea Suceava

Dumitru Dejeu – președintele Sf. Pop. Reg. Hunedoara, deputat în regiunea Hunedoara

Dumitru Turcuș – secretar al Comitetului regional P.M.R. Crișana, deputat în regiunea Crișana.

Rolul acestor comisii a fost acela de a crea aparența democrației în interiorul sistemului socialist totalitar. Cea mai politizată structură era Comisia pentru probleme de apărare, ea incluzând cel mai mare număr de activiști de partid. Alături de specialiși se remarcă prezența în rândul membrilor comisiilor a conducătorilor organelor locale al puterii de stat într-un număr destul de ridicat. Intelectualii erau reprezentați de nume sonore ale științei și culturii românești în comisiile de cultură și învățământ și de politică externă. Numărul deputaților recrutați în aceste organe de lucru ale M.A.N. a crescut comparativ cu anul 1957 ajungând la 194, față de 158.

Constituția adoptată în 1965 a adus modificări semnificative în ceea ce privește atribuțiile M.A.N. (Titlul III, deși mai mult de formă decât de fond). Marea Adunare

Națională reprezenta în continuare "organul suprem al puterii de stat, unicul organ legiuitor al R.S.R." (art. 42)[125].

În conformitate cu art. 43, M.A.N. avea o serie de prerogative noi[126]: reglementa sistemul electoral; reglementa organizarea judecătorească și a Procuraturii; stabilea normele de organizare și funcționare a Sfaturilor Populare; stabilea organizarea administrativă a teritoriului; ratifica și denunța tratatele internaționale care implicau modificarea legilor; alegea și revoca Consiliul de Stat; asigura organizarea Consiliului de Miniștri, revocarea sa; alegea și revoca Tribunalul Suprem și procurorul general; era singura care hotăra în privința constituționalității legilor; controla activitatea Tribunalului Suprem; stabilea linia generală a politicii externe; proclama starea de necesitate în unele localități sau pe întreg teritoriul țării și starea de război.

Durata legislaturii nu se modifica (art. 45).

Legea nr. 1 din 25 martie 1961[127] a introdus o nouă instituție, Consiliul de Stat al R.P.R, care înlocuia Prezidiul M.A.N. Ca urmare, în constituția socialistă, Consiliul de Stat[128] apare ca: "organul suprem al puterii de stat, cu activitate permanentă, subordonat M.A.N. (art. 62)."Atribuțiile sale principale au fost în parte preluate de la Prezidiul M.A.N., noutatea constând în prerogativele exercitate de acesta în intervalul dintre sesiunile M.A.N. (art. 64)[129]: stabilea, fără a putea să modifice Constituția, norme cu putere de lege; numea și revoca pe președintele Tribunalului Suprem și procurorul general; controla activitatea Consiliului de Miniștri, a ministerelor și a celorlalte organe centrale ale administrației de stat, precum și activitatea Procuraturii; controla hotărârile Sfaturilor Populare; revoca pe comandantul suprem al forțelor armate.

De semnalat este faptul că prin punctul 2 al art. 64 era limitată competența dată Consiliului de Stat de a stabili "norme cu putere de lege" în perioada dintre sesiunile M.A.N., ceea ce a dus la guvernarea țării prin decrete. Astfel, se anula prevederea art. 42 conform căreia M.A.N. era "unicul organ legiuitor al R.S.R.", activitatea ei reducându-se de cele mai multe ori la confirmarea unui pachet de decrete pe care le vota în bloc, fiindu-i supuse spre dezbatere de Consiliul de Stat[130]. Această modificare, însoțită de legea nr. 1 din 28 martie 1974, a favorizat concentrarea puterii în mâini din ce în ce mai puține.

---

[125] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 21 august 1965.

[126] *Ibidem.*

[127] Modificarea Constituției R.P.R. s-a discutat în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din ziua de 8 martie 1961. Aceeași ședință a stabilit și ordinea de zi a sesiunii M.A.N. din martie 1961: modificarea legii fundamentale, alegerea Consiliului de Stat al R.P.R., formarea guvernului R.P.R., legea pentru constituirea consiliilor economice ale Sfaturilor Populare regionale, alegerea comisiei pentru elaborarea noii Constituții a R.P.R., ratificarea decretelor emise de Prezidiul Marii Adunări Naționale. – A.N.I.C. – *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 11/1961, f. 2.

[128] În componența Consiliului de Stat intrau: Gheorghe Gheorghiu-Dej-președinte, Ion Gheorghe Maurer, Ștefan Voitec, Avram Bunaciu-vicepreședinți, Anton Breitenhoffer, Ion Creangă, Constantin Daicoviciu, Dumitru Diaconescu, Grigore Geamănu, Martin Isac, Atanase Joja, Mihai Ralea, Maria Rosetti, Roman Moldovan, Ludovic Takacs, Iacob Teclu, Vasile Vâlcu – membri. – *Ibidem*, f. 32.

[129] *Buletinul Oficial*, nr. 1 din 21 august 1965.

[130] Eleodor Focșeneanu, *op. cit.,* p. 123.

Organele puterii de stat erau reprezentate și de organele administrației de stat: Consiliul de Miniștri și ministerele. Titlul V din Constituția R.P.R. apărută la 13 aprilie 1948 debuta cu art. 66, în care era prezentată puterea executivă: "Organul suprem executiv și administrativ al R.P.R este guvernul." Dacă funcția legislativă aparținea M.A.N., cea executivă era atribuită Consiliului de Miniștri, compus din: președintele Consiliului de Miniștri, din unul sau mai mulți vice-președinți și din miniștri[131].

Puterea executivă era în realitate singura putere reală în stat, întrucât liderii comuniști se identificau cu membrii guvernului. Un alt aspect interesant este și faptul că puterea executivă, ignorând puterea legislativă, emitea și decrete secrete, atunci când conținutul lor părea prea antidemocratic pentru a fi dat publicității. A fost cazul decretului nr. 111/1951 privind reglementarea situației bunurilor de orice fel supuse confiscării, confiscate, fără moștenitori sau fără stăpân, precum și a unor bunuri care nu mai folosesc instituțiilor bugetare, decret comunicat numai autorităților care trebuiau să-l aplice. Acest decret confisca în fapt bunurile părăsite mai mult de un an de către titularii dreptului de proprietate, necunoscuți sau absenți (era și cazul celor închiși din diverse motive, inclusiv politice)[132].

II.B.2. Consiliul de Miniștri

"Trebuie să se creeze la Consiliul de Miniștri un aparat. *De unde înainte miniștrii lucrau independent, acum toate problemele ministerelor s-au concentrat la partid, aici se fac legile*. Unele din ele, cele mai importante trebuie să vie la partid, dar nu este just să angajăm întreg Biroul Politic și Secretariatul în probleme care-l îndepărtează de probleme de conducere. Guvernul apare ca un apendice, în guvern nu se discută legi. Ca să dăm autoritate, ședințele Consiliului de Miniștri, trebuie să țină ședințe, să nu preluăm noi problemele guvernului. Partidul trebuie să conducă guvernul și să-i dea linia"[133]. Declarația îi aparține lui Dej, și ea și-a menținut valabilitatea, în sensul subordonării acestei structuri politice de stat Partidului Muncitoresc Român în toată perioada 1948-1965.

Prerogativele Consiliului de Miniștri, organul administrației de stat, au fost precizate de textele legilor fundamentale din 13 aprilie 1948, 27 septembrie 1952 și 21 august 1965. Modificările care au survenit în organizarea și funcționarea acestei structuri a puterii de stat s-au concretizat într-o serie de acte legislative pe care le vom detalia în cuprinsul acestui subcapitol.

În interiorul unui regim al Partidului-Stat se va constata dirijarea activității organului suprem executiv și administrativ de către principalul for decizional al vieții de partid, respectiv Partidul Muncitoresc Român. Stenogramele ședințelor Biroului Politic, Secretariatului C.C. al P.M.R.. vor evidenția implicarea factorului politic în activitatea Consiliului de Miniștri. Este semnificativ să precizăm faptul că la nivel de

---

[131] *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

[132] Eleodor Focșeneanu, *op. cit.*, p. 134.

[133] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 3/1949, f. 9.

conducere, guvernul era coordonat de aceleași persoane care se aflau în fruntea Partidului Muncitoresc Român.

Primele referiri la Consiliul de Miniștri s-au făcut odată cu adoptarea constituției R.P.R. În conformitate cu prevederile constituționale (art. 66-74): Guvernul este organul suprem executiv și administrativ al R.P.R., în componența acestuia intrând: Președintele Consiliului de Miniștri (Primul Ministru), unul sau mai mulți vicepreședinți și miniștri. Ministerele și atribuțiile lor se stabileau de către Marea Adunare Națională. Prezidiul Marii Adunări Naționale putea numi la propunerea Consiliului de Miniștri, miniștri adjuncți la orice ministere. Guvernul era responsabil de activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar în perioada dintre sesiuni în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale. Miniștrii puteau fi desemnați din rândul deputaților sau dintre persoanele nemembre ale Marii Adunări Naționale. Membrii guvernului depuneau jurământul în fața Prezidiului Marii Adunări Naționale.

Atribuțiile Consiliului de Miniștri constau în: coordona și dădea directive generale ministerelor de resort, dirija și planifica economia națională, realiza bugetul statului, asigura ordinea publică și securitatea statului; conducea politica generală a statului în domeniul relațiilor internaționale; orgarniza și înzestra forțele armate; pentru anumite domenii de activitate, gurvernul putea organiza și conduce servicii speciale de orice fel, care depindeau direct de Consiliul de Miniștri; Consiliul de Miniștri putea anula deciziile ministeriale neconforme cu Constituția sau cu legile; deciziile Consiliului de Miniștri erau obligatorii pe întreg teritoriul R.P.R.

Pe parcursul celor 18 ani s-au succedat la conducerea țării 8 guverne. Primul guvern, constituit la 13 aprilie 1948 avea următoarea componență[134]:

Președinte: Dr. Petru Groza[135].

---

[134] Articolul 78 al Constituției sovietice din 1936 preciza cele 24 de ministere din componența Consiliului de Miniștri al Uniunii Sovietice, dintre care cele mai importante erau: Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul de Război, Ministerul Învățământului Superior, Ministerul Controlului de Stat, Ministerul Securității Statului, Ministerul Sănătății Publice, Ministerul Afacerilor Străine, Ministerul Cinematografiei, Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Silviculturii, Ministerul Industriei Cărbunelui, Ministerul Hârtiei și al Prelucrării Lemnului, Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Industriei Materialelor de Construcții, Ministerul Industriei Peștelui, Ministerul Agriculturii, Ministerul Fermelor de Stat, Ministerul Comerțului, Ministerul de Finanțe, Ministerul Creșterii Bumbacului, Ministerul Justiției. Structura guvernamentală a U.R.S.S. nu a fost chiar de la început aplicată, însă după adoptarea constituției din 1952, expresia deplinei stalinizări a R.P.R., autoritățile române au pus în aplicare modelul sovietic. – Henry M. Christman, *Communism in action*, 1969, p. 108.

[135] Invitat în ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 10 iunie 1948, Dr. Petru Groza declara: "...prezența mea aici simbolizează această alianță, asupra căreia s-a accentuat aici, a alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, strânsă în Frontul Plugarilor, alianță care se cristalizează tot mai mult în sensul alianței sub conducerea Partidului Muncitoresc Român, a proletariatului, a avangardei sale și pe linia de concepție a colaborării marxist-leninistă, Frontul Plugarilor a recunoscut alianța în acest sens încă din 1933, adică colaborarea după concepția marxist-leninistă. Sunt fericit că în aceste noi realizări revoluționare *nu este vorba de desființarea proprietății*, adică a pământului lucrat de această plugărime, și că nu numai că nu împiedică programul de muncă a partidului ci duce la intensificarea producției. De asemenea, constat cu satisfacție că aceste realizări vor fi în folosul plugărimii, care va primi mărfuri mai bune, mai multe, ferite de supraîncărcarea prețurilor de către mari industriași". Bucuria primului-

Vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri şi Preşedinte al Consiliului Superior Economic, Preşedintele Comisiei pentru Redresare Economică şi Stabilizare Monetară: Gheorghe Gheorghiu-Dej
Vicepreşedinte: Traian Săvulescu
Vicepreşedinte: Ştefan Voitec
Ministrul Afacerilor Interne: Teohari Georgescu
Ministrul Afacerilor Externe: Ana Pauker
Ministrul Finanţelor: Vasile Luca
Ministrul Justiţiei: Avram Bunaciu
Ministrul Învăţământului Public: Gheorghe Vasilichi
Ministrul Artelor şi Informaţiilor: Octav Livezeanu
Ministrul Cultelor: Stanciu Stoian
Ministrul Apărării Naţionale: Emil Bodnăraş
Ministrul Agriculturii: Vasile Vaida
Ministrul Comunicaţiilor: Nicolae Profiri
Ministrul Lucrărilor Publice: Theodor Iordăchescu
Ministrul Sănătăţii: Florica Bagdasar
Ministrul Muncii şi Prevederilor Sociale: Lothar Rădăceanu
Ministrul Silviculturii: Ion Vinţe
Ministrul Minelor şi Petrolului: Miron Constantinescu
Ministrul Industriei: Chivu Stoica
Ministrul Comerţului: Bucur Şchiopu
Ministrul Comerţului Exterior: Alexandru Bârlădeanu
Preşedintele Comitetului de Stat pentru Aprovizionare:
Dumitru Petrescu

Miniştrii aveau drept de decizie în toate chestiunile care intrau în competenţa ministerelor, pe baza prevederilor Constituţiei R.P.R., a legilor de organizare a ministerelor şi a oricăror altor legi, decrete şi decizii normative. În absenţa ministrului, atribuţiile sale erau exercitate de ministrul-adjunct, locţiitor al ministrului. Miniştrii-adjuncţi aveau atribuţii care le erau delegate de miniştri pe bază de decizii. Consilierii ministeriali se ocupau de probleme generale şi de principiu, organizatorice şi tehnice, date în cercetarea lor de ministru. Din însărcinarea ministrului sau a miniştrilor adjuncţi în limita competenţei acestora, consilierii ministeriali puteau reprezenta ministerul respectiv. În caz de necesitate miniştrii puteau încredinţa consilierilor ministeriali conducerea unui grup de direcţii sau servicii. Consiliile ministerelor erau organele consultative ale miniştrilor pentru proiecte de legi şi decizii şi pentru problemele generale în legătură cu organizarea şi funcţionarea ministerului respectiv, ridicarea productivităţii muncii şi a disciplinei în muncă. Consiliul ministerului se convoca cel puţin o dată pe lună. Directorii aveau în cadrul atribuţiilor stabilite pentru direcţiile pe care le conduceau, drepturile fixate de ministru prin decizii. Directorii

ministru nu a durat foarte mult, campania de colectivizare declanşându-se la nici un an de la aceste afirmaţii.

puteau delega parte din atribuțiile lor directorilor adjuncți și șefilor de serviciu, cu excepția celor de angajare a cheltuielilor bugetare. Corespondența ministerelor, adresată organelor centrale ale puterii de stat și forurilor superioare [evident de partid], erau semnate de ministru sau miniștrii-adjuncți competenți. Restul corespondenței se semna de directorii serviciilor de execuție. Ordinile circulare și instrucțiunile cu caracter general, pentru aplicare legilor și deciziilor ce intrau în atribuțiile ministerelor se semnau de ministru sau ministrul-adjunct competent. Corespondența secretă și confidențială se rezolva exclusiv prin biroul special din cadrul Secretariatului ministerului[136].

În perioada supusă analizei se remarcă o preocupare a liderilor P.M.R. pentru îmbunătățirea muncii Consiliului de Miniștri, concretizată prin discuțiile purtate în interiorul structurilor centrale de partid. Într-o prima etapă, pe care am putea-o încadra între anii 1948-1957, se remarcă o concentrare a atenției pe problemele de formă și nu de fond. Astfel, deciziile referitoare la Consiliul de Miniștri au adus modificări în structura sa organizatorică și în componența nominală: unele ministere s-au desființat, altele s-au divizat, s-au înființat altele noi, au fost demiși și numiți în funcție o serie de miniștri. Un alt element urmărit de conducerea comunistă a fost cel al schimbării compoziției aparatului de stat.

La punctul 1 pe ordinea de zi a ședinței Secretariatului C.C. al P.M.R. din 27 septembrie 1948, ministrul Comerțului, Bucur Șchiopu, a solicitat organului executiv al partidului să aprobe scindarea ministerului pe care îl coordona în Ministerul Comerțului Exterior și Ministerul Comerțului și Alimentației. Cerința ministrului se justifica prin gravele deficiențe semnalate în funcționarea acestei structuri. Existau probleme mai ales în domeniul aprovizionării: "suntem la discreția țăranilor care pun o serie de sarcini și de condițiuni". Statul trebuia "să producă direct, organizând grădini de zarzavat, crescătorii de animale și păsări. Trebuie să avem un stoc de asigurare în caz că metodele de colectare de la producătorii particulari nu ne dau cantitățile necesare". Doi lideri importanți ai Partidului-Stat au susținut propunerea ministrului, respectiv Ana Pauker și Gheorghe Gheorghiu-Dej. Acordul favorabil obținut din partea P.M.R.-ului a determinat divizarea ministerului Comerțului[137].

O preocupare constantă a Partidului-Stat în primii ani de la preluarea puterii politice a constat în schimbarea componenței aparatului de stat care deservea ministerele. În ședința Sectorului Ministere a P.M.R. din 10 decembrie 1948, membrii acestei structuri au analizat compoziția cadrelor din organele administrației centrale

[136] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 105/1948, f. 2-3.
[137] *Idem*, dosar nr. 35/1948. În administrația de stat s-a semnalat o infuzie de elemente proletare.

de stat[138] și modul în care organizațiile de bază din ministere participau la luarea deciziilor administrative[139]:

Ministerul Justiției – raportor Rona	***Ministerul Comerțului – raportor Enache***	***Concluzii***
Au fost înființate trei școli juridice "în care se cresc judecătorii de mâine".	"De când am venit la ministerul Comerţului, partidul ne indică să urmărim munca administrativă. Dar cum să facem treaba aceasta? Câtă vreme munceam în fabrică, acolo știam că intra o comandă, mergea la comisiunea de producție, se cunoșteau muncile acolo, cam câte zile de lucru trebuiesc pentru a o efectua, apoi se țineau ședințe cu secțiile noastre și de acolo începea să se lucreze, pe baza timpului stabilit. Dar în ministere cum să facem treaba aceasta? Cum să faci controlul?".	Organizațiile de partid din ministere aveau obligația de a îmbunătăți munca administrativă. Anul 1949 era foarte dificil dată fiind derularea primului plan economic de stat.
De asemenea "știți că înainte erau 2800 de magistrați din aceia cu haină veche, cu un legalism birocratic în ei, care judecau după legile vechi. Ei au fost îndepărataţi: de la 1 martie 1948 au îndepărtați 700 magistrați".	Raportorul semnala că doar 300 din cei 1100 de salariați erau membri de partid (27,27%).	Personalul din ministere trebuia redus, prin trecerea salariaţilor în producție. Partidul trebuia să controleze și să realizeze "schimbarea conținutului de clasă al aparatului de stat".
Ministerul Justiției era perceput ca "un minister cu niște oameni fără nici un fel de activitate".	Cooperarea dintre "munca administrativă și munca politică" era posibilă. Exemplul oferit îl viza pe Alexandru Bârlădeanu, venit "de la Industrie, care a aplicat metodele Partidului, metode comuniste, bolșevice". "De câte ori era nevoie să se ia o hotărâre în problemele mari, de organizare a departamentului, tov. ministru Bârlădeanu nu lua hotărârea până nu chema pe secretarul de organizație cu care se consulta".	

[138] "Tovarășii muncitori trebuie să simtă căldura Partidului. Noi știm, *când Partidul a luat hotărârea să întărească aparatul de stat cu muncitori din uzine,* a fost foarte greu ca să iei un muncitor de la strung, de la raboteuză, și să-i spui – Tovarășe, lasă raboteuza, lasă strungul, treci la minister și te-apucă de muncă pentru partid!". Chiar în acest mod s-au petrecut lucrurile în realitate. - *Idem*, dosar nr. 158/1948, f. 21.

[139] *Ibidem*, f. 8, 10, 14, 73, 74.

Sectorul Ministere al Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. contabiliza în același an calitatea politică a miniștrilor adjuncți, secretarilor generali, directorilor generali, directorilor și consilierilor superiori din ministerul Agriculturii, Asigurărilor Sociale, Comunicațiilor, Cooperației, Controlul Economic, ministerul Comerțului, Cultelor, de Externe, de Finanțe, Industriei, Învățământului Public, Justiției, Lucrărilor Publice, Minelor și Petrolului, Muncii, Sănătății, Silviculturii, Președinția Consiliului de Miniștri, Statistica, Departamentul Livrărilor, etc. Dintr-un total de 439 de cadre investigate, 300 dintre acestea erau membri de partid, adică un procent de 68,33%[140]. Partidul-Stat beneficia astfel la nivel de conducere a ministerelor de o situație favorabilă. Nu același lucru se poate spune atunci când analizăm apartenența politică a tuturor salariaților unui organ al administrației centrale de stat. Astfel, Ministerul Comunicațiilor avea în 1948 1.231 de salariați dintre care doar 444 erau membri de partid, ceea ce reprezintă un procent de 36,09%. Nici compoziția socială nu era încurajatoare, din cei 444 de membri de partid, doar 45 aveau origine proletară (10,13%), 324 erau funcționari (72,97%), iar 75 intelectuali[141].

Într-un material sintetizator din 1949, Direcția Organizatorică analiza compoziția aparatului de stat, care înregistra modificări importante prin introducerea "a peste 200.000 de elemente provenite din câmpul muncii/muncitori, țărani, funcționari, care reprezentau 40% din totalul salariaților existenți în aparatul de stat"[142]. În unele ministere predominau salariații vechiului sistem, ministerul Comerțului și Alimentației, Energiei, Minelor și Petrolului, Construcțiilor. Cel mai redus număr de salariați încadrați după 23 august se regăsea la ministerul Finanțelor, probabil pentru că în acest domeniu prezența unor profesioniști era indispensabilă. La polul opus se aflau Ministerul de Externe și Direcția Generală a Securității Poporului (recent înființată, august 1948), în a căror componență prezența "cadrelor noi" aproape atingea procentul de 100%. Prin redirecționarea politicii externe spre U.R.S.S., prin instaurarerea unui regim coercitiv, bazat pe teroare, noua conducere comunistă avea nevoie de cadre fidele. Aceste trei exemple constituiau excepții de la regulă. În general, în ministere și unitățile lor exterioare procentul membrilor de partid se situa undeva între 35-45%, situația fiind diferită în cazul membrilor de partid aflați în funcții de conducere, în favoarea Partidului-Stat, în sensul că se înregistra o prezență mai mare a acestora, între 50-70%. Compoziția socială era deficitară, elementul proletar fiind slab reprezentat.

[140] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 96/1948, f. 1-10.
[141] *Ibidem*, f. 11.
[142] *Idem*, dosar nr. 47/1949, f. 2-19.

Organele de stat	*Compoziția salariaților*
Ministerul Industriei și Centralele Industriale	Numărul total al salariaților: 5.937 salariați, din care 1.389 (23,39%) încadrați după 23 august Membri de partid: 2.063 (37,74%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: 466 din 849, adică 54,88% Compoziția socială (minister): 27,9% din totalul salariaților – muncitori; 69,2% - funcționari și intelectuali
Ministerul Comunicațiilor și unitățile exterioare	Numărul total al salariaților: 11.584 salariați, din care 1.442 (12,48%) încadrați după 23 august Membri de partid: 4.818 (41,59%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: 52,8% (rezulta că din 2 salariați aduși în câmpul muncii, unul dintre ei a fost plasat în funcții de conducere)
	Compoziția socială: 2.331 (19,9%) din totalul salariaților – muncitori; 76,5% - funcționari și intelectuali
Ministerul Agriculturii și unitățile exterioare (Gospodăriile de Stat, S.M.T.-urile)	Numărul total al salariaților: 65.600 salariați, din care 54.685 (83,3%) încadrați după 23 august. Din cei 2.889 salariați ai Ministerului, 1.188 salariați (41%) au fost angajați după 23 august. Membri de partid: 9.714 (14,8%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: din totalul de 10.412 cadre de conducere, 4.689 sunt membri de partid – 45,03% Compoziția socială: În Minister și instituțiile anexe din București: 699 din totalul de 2.889 (24,2%) – muncitori; 1.159 (40,1%) - funcționari și intelectuali; 1.031 (35,7%) - țărani În provinicie, din 62.711 salariați: 8.167 (13%) – muncitori; 46.996 (74,9%) – țărani; 7.548 (12%) – funcționari și intelectuali.
Ministerul Finaţelor, unitățile exterioare, centrala Băncii de Stat, secțiunile financiare ale Comitetelor Provizorii	Numărul total al salariaților: 30.092 salariați, din care 873 (2,9%) încadrați după 23 august În secțiunile financiare ale Comitetelor Provizorii, din cei 16.649 salariați proveniți de la fostele Administrații Financiare și Percepții, 365 salariați au fost încadrați după 23 august, fiind plasați în "munci de răspundere". Membri de partid: 9.481 (31,5%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: Din totalul de 2.909 cadre de conducere, 1.266 sunt membri de partid – 43,5% Compoziția socială: Din numărul total de salariați ai Ministerului de Finanțe 114 – muncitori și 1.586– funcționari și intelectuali
Ministerul de Externe	Din cei 746 salariați ai Ministerului, 714 (96%)"provin din câmpul muncii", fiind încadrați după 23 august 1944 și doar 32 (4%) de salariați făcuseră parte din vechiul aparat de stat. Membri de partid: 565 (75,74%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: Din totalul de 298 cadre de conducere, 297 sunt membri de partid – 99,7%
	Compoziția socială: 174 (23,33%) – muncitori; 212 (28,42%) – țărani; 351 (47%) – funcționari; 9 (1,25%) – alte categorii
Direcția Generală a Securității Statului	Din cei 4.336 salariați ai Direcției, 4.221 (97,35%) "provin din câmpul muncii", fiind încadrați după 23 august 1944, și doar 115 de salariați au rămas vechiul aparat de stat. Membri de partid: 4.092 (94,3%) Membri de partid aflați în posturi de conducere:

Organele de stat	*Compoziția salariaților*
Direcția Generală a Miliției	Din totalul de 585 cadre de conducere, 576 sunt membri de partid – 98,4%
	Compoziția socială: 2.726 (62,8%) – muncitori; 241 (5,5%) – țărani; 1.197 (27,76%) – funcționari; 172 (3,96 %) – alte categorii Din cei 24.257 salariați ai Direcției, 10.299 (42,5%) au fost încadrați după 23 august 1944. Membri de partid: 12.195 (49,8%) Membri de partid aflați în posturi de conducere: Din totalul de 3.700 cadre de conducere, 599 sunt membri de partid – 16,2%
	Compoziția socială: 3.765 (15,5%) – muncitori; 4.498 (18,5%) – țărani; 15.495 (63,9%) – funcționari (intrau cei proveniți din jandarmerie și din poliție); 499 (2,1 %) – liber profesioniști

În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 8 aprilie 1949, Vasile Luca, în calitatea sa de ministru de Finanțe, a subliniat necesitatea creării unor birouri pe ramuri de activitate pentru eficientizarea muncii guvernamentale. Această propunere se va concretiza printr-o măsură adoptată în anul 1951.

Câteva zile mai târziu, în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 14 aprilie 1949, Gheorghe Gheorghiu-Dej anunța schimbări în componența vicepreședinților Consiliului de Miniștri: Traian Săvulescu și Ștefan Voitec erau înlocuiți cu Vasile Luca și Ana Pauker. Argumentând aceast decizie, Dej afirma că ea a fost necesară pentru "a putea cuprinde munca guvernului și a organiza mai temeinic" și totodată se punea capăt "unei situații anormale deoarece am transformat conducerea partidului nostru într-un organ de făcut legi, că înlocuiam în felul acesta guvernul"[143].

În perioada mai 1948-aprilie 1949, modificările din structura Consiliului de Miniștri au fost dictate de consilierii sovietici. Cooptarea Anei Pauker și a lui Vasile Luca a "pecetluit soarta sovietizării guvernului ca structură și denumiri, iar subordonarea lui față de partid a devenit totală"[144]. Ulterior, "la comanda Partidului s-a produs o succesiune, fapt fără precedent, de reorganizări și restructurări de tot felul a guvernului, a ministerelor, dezvoltată și prin scindarea sau înființarea altora cu menirea de a le apropia și «mai mult de formația pe care o are guvernul Uniunii Sovietice»"[145].

Vicepreședinții Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker și Vasile Luca erau membri de bază ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R., acest organism putând fi caracterizat ca un adevărat "supraguvern", care coordona întreaga viață de stat. La nivel de partid și de stat personajele care activau erau aceleași.

Pe ordinea de zi a ședinței Biroului Politic din 15 martie 1950 s-a aflat propunerea pentru completarea vicepreședinților Consiliului de Miniștri cu încă trei membri. Gheorghe Gheorghiu-Dej motiva această măsură prin: "Creșterea sarcinilor statului, transformările prin care trece țara noastră, necesitatea de a cuprinde noile sectoare

[143] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 35 /1949, f. 6.

[144] Alegerea celor doi membri importanți ai grupului moscovit a presupus destituirea lui Ștefan Voitec și Traian Săvulescu din funcțiile de vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri. – *Idem*, dosar nr. 39/1949, f. 9.

[145] Eugen Denize, Cezar Mâță, *op.cit*., p. 43.

de muncă care au apărut, pe celelalte care au căpătat extindere mai mare, pentru a putea repartiza mai judicios răspunderile și a organiza activitatea Consiliului de Miniștri, care trebuie să recunoaștem de o foarte bună bucată de vreme a fost formală”[146]. Secretarul general al Partidului-Stat recunoștea că deși ar trebui să aibă funcție executivă, guvernul funcționa ca un simplu executant al ordinelor venite pe linei de partid. Emil Bodnăraș aprecia ca pozitivă decizia de creștere a numărului de vicepreședinți: “Cred că această măsură este foarte bună. Ea vine să completeze capacitatea politică a organizării noastre de conducere a Partidului pe linia de guvern, va da guvernului mai multă operativitate în munca sa și cred că și tovii propuși corespund în întregime”.

În închiderea ședinței, Gheorghe Gheorghiu-Dej opina: “Va trebui să organizăm un aparat serios, ca astfel Consiliul de Miniștri să poată acționa ca organ de frunte al Statului. Trebuie într-adevăr să ne apropiem de stilul, de metodele de lucru bolșevice și în materie de conducere a statului, să putem asigura aplicarea în practică a liniei și hotărârilor Partidului nostru”.

Cei trei vicepreședinți erau: Teohari Georgescu - pentru problemele Internelor și alte probleme ale aparatului de stat; Iosif Chișinevschi - pentru problemele Culturii și Științei; Chivu Stoica - pentru Industrie.

În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 21 aprilie 1949 au fost repartizate atribuțiile în cadrul Consiliului de Miniștri[147]: *Gheorghe Gheorghiu-Dej*-Ministerul Industriei, Ministerul Apărării Naționale, Comisia de Stat a Planificării, Comisia de Electrificare; *Ana Pauker*-Ministerul de Externe, Ministerul Agriculturii, Ministerul Comerțului Exterior[148], Ministerul Alimentației și Cooperației; *Vasile Luca*-Ministerul Finanțelor, Ministerul Construcțiilor[149], Ministerul Minelor și Petrolului, Ministerul Cultelor, Comisia de Standardizare; *Teohari Georgescu*-Ministerul Afacerilor Interne Ministerul Comunicațiilor[150], Ministerul Justiției, Ministerul Silviculturii; *Iosif Chișinevschi*-Ministerul Învățământului, Ministerul Artelor și Informațiilor, Crucea Roșie, Academia Română, O.S.; *Lothar Rădăceanu*-Ministerul Muncii și Prevederilor

[146] *Idem*, dosar nr. 18/1950, f. 2, 4.
[147] *Idem*, dosar nr. 42/1949, f. 2.
[148] Alexandru Bârlădeanu, ministrul Comerțului Exterior, a prezentat în ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 10 august 1949 raportul de activitate a instituției pe care o coordona. El a semnalat existența unor probleme în funcționarea ministerului, care impuneau reorganizarea sa. Gheorghe Gheorghiu-Dej a cerut ca reprezentanțele din străinătate să fie conduse de Partid. Cadrele care formau ministerul trebuiau atent selectate: “pentru completarea cadrelor Ministerului Comerțului Exterior propune să fie folosite elemente tinere, cu pricepere în comerț, mai ales olteni, băieți de prăvălie, eventual să se facă o comisie unde să se prezinte asemenea băieți tineri”. - *Idem,* dosar nr. 70/1949, f. 5, 11.
[149] În ședința Biroului Politic din 18 aprilie 1949, s-a prezentat raportul activității Ministerului Construcțiilor. Liderul Partidului-Stat s-a arătat nemulțumit de calitatea materialului solicitând refacerea lui pentru a fi discutat de membrii Biroului Politic. Această practică, în care un organ al administrației centrale prezenta raportul P.M.R.-ului, s-a permanentizat, permițând astfel forurilor de partid să dețină controlul asupra domeniilor de activitate ale ministerelor. – *Idem*, dosar nr. 41/1949, f. 4-8.
[150] Inițial era trecută în subordinea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, însă acesta a refuzat, motivând că: “propun ca ministerul Comunicațiilor să fie trecut la tovarășul Teohari, deoarece acest minister e legat de problema ordinii și a pazei comunicațiilor”. – *Idem*, dosar nr. 42/1949, f. 8.

Sociale, Ministerul Sănătății, Departamentul Naționalităților; *Miron Constantinescu*- Președintele Comisiei de Stat a Planificării.

Deși Marea Adunare Națională avea dreptul de a revoca miniștrii, Partidul, prin structurile sale executive, se substituia organului suprem al puterii de stat și decidea în probleme de remaniere guvernamentală. Astfel, în ședința Secretariatului din 5 septembrie 1949 s-a hotărât reorganizarea Ministerului Construcțiilor. Dej afirma: "La acest minister treaba merge greu. Acest minister lasă impresia că nu conduce ministrul, ci câțiva dintre consilieri, tehnicieni. Nu este organizat. Trebuie pus pe picioare sănătoase. Părerea mea este că tovarășul Iordăchescu nu face față. El singur își dă seama. Trebuie deci să luăm măsuri"[151]. Înlocuitor al fostului social-democrat era propus Constantin Prisnea[152] de la Ministerul Industriei, alături de un "colectiv de 5 persoane bine verificate de partid, care să pună în practică măsurile pe linia guvernului".

În structura organizatorică a Consiliului de Miniștri au intervenit pe perioada mandatului primului guvern (13 aprilie 1948 - 24 ianuarie 1953) mai multe modificări:

La 2 iunie 1952 Gheorghe Gheorghiu-Dej îl înlocuia pe dr. Petru Groza din funcția de președinte al Consiliului de Miniștri.

Din 24 septembrie 1949 în componența Consiliului de Miniștri este introdus Președintele Comitetului Controlului de Stat[153].

Ministerul Apărării Naționale își schimba titulatura, devenind din 6 aprilie 1950 Ministerul Forțelor Armate.

Ministerul Comunicațiilor este divizat la 6 aprilie 1951 în Ministerul Transporturilor și Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor.

Ministerul Lucrărilor Publice era desființat la 24 februarie 1949.

---

[151] *Idem*, dosar nr. 76/1949, f. 6.

[152] Pe motiv că acesta nu era membru al Comitetului Central, Prisnea a fost înlocuit de Al. Sălăjeanu. Stenograma ședinței Biroului Politic din 16 septembrie 1949 consemna numirea acestuia în funcția de ministru al Construcțiilor. *Idem*, dosar nr. 78/1949, f. 3.

[153] Avram Bunaciu a fost primul președinte al Comisiei Controlului de Stat, el corespunzând cerințelor Partidului-Stat: "un om verificat, devotat, [aflat] sub controlul conducerii partidului și guvernului". Înființarea Comisiei Controlului de Partid a fost aprobată de Secretariatul C.C. al P.M.R. pe 5 septembrie 1949. Gheorghe Gheorghiu-Dej caracteriza această structură politică de stat astfel: "[Comisia Controlului de Stat] trebuie să fie operativă, nu trebuie să facă o muncă de birou, ci muncă de teren. Are dreptul să ceară de la ministere, de la orice instituție, persoane .... În unele locuri comisia n-are drept să se bage: în arhivele Ministerului de Externe, Interne, n-are dreptul să ceară informații despre acțiunea de combatere a dușmanului din interior și afară. În toate domeniile unde este vorba de bunuri materiale, de bani, acolo da. Ei sunt puși să apere interesele poporului, interesele clasei muncitoare. Și partea frumoasă este că se bizuie pe sprijinul organizațiilor de mase. Noi am întârziat cu organizarea acestei Comisii și s-a simțit lipsa". – *Idem,* dosar nr. 76/1949, f. 5-6. Opțiunea conducerii de partid pentru Avram Bunaciu era pozitiv comentată de Miron Constantinescu în ședința Biroului Politic din 16 septembrie 1949: "În privința Comisiei Controlului de Stat este foarte bună alegerea. Voiam să amintesc că legea prevede și un vice-președinte, cred că, având în vedere amploarea acestei comisii, va trebui ca tov. Bunaciu să aibe un locțiitor care să se ocupe de o serie de probleme speciale, ca el să se ocupe de problemele mari". - *Idem*, dosar nr. 78/1949, f. 3. Această comisie a funcționat până la data de 8 martie 1961, atunci când Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a hotărât desființarea sa. – *Idem*, dosar nr. 11/1961, f. 4.

La aceeași dată, 24 februarie 1949, era creat Ministerul Construcțiilor, acesta funcționând până la data de 6 aprilie 1951, când este înființat Ministerul Construcțiilor și Materialelor de Construcții.

Ministerul Silviculturii devine la 23 noiembrie 1949, Ministerul Silviculturii și Industriei Lemnului, pentru ca să-și schimbe titulatura din nou la 9 septembrie 1950 în Ministerul Silviculturii și Industriei Hârtiei, iar din 6 aprilie 1951 în Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei.

La 6 aprilie 1951 se înființa Ministerul Gospodăririi Silvice.

Ministerul Minelor și Petrolului era transformat la 6 aprilie 1951 în Ministerul Industriei Petrolului și Industriei Cărbunelui, iar din 26 august este divizat în Ministerul Industriei Petrolului și Gazelor Naturale și Ministerul Industriei Cărbunelui.

Ministerul Industriei suferă unele modificări: la 3 noiembrie 1949 se crea Ministerul Industriei Metalurgice și Industriei Chimice, acesta devenind 1a 6 aprilie 1951 Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice; la 8 decembrie 1949 se înființa Ministerul Industriei Ușoare.

La 26 septembrie 1952, Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice se diviza în: Ministerul Industriei Metalurgice și Ministerul Industriei Chimice.

La 23 noiembrie 1949 se înființa Ministerul Comerțului Interior și Ministerul Industriei Alimentare.

La 9 august 1949 se înființa Ministerul Energiei Electrice, devenit la 6 aprilie 1951 Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice[154].

La 18 februarie 1950 în componența Consiliului de Miniștri intra Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole.

La 14 iulie 1952 se înființa Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat.

La 6 octombrie 1952 se înființa Ministerul Industriei Cărnii, Peștelui și Laptelui.

Un alt element de noutate care a intervenit în structura Consiliului de Miniștri a fost crearea birourilor pe ramuri de activitate, subiect abordat în ședinta guvernului din 8 februarie 1951[155]. Materialul a fost prezentat de dr. Petru Groza, în calitate de președinte al Consiliului de Miniștri. Gh. Gheorghiu-Dej a precizat rolul acestor structuri noi: „Biroul pe ramuri de activitate se supune Consiliului de Miniștri. Birourile pe ramuri nu lucrează fără să dea socoteală. Ele depind de Consiliul de Miniștri. Lor li se repartizează un anumit grup de sarcini (...). Ele fac parte din Consiliul de Miniștri, sunt organe interioare (...). Astfel sunt împărțite atribuțiile și sarcinile pentru a da Consiliului de Miniștri posibilitatea de a cuprinde complexitatea problemelor din viața de stat. În plen nu se pot rezolva problemele. Aceasta este o rămășiță burgheză. Apoi participarea miniștrilor este formală. O parte din miniștri asistă, ascultă, mai iau cuvântul, alții necunoscând problemele nici nu iau cuvântul. De ce să punem miniștrii în situații neplăcute și să le slăbim autoritatea. Ceea ce este

[154] Această decizie a fost luată în ședința Biroului Politic din 21 iulie 1949, la propunerea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Ministrul desemnat de secretarul general al P.M.R. a fost Gheorghe Gaston Marin.
[155] A.N.I.C., *fond P.C.M. – Stenograme*, dosar nr. 1/1951, f. 2-8.

important este nu numai că acest sistem de organizare dă posibilitatea să cuprindă complexitatea problemelor și să le rezolvăm la timp, dar dă posibilitatea miniștrilor să ia parte la toate problemele vieții de stat și cu randament. Pe viitor va trebui să pregătim lucrările serios să nu ne batem joc de timp și de Consiliul de Miniștri"[156].

După cum vom arăta, aceste birouri pe ramuri de activitate chiar au fucționat.

Deși, așa cum am mai menționat, în conformitate cu legea fundamentală, Marea Adunare Națională avea în competența sa formarea guvernului, numirea și revocare miniștrilor (art. 39), totuși Biroul Politic era organismul cu rol decizional în această privință[157]. Evenimentele la care vom face referiri susțin această afirmație.

Anul 1952 a adus schimbări esențiale în conducerea P.M.R., producându-se și o reorganizare de amploare a guvernului. Într-o perioadă foarte scurtă de timp relațiile lui Dej cu trei dintre vicepreședinții Consiliului de Miniștri și membri ai Biroului Politic, Ana Pauker, Vasile Luca și Teohari Georgescu, au cunoscut o răcire evidentă. Astfel, dacă pe 8 noiembrie 1951, cu prilejul primirii de către Dej a delegațiilor care au venit să prezinte felicitări cu prilelul aniversării a 50 de ani de la nașterea sa, liderul P.M.R. declara: "Tovarăși, mulțumesc din toată inima tovarășilor care mi-au adresat cuvinte elogioase. Asigur întregul Partid, clasa muncitoare și poporul nostru că îmi voi face datoria de comunist, că voi aduce la îndeplinire sarcinile de partid, că voi lupta pentru unitatea de fier, pentru unitatea clasei muncitoare, împotriva oricărei manifestări nesănătoase, pentru ca împreună cu conductorii noștri, cu întregul Partid să ducem până la sfârșit construcția socialismului în țara noastră. De asemenea vreau să mă folosesc de acest prilej pentru a mulțumi tovarășilor din conducerea partidului, din diferite organe ale Partidului nostru, care încă din ilegalitate m-au ajutat să-mi însușesc învățătura Partidului, învățătura lui Lenin și Stalin, să aduc aici călduroase mulțumiri, recunoștința mea tovarășilor Vasile Luca, Ana Pauker, Stoica Gheorghe, și tuturor celorlalți tovarăși cu care în împrejurări grele am muncit. Pentru că oamenii atunci se cunosc bine. Când e marea liniștită, toată lumea poate să spună că e marinar, dar să fii marinar când marea e frământată, când e furtună...Ei bine, noi ne-am cunoscut în asemenea împrejurări frământate prin care a trecut țara și poporul nostru și este o adevărată fericire pentru un muncitor, pentru un revoluționar să se găsească în cadrul unor astfel de oameni, să muncești și să lupți împreună cu asemenea oameni, cu asemenea conducători ai clasei muncitoare și ai poporului nostru (...)"[158].

La nici patru luni de la aceste declarații, în ședința plenară a C.C. al P.M.R. din 29 februarie-1 martie 1952, Vasile Luca a fost acuzat de grave "greșeli" și "fraude" în aplicarea reformei monetare din ianuarie. Astfel, inculpatul își recunoștea partea sa de vină: "Să criticăm, să mă criticați, am avut greșeli multe. Nu m-am născut finanțist, am învățat ceva, dar nu suficient, trebuie să învăț mai mult. Dar trebuie să înțelegem - mi se pare Ceaușescu a spus bine - Sfatul Popular, mobilizarea Partidului, sarcinile repartizate până în ultimul sat, nu se pot realiza numai prin aparat - și mai

[156] *Ibidem*.
[157] A.N.I.C., *fond C.C. a P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 15/1952, f. 29-31.
[158] *Idem*, dosar nr. 13/1952, f. 81.

ales acum încasarea impozitelor este pârghia cea mai importantă pentru a mișca piața, de a mișca însăși țărnimea la producție, ia însămânțare (...). Eu cred că văd unde am greșit personal și știu nu o dată în viața mea am fost criticat în cei 34 de ani de activitate revoluționară, am trecut prin multe, am știut să primesc critica și am știut să îndrept, să învinge greșelile și lipsurile și tot așa spun în fața C.C. că voi fi în stare să învinge toate greșelile și lipsurile pe care le-am avut"[159].

Hotrârea Comitetului Central al P.M.R. cu privire la rezultatele reformei bănești și sarcinile Partidului preciza atitudinea elitei conductoare față de Vasile Luca. Ministrul de Finanțe a fost acuzat astfel: "C.C. al P.M.R. consideră că tovarșul Luca poartă o mare responsabilitate pentru greșelile săvârșite de Ministerul Finanțelor și Banca de Stat, înainte și în timpul înfăptuirii reformei bănești, greșeli care au persistat și după reforma bănească. Pierzând vigilența politică, tov. Luca a dat Ministerul Finanțelor și Banca de Stat pe mâna unor elemente antipartinice și antistatale, care au adus mari pagube partidului și statului în timpul pregătirii și înfăptuirii reformei bănești. Aceste elemente au căutat să-i contrapună pe tov. Luca conducerii Partidului. Tov. Luca s-a izolat de fapt de conducerea partidului și a izolat de Partid Ministerul Finanțelor (...). Rădăcinile acestei politici trebuie căutate încă în perioada de după reforma bănească din 1947, când tov. Luca s-a pus pe poziția de revizuire a corelației stabilite între salarii-prețuri agricole, a susținut necesitatea sporirii prețurilor agricole în defavoarea celor industriale. Tov. Luca este inițiatorul scutirii de impozite a peste 1 milion de gospodării țărănești și reducerii impozitului la un mare procent de gospodării țărănești. Conducerea Partidului a trebuit să depună eforturi îndelungate pentru a-l convinge pe tov. Luca asupra necesității reformei bănești. Dar chiar după ce a semnat împreună cu ceilalți conducători ai partidului hotărârea Comitetului Central al P.M.R. cu privire la înfăptuirea reformei bănești, tov. Luca în opoziție cu punctul de vedere al conducerii partidului a încercat să demonstreze că la țară se află mai puțini bani ca la orașe, că circulația bănească este mai mică, că leul nu este slab și nu se clatină (...)"[160].

Doar după ce membrii Comitetului Central s-au opus în unanimitate poziției sale, Vasile Luca: "a început să bată în retragere și să recunoască că a lăsat Ministerul de Finanțe pe mâna unor elemente nepartinice și antistatale, cărora le-a acordat deplină încredere și că poartă cea mai însemnată parte din vină pentru introducerea unei politici țărănești nemarxiste"[161]. Vasile Luca considera: "drept un ajutor critica ce i-a fost făcută de C.C. și își ia angajamentul de a munci cu energie și devotament pentru aplicarea liniei Partidului"[162].

În conformitate cu versiunea oficială, după această ședință plenară Vasile Luca s-a opus poziției luate în plen și a purtat discuții separate cu Ana Pauker și Teohari Georgescu. Ca urmare, la 13 martie 1952, la o întrunire organizată de către o comisie a

[159] *Idem*, dosar nr. 13/1952, f. 81.
[160] *Ibidem*, f. 40-41.
[161] *Ibidem*, f. 42.
[162] *Ibidem*.

C.C. pentru a trata cazul celor trei nomenclaturişti, susţinut de Ana Pauker şi Teohari Georgescu, Luca a retractat recunoaşterea greşelilor făcute.

În cursul aceleiaşi luni, Vasile Luca şi asociaţii săi, ministrul adjunct de Finanţe, preşedintele Băncii Naţionale şi Teohari Georgescu, ministrul de Interne, ministrul adjunct al Comerţului Exterior au fost demişi din funcţii.

Şedinţa plenară a C.C. al P.M.R. desfăşurată în zilele de 26 şi 27 mai 1952 sub preşedinţia lui Gheorghiu-Dej a dat sentinţa finală, care de altfel a fost şi mediatizată. În ziarul oficial al P.M.R., *Scânteia*, din 29 mai 1952, a apărut următorul Comunicat: "1. Vasile Luca pierzând simţul de clasă, s-a rupt de Partid, de clasa muncitoare, s-a înconjurat de elemente duşmănoase, s-a ridicat împotiva liniei generale a Partidului, a introdus propria sa linie oportunistă de dreapta – de stimulare a elementelor capitaliste de la sate şi oraşe, provocând mari daune Statului şi creând dificultăţi în aprovizionarea oamenilor muncii; 2. Tov. Teohari Georgescu a manifestat o atitudine împăciuitoristă faţă de devierea de dreapta a lui Vasile Luca, căutând să ascundă propriile sale greşeli de dreapta, lipsa de combativitate împotriva duşmanului de clasă şi pierderea vigilenţei revoluţionare"[163].

S-a decis: "Excluderea lui Vasile Luca din Comitetul Central şi trimiterea sa în faţa Comisiei Controlului de Partid; Scoaterea lui Teohari Georgescu din Secretariatul C.C. al P.M.R., din Biroul Politic şi Biroul Organizatoric, şi trimiterea lui la munca de jos"[164].

Alţi doi membri de partid au fost sancţionaţi: Vasile Vaida, ministrul Agriculturii şi Lothar Rădăceanu, ministrul Muncii, fiind demişi, ultimul fiind, de asemenea, scos din rândul organelor de partid.

Partidul Muncitoresc Român a cunoscut astfel în prima jumătate a anului 1952 o epurare radicală, care a fost însoţită nu doar de eliminarea unor elite comuniste din conducerea de partid, ci şi de îndepărtarea lor din Consiliul de Miniştri.

Lupta pentru putere în cadrul P.M.R. a implicat instituţiile statului democrat popular, Ministerul de Finanţe şi Banca R.P.R. Respectând o practică deja instituită, anchetele asupra organelor de stat au fost făcute de o structură politică de partid, respectiv de Comisia de Partid instituită de Comitetul Central al P.M.R. în plenara din 29 februarie-1 martie 1952, care a anchetat activitatea şi structura sistemului finaciar-bancar în perioada 8 noiembrie 1947-9 martie 1952. Propunerile Comisiei de Partid ni se par sugestive sub raportul autorităţii pe care organele de partid o aveau asupra structurilor de stat. Astfel, era anunţată continuarea "cercetărilor pe linie de stat a elementelor contrarevoluţionare de sabotori din fosta conducere a Ministerului de Finanţe, a Băncii R.P.R. şi B.C.I. pentru activitatea lor criminală şi cercetarea legăturilor lor cu agentura imperialiştilor americano-englezi; verificarea întregului aparat financiaro-bancar-preţuri şi curăţirea lui de elemente duşmănoase; reorganizarea ministerului de Finanţe, a Băncii R.P.R. şi B.C.I. după exemplul de organizare al sistemului financiar bancar al U.R.S.S.". Dezavuând practic controlul

[163] *Scânteia*, din 29 mai 1952, p. 1.
[164] *Ibidem*.

exercitat de structurile politice de partid asupra instituțiilor statului, documentul anunța "analizarea muncii Secției Plan-Finanțe a C.C. al P.M.R. și tragerea la răspundere a tovarășilor responsabili din Secție pentru faptul că nu au asigurat ca secția să îndeplinească sarcinile trasate prin Rezoluțiile și Hotărârile C.C. al P.M.R."[165].

În același spirit al adoptării hotărârilor comune ale Comitetului Central și Consiliului de Miniștri, s-a instituit practica înființării unor structuri politice mixte, de partid și de stat. Astfel, la 22 aprilie 1952, prin hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri al R.P.R., au fost create: o comisie de partid și de stat pentru verificarea activității Cooperației și ministerului Comerțului Interior, al cărei președinte a fost desemnat Iosif Chișinevschi, și o alta pentru verificarea activității Ministerului Agriculturii, condusă de Petre Borilă[166]. În componența celor două comisii au intrat: Comisia de Stat a Planificării, Comisia Controlului de Stat, Ministerul Finanțelor, Comisia de State, Comisia de Prețuri, Comisia de Norme și Salarii și secțiile Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M., Propagandă și Agitație, Plan-Finanțe-Comerț și Comisia Controlului de Partid ale C.C. al P.M.R. – pentru verificarea activității Cooperației și ministerului Comerțului Interior, iar pentru ministerul Agriculturii – pe linie de stat aceleași instituții, iar în privința structurilor politice de partid, Secția Plan-Finanțe-Comerț era înlocuită de Secția Agrară. Mandatul primei comisii a fost extins și în domeniul activității Ministerului Industriei Ușoare, Ministerului Industriei Alimentare și Direcției Generale a Prețurilor de pe lângă Consiliul de Miniștri.

Epurarea organelor administrației centrale de stat a afectat un număr de 402 persoane acuzate de "deviaționism de dreapta". Au fost vizate colectivele Ministerului de Finanțe, Băncii R.P.R., Ministerul Agriculturii și Centrocoop-ul[167].

Funcții	*Ministerul de Finanțe*	*Banca R.P.R.*	*Ministerul Agriculturii*	*Centrocoop*	*Total*
Consilieri ministeriali	2				2
Consilieri tehnici			1	1	2
Directori	4	12	15	5	36
Directori generali			1	1	2
Inspectori generali	10	10	2		22
Inspectori sau controlori	4	10	1	18	33
Șefi de serviciu	4	16	18	12	50
Șefi de secție	1	6	7	6	20

[165] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. IV (partea a II-a), 1952, București, 2007, p. 78.
[166] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 131/1952, f. 1-3.
[167] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 126/1952, f. 101.

Referenți tehnici	25	38	10		73
Referenți a dministrativi		1	1		1
Referenți tehnici specialitate				46	46
Controlori revizori	21				21
Diverși tehnicieni	2	10	1		13
Contabili gestionari și planificiatori		27	6	5	38
Vicepreședinți				2	2
Diverse alte funcții	7	26	5	2	40
Total	80	156	68	98	402

În perioada 15 martie-15 iulie 1952 au fost "îndepărtate elementele dușmănoase din ministere, instituții și organe economice care sabotau opera de construire a socialismului". Din cei 45.222 funcționari existenți au fost epurate 2.380 persoane, la această cifră adăugându-se 8 miniștri și 11 miniștri adjuncți. În instituțiile și organizațiile economice locale, din cei 323.019 funcționari au fost îndepărtați 18.832. Motivele eliminărilor erau în primul rând de natură politică[168]. Indiscutabil, lupta pentru putere din P.M.R. a avut repercursiuni și asupra personalului din aparatul administrației centrale și locale de stat.

Motivele eliminării	***Din cei 2.380 din aparatul central***	***Din cei 18.832 din aparatul local***	***Total (21.212)***
Foști exploatatori (moșieri, fabricanți, chiaburi)	458	6.838	7.296 (34,40%)
Activitate politică contrarevoluționară (acțiuni de sabotaj, trădarea secretului de stat)	534	2.518	3.052 (14,39%)
Delapidări, furturi	76	2.285	2.361 (11,13%)
Pactizare cu dușmanul	398	2.318	2.716 (12,80%)
Călcarea și sabotarea legilor statului	135	1.959	2.094 (9,87%)
Atitudine dușmănoasă în trecut	421	1.234	1.655(7,80%)
Necorespunzători	358	1.680	2.038(9,61%)

Repartizarea muncii pe linie de stat s-a făcut în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 29 mai 1952, acțiune absolut necesară, date fiind modificările survenite în componența Consiliului de Miniștri (erau menționate ministerele, comitetele de stat, comisiile de stat și direcțiile generale care nu făceau parte din Birourile Consiliului de Miniștri asupra cărora aveau drept de control principalii lideri ai Partidului-Stat)[169].

[168] *Ibidem*, f. 97.

[169] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. IV (partea a II-a), 1952, p. 173. Stenograma ședinței Biroului Politic al C.C. al P.M.R., din 29 mai 1952.

Gheorghe Gheorghiu-Dej	***Ministerul Afacerilor Interne*** ***Ministerul Forțelor Armate (membru în prezidiu)*** ***Direcția Generală a Canalului Dunăre-Marea Neagră*** ***Ministerul Comerțului Exterior***
Miron Constantinescu	Președintele Comitetului de Stat al Planificării, Direcția Generală a Rezervelor de Materii Industriale și Alimentare, Comisia de Stat, Direcția Generală a Prețurilor, Direcția Generală de Statistică, Comisia pentru muncă, norme și salarii[170]
Dumitru Petrescu	Ministerul Finanțelor (membru în Prezidiu)
Emil Stanciu	Președintele Comitetului de Stat al Aprovizionării, Comisia de colaborare tehnico-științifică, Direcția Generală Hidrometeorologică
Chivu Stoica	Comitetul de Stat pentru Tehnică, Comitetul Construcțiilor
Petre Borilă	Controlul de Stat, Ministerul Justiției, Arbitrajul de Stat, Ministerul Cultelor
Iosif Chișinevschi	Direcția Generală a Rezervelor de Muncă, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Comisia Centrală a Aviației Sportive, Agenția Română de Presă, Ministerul Sănătății, Crucea Roșie
Ana Pauker	Ministerul de Externe, Comitetul Premiului de Stat, Ministerul Prevederilor Sociale, Institutul Relațiilor Culturale cu Străinătatea

Se stabilea și componența Prezidiului și Biroului Guvernului[171]. Dr. Petru Groza – președinte al Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gheorghiu-Dej – prim-vicepreședinte, Chivu Stoica, Iosif Chișinevschi, Gheorghe Apostol, Ana Pauker – vicepreședinți, Miron Constantinescu, Petre Borilă, Dumitru Petrescu, Emil Stancu – membrii Prezidiului, Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Iosif Chișinevschi, Gheorghe Apostol, Alexandru Moghioroș - membrii Biroului Prezidiului.

Aceeași ședință a Biroului Politic a luat o altă hotărâre importantă pentru desfășurarea activității aparatului de stat. Gheorghe Gheorghiu-Dej anunța necesitatea schimbării lui Petru Groza din funcția de prim-ministru, întrucât se impunea, considera liderul comunist: "să unificăm funcțiile statului și partidului într-o singură mână"[172]. Decizia a avut două consecințe majore pentru organele statului: peste cinci zile Dej devenea prim-ministru al R.P.R., iar președinția Prezidiului M.A.N. își schimba titularul, dr. Petru Groza înlocuindu-l pe dr. Constantin I. Parhon. Cu același prilej Dej declara: "Să se simtă că este o conducere unitară, fermă și întrucât Groza ne este prieten și a adus servicii Partidului și țării, este un om care ascultă, va trebui să-i dăm o funcție corespunzătoare. El are influență asupra anumitor pături ale populației țării, în special țărănimea, mica burghezie, are și o anumită experiență acumulată și a mai crescut muncind cu noi, totuși nu este un comunist. Însă un om disciplinat, care ascultă. Întrucât Parhon a îmbătrânit și trebuie să apreciem că noi n-am dat suficientă importanță Prezidiului Marii Adunări Naționale, a fost formal, va trebui în viitor și aici să intre în normal. Cred că, cel mai

[170] Această comisie i-a fost inițial repartizată lui Chivu Stoica, însă acesta a rugat membrii Biroului Politic să o treacă la Miron Constantinescu, motivând că "este strâns legată de Plan". *Ibidem*, p. 175.
[171] Aceasta a suferit modificări în foarte scurt timp.
[172] *Ibidem*, f. 178.

nimerit loc, pentru Groza ar fi preşedinte, în locul lui Parhon. Însă aceasta trebuie făcut aşa ca să nu sufere Parhon, să se dedice lucrărilor ştiinţifice pe linie de A.R.L.U.S."[173].

Aceste afirmaţii surprind mai multe realităţi proprii regimului Partidului-Stat la acea dată: P.M.R.-ul avea nevoie de colaborarea ţărănimii, în condiţiile intensificării campaniei de colectivizare; se recunoştea rolul formal al unui organ politic important al statului de democraţie populară. Nu în ultimul rând prin faptul că secretarul general al P.M.R. a preluat şi funcţia de prim-ministru, partidul devenea oficial deţinătorul puterii absolute. A urmat consemnarea acestei stări de fapt în textul noii legi fundamentale: "Partidul Muncitoresc Român este forţa politică conducătoare atât a organizaţiilor celor ce muncesc, cât şi a organelor şi instituţiilor de stat".

În deplin acord cu afirmaţiile anterioare, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. modifica compoziţia şi conducerea unor ministere foarte importante pentru statul democrat-popular, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Comerţului Exterior, Ministerul Justiţiei, în şedinţa din 23 iunie 1952[174]. Iosif Chişinevschi şi Alexandru Moghioroş trebuiau să facă propuneri pentru completarea funcţiilor de ministru adjunct şi comandant al Comandamentului General al Miliţiei. În fiecare regiune urmau să se constituie comisii care să verifice un număr de 2500 membri de partid pentru completarea cadrelor Ministerului Afacerilor Interne, cu "menţiunea de a nu fi luaţi muncitori calificaţi din industria petrolieră, carbonieră, siderurgică, construcţii de maşini, chimie şi alte ramuri importante". Acelaşi minister era obligat de Partidul-Stat să ia măsuri de calificare a întregului personal, trecându-l prin rotaţie prin diferite şcoli politice şi profesionale. Şi Ministerul Comerţului Exterior avea sarcini asemănătoare: în termen de două luni, toate reprezentanţele comerciale din străinătate trebuiau completate cu elemente muncitoreşti, chemate periodic la cursuri de pregătire; înfiinţa o şcoală superioară pentru pregătirea de cadre la care erau repartizaţi "studenţi de la alte institute de învăţământ superior cu origine sănătoasă şi cu perspective"; alcătuia o listă de 50-60 persoane, foarte bine verificate pentru a fi trimise în străinătate atunci când era nevoie. Organele de Securitate urmau să verifice întreg personalul Ministerului Comerţului Exterior.

Anton Jianu era numit procuror general al R.P.R., înlocuindu-l pe Al. Voitinovici. O comisie desemnată de Iosif Chişinevschi şi Petre Borilă urma să realizeze o situaţie a juriştilor tineri care "au studiat sub regimul nostru, elemente capabile, bine verificate, ţinând seama şi de originea lor socială şi naţională pentru a fi promovate în funcţii de răspundere în cadrul ministerului Justiţiei şi Procuraturii". Ingerinţa P.M.R.-ului în organizarea structurilor administraţiei centrale de stat este mai mult decât elocventă.

La 27 septembrie 1952 se publica noua Constituţie a Republicii Populare Române, modificarea legii fundamentale fiind impusă de noile realităţi economice şi sociale.

---

[173] *Ibidem*.

[174] Aceeaşi şedinţă a hotărât şi excluderea Anei Pauker din funcţia de Ministru al Afacerilor Externe, ea fiind înlocuită de Simion Bughici, fost ambasador al R.P.R. la Moscova. *Ibidem*, p. 226-227.

Prevederile referitoare la Consiliul de Miniștri nu diferă în esență de cele stipulate în prima constituție comunistă. Textul este însă mai concis, dovadă a experienței acumulate în cei 4 ani de funcționare. Spre deosebire de actul constituțional din 1948, unde organul administrației centrale era denumit guvern, în cel din 1952 s-a vorbit pentru prima dată de Consiliul de Miniștri.

Astfel, articolul 42 stabilea că: „Organul suprem al Republicii Populare Române este Consiliul de Miniștri al Republicii Populare Române”[175].

Un alt element de noutate consta în faptul că legea fundamentală din 1952 omitea includerea răspunderii ministeriale, conferind astfel membrilor guvernului o imunitate guvernamentală nemaiîntâlnită în nici o constituție.

Articolul 43 preciza componența Consiliului de Miniștri, care era constituit de Marea Adunare Națională: Președintele Consiliului de Miniștri, Vicepreședinții Consiliului de Miniștri, Președintele Comitetului de Stat al Planificării, Președintele Comisiei Controlului de Stat, Miniștrii R.P.R., Președinele Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, Președintele Comitetului Învățământului Superior, Președintele Comitetului pentru Cinematografie, Președintele Comitetului pentru Artă.

Aceste comisii, “organisme superioare care exercitau control în domeniile economice și administrative, în gospodărirea proprietății de stat, a bugetului de stat” au preluat practic o parte din atribuțiile guvernului[176].

Guvernul era răspunzător de activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar în perioada dintre sesiuni doar în fața Prezidiului M.A.N. (art. 44). El emitea hotărâri și dispoziții „pe baza legilor în vigoare sau în vederea aplicării lor" și controla executarea acestora (art. 46).

Aplicarea dispozițiilor Consiliului de Miniștri era obligatorie pe întreg teritoriul R.P.R. (art. 46).

Atribuțiile organului suprem executiv al puterii de stat erau decise prin articolul 47: coordonează și îndrumă activitatea ministerelor și a celorlalte instituții subordonate lui; ia măsuri pentru realizarea planului economiei naționale, a bugetului statului și în vederea consolidării sistemului bănesc și de credit; ia măsuri în vederea asigurării ordinii publice, apărării intereselor statului și ocrotirii drepturilor cetățenilor; exercită conducerea generală în domeniul relațiilor cu statele străine; fixează contingentele anuale de cetățeni care urmează să fie chemați la îndeplinirea serviciului militar activ; conduce organizarea generală a forțelor armate ale țării; înființează, după necesități, comitete și comisii speciale, precum și direcții generale pe lângă Consiliul de Miniștri, pentru probleme economice, culturale, juridice și militare[177].

Guvernul putea anula ordinele și instrucțiunile miniștrilor neconforme legilor și hotrârilor sale (art. 48). În limita competenței ministerelor pe care le conduc,

---

[175] *Buletinul Oficial*, nr. 1 din 27 septembrie 1952.
[176] Nicoleta Ionescu-Gură, *op.cit*., p. 157.
[177] *Ibidem.*

miniștrii emiteau ordine și instrucțiuni pe baza și în vederea aplicării legilor în vigoare, a hotărârilor și dispozițiilor Consiliului de Miniștri, controlând executarea lor (art. 49).

Ultimul articol referitor la Consiliul de Miniștri (art. 50) enumera ministerele R.P.R.: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Agriculturii, Ministerul Comerțului Exterior, Ministerul Comerțului Interior, Ministerul Construcțiitor și al Industriei Materialelor de Construcții, Ministerul Cultelor, Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice, Ministerul Finanțelor, Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat, Ministerul Gospodăriei Locale și Industriei Sociale, Ministerul Gospodăriei Silvice, Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Industriei Cărnii, Peștelui și Laptelui, Ministerul Industriei Cărbunelui, Ministerul Industriei Chimice, Ministerul Industriei Metalurgice, Ministerul Industriei Petrolului, Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei, Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Învățământului Public, Ministerul Justiției, Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor, Ministerul Prevederilor Sociale, Ministerul Sănătății, Ministerul Securității Statului[178], Ministerul Transporturilor.

Accentul pus pe industrializare, în domeniul economic, se reflectă în organigrama Consiliului de Miniștri.

Anul 1953 nu aduce modificări semnificative în organizarea și funcționarea guvernului. Ședința Consiliului de Miniștri din 26 ianuarie 1953, prezidată de Gheorghe Gheorghiu-Dej în calitate de prim-ministru, stabilea organele prin care guvernul își exercita funcțiile de îndrumare și control a vieții de stat[179].

La punctul 1 pe ordinea de zi se menționa componența Prezidiului și Biroului Consiliului de Miniștri.

---

[178] Această structură politică a funcționat în perioada septembrie 1952 - martie 1957, fiind principalul instrument folosit de Partidul-Stat în exercitarea controlului absolut asupra societății românești. În ședința Biroului Politic din 24 februarie 1953, Gheorghe Gheorghiu-Dej își informa colegii asupra propunerilor făcute de Ministerul Securității Statului, organism aflat sub propria comandă, în vederea evacuării și trimiterii la "munca productivă a unor categorii de elemente foarte exploatatoare și dușmănoase (foști moșieri, industriași, mari comercianți, bancheri și alți mari capitaliști, foști mari proprietari de case naționalizate, foști demnitari și elemente care au avut diferite funcții în aparatul de stat burghezo-moșieresc, elemente condamnate pentru infracțiuni politice sau infracțiuni grave de drept comun, familiile trădătorilor de patrie plecați peste granită după 1947). Ei vor fi trimiși în anumite zone ale țării, la șantiere de construcții, în regiuni forestiere sau cu industrie ceramică, în această privință rămânând a se stabili cu ministerele care au nevoie de brațe de muncă. Ei vor fi ținuți în evidența organelor teritoriale de miliție și vor fi ținuți sub observație". De la aceste măsuri erau exceptate anumite categorii: inginerii, arhitecții, medicii și farmaciștii încadrați într-o instituție de stat, precum și lucrătorii calificați care aveau o vechime de cel puțin 5 ani în producție, în cazul în care erau salariații unei întreprinderi de stat, bătrânii și bolnavii. Foștii ofițeri, "organizați în detașamente" urmau să fie folosiți la "lucrări de proporții mai mari, întrucât așa cum se află ei acum, răspândiți în toată țara, strecurați în diferite funcțiuni uneori importante, sau stând fără lucru, reprezintă un pericol serios". Categoriile sociale care nu intrau sub incidența acestei hotărâri a Ministerului Securității Statului erau folosite de regimul comunist în domenii în care se simțea nevoia de personal calificat.– A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 16/1953, f. 6.

[179] A.N.I.C., *fond P.C.M.-Stenograme*, nr. 1/1953, f. 116-124.

Prezidiul: Gheorghe Gheorghiu-Dej - Președintele Consiliului de Miniștri; Gheorghe Apostol - Vicepreședinte; Iosif Chișinevschi - Vicepreședinte; Chivu Stoica - Vicepreședinte; Gheorghe Vidrașcu[180]-Vicepreședinte; Miron Constantinescu - Comitetul de Stat al Planificării; Dumitru Petrescu - Ministrul de Finanțe; Petre Borilă - Președintele Comisiei Controlului de Stat; Emil Stanciu - Președintele Comitetului de Stat al Aprovizionării.

Biroul: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Iosif Chișinevschi**,** Gheorghe Apostol**,** Alexandru Moghioroș, Miron Constantinescu.

În al doilea rând erau precizate ministerele și direcțiile asupra cărora își exercitau autoritatea membrii Prezidiului Consiliului de Miniștri. Gheorghe Gheorghiu-Dej: Ministerul Securității Statului, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Comerțului Exterior, Direcția Generală a Canalului, Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri[181].

În calitate de „secretar de partid și vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, Iosif Chișinevschi controla Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Justiției, Procuratura Generală, Academia R.P.R., Direcția Generală a Prețurilor, Direcția Generală de Presă.

Miron Constantinescu: Direcția Generală a Statisticii, Direcția Generală a Rezervelor de Stat, Comisia de Stat a Planificării, Direcția Generală a Prețurilor, Comitetul pentru Arhitectură și Construcții, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, Aviația Sportivă.

Chivu Stoica: Comitetul Geologic, Direcția Generală Neferoase, Direcția Generală Hidrometeorologică, Direcția Generală de Invenții.

Birourile pe ramuri de activitate, înființate în 1951, continuau să funcționeze:

Biroul Industriei Grele (președinte-Chivu Stoica, membri-miniștrii titulari și 4 membri cu responsabilități în coordonarea activității): Ministerul Industriei Metalurgice, Ministerul Energiei Electrice, Ministerul Industriei Petrolului, Ministerul Industriei Cărbunelui, Ministerul Construcțiilor și al Industriei Materialelor de Construcții, Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor, Ministerul Căilor Ferate, Ministerul Transporturilor Navale și Aeriene.

Biroul Industriei Ușoare (președinte-Petre Borilă, membri-miniștrii titulari și alți 2 membri): Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei, Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei Locale, Ministerul Gospodăriei Silvice, Uniunea Centrală a Cooperației Meșteșugărești.

Biroul Culturii și Ocrotirii Sănătății (președinte-Iosif Chișinevschi, membri-miniștrii titulari și alți 3 membri): Ministerul Învățământului Superior, Ministerul Învățământului Public, Ministerul Sănătății, Ministerul Prevederilor Sociale, Comitetul pentru Artă, Comitetul pentru Cinematografie, Comitetul de Radio, Direcția Generală a Editurilor și Industriei Poligrafice.

Biroul Agriculturii, Industriei Alimentare-Comerț-Cooperație-Colectări (președinte - Gheorghe Apostol, membri - miniștrii titulari)*:* Ministerul Agriculturii*,* Ministerul

[180] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 177/1952, f.1, 5-7.

[181] Secretarul general al P.M.R. controla sectoarele cheie ale regimului de factură totalitară.

Gospodăriilor Agricole de Stat, Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, Ministerul Comerţului Interior, Ministerul Indutriei Alimentare, Ministerul Industriei Cărnii, Peştelui, Laptelui, Cooperaţiei de Consum.

În structura organizatorică a Consiliului de Miniştri au intervenit modificări chiar la începutul anului 1954, modificări decise de un organ de partid, respectiv Cancelaria C.C. al P.M.R. Prezidiul Consiliului de Miniştri urma să fie compus din[182]: preşedintele Consiliului de Miniştri-Gheorghe Gheorghiu-Dej; vicepreşedinţii Consiliului de Miniştri-Iosif Chişinevschi, Gheorghe Apostol, Chivu Stoica; preşedintele Comitetului de Stat al Planificării-Miron Constantinescu, ministrul Industriei Alimentare-Petre Borilă, ministrul Finanţelor-Dumitru Petrescu, ministrul Comerţului Exterior-Alexandru Bârlădeanu, preşedintele Comisiei Controlului de Stat-Gavriliuc.

Aceeaşi structură a P.M.R. oferă date cu privire la împărţirea responsabilităţilor pe ministere, în interiorul Prezidiului Consiliului de Miniştri, care diferă de cea prezentată anterior, după cum urmează[183]: *Gheorghe Gheorghiu-Dej*-Ministerul Afacerilor Externe, Comisia Controlului de Stat, Ministerul Comerţului Exterior, Ministerul Comerţului Interior, Ministerul de Finanţe; *Iosif Chişinevschi*-Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Justiţiei, Procuratura Generală, Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor, Ministerul Culturii, Ministerul Învăţământului, Ministerul Prevederilor Sociale, Comitetul pentru Cultură Fizică şi Sport, Agerpres, Academia R.P.R., Premiul de Stat; *Gheorghe Apostol*-Ministerul Agriculturii şi Silviculturii, Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, Cooperaţia de Consum; *Miron Constantinescu*-Comitetul de Stat al Planificării, Direcţia Centrală de Statistică, Direcţia pentru Sovromuri; *Chivu Stoica*-Ministerul Industriei Metalurgice Ministerul Energiei Electrice, Ministerul Industriei Cărbunelui, Ministerul Industriei Petrolului, Ministerul Industriei Chimice, Ministerul Construcţiilor, Comitetul Geologic, Comitetul de Stat pentru Agricultură şi Construcţii, Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei şi Celulozei; *Emil Bodnăraş*-Ministerul Forţelor Armate, Ministerul Căilor Ferate, Ministerul Transporturilor Aeriene şi Navale, Ministerul Poştelor şi Telecomunicaţiilor, Crucea Roşie; *Petre Borilă*-Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Industriei Uşoare, Ministerul Gospodăriei Comunale şi Industriei Locale, Cooperaţia de Producţie; *Dumitru Petrescu*-Ministerul Finanţelor, Rezervele de Stat, Industriale şi Alimentare; *Alexandru Bârlădeanu*-Ministerul Comerţului Exterior, Camera de Comerţ.

Este sesizabilă o inadvertenţă între componenţa nominală a Prezidiului Consiliului de Miniştri şi grila cu ministerele aflate sub control. Emil Bodnăraş îl înlocuia astfel pe Mihail Gavriliuc, membru al Prezidiului, în calitate de preşedinte al Comisiei Controlului de Stat.

Aceste repartiţii au fost dinamice şi au preocupat conducerea P.M.R. Şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 22 aprilie 1954 semnalează alte modificări sub

[182] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 132/1954, f. 1-3.
[183] *Ibidem*, f. 2-3.

acest aspect, al repartizării muncii în cadrul Prezidiului Consiliului de Miniștri al R.P.R.[184]. Ca elemente de noutate sunt menționate numele lui Alexandru Moghioroș, devenit vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și Alexandru Drăghici (ministru secretar de stat și titularul ministerului Securității Statului). *Gheorghe Gheorghiu-Dej*-Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Comerțului Exterior, Ministerul Comerțului Interior, Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri; *Iosif Chișinevschi*-Comisia de Stat pentru Arhitectură și Construcții, Ministerul Justiției, Procuratura Generală, Arbitrajul de Stat, Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor, Ministerul Culturii, Ministerul Învățământului, Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale, Agerpres, Academia R.P.R.; *Miron Constantinescu*-Comitetul de Stat al Planificării, Direcția Centrală de Statistică, Direcția Generală a Sovromurilor, Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport, Comitetul Premiului de Stat; *Chivu Stoica*-Ministerul Industriei Metalurgice, Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice, Ministerul Industriei Cărbunelui, Ministerul Industriei Petrolului, Ministerul Industriei Chimice, Comitetul Geologic, Direcția Generală a Meteorologiei; *Emil Bodnăraș*-Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Căilor Ferate, Ministerul Transporturilor Aeriene și Navale, Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor, Ministerul Cultelor, Direcția Specială; *Petre Borilă*-Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei Locale, Cooperația de Producție; *Dumitru Petrescu*-Ministerul Finanțelor, Direcția Generală a Rezervelor de Stat, Direcția Generală a Repartizării Brațelor de Muncă; *Alexandru Moghioroș*-Ministerul Agriculturii și Silviculturii; Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei, Comisia de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, Ministerul Construcțiilor și Industriei Materialelor de Construcții, Cooperația de Consum; *Alexandru Drăghici*-A.V.T.C.F.; *Simion Bughici*-Institutul Român pentru Relații Culturale cu Străinătatea, Crucea Roșie.

În materialul mai sus menționat, Biroul Politic a mai stabilit durata ședințelor Consiliului de Miniștri, precum și unele eliberări și numiri în funcție pe linie de stat. Atribuția Marii Adunări Naționale privind numirea și revocarea miniștrilor era preluată de Biroul Politic al C.C. al P.M.R.

Printr-un referat din 21 aprilie 1954, se stabilea că Biroul Politic aprobă numirile în următoarele funcții[185]: miniștrii, primlocțiitorii miniștrilor, președinții Comitetelor de Stat, șefii misiunilor diplomatice ale R.P.R. în străinătate, șefii secțiilor C.C. al P.M.R., redactorul șef al ziarului Scânteia, șefii Direcțiilor Politice, rectorii Școlilor Superioare de Partid, președinții, vicepreședinții și secretarii C.C. ai organizațiilor de masă, prim-secretarii și secretarii comitetelor regionale de partid, președinții Sfaturilor Populare regionale.

Parcurgând un plan de lucru al Biroului Politic al C.C. al P.M.R. și al Prezidiului Consiliului de Miniștri din mai 1954, remarcăm faptul că, într-adevăr structura de

[184] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 40/1954, f. 17-18.
[185] *Idem*, dosar nr. 41/1954.

partid funcţiona ca un supraguvern al ţării. Problemele abordate nu se suprapuneau pe ordinea de zi a celor două structuri de putere[186].

Schimbările care au intervenit la nivelul conducerii de partid au influenţat sectorul structurilor de stat. Plenara C.C. al P.M.R., din 19 aprilie 1954, a decis desfiinţarea postului de secretar general al partidului şi înlocuirea lui cu un secretariat format din patru persoane, condus de un prim-secretar (Gheorghe Apostol)[187]. Ca urmare, în organigrama Consiliului de Miniştri a reapărut funcţia de prim-vicepreşedinte, aceasta fiindu-le atribuită lui Iosif Chişinevschi şi Miron Constantinescu, începând cu data de 20 august 1954.

În a doua jumtate a anului 1955, Consiliul de Miniştri îşi schimbă preşedintele. Urmând o practică deja instituită, această problemă a fost discutată în şedinţa Biroului Politic din 27 septembrie 1955, iar Plenara C.C. al P.M.R. din 30 septembrie-1 octombrie a confirmat revenirea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej în funcţia de conducere a Partidului Muncitoresc Român.

În şedinţa Consiliului de Miniştri din 3 octombrie 1955, Dej arăta că Plenara C.C. al P.M.R. a hotărât să întreprindă unele măsuri de reorganizare a guvernului[188]. Astfel, modificările au constat în: eliberarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej din postul de preşedinte al Consiliului de Miniştri, în locul său fiind desemnat Chivu Stoica[189]; eliberarea lui Iosif Chişinevschi din funcţia de prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, fiind înlocuit de Miron Constantinescu; eliberarea lui Emil Bodnăraş în funcţia de ministru al Forţelor Armate, acesta devenind prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, înlocuit de Leontin Sălăjan; eliberarea lui Petre Borilă din funcţia de ministru al Industriei Alimentare, devenind prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, locţiitorul său fiind Constantin Teodoru; eliberarea lui Simion Bughici din funcţia de ministru al Afacerilor Externe, devenind vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri, în locul său fiind desemnat Grigore Preoteasa; Alexandru Bârlădeanu devine Preşedinte al Comitetului de Stat al Planificării; eliberarea lui Dumitru Popescu din funcţia de ministru de Finanţe, devenind vicepreşedinte al guvernului, în locul său a fost desemnat Corneliu Mănescu; Gherasim Popa a fost desemnat ministru al Industriei Metalurgice şi Construcţiilor de Maşini; eliberarea lui Mircea Oprişan din funcţia de ministru al Comerţului Interior, în locul său fiind desemnat Ştefan Voitec.

---

[186] *Ibidem*, f. 4-6.

[187] *Idem*, dosar nr. 39/1954, f. 37.

[188] *Idem*, *fond P.C.M – Stenograme*, dosar nr. 7/1955, f. 37.

[189] În cuvântul rostit de Gheorghe Gheorghiu-Dej în faţa Marii Adunări Naţionale la 13 octombrie 1955, liderul P.M.R. îl carcteriza pe noul şef al guvernului ca "fiu credincios al partidului nostru, un luptător dârz şi vrednic pentru interesele clasei muncitoare şi poporului". "Ţinut 12 ani la închisoare de guvernele burghezo-moşiereşti", Chivu Stoica îndeplinise mai multe funcţii pe linie de stat: ministru al Căilor Ferate, ministru al Metalurgiei, prim-vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri. Calitatea sa cea mai importantă era însă cea de membru al Biroului Politic. Astfel, mulţumind Marii Adunări Naţionale, pentru desemnarea sa în funcţia de preşedinte al Consiliului de Miniştri, Chivu Stoica afirma: "Sprijinindu-se pe succesele mari obţinute, guvernul Republicii Populare Române va continua cu aceeaşi fermitate ca şi până acum aplicarea liniei Partidului – linie de construire a socialismului în patria noastră şi de apărare a păcii". – *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 73/1955, f. 8-9.

Prezidiul Consiliului de Miniștri era format din: președinte-Chivu Stoica; 3 prim-vicepreședinți: Emil Bodnăraș, Miron Constantinescu, Petre Borilă; 4 vicepreședinți: Dumitru Petrescu, Ștefan Voitec, Al. Bârlădeanu, Simion Bughici.

Justificând această reorganizare, Dej afirma: „Aceste măsuri organizatorice au fost necesare așa cum a apreciat Plenara, în urma cercetărilor făcute în ceea ce privește activitatea partidului, pentru a aduce îmbunătățiri în activitatea Partidului și a se sublinia mai puternic rolul de conducător al partidului”[190].

În noul context politic, repartizarea muncii pe linie de stat s-a modificat, după cum urmează[191]:

Prim-ministru/ prim-vicepreședinți/vicepreședinți	***Ministerele și instituțiile centrale coordonate***
Chivu Stoica, președintele Consiliului de Miniștri	Ministerul Industriei Metalurgice și a Construcțiilor de Mașini Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrotehnice Comitetul pentru probleme Nucleare Rezervele de Stat Controlul de Stat Ministerul Afacerilor Interne Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri Comitetul de Stat pentru Tehnică
Alexandru Moghioroș, Prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri	Ministerul Agriculturii și Silviculturii Ministerul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei Ministerul Colectărilor Comisia pentru hidroameliorațiuni Comisia pentru Mecanizarea Agriculturii Comisia de Evaluare a Recoltei
Emil Bodnăraș, Prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri	Ministerul Forțelor Armate Ministerul Justiției Direcția Specială a Consiliului de Miniștri Ministerul Cultelor Ministerul Căilor Ferate Ministerul Transporturilor Aeriene și Navale Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor Ministerul Construcțiilor Ministerul Industriei Materialelor de Construcții
Miron Constantinescu, Prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri	Ministerul Culturii Ministerul Învățământului Academia R.P.R. Comitetul Premiilor de Stat Comitetul pentru Arhitectură și Construcții Comitetul de Cultură Fizică și Sport Consiliul Consultativ pentru Litoral Ministerul Industriei Petrolului Ministerul Industriei Chimice Ministerul Minelor (Cărbune) Comitetul Geologic Sovrom Cvarțit

[190] *Ibidem*, f. 41.
[191] *Idem*, dosar nr. 72/1955, f. 4-6.

Prim-ministru/ prim-vicepreşedinţi/vicepreşedinţi	*Ministerele şi instituţiile centrale coordonate*
Petre Borilă, Prim vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri	Ministerul Industriei Alimentare Ministerul Industriei Uşoare Ministerul Comerţului Interior Ministerul Gospodăriilor Comunale Cooperaţia de Consum Cooperaţia de Producţie Arbitrajul de Stat
Dumitru Petrescu, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri	Ministerul Finanţelor Aprovizionarea Populaţiei cu Combustibil Direcţia Organizatorică a Consiliului de Miniştri Direcţia Generală a Metrologiei Ministerul Sănătăţii Ministerul Prevederilor Sociale Crucea Roşie
Simion Bughici, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri	Ministerul Afacerilor Externe Agerpres Institutul Relaţiilor cu Străinătatea Radiodifuziunea Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor Comisia de Vize şi Paşapoarte
Alexandru Bârlădeanu, vicepreşedinte al Consiliului de Miniştri	Comitetul de Stat al Planificării Ministerul Comerţului Exterior Direcţia Generală de Statistică Comisia C.A.E.R. Comisia de Colaborare Tehnico-Ştiinţifică Recrutarea şi Repartizarea Forţelor de Muncă

Secţiile Comitetului Central al P.M.R. aveau drept de control asupra ministerelor. La şedinţele Consiliului de Miniştri participau şi delegaţi ai acestora. În majoritatea cazurilor propunerile reprezentanţilor aparatului central de partid erau puse în practică de organele de stat. Am întâlnit însă şi un caz în care directivele venite de la secţii nu au fost aplicate. Evident, Partidului-Stat i-a fost trimis un material justificator.

Astfel, referatul nr. 1098 al Secţiei Juridice a Direcţiei Generale a Treburilor Consiliului de Miniştri, din iunie 1955, făcea referiri la proiectul de hotărâre pentru aprobarea Regulamentului privind organizarea şi funcţionarea Colegiilor din ministere şi organele centrale ale administraţiei de stat[192].

Ce erau şi cum funcţionau aceste Colegii?

Colegiul era un organ consultativ care funcţiona pe lângă ministru. Conducătorul organului central al administraţiei de stat deţinea şi funcţia de preşedinte al Colegiului. Membrii Colegiului, desemnaţi de preşedinte, puteau fi locţiitorii ministrului, adjuncţii acestuia, directorii generali, directorii celor mai importante direcţii sau conducătorii unora din principalele întreprinderi sau instituţii. Colegiul analiza problemele importante legate de aplicarea politicii Partidului şi Guvernului în sectorul său de activitate, cu privire la conducerea practică, la munca de cadre, analiza cele mai importante proiecte de lege. Putea examina şi cele mai importante

[192] *Idem*, dosar nr. 101/1955, f. 5-6.

dări de seamă prezentate de personalul de conducere, atât din aparatul central cât şi din unităţile subordonate. În mod obişnuit Colegiul ţinea şedinţă o dată pe lună, la acestea participând şi alte persoane din conducerea ministerului, ingineri, tehnicieni de la unităţile subordonate. Secretariatul Colegiului pregătea lucrările Colegiului. Hotărârile Colegiului se adoptau cu unanimitate de voturi[193]. Concluziile dezbaterilor erau puse în aplicare doar de ministru.

Notă cu privire la unele observaţii făcute la Proiectul de regulament privind organizarea şi funcţionarea colegiilor din ministere şi celelalte organe ale administraţiei de stat, de secţiile C.C. al P.M.R.[194]

Secţiile C.C. al P.M.R.	***Observaţiile secţiei neînsuşite la redactarea regulamentului***	***Motivele pentru care nu s-au operat modificările sugerate de Secţiile C.C. al P.M.R.***
Secţia Industrie Uşoară a C.C. al P.M.R.	Regulamentul să fie precedat de o scurtă introducere privind necesitatea înfiinţării şi organizării Colegiilor.	Întrucât nu era un act normativ nou (H.C.M. nr. 592/1951 a dispus înfiinţarea acestor Colegii), scopul acestui organ era deja cunoscut.
	Socotea util să se precizeze în regulament faptul că propunerile colegiului nu erau obligatorii pentru ministru.	Întrucât art. 10 stabilea că ministrul punea în aplicare concluziile Colegiului, nu mai era necesară introducerea acestei stipulări.
Secţia Administrativă a C.C. al P.M.R.	Propunea reformularea art.1, în sensul de a nu se preciza caracterul consultativ al Colegiului.	S-ar fi pierdut caracterul esenţial al acestei structuri.
	Se cerea înlocuirea expresiei "instrucţiuni ale ministrului", cu "instrucţiuni ale ministerului".	Expresia propusă nu era constituţională.
Secţia Industrie Grea şi Transport a C.C. al P.M.R.	S-a propus specificarea faptului că membrii colegiului răspundeau de activitatea lor în faţa Consiliului de Miniştri	Nu era necesară această menţiune, întrucât se subînţelegea, ei fiind numiţi chiar de acest organ.
	S-a cerut completarea art. 8 cu o dispoziţie care să prevadă răspunderea păstrării secretului documentelor.	Era nejustificată o asemenea formulare, deoarece asigurarea securităţii acestora era o problemă care preocupa orice organ de stat.

Schimbările în plan organizatoric au continuat să fie discutate în şedinţele Biroului Politic. Astfel, în protocolul şedinţei Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 8 mai 1956, la punctul V pe ordinea de zi, figura problema îmbunătăţirii structurii organizatorice a Prezidiului Consiliului de Miniştri şi a numirii unor miniştri[195]. Biroul Politic al C.C. al P.M.R. dispunea astfel: eliberarea lui Gheorghe Hossu din

[193] *Ibidem*, f. 2-4.
[194] *Ibidem,* f. 7-9.
[195] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 48/1956.

funcția de ministru al Agriculturii și numirea sa în funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri; numirea lui Mihail Stancu în funcția de ministru al Agriculturii.

Congresul XX al P.C.U.S. a avut repercusiuni majore asupra întregului lagăr socialist, nu doar prin atacul asupra lui Stalin, cât mai ales prin anunțarea necesității punerii în aplicare, în politica internă a statelor satelit, a principiului ,,conducerii colective", care semnifica creșterea puterilor la toate nivelurile, atât în aparatul de partid central și local, cât și în administrația guvernamentală.

Elita politică românească se va vedea obligată să facă unele concesii: reformarea sistemului de salarizare, atribuirea unor fonduri suplimentare Sfaturilor Populare, întreprinderilor, iar la nivelul organelor administrației de stat, această situație s-a resimțit în politica „lichidării centralismului excesiv".

Anul 1957 a adus unele modificări semnificative în privința organizării și funcționării Consiliului de Miniștri. S-au adoptat legea nr. 2 cu privire la stabilirea numărului de ministere, precum și denumirea lor, și decretul nr. 264, cu privire la funcționarea Consiliului de Miniștri, din 15 iunie 1957.

Aceste inițiative legislative au fost precedate de discuțiile purtate în Biroul Politic al C.C. al P.M.R. Reorganizarea a fost determinată de factorul politic, elitele comuniste propunându-și „lichidarea centralismului excesiv".

Astfel, pe ordinea de zi a ședintei Biroului Politic din 14 martie 1957, la punctele II și III, erau anunțate: Propunerile cu privire la contopirea unor ministere și privind componența guvernului R.P.R.[196].

S-a stabilit: președinte al Consiliului de Miniștri-Chivu Stoica; vicepreședinte-Emil Bodnăraș, vicepreședinte-Alexandru Moghioroș, vicepreședinte-Petre Borilă, vicepreședinte-Miron Constantinescu, vicepreședinte-Ștefan Voitec, vicepreședinte-Alexandru Bârlădeanu; ministrul Afacerilor Externe-Gheorghe Preoteasa, ministrul Afacerilor Interne-Alexandru Drăghici, ministrul Agriculturii și Silviculturii-Ion Cozma, ministrul Comerțului-Marcel Popescu, ministerul Construcțiilor și Materialelor de Construcții-Gheorghe Hossu, ministerul Finanțelor-Aurel Vijoli, ministerul Forțelor Armate-Leontin Sălăjan, ministerul Industriei Bunurilor de Consum-Ștefan Voitec, ministerul Industriei Grele-Gherasim Popa, ministerul Industriei Petrolului și Chimiei-Mihail Florescu, ministerul Învățământului și Culturii-Miron Constantinescu, ministerul Justiției-Gheorghe Diaconescu, ministerul Minelor-Ion Mineu, ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale-Voinea Marinescu, ministerul Transporturilor și al Telecomunicațiilor-Emil Bodnăraș, ministerul pentru Problemele Administrației Locale de Stat-Petre Costache, președintele Comitetului de Stat al Planificării-Gheorghe Gaston Marin, președintele Comisiei Controlului de Stat-Dumitru Coliu.

Principala nemulțumire era cauzată de existența unui număr prea mare de ministere, care aveau ca domenii de activitate ramuri foarte apropiate. Aceste structuri concentrau un număr foarte mare de funcționari, pe plan regional

[196] *Idem*, dosar nr. 11/1957, f. 1-2.

simțindu-se lipsa persoanelor specializate, care erau implicate la nivelul direcțiilor guvernamentale. Divizarea exagerată a ministerelor condusese la existența a peste 30 de ministere și a 23 de comisii, comitete și direcții generale de pe lângă Consiliul de Miniștri. Numărul miniștrilor și al celor asimilați acestora era de peste 237 persoane[197]. În aceste cifre nu fuseseră incluse Procuratura Generală, Tribunalul Suprem, Arbitrajul de Stat, U.C.E.C.O.M., Centrocoop și Camera de Comerț.

Situația semnalată avea repercusiuni asupra întregii vieți de stat: "Rezolvarea unor probleme trebuia făcută fie pe calea unei hotărâri a Consiliului de Miniștri, fie prin măsuri organizatorice date de ministerele interesate, în cadrul competenței lor proprii, din cauza multitudinii organelor centrale și era mult îngreunat deoarece trebuiau consultate numeroase ministere sau organe centrale, spre deosebire de situația anterioară când într-un singur minister era concentrată activitatea mai multor ramuri înrudite. Tergiversarea rezolvării problemelor în multe cazuri a creat prejudicii economiei, iar în altele, când s-a ajuns la un acord, măsura nu s-a mai luat fiindcă nu mai era oportun. Faptul că anumite sectoare din economie sau din activitatea de stat erau divizate între mai multe organe centrale, ducea la inexistența unei politici unitare în domeniul respectiv"[198].

Totodată, miniștrii s-au degrevat de o serie de atribuții, parte din ele fiind preluate de vicepreședinții Consiliului de Miniștri: „aceasta a dus la situația că probleme care cu un an în urmă erau rezolvate de un director general sau de un ministru adjunct, azi sunt rezolvate de vicepreședintele Consiliului de Miniștri sau președintele Consiliului de Miniștri, iar unele dintre ele chiar de către Prezidiul Consiliului de Miniștri (...). Conducătorii ministerelor constatând competența lor restrânsă în rezolvarea problemelor sectorului, care în bună parte erau rezolvate prin hotărârile Prezidiului Consiliului de Miniștri și neparticipând la activitatea de guvernare, au căpătat sentimentul că sunt niște simpli administratori ai unei ramuri de activitate și nu membri ai guvemului, adică ai organului suprem executiv și de dispoziție care coordonează și îndrumează activitatea tuturor ministerelor. Neluând parte la activitatea de conducere a statului, fiind izolați de problemele generale de conducere, nu s-au mai preocupat de aceste probleme, limitându-se numai la cunoașterea ramurii pe care o conduc, ceea ce a dus la diminuarea însemnată a funcției de ministru și la limitarea orizontului lor în problemele de stat, la rezolvarea cărora nu aduc aproape nici o contribuție"[199].

Se impunea stabilirea unor noi atribuții ale Consiliului de Miniștri precum și a unei noi structuri organizatorice. S-a decis:

- Reducerea numărului de ministere de la 30 la 16-17.
- Concentrarea unor ministere pe baza înrudirii ramurilor respective, păstrându-se însă diferențierea specifică între ramuri; în acest sens urmau să

[197] *Ibidem*, f. 52-54.
[198] *Ibidem*.
[199] *Ibidem*.

funcţioneze departamentele organizate pe ramuri de activitate, iar în cadrul acestor departamente existau direcţii generale.

• În afara ministerelor, cu departamentele lor, funcţionau direcţii generale, comitete, comisii, subordonate ministerului sau direct Consiliului de Miniştri.

• Ministrul era considerat drept "conductorul politico-administrativ al întregului sector de activitate".

• Se crea funcţia de subsecretar de stat, şef de departament, desfiinţându-se funcţiile de locţiitori de miniştri.

• Guvernul urma să fie format din Preşedintele Consiliului de Miniştri, un număr de vicepreşedinţi şi din cei 16-17 miniştri.

• Numărul subsecretarilor de stat era stabilit la 50-60, cu mult mai puţini decât cei 207 locţiitori de miniştri.

• Se desfiinţa Prezidiul Consiliului de Miniştri, funcţiile acestuia fiind preluate de guvern în plenul său.

• Înfiinţarea unui Consiliu Economic, condus de preşedintele Consiliului de Miniştri, sau pentru unele probleme de un vicepreşedinte; acest organism urma să aibă membri, aleşi din cei care deţineau conducerea ministerelor economice; în funcţie de importanţa problemelor economice, acestea urmau să fie soluţionate în plenul guvernului, de către Consiliul Economic sub conducerea preşedintelui Consiliului de Miniştri sau de către aceeaşi structură sub conducerea unui vicepreşedinte.

• Lărgirea competenţei ministerelor începând de la miniştri, subsecretari de stat, directori generali până la conducătorii unităţilor de bază"[200].

Toate aceste modificări urmau să se desfăşoare în etape: reorganizarea guvernului fără schimbarea structurii deja existente a ministerelor; ministerele menţinându-şi organizarea, iar unele dintre ele deveneau departamente; unii miniştri deveneau subsecretari de stat, iar locţiitorii acestora deveneau fie directori generali, fie directori sau conducători de unităţi exterioare; în decurs de câteva luni fiecare minister îşi reorganiza sectorul pe baza unei analize amănunţite; nu în ultimul rând, era declarată necesitatea adoptării unei legislaţii corespunzătoare"[201].

În finalul materialului erau enumarate avantajele acestei descentralizări din structura organului suprem executiv administrativ:

• Se îmbunătăţea calificarea conducătorilor organelor de jos, a întreprinderilor şi instituţiilor din regiuni, datorită faptului că în conducerea acestora se vor putea numi cadre bine pregătite, provenite din locţiitorii de miniştri, directori generali şi directori din ministere.

• Direcţiile de planificare, contabilitate, secretariat, cadre, administrativ, din cadrul ministerelor se vor unifica, ceea ce va duce la o reducere a numărului de funcţionari şi la o mai mare operativitate în rezolvarea problemelor.

[200] *Ibidem*, f. 54-57.
[201] *Ibidem*, f. 59.

• Reorganizarea sistemului de lucru a Consiliului de Miniștri, prin discutarea mai multor probleme de stat în plenul său va determina o contribuție activă a fiecărui ministru la rezolvarea acestora; funcția de ministru își sporea astfel semnificația.

• Lărgirea competenței miniștrilor și subsecretarilor de stat va descongestiona activitatea plenului Consiliului de Miniștri și a Consiliului Economic, acesta urmând să se ocupe de principalele probleme ale statului.

• Nu în ultimul rând, raționalizările din aparatul de stat erau considerate ca aducând popularitate P.M.R.-ului din partea populației: "reducerea numărului de ministere, a numărului de demnitari și a numărului de persoane din aparatul de conducere al statului va avea un efect politic foarte favorabil în opinia publică, care va vedea că simplificarea și ieftinirea aparatului de stat nu se mărginește numai la reducerea numărului funcționarilor, ci se pornește de sus în jos începând chiar cu miniștrii și locțiitorii miniștrilor. Aceasta va duce la întărirea prestigiului și autorității guvernului, prin concentrarea puterii executive într-un guvern cu un număr mai restrâns de cadre, însă de mare răspundere"[202].

Materialul menționat anterior, dezbătut în ședința Biroului Politic din 14 martie 1957, avea indicativul „strict secret", dovadă a importanței majore pe care o avea problema reorganizării Consiliului de Miniștri.

În același context, Ștefan Voitec, vicepreședintele Consiliului de Miniștri, supunând aprobării Marii Adunări Naționale proiectul de lege cu privire la stabilirea numărului de ministere, opina că: „Biroul Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român a analizat în lumina indicațiilor plenarei din decembrie 1956, activitatea organelor centrale ale administrației de stat. Analiza făcută a scos la iveală faptul că în ultimii ani au fost create în țara noastră numeroase organe centrale de stat distincte în raport cu diferențierile pe ramuri ivite ca urmare a dezvoltării economiei naționale și a activității social-culturale. Numărul organelor centrale de stat este prea mare față de nevoile reale ale economiei și culturii noastre. De aici decurg mari greutăți atât în munca organelor centrale, Consiliului de Miniștri și ministere, cât și în ce privește organele și unitățile de jos. Această formă de organizare îngreunează rezolvarea operativă a problemelor. Însăși activitatea Consiliului de Miniștri se desfășoară greoi din cauza marelui număr de membri. În mod just se subliniază în recenta hotărâre a Biroului Politic al Comitetului Central că măsurile luate prin lichidarea fenomenelor de centralizare excesivă trebuie completate și prin măsuri corespunzătoare în organizarea aparatului central de stat"[203].

În continuare, Ștefan Voitec explica pe larg în ce consta mult dezbătuta reorganizare: ministerul Agriculturii se contopea cu Ministerul Silviculturii și Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat, devenind Ministerul Agriculturii și Silviculturii; ministerul Comerțului Interior se contopea cu Ministerul Comerțului Exterior, devenind Ministerul Comerțului; ministerul Construcțiilor se contopea cu

[202] *Ibidem*, f. 59-60.
[203] *Ibidem*, f. 63-64.

MinisterulI Industriei Materialelor de Construcţii, cu Ministerul Industriei Lernnului şi Comitetul de Stat pentru Arhitectură şi Construcţii devenind Ministerul Construcţiilor şi Materialelor de Construcţii; ministerul Industriei Uşoare se unifica cu Ministerul Industriei Alimentare, devenind Ministerul Industriei Bunurilor de Consum; ministerul Industriei Metalurgice şi Construcţiilor de Maşini se unifica cu Ministerul Energiei Electrice şi Industriei Electrotehnice, devenind Ministerul Industriei Grele; ministerul Învăţământului se unifica cu Ministerul Culturii, devenind Ministerul Învăţământului şi Culturii; ministerul Industriei Petrolului se unifica cu Ministerul Industriei Chimice, devenind Ministerul Industriei Petrolului şi Chimiei; ministerul Căilor Ferate se contopea cu Ministerul Transporturilor Rutiere, Navale şi Aeriene şi cu Ministerul Poştelor şi Telecomunicaţiilor, devenind Ministerul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor; numirea unui ministru pentru organele locale ale administraţiei de stat; înfiinţarea unui Departament al Cultelor.

În şedinţa Consiliului de Miniştri din 26 martie 1957 s-a stabilit ca până la 15 aprilie „fiecare ministru, împreună cu colectivul, să studieze ministerul, să vadă ce îmbunătăţiri organizatorice trebuie să se aducă, având în vedere hotărârea Partidului şi Marii Adunări Naţionale, de a reduce, de a simplifica munca noastră, de a îmbunătăţi, de a micşora şi ieftini aparatul şi în acelaşi timp de a asigura o calitate superioară muncii”[204].

În calitate de prim-ministru, Chivu Stoica a propus formarea unei comisii pentru a analiza „sistemul funcţional al Consiliului de Miniştri", din următoarele persoane: Al. Bârlădeanu, Emil Bodnăraş şi Alexandru Moghioroş[205]. În finalul şedinţei, acesta a precizat ca până la data intrării în vigoare a noului regulament de funcţionare a Consiliului de Miniştri, era necesar ca titularii ministerelor să ţină legătura cu vicepreşedinţii “pentru înlăturarea unor lipsuri”.

Chivu Stoica	**Ministerul Afacerilor Interne**
	Ministerul Afacerilor Externe
	Ministerul Industriei Grele
	Comitetul de Stat al Planificării
	Comisia Controlului de Stat
Alexandru Moghioroş	Ministerul Agriculturii şi Silviculturii
	Ministerul Sănătăţii şi Prevederilor Sociale
Alexandru Bârlădeanu	Ministerul Comerţului
	Ministerul Finanţelor
Miron Constantinescu	Ministerul Învăţământului şi Culturii
Emil Bodnăraş	Ministerul Transporturilor şi Comunicaţiilor
	Ministerul Forţelor Armate
	Ministerul Justiţiei
Petre Borilă	Ministerul Construcţiilor
	Ministerul Petrolului şi Chimiei
	Ministerul Minelor
Ştefan Voitec	Ministerul Industriei Bunurilor de Consum

[204] *Idem, fond P.C.M. – Stenograme*, dosar nr. 6/1957, f. 33.
[205] *Ibidem*, f. 37.

Cele 30 de organe centrale, comitete, comisii şi direcţii generale care nu se desfiinţaseră se aflau tot sub controlul preşedintelui şi vicepreşedinţilor Consiliului de Miniştri, după cum urmează:

Chivu Stoica	***Energia Atomică***
Alexandru Moghioroş	Comitetul de Stat pentru Valorificarea Produselor Agricole
	Comitetul pentru Gospodărirea Apelor
	Comisia pentru Vize şi Paşapoarte
	Centrocoop
Alexandru Bârlădeanu	Comitetul pentru Norme de Muncă şi Salarii
	Comisia Guvern C.A.E.R.
	Direcţia Generală a Statisticii
	Banca de Stat
Miron Constantinescu	C.C.F.S.
	Agerpres
	Direcţia Generală a Presei şi Tipăriturilor
	Direcţia generală a Radiodifuziunii
	I.R.R.C.S.
	Academia R.P.R.
	Uniunea Compozitorilor
	Uniunea Artiştilor
	Uniunea Ziariştilor
Emil Bodnăraş	Procuratura Generală
	Tribunalul Suprem
Petre Borilă	Comitetul Geologic
	D.G.R.M.I.A.
	Direcţia Generală a Meteorologiei, Standardizării şi Invenţiilor
	Arbitrajul de Stat
	Asociaţia Ştiinţifică a Inginerilor şi Tehnicienilor
Ştefan Voitec	U.C.E.C.O.M.
Petre Costache	Direcţia Generală a Recrutării şi Repartizării Forţelor de Muncă
	Direcţia Generală a Aprovizionării Populaţiei cu Combustibil
	Comitetul de Crucea Roşie
	Departamentul Cultelor
Gheorghe Hossu	Serviciul Muncii
Marcel Popescu	Camera de Comerţ

Aprobat în şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 18 mai 1957, decretul pentru organizarea şi funcţionarea Consiliului de Miniştri va fi publicat la 15 iunie 1957[206].

Capitolul I stabilea dispoziţiile cu caracter general. Astfel, articolul I preciza rolul guvernului: „Consiliul de Miniştri al Republicii Populare Române, ca organ suprem executiv şi de dispoziţie a puterii de stat, constituit de Marea Adunare Naţională, exercită conducerea generală a administraţiei de stat pentru înfăptuirea liniei politice a Partidului Muncitoresc Român, de constituire a socialismului în Republica Populară Română". Menţionarea partidului de guvernământ într-un act legislativ nu este un element de noutate. Constituţia din septembrie 1952 conţinea şi ea o menţiune în acest sens.

[206] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 20/1957, f. 2; *Buletinul Oficial,* nr. 15 din 15 iunie 1957.

Guvernul era format din: Președintele Consiliului de Miniștri, Vicepreședinții Consiliului de Miniștri, miniștri și alți membri prevăzuți de lege (art. 2).

Hotărârile erau luate în plenul Consiliului de Miniștri, iar problemele mai deosebite se rezolvau de către primul ministru (art.4). Guvernul își exercita atribuțiile sale prin hotărâri și dispoziții (art.4).

Se înființa o nouă structură, Secretariatul General al Consiliului de Miniștri, cu rol în îndeplinirea activității guvernului.

Capitolul II al decretului face referiri la atribuțiile Consiliului de Miniștri: stabilește măsuri necesare "înfăptuirii politicii interne și externe a statului"; a hotărâri cu caracter normativ pe baza și pentru aplicarea legilor și decretelor; elaborează proiecte de legi, precum și proiecte de decrete cu caracter normativ; ia măsuri cu caracter general pentru asigurarea ordinii publice, apărarea intereselor statului și ocrotirea drepturilor cetățenilor; hotărăște în problemele generale privind organizarea și activitatea organelor centrale ale administrației de stat și a organelor locale de stat, precum și în orice problemă de resortul acestora, în care socotește că este necesară hotărârea sa; elaborează proiectul planului economiei naționale și al bugetului de stat; adoptă măsuri pentru realizarea lor; hotărăște strategia de urmat în planul relațiilor internaționale; ia măsuri cu privire la încheierea de acorduri, tratate și orice convenții internaționale; hotărăște măsurile privind organizarea și conducerea generală a forțelor armate; hotărăște în orice problemă care i se spune de către primul ministru; hotărăște înființarea organelor care îi sunt necesare pentru problemele economice, sociale, culturale, juridice și de apărare a patriei; anulează ordinele miniștrilor neconforme legilor.

Președintele Consiliului de Miniștri: era șeful guvernului, el asigurând unitatea liniei de acțiune politică și administrativă a ministerelor și a celorlalte organe centrale și ale administrației de stat, îndrumând, coordonând și controlând activitatea lor (art.7); convoca ședințele Consiliului de Miniștri; supunea Consiliului de Miniștri ordinea de zi a problemelor asupra cărora urmau să se hotărască. În cazul în care lipsea, putea să desemneze pe unul din vicepreședinții Consiliului de Miniștri să-1 înlocuiască.

Vicepreședinții Consiliului de Miniștri: îl ajutau pe președinte în îndeplinirea atribuțiilor sale; îndrumau, coordonau și controlau activitatea ministerelor și a celorlalte organe centrale de stat care li se repartizau în acest scop prin hotârârea Consiliului de Miniștri; exercitau în deplasările lor, controlul general asupra activității oricăror instituții sau întreprinderi de stat, cu privire la buna desfășurare a aplicării legilor, decretelor și hotărârilor Consiliului de Miniștri, pentru îmbunătățirea activității acestora (art.9- 11).

Miniștrilor li s-au acordat atribuții sporite, pentru o mai mare responsabilizare: participau la activitatea guvernului, îndeplinind toate însărcinările care li se încredințau de către guvern; realizau **politica Partidului și Guvernului** în ramura de activitate coordonată, răspunzând de activitatea lor în fața Consiliului de Miniștri; exercitau conducerea unică a ministerelor sau organelor centrale în fruntea cărora se aflau, cu excepția cazurilor în care legea dispunea altfel; hotărau prin ordine,

instrucțiuni sau regulamente, în problemele privind organizarea și funcționarea instituțiilor și întreprinderilor din ramura de activitate pe care o conduceau, ca și în toate problemele de specialitate ale ramurii respective; propuneau luarea de măsuri care intrau în atribuțiile Consiliului de Miniștri; colaborau la luarea măsurilor de interes comun, pregăteau, din proprie inițiativă sau din dispoziția Consiliului de Miniștri, materialul documentar și propunerile lor cu privire la problemele supuse spre deliberarea Consiliului de Miniștri; pregăteau Consiliului de Miniștri dări de seamă asupra activității lor (art. 13, 14).

Guvernul se reunea în plen în ședințe ordinare de două ori pe lună, iar în ședințe extraordinare ori de câte ori era necesar (art. 17).

La scurt timp după aceste prefaceri, intervenția factorului politic în schimbarea membrilor Consiliului de Miniștri se repetă. Ședința plenară a C.C. al P.M.R. din iunie-iulie 1958 a decis eliminarea lui Miron Constantinescu din funcția de ministru al Învățământului și din cea de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

La 25 martie 1961 a fost adoptată legea nr. 1 pentru modificarea Capitolului III și a art. 43, 44, 75 din Constituția din 1952[207]. Prezidiul Marii Adunări Naționale era desființat, atribuțiile sale fiind preluate de un nou organism, Consiliul de Stat. În continuare, Marea Adunare Națională avea ca prerogative: formarea guvernului, organizarea Consiliului de Miniștri, a ministerelor și a altor organe centrale ale statului, controlul asupra activității guvernului (art. 24, pct. 7, 8, 14).

Între sesiuni, atribuțiile Consiliului de Stat constau în: asculta dări de seamă și executa controlul asupra activității guvernului; numea și revoca pe membrii guvernului la propunerea Președintelui Consiliului de Miniștri (art. 35, A, pct. 4, 5).

Consiliul de Miniștri era răspunzător și dădea socoteală de activitatea sa în fața Marii Adunări Naționale, iar în intervalul dintre sesiunile M.A.N. în fața Consiliului de Stat.

În aceeași zi a fost publicată și legea nr. 2 cu privire 1a organizarea Consiliului de Miniștri[208]. Articolul I stabilea componența guvernului R.P.R.: președintele Consiliului de Miniștri, prim-vicepreședintele Consiliului de Miniștri, vicepreședinții Consiliului de Miniștri, miniștrii, președintele Comitetului de Stat al Planificării.

Potrivit articolului 2, ministerele care formau Consiliul de Miniștri erau: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Comerțului, Ministerul Agriculturii, Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini, Ministerul Finanțelor, Ministerul Forțelor Armate, Ministerul Industriei Ușoare, Ministerul Economiei Forestiere, Ministerul Industriei Petrolului și Chimiei, Ministerul Minelor și Energiei Electrice, Ministerul Învățământului și Culturii, Ministerul Justiției, Ministerul Sănătății și Prevederilor Sociale, Ministerul Transporturilor și Telecomunicațiilor.

Anterior publicării acestor legi, la ședința plenară a C.C. al P.M.R. din ziua de 17 martie 1961, erau anunțate modificările care surveneau în componența și structura

---

[207] *Buletinul Oficial*, nr. 9 din 25 martie 1961.
[208] *Ibidem*.

organelor puterii de stat[209]: eliberarea lui Chivu Stoica din funcția de președinte al Consiliului de Miniștri, și "trecerea sa în munca de partid"; eliberarea lui Ion Gheorghe Maurer din funcția de președinte al Prezidiului M.A.N. și recomandarea sa pentru funcția de președinte al Consiliului de Miniștri și vicepreședinte al Consiliului de Stat; eliberarea lui Gheorghe Apostol din funcția de președinte al Comisiei Controlului de Stat și recomandarea sa pentru funcția de prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri; desemnarea lui Alexandru Drăghici, titularul Ministerului Afacerilor Interne, în funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri; eliberarea lui Ștefan Voitec din funcția de vicepreședinte al Consiliului de Miniștri și recomandarea sa ca președinte al M.A.N. și vicepreședinte al Consiliului de Stat; desființarea Ministerului Industriei Bunurilor de Consum, a Ministerului Industriei Grele și a Comisiei Controlului de Stat; înființarea Ministerului Industriei Alimentare, a Ministerului Industriei Ușoare, a Ministerului Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini și a Ministerului Minelor și Energiei Electrice; eliberarea lui Janos Fazekaș din funcția de secretar al C.C. al P.M.R. și recomandarea sa în funcția de ministru al Industriei Alimentare; desemnarea lui Alexandru Sencovici în funcția de Ministru al Industriei Ușoare; recomandarea lui Constantin Tuzu pentru funcția de ministru al Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini; recomandarea lui Bujor Almășan pentru funcția de ministru al Minelor și Energiei Electrice; recomandarea lui Corneliu Mănescu pentru funcția de ministru al Afacerilor Externe; desemnarea lui Ion Constant Manoliu în funcția de ministru al Justiției în locul lui Gheorghe Diaconescu, care urma să devină vicepreședinte al Tribunalului Suprem.

În ședința Biroului Politic din 21 martie 1961 s-a discutat pe marginea acestor reorganizări operate la nivelul Consiliului de Miniștri. Nicolae Ceaușescu aprecia astfel că: "modificările făcute au fost adoptate ca să asigure o realizare mai deplină a unității între activitatea partidului și activitatea de stat, a Consiliului de Stat și a Consiliului de Miniștri, precum și în scopul de a întări controlul de partid și mai mult ca până acum asupra tuturor sectoarelor activității de stat, ținând seama de sarcinile mari pe care le avem de realizat, de a întări munca colectivă și mai mult în organele de stat"[210].

Iarăși asistăm la acel ritual al autocriticii. Demis din funcția de prim-ministru, Chivu Stoica sublinia greșelile pe care le-a comis, prejudiciind astfel buna funcționare a Consiliului de Miniștri: "Biroul Politic s-a ocupat și se ocupă de activitatea Consiliului de Miniștri unde eu am muncit și desfășurat activitatea (...). Consiliul de Miniștri este un organ de mare răspundere care se ocupă zi de zi de toate problemele importante, probleme de stat. Toate problemele trebuiesc tratate cu multă grijă și să se vadă că toate hotărârile care se pun în discuție să fie bine studiate și analizate. În această privință, în multe probleme eu nu am dovedit suficientă tărie de a da atenție tuturor problemelor. În elaborarea hotărârilor Consiliului de Miniștri, noi am dat mult de lucru Secretariatului Comitetului Central,

[209] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 15/1961, f. 1-2.
[210] *Ibidem*, f. 4.

Biroului Politic și chiar personal tov. Gheorghiu. Foarte multe proiecte de hotărâre elaborate de noi la Consiliul de Miniștri, cu toate că aveam un aparat destul de mare, proiecte de hotărâri care apăreau în forma definitivă, venind de la partid, la secretariat au trebuit să fie de foarte multe ori modificate. Aceasta datorită unei atitudini superficiale, sau înțelegerea superficială a muncii de mare răspundere pe care o aveam la Consiliul de Miniștri”[211].

Deși se contrazice cu afirmațiile de mai sus, Chivu Stoica semnala o gravă eroare, care a constat în ignorarea Partidului atunci când lua decizii pe linie de guvern, ceea ce într-un regim al Partidului-Stat era de netolerat: “Un alt aspect negativ în munca mea a fost și acela că multe probleme, multe dispoziţiuni, multe hotărâri pe care le-am luat erau fără știrea conducerii partidului, fără cunoștința secretariatului, fără cunoștința primului secretar. Începuse să apară fenomenul acesta de a duce munca sectar, separat de conducerea de partid, neinformând în toate cazurile conducerea de partid, respectiv pe primul secretar și secretariatul partidului (...). Sunt multe probleme delicate în munca Consiliului de Miniștri și eu nu în toate problemele am dovedit tăria și capacitatea de a rezolva așa cum se cere de către Biroul Politic al partidului nostru, de către Secretariatul Partidului”[212].

Un alt ministru remaniat, Emil Bodnăraș, își recunoștea greșelile: “În lipsurile muncii Consiliului de Miniștri partea mea de contribuție este deosebit de serioasă. Eu am avut multe deficiențe, aceea că am considerat că forma relațiilor cu Secretariatul și Direcția Economică ar constitui imixtiuni care ar îngrădi capacitatea noastră de a îndeplini sarcinile ce le avem, care a fost dăunător și nu putea pe tov. Chivu Stoica să-l influențeze. În activitatea noastră, poate și alți tovarăși recunosc, când tovarășul Chivu Stoica face propunerea să trimitem la Comitetul Central, la Secretariat, era reacția mea de a spune ce nevoie este de a ne duce la Secretariat și la Comitetul Central ca să-i ocupăm cu mărunțișuri, manifestarea aceasta caracteriza o concepție în relații, o poziție, care din punct de vedere politic era dăunătoare și primejdioasă și care putea să ducă la separarea activității Consiliului de Miniștri de activitatea de fiecare zi a organelor de partid însărcinate cu funcția de îndrumare și control și de a interveni oricând este necesar. Recunosc că acest lucru este un defect foarte serios în activitatea mea ca membru al Consiliului de Miniștri”.

Gheorghe Gheorghiu-Dej aprecia că s-a încălcat munca colectivă, vorbind chiar de “o fugă de control din partea partidului asupra activității guvernului”[213]. El compara atitudinea membrilor Consiliului de Miniștri cu cea a „deviaționiștiior de dreapta" din 1952, și totuși consecințele erorilor lor nu au fost cele suportate de Pauker-Luca-Georgescu, fapt explicabil prin poziția de lider incontestabil pe care Dej o deținea.

Efectele descentralizării din 1956 nu fuseseră foarte benefice, acordând organelor administrației de stat o independență care nu convenea Partidului-Stat: .„Ministerele,

[211] *Ibidem*, f. 13-15.
[212] *Ibidem*, f. 18.
[213] *Ibidem*, f. 19-20.

directoratele și alte organisme superioare din București erau criticate pentru încetineala, pentru rutina birocratică, lipsa de flexibilitate”[214]. Dacă în Uniunea Sovietică, Hrușciov opta pentru schimbarea raportului de forțe între cele două centre de putere, Partidul și Statul, în favoarea celui de-al doilea, în R.P.R., Gheorghe Gheorghiu-Dej reafirma rolul monopolist, de unic conducător al Partidului Muncitoresc Român.

Toate aceste acuze nu au ajuns în presă, ziarul „Scânteia" din 22 martie 1961 anunțând doar componența noului guvern.

Printr-o adresă emisă de președintele Consiliului de Miniștri, din februarie 1962, se stabileau ministerele și organele centrale care intrau în subordinea vicepreședinților guvernului[215].

Până la data de 18 martie 1965, în componența Consiliului de Miniștri survin unele modificări: la 31 octombrie 1961, numărul vicepreședinților Consiliului de Miniștri a crescut de la 6 la 8, prin includerea lui Gheorghe Rădulescu și a lui Constantin Tuzu; la 10 decembrie 1961, este inclus în Consiliul de Miniștri Președintele Comitetului pentru Problemele Administrației Locale; la 27 februarie 1962 este creat Ministerul Industriei Construcțiilor; la 31 martie 1962, Ministerul Agriculturii este desființat, creându-se Consiliul Superior al Agriculturii; la 30 aprilie 1962, Ministerul Comerțului este divizat în Ministerul Comerțului Interior și Ministerul Comerțului Exterior; includerea în Consiliul de Miniștri, din 9 iunie 1962, a președintelui Consiliului Comitetului de Stat pentru Cultură și Artă; Ministerul Învățământului și Culturii devine din 9 iunie 1962 Ministerul Învățământului; Ministerul Metalurgiei și Construcțiilor de Mașini este divizat la 31 octombrie 1963, în Ministerul Industriei Metalurgice și Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini.

Constituția din august 1965 nu aduce modificări semnificative în privința atribuțiilor Consiliului de Miniștri. Ele rămân aceleași (art. 77, pct. 1-11).

Ca elemente de noutate sesizăm o nouă componență a guvernului, precizat de articolul 80: Primul-ministru, Viceprim miniștrii, Miniștrii, Miniștrii Secretari de Stat, Președintele Consiliului General al Uniunii Generale a Sindicatelor, Președintele Uniunii Naționale a Cooperativelor Agricole de Producție, Președinta Consiliului Național al Femeilor, Primul Secretar al Comitetului Central al Uniunii Tineretului Comunist.

Totodată textul legii fundamentale arăta că la baza activității guvernului stătea „principiul conducerii colective" (art. 81). Componența ultimului guvern la care facem referire evidențiază faptul că stabilirea unui număr mic de ministere nu mai era un obiectiv în organizarea Consiliul de Miniștri: Ministerul Afacerilor Externe, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Comerțului Interior, Ministerul Comerțului Exterior, Consiliul Superior al Agriculturii, Ministerul Industriei Alimentare, Ministerul Industriei Metalurgice, Ministerul Industriei Construcțiilor de Mașini, Ministerul Industriei Chimice, Ministerul Petrolului, Ministerul Finanțelor, Ministe-

[214] Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Ed. Litera, București, 1994, p. 367.
[215] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 68/1962, f. 1-5.

rul Forţelor Armate, Ministerul Industriei Uşoare, Ministerul Economiei Forestiere, Ministerul Minelor, Ministerul Energiei Electrice, Ministerul Învăţământului, Ministerul Justiţiei, Ministerul Sănătăţii şi Prevederilor Sociale, Ministerul Transporturilor şi Telecomunicaţiilor, Ministerul Căilor Ferate, Ministerul Transporturilor Auto, Navale şi Aeriene.

În perioada 1948-1965 atribuţiile Consiliului de Miniştri nu au înregistrat modificări esenţiale. Deşi guvernul avea drept de iniţiativă legislativă, toate proiectele se elaborau în baza indicaţiilor date de Partidul-Stat. Ministerele au prezentat rapoarte de activitate în faţa instanţelor supreme, respectiv în faţa organelor executive ale Partidului, şi nu în faţa Marii Adunări Naţionale, aşa cum stabilea legea. Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a fost mai mult preocupat strict de funcţionarea ministerelor din componenţa Consiliului de Miniştri, ministere al căror număr şi domeniu de activitate s-au adaptat realităţilor sociale, economice, politice şi culturale ale societăţii româneşti. Un alt segment căruia i s-a acordat o atenţie deosebită a fost acela al numirii şi revocării miniştrilor, prerogativă exercitată în toate cazurile de Biroul Politic, deşi teoretic singurul organ abilitat în acest sens era Marea Adunare Naţională, iar între sesiuni, Prezidiul Marii Adunări Naţionale (din 1961, Consiliul de Stat). În privinţa momentului martie 1957, al „lichidării centralismului excesiv", el a reprezentat, aşa cum am spus, o formă de concesie menită a crea aparenţele aplicării principiului „conducerii colective". Secţiile P.M.R. au controlat şi coordonat activitatea ministerelor din componenţa Consiliului de Miniştri, realitate pe care o vom evidenţia în cuprinsul capitolului III, prin analiza activităţii Secţiei Agrare a C.C. al P.M.R.

II.B.3. Organele locale ale puterii de stat

> *"Organele de partid conduc şi îndrumează Sfaturile Populare prin hotărârile şi directivele date şi prin comuniştii care sunt trimişi să muncească în cadrul Sfaturilor Populare"*[216].

În analiza organelor locale ale puterii de stat ne vom raporta în primul rând la prevederile constituţionale legate de acest subiect. Vom evidenţia evoluţia acestor structuri politice, vom aborda totodată problema raionării teritoriului R.P.R., a aplicării reformei administrativ-teritoriale de inspiraţie sovietică din perspectiva structurilor create de Partidul-Stat pentru realizarea sa. Vom insista asupra modului în care Partidul Muncitoresc Român a coordonat activitatea acestor structuri politice.

Organele locale ale puterii de stat erau Consiliile Populare locale, potrivit textului constituţiei din 1948. Titlul VI, art. 77, preciza: "Consiliile populare locale sunt organe reprezentative, alese pe patru ani, prin vot universal, direct, egal şi secret"[217]. Partidul-Stat îşi exercita puterea pe plan local prin intermediul acestor structuri, aflate sub controlul total al organelor locale de partid. Articolul 78 dezvăluia

[216] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 62/1955, f. 23. Extras dintr-un referat al Secţiei organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M., cu privire la munca sectoarelor Sindicat, U.T.M., Sfaturi Populare ale comitetelor regionale de partid, din 20 septembrie 1955.
[217] *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

prerogativele consiliilor populare locale, care[218]: îndrumau și conduceau activitatea economică, socială și culturală locală, potrivit legilor și dispozițiilor organelor administrative superioare; elaborau și executau planul economic și bugetul general al statului; se îngrijeau de administrarea bunurilor și întreprinderilor locale, de păstrarea ordinei publice, de apărarea drepturilor locuitorilor, de respectul și aplicarea legilor; luau măsuri necesare bunului mers al gospodăriilor locale.

În executarea acestor atribuții ele se sprijineau pe "larga participare a maselor populare" (art. 79)[219]. Consiliile populare locale se întruneau în sesiuni ordinare și extraordinare de lucru. Comitetele executive reprezentau organele de direcție și execuție" ale consiliilor populare locale (art. 82). Teritoriul R.P.R. era împărțit din punct de vedere administrativ în comune, plăși, județe și regiuni.

În ședința din 10 ianuarie 1949, Biroul Politic aproba proiectul legii Consiliilor Populare prezentat de Teohari Georgescu[220]. Ministrul de Interne arăta că "aparatul de stat a fost luat cu asalt la 6 martie 1945 și au putut intra elemente democratice puse de popor. Conducerea Partidului a dat ajutor, astfel că prefecții și primarii au putut fi schimbați în proporție de 91%"[221]. Aparent, lucrurile mergeau bine, însă "pe măsură ce regimul nostru mergea înainte, se observa că aparatul administrativ nu mai corespunde situației în care ne găsim din punct de vedere politic și economic".

Teohari Georgescu a exprimat direct una din ideile pe care în această lucrare ținem să o subliniem. Este vorba de faptul că într-un regim socialist totalitar, instituțiile de stat aveau corespondent în structurile politice de partid: "În toate problemele, Partidul trebuie să dubleze aparatul de stat"[222]. Consiliul Popular avea un comitet executiv, care se subordona în plan orizontal Consiliului Popular respectiv, iar vertical se subordona organului imediat superior, mergând până la Marea Adunare Națională. Principiile enunțate de secretarul C.C. s-au regăsit și în legea nr. 17 a Consiliilor Populare.

De ce era necesară reforma administrativă? "Reforma în organizarea aparatului de stat este importantă pentru că nu putem pune problema dictaturii proletariatului, fără organele respective. Partidului i se dă totodată un instrument puternic care-i va ușura munca și îl va scuti să devină un hamal în toate problemele". Afirmațiile lui Teohari Georgescu, erau confirmate și de Ana Pauker, în aceeași ședință a Biroului Politic al C.C. al P.M.R.: "Ce vrem noi cu aceste Consilii Populare care nu sunt o simplă formă administrativă? Sovietele s-au făcut pentru ca dictatura proletariatului să fie exercitată direct de proletariat împreună cu țărănimea muncitoare. Noi nu vom putea exercita dictatura proletariatului fără aceste organe ale puterii locale, dacă vom

---

[218] *Ibidem.*

[219] *Ibidem*.

[220] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 2/1949, f. 15-18.

[221] Până la 23 august în cele 56 de județe, 424 plăși, 191 orașe și 6.276 comune – sate au funcționat prefecți, pretori și primari, numiți de Ministerul de Interne, căruia i se subordonau. Schimbarea lor era esențială pentru nou-instalații la putere după 6 martie 1945. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 53/1955, f. 1.

[222] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 2/1949, f. 15.

face colhozuri trebuie să vedem cu cine vom da lupta contra chiaburilor care se vor ridica împotriva acestor colhozuri – de aceea ne trebuie aceste Consilii Populare”[223].

Aceste structuri politice au fost “infuzate permanent cu elemente ale partidului comunist, care vor aplica politica acestuia în toate domeniile social-politice și economice”[224].

Având acordul forurilor superioare, în sesiunea din 13 ianuarie 1949, Marea Adunare Națională a aprobat legea nr. 17 asupra Consiliilor Populare[225]. Art. 1 preciza că “în comune, plăși și județe funcționează Consilii Populare ca organe locale de stat” și “ele poartă denumirea de Sfaturi Populare”, alese pentru o perioadă de 4 ani. Din rândul acestora se alegeau Comitetele executive.

Teoretic întreg Consiliul Popular putea fi revocat prin voința alegătorilor, ceea ce evident nu s-a întâmplat niciodată, întrucât, așa cum vom vedea, listele de candidați în alegerile pentru Sfaturile Populare erau în prealabil verificate și aprobate de Partidul-Stat. Numărul membrilor Consiliilor Populare se stabilea prin legea electorală. Articolele 5-17 descriau pe larg unitățile administrativ-teritoriale din cuprinsul noului stat de democrație populară[226].

Membrii Consiliilor Populare purtau denumirea de deputat: comunal, de plasă și județean, după unitatea pe care o reprezentau (art.17). Drepturile și obligațiile membrilor Consiliilor Populare erau specificate de articolele 42, 45, 47: nu puteau fi reținuți, arestați sau instruiți în timpul sesiunilor decât cu autorizarea Consiliului Popular respectiv, iar între sesiuni, cu acordul Comitetului Executiv; puteau supune spre apobare Consiliului Popular și Comitetului executiv orice problemă de competența acestora; puteau formula cereri și pune întrebări Comitetului executiv și șefilor secțiunilor în cadrul activității lor, aceștia fiind obligați să răspundă în scris sau verbal în termen de 5 zile; puteau cere informații de la instituțiile, întreprinderile și organizațiile aflate pe teritoriul Consiliului Popular; aveau obligația de a păstra legătura cu alegătorii lor și de a participa la lucrările Consiliului Popular.

---

[223] *Ibidem*, f. 18.

[224] Angela Banciu, *op.cit*., p. 205-206.

[225] *Monitorul Oficial*, partea I-a, nr. 12 din 15 ianuarie 1949, p. 551-556.

[226] *Comunele* se împărțeau în comune rurale și comune urbane. Comunele rurale erau unități administrative formate din unul sau mai multe sate sau cătune, în timp ce comunele urbane erau centre de populație declarate astfel prin decretul Prezidiului Marii Adunări Naționale (ele se împărțeau în comune urbane nereședință de județ și comune urbane reședință de județ). *Plasa* era o unitate administrativă, alcătuită din mai multe comune rurale sau urbane nereședință având interese economice comune. *Județul* era definit ca “o unitate administrativă alcătuită din mai multe plăși, având interese economice comune”, el cuprinzând toate comunele rurale și urbane aflate pe teritoriul său precum și comuna urbană reședință, cu excepția Capitalei R.P.R. și a comunelor urbane asimilate cu județul. *Capitala și comunele urbane* asimilate cu *județul* erau direct legate de Marea Adunare Națională, Consiliul de Miniștri și organele administrative centrale de resort. Înființarea și desființarea de comune și plăși, trecerea centrelor populate de la o comună la alta și a comunelor de la o plasă la alta, înființarea și desființarea județelor, schimbarea limitelor teritoriale, a denumirilor și a reședințelor județelor, împărțirea Capitalei pe sectoare se făceau prin decret al Prezidiului Marii Adunări Naționale. – *Ibidem*.

Față de articolele din textul legii fundamentale, legea nr. 17 dezvolta atribuțiile organelor locale ale puterii de stat, și informațiile cu privire la organele executive ale Consiliilor Populare[227].

<table>
<tr><th colspan="3">Conducerea Comisiei Electorale Centrale pentru alegerea deputaților în M.A.N.</th></tr>
<tr><th colspan="3">Prevederile legii nr. 17 asupra Consiliilor Populare</th></tr>
<tr><th>Atribuțiile de bază ale Consiliilor Populare</th><th>Atribuțiile speciale ale Consiliilor Populare</th><th>Organele executive ale Consiliilor Populare/Comitetele executive</th></tr>
<tr><td>Realizau în viața locală principiile orânduirii socialiste.</td><td rowspan="3">Îndrumau, conduceau și controlau activitatea instituțiilor, întreprinderilor și organizațiilor economice, sociale și culturale de interes local, date în competența lor. Se îngrijeau de soluționarea problemelor locale, privind agricultura, silvicultura, industria, comerțul, aprovizionarea, gospodăria locală, sănătatea publică, învățământul, cultura poporului, sportul, educația fizică și altele[228]. Elaborau și executau planul și bugetul local în cadrul planului economic de stat și al bugetului general al R.P.R., folosind în acest scop toate mijloacele și resursele locale.</td><td rowspan="3"><u>Componența:</u>
Erau formate din președinte, 1-3 vicepreședinți, un secretar și membri.
Era ales un număr egal de membri supleanți.
Alegerea comitetului executiv se făcea cu votul majorității membrilor prezenți ai Consiliului Popular.
Capitala avea un număr de 11 membri, la județ și comunele asimilate cu județele se alegeau 5 membri, iar la plăși, sectoare și celelalte comune 3 membri.
<u>Cum funcționau?</u>
Se întrunea ori de câte ori era nevoie și cel puțin o dată pe săptămână, la convocarea președintelui sau a înlocuitorului său.
<u>Atribuțiile:</u>
Dădeau ordonanțe, decizii și îndrumări.
Pregăteau proiectele de plan și buget.
Încheiau orice fel de contracte și obligații.
Numeau și mutau pe funcționarii proprii și cei ai Consiliilor Populare inferioare.</td></tr>
<tr><td>Asigurau participarea maselor populare la conducerea treburilor obștești.</td></tr>
<tr><td>Apărau și sporeau bunurile comune ale poporului. Executau planul local și participau la realizarea planului economic de stat. Întăreau “prietenia între cei ce muncesc, fără deosebire de naționalitate, limbă și religie”[229].</td></tr>
<tr><td>Vizau ridicarea nivelului politic, cultural și civic al maselor populare “prin înființarea și dezvoltarea de instituții de cultură, lichidarea analfabetismului,</td><td>Examinau problemele de importanță generală și făceau propuneri organelor superioare pentru soluționarea lor[230].</td></tr>
</table>

[227] *Ibidem*, p. 552-553.

[228] Practic toată acestă pleiadă de domenii de activitate ale statului era subordonată P.M.R.-ului, prin intermediul organelor locale de partid. La nivel central, Secția Organelor Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. selecționa cadrele pentru Sfaturile Populare, având totodată drept de control asupra activității acestora.

[229] Textul legii nu specifica însă deosebirile pe criterii de clasă, care în perioada comunistă au dus nu doar la stigmatizarea unor categorii sociale, ci chiar la exterminarea fizică a reprezentanților acestora.

[230] Într-un regim al Partidului-Stat, organele superioare nu erau de fapt structurile administrației centrale așa cum sugerează textul legii, ci forurile decizionale ale Partidului Muncitoresc Român.

<table>
<tr><th colspan="3">Conducerea Comisiei Electorale Centrale pentru alegerea deputaților în M.A.N.</th></tr>
<tr><th colspan="3">Prevederile legii nr. 17 asupra Consiliilor Populare</th></tr>
<tr><th>Atribuțiile de bază ale Consiliilor Populare</th><th>Atribuțiile speciale ale Consiliilor Populare</th><th>Organele executive ale Consiliilor Populare/Comitetele executive</th></tr>
<tr><td>stimularea și ajutorarea elementelor talentate”.</td><td></td><td rowspan="4">Suspendau executarea actelor Consiliilor Populare Inferioare, anulau, și modificau actele Comitetelor executive subordonate.
În perioada dintre sesiuni, Comitetul executiv îndeplinea atribuțiile Consiliului Popular respectiv.

Pe lângă Comitetele executive ale Consiliilor Populare funcționau, ca organe executive de resort, secțiuni pe ramuri de activitate. Teoretic ele erau subordonate organelor administrative centrale de resort și secțiilor corespunzătoare de pe lângă Comitetele Executive superioare care le îndrumau și controlau.[231].</td></tr>
<tr><td>Asigurau protecția sănătății publice.</td><td></td></tr>
<tr><td>Organizau aprovizionarea populației muncitoare cu cele necesare traiului și combaterea speculei și a sabotajului economic.</td><td></td></tr>
<tr><td>Promovau egalitatea în drepturi dintre femei și bărbați, protecția mamei și a copilului prin înființarea de maternități, leagăne, cămine și grădinițe de copii, stimulau sporturile de masă.</td><td>Executau, pe teritoriul lor, orice altă atribuție dată în sarcina lor prin legi, decrete sau dispoziții ale organelor superioare.</td></tr>
</table>

Cum funcționau Consiliile Populare?

Erau convocate de comitetele lor executive în sesiuni ordinare și extraordinare[232].

Unitatea administrativ-teritorială	*Sesiunile ordinare se organizau*
Comune	Odată pe lună
Plăși	Odată la două luni
Județe	Odată la trei luni

Convocările trebuiau să cuprindă data și ora ședinței, precum și ordinea de zi. Ordinea de zi se afișa la sediul Consiliului Popular respectiv și se comunica Consiliului Popular imediat superior. Ședințele Consiliului erau publice.

Într-un sistem socialist totalitar tot ceea ce încerca să demonstreze caracterul democratic al unei structuri politice, al unei acțiuni instrumentate de statul democrat-popular, era în fapt un exercițiu de creare a aparenței legalității. Articolul 48 al legii 17 stipula că Adunările populare ajutau și controlau Consiliile Populare în

[231] Aceste secțiuni erau foarte asemănătoare cu cele existente la nivelul organelor locale de partid, cărora de altfel li se subordonau.

[232] *Idem*, partea I-a, nr. 12 din 15 ianuarie 1949, p. 553.

munca lor. Totodată, masele populare participau la organizarea lucrărilor organelor locale ale puterii de stat, prin intermediul Comisiilor permanente și a Comitetelor de Cetățeni[233]. Nimic mai fals. În realitate, Partidul Muncitoresc Român, prin structurile sale de conducere, organe centrale și locale, decidea activitatea Sfaturilor Populare.

Capitolul V al legii 17 stabilea raporturile existente între Consiliile Populare și comitetele lor executive cu organele superioare. Marea Adunare Națională, Prezidiul Marii Adunări Naționale și Consiliile Populare superioare exercitau controlul asupra activității consiliilor populare inferioare. Consiliul de miniștri, organele administrative centrale de resort și comitetele executive superioare exercitau controlul asupra activității comitetelor executive subordonate (art. 66)[234].

Dispozițiile finale și tranzitorii precizau că până la efectuarea primelor alegeri pentru Consiliile Populare, atribuțiile acestora și ale Comitetelor lor executive urmau să fie exercitate de Comitetele provizorii, numite de Consiliul de Miniștri pentru județe, municipii și orașe reședință și de Comitete provizorii județene pentru plăși și comunele urbane nereședință și rurale.

Dintr-un raport al Serviciului de Sinteză al Direcției Organizatorice, intitulat "Atmosfera politică din țară din cursul lunii ianuarie 1949", în lista evenimentelor politice de mare importanță era trecută și legea Sfaturilor Populare, alături de prelucrarea planului de stat pe 1949, legea pedepsei cu moartea, legea asigurărilor sociale, noul sistem de salarizare și contractul colectiv, problema colectivizării[235]. Iată modul în care era consemnată reacția populației la adoptarea acestei legi: "Legea Sfaturilor Populare [prin] care masele largi sunt atrase în conducerea și guvernarea statului prin organe ale puterii locale a frământat orașele și satele, fiind obiectul preocupării țărănimii care a început să se gândească la cei care trebuie să alcătuiască aceste sfaturi – de asemenea se interesează cum vor funcționa, cum se vor face alegerile și cine va putea fi ales în conducerile sfaturilor, în majoritatea județelor punând întrebări în legătură cu tehnica organizării. În județul Târnava Mică există o teamă a țărănimii sărace de a nu pătrunde chiaburii în sfaturi, în cazul în care alegerile vor fi secrete. În Covurlui, apariția acestei legi a întărit autoritatea țărănimii sărace care acum se împotrivesc (sic!) cu mai multă îndârjire chiaburilor, demascându-i ca pe dușmani ai țărănimii muncitoare. N-a lăsat indiferentă nici chiaburimea, care încearcă să-și pregătească terenul de pătrundere în aceste Sfaturi. În județul Roman, în special în comunele Secuieni și Porcești chiaburii au căutat să denatureze rolul Sfaturilor Populare, prezentându-l ca un comitet de execuție, care se va ocupa cu pedeapsa cu moartea. În județul Putna, localitățile Cucova și Mărășești, elemente dușmănoase au arătat că Sfaturile Populare vor lua locul organizațiilor de bază".

---

[233] *Ibidem*, p. 554.
[234] *Ibidem*, p. 555.
[235] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 8/1949, f. 2-3.

Ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 17 ianuarie 1949 a hotărât constituirea Comisiei de Stat pentru aplicarea legii Consiliilor Populare[236]. Ea urma să funcționeze pe lângă Consiliul de Miniștri, fiind condusă de Teohari Georgescu, în calitatea sa de Ministru al Afacerilor Interne, ajutat de alți 8 membri și "un aparat". Sfatul consilierilor sovietici era indispensabil în privința modului în care trebuia să funcționeze această structură politică. În componența acestei comisii au intrat: Teohari Georgescu – ministru al Afacerilor Interne, în calitate de președinte, Gheorghe Apostol[237], Avram Bunaciu, Vasile Luca, Vasile Mârza, Eduard Mezincescu, Traian Săvulescu, Vasile Vaida și Gheorghe Vasilichi[238]. Pentru o mai bună funcționare a acestei structuri s-a hotărât înființarea unor subcomisii: organizatorică, teritorială, economico-financiară, personal, administrativă.

Redăm programul de lucru al Comisiei de Stat pentru punerea în aplicare a legii Sfaturilor Populare, program care evidențiază implicarea P.M.R.-ului în activitatea acestei structuri politice de stat[239]:

Etape	***Data finalizării/ 1949***	***Observații***
1. Pregătirea lucrărilor pentru constituirea Comitetelor Provizorii	28 februarie	Selecționarea și desemnarea membrilor comitetelor provizorii de către Consiliul de Miniștri pentru județe, municipii și orașe reședință, Comitetele provizorii județene pentru plăși și comune rurale și urbane nereședință *îi era încredințată Comitetului Central al P.M.R.* prin organizațiile județene ale P.M.R., ajutate de un corp de instructori (~30), special intruiți în aceste sens. Instructajul era făcut de cadrele Ministerului Afacerilor Interne, atent verificate de Partidul-Stat.
2. Instruirea membrilor Consiliilor Populare asupra sarcinilor lor.	5 martie	
3. Pregătirea lucrărilor pentru punerea în funcțiune a Comitetelor Provizorii	1 martie	
4. Instructajul salariaților Comitetelor Provizorii	15 aprilie	
5. Pregătirea lucrărilor pentru organizarea secțiilor Consiliilor populare și integrarea în acestea a serviciilor exterioare ale ministerelor și a fostelor administrații locale (primării, prefecturi)	15 aprilie	
6. Pregătirea lucrărilor privitoare la funcționarea secțiilor Consiliilor Populare (Comitetelor provizorii)	15 aprilie	
7. Pregătirea lucrărilor privitoare la organizarea sectorului financiar și economic al Comitetelor provizorii	15 martie	
8. Pregătirea lucrărilor pentru revizuirea împărțirii administrative a țării	1 mai	

La 1 aprilie 1949 a fost aprobat de către Consiliul de Miniștri proiectul de funcționare a Comitetelor Provizorii[240]. Aceste organe politice au reprezentat

[236] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. II, 1949, București, 2003, p. 17, 21.

[237] Inițial a fost desemnat Miron Constantinescu, președintele Comisiei de Stat a Planificării, el fiind înlocuit cu Gheorghe Apostol, președintele C.G.M. - A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 219/1949, f. 3.

[238] *Ibidem*, f. 3.

[239] *Ibidem*, f. 5-8.

autoritatea de stat în teritoriu în perioada aprilie 1949-decembrie 1950[241]. Comitetele provizorii se compuneau astfel: la Capitală din președinte, 3 locțiitori ai președintelui, 1 secretar și 6 membri; la județe și municipii din președinte, un locțiitor al acestuia, un secretar și doi membri; la plăși și celelalte comune din președinte, locțiitorul acestuia și secretar[242].

Noile structuri locale înlocuiau prefecturile, primăriile, percepțiile, prerogativele vechilor forme administrative fiind preluate de Comitetele Provizorii. Implicit s-a produs disponibilizarea masivă a celor care lucraseră până la acea dată în administrația locală, componența socială a noilor organe locale ale puterii de stat schimbându-se radical.

Cum au funcționat Comitetele Provizorii[243]?

Pentru realizarea prerogativelor sale, Comitetul provizoriu înființa secțiuni de resort pe ramuri de activitate (direcții – în Capitală, servicii – în județe și comune urbane asimilate cu județul, secții – în comune urbane și plăși, birouri), în conformitate cu normele stabilite de Consiliul de Miniștri prin Comisia de Stat. El emitea ordonanțe, decizii și instrucțiuni. În comunele rurale nu se înființau secțiuni pe ramuri de activitate. Președintele Comitetului Provizoriu conducea și controla întreaga activitate a acestei structuri. El reprezenta Comitetul în fața justiției, în raporturile acestuia cu organele superioare sau subordonate ale puterii de stat, în raporturile cu organizațiile sociale sau politice. În comunele rurale, urbane, urbane asimilate cu județul și capitala R.P.R., președintele Comitetului provizoriu îndeplinea funcția de ofițer al stării civile. Secretarul răspundea de "munca operativă", coordonând activitatea secțiunilor Comitetelor provizorii.

Comisia de Stat pentru punerea în aplicare a legii Sfaturilor Populare a emis "Instrucțiunile pentru organizarea și funcționarea secțiunilor de resort ale Comitetelor Provizorii Județene"[244].

Structura Comitetelor provizorii județene		
Secțiuni	***Departamente***	***Prerogative (selectiv)***
Secretariatul	-	Asigura funcționarea secțiunilor, păstra arhiva, expedia corespondența.
Secțiunea Cadrelor	Secția Evidenței Cadrelor. Secția Mișcării Cadrelor. Secția Instruirii Cadrelor	Ținea evidența cadrelor secțiunilor Comitetului Provizoriu și secțiunilor Comitetelor provizorii inferioare. Ancheta abaterile, verifica pe teren reclamațiile, informațiile privind comportamentul cadrelor. Făcea propuneri de avansări, numiri, trimiteri la școli.

[240] Numărul membrilor Comitetelor Provizorii a fost propus la 5 pentru comune, la 7 pentru plăși și 11 pentru orașe și pentru județe.

[241] În comunele rurale comitetele provizorii au fost instalate în perioada 3-12 iulie 1949 – decizie luată în ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 29 iunie 1949. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 60/1949, f. 3.

[242] *Idem*, dosar nr. 219/1949, f. 13.

[243] *Ibidem.*

[244] *Ibidem*, f. 18-26.

Structura Comitetelor provizorii județene		
Secțiuni	***Departamente***	***Prerogative (selectiv)***
		Executa toate lucrările cu privire la mișcarea personalului, întocmind formele de angajare, mutare și sancționare. Întocmea statele de plată ale salariilor.
Secțiunea Financiară	Secția bugetului. Secția veniturilor de stat. Secția impozitelor pe veniturile populației și a impozitelor locale. Secția Finanțare.	Întocmea proiectul de buget al județului pe baza lucrărilor pezentate de secțiunile de resort ale Comitetului provizoriu, îndruma și verifica întocmirea proiectelor de buget ale Comitetelor provizorii inferioare. Inspecta instituțiile bugetare (școli, spitale) și întreprinderile economice în privința utilizării fondurilor bugetare.
Secțiunea Agricolă	Serviciul Agricol. Serviciul Zootehnic veterinar.	Întocmea planul județean de producție vegetală și animală și urmărea executarea lui pe baza directivelor Ministerului Agriculturii. Organiza și coordona toate acțiunile agricole zootehnice care trebuiau duse pentru realizarea planului de producție. Stabilea cele mai potrivite soiuri de vițe, pomi, legume pentru județ, întocmind instrucțiunile tehnice pentru cultivarea lor. Ținea evidența bunurilor proprietatea Statului și a terenurilor asolate.
Secțiunea Gospodăriei și Industriei Locale	Secția Întreprinderilor edilitare. Secția Economică. Secția Lucrărilor și Sistematizării Urbanistice. Secția Spațiului Locativ.	Îndruma și controla întreprinderile edilitare de apă, canal salubritate, electricitate și transport în comun de persoane. Inițiia măsurile pentru aprovizionarea populației cu apă potabilă în unitățile unde nu existau întreprinderi edilitare, aprovizionarea cu energie electrică pentru luminatul locuințelor și alte scopuri. Îndruma înființarea, organizarea și funcționarea întreprinderilor economice de interes local potrivit directivelor date de organele de resort și ținea evidența lor. Întocmea proiecte pentru lucrări de construcții: clădiri, drumuri, poduri și alte lucrări de artă, județene și comunale. Ținea evidența spațiului locativ disponibil pe localități și a schimbărilor produse prin repartizări de imobile, apartamente și încăperi. Îndruma și controla operațiunile privind nomenclatura străzilor, numerotarea caselor și a apartamentelor.
Secțiunea de Învățământ și Cultură	Secția Îndrumare și Control. Secția Artistico-culturală.	Organiza, coordona, îndruma, și controla activitatea instituțiilor de învățământ public de toate gradele și categoriile, cu excepția instituțiilor de învățământ superior, și a oricărei altă instituție de cultură de pe raza județului.

Structura Comitetelor provizorii județene		
Secțiuni	***Departamente***	***Prerogative (selectiv)***
		Organiza activitatea pentru "ridicarea nivelului ideologic, politic și profesional al Corpului Didactic prin conferințe didactice și cursuri speciale, organizarea de biblioteci". Organiza și coordona activitatea rețelei de cinematograf de la orașe și sate, îngrijind de procurarea filmelor necesare. Coordona și îndruma activitatea teatrelor de pe raza județului.
Secțiunea Sănătății	-	Organiza și coordona acțiunile menite să facă posibilă prevenirea bolilor, prin asanarea regiunilor locale. Organiza, coordona și conducea acțiunile pentru prevenirea bolilor infecto-contagioase și sociale. Îndruma, coordona și controla toate instituțiile și unitățile sanitare: spitale, policlinici, dispensare, farmacii, din punct de vedere al condițiilor materiale cât și sub raportul nivelului tehnic, funcționare și pregătire științifică. Organiza și îndruma controlul sanitar al condițiilor de muncă din întreprinderi, instituții, hale, oboare din județ.
Secțiunea Comercială	Secția de Plan și Evidență. Biroul de Control. Biroul Cartelelor.	Executa măsurile trasate de Ministerul Comerțului și Alimentației cu privire la colectarea, circulația, repartiția și consumul produselor și aplica măsurile privitoare la fabricarea mărfurilor din sectorul industriei alimentare. Dirija, supraveghea și controla circulația și repartiția mărfurilor raționalizate în mediul rural și urban. Organiza și administra Oficiul registrului comerțului. Acorda autorizații pentru exercitarea comerțului potrivit normelor date de Ministerul Comerțului și Alimentației. Acorda autorizații pentru înființări de industrii alimentare, conform normelor impuse de Ministerul Comerțului și Alimentației.
Secțiunea Drumuri și Ape	Secția tehnică. Secția Secretariat.	În conformitate cu directivele Ministerului Construcțiilor, controla lucrările de întreținere a drumurilor naționale, de construire și întreținere a drumurilor județene și de întreținere a cursurilor de apă de pe raza județului.
Secțiunea de Muncă și a Prevederilor Sociale	Secția Muncii, Asistenței Sociale și a Pensiilor. Secția de Repartizare a	Controla, îndruma și coordona activitatea căminelor de ucenici, școlilor profesionale, orfelinatelor, etc. Primea și verifica cererile de pensii.

Structura Comitetelor provizorii județene		
Secțiuni	***Departamente***	***Prerogative (selectiv)***
	Forței de muncă.	Primea apelurile și contestațiile privitoare la calcularea drepturilor de pensii. Birourile județene de repartizare a forței de muncă țineau evidența disponibilului persoanelor care urmau să fie plasate în câmpul muncii, efectua repartizarea salariaților disponibili în limita locurilor vacante.
Secțiunea Silviculturii	Secția producției și amenajării pădurilor.	Organiza și îndruma acțiunea de gospodărire a pădurilor.
	Secția pază și vânătoare.	Organiza și îndruma paza pădurilor.
Comisia de Planificare	Secția Coordonării Planului.	Îndruma, controla, coordona și urmărea planificarea activității secțiunilor locale de resort.
	Secția Controlului Producției.	În colaborare cu secțiunile de resort stabilea planurile trimestriale de execuție și urmărea executarea lor.
	Biroul Secretariat.	Întocmea evidența și statistica în legătură cu executarea planului.
Secțiunea administrativă	Secția Bunuri.	Executa toate lucrările în legătură cu localurile, inventarul și toate bunurile Comitetului provizoriu.
	Secția Întreținere.	Se îngrijea de întreținerea bunurilor Comitetului provizoriu.
	Secția Transporturi.	Se îngrijea de procurarea vehiculelor necesare Comitetului provizoriu precum și de procurarea materialelor și carburanților necesari pentru buna funcționare a acestor vehicule.
Secțiunile de resort din cadrul aceluiași Comitet provizoriu colaborau între ele pentru buna reușită a planului pe județ, prin intermediul șefilor lor sau a Secretariatului. Secțiunile de resort erau subordonate Ministerelor de la care primeau îndrumarea tehnică de specialitate. Secțiunile de resort erau obligate să raporteze lunar activitatea lor Ministerului de resort.		

După finalizarea acțiunii de instalare a comitetelor provizorii la județe, Comisia de stat pentru Sfaturile Populare, a constatat necesitatea creării în cadrul Consiliului de Miniștri "a unui organism viu care să coordoneze munca comitetelor provizorii, mai ales pentru perioada de acum înainte, când trebuie urmărită activitatea acestor comitete"[245].

[245] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. II, 1949, p. 259. În ședința Secretariatului din 10 mai 1949, Vasile Luca declara: "Concret este nevoie de un aparat care să prelucreze problemele adresate Guvernului și astfel să păstrăm legătura strânsă între organele de jos și Guvern, care se adresează Sfaturilor, dă instrucțiuni și cere îndeplinirea planului prin acest aparat". Comuniștii doreau practic să evite transformarea acestui nou aparat într-o structură care să știrbească din autoritatea guvernului. – Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *op.cit*, p. 156.

Compoziția Comisiei de Stat pentru aplicarea legii Sfaturilor Populare și a Comitetelor provizorii în anul 1949 se prezenta astfel[246]:

Numărul total al salariaților	***61.861, din care 41.655 (63,7%) încadrați în aparatul de stat după 23 august 1944***
Compoziția socială	9.079 – muncitori, 14,6% 38.759 - țărani, 62,6% 12.780 – funcționari, 20,6% 1.243 – intelectuali, liber profesioniști, 2%
Numărul membrilor de partid	31.776 (51,36%)
Numărul membrilor de partid din rândul cadrelor de conducere	Din cele 23.127 cadre, 17.206 sunt membri de partid, adică 74,3%

Reforma administrativ-teritorială a devenit în anul 1950 o necesitate pentru liderii Partidului-Stat, întrucât vechea formulă de organizare "era o rămășiță a regimului burghezo-moșieresc", ea constituind "o frână în dezvoltarea regimului de democrație populară pe drumul construirii socialismului"[247].

Ce a însemnat raionarea și care au fost consecințele ei asupra structurilor politice de stat?

Raionarea a vizat introducerea unui control direct și centralizat al puterii politice la nivel local. Din punct de vedere economic, s-a urmărit "ca fiecare regiune să aibă industrie și posibilități proprii de aprovizionare"[248].

Hotărârea plenarei C.C. al P.M.R. din 15-17 mai 1950 stabilea că: "Raionarea teritoriului trebuie să se întemeieze pe faptul principal al schimbării caracterului puterii locale care nu mai este executată prin funcționari numiți de sus, ci prin organe alese – Sfaturile Populare care își trag autoritatea din legătura lor strânsă cu poporul muncitor pe care îl mobilizează și organizează în scopul construirii socialismului"[249]. În realitate, Sfaturile Populare au fost controlate nu de popor, ci de organele locale de partid.

Reorganizarea politico-administrativă a R.P.R. avea următoarele obiective:

[246] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr.47/1949, f. 19.

[247] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. III, 1950-1951*, București, 2004, p. 298. Din cauza vechii împărțiri administrative, regiunile industriale erau despărțite în mod artificial de regiunile agricole. Pentru a-și justifica acțiunea, comuniștii au căutat argumente, altele decât cele reale, care constau în dorința de implementare a modelului sovietic și în acest domeniu. Existau plăși foarte diferite sub raportul numărului de locuitori sau județe care aveau suprafețe teritoriale disproporționate, unele deținând suprafețe mici, iar altele suprafețe foarte întinse, etc.

[248] Nicoleta Ionescu Gură, *Stalinizarea României...*, p. 182.

[249] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 92/1950, f. 1.

Să corespundă organizării statului de tip nou, regimului de democraţie populară, care îşi exercita puterea prin organe alese – Sfaturile Populare.
"Să exprime şi sub acest aspect rolul politic conducător al clasei muncitoare". Să asigure cooperarea dintre Marea Adunare Naţională şi Sfaturile Populare. Să creeze "unităţi administrative armonioase întemeiate pe: studiul structurii social-economice şi perspectivei de dezvoltare, unităţi naturale geografice şi reţeaua căilor de comunicaţie". Să asigure realizarea transformării socialiste a agriculturii. Raioanele urmau să devină unităţi economice de mare însemnătate, "puncte de întâlnire a structurii socialiste la sate". Să lichideze rămânerea în urmă a unor unităţi politico-administrative.
Să acorde importanţă condiţiilor geografice, istorice şi naţionale.
Să corespundă intereselor apărării naţionale (obiectiv care nu era făcut public).

Indiscutabil, raionarea a avut pentru Partidul-Stat în primul rând o semnificaţie politică. Punctul de vedere al lui Stalin cu privire la raionare, exprimat la Congresul al XVI-lea al P.C.(b)U.S., împărtăşit de elitele comuniste autohtone, ni se pare foarte elocvent în această direcţie: "Scopul raionării – de a apropia aparatul de partid, sovietic şi economic, cooperatist de raion şi sat, pentru a obţine posibilitatea de a rezolva la timp problemele urgente ale agriculturii, a ridicării ei, a reconstruirii ei. În acest sens împărţirea în raioane a dat un câştig uriaş întregii noastre construcţii"[250]. Nu doar colectivizarea a fost coordonată prin intermediul Sfaturilor Populare, dar şi toate celelalte domenii din activitatea de stat.

"Raportul asupra reorganizării admistrativ-economice a teritoriului R.P.R.", descria noile unităţi administrative[251]:

Unitatea teritorială	***Ce reprezentau?***
Judeţul sau regiunea	O puternică unitate politico-administrativă teritorială, *"pe care să se sprijine direct Comitetul Central al P.M.R.* şi Guvernul R.P.R.", *în aplicarea politicii partidului* şi statului.
Oraşul	Centru politico-administrativ important, industrial şi comercial, întemeiat pe o concentrare masivă de populaţie. Existau trei tipuri de oraşe: oraşe de însemnătate republicană, oraşe subordonate direct judeţului, regiunii, care nu făceau parte din raioane şi oraşe subordonate raioanelor.
Raionul	Unitate organizatorică operativă din punct de vedere economic, politic, administrativ, alcătuit din mai multe comune, capabil să mobilizeze masele muncitoare pentru construirea socialismului. Raioanele erau de două feluri: raioane alcătuite din mai multe comune şi raioane orăşeneşti, subîmpărţiri ale oraşelor.
Comuna	Centru important de populaţie ţărănească alcătuit din mai multe sate apropiate, cu o populaţie medie de 3.000 locuitori.

Cel mai important rol în desfăşurarea acestui proces l-a avut, aşa cum era şi de aşteptat, Partidul Muncitoresc Român, care a acţionat prin intermediul unor

[250] Arhivele Naţionale ale României, *Stenogramele şedinţelor Biroului Politic şi ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. III, 1950-1951, Bucureşti, 2004, p. 299.
[251] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr.181/1950, f. 11.

structuri politice special create pentru reușita acțiunii de raionare. De altfel, raportul preciza: "Întreaga lucrare de pregătire a noii împărțiri administrativ-economice a teritoriului R.P.R, lucrare desosebit de grea și de complicată va trebui să fie făcută sub conducerea și controlul Partidului"[252]. Pregătirea raionării a fost coordonată pe linie de partid de o Comisie[253] desemnată de Comitetul Central, incluzând reprezentanți ai Comisiei de Stat pentru aplicarea Legii Sfaturilor Populare, Comisia de Stat a Planificării, Ministerul Foțelor Armate, ai Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. și ai Secției Propagandă și Agitație. Comisia urma să lucreze sub președinția unui membru al Comitetului Central al P.M.R. O serie de ministere trebuiau să colaboreze cu această structură: ministerul Agriculturii, ministerul Comunicațiilor, ministerul Construcțiilor (pentru drumurile de interes național), Departamentul Gospodăriei Locale (pentru drumurile de interes local), ministerul Învățământului. Componența comisiei a fost stabilită la 31 mai 1950: Teohari Georgescu – în calitate de președinte, Mihail Roller, Anton Moldovanu – din partea C.C. al P.M.R., Petre Năvodaru, consilier ministerial din partea Comisiei de Stat a Planificării și Munteanu - șeful Diviziei Dezvoltării Economice a Teritoriului, colonelul Bodea din partea Ministerului Forțelor Armate, conferențiar Herpat de la Ministerul Învățământului, director Petre Belle, director adjunct Armand Radu și Aurel Sava, șef de serviciu, din partea Comisiei de Stat pentru aplicarea Legii Sfaturilor Populare. Petre Belle a fost ales secretar al acestei comisii[254].

Lucrările Comisiei s-au desfășurat pe etape: într-o primă fază se făcea delimitarea preliminară a județelor și raioanelor, apoi se controlau pe teren aceste delimitări, precum și propunerile de raionare, în final realizându-se delimitarea definitivă a județelor, raioanelor și comunelor.

Ședința Secretariatului din C.C. al P.M.R. din 27 iunie 1950 a hotărât măsurile care trebuiau luate în vederea pregătirii alegerilor pentru Sfaturile Populare, principiile directoare ale noii legi electorale, restructurarea organelor locale al puterii de stat, formarea Comisiilor și subcomisiilor de pregătire a alegerilor, depunerea listelor de candidați în numele Frontului Democrației Populare[255].

Vasile Luca afirma: "Aceste alegeri trebuiesc făcute cât mai repede. Sarcinile care stau în fața partidului depășesc formele organizatorice actuale ale statului. Sunt astăzi imense sarcini, cărora Comitetelor Provizorii nu le pot face față, mai ales în domeniul economico-finaciar. Deci este necesară crearea acestor organe corespunzătoare, lărgite"[256].

Cine era răspunzător de organizarea alegerilor Sfaturilor Populare? "E evident - Secretariatul", spunea liderul Partidului-Stat, tot el desemnând secretarii C.C. însărcinați cu pregătirea regulamentului de funcționare a Sfaturilor Populare:

[252] *Idem*, dosar nr. 199/1950, f. 15.
[253] *Idem*, dosar nr. 181/1950, f. 12.
[254] *Ibidem*, f. 16.
[255] *Ibidem*, p. 298-301.
[256] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 47/1950, f. 5.

Alexandru Moghioroș, Teohari Georgescu, Iosif Chișinevschi și Vasile Luca. Partidul-Stat a condus acțiunea de pregătire a alegerilor Sfaturilor Populare.

Pentru organizarea alegerilor Sfaturilor Populare ale regiunilor, raioanelor și comunelor în toamna anului 1950, se impunea parcurgerea următorilor pași[257]: raionarea țării (până la 1 septembrie trebuia definitivată, formulată și aprobată de către Comitetul Central al P.M.R. noua lege de raionare a teritoriului R.P.R.); adoptarea noii legi electoarale (până la 15 iulie se impunea redactarea noii legi electorale în baza căreia urmau să se facă alegerile; între 5-10 septembrie se convoca Marea Adunare Națională pentru votarea legii de raionare a țării); desfășurarea campaniei politice în vederea organizării alegerilor ("munca de propagandă era dusă pe etape", până la 25 iulie se populariza raionarea, iar până la 25 august legea electorală; cele două etape erau coordonate de către Comisie – structură de stat, sub îndrumarea Secretariatului C.C. al P.M.R.); întocmirea listelor de alegători (trebuiau verificate până la 15 iulie; se stabileau categoriile celor nedemni de a fi aleși și de a alege); stabilirea circumscripțiilor electorale și a secțiilor de votare; desemnarea candidaților (de la 1 iulie începea acțiunea de desemnare a candidaților pentru Sfaturile Populare); desemnarea Comisiei Centrale Electorale, a Președinților și membrilor Birourilor electorale și a președinților secțiunilor de votare (începând din 15 iulie); pregătirea imprimatelor și dotarea secțiilor de votare cu cele necesare alegerilor.

În ședința din iunie 1950 cu secretarii Comitetelor de partid județene, Petre Lupu, în calitate de șef adjunct al Secției Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M., enumera criteriile de selectare a candidaților pentru Sfaturile Populare regionale[258].

Criterii de selectare	***Candidații pentru Sfaturile Populare regionale***
Originea socială	Să nu fie fiu de exploatator, să nu aibă rude apropiate exploatatore și dușmane regimului, sau rude fugite în străinătate.
Profesia	70% muncitori 20% țărani muncitori 10% intelectuali progresiști
Naționalitatea	Să fie "o reprezentare proporțională pe naționalitățile regiunii respective".
Trecutul politic	Toți "să aibă un trecut politic curat, să nu fi fost în organizații fasciste și să nu fi fost voluntar în războiul anti-sovietic. Să nu fi săvârșit crime de război, să nu fi trădat cauza poporului muncitor, să nu fi fost agenți ai dușmanului de clasă. Să nu fi fost elemente active în partidele fasciste și cele ale lui Maniu-Brătianu".
Mediile de recrutare	Candidații puteau fi "luați din activele de partid, dar nu din Birourile județene, din activul organizațiilor de masă, din câmpul muncii, pot fi propuși fruntași în producție". "...un bun organizator de partid din G.A.C., un secretar de plasă bun, dinamic, femei, etc.".

[257] *Ibidem*, f. 15.

[258] *Idem*, dosar nr. 238/1950, f. 2-3. Aceste criterii au fost valabile și pentru candidații Sfaturilor Populare raionale, comunale.

Structurile politice create de Partidul-Stat pentru alegerea organelor locale ale puterii de stat au fost Comisia Centrală (de partid), și următoarele subcomisii: juridico-administrativă, organizatorică, de propagandă[259].

Denumirea structurii	*Nr. membri*	*Componența nominală*
Comisia de pregătire a alegerilor pentru Sfaturile Populare (de partid)	22	Iosif Chișinevschi, Alexandru Moghioroș, Emil Bodnăraș, Gheorghe Apostol, Miron Constantinescu, Vasile Vaida, Traian Săvulescu, Leonte Răutu, Dumitru Petrescu, Constanța Crăciun, Sorin Toma, Gheorghe Florescu, Avram Bunaciu, Gheorghe Stoica, Stelian Nițulescu, Stelian Tănăsescu, Alexandru Rogojinschi, P. Bele, Mihai Beniuc, Reprezentant U.P.M. Modoran Teohari Georgescu – președinte
Subcomisia juridico-administrativă	7	Avram Bunaciu, Stelian Nițulescu, Stelian Tănăsescu, P. Bele, Petre Lupu, L. Frunză, Mihalca
Subcomisia organizatorică[260]	8	Dumitru Petrescu, Raia Vidrașcu, N. Giună, Turcan, Ponoran, Maria Nicolae, Bota, Ion Vaida
Subcomisia de propagandă	8	Leonte Răutu, Gheorghe Onescu, Silviu Brucan, Fericeanu, Dona, M. Gherman, R. Moldovan, Radu Armand

Și pentru că toate hotărârile semnificative erau luate în ședințele plenare ale C.C. al P.M.R., la 23 iulie 1950, ședința plenară a C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri[261] decidea "raionarea administrativ-economică a Republicii Populare Române"[262]. În practica legislativă românească din perioda comunistă s-a introdus "o inovație politico-juridică", în sensul că unele dintre cele mai importante acte normative au îmbrăcat o dublă titulatură, fiind "hotărâri ale C.C. al P.M.R. și ale Consiliului de Miniștri".

La 6 septembrie 1950 Marea Adunare Națională a votat legea nr. 5 pentru împărțirea administrativ-economică a țării, precum și legea privind înființarea

[259] *Idem*, dosar nr. 47/1950, f. 19-20.

[260] Dintr-un raport de activitate al subcomisiei organizatorice pentru pregătirea alegerilor reiese implicarea organelor locale de partid în campania de selecționare a candidaților pentru Sfaturile Populare regionale. Comitetele de partid județene îi verificau pe toți președinții Comitetelor provizorii comunale și pregăteau propuneri pentru înlocuirea celor necorespunzători. Comitetul Central a dispus crearea a 6 comisii de verificare, formate din câte 3 membri permanenți proveniți de la: Sectorul de verificare a cadrelor, Comisia Controlului de partid, Sectorul Evidența cadrelor din Secția Organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M., la care se adăuga de fiecare dată câte un delegat al sectorului sau al grupului de județe din Secția Organelor Conducătoare de partid care participa la verificarea acelor cadre a căror Județeană intra în sfera sa de activitate. – *Idem*, dosar nr. 138/1950, f. 1.

[261] Se va instaura o practică, prin care P.M.R.-ul emitea hotărâri comune ale Comitetului Central și Consiliului de Miniștri, dovadă clară a asimilării de către partid a funcțiilor statului, vizibilă și la nivel local, unde Sfaturile Populare și comitetele lor executive emiteau și aplicau decizii sub directa îndrumare a organizațiilor și comitetelor de partid.

[262] *Rezoluții și hotărâri ale Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Ed. Partidului Muncitoresc Român, București, 1951, p. 253.

Sfaturilor Populare ca organe locale alese ale puterii de stat (data alegerilor a fost fixată pentru 3 decembrie 1950). "Pe baza acestor documente normative, de partid şi de stat, teritoriul României a fost transformat într-o structură administrativă de tip sovietic, cu regiuni şi raioane, iar caracterul naţional al statului român a fost practic desfiinţat"[263].

Legea pentru reorganizarea administrativ-economică a României stabilea împărţirea ţării în regiuni, oraşe, raioane şi comune. În locul celor 58 de judeţe, 424 plăşi şi 6000 de comune au fost create 28 regiuni, 177 raioane şi 4.025 comune, precum şi 8 oraşe de subordonare republicană (Bucureşti, Cluj, Constanţa, Galaţi, Iaşi, Ploieşti, Stalin, Timişoara), care aveau un statut asemănător cu cel al regiunilor. Regiunile înfiinţate (decretul nr. 231 din 4 octombrie 1950) erau: Arad, Argeş, Bacău, Baia Mare, Bârlad, Bihor, Botoşani, Bucureşti, Buzău, Cluj, Constanţa, Dolj, Galaţi, Gorj, Hunedoara, Ialomiţa, Iaşi, Mureş, Prahova, Putna, Rodna, Severin, Suceava, Stalin, Sibiu, Teleorman, Timişoara şi Vâlcea[264]. Prin decretul nr. 331 din 27 septembrie 1952 cele 28 de regiuni au fost reorganizate, reducându-se numărul lor la 18: Arad, Bacău, Baia Mare, Bârlad, Bucureşti, Cluj, Constanţa, Craiova, Galaţi, Hunedoara, Iaşi, Piteşti, Ploieşti, Oradea, Stalin, Suceava, Timişoara şi Regiunea Autonomă Maghiară[265].

Capitala era împărţită în 8 raioane: Stalin, 1 Mai, 23 August, Tudor Vladimirescu, Nicolae Bălcescu, Lenin, Gheorghiu-Dej, Griviţa Roşie. Raioanele Capitalei aveau în subordine 14 comune suburbane: Bragadiru, Căţelu, Cetatea Voluntărească, Chiajna, Chitila, Fundeni-Dobreşti, Jilava, Măgurele, Mogoşoaia, Otopeni, Pantelimon, Popeşti-Leordeni.

Comitetele provizorii conduceau noile structuri administrative până la alegerea Sfaturilor Populare. Prerogativele organelor locale ale puterii de stat nu s-au schimbat, însă au intervenit modificări în privinţa componenţei lor numerice: Comitetul provizoriu al Capitalei avea 31 de membri, iar comitetelor provizorii ale raioanelor capitalei aveau 15 membri. În cazul regiunilor comitetele provizorii erau alcătuite din 15 membri, 11 membri la raioane, 9-11 membri la oraşele de subordonare regională, iar la comune 7-9 membri.

Partidul-Stat a fost principalul actor al acestor reforme, raportul de activitate al Comisiei Centrale de Partid pentru pregătirea lucrărilor de raionare şi a alegerilor Sfaturilor Populare stând mărturie în acest sens[266]. Astfel, aflăm că în ziua de 2 septembrie 1950 la sediul Comitetului Central au fost convocaţi prim-secretarii

---

[263] Aurel Pentelescu, *Caracterul stalinist al constituţiei din anul 1952. O abordare istorică*, în *Analele Sighet, Anii 1949-1953. Mecanismele terorii*, Fundaţia Academia Civică, 1999, p. 148-149.

[264] *Buletinul Oficial*, nr. 77 din 8 septembrie 1950, p. 857-859.

[265] Reforma administrativ-teritorială nu a fost perfectă. După definitivarea raionării s-au înregistrat mai multe contestaţii, astfel încât Secretariatul C.C. al P.M.R. a dispus la 6 septembrie 1951 crearea unei comisii de partid pentru a studia şi a rezolva contestaţiile privitoare la unităţile administrativ-teritoriale rezultate în urma raionării. Comisia era formată din: Teohari Georgescu, Emil Bodnăraş, Miron Constantinescu, Leonte Răutu, Ion Vinţe. - A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 101/1951, f. 1.

[266] *Idem*, dosar nr. 47/1950, f. 53-57.

Comitetelor de partid regionale, pentru a fi instruiți în privința alegerilor. În zilele 11-12 septembrie la C.C. a avut loc un seminar comun cu secretarii Comitetelor de Partid regionale, care se ocupau cu problemele organizatorice și secretarii Comitetelor provizorii regionale (erau reuniți reprezentanți ai autorității de partid și de stat). Un alt seminar a mobilizat secretarii Comitetelor de partid regionale care se ocupau cu probleme de propagandă și agitație. S-au ținut "consfătuiri cu redactorii responsabili ai presei din capitală și provincie, în care s-au dat îndrumări asupra rolului presei în campania electorală". Au fost selecționate cadrele necesare comisiilor electorale[267], regionale, raionale și orășenești, precum și membrii Consiliilor F.D.P., regionale și raionale. Totodată, demarată la 15 iulie 1950, selecționarea și verificarea candidaților pentru Sfaturile Populare raionale era aproape terminată la sfârșitul lunii septembrie.

Se adresa Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. propunerea de a hotărî următoarele[268]: fixarea alegerilor pentru data de 3 decembrie; publicarea Decretului Prezidiului Marii Adunări Naționale pentru stabilirea datei alegerilor în ziua de 30 septembrie; alcătuirea Comisiei Centrale Electorale din reprezentanții Partidului, organizațiilor de masă, "fruntași ai vieții culturale și fruntași în producție"; alcătuirea Consiliului General al F.D.P. din conducătorii partidului, organizațiilor de masă, Comitetele naționalităților conlocuitoare, Cooperației, Asociațiilor Profesionale, etc.

În ședința Biroului Organizatoric al C.C. al P.M.R. din 29 septembrie 1950 s-a dezbătut raportul asupra mersului pregătirii alegerilor pentru Sfaturile Populare locale. Interogat de N. Ceaușescu despre modul în care armata participa la aceste alegeri, ministrul Afacerilor Interne afirma: "Armata participă la alegeri ca și toți ceilalți cetățeni care au drept de vot. S-a pus problema dacă să se înființeze circumscripții electorale. Nu se vor înființa. S-a mai pus problema dacă în Sfaturile Populare de regiuni, orașe, raioane, să intre militari. Ținând seama că acestea sunt sfaturi deosebite decât sunt deputații pentru Marea Adunare Națională, s-a propus ca eventualele candidaturi de militari să fie puține, pentru că deputații trebuie să fie legați de locul respectiv. Ori meseria de militar presupune deplasări, mutări. Principial toți au dreptul de vot și nu se exclude nici dreptul de a fi ales, dar se ține seama de condițiuni"[269]. Partidul-Stat limita astfel accesul unor categorii sociale în structurile locale ale puterii de stat. Stenograma consemnează și o parte din strategiile electorale folosite de P.M.R. pentru atragerea populației. Astfel, s-a dispus desființarea cartelelor de pâine și adoptarea planului cincinal cu o lună și jumătate înainte de alegeri pentru a da "posibilitatea organizațiilor de partid, de masă, agitatorilor să facă o mobilizare generală"[270].

În urma ascultării raportului lui Teohari Georgescu, Biroul Organizatoric al C.C. al P.M.R. a hotărât: fixarea datei alegerilor pentru ziua de 3 decembrie; publicarea în

---

[267] "Comisiile electorale au îndeplinit nu numai un rol tehnic, ci și sarcini politice; ele trebuiau să urmărească și să zădărnicească uneltirile dușmanului de clasă, adică a celor considerați nedemni, cărora legea le-a luat dreprul electoral". – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României...*, p. 184.
[268] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 47/1950, f. 56.
[269] *Idem*, dosar nr. 197/1950, f. 15.
[270] *Ibidem*, f. 16.

ziua de 30 septembrie a decretului Prezidiului M.A.N. de fixare a datei alegerilor; constituirea Comisiei Centrale Electorale la 30 septembrie, cu următoarea componență[271]:

***Comisia Electorală Centrală*[272]**		
Componența nominală	**Funcția/partid/stat**	**Funcția/comisie**
Stelian Moraru	Secretar al C.G.M.	Președinte
Ilie Stoenescu	Magistrat	Secretar
Alexandru Drăghici	Membru al C.C. al P.M.R.	Membru
Paul Cornea	Secretar al C.C. al U.T.M.	Membru
Ilie Dănoiu	Prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. – Regiunea Stalin	Membru
Alexandru Farkaș	Activist al C.C. U.P.M.	Membru
Iosef Catranici	Secretar al Sindicatelor muncitorești din Combinatul Reșița	Membru
Eremia Pârdău	Secretar Comitetul Regional Câmpulung - Frontul Plugarilor	Membru
Constantin Balmuș	Rectorul Universității "C.I. Parhon"	Membru
Paraschiva Matei	Fruntașă în producție, Industria Bumbacului, București	Membru
Constantin Șerban	Fruntaș în producție, maistru sondor – Băicoi	Membru

Constituirea Consiliului Central al F.D.P.[273] la data de 5 octombrie, în următoarea formulă:

Consiliul Central al Frontului Democrației Populare	
Componența nominală	**Reprezentau:**
Petru Groza	Frontul Plugarilor
Teohari Georgescu	P.M.R.
Gheorghe Apostol	C.G.M.
Leonte Răutu	P.M.R.
Dumitru Petrescu	P.M.R.
Gheorghe Florescu	U.T.M.
Constanța Crăciun	U.F.D.R.
Nichifor Stere	C.G.M.
Traian Săvulescu	Academia R.P.R.
Traian Faur	Fruntaș în producție
Florea Țiță	Fruntaș în producție
Mihai Beniuc	Uniunea Scriitorilor
Ladislau Banyai	U.P.M.
Gheorghe Stoica	P.M.R.
Mihai Teodorescu	Mecanic de locomotivă, C.F.R. – București
Feldman Bercu	C.D.E.
Oliviu Rusu	A.S.T.
Emeric Stoffel	Comitetul Antifascist German

[271] *Ibidem*, f. 13.

[272] Nicolae Ceușescu a propus includerea unui militar în această comisie, cerere respinsă însă de membrii Biroului Organizatoric. În ședința din 29 septembrie s-a comentat faptul că în comisie "nu prea sunt oameni cunocuți". Dumitru Petrescu a explicat că "tocmai s-a avut în vedere ca să nu fie oameni care să pară că sunt legați direct cu aparatul de stat. Apoi cine e în comisie nu poate candida". - *Ibidem*, f. 17.

[273] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 9/1950, f. 2.

Nicolae Teșa	A.R.L.U.S.
Evghenie Nicolaev	Comitetul Democrat al populației ruse-ucrainiene
Iordan Ionescu	Federația Micilor Meseriași
Stelian Tănăsescu	
Maria Cincă	Fruntașă în producție
Nicolae Găneț	Centrocoop
Istvan Naghi	U.P.M.

Frontul Democrației Populare reunea o serie de organizații subordonate Partidului Muncitoresc Român. În condițiile organizării alegerilor din decembrie 1950, conducerea de partid primea informații de la Comitetul Central al P.M.R., de la Frontul Plugarilor, U.F.D.R. și U.P.M. despre desfășurarea campaniei electorale. Astfel, Frontul Plugarilor, respectând planul de muncă stabilit de Partidul-Stat, a ținut ședințe în zilele de 29 și 30 noiembrie 1950. Scopul era acela de a mobiliza electoratul să meargă "în grupuri la vot". "Manifestările dușmanului de clasă se fac simțite prin sectanții care îndeamnă oamenii să nu voteze ca de exemplu în regiunea Mureș". Chiar calitatea celor propuși pe lista candidaților ridica probleme pentru autorități: "În comuna Filea, regiunea Mureș, sunt propuși candidați președintele și secretarul Comitetului provizoriu care au făcut diferite fraude cu ocazia colectărilor. În comuna Hosman, județul Sibiu, oamenii nu au văzut cu ochi buni pe candidata Turca Elena ce a fost condamnată pentru sabotaj și e cunoscută ca o femeie cu moravuri ușoare"[274]. U.F.D.R.-ul a prelucrat în cursul zilei de 2 decembrie 1950 "Chemarea Partidului Muncitoresc Român". "Echipele de femei au luat parte la lipirea afișelor, curățirea caselor alegătorului, la pietruitul șoselelor, curățirea fântânilor și plantarea pomilor. În regiunea Pitești, s-a organizat ca femeile să meargă la vot încolonate pe grupe de case, cu lozinci și drapele. Pe lângă centrele de votare, s-au organizat colțuri sanitare. La regiunea Putna, pe lângă centrele de votare s-au pregătit îndrumătoare, care vor intra în cabină cu analfabeți, ca să-i ajute la votare". U.P.M.-ul semnala problemele întâmpinate: "La Șimleul Silvanei au apărut manifeste tipărite în românește și câteva în ungurește, cu inscripția «Nu votați în ziua de 3 decembrie, căci vine America». Pentru difuzarea lor s-au folosit copii de la școală. Câțiva dintre ei au fost prinși". C.C. al U.T.M. arăta în nota informativă modul în care au fost mobilizați tinerii în susținerea acestei campanii: "Regiunea Timișoara – în ziua de 2 decembrie, 1.000 de tineri organizați în echipe de afișaj au lipit afișe prin oraș. În ziua votării la ora 5.30 până la 6.30 tineri în 12 camioane cu fanfare repartizați pe toate străzile din oraș vor face deșteptarea. București – S-au mobilizat peste 1.800 de tineri care în 62 de mașini/camioane frumos pavoazate și cu steaguri, cu portretul tovarășului Gh. Gheorghiu-Dej și muzici au manifestat pentru victoria F.D.P.-ului în alegeri"[275].

La 3 decembrie 1950 au fost alese Sfaturile Populare care cuprindeau 109.630 de deputați[276]. Deputații au fost aleși pe circumscripții electorale pentru regiuni, raioane

[274] *Idem*, dosar nr. 142/1950, f. 7-8.
[275] *Ibidem*, f. 10-14.
[276] Rezultatele finale ale alegerilor au fost publicate în oficiosul Sfaturilor Populare, *România Liberă,* nr. 1932 din 8 decembrie 1950. Au fost aleși 285 deputați în Sfatul Popular al orașului București, 814 în

și orașe și pe listă pentru comune[277]. Toate alegerile organizate de Partidul-Stat în perioada 1950-1965 (decembrie 1950, decembrie 1953, martie 1956, martie 1958, martie 1961, martie 1965) au avut un caracter formal. În realitate Sfaturile Populare au fost creația partidului comunist care le controla prin emiterea de directive pe care organele locale ale puterii de stat aveau obligația să le respecte și prin selectarea de către birourile comitetelor de partid regionale, raionale și orășenești de partid a deputaților și a cadrelor din conducere. Teoretic, Sfaturile Populare se subordonau Consiliului de Miniștri, și implicit Marii Adunări Naționale, în calitate de organ suprem al puterii de stat. Comitetele executive ale Sfaturilor Populare reprezentau guvernul în teritoriu[278].

Sfaturile Populare aveau ca organe executive și de dispoziție comitetele executive, alese în sesiunea de constituire a acestora. Decretul 259/1950 stabilea că organele locale ale puterii de stat lucrau în sesiuni (ordinare și extraordinare). Sfaturile Populare regionale, raionale, ale orașelor de subordonare republicană și ale orașelor de subordonare regională erau convocate în sesiuni ordinare de către comitetele lor executive de 4 ori pe an, în timp ce Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare raională și ale comunelor erau convocate în sesiuni o dată pe lună. În cadrul sesiunilor erau analizate activitatea desfășurată de Sfatul Popular, modul în care îndeplinise prevederile planului de stat, realizarea politicii agrare, se aprobau planurile de muncă pentru perioada care urma. Rolul acestor sesiuni era unul formal. Plenara C.C. al P.M.R. din 26-27 decembrie 1957 a constatat ineficiența Sfaturilor Populare. Chiar dacă în cuvântarea rostită de Gheorghe Gheorghiu-Dej în sala Florească cu prilejul marii adunări populare din 1 februarie 1957, liderul Partidului-Stat declara: "trebuie ridicat la înălțimea cuvenită rolul Sfatului Popular, al sesiunilor sale; acestea trebuie să se întrunească mai des, să ia în discuție principalele probleme de care depind dezvoltarea economiei locale și satisfacerea nevoilor materiale și culturale ale oamenilor muncii, să exercite un control permanent asupra comitetului executiv și a secțiilor Sfatului, să asculte și să dezbată rapoartele lor"[279], sesiunile au fost lipsite de conținut pe toată durata existenței lor. Informarea Secției Organelor Conducătoare de Partid, sindicale și de U.T.M. din 8 august 1955 cu privire la "unele metode bune folosite de organele și

---

Sfaturile Populare ale raioanelor orașului București, 3.747 în Sfaturile Populare regionale, 726 în Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare republicană, 11.828 în Sfaturile Populare raionale, 4.366 în cele 34 de orașe de subordonare regională și 106 orașe de subordonare raională, 87.818 în cele 4.056 Sfaturi Populare comunale.

[277] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 53/1955, f. 1.

[278] Exista o relație de dublă subordonare, pe orizontală și verticală. Astfel, Comitetele executive se subordonau pe orizontală Sfaturilor Populare care le-au ales, iar pe vericală organele inferioare se subordonau organelor superioare, respectiv Comitetele executive răspundeau față de comitetele executive superioare până la Consiliul de Miniștri. "Subordonarea consta în dreptul organelor puterii de stat de a emite acte normative obligatorii pentru organele administrației de stat subordonate, în dreptul de îndrumare obligatorie a acestor organe, în dreptul de control asupra activității lor, ca și în dreptul organelor puterii de stat de a anula actele organelor administrației de stat subordonate, atunci când aceste acte nu sunt conforme cu dispozițiile normative". – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*..., p. 191. În realitate ele se subordonau birourilor comitetelor locale de partid.

[279] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări, Decembrie 1955-iulie 1959*, p. 263.

organizațiile de partid în conducerea și sprijinirea Sfaturilor Populare" surprinde modul în care sesiunile organelor locale ale puterii de stat erau controlate de Partidul-Stat. Exemple concrete ne sunt oferite de materialul menționat. Comitetul regional de partid București și comitetul executiv al Sfatului Popular regional, pentru a asigura organizarea în bune condiții a sesiunii extraordinare cu privire la campania agricolă de vară, a trimis 100 de activiști în regiunea București pentru a pregăti sesiunile Sfaturilor Populare comunale. La raioane, comitetul regional de partid trimitea câte un activist care ajuta la pregătirea și organizarea sesiunilor[280].

Președintele comitetului executiv asigura conducerea Sfaturilor Populare: convoca ședințele comitetului executiv, aproba ordinea de zi a acestora, conducea lucrările ședințelor și pregătea sesiunile Sfatului Popular, semna împreună cu secretarul deciziile comitetului executiv, gestiona bugetul alocat Sfatului Popular. Toate deciziile Sfaturilor Populare trebuiau să obțină aprobarea din partea organelor locale de partid.

Hotărârea nr. 1354 a Consiliului de Miniștri a fixat numărul membrilor comitetelor executie ale Sfaturilor Populare[281].

Comitetele executive	*Numărul de membri*
Sfatul Popular al Capitalei	1 președinte, 3 vicepreședinți, 1 secretar[282], 12 membri
Sfaturile Populare ale raioanelor Capitalei	1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 8 membri
Sfaturile Populare regionale	1 președinte, 2 vicepreședinți, 1 secretar, 11 membri
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare republicană	1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 8 membri
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare regională	1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 6-8 membri
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare raională	1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 4-6 membri
Sfaturile Populare raionale	1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 8 membri
Sfaturile Populare comunale	Comunele cu un număr de 9-11 deputați: 1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar
	Comunele cu un număr de 13-19 deputați: 1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 2 membri
	Comunele cu un număr de 21-27 deputați: 1 președinte, 1 vicepreședinte, 1 secretar, 4 membri

La regiuni, raioane și orașe, comitetele executive aveau secțiuni de resort pe ramuri de activitate, coordonate de un șef al secțiunii. Decretul 259/1950 preciza că în componența Sfaturilor Populare regionale intrau 14 secții: finaciară, agricolă, comercială, gospodăriei comunale și industriei locale, drumuri, combustibili și lubrefianți, învățământ public, sănătății publice, cultură, artă, prevederi sociale, planificării, comitetul de cultură fizică și sport și sectorul cadre, grupul de instructori, oficiul juridic, secretariatul tehnic și serviciul administrativ. Organigrama comitetelor executive raionale, orășenești era simplificată, iar la comune aceste secții pe ramuri de activitate nu existau. Potrivit reglementărilor legislative, comitetele

[280] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică,* dosar nr. 53/1955, f. 14.
[281] *Buletinul Oficial* nr. 116 din 15 decembrie 1950.
[282] În baza legii nr. 6/1957 privind organizarea și funcționarea Sfaturile Populare s-a hotărât ca secretarul să nu mai fie ales, ci numit în funcție.

executive erau obligate să ceară secţiilor avizul consultativ. Totuşi, nu au existat cazuri în care sfaturile tehnice ale acestor structuri să influenţeze hotărârile organului de conducere al Sfatului Popular, el însuşi subordonat structurilor politice de partid.

În anul 1955, comitetele executive ale Sfaturilor Populare regionale aveau 19 secţiuni de resort organizate pe ramuri de activitate: agricolă, gospodărie comunală, industrie locală, comerţ, arhitectură şi construcţii, planificare, finanţe, drumuri, combustibil, învăţământ, culturală, sănătate, prevederi sociale, Comitetul pentru Cultură Fizică şi Sport, secretariat, administrativ, cadre, oficiul juridic şi secţia organizatorică[283]. Secţiunile secretariat, administrativ, cadre, organizatorică şi oficiul juridic se subordonau doar comitetelor executive ale Sfaturilor Populare în cadrul cărora activau, celelalte secţii fiind organizate pe principiul dublei subordonări. Numărul secţiunilor din structura comitetelor executive ale Sfaturilor Populare raionale şi orăşeneşti era mai mic, neexistând secţia de arhitectură, de industrie locală, etc. Secţiile organizatorice ale comitetelor executive ale Sfaturilor regionale aveau câte un instructor repartizat la fiecare 2 raioane, iar în cazul celor raionale câte un instructor la 6 comune[284]. Aceste secţii erau dirijate de acelaşi partid omniprezent şi omnipotent. Astfel, comitetul regional de partid Suceava pentru a da "un ajutor mai calificat sfaturilor raionale şi comunale", a sprijinit comitetul executiv al Sfatului Popular regional la întărirea secţiei organizatorice, prin desemnarea a 2 activişti de partid, cu experienţă în domeniul organizatoric care activau în cadrul secţiei Sfatului Popular. La şedinţele secţiei organizatorice a comitetului executiv al Sfatului Popular regional Suceava participau şi membri ai biroului regional de partid[285].

Comisiile permanente erau alese de Sfatul Popular în prima sesiune şi se compuneau din 3-9 deputaţi, fiind specializate pe diverse domenii de activitate. Ele îşi alegeau un preşedinte, un vicepreşedinte şi un secretar. Rolul lor era acela de a "verifica executarea pe teren a hotărârilor Sfatului Popular, activitatea secţiilor pe ramuri de activitate", ele subordonându-se doar Sfatului Popular. Dintr-un referat al Secţiei Organelor Conducătoare de partid, sindicale şi de U.T.M. realizat la 18 iulie 1955 cu privire la activitatea Sfaturilor Populare, aflăm care era activitatea concretă a comisiilor permanente[286]. În regiunea Baia Mare, comisia permanentă agricolă, alcătuită dintr-un colectiv de tehnicieni, a studiat şi a propus comitetului executiv refacerea unei păşuni de 3.000 de ha care aparţinea comunelor din jurul oraşului Baia Mare, introducerea culturilor de orez în raionul Careii Mari şi amenajarea unor eleştee, propuneri însuşite de organul executiv al Sfatului Popular. Comisia permanentă agricolă a regiunii Craiova a participat la realizarea unui studiu pentru refacerea cu mijloace locale a digului din raionul Gura Jiului, prin care s-au redat agriculturii cca. 11.000 ha teren supus inundării. În oraşul Bucureşti, comisia

[283] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 53/1955, f. 6.
[284] *Ibidem*, f. 7.
[285] *Ibidem*, f. 14.
[286] *Ibidem,* f. 5.

permanentă de industrie locală a propus mecanizarea unor procese de producţie la întreprinderile de încălţăminte.

Alături de comisiile permanente, comitetele cetăţeneşti erau "instrumente de seamă cu ajutorul cărora Sfaturile Populare pot antrena masele la o participare efectivă la rezolvarea problemelor de interes obştesc". Membrii comitetelor de cetăţeni erau propuşi de organele de partid şi aleşi în adunările populare ale cetăţenilor. Adunările populare ("forme de organizare, fără personalitate juridică, a cetăţenilor cu drept de vot"), alte surogate ale democraţiei, puteau revoca aceste comitete de cetăţeni formate din 7-21 membri, care constituiau principala sursă de cadre a regimului comunist pentru Sfaturile Populare[287]. Comitetele de cetăţeni erau conduse de un preşedinte, care era deputat în Sfatul Popular. "Comitetele de cetăţeni au luat diferite forme în constituirea lor precum şi în activitatea pe care o depun, ele dau un sprijin mare muncii Sfaturilor Populare. Creşte mai mult rolul deputatului în îndeplinirea rolului pe care îl are şi autoritatea sa faţă de cetăţenii din circumscripţia sa electorală"[288]. În regiunea Piteşti, comuna Rucăr şi regiunea Bucureşti, comunele Seaca şi Putineiu, comitetele executive ale Sfaturilor Populare au numit pentru fiecare circumscripţie electorală câte un colectiv compus din 5 cetăţeni, care îl sprijineau pe deputat. Se constata că acolo unde comitetele executive ale Sfaturilor Populare comunale precum şi organizaţiile de partid au sprijinit crearea şi activizarea comitetelor de cetăţeni pe circumscripţii electorale, "au devenit comune fruntaşe în aplicarea hotărârilor partidului şi guvernului".

Activitatea Sfaturilor Populare a fost atent monitorizată la nivel central, prin intermediul unei structuri politice din cadrul Secţiei Organelor Conducătoare de partid, Sindicale şi de U.T.M., respectiv Sectorul Sfaturi Populare. Cadrele din conducerea acestui sector aveau responsabilitatea de a urmări modul în care comitetele de partid din regiuni conduceau Sfaturile Populare. Fiecărui activist îi revenea un grup de regiuni asupra cărora îşi exercita controlul: Enea Ţurcanu – regiunea Bucureşti şi Capitala, Petre Argint – regiunile din grupele Ardealul de Jos şi Moldova, Ion Ionescu – regiunile din grupele Muntenia şi Oltenia, Maria Jurcuţ - regiunile din grupele Banat şi Ardealul de Sus[289]. În luna februarie a anului 1951 sectorul inspecta Sfaturile Populare din perspectiva îndeplinirii următoarelor obiective: colectările de porumb şi floarea soarelui, pregătirea campaniei de însămânţări (reparaţia uneltelor agricole, distribuirea planurilor de cultură, pregătirea seminţelor, organizarea întovărăşirilor pentru lucrarea pământului cu maşini de la S.M.T.), aplicarea de către Sfaturile Populare a măsurilor prevăzute în legătură cu producţia legumicolă pe anul 1951, desfăşurarea sesiunilor Sfaturilor Populare comunale care se ţineau în prima jumătate a lunii februarie, modul de funcţionare a şcolilor politico-administrative pentru cadrele din Sfaturile Populare, care se deschideau la 12 februarie 1951. Sectorul dispunea trimiterea la şcolile de

[287] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*.., p. 198-199.
[288] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 53/1955, f. 15.
[289] *Idem*, dosar nr. 177/1951, f. 11.

partid de 3 și 6 luni a activiștilor din Sfaturile Populare regionale, raionale și orășenești. Acest sector prezenta Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. rapoarte cu privire la activitatea Sfaturilor Populare, secția la rândul ei înștiințând organele executive ale partidului comunist. Șeful Sectorului Sfaturi Populare avea competența de a verifica cadrele care erau propuse pentru funcția de președinte al Sfatului Popular[290]. Într-un referat semnat de Nicolae Guină, adjunct al Secției Organizatorice la 12 ianuarie 1952, acesta îi făcea o caracterizare lui Ioan Axinte, propus președinte al Sfatului Popular al raionului "Tudor Vladimirescu – București". N. Guină nota: "Pe baza discuției pe care am avut-o cu tov. Axinte Ioan, apreciez că este un tovarăș inteligent, se orientează în probleme și cunoaște bine munca practică. Muncitor, cinstit, a arătat în mod deschis lipsurile sale. Sunt de părere că în funcția propusă corespunde". Verificat de Ene Țurcanu, șeful Sectorului Sfaturi Populare, acesta primea aviz favorabil și din partea Secretariatului C.C. al P.M.R. prin hotărârea din 26 ianuarie 1952[291].

Aceeași structură de partid avea competența de a analiza activitatea unui organ din componența Consiliului de Miniștri. Era vorba de Secția Organizatorică a Direcției Generale a Treburilor Consiliului de Miniștri care după alegerea Sfaturilor Populare din decembrie 1950, a fost creată pentru a controla activitatea comitetelor executive ale Sfaturilor Populare. Sectorul Sfaturilor Populare semnala, în mai 1954, că în perioada 1952-1953 Secția a comis o serie de abuzuri, întrucât și-a asumat rolul de organ de directivă și îndrumare a comitetelor executive ale Sfaturilor Populare, trimițând acestora circulare și instrucțiuni în domeniul muncii organizatorice fără a le supune în prealabil conducerii guvernului[292]. O situație similară se înregistrase și în cazul secțiilor C.C. al P.M.R. înainte de organizarea Plenarei a V-a a C.C. al P.M.R. Pentru a evita permanentizarea acestei practici, Secția Organizatorică a C.C. al P.M.R. a decis ca activitatea structurii guvernamentale să fie controlată de un vicepreședinte al Consiliului de Miniștri, care trebuia să aprobe și să semneze orice directivă sau instrucțiune adresată comitetelor executive ale Sfaturilor Populare. Prerogativele Secției coincideau până la un punct cu cele ale Sectorului Sfaturilor Populare. Ambele structuri controlau aplicarea hotărârilor partidului și ale guvernului de către Sfaturile Populare și se ocupau cu selecționarea și repartizarea cadrelor în acest domeniu. Ambele emiteau proiecte de instrucțiuni și hotărâri privind îndrumarea și reglementarea activității organizatorice a Sfaturilor

[290] În anul 1950 intrau în nomenclatura C.C. al P.M.R, funcțiile de președinte și secretar al Sfaturilor Populare regionale și ale orașului București, desemnările fiind aprobate de Biroul Politic la propunerea Secreatariatului C.C. al P.M.R. Sectorul Sfaturi Populare din cadrul Secției Organelor Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. țineau evidența cadrelor. Astfel, vicepreședinții Sfaturilor Populare regionale, președinții Sfaturilor Populare raionale și orășenești erau numiți de către Secretariatul C.C. la propunerea Secției Organizatorice. – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României…*, p. 189.

[291] *Idem*, dosar nr. 162/1952, f. 5, 7.

[292] *Idem*, dosar nr. 23/1954, f. 2, 3-6.

Populare[293]. Nici un moment însă nu s-a realizat un transfer real al puterii de la un organ de partid la un organ de stat.

Revenind la reforma administrativ-teritorială, implicarea Partidului-Stat în acțiunea de modificare a raionării administrative a R.P.R. reiese și din stenograma ședinței care i-a reunit pe Alexandru Moghioroș, Alexandru Drăghici, Petre Belle, Petre Lupu, Tiță Florea, Nicolae Guină și Simion Babenco, la 12 iunie 1952. Cei nominalizați, alături de generalul Pintilie din partea Ministerului Afacerilor Interne și un delegat al ministerului Finanțelor, formau comisia însărcinată cu aplicarea modificărilor în raionarea administrativă a R.P.R.[294].

Comisia pentru aplicarea modificărilor în raionarea administrativă	
Măsuri pe linie de partid	**Măsuri pe linie de stat**
Se instalau Birourile Comitetelor regionale P.M.R. prin unirea într-un singur birou regional (era cazul regiunilor care dispăreau de pe harta administrativă a R.P.R.).	Se instalau Comitetele Executive ale Sfaturilor Populare.
Noul Birou al Comitetului era însărcinat să facă repartizarea aparatului sub controlul instructorului C.C.	-
Directorii Securității intrau în Comitetele Regionale ale P.M.R.	*Șefii Miliției intrau în Comitetele Executive ale Sfaturilor Populare regionale.*
Cadrele rămase în afara schemei prin desființarea unui Birou regional, erau repartizate de Secțiile C.C. al P.M.R., Comitetele raionale nedispunând de ele.	-
Fiecare Birou al Comitetului regional care se unea cu altul preda noului Birou problemele în curs de rezolvare.	*Comitetele executive vechi prezentau noilor comitete problemele pe care le aveau de rezolvat.*
-	Sesiunile Sfaturilor Populare în regiunile care se desființau erau anulate.
-	Întrucât în nomenclatura C.C. intrau doar președinții și secretarii Sfaturilor Populare regionale, fiecare minister era obligat să desemneze șefii secțiilor Sfaturilor Populare. Comitetele de partid regionale și Sfaturile Populare regionale erau interogate dacă propunerile erau corespunzătoare, iar în caz negativ propunerile se făceau direct de Sfatul Popular.
Termen de finalizare - 25 iunie 1952**.**	Acțiunea avea ca termen de finalizare data de 1 iulie 1952.

Am putea concluziona că pentru demararea, realizarea și îmbunătățirea raionării R.P.R., Partidul-Stat a creat o serie de structuri politice, de partid, de stat sau mixte, pe care le-a coordonat în totalitate. Prin includerea în cadrul Comitetelor regionale a directorilor Securității și a șefilor Miliției în Comitetele executive ale Sfaturilor Populare, Partidul își asigura suportul a două dintre cele mai importante instituții ale regimului socialist totalitar, organele de coerciție. Puterea sa era absolută.

[293] *Ibidem*, f. 6.
[294] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 84/1952, f. 2-4.

O dovadă a subordonării totale a organelor locale ale puterii de stat Partidului Muncitoresc Român o reprezintă efectele pe care condamnarea "deviaționismului de dreapta" le-a avut asupra acestor structuri politice.

Într-un referat al Secției Organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. din 7 mai 1952 s-a analizat compoziția Comitetelor executive ale Sfaturilor Populare[295]. Prezența "elementelor țărănești, și chiar a muncitorilor legați de proprietatea privată" în rândul președinților, vicepreședinților și secretarilor comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale, raionale și orășenești constituia în viziunea organului central de partid principala cauză a erorilor săvârșite în acțiunea de colectivizare a agriculturii. Segmentul proletar era prezent în proporție de 84,5% în nomenclatura C.C. al P.M.R. și doar 15,5% din cadrele aflate în nomenclatura comitetelor regionale și raionale P.M.R. erau muncitori (intrau aici președinții, vicepreședinții și secretarii Sfaturilor Populare regionale, orășenești și raionale)[296]. În conducerea Sfaturilor Populare crescuse numărul funcționarilor, al "elementelor chiaburești".

Pentru remedierea situației se constituia o comisie mixtă, de partid și de stat, formată din delegați ai Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. și ai Direcției Generale a Treburilor Consiliului de Miniștri. Principalele măsuri vizate erau: selecționarea și trecerea prin școli speciale a unui număr de 4.000 membri de partid, muncitori calificați, care nu dețineau pământ, pentru a fi trimiși la sate în funcția de președinți ai Sfaturilor Populare comunale; selecționarea și școlarizarea a 2.500 "elemente tinere muncitorești", în special femei, "cu origine socială sănătoasă", pentru a fi promovate în funcții de secretari ai Sfaturilor Populare comunale[297]; selecționarea a 500 de membri de partid, "muncitori și care să nu posede pământ, cu oarecare experiență organizatorică și nivel politic, trecerea lor prin școli speciale pentru a fi promovați îndeosebi în funcțiile de președinți, secretari și vicepreședinți ai Sfaturilor Populare raionale"; asigurarea unei compoziții muncitorești, de 80% a Comitetelor executive a Sfaturilor Populare regionale și orășenești; extinderea rețelei de școli de cadre de 3 și 6 luni a Sfaturilor Populare care să cuprindă în anul școlar 1952/1953 cca. 7825 cadre[298]; ținerea în iarna 1952/1953 de cursuri de scurtă durată (25-

[295] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 71/1952, f. 1-13.
[296] *Ibidem*, f. 10.
[297] La 18 iulie 1955 în cele 4.077 comune existau 3.484 președinți muncitori și 3.208 secretari muncitori, ceea ce confirmă respectarea instrucțiunilor conducerii de partid. – *Idem*, dosar nr. 53/1955, f. 4.
[298] Documentul enumara școlile speciale, în care erau pregătite cadrele din componența Comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale, raionale și orășenești: Școala de 6 luni a Secției Organizatorice a Consiliului de Miniștri urma să pregătească 68 de președinți, vicepreședinți și secretari ai Sfaturilor Populare regionale, cele 5 școli de 6 luni ale Sfaturilor Populare regionale pregăteau în 2 serii, 620 de președinți, vicepreședinți și secretari ai Sfaturilor Populare raionale din orașele de subordonare regională și raională și 80 de instructori ai Sfaturilor Populare regionale, iar cele 23 de școli de 3 luni ale Sfaturilor Populare pregăteau în 4 serii, 7.000 de cadre, președinți, vicepreședinți și secretari din Sfaturile Populare comunale. – *Idem,* dosar nr. 71/1952, f. 12. Președinții și secretarii Sfaturilor Populare urmau în luna iunie 1952 un seminar de 6 zile, care avea ca scop "să înarmeze pe președinții și secretarii Sfaturilor Populare Comunale cu linia partidului", și totodată să-i responsabilizeze în lupta purtată "împotriva chiaburimii". Seminarul conținea 4 lecții și un instructaj practic. Lecția IV avea următoarea tematică: "Statul nostru de democrație populară, stat al dictaturii

30 zile), la raioane, cu un număr de 7.000-8.000 deputați, selectați din rândul muncitorilor, salariaților agricoli, colectiviști.

Compoziția socială și națională a celor 105.967 deputați existenți în mai 1952 în Sfaturile Populare (statistica realizată de Secția Organizatorică a Consiliului de Miniștri a fost preluată de secția Organelor conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M.) se prezenta astfel[299]:

Categorii Sfaturi Populare	*Compoziția socială*	*Compoziția socială a Comitetelor Executive*	*Componența națională*
Sfatul Popular al Capitalei	60,6% muncitori 38,9% intelectuali, funcționari și mici meseriași	87% muncitori 13% funcționari și intelectuali	88,9% români 2,90% maghiari 5,8% evrei 1,9% slavi (ruso-ucrainieni)
Sfaturile Populare raionale din Capitală	71,9% muncitori 26,2% intelectuali, funcționari, mici meseriași 1,8% țărani mijlocași și mici meseriași	71,4% muncitori 24,75% funcționari, intelectuali, mici meseriași 3,9% țărani muncitori	88% români 2,5% maghiari 7,9% evrei
Sfaturile Populare regionale	46,7% muncitori 23,9% intelectuali, funcționari, mici meseriași 21,9% țărani săraci 4,7% țărani mijlocași 2,8% salariați agricoli	64% muncitori 31,2% intelectuali, funcționari, mici meseriași Din cei 416 (14,42%) de membri ai Comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale 60 posedau pământ.	82,4% români 10,7% maghiari 2,8% evrei 1,8% germani 1,2% ruso-ucrainieni
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare republicană	61,8% muncitori 36,6% intelectuali, funcționari și mici meseriași	54,5% muncitori 44,15% intelectuali, funcționari și mici meseriași	71% români 14,8% maghiari 8% evrei 3,8% germani
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare regională	56,7% muncitori 34,53% intelectuali, funcționari și mici meseriași 4,4% țărani săraci 3,41 țărani mijlocași	55% muncitori 40% elemente funcționărești 15% din membrii acestor comitete executive aveau teren arabil și vite.	75,9% români 15,2% maghiari 5,2% evrei 2,6% germani

proletariatului; Sfaturile Populare organe locale ale puterii de stat; Conducerea de către Partid a Sfaturilor; Rolul Sfaturilor Populare comunale în aplicarea politicii de clasă a Partidului la sate – Întărirea S.M.T. și G.A.S., transformarea lor în unități rentabile și pildă vie care să convingă țărănimea muncitoare de superioritatea agriculturii socialiste, Crearea de întovărășiri agricole de tip T.O.Z. și de noi G.A.C., etc.". Îndoctrinarea liderilor structurilor politice locale este mai mult decât elocventă. - *Idem*, dosar nr. 145/1952, f. 15, 17. În urma hotărârii Secretariatului C.C. al P.M.R. din august 1953, școlile de 3 și 6 luni ale Sfaturilor Populare au fost desființate. În locul școlilor, din anul 1954 au fost organizate seminarii de scurtă durată pentru pregătirea activiștilor Sfaturilor Populare. În iulie 1955 funcționa la București un seminar pentru cadrele regionale, 18 seminarii regionale pentru cadrele raionale și ale orașelor de subordonare regională și raională și 60 de seminarii raionale pentru cadrele comunale. În aceste seminarii erau instruiți președinții, vicepreședinții și secretarii comitetelor executive, unii șefi de secțiuni, instructori și unii referenți. O serie dura 4-12 zile. Se puteau face mai multe convocări în cursul aceluiași an. – *Idem*, dosar nr. 53/1955, f. 8.

[299] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 71/1952, f. 1-9.

Categorii Sfaturi Populare	*Compoziția socială*	*Compoziția socială a Comitetelor Executive*	*Componența națională*
Sfaturile Populare raionale	31% muncitori 33,1% țărani săraci 23,75% intelectuali, funcționari și mici meseriași 9,9% țărani mijlocași 2,2% salariați agricoli	42,39% muncitori 39% elemente funcționărești 35,4% din președinții, vicepreședinții și secretarii Sfaturilor Populare raionale posedau pământ.	85,4% români 10,2% maghiari 1,3% evrei 1,2% germani 0,9% ruso-ucrainieni
Sfaturile Populare ale orașelor de subordonare raională	48,1% muncitori 1,04% salariați agricoli 11,3% țărani săraci 3,62% țărani mijlocași 35,95 funcționari, intelectuali și mici meseriași	49,10% muncitori 41% elemente funcționărești Din cei 308 președinți și vicepreședinți ai comitetelor exucutive, 110 (35,71%) posedau pământ.	76% români 15,32% maghiari 4,4% evrei 2% germani 1,84% alte naționalități
Sfaturile Populare comunale	10,89% muncitori 1,1% salariați agricoli 53,68% țărani săraci 21,93% țărani mijlocași 12,35% funcționari, mai ales foști notari și secretari de primării, învățători	10,5% muncitori 49,44% țărani săraci 18% țărani mijlocași 20% intelectuali, funcționari	88,19% români 8,81% maghiari 1,15% germani

Creșterea constantă a funcționarilor în detrimentul muncitorilor se datora faptului că majoritatea șefilor de secțiuni și secretarilor Sfaturilor Populare erau funcționari vechi, "elemente care în majoritatea cazurilor au servit și sub regimurile burghezo-moșierești"[300]. 49,5% (53.245) dintre deputații Sfaturilor Populare erau membri de partid (87,4% proveniți din P.C.R., iar 12,6% din P.S.D.)[301]. Numărul membrilor de partid din comitetele executive era mai mare, respectiv de 65%.

Ședința Secției Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M. din 2 iulie 1952 a dezbătut problema instalării președinților și secretarilor Sfaturilor Populare[302]. Petre Lupu, în calitate de șef de secție, sublinia forța Partidului care a reușit să selecționeze în perioada mai-iulie "4.000 de muncitori și muncitoare pentru a fi trimiși în calitate de președinți și secretari ai Sfaturilor Populare, care să asigure aplicarea politicii partidului la sate, nu așa cum a fost aplicată până acum prin faptul că s-au săvârșit abateri". Schimbarea politicii agrare impunea și modificarea compoziției conducerilor Sfaturilor Populare. Președinții și secretarii nou numiți erau "muncitori, rupți de mentalitatea țărănească, nelegați de nimic în ce privește pământul sau proprietatea individuală care să-i tragă înapoi". Indicațiile C.C. al P.M.R. au prevăzut organizarea unor instructaje, a unor adunări extraordinare în întreprinderile de unde proveneau cadrele selectate. Scoaterea a 4.000 de muncitori din producție constituia o problemă pentru conducerea comunistă, însă nu la fel de

[300] *Ibidem*, f. 5.
[301] *Ibidem*, f. 6.
[302] *Idem*, dosar nr. 88/1952, f. 1-6.

serioasă ca eventuala compromitere a acțiunii de socializare a agriculturii. Instalarea trebuia definitivată într-un timp foarte scurt, până la 10 iulie 1952. Deși se dorea a fi o acțiune secretă totuși președinții și secretarii Sfaturilor Populare care urmau să fie schimbați aflaseră de hotărârea C.C. al P.M.R. Partidul a fost inițiatorul acestei măsuri și tot el, prin intermediul comitetelor regionale, raionale, o punea în practică. Muncitorii din producție trebuiau trimiși "la comunele cele mai grele din punct de vedere administrativ și al sabotajului chiaburesc". Comitetele raionale de partid și comitetele executive ale Sfaturilor Populare raionale desemnau câte un delegat pentru fiecare comună pentru a asigura instalarea președinților și secretarilor Sfatului Popular comunal. Delegatul comitetului raional odată ajuns în comună era obligat să organizeze adunarea organizației de bază pentru a populariza Hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la numirea muncitorilor și muncitoarelor din fabrici ca președinți și secretari ai Sfaturilor Populare, pentru a vorbi despre efectele devierii de dreapta. Instalarea se făcea de către delegatul Comitetului executiv în sesiunea Sfatului Popular. Petre Lupu insista asupra responsabilității pe care organele de partid o aveau în reușita acestei acțiuni: "Comitetul regional și raional de partid trebuie să controleze comitetul executiv al Sfatului Popular regional și raional ca să întocmească cu strictețe registrele, dosarele și alte materiale. De asemenea organele de partid trebuie ca să controleze cum se aplică până la capăt dispozițiile Consiliului de Miniștri. Organele de partid regionale și raionale trebuie să ia măsuri de control asupra tuturor organelor de stat care sunt legate de această acțiune ca ele să-și facă pe deplin datoria. De asemenea trebuie făcut apel la miliție ca să poată lua măsuri în cazuri când secretarii și președinții vechi vor fi scoși din funcție și vor avea anumite manifestări dușmănoase, de sabotaj. Comitetele raionale de partid și comitetele executive sunt obligate să convoace la sediul comitetului raional pe toți președinții și secretarii Sfaturilor Populare măcar o dată pe lună"[303]. Este exprimată explicit subordonarea organelor locale ale puterii de stat structurilor locale de partid. Suportul organelor de coerciție menționat de șeful Secției organizatorice se încadrează perfect în modul de funcționare a regimului Partidului-Stat.

În 1952, organele locale ale puterii de stat în regiuni, raioane, orașe și comune erau "Sfaturile Populare ale oamenilor muncii de la orașe și sate" (Capitolul V, art. 51). În componența lor intrau deputați "aleși pe timp de doi ani de către oamenii muncii din regiunea, raionul, orașul și comuna respectivă" (art. 52). Modificarea denumirii acestor organe locale ale puterii de stat nu a presupus și o redefinire a atribuțiilor acestora. Se specifica totuși în art. 54 că "Sfaturile Populare organizează participarea activă a oamenilor muncii la conducerea treburilor de stat și obștești și la opera de construire a socialismului". Potrivit Constituției din 27 septembrie 1952, funcționau 18 regiuni administrative (anterior menționate).

Alegerile din octombrie 1953 au fost atent monitorizate de Partidul-Stat. La un an de la adoptarea constituției staliniste, în care se autoproclama subordonarea totală a

[303] *Ibidem*, f. 5.

R.P.R. față de U.R.S.S., candidații în alegerile de deputați pentru Sfaturi Populare trebuiau să fie "oameni ai muncii care își iubesc patria și sunt prieteni sinceri ai Uniunii Sovietice"[304]. Nu puteau fi propuse pe listele de candidați "elementele exploatatoare, fasciste și cei care au săvârșit crime și jafuri împotriva populației sovietice". Muncitorii, țăranii muncitori, inginerii și tehnicienii, stahanoviștii, fruntașii în producției, "oamenii de știință și artă, profesori, învățători, agronomi, medici care au dovedit în activitatea lor că slujesc interesele poporului" reprezentau categoriile agreate de regimul comunist[305]. Instrucțiunile C.C. al P.M.R. cu privire la selecționarea candidaților de deputați în Sfaturile Populare din 14 septembrie 1953 stabileau ca până la data de 25 octombrie 1953 să fie încheiată această etapă. 25-30% dintre candidați urmau să fie recrutați din rândul femeilor. În selectarea candidaților se respectau criteriile impuse de Partidul-Stat. Pentru Sfaturile Populare regionale din regiunile cu industrie dezvoltată, Stalin, Hunedoara, Bacău, Timișoara, Ploiești, structura se prezenta astfel:

55% - muncitori și muncitoare, tehnicieni, maiștri, ingineri.

15% - intelectuali (artiști, scriitori, profesori, învățători, medici, agronomi și funcționari)

15% - țărani cu gospodării mici și mijlocii

6% - țărani colectiviști

3% - muncitori și tehnicieni din S.M.T. și G.A.S.

4% - țărani întovărășiți

2% - mici meseriași și cooperatori meșteșugari

Dintre activiștii de partid și de stat trebuiau propuși: primul secretar al comitetului regional P.M.R., un secretar al comitetului regional P.M.R., 1-2 șefi de secție a comitetului regional P.M.R., 1-3 membri din conducerea fiecărei organizații de masă (sindicat, U.T.M., A.R.L.U.S.), președintele, vicepreședintele și secretarul comitetului executiv al Sfatului Popular regional, 5-7 șefi de secțiuni ai Sfatului Popular regional, 1-2 instructori ai Sfatului Popular regional, președintele Sfatului Popular al orașului de reședință, 3-6 președinți ai comitetelor executive a Sfaturilor Populare raionale, comandantul miliției, comandantul Comisariatului militar, 1-3 directori de întreprinderi. În marea majoritate a cazurilor, prim-secretarul comitetelor locale de partid era și conducătorul Sfaturilor Populare. Această practică aplicată la nivel central, unde membrii Biroului Politic, ai Secretariatului C.C. al P.M.R. dețineau primele funcții în stat, era preluată și în teritoriu.

Monopolizarea organizării alegerilor pentu deputații din organele locale ale puterii de stat de către P.M.R. reiese și din "Instrucțiunile cu privire la adunările de propunere a candidaților", document "Strict secret/numai pentru uz intern", emise de Comitetul Central al partidului la 19 octombrie 1953[306]. Propunerea candidaților se făcea în adunările oamenilor muncii, în circumscripțiile electorale corespunzătoare.

[304] *Idem*, dosar nr. 45/1953, f. 2.
[305] *Ibidem*, f. 3.
[306] *Ibidem*, f. 18-22.

Înainte de deschiderea adunării se organiza o consfătuire a reprezentanţilor organizaţiilor componente ale F.D.P.-ului din întreprinderea, instituţia, strada, satul sau circumscripţia unde se ţinea adunarea. În cazul în care candidatul era respins de adunare, exista un candidat de rezervă. Pentru alegerile din decembrie 1953, până la data de 10 octombrie se constituiseră 18 consilii F.D.P. regionale, 191 consilii raionale, 155 consilii orăşeneşti, 3.784 birouri F.D.P. comunale, rămânând de constituit 339 birouri comunale F.D.P.[307].

În decembrie 1953 au fost aleşi 135.408 de deputaţi, prin creşterea numărului deputaţilor orăşeneşti şi comunali şi înfiinţarea circumscripţiilor electorale comunale[308].

Cu prilejul alegerilor s-au stabilit 2.227 circumscripţii electorale pentru Sfaturile Populare regionale şi a oraşului Bucureşti, 11.996 circumscripţii raionale, 4.106 circumscripţii ale oraşelor raionale şi 110.979 circumscripţii comunale. Circumscripţiile electorale erau formate în funcţie de numărul populaţiei: circumscripţiile regionale includeau 7.000-10.000 locuitori, cele raionale 1.000-1.300, orăşeneşti la oraşele cu până la 50.000 locuitori, o circumscripţie la 300 locuitori, în oraşele până la 100.000 locuitori o circumscripţie la 400 locuitori, iar la oraşele cu peste 100.000 locuitori o circumscripţie la 500 locuitori. Circumscripţiile comunale cuprindeau între 100-200 locuitori[309].

În septembrie 1955[310] se solicita modificarea decretului nr. 391/1953 cu privire la alegerea deputaţilor în Sfaturile Populare[311] (o instituţie a statului român, Direcţia Generală a Treburilor Consiliului de Miniştri solicita aprobarea unicului deţinător al puterii politice, Partidul Muncitoresc Român). Surveneau modificări în cuprinsul art. 25, lit.e, art. 56 şi art. 109. Astfel, în comunele cu o populaţie de până la 1.500 de locuitori, se formau 15 circumscripţii electorale. În comunele cu o populaţie de 1.500-7.000 locuitori, se forma câte o circumscripţie electorală la fiecare 100 de locuitori, dar nu mai mult de 35 circumscripţii electorale. Pentru comunele care aveau o populaţie mai mare de 7.000 locuitori, se crea o circumscripţie la 200 locuitori, dar nu mai mult de 45. Candidaţii nu puteau accepta candidatura decât într-o singură circumscripţie electorală şi pentru un singur Sfat Popular (art. 56). În condiţiile în care un loc de deputat devenea vacant, se fixau noi alegeri în circumscipţia electorală

---

[307] *Idem*, dosar nr. 49/1953, f. 1.

[308] *Idem*, dosar nr. 53/1955, f. 2. Ca organe ale Sfaturilor Populare funcţionau şi comisiile permanente alese dintre deputaţi, specializate pe ramuri de activitate (buget, finanţe, agricolă, colectări, culturală, învăţământ, sănătate, gospodărie comunală, industrie locală, etc.). Comisiile permanente erau subordonate numai Sfatului Popular care le-a ales şi răspundeau de activitatea lor în faţa acestora. Comitetele de cetăţeni şi stradă, comisiile de femei, adunările populare reprezentau "forme organizatorice de legătură cu masele".

[309] *Ibidem*, f. 3. Prin modificarea art. 25, capitolul III, ale legii pentru alegerea deputaţilor în Sfaturile Populare se produceau schimbări în stabilirea circumscripţiilor electorale regionale, raionale, orăşeneşti şi comunale. – *Idem*, dosar nr. 29/1960, f. 1-3.

[310] La acea dată existau 4.459 comitete executive ale Sfaturilor Populare: 19 comitete executive regionale, 191 comitete raionale, 27 comitete orăşeneşti regionale, 135 comitete orăşeneşti raionale şi 4.087 comitete executive comunale. – *Ibidem*, f. 20.

[311] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 68/1955, f. 39.

respectivă de către Prezidiul Marii Adunări Naţionale pentru Sfaturile Populare regionale şi Prezidiul Sfaturilor Populare superioare pentru Sfaturile Populare subordonate. Alegerile se desfăşurau în termen de cel mult două luni de la data declarării postului vacant.

Urmând aceeaşi practică prin care o instituţie a statului democrat-popular cerea acordul Partidului pentru luarea unei decizii, un referat cu privire la stabilirea datei alegerilor de deputaţi în Sfaturile Populare, realizat de Secţia Organizatorică a Direcţiei Generale a Treburilor Consiliului de Miniştri, era trimis la 31 august 1955 spre aprobare Biroului Politic al C.C. al P.M.R. În conformitate cu prevederile constituţionale, deputaţii erau aleşi pentru o perioadă de doi ani, astfel încât mandatul "actualilor deputaţi din Sfaturile Populare expiră la data de 20 decembrie, dată după care urmează să se aleagă noi deputaţi în organele locale ale puterii de stat". Alegerile trebuiau să se desfăşoare în ziua de 25 decembrie 1955 sau la 1 ianuarie 1956. Întrucât datele se suprapuneau cu sărbătorile de iarnă, se cerea Partidului acordul de a fixa data alegerilor pentru 18 decembrie 1955. Referatul era însoţit de un "Plan de măsuri privind pregătirea şi desfăşurarea campaniei electorale pentru alegerile de deputaţi în sfaturile populare"[312]. Partidul participa la procesul electoral, astfel încât în plan erau trecute: organizarea unui instructaj în ziua de 6 octombrie 1955 la C.C. al P.M.R., în legătură cu măsurile ce trebuiau luate pentru pregătirea şi desfăşurarea alegerilor, cu prim-secretarii comitetelor de partid şi ai oraşului Bucureşti, şi preşedinţii comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale şi al oraşului Bucureşti, precum şi cu liderii organizaţiilor de masă şi economice centrale. În perioada 15 octombrie-15 decembrie se creau consiliile F.D.P. regionale, raionale, orăşeneşti şi comunale, se definitivau lucrările cu privire la unele modificări ale raionării administrativ-teritoriale, se formau şi delimitau circumscripţiile electorale, se făceau înscrierile în listele electorale, se formau secţiile de votare, se imprimau şi se trimiteau la regiuni imprimatele pentru listele electorale, se publicau secţiile de votare cu 50 de zile înainte de data de desfăşurare a alegerilor, se constituiau şi confirmau comisiile electorale regionale, raionale, orăşeneşti şi comunale, cu cel puţin 55 de zile înainte de alegeri, se organiza de către Prezidiul Marii Adunări Naţionale un instructaj cu preşedinţii comisiilor electorale regionale şi secretarii comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale, în legătură cu atribuţiile comisiilor electorale, se stabileau listele de alegători şi se afişau, se organizau întâlniri între candidaţi şi alegători, se amenajau secţiile de votare, Direcţia Generală a Treburilor Consiliului de Miniştri şi Ministerul Poştelor şi Telecomunicaţiilor stabileau sistemul de deservire a campaniei electorale prin poştă şi telecomunicaţii în perioada pregătitoare, în ziua alegerilor şi pentru comunicarea rezultatelor. În ziua alegerilor se centralizau la Bucureşti din 3 în 3 ore date privind prezentarea alegătorilor la vot. În ziua de 21 decembrie 1955 Prezidiul Marii Adunări Naţionale comunica rezultatul alegerilor pentru toate categoriile de Sfaturi Populare. Organizarea alegerilor era încredinţată unor organisme nou înfiinţate: Comisia

[312] *Ibidem*, f. 42-45.

organizatorică, Comisia de propagandă, Comisia juridică administrativă, Comisia economică, Comisia financiară[313]. În componența acestor structuri politice intrau în primul rând reprezentanți ai aparatului central de partid, șefi și membri ai secțiilor Comitetului Central al P.M.R., după cum urmează:

Structura desemnată pentru organizarea alegerilor pentru Sfaturile Populare prognozate pentru data de 18 decembrie 1955	***Numele membrilor componenți/ Funcția celor desemnați***[314]
Comisia Organizatorică	Petre Lupu/șef al secției Organelor Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Constantin Nicolae/Secția Organelor Conducătoare de partid, sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Aldea Militaru/Secția Organelor a C.C. al P.M.R./Sectorul Sfaturi Populare Aneta Marinescu/Secția Organelor a C.C. al P.M.R./Sectorul Muncii de Partid în rândul Femeilor Gheorghe Popa/C.C. al U.T.M. Ion Ganea/Consiliul Central Sindical Andrei Ganea/Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri
Comisia de Propagandă	Paul Niculescu-Mizil/Secția Propagandă a C.C. al P.M.R. Valeriu Pop/Secția Propagandă a C.C. al P.M.R. Constanța Beșcu/Secția Știință și Cultură a C.C. al P.M.R. Maria Apostol/C.C. al U.T.M. Ion Bucur/Consiliul Central Sindical Cornelia Filipaș/Ministerul Culturii Carol Beniș/Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri Tudor Olaru/Ziarul Scânteia Alexandru Cornescu/Ziarul România Liberă Henri Dona/Radio Vasile Dinu/Editura pentru Literatură Politică
Comisia Juridico-Administrativă	Ion Vințe/Șef Secția Administrativă a C.C. al P.M.R. Aurel Ciupagea/Secția Admistrativă a C.C. al P.M.R. Rădulescu/Ministerul Justiției Mircea Anghenie/Institutul de Științe Juridice Vasile Niculescu/Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri
Comisia Economică	Ion Olteanu/Secția Bunuri de Larg Consum a C.C. al P.M.R. Ștefan Sasu/Secția Industrie Grea a C.C. al P.M.R. Nicolae Sneider/Secția Agrară a C.C. al P.M.R. Paraschiv Benescu/C.C. al U.T.M. Gheorghe Miluță/Consiliul Central Sindical Mihai Stovoiu/Direcția Generală a Treburilor Consiliului de Miniștri Alexandru Rott/Ministerul Finanțelor Birtaș Gavril/locțiitor de ministru/Ministerul Gospodăriei Comunale și Industriei Locale Lazăr Davidovici/Centrocoop
Comisia Financiară	Ion Iliescu/Secția Gospodăriei de Partid a C.C. al P.M.R.

[313] *Ibidem*, f. 45.
[314] *Ibidem*, f. 46-47.

Toate aceste măsuri organizatorice şi-au menţinut valabilitatea, exceptând datele la care ele au fost puse în practică. Desfăşurarea celui de-al doilea Congres al P.M.R. în decembrie 1955[315] a dus la amânarea alegerilor de deputaţi pentru Sfaturile Populare pentru data de 11 martie 1956. Campania electorală a debutat la 11 ianuarie 1956 şi a urmat paşii preconizaţi de Secţia Organizatorică a Direcţiei Generale a Treburilor Consiliului de Miniştri.

Implicarea Partidului la nivel local în procesul electoral s-a materializat prin mobilizarea comitetelor de partid regionale, raionale şi orăşeneşti: "Conducerea campaniei electorale trebuie asigurată în mod efectiv de comitetele regionale, raionale şi orăşeneşti ale partidului"[316]. Birourile acestor comitete desemnau câte un colectiv format din secretarul comitetului, şeful secţiei organizaţiilor de partid, şeful secţiei propagandă şi agitaţie, şeful secţiei cadre şi preşedintele comitetului executiv al Sfatului Popular, însărcinat cu organizarea alegerilor[317]. Organele de partid erau obligate să respecte indicaţiile Biroului Politic al C.C. al P.M.R. cu privire la compoziţia candidaţilor pentru deputaţi în Sfaturile Populare (din punct de vedere al apartenenţei politice, în Sfaturile Populare regionale şi orăşeneşti candidaţii trebuiau să fie între 50-60% membri şi candidaţi de partid, în cele raionale 50-55%, iar în cele comunale 40-50% membri şi candidaţi de partid şi membri ai U.T.M.)[318].

Prin decretul nr. 12 din 1956, numărul regiunilor s-a redus la 16: Bacău, Baia Mare, Bucureşti, Cluj, Constanţa, Craiova, Galaţi, Hunedoara, Iaşi, Oradea, Piteşti, Ploieşti, Stalin, Suceava, Timişoara, Regiunea Autonomă Magiară.

Următoarele alegeri de deputaţi în Sfaturile Populare s-au organizat pe 2 martie 1958, la propunera Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Interesantă este următoarea specificare "pentru funcţiile de vicepreşedinţi ai Sfaturilor Populare regionale, raionale şi orăşeneşti este absolut necesar să se asigure candidaţi cu experienţă şi pregătire de specialitate – pe cât este posibil cu studii superioare – corespunzătoare pentru sectoarele de activitate pe care le vor conduce după ce vor fi aleşi"[319]. Selecţia cadrelor din conducerea acestor structuri politice favoriza profesionalizarea coordonatorilor organelor locale ale puterii de stat. Se insista şi asupra evitării schimbării inutile a preşedinţilor şi vicepreşedinţilor Sfaturilor Populare[320].

---

[315] În raportul C.C. al P.M.R. la Congresul al II-lea al partidului comunist, Gheoghe Gheorghiu-Dej semnala grave deficienţe în "conducerea şi îndrumarea Sfaturilor Populare de către organele de partid". Astfel, comitetele executive ale Sfaturilor Populare nu trebuiau să acţioneze ca simple organe administrative, de felul vechilor primării, ele având rolul de a antrena masele populare în conducerea "treburilor obşteşti". Existau comitete de partid care se substituiau Sfaturilor Populare, scăzând astfel autoritatea organelor locale ale puterii de stat. Se opta pentru trecerea de la centralismul excesiv la centralismul democratic. În realitate, transferul puterii de la organele de partid la cele ale statului nu s-a întâmplat niciodată în cazul regimului comunist din România. - Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole şi cuvântări, Decembrie 1955-Iulie 1959*, p. 138-139.

[316] *Idem*, dosar nr. 166/1956, f. 15. Notă a Secretariatului C.C. al P.M.R. către Comitetele regionale, raionale şi orăşeneşti ale P.M.R. din 10 ianuarie 1956.

[317] *Ibidem*, f. 12-13.

[318] *Ibidem.*

[319] *Idem*, dosar nr. 100/1957, f. 7.

[320] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R.-Secţia Organizatorică*, dosar nr. 22/1957, f. 3.

Urmând aceeași linie, câțiva ani mai târziu (noiembrie 1964), în contextul organizării alegerilor de deputați pentru Sfaturile Populare, comitetele regionale, raionale și orășenești de partid erau însărcinate cu desemnarea cadrelor din conducerea Comitetelor executive ale Sfaturilor Populare, după cum urmează[321].

Funcția/Aparatul local de stat	***Criterii de selecție stabilite de organele decizionale de partid, 1964***
Vicepreședinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale	Erau selectate cadre din regiunea respectivă, membri de partid "cu orientare politică și spirit de partid", având studii superioare. Un alt criteriu era cel al absolvirii școlilor superioare de partid.
Președinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare raionale și ale orașelor de subordonare regională	Erau recrutați "cei mai buni activiști de partid și de stat, membri de partid, cunoscători ai problemelor raionului sau orașului, cu o activitate de cel puțin 5 ani în munca de partid sau de stat". Trebuiau să aibă studii superioare de partid sau de stat, sau cel puțin studii medii.
Președinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare ale orașelor de subordonare raională	Doar nivelul de pregătire diferea, nu și mediul de recrutare. Astfel, președinții trebuiau să aibă studii medii de stat sau să absolve școala de partid de un an.
Vicepreședinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare raionale și orășenești	Studii superioare sau cel puțin studii medii, cu stagiu în producție. În raioanele cu specific agrar, vicepreședintele era agronom sau zootehnist.
Președinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare comunale	Erau aleși din rândul muncitorilor, membri de partid, din unitățile forestiere, G.A.C., stațiuni agricole, locuitori ai comunei respective.
Toate aceste numiri erau aprobate de birourile comitetelor raionale și regionale ale P.M.R.	

Deputații pentru Sfaturile Populare regionale respectau următorii indicatori: între 50-60% trebuia să fie muncitori, tehnicieni, maiștri din întreprinderi, S.M.T. și G.A.S., 20-25% intelectuali (ingineri, învățători, profesori, medici, oameni de știință, artă, scriitori, ziariști), 18-23% țărani colectiviști (președinți de G.A.C.), 1% meseriași cooperatori, 1% alții. După criteriul apartenenței politice 80% membri și candidați de partid, 20% fără de partid. Comparativ cu anul 1956 se remarcă impunerea unui procent mai ridicat pentru deputații care trebuiau selectați din rândul membrilor de partid.

Legea nr. 2 din 31 decembrie 1959 stabilea ca durata mandatului Sfaturilor Populare să fie de 4 ani, cu excepția Sfaturilor Populare ale orașelor, de subordonare raională și ale comunelor, care se alegeau pe 2 ani.

La începutul anului 1960, conducerea P.M.R. a considerat oportună modificarea împărțirii administrativ-teritoriale a R.P.R., dată fiind ineficiența economică a unor raioane. Așa cum ne-am obișnuit, două structuri, de partid și de stat, au coordonat acest plan. Direcția Organizatorică a C.C. al P.M.R. și Direcția de Orientare și Control

[321] *Idem, fond C.C. al P.C.R.-Cancelarie,* dosar nr. 56/1964, f. 16-17.

pentru Administrația Locală de Stat a Consiliului de Miniștri au studiat în toată țara indicele de rentabilitate a unor raioane care își aveau reședința în localități rurale, și posibilitatea trecerii unor comune din subordonarea raioanelor în subordinea orașelor în jurul cărora gravitau[322]. Comunele care s-au dezvoltat din punct de vedere industrial, întrețineau strânse relații cu orașele în apropierea cărora se aflau (era oferit exemplul comunei Săvinești, în care exista un combinat chimic și care avea strânse relații cu întreprinderile industriale din Piatra-Neamț). Relațiile dintre orașele de subordonare regională și comunele din jurul lor s-au intensificat și datorită faptului că acestea din urmă se transformaseră în baze de aprovizionare pentru orașe.

Principalul considerent al acestei reorganizări administrativ-teritoriale nu era însă de natură economică, ci de natură politică. În referatul prezentat de cele două structuri politice, se arăta: "Viața a arătat necesitatea conducerii activității de partid a unor întreprinderi industriale importante situate pe raza comunelor din apropierea orașelor să fie asigurată de organele orășenești de partid care au o mai mare experiență în conducerea economiei. Se va asigura o mai bună îndrumare, control și coordonare a activității politico-economice, social-culturale atât a orașelor cât și a comunelor din jur de către un singur organ orășenesc de partid și de stat, lichidându-se astfel deficiențele ce există în prezent"[323]. În momentul întocmirii materialului, 1 februarie 1960, existau 60 de raioane care își aveau reședința în comune. O parte dintre ele aveau în subordine un număr restrâns de comune, pe teritoriul lor nu existau unități industriale și nici baze de materii prime, iar reședințele lor erau în localități rurale slab dezvoltate, lipsite de școli medii, spitale pentru deservirea populației din cuprinsul raionului. Se impunea desființarea a 23 de raioane.

Din stenograma ședinței la care au participat colectivele care au plecat în regiuni în problema rectificării raionării la 7 decembrie 1960, prezidată de Nicolae Ceușescu, aflăm că Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a hotărât reducerea numărului de raioane de la 189 la 147[324].

Aplicarea prevederilor legii de îmbunătățire a împărțirii administrativ-teritoriale a țării a fost astfel coordonată de același Partid-Stat. S-a instituit "un colectiv central" format din Simion Bughici, Manea Mănescu, Ilie Verdeț, Leon Naș, Florea Țiță, Mihai Levente și E. Florescu. La nivel local se forma un colectiv compus din 7-9 membri, respectiv președintele comitetului executiv al Sfatului Popular, conducători ai organizațiilor de masă, ai instituțiilor de stat și economice regionale, colectiv condus de un secretar al comitetului regional de partid. La nivel raional se creau structuri pe baza acelorași principii. Cei rămași fără loc de muncă erau asigurați că își primesc salariile până la data de 1 martie 1961. În regiuni se trimitea un activist al C.C. al P.M.R. și un reprezentant al Consiliului de Miniștri pentru a controla derularea reorganizării administrativ-teritoriale[325].

[322] *Idem*, dosar nr. 116/1960, f. 1-2.
[323] *Ibidem*, f. 2-3.
[324] *Idem*, dosar nr. 111/1960, f. 2.
[325] *Idem*, dosar nr.113/1960, f. 1-4.

Prin noua delimitare a regiunilor, din 24 decembrie 1960, acestea erau: Argeș, Bacău, Banat, Brașov, București, Cluj, Crișana, Dobrogea, Galați, Hunedoara, Iași, Maramureș, Mureș-Autonomă Maghiară, Oltenia, Ploiești, Suceava.

La data de 5 martie 1961, alegerile pentru deputați în Marea Adunare Națională au coincis cu alegerile de deputați în Sfaturile Populare[326]. Pentru toate categoriile de Sfaturi Populare au fost selecționați 141.166 candidați, din care 2.266 la Sfaturile Populare regionale și orașul București, 10.434 în Sfaturile Populare raionale, 7.363 la Sfaturile Populare orășenești de subordonare regională, 6.149 la Sfaturile Populare orășenești de subordonare raională și 114.954 pentru Sfaturile Populare comunale[327]. Respectând cererile conducerii Partidului-Stat din alegerile desfășurate în anul 1958 de a nu schimba inutil liderii organelor locale ale puterii de stat, din totalul candidaților un număr de 69.451 (49,20%) erau deputați din vechea legislatură. Procentul cel mai mare de candidați propuși pentru a fi realeși se înregistra la Sfaturile Populare comunale (51,12%), iar cel mai scăzut la Sfaturile Populare raionale (35,62%). 140.925 de deputați au fost aleși în Sfaturile Populare, cu 3.135 mai mulți decât în anul 1958.

Deputații Sfaturilor Populare aleși la 5 martie 1961[328]	
Criterii de selectare	Procentul din totalul de 140.925
Profesia de bază	20,48% – muncitori, maiștri, tehnicieni
	58,60% - țărani colectiviști și întovărășiți
	21,92% - funcționari, intelectuali
Apartenența politică	50,84% membri și candidați de partid ai Partidului Muncitoresc Român
	49,10% "oameni ai muncii fără de partid"
Naționalitate	87,84% români
	8,32% maghiari
	1,83% germani
	0,83% - ruși și ucrainieini
	0,31 – sârbi
	0,24 – evrei
	0,63% - alte naționalități
77,59% bărbați și 22,41% femei	

În ciuda exclusivismului Partidului-Stat, campaniile erau însoțite, așa cum am mai arătat, de "un volum sofisticat de propagandă electorală" menită să creeze impresia sprijinului aproape unanim al populației pentru regim[329]. În alegerile din martie 1961,

[326] O notă a Secției Organizațiilor de Partid din 20 octombrie 1960, semnala demararea acțiunii de selecționare candidaților F.D.P pentru alegerea de deputați în Sfaturile Populare, sub atenta îndrumare a unui secretar regional, raional sau orășenesc de partid. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția organizatorică,* dosar nr. 23/1960, f. 13.

[327] *Idem*, dosar nr.4/1960, f. 136-138.

[328] *Ibidem,* f. 151-152. *Informare a Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. din 31 martie 1961.*

[329] Partidul mobiliza instituțiile statului și toate categoriile sociale ale populației. Au fost antrenate uniunile teatrale, instituțiile muzicale profesioniste. Acestea au pregătit brigăzi cu un repertoriu

alături de membrii organelor locale ale P.M.R., au acționat peste 650.000 de agitatori și aproximativ 800.000 de "oameni ai muncii", care au făcut parte din colectivele celor 8.575 case ale alegătorilor și din cele 30.000 de formații artistice de amatori și profesioniști. Pentru depunerea și susținerea candidaturilor de deputați în alegerile pentru M.A.N. și Sfaturile Populare au avut loc 138.000 adunări la care au participat 9.000.000 de cetățeni, cu 2.300.000 mai mult decât în martie 1958[330]. Autoritatea regimului nu mai era contestată decât foarte rar, numărul atacurilor la adresa P.M.R. scăzând considerabil în timpul campaniei electorale.

Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a stabilit după alegeri, în ședința din 8 martie 1961, componența comitetelor executive ale Sfaturilor Populare. Reproducem schemele organizatorice ale organelor locale ale puterii de stat[331]. Se remarcă prezența în aceste structuri a unui reprezentant al comitetelor locale de partid specializat în probleme economice.

Comitetul Executiv al Sfatului Popular al Capitalei (19 membri)[332]
Președintele Comitetului Executiv al Sfatului Popular al Capitalei
5 vicepreședinți
Secretarul cu probleme economice al comitetului orășenesc de partid
Secretarul Consiliului Sindical Orășenesc
Comandantul Direcției Miliției Capitalei
Comandantul Comisariatului Militar al Capitalei
Președinta sau secretara Comitetului Orășenesc al Femeilor
Președintele comitetului Executiv al unui Sfat Popular raional
Arhitectul șef al Capitalei (șeful Secției Arhitectură și Sistematizare)
Șeful Secției Gospodărie Comunală
Șeful Secției Învățământ
Șeful Secției Comerciale
Șeful Secției Financiare sau Planificare
Director de mare întreprindere
Șeful Secției Sănătate și Prevederi Sociale

Comitetul Executiv al Sfatului Popular regional (17 membri)
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular regional
4 vicepreședinți

special pentru alegeri, care s-au deplasat în provincie. Ansamblul Sfatului Popular al Capitalei a susținut 45 de spectacole, cele 4 ansambluri ale M.A.I. 173 de spectacole, iar ansamblul M.F.A. 62 spectacole. 100 de scriitori au participat în toate regiunile din țară la întâlniri cu cititorii, ajutând presa locală la redactarea materialelor. Au fost realizate 16 diafilme despre "realizările regimului democrat-popular", 5 filme documentare și 4 jurnale de actualități, astfel încât în perioada campaniei electorale toate cinematografele orășenești, sătești au rulat materiale legate de alegeri. Materialele electorale au fost tipărite într-un tiraj de 13.948.000 exemplare. Tudor Arghezi, George Călinescu, Cezar Petrescu s-au remarcat prin ajutorul dat regimului în perioada campaniei electorale. – *Idem*, dosar nr. 11/1961, f. 51.

[330] *Ibidem,* f. 153.

[331] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 11/1961, f. 12-22.

[332] *Ibidem*, f. 22.

Secretarul cu probleme economice sau agrare al comitetului regional de partid
Președinta sau secretara Comitetului regional al Femeilor
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular al orașului de reședință
Președintele Uniunii Regionale a Cooperației de Consum
Comandantul Direcției Miliției Regionale
Comandantul Comisariatului Militar Regional
Șeful Secției Industrie Locală
Șeful Secției Învățământ și Cultură
Șeful Secției Agricole
Șeful Secției Finaciare sau Planificare
Directorul Direcției de Arhitectură și Sistematizare sau Directorul Trustului Regional de Construcții
Directorul Direcției Economice Forestiere (era ales în regiunile cu sector forestier dezvoltat; în celelalte regiuni putea fi ales șeful secției de sănătate și prevederi sociale, sau șeful secției organizatorice)

Comitetele Executive ale Sfaturilor Populare ale orașelor regionale Cluj, Craiova, Iași, Brașov, Timișoara și al Orașului Constanța
(17 membri)
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular orășenesc
4 vicepreședinți
Secretarul cu probleme economice al comitetului orășenesc de partid
Președinta sau secretara Comitetului Orășenesc al Femeilor
Comandantul Comisariatului Militar Orășenesc
Comandantul Miliției Orășenești
Un secretar al Comitetului orășenesc U.T.M.
Un director de întreprindere
Șeful Secției Sănătate și Prevederi Sociale
Șeful Serviciului Arhitectură și Sistematizare
Șeful Secției Financiare sau Comerciale
Șeful Secției Gospodăriei Comunale
Secretarul Consiliului Sindical Local
Șeful Secției Învățământ și Cultură
În orașele centre universitare, în comitetele executive era ales un rector al unui institut de învățământ superior.

Comitetele executive ale Sfaturilor Populare ale orașelor regionale care aveau câte 13 membri[333] - 21 orașe
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular orășenesc
3 vicepreședinți
Secretarul cu probleme economice al comitetului orășenesc P.M.R.

[333] Cele 21 de orașe erau: Hunedoara, Buzău, Turda, Satu Mare, Giurgiu, Bârlad, Botoșani, Târgoviște, Focșani, Piatra-Neamț, Roman, Turnu Severin, Petroșani, Mediaș, Onești, Lugoj, Techirghiol, Vasile Roaită, Mangalia, Târgu Jiu, Câmpina.

Președinta sau secretara Comitetului Orășenesc al Femeilor
Un secretar al Comitetului orășenesc U.T.M.
Comandantul Comisariatului militar
Comandantul miliției orășenești
Șeful secției gospodăriei comunale
Șeful secției comerciale
Secretarul Consiliului Sindical local
Șeful Serviciului Arhitectură și Sistematizare

Comitetul executiv al Sfatului Popular raional (13 membri)
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular raional
2 vicepreședinți
Secretarul cu problemele economico-agrare al comitetului raional P.M.R.
Președintele Comitetului executiv al Sfatului Popular al localității de reședință
Șeful Secției agricole
Șeful Secției financiare
Șeful Secției de învățământ și cultură
Comandantul Comisariatului militar-raional
Comandantul Miliției raionale
Șeful Secției Sănătate și prevederi sociale
Un președinte de G.A.C. dintr-o comună apropiată
Președintele Uniunii raionale a cooperației de consum

Comitetul executiv al Sfatului Popular al orașului raional (11 membri)
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular orășenesc
2 vicepreședinți
Secretarul comitetului orășenesc P.M.R.
Un reprezentant al comitetului orășenesc U.T.M.
Președinta sau secretara comitetului orășenesc al femeilor
Șeful Secției Gospodărie comunală
Un președinte de cooperativă meșteșugărească
Director de școală medie sau de spital
Un președinte de sindicat
Președintele Cooperativei orășenești de consum

Comitetul Executiv al Sfatului Popular comunal cu peste 30 deputați (9 membri)
Președintele comitetului executiv al Sfatului Popular comunal
2 vicepreședinți
Secretarul comitetului de partid sau secretarul organizației de bază a P.M.R.
Secretarul comitetului U.T.M. sau secretarul unei organizații de bază a U.T.M.
Președinta comisiei de femei
Șeful postului de Miliție sau un medic din comună
Directorul căminului cultural

Președintele cooperativei de consum

Comitetele executive ale Sfaturilor Populare au fost alese în perioada 12-30 martie 1961 în sesiunile Sfaturilor Populare. Componența acestor structuri politice s-a stabilit în baza indicațiilor Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Din totalul membrilor comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale, raionale, ale orașelor regionale peste 45% proveneau din rândul muncitorilor, iar 37% erau ingineri, tehnicieni, medici și profesori. 58% dintre cadre aveau studii medii și superioare. 95% erau membri și candidați de partid, cu o vechime de peste 13 ani, ceea ce demonstrează o dată în plus faptul că accesul într-o funcție de conducere era rezervat doar posesorilor de carnete P.M.R.[334]. În cele 17.064 comisii permanente activau 130.000 de deputați. Activitatea Sfaturilor Populare se desfășura și prin inermediul celor 87.000 de comitete de cetățeni care includeau 410.638 membri[335].

Partidul-Stat a dirijat în totalitate organizarea și funcționarea Sfaturilor Populare. Chiar dacă state membre ale lagărului socialist mergeau la începutul deceniului șase spre o descentralizare a puterii, în R.P.R. conducerea comunistă a excelat prin perfecționarea practicilor staliniste de guvernare. Un exemplu elocvent în acest sens îl constituie crearea în luna martie a anului 1961 a Consiliilor Economice ale Sfaturilor Populare[336].

Sfaturile Populare controlau teoretic o parte însemnată din economia națională: industria locală, gospodăria comunală, fondul de stat de produse agricole, comerț și alimentația publică, construcții și proiectări locale, construcția și întreținerea drumurilor locale, electrificarea rurală, îmbunătățirile funciare. Organele locale ale puterii de stat preluau și problemele legate de activitatea întreprinderilor, organizațiilor și instituțiilor de interes republican.

Practic, "de aceste probleme și de alte sarcini economice se ocupă în mod direct comitetele regionale de partid prin comisiile economice. Comisiile economice ale Comitetelor regionale de partid controlează aplicarea hotărârilor partidului și guvernului de către întreprinderile și organizațiile economice din regiune; se ocupă de creșterea și promovarea cadrelor din sectorul economic ce intră în nomenclatura Comitetelor regionale de Partid"[337]. Aceleași structuri politice "se ocupau cu valorificarea rațională și complexă a resurselor naturale, utilizarea cât mai bună a forței de muncă și a capacităților de producție existente". Referatul Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. din 7 martie 1961 arăta că în componența comisiilor economice regionale intrau activiștii de partid, dar și cadrele din aparatul de stat.

Respectând indicațiile Plenarei C.C. al P.M.R. din decembrie 1959, s-a stabilit crearea Consiliilor Economice[338], ca organe ale comitetelor executive ale Sfaturilor

---

[334] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 4/1960, f. 158.
[335] *Idem*, dosar nr. 45/1961, f. 13.
[336] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 11/1961, f. 23-31.
[337] *Ibidem,* f. 25.
[338] Prerogativele acestor Consilii Economice ale Sfaturilor Populare erau: analizau și coordonau întocmirea bugetului local, urmăreau și controlau periodic îndeplinirea planului economic local, urmăreau activitatea șantierelor de construcții, se ocupau de electrificarea rurală, controlau aplicarea

Populare regionale. Erau desființate comisiile economice ale comitetelor regionale de partid, păstrându-se însă pe lângă secretariatul Comitetului regional de partid 3-4 activiști cu pregătire economică. Cel mai interesant aspect din perspectiva subiectului lucrării de față se dovedește a fi desemnarea secretarului cu probleme economice al Comitetului regional de partid în funcția de președinte al Consiliului Economic și de prim-vicepreședinte al Comitetului Executiv al Sfatului Popular. Chiar dacă și în perioada anterioară el intra în componența Comitetului Executiv, acum se oficializa coordonarea economiei de către o structură condusă de reprezentantul partidului. Prin concentrarea activității economice într-un singur organ se elimina dublarea instituțiilor statului cu structuri de partid, stabilindu-se "o legătură operativă între Consiliul Economic, Comitetul regional de partid și comitetul executiv al Sfatului Popular regional".

În componența Consiliului economic al Sfatului Popular regional mai intrau alături de președinte, 1-2 locțiitori, directorul sucursalei regionale a Băncii de Stat, directorul sucursalei regionale a Băncii de Investiții, directorul Direcției regionale de statistică, directorul Trustului regional de construcții, directorul Direcției de sistematizare, arhitectură și proiectarea construcțiilor, președintele Uniunii regionale a cooperației de consum, președintele Uniunii regionale a cooperativei meșteșugărești, președintele Consiliului Sindical regional, 3-4 șefi de secție ai comitetului executiv al Sfatului Popular regional, conducători de întreprinderi și organizații economice, specialiști în domeniul tehnic și economic.

În anul 1965 România devenise deja o țară socialistă, dovadă a "bunului mers" al lucrurilor. Organele locale ale puterii de stat erau tot Sfaturile Populare (art. 79)[339]. În Titlul V, art. 79, alin. 2, se specificau următoarele: "Sfaturile Populare conduc activitatea locală, asigurând dezvoltarea economică, social-culturală și edilitar-gospodărească a unităților administrativ-teritoriale în care au fost alese, apărarea proprietății socialiste, ocrotirea drepturilor cetățenilor, legalitatea socialistă și menținerea ordinei publice". Reformulate, atribuțiile acestor structuri nu difereau foarte mult de cele deținute de vechile organe, existau totuși unele excepții: alegeau și revocau comitetul executiv, sau după caz biroul executiv; controlau hotărârile Consiliilor Populare ierarhic inferioare; alegeau și revocau, potrivit legii, judecătorii, asesorii populari și procurorul șef al județului sau al municipiului București (art. 80).

Alături de organele puterii de stat anterior menționate, Marea Adunare Națională, guvernul și ministerele, Sfaturile Populare, prin care Partidul-Stat își exercita autoritatea deplină, trebuie menționate și organele judecătorești, un alt element de bază în instrumentarea politicii monopolizante a regimului partidului unic.

---

hotărârilor partidului și guvernului în întreprinderile și organizațiile economice de interes republican din regiune, etc. – *Ibidem*, f. 27-28.

339 *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 21 august 1965.

II.C. Organizarea justiției comuniste

În Titlul VII, "Organele judecătorești și Parchetul", art. 86 din constituția elaborată și adoptată în aprilie 1948, menționa că: "Instanțele judecătorești sunt: Curtea Supremă, una pentru întreaga țară, Curțile, tribunalele și judecătoriile populare"[340]. Intervenția factorului politic în actul de justiție era o realitate confirmată de art. 88: "La toate instanțele, cu excepția Curții Supreme, judecarea are loc cu asesori populari, afară de cazurile când legea dispune altfel". Dreptul de apărare în fața tuturor instanțelor era garantat (art. 92). Constituția din 1948 crea așadar "largi posibilități de imixtiune a executivului [în realitate a Partidului] în realizarea justiției și legalității" prin înființarea acestei categorii a asesorilor populari numiți de Partidul comunist[341].

Potrivit textului constituțional, Parchetul avea următoarele prerogative: supraveghea respectarea legilor penale; veghea îndeosebi la urmărirea și pedepsirea crimelor împotriva ordinei și libertății democratice (această prevedere ambiguă a permis regimului să săvârșească nenumărate abuzuri); supraveghea respectarea intereselor economice, a independenței naționale, a suveranității R.P.R (art. 95, 96).

În componența Parchetului intrau procurorul general, numit de Prezidiul M.A.N., la propunerea guvernului, și mai mulți procurori (art. 97, 98).

Reorganizarea acestei structuri juridice a rezultat în urma adoptării următoarelor acte normative: decretul nr. 2 din 22 aprilie 1948, decretul nr. 375 din 11 decembrie 1948, decretul nr. 132 din 2 aprilie 1949 și legile nr. 6 și nr. 7 din anul 1952[342]. Procurorul general[343] avea dreptul de a controla activitatea parchetelor de pe lângă Curți, tribunale și judecătorii populare și a asesorilor populari. Organele inferioare Parchetului General erau: parchetul de pe lângă Curtea Supremă, compus din 8 procurori și un prim procuror (decretul nr. 375 din 11 decembrie 1948), parchetele de pe lângă cele 14 curți zonale, care aveau între 3-5 procurori (parchetul de pe lângă Curtea din București avea 12 procurori) și parchetele de pe lângă cele 60 de tribunale din reședințele de județ, care aveau câte unu sau doi procurori. În cadrul acestor parchete activau câte 2 asesori populari. Funcția de procuror general intra în nomenclatura C.C. al P.M.R., cel desemnat în acest post trebuind să obțină aprobarea Biroului Politic al C.C. al P.M.R. Instituția era politizată prin coordonatorul său[344], plasat de Partidul-Stat, și prin scopul ei "acela de apărare a orândurii sociale și a orândurii de stat a R.P.R.".

---

340 *Monitorul Oficial,* nr. 87 bis din 13 aprilie 1948.

341 Angela Banciu, *op.cit*., p. 206.

342 Eugen Denize, Cezar Mâță, *op. cit*, p. 73.

343 La 22 aprilie 1948 a fost numit Procuror General al R.P.R. Gheorghe Stere, "om de încredere al P.M.R.". La 17 septembrie 1948 acesta a fost înlocuit de Alexandru Voitinovici – Mircea Chiriţoiu, *Anul 1948 în documentele de arhivă ale fostului C.C. al P.C.R. (P.M.R.) și ale Prezidiului M.A.N. a Republicii Populare Române*, în *Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului*, Fundația Academia Civică, 1998, p. 21.

344 În subcapitolul anterior am evidențiat modul în care se făcea desemnarea procurorului general în ședințele Biroului Politic al C.C. al P.M.R.

Decretul nr. 87 din 11 iunie 1948 stabilea organizarea Ministerului Justiției, "serviciu public care are în sarcina sa înfăptuirea politicii guvernului, cu privire la organizarea, îndrumarea și administrarea Justiției și Parchetului în Republica Populară Română"[345]. Atribuțiile acestei structuri constau în: asigura buna funcționare a instanțelor judecătorești; urmărea aplicarea legilor de către instanțele judecătorești egal față de toți cetățenii și în interesul regimului de democrație populară; urmărea prin Parchet sancționarea infractorilor contra ordinei și libertăților democratice, intereselor economice, independenței naționale și suveranității R.P.R.; îndruma și controla colegiile de avocați; coordona conform prevederilor constituționale, cât și din punct de vedere al tehnicii legislative, elaborarea proiectelor de legi, a proiectelor de decrete cu caracter normativ, a deciziilor Consiliului de Miniștri precum și a deciziilor ministeriale cu caracter normativ și cu putere de lege; supraveghea și controla activitatea persoanelor juridice de drept privat; supraveghea serviciile medico-legale, serviciile de identificare și cazierul judiciar; apăra prin Corpul avocaților publici interesele serviciilor și instituțiilor publice, în fața instanțelor judecătorești; ținea evidența mutațiilor imobiliare prin cărțile funciare; numea magistrații, avocații publici și funcționarii judecătorești și exercita disciplina asupra lor, în conformitate cu legile lor organice (art. 2). Ministerul Justiției îndruma, supraveghea și coordona activitatea instanțelor judecătorești, Parchetului, Corpului avocaților publici, colegiilor de avocați și Uniunii acestora, precum și oricăror instituții și organizații cu caracter juridic.

Două aspecte trebuiesc comentate cu privire la cele de mai sus. În primul rând legea se aplica în interiorul regimului Partidului-Stat în interesul statului democrat-popular. Cu alte cuvinte, dreptatea aparținea celui care nu punea în pericol noua ordine politică. "Ideea pe care ideologia [marxist-leninistă] o are despre drept și nedrept este una care nu are nimic de-a face cu tradiția culturală a umanității, ci este în totală opoziție cu ea: este just din punct de vedere doctrinar, ceea ce este presupus de marxism-leninism, iar din punct de vedere practic ceea ce folosește transpunerii acestei doctrine în realitate. Justiția comunistă este așadar una <<de clasă>>, una care pedepsește dușmanii reali sau presupuși ai regimului, având rolul de a fi un instrument al distrugerii omului Vechiului Regim și al creării <<omului nou>>"[346].

Un alt aspect este cel legat de competența Ministerului Justiției de a controla colegiile de avocați. Acestea erau nou create, ele rezultând în urma desființării barourilor prin legea nr. 3 din 17 ianuarie 1948[347]. Articolul 2 preciza: "În locul barourilor se înființează Colegii de avocați pe județe, cu sediul în capitala județului, iar în locul Uniunii Barourilor[348], Uniunea Colegiilor de avocați din România". Numărul

---

[345] *Monitorul Oficial*, nr. 134, partea I A, din 12 iunie 1948, p. 5068-5071.

[346] Mircea Stănescu, *Organismele politice românești (1948-1965). Documente privind instituțiile și practicile*, Ed. Vremea, București, 2002, p. 57.

[347] *Monitorul Oficial*, nr. 15, partea I A, din 19 ianuarie 1948, p. 422-425.

[348] Prin reformarea barourilor de avocați "au avut loc și mari disponibilizări la nivelul acestei categorii sociale de liberi profesioniști". Scopul comuniștilor era acela de a "desființa această castă a avocaților". – Eugen Denize, Cezar Mâță, *op.cit*., p. 67.

membrilor colegiilor judeţene era fixat de ministrul Justiţiei[349], care putea determina şi numărul membrilor care exercitau profesia de avocat sau apărător pe lângă judecătoriile mixte şi rurale. Criteriul politic intervenea şi la acest nivel, regimul arogându-şi dreptul de a permite avocaţilor să profeseze în funcţie de relaţia acestora cu vechiul sistem "burghezo-moşieresc". Astfel, nu puteau fi înscrişi în Colegii decât avocaţii şi apărătorii care: "a. Au exercitat în mod efectiv profesia de avocat sau de apărător; b. Au avut această profesie ca principală sursă de existenţă; c. Au exercitat-o în mod demn; d. N-au manifestat atitudini anti-democratice în viaţa lor publică sau profesională" (art.7). Se instituiau comisii interimare ale colegiilor care înregistrau cererile de înscriere în noile structuri şi aveau rolul de a veghea la respectarea articolului 7. Avocaţii care nu depuneau în timp util formularele de înscriere precum şi cei cărora le erau definitiv respinse cererile nu mai puteau exercita profesia de avocat sau apărător. Justiţia comunistă îşi selecta cu atenţie reprezentanţii[350].

Revenind la decretul nr. 87, articolul 4 preciza că ministerul Justiţiei era condus de un ministru care contrasemna legile, dar şi decretele Prezidiului Marii Adunări Naţionale a R.P.R., date la iniţiativa Guvernului (în realitate la iniţiativa Partidului Muncitoresc Român). Ministrul era ajutat de secretarii generali, pe care el însuşi îi numea din rândul magistraţilor sau din rândul directorilor din ministerul Justiţiei.

Organele centrale ale ministerului Justiţiei[351]	***Atribuţii***
Comisia superioară de coordonare legislativă (se desfiinţa astfel Consiliul Legislativ)	Coordona şi îndruma elaborarea proiectelor de legi, a decretelor cu caracter normativ ale Prezidiului M.A.N., a deciziilor Consiliului de Miniştri, precum şi a deciziilor ministeriale cu caracter normativ şi cu putere de lege. Comisia veghea la aplicarea principiilor constituţionale, stabilea legătura dintre legislaţia existentă şi proiectele elaborate şi propunea măsurile necesare perfecţionării tehnicii legislative.

[349] Ministrul Justiţiei era desemnat de conducerea de partid, el fiind un instrument prin intermediul căruia regimul comunist organiza justiţia în conformitate cu principiile marxist-leniniste. Miniştrii Justiţiei în perioada 1948-1965 au fost: Lucreţiu Pătrăşcanu (30 decembrie 1947-25 februarie 1948), Avram Bunaciu (25 februarie-13 aprilie 1948; 13 aprilie 1948-24 septembrie 1949; 31 decembrie 1957-23 ianuarie 1958), Stelian Niţulescu (24 septembrie 1949-24 ianuarie 1953), Anton Tatu Jianu (24 ianuarie 1953-31 mai 1954), Gheorghe Diaconescu (31 mai 1954-3 octombrie 1955; 3 octombrie 1955-19 martie 1957; 19 martie-31 decembrie 1957; 23 ianuarie 1958-21 martie 1961), Ioan Constant Manoliu (21 martie 1961-18 martie 1965). - Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, Ioan Scurtu, *op.cit.,* p. 120-124.

[350] Epurarea avocaţilor a fost o realitate. În şedinţa Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 7 octombrie 1948, Avram Bunaciu arăta că din 18.000 de avocaţi au mai rămas doar 4.500. Profesiunea de avocat a fost reglementată prin decretul nr. 32/1950. – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României..,* p. 286-287.

[351] *Monitorul Oficial*, nr. 134, partea I A, din 12 iunie 1948, p. 5070. Decretul nr. 44 din 7 februarie 1949 aducea modificări în organizarea şi funcţionarea Ministerului Jutiţiei, într-o formă mult simplificată. Dispăreau o parte din organele interne ale ministerului: Comisia consultativă judiciară, Comisia contenciosului de stat, cabinetele ministrului şi secretarilor generali, reorganizate în secretariat, Serviciul contencios, Direcţia personalului devenea Direcţia cadrelor. – *Monitorul Oficial*, nr. 39 din 16 februarie 1949.

Organele centrale ale ministerului Justiției[351]	***Atribuții***
Comisia consultativă judiciară	Aviza asupra modului și condițiilor de aplicare a legilor privitoare la persoanele juridice, cărțile funciare, constatarea îndeplinirii condițiilor de naturalizare și recunoaștere a cetățeniei, schimbările de nume, cererile de grațiere.
Comisia consultativă a contenciosului statului	Aviza asupra tuturor problemelor juridice interesând serviciile publice și persoanele juridice de drept public.
Direcția de coordonare legislativă, studii și documentare, cu următoarele subdiviziuni: Oficiul de legislație civilă. Oficiul de legislație penală. Oficiul de documentare. Oficiul publicațiilor juridice. Oficiul școlilor juridice. Biblioteca. Serviciul presei.	Concentra, cerceta și prepara lucrările care intrau în atribuția Comisiei superioare de coordonare legislativă. Organiza în colaborare cu institutul central de statistică evidența legislativă și judiciară și urmărea eficiența legilor. Organiza colaborarea cu diferite ministere pentru alcătuirea proiectelor de legi, decrete și decizii cu caracter normativ. Organiza școlile și cursurile juridice care funcționau pe lângă ministerul Justiției sau sub conducerea acestuia.
Direcția personalului: Serviciul magistraților, avocaților și notarilor publici. Serviciul funcționarilor judecătorești. Serviciul administrației justiției și personalului administrativ. Serviciul pensionarilor.	Efectua lucrările referitoare la numiri, transferări, înaintări, chemări în funcții, concedii, pensionare, etc.
Direcția judiciară: Serviciul lucrărilor civile. Serviciul lucrărilor penale. Serviciul lucrărilor de naționalitate. Serviciul persoanelor juridice.	Soluționa lucrările privitoare la aplicarea legilor care țineau de resortul Ministerului Justiției.
Direcția contabilității: Corpul de inspecție și control. Comisia centrală a timbrului judiciar. Comisia de verificare a timbrului judiciar. Comisia de judecată a micilor gestiuni și taxelor de urgență	-
Direcția administrativă: Serviciul registraturii generale și al informațiilor. Serviciul arhivei ministerului. Serviciul bunurilor. Serviciul cantinelor, căminelor de zi și a caselor de odihnă. Serviciul medical. Serviciul atelierelor.	Administra inventarul și celelalte bunuri ale ministerului.
Cabinetele ministrului și secretarilor generali	-
Serviciul contencios	Susținea procesele ministerului Justiției în fața instanțelor judecătorești

Organele exterioare ale ministerului erau: institutele și serviciile medico-legale, serviciul central de identificare, birourile județene de identificare și cazier judiciar, serviciile județene de contencios.

Sovietizarea justiției românești s-a produs în perioada 1948-1953, prin reorganizarea unor structuri juridice și prin înființarea altora noi, supuse controlului Partidului-Stat.

Legea pentru organizarea judecătorească intrată în vigoare la 1 martie 1948 nu aducea modificări semnificative în privința structurilor juridice (enumerate și de Constituție), însă introducea o prevedere care politiza justiția statului de democrație-populară. Articolul 4 stipula prezența a câte doi asesori populari[352], "elemente cu rol important în completele de judecată", la judecarea "pricinilor cu caracter contencios", iar la judecătoriile urbane doar la cauzele penale[353].

În conformitate cu prevederile legii 341 din 5 decembrie 1947 (intrată în vigoare la 1 martie 1948), primele alegeri de asesori urmau să se desfășoare între 15 decembrie 1947-15 ianuarie 1948. Evident, aceste alegeri se făceau sub controlul organizațiilor de partid, organele de efectuare a lor fiind consiliile sindicale județene în comunele urbane și organele administrative locale în comunele rurale[354]. Partidul își subordona justiția prin intermediul acestei categorii juridice.

Listele de candidați pentru alegerile de asesori populari erau aprobate de partid, după ce în comunele urbane cei trecuți pe liste fuseseră verificați de consiliul sindical care a propus listele. În mediul rural candidații erau propuși de organele de partid și de Frontul Plugarilor. În rândul asesorilor populari au intrat "elemente străine de clasa muncitoare, ca meseriași și funcționari în mediul urban și elemente chiaburești exploatatoare în mediul rural". Cu toate aceste lipsuri, regimul comunist și-a atins scopul: "instituția asesorilor populari a întărit încrederea în justiție a majorității populației muncitoare care văd azi în justiție un organ al puterii de stat populare, pentru apărarea intereselor poporului muncitor și ale statului popular".

Primele alegeri de asesori populari au fost organizate de partidul comunist, ministerul Justiției neemițând instrucțiuni speciale.

Asesorii populari puteau fi aleși de cetățenii care aveau 18 ani. Pentru a candida, asesorii trebuiau să fi împlinit 23 de ani. Candidații erau propuși de Partidul Muncitoresc Român, de comitetele provizorii comunale, de Confederația Generală a Muncii, prin organele sale locale, precum și de celelalte organizații de masă. Pentru alegerile de asesori populari din 8 mai-8 iunie partidul comunist a dispus crearea unor comisii pentru îndrumarea alegerilor:

---

[352] "Asesorii populari erau recrutați din oamenii ce prezentau credibilitate pentru regim și oferea garanția controlului asupra activității judecătorilor, în sensul dorit de putere". – Georgeta Gheorghe, *Despre constituția din 1948*, în *Anul 1948 – Instituționalizarea comunismului,* p. 94.

[353] *Idem,* nr. 282 din 5 decembrie 1947, p. 1075.

[354] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 74/1949, f. 13.

Circumscripția de tribunal, cu reședința în comuna reședinței de județ	***Comisia[355]era formată din președintele tribunalului, care ocupa și postul de președinte al acestei structuri, doi delegați ai Partidului Muncitoresc Român, președintele Comitetului provizoriu județean și președintele consiliului județean sindical, sau delegații acestora, ca membri.***
Circumscripția de tribunal, cu reședința în comune care nu sunt și reședințe de județ	Comisia[356]era formată din președintele tribunalului, care ocupa și postul de președinte al acestei structuri, doi delegați ai Partidului Muncitoresc Român, președintele Comitetului provizoriu de plasă și președintele comisiei locale sindicale, sau delegații acestora, ca membri.
Capitala R.P.R.	În afara comisie pentru județul Ilfov, se crea încă o comisie formată din președintele tribunalului Ilfov, sau delegatul acestuia, ca președinte, doi delegați ai Partidului Muncitoresc Român, președintele comitetului provizoriu sau delegatul acestuia și delegatul președintelui comisiei sindicale locale, ca membri.

Lista persoanelor care puteau vota se afișa la sediul Sfatului Popular cu 5 zile înainte de data alegerilor. Numărul asesorilor propuși pe lista de candidați varia în funcție de instanța la care urmau să activeze: 40 de asesori pentru fiecare judecătorie populară urbană sau reședință principală, la judecătoriile populare mixte; 40 de asesori pentru fiecare secțiune de tribunal; 50 de asesori pentru fiecare tribunal nedivizat; 100 de asesori pentru parchetul Tribunalului Ilfov; 45 de asesori pentru fiecare secțiune de curte; 60 de asesori pentru fiecare curte nedivizată[357].

În baza legii 341/1947 au fost aleși la toate instanțele din țară un număr de 40.112 asesori populari.

Partidul a instituit o comisie formată din Dumitru Petrescu, Avram Bunaciu, S. Sevcenco, Anton Moldoveanu, Nicolae Goldberger însărcinată cu pregătirea alegerilor de asesori[358]. În ședința acestei comisii din 19 februarie 1949 s-a hotărât ca Avram Bunaciu, N. Goldberger și Anton Moldoveanu să redacteze un proiect de circulară pentru județene cu privire la alegerea asesorilor până la data de 22 februarie, urmând ca după aprobarea Secretariatului C.C. al P.M.R. să fie convocați la București secretarii adjuncți ai Comitetelor județene de partid pentru instruire. Asesorii urmau să fie schimbați trimestrial, pentru a se evita "ruperea acestor elemente de producție".

Comunizarea justiției a presupus epurarea magistraților considerați "periculoși pentru regimul democrat-popular". În ședința Biroului Politic din 15 septembrie 1948, Avram Bunaciu a prezentat proiectul de decret cu privire la mișcarea în magistratură (era necesară emiterea unui decret, o derogare de la legea în vigoare care să permită puterii comuniste să numească, să mute, să repartizeze și să diponibilizeze magistrații după criterii politice). Ministrul Justiției arăta că o parte din magistrați s-

[355] *Ibidem*, f. 2.
[356] *Ibidem*.
[357] *Ibidem*, f. 4.
[358] *Ibidem,* f. 8.

au manifestat ca "elemente dușmănoase". Se impunea înlocuirea lor[359]. Avram Bunaciu a propus scoaterea a 8 consilieri de la Curtea Supremă (în posturile acestora erau numiți magistrați verificați de partid), înlocuirea președintelui în funcție cu Gheorghe Stere, care la rândul său era înlocuit din funcția de procuror general de Alexandru Voitinovici, fost secretar general al Ministerului Justiției. În magistratură erau vacante 280 de posturi, ca urmare a epurărilor administrate de regimul comunist. Avram Bunaciu anunța totodată că urma să se deschidă o școală cu 900 de muncitori, foști asesori populari, din rândul cărora se vor selecta 700 de magistrați pentru "satisfacerea nevoilor magistraturii"[360].

Decretul 132 din 2 aprilie 1949 stabilea noile structuri ale justiției comuniste: judecătoriile populare, tribunalele județene, Curțile teritoriale și Curtea Supremă (art. 5)[361]. În toate completele de judecată erau incluși asesorii populari, exceptând Curtea Supremă. Față de anul 1948, noua lege de organizare și funcționare judecătorească stabilea reducerea numărului de asesori de la 40.112 la 32.816, "pentru a face mai ușoară verificarea și alegerea elementelor celor mai bune"[362].

Activitatea ministerului Justiției și implicit a tuturor structurilor din componența sa era controlată de o structură politică de partid, respectiv Secția Administrativ-Politică a C.C. al P.M.R. (și-a schimbat denumirea în anul 1954, devenind Secția Administrativă). "Ea se ocupă cu selecționarea și repartizarea cadrelor, cât și cu controlul executării hotărârilor partidului și guvernului în domeniul de activitate a Ministerului Justiției, Comisiei Controlului de Stat, Arbitrajului de Stat, Ministerului Sănătății, Ministerului Cultelor și Crucii Roșii"[363]. În conformitate cu hotărârea Biroului Politic al C.C. al P.M.R., în componența acestei secții exista "Sectorul Justiție, Procuratură, Arbitraj de stat, Controlul de Stat"[364].

Prerogativele[365] ***Sectorului Justiție, Procuratură, Arbitraj de Stat, Controlul de Stat al Secție Administrativ Politice a C.C. al P.M.R.***

Avea în cadrul secției ca preocupare, documentarea, studierea și controlul în amănunt a tuturor legilor, decretelor, deciziilor și hotărârilor Partidului și Guvernului cu referire la domeniul său de activitate.

Controla modul în care erau introduse hotărârile Partidului și Guvernului în unitățile ministerului de cadrele de partid cu munci de răspundere administrative, felul în care își făceau asesorii datoria, felul în care lucrau procurorii. Studia compoziția socială a acestor cadre și mai ales legăturile lor din trecut și prezent.

Sesiza ministerul de Justiție de anumite elemente care făceau abuzuri.

Secții administrativ-politice existau și în componența comitetelor regionale de partid, ele controlând prin Sectorul Justiție modul în care se desfășura activitatea instanțelor de judecată din raza regiunii respective. La nivel local secțiile erau

[359] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, vol. I, 1948, p. 168-169.
[360] *Ibidem*, f. 169.
[361] *Buletinul oficial,* nr. 15 din 2 aprilie 1949.
[362] *Ibidem*, f. 15.
[363] Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Aparatului C.C. al P.M.R,* p. 161.
[364] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 37/1951, f. 2.
[365] *Ibidem*, f. 5.

controlate de instructorii secției Administrativ-Politice a C.C. al P.M.R. Dintr-un raport redactat de Iuliu Simion, delegat al Sectorului Justiție a C.C. al P.M.R., la 29 decembrie 1950, despre activitatea magistraților și avocaților din regiunile Suceava și Botoșani, aflăm că, situația existentă în acele regiuni nu corespundea noului curs impus de Partidul-Stat[366]. Compoziția socială și politică a cadrelor din instanțele celor două regiuni nu permitea politizarea actului de justiție. Din cele 51 de cadre, 41 erau vechi magistrați și 10 judecători proaspăt ieșiți din școala juridică[367], 19 erau membri de partid, iar 32 neînregimentați politic. Originea socială se prezenta astfel: 5 muncitori, 12 țărani săraci, 8 mijlocași, 25 mic burghezi și 1 burghez. Calitatea asesorilor era și ea necorespunzătoare. Avocații "îngreunau bunul mers al instanțelor". La colegiul regiunii Botoșani din cei 66 de avocați doar 2 erau membri de partid. "Majoritatea avocaților sunt elemente ostile regimului nostru, iar magistrații și judecătorii sunt puși în situația de a munci cu frică, deoarece aceștia le răstoarnă procesele prin felul cum intrepretează și cum iau apărarea chiaburilor și a tuturor infractorilor"[368]. Secțiile administrative din cele două regiuni nu dispuneau de cadre competente. Se impunea reorganizarea acestor structuri politice, a Curții Botoșani prin "introducerea a cel puțin trei tovarăși buni care să schimbe mentalitatea consilierilor de acolo, care să asigure o justă politică de clasă și care să nu facă greutăți instanțelor care iau hotărâri juste în spiritul luptei de clasă"[369]. Totodată raportorul propunea organizarea unui instructaj care să-i reunească pe toți judecătorii "pentru ca tehnica expunerilor atât în rechizitorii cât și la pronunțări să aibă un carcater educativ, faptele să fie politizate, din care să reiasă demascarea dușmanului, reprimarea hotărâtă a tuturor infracțiunilor în spiritul luptei de clasă, arătarea poziției sociale a părților, pentru ca justiția să poată dovedi că este și ea o pârghie importantă a dictaturii proletariatului". Acest document evidențiază rolul Secției Administrativ Politice a C.C. al P.M.R. în politizarea justiției comuniste.

Aceeași structură politică aproba, la 21 ianuarie 1957, propunerile Tribunalului Suprem, cu privire la reconfirmarea în funcție a 6 judecători (Lefter Buru – membru de partid din anul 1947, judecător la Tribunalul Suprem din ianuarie 1953, Sandor Laszlo - membru de partid din anul 1947, judecător la Tribunalul Suprem din ianuarie 1953, Maria Moldovan - membră de partid din anul 1946, judecătoare la Tribunalul Suprem din ianuarie 1953, Manole Tudorache - membru de partid din

[366] Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goșu, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 267-275.

[367] Comunizarea justiției românești s-a produs și prin crearea de către Ministerul Justiției a unei rețele de școli juridice. Astfel, la 1 decembrie 1948 la București, Iași și Cluj, s-au deschis 3 școli juridice de 1 an, iar pentru cei mai pregătiți cursuri speciale la Facultatea de Drept, după absolvirea cărora au fost numiți magistrați. De asemenea, pe lângă fiecare tribunal a fost creată o școală juridică populară care "trebuia să dea o oarecare instruire asesorului popular". Cursurile aveau o durată de 3 luni și erau frecventate de asesorii populari, membrii sindicatelor, recomandați de Consiliile județene precum și de locuitorii propuși de prefecții județelor respective. Absolvenții puteau să urmeze ulterior un curs simplificat de 2 ani la Facultatea de Drept, după care activau în magistratură. – Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României.*, p. 296-297.

[368] *Ibidem*, f. 273.

[369] *Ibidem*, f. 275.

anul 1930, judecător la Colegiul Militar al Tribunalului Suprem cu grad de colonel, din 1953, Emilian Anton - membru de partid din anul 1938, judecător la Colegiul Militar al Tribunalului Suprem cu gradul de colonel din 1953, Mircea Micu – membru de partid din anul 1945, judecător la Colegiul Militar al Tribunalului Suprem cu gradul de colonel, din 1953)[370]. Politizarea justiției este mai mult decât evidentă.

Cu doar câteva luni înainte de adoptarea celei de-a doua constituții comuniste, legea nr. 5 din 19 iunie 1952 reorganiza justiția românească, al cărei principal țel era acela de a apăra "orânduirea de stat a Republicii Populare Române". Instanțele judecătorești erau organizate după noile structuri administrativ-teritoriale: tribunalele populare de raion, de oraș și de raion orășenesc (fostele judecătorii populare), tribunalul Capitalei și tribunalele regionale (fostele Curți) și Tribunalul Suprem (fosta Curte Supremă). În fapt, în organizarea justiției autoritățile comuniste autohtone copiau modelul sovietic. Erau organizate instanțe judecătorești speciale: tribunalele militare[371], tribunalele populare feroviare, tribunalele populare maritime și fluviale. Legea prevedea astfel funcționarea a două tipuri de instanțe judecătorești: ordinare și speciale. Deși în constituțiile interbelice se specifica faptul că justiția militară se organiza și funcționa separat de cea civilă, Constituția din septembrie 1952 a eliminat această prevedere democratică. Prin extinderea jurisdicției militare asupra unor acte comise de civili, dar încadrate ca "periculoase pentru ordinea și stabilitatea regimului comunist va genera declanșarea unor procese, judecate de multe ori, fără publicitate, cu încălcarea gravă a drepturilor procedurale ale inculpaților"[372].

Asesorii populari erau aleși pentru o perioadă de un an la propunerea Sfaturilor Populare, a Confederației Generale a Muncii, a organizațiilor cooperatiste, a organizațiilor scriitorilor, artiștilor și oamenilor de știință și a altor organizații de bază. Partidul comunist superviza toată operațiunea. Și în problemele justiției Partidul era factorul decizional suprem. Pentru luarea deciziei cu privire la desfășurarea alegerilor de asesori populari se parcurgeau mai multe etape absolut obligatorii într-un regim totalitar. În primul rând ministerul Justiției sesiza Secția Administrativă a C.C. al P.M.R. că se apropia termenul la care expira mandatul asesorilor populari. Secția se pronunța favorabil și înainta Secretariatului C.C. al P.M.R. o propunere cu privire la organizarea alegerilor (indicând măsurile care se impuneau pentru realizarea acțiunii). Secretariatul lua o decizie care se comunica Consiliului de Miniștri, acesta adoptând în final o hotărâre. Astfel, la 5 aprilie 1954, Secția administrativă anunța că Ministerul Justiției a propus ca în perioada 15 mai-1 iunie 1954 să se organizeze noi alegeri de asesori populari, întrucât mandatul celor care au fost aleși expira la 15 iunie 1954[373]. Secția era de acord cu organul administrației centrale, dar cu următorul amendament: pentru desfășurarea în bune condiții a alegerilor se forma o comisie compusă din 3

---

[370] Mircea Stănescu, *op.cit*, p. 255.

[371] Tribunalele militare erau: Tribunalele Militare de Mari Unități, Tribunalele Militare Teritoriale (aveau sub jurisdicție una sau mai multe regiuni administrative), tribunalele militare ale regiunilor militare, și tribunalele militare ale Marinei Militare. – Eugen Denize, Cezar Mâță, *op.cit*., p. 71.

[372] Angela Banciu, *op.cit*., p. 219-220.

[373] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Administrativ-Politică*, dosar nr. 26/1954, f. 2.

delegați ai C.C. al P.M.R. – un delegat al Secției Organelor Conducătoare de partid, Sindicale și de U.T.M., un delegat al Secției de Propagandă și Agitație și un delegat al Secției Administrative. Această comisie urma să elaboreze un proiect de instrucțiuni pentru organele de partid cu privire la implicarea acestora în alegeri. Totodată, Ministerul Justiției dispunea crearea unei comisii centrale pentru elaborarea normelor de organizare a alegerilor. Secretariatul C.C. al P.M.R. aproba propunerile Secției Administrative, prin decizia nr. 171 din 9 aprilie 1954. Gheorghe Gheorghiu-Dej, în calitate de prim-ministru, a semnat "Hotărârea Consiliului de Miniștri pentru organizarea și efectuarea alegerilor de asesori populari pentru tribunalele populare, Tribunalul Republicii Populare Române și tribunalele regionale", asesori aleși pentru perioada 15 iunie 1954-15 iunie 1955.

În conformitate cu prevederile legii nr. 5/19 iunie 1952, asesorii populari erau prezenți în toate instanțele de judecată. Cine alegea asesorii populari?

Instanțele judecătorești	***Cine îi alegea pe asesorii populari desemnați de Partidul-Stat?***
Tribunalele Populare	Populația de pe raza unde tribunalele își aveau jurisdicția, în cadrul unor adunări populare din întreprinderi, instituții
Tribunalele populare feroviare, maritime, fluviale	Sfatul Popular al regiunii pe raza căruia își aveau sediul
Tribunalele regionale, raionale, de oraș sau de raion	Sfatul Popular al regiunii pe raza căruia își aveau sediul
Tribunalul Capitalei	Sfatul Popular al Capitalei
Tribunalul Suprem[374]	Prezidiul Marii Adunări Naționale

Constituția din septembrie 1952 a reflectat modificările survenite în organizarea justiției în urma adoptării legii nr. 5 din iunie 1952. În Capitolul VI, "Instanțele judecătorești și procuratura", art. 64 preciza că: "Justiția în R.P.R se înfăptuiește de către Tribunalul Suprem al R.P.R, Tribunalele regionale și Tribunalele populare, precum și de către instanțele judecătorești speciale înființate prin lege"[375]. Politizarea justiției reieșea din art. 65 care specifica: "Tribunalele apără regimul de democrație populară și cuceririle poporului muncitor; asigură legalitatea populară, proprietatea obștească și drepturile cetățenilor." În aceeași ordine de idei, art. 66 aprecia că: "Judecarea proceselor la toate instanțele se face cu participarea asesorilor populari[376],

[374] Tribunalul Suprem avea trei colegii: un colegiu penal, un colegiu civil și un colegiu militar. Funcția de Președinte al Tribunalului Suprem intra în nomenclatura C.C. al P.M.R., numirea sa în funcție necesitând aprobarea Biroului Politic al C.C. al P.M.R. (Nicoleta Ionescu-Gură, *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, p. 306). Președintele era ajutat de un număr de președinți adjuncți, toți fiind numiți sau revocați de Prezidiul M.A.N.

[375] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 27 septembrie 1952.

[376] Asesorii populari activau la toate nivelurile sistemului judecătoresc, inclusiv la Tribunalul Suprem (până în anul 1952 nu funcționaseră la Curtea Supremă). Ei posedau toate drepturile judecătorilor, deși nu aveau pregătire de specialitate, și de multe ori, "în judecarea proceselor de fond cei doi asesori populari puteau decide hotărârea instanței chiar împotriva părerii președintelui" - Angela Banciu, *op.cit*, p. 220.

afară de cazurile când legea dispune altfel". Subordonarea puterii judecătorești Partidului-Stat a fost posibilă și prin eliminarea completă a principiului inamovibilității judecătorilor prin înlocuirea lui cu cel al eligibilității acestora (respectiv numirea acestora în cazul instanțelor speciale).

Dintr-o analiză a modului de desfășurare a alegerilor de asesori (care activau între 1 octombrie 1958-1 octombrie 1962[377]) din perioada 1-21 septembrie 1958, reiese implicarea Secției Adiministrative în organizarea campaniei[378]. Grație "muncii politico-organizatorice a organelor și organizațiilor de partid", alegerile din 1958 au fost un succes. Instructorii Secției Administrative a C.C. al P.M.R. s-au deplasat în toate regiunile chiar înainte de debutul campaniei pentru mobilizarea secțiilor administrative locale și a prim-secretarilor comitetelor regionale de partid, pentru instruirea inspectorilor judecătorești, pentru constituirea și instruirea comisiilor regionale pentru alegerea asesorilor populari. Implicare organelor locale de partid s-a materializat prin: organizarea adunărilor de propuneri în perioada 1-10 septembrie 1958, aceste adunări "constituind un mijloc pentru popularizarea hotărârilor partidului și guvernului, pentru prevenirea infracțiunilor și pentru crearea unei opinii de masă împotriva celor ce jefuiesc sau irosesec proprietatea socialistă". Asesorii populari aleși erau "elemente cinstite, atașate regimului nostru democrat-popular, pregătite din punct de vedere politic, ideologic și profesional", fruntași în producție, activiști de partid, de stat sau ai organizațiilor de masă, care absolviseră școli de partid. Tabelul următor sintetizează compoziția asesorilor populari aleși (în realitate impuși de Partidul-Stat) în septembrie 1958.

Alegerile din 1-21 septembrie 1958 ***Compoziția celor 9.655 de asesori populari***	
Compoziția politică	9.617 erau membri de partid – 99,6% 38 sunt candidați de partid – 0,4% Indicațiile Partidului fuseseră respectate aproape în întregime. Conducerea P.M.R. a stabilit ca 100% dintre asesori să fie membri de partid.
Compoziția socială	7.213 erau muncitori – 74,7% 950 erau colectiviști – 9,83% 951 erau funcționari – 9,84% 541 aparțineau altor categorii – 5,63% Indicațiile partidului cereau alegerea asesorilor populari muncitori în proporție de 65-75%.
Compoziția națională	84,58% români 15,42% alte naționalități
Realegerea asesorilor populari	3.103 (32,14%) au fost realeși

Materialul concluziona că prin compoziția asesorilor populari "spiritul de partid va fi introdus într-o măsură mai mare în munca justiției". Scopul Partidului-Stat, acela de a dirija justiția românească, era împlinit.

---

377 Termenul de funcționare a asesorilor populari a fost prelungit la 4 ani, dovadă a stabilizării componenței sociale și politice a acestei categorii, în acord cu cerințele conducerii de partid.

378 A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 29/1958, f. 1-4.

Tribunalul Suprem al R.P.R. era ales pe termen de cinci ani de M.A.N. (art. 67). El supraveghea activitatea judiciară a tuturor instanțelor judecătorești din R.P.R. (art. 72).

O inovație adusă de constituția din 1952, preluată tot din legea sovietică, era Procuratura[379] (legea nr. 6 din iunie 1952 a dispus crearea și funcționarea Procuraturii Generale). Aceasta era investită cu puterea supremă supervizantă, pentru a asigura respectarea legii de către ministere și alte organe centrale, de către organele locale ale puterii de stat, de oficiali și alți cetățeni. Articolul 73 statua că: "Procurorul General al R.P.R exercită supravegherea superioară a respectării legilor de către ministere și celelalte organe centrale, de către organele locale ale puterii și administrației de stat, precum și de către funcționari și de ceilalți cetățeni". Procuratura Generală era împărțită în 2 segmente (Procuratura Generală și unitățile de procuratură și procuraturile locale), avea un personal calificat (agenți și informatori) și era controlată de Partidul-Stat. Procurorul general, numit de Biroul Politic al C.C. al P.M.R. răspundea teoretic în fața Marii Adunări Naționale, iar între sesiuni în fața Prezidiului M.A.N. și a Consiliului de Miniștri.

Procuratura Generală avea în componența sa următoarele structuri: Direcția Procuraturii Militare, Direcția de Supraveghere Generală, Direcția Judiciară și de Supraveghere a punerii în executare a Hotărârilor judecătorești, Direcția de Supraveghere Specială a Activității de Cercetare și instrucție specială a organelor Securității Statului, Direcția Instrucției penale și de supraveghere a Activității de urmărire penală a Organelor Miliției, Direcția de Supraveghere a Executării Hotărârilor judecătorești și de supraveghere a locurilor de deținere și de executare a pedespelor și măsurilor medicale și pedagogige, Direcția cadrelor și învățământului, Direcția contabilității, Oficiul de studii și statistici, Sectorul gospodăriei interne, Serviciul Secretariat.

Unitățile noii procuraturi erau organizate pe baza principiului teritorial sovietic (procuratura regională, raională). Mai existau procuraturile feroviare, maritime și fluviale, procuraturile militare. Prin independența totală a organelor de procuratură față de organele juridice locale, acestea răspunzând doar de Procuratura Generală, s-a creat o instutuție care "a influențat sensibil administrarea actului de justiție și distribuția inechitabilă a dreptății".

La data de 25 martie 1958 Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a emis o hotărâre cu privire la îmbunătățirea controlului de partid asupra activității organelor de justiție și procuratură[380]. Acestor structuri li se rezerva rolul de a lovi "cu fermitate în elementele dușmănoase". Se specifica de asemenea că birourile comitetelor regionale, raionale și orășenești de partid erau obligate să controleze activitatea organelor justiției și procuraturii, analizând semestrial activitatea acestora. "Președinții tribunalelor regionale, raionale și orășenești, procurorii, precum și

[379] Prin decretul nr. 37 din 6 octombrie 1952 se înființa o școală juridică de doi ani care pregătea judecători și procurori. – *Buletinul Oficial*, nr. 3 din 6 octombrie 1952.
[380] Nicoleta Ionescu-Gură, *Stalinizarea României*.., p. 298.

președinții Tribunalelor Militare și procurorii militari erau obligați să prezinte trimestrial organelor de partid informări asupra stării infracționale și a activității judiciare desfășurate"[381]. Toți judecătorii și procurorii trebuiau înscriși de organele de conducere locale de partid într-o formă de învățământ politic, pentru îndoctrinare. Se recomanda totodată înscrierea la facultățile de drept a tinerilor cu "origine socială sănătoasă", pentru a deveni apărători redutabili ai justiției populare.

Aceleași principii prevăzute de Constituția din 1952 erau stabilite și prin constituția socialistă din 1965. Rolul justiției în acțiunea de subordonare politică a societății românești de către Partidul-Stat era și aici exprimat. Justiția se înfăptuia în R.S.R prin "Tribunalul Suprem, tribunalele regionale, tribunalele populare, precum și prin tribunalele militare înființate potrivit legii" (art. 94)[382]. Prin activitatea de judecată "tribunalele apără orânduirea socialistă și drepturile persoanelor" (art. 95). Titlul VII al constituției era dedicat organelor Procuraturii (art. 105-108). Nu se înregistrau modificări în privința rolului acesteia în societatea devenită acum socialistă.

Regimul Partidului-Stat a avut indiscutabil un caracter represiv, totul se reducea la respectarea liniei trasate de Partidul Muncitoresc Român și la eliminarea celor care puneau în pericol noua ordine socială. Justiția, aflată sub controlul direct și total al partidului comunist, a funcționat în afara legii, în toată perioada 1948-1965. Transformarea instituțiilor juridice după modelul sovietic, politizarea excesivă a actului de justiție prin controlul exercitat de asesorii populari asupra hotărârilor instanțelor judecătorești, au reprezentat modalități prin care a fost reorganizată justiția românească. Controlul P.M.R. s-a manifestat în acest domeniu și prin intermediul unei structuri a aparatului central de partid, respectiv Secția Administrativ-Politică a C.C. al P.M.R.

În finalul acestui subcapitol prezentăm un document semnat de colonelul Ardeleanu, din Ministerul Forțelor Armate[383], în care cadrul activ al armatei R.P.R. semnala existența unor neregului grave în funcționarea justiției populare. Documentul evocat constituie o bună radiografie asupra trăsăturilor justiției comuniste.

Statul democrat-popular avea un ponunțat caracter represiv, determinat de necesitatea "reprimării dușmanului de clasă". Dezvoltarea organelor represive, organele securității statului, ale procuraturii și ale justiției constituia unul din obiectivele fundamentale ale regimului comunist. Concret care erau problemele constatate de colonel?

În luna decembrie 1953, Prezidiul Marii Adunări Naționale a emis un decret privitor la procedura penală, care prevedea dreptul instanțelor "de primă verigă" de a judeca infracțiunile contrarevoluționare în primă și ultimă instanță, fără drept de recurs. Acest drept decurgea în viziunea cadrului militar din "principiul penal

[381] *Ibidem*.
[382] *Buletinul Oficial*, nr. 1 din 21 august 1965.
[383] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 37/1954, f. 1-16.

unanim recunoscut ca pedeapsa pentru infracțiunile contrarevoluționare să fie cât mai prompt administrată, înlăturându-se tergiversările din practica dreptului penal burghez”[384]. Pentru aplicarea acestei reglementări legislative trebuiau să existe structuri juridice competente care să o pună în practică.

Încadrarea instanțelor de judecată din statul democrat-popular nu era corespunzătoare atât din punct de vedere numeric, cât mai cu seamă calitativ. Biroul Politic al C.C. al P.M.R. “a intervenit cu un corectiv cerând ca sentințele care prevăd sancțiuni capitale, să-i fie prezentate în prealabil spre cenzurare. Desigur că situația aceasta nu e normală. *Normal ar fi ca să existe organe de justiție absolut competente, care să nu facă necesară intervenția Partidului în această formă.* Sau, ca astfel de infracțiuni să intre exclusiv în competența organelor superioare ale justiției”.

Cea mai serioasă problemă era cea a calității cadrelor din justiție, întrucât principiile generale ale partidului de selecționare a acestora, în funcție de “originea socială sănătoasă, cu precădere muncitorească, apartenența socială sănătoasă, activitatea mai îndelungată în sânul mișcării muncitorești, un trecut de viață cinstită și de conduită morală ireproșabilă, capacitatea personală politică și profesională” nu constituiau “o garanție deplină asupra devotamentului față de cauza revoluției socialiste, ci doar indicii asupra devotamentului”. Justiția dispunea astfel de foarte puține “elemente competente și sigure”, vina aparținând foștilor titulari ai justiției și internelor, Lucrețiu Pătrășcanu (catalogat ca “dușman feroce al Partidului”; în momentul redactării materialului Pătrășcanu fusese deja executat) și Teohari Georgescu. “Familiarismul, nepotismul, protecționismul, intervenționismul” se mențineau în politica de recrutare a cadrelor.

Justiția populară suferea astfel sub raportul calității personalului său de deservire, dar în aceeași măsură existau nereguli în funcționarea ei, din cauza amestecului altor structuri ale statului comunist în adoptarea actului de justiție. Exemplele oferite de colonelul Ardeleanu sunt edificatoare. În anul 1951 au avut loc două procese importante cu privire la unele infracțiuni contrarevoluționare: procesul grupului de agenți ai serviciului de spionaj englez (fostul general Romanescu și Alexandru Liciu) și procesul agenților serviciului de spionaj al Vaticanului, coordonați de fostului episcop romano-catolic Augustin Pacha. Cercetările în aceste procese au fost făcute de organele ministerului Securității Statului. Pentru faza finală a procesului “organizarea și desfășurarea dezbaterii publice în fața instanței de judecată s-a procedat însă într-un mod care frizează principiile legale existente în materie penală”: președintele completului de judecată și procurorii au fost selecționați de Ministerul Securității Statului; actul de acuzare a fost întocmit de organele securității și nu ale procuraturii; rechizitoriul oral a fost întocmit de procurori “sub îndrumarea nemijlocită a organelor securității și nu ale procuraturii”; cercetările organelor securității nu au fost urmate de instrucția organelor procuraturii; procurorii i-au văzut pentru prima dată pe acuzați în sala de judecată. Reieșea că întreaga procedură de pregătire a procesului a fost făcută respectând cu strictețe directivele organelor de

[384] *Ibidem*, f. 6.

securitate, ignorându-se în totalitate concursul organelor de justiție și procuraturii. "Ședințele publice au avut caracterul unor piese de teatru puse în scenă și regizate de organele securității, care au intervenit și în cursul dezbaterilor procesului cu diferite directive și îndrumări. Accesul organelor justiției și procuraturii în sala de judecată prin care s-au perindat mii de oameni a fost limitat foarte mult, invitațiile fiind emise de securitate"[385].

Colonelul Ardeleanu participase la aceste procese, sprijinind acuzarea în procesele publice ca procuror. Ședințele publice au fost transformate în "spectacole teatrale organizate exclusiv pentru efectul asupra publicului spectator și nu pentru cauza penală în sine" pierzând "complet din carcaterul viu, neforțat, natural pe care trebuie să-l aibă lupta dintre părțile în conflict în fața instanței de judecată. Caracterul educativ al proceselor pentru masele populare, nu rezidă în forma exterioară ce li se dă, ci în conținutul lor, în demascarea publică a infractorilor și a infracțiunilor săvârșite și în sancționarea lor". Justiția era departe de a fi independentă. Sentințele erau pronunțate în conformitate cu indicațiile partidului, care acționa prin intermediul structurilor din componența ministerului Securității Statului. Instanțele judecătorești, procuratura, puneau în practică directivele de partid.

Ministerul Securității Statului "se suprapunea peste ministerul Justiției și peste Procuratura Generală". Această încălcare de atribuții era condamnată de colonelul Ardeleanu. Explicația organelor acuzate de imixtiune consta în neîncrederea pe care conducerea Partidului o avea în cadrele care activau în organele de justiție. Această situație trebuia să înceteze, soluția oferită de autorul materialului fiind cea a selectării tinerilor, a oamenilor noi în structurile juridice, întrucât: "autoritatea impusă forțat, prin măsuri politice sau administrative de sus, are picioare scurte. Adevărata autoritate se cucerește prin capacitate politică, organizatorică și tehnico-profesională și prin conduită morală ireproșabilă".

Concluzia cadrului militar a fost infirmată de practica juridică românească din perioada 1948-1965. Justiția populară s-a caracterizat prin: politizare excesivă, cauzată de selecționarea cadrelor de către Partidul Muncitoresc Român, prin nerespectarea prevederilor legale cu privire la competențele instanțelor de judecată, prin subordonarea acesteia altor structuri de partid sau de stat.

[385] *Ibidem*, f. 11.

Capitolul III

Partidul-Stat și structurile politice implicate în transformarea vieții economice (1948-1965)

Considerații generale

Industrializarea și colectivizarea agriculturii au reprezentat componentele de bază ale politicii de modernizare a societății românești de către Partidul-Stat. Ele s-au derulat pe etape, în funcție de conjunctura internă, dar mai ales în strictă dependență de situația proprie lagărului socialist, plecând de la modelul propus de Uniunea Sovietică[1]. În perioada 1948-1965 economia românească a fost supusă naționalizării, planificării și nu în ultimul rând, agricultura era pe cale de a se "socializa". Având și o importanță ideologică majoră, aceste procese economice s-au desfășurat într-un interval de timp îndelungat.

Scopul acestui capitol este acela de a evidenția structurile politice create de Partidul-Stat în vederea sovietizării economiei românești. Un suport documentar consistent este oferit de multitudinea de studii care tratează naționalizarea, planificarea și colectivizarea agriculturii, acestea ajutându-ne în conturarea cadrului general, în evidențierea trăsăturilor esențiale ale acestor procese economice, surse valoroase de informare fiind în egală măsură documentele primare, de arhivă care dovedesc implicarea partidului comunist în aceste domenii ale economiei românești, prin crearea unor structuri politice de partid, de stat sau mixte cu rol în dirijarea proceselor menționate.

---

[1] La baza economiei sovietice a stat doctrina marxistă a proprietății publice asupra mijloacelor de producție. "Credincioasă maximei că proprietatea privată este veninul societății", economia U.R.S.S. a fost organizată pentru a minimaliza sau mazili proprietatea privată a unităților productive. "În mod similar, în concordanță cu afirmația că incertitudinile capitaliste își au rădăcinile în actul decizional haotic, întreprinderea economică a fost întodeauna supusă planificării centralizate (aceasta însemnând în mod special alocarea resurselor prin distribuirea acestora către întreprinderi". De asemenea "proletariatul rural" a fost încorporat "în schema totală a socialismului". Natura economiei a fost dictată în proporție mare de obiective de stat așa cum au fost ele stabilite de șefii Partidului. Accentul pe industrializarea rapidă, pe industria grea, impulsul de a colectiviza agricultura, evidențiază subordonarea economiei sovietice scopurilor Partidului-Stat. Teoria economică comunistă nu a coincis cu aspirațiile și înclinațiile populației ruse, întrucât: "Țăranii vor pământ, nu colectivizare. Consumatorii vor produse, nu întreprinderi industriale gigantice. Muncitorii vor salarii mai bune și nivel de trai mai ridicat, nu citate și medalii. Planificarea centralizată nu este un panaceu. Comisarul politic nu este un substitut al mangerului compentent. O economie nu poate fi croită politic pentru a fi perfectă". - Emil B. Ader în *Comunism. Classic and contemporary*, New York, 1970, p. 93, reușește să surprindă principiile esențiale ale economiei sovietice, pe care statele comunizate le-au preluat și le-au experimentat. România a copiat modelul U.S. în privința naționalizării, planificării și colectivizării, "beneficiind" în perioada de inițiere a acestor procese economice de sfatul consilierilor sovietici.

Dacă în perioada 1948-1953 industrializarea a cunoscut un ritm accelerat de dezvoltare, moartea lui Stalin în martie 1953 a marcat începutul unei perioade mai echilibrate, mai încete, care a durat până în 1957. A fost o perioadă de consolidare economică și politică pentru Partidul-Stat. În 1958, plenara C.C. al P.M.R. din 26-28 noiembrie a lansat al doilea "salt înainte", a doua etapă de industrializare dirijată de regimul monopartid (rata de creștere anuală va fi de 13,6% între 1958-1956, înregistrându-se chiar unele succese). Din 1965 și până în 1974 ritmul de industrializare va fi foarte susținut, fapt care a determinat producerea unor dezechilibre în economia românească (vizibile mai ales spre sfârșitului deceniului 8).

Trecerea de la agricultura de tip capitalist la cea de tip socialist a avut o evoluție sinuoasă, cu accelerări și încetiniri de ritm[2]. Procesul de transformare socialistă a agriculturii a cunoscut trei etape principale: a) 1949-1953, implantarea prin violență sau persuasiune a structurilor colectiviste; b) 1953-1956, o ușoară destindere în politica de colectivizare, reducându-se povara fiscală asupra gospodăriilor țărănești; c) 1957-1962, accelerarea colectivizării prin refolosirea mijloacelor coercitive. În interiorul acestor etape s-au manifestat unele tendințe distincte. Colectivizarea a fost mai mult "decât un efort de subminare economică și politică a moșierilor și culacilor; este mai mult decât un efort de industrializare. Este un atac la adresa instituțiilor sociale și a orientărilor culturale ale societății țărănești (...)[3]".

Reconstruirea economică a statului democrat-popular s-a realizat de către Partidul Muncitoresc Român prin intermediul structurilor politice special create. Distrugerea proprietății private, primul obiectiv al comuniștilor, a fost posibilă prin acțiunea concertată a organelor de partid și de stat. Planificarea a fost coordonată prin Comisia de Stat a Planificării, organism controlat în totalitate de Partidul-Stat, prin intermediul secției Plan-Finanțe a C.C. al P.M.R. Nu în ultimul rând, în colectivizarea agriculturii românești un rol foarte important l-a avut Secția Agrară a C.C. al P.M.R., drept pentru care vom prezenta implicarea acestei structuri politice în socializarea acestui domeniu economic.

---

[2] Gheorghe Mihai Bârlea distingea mai multe trăsături ale colectivizării. În primul rând dimensiunea politică a fenomenului, colectivizarea fiind "concretizarea socio-istorică a unui proiect ideologic de inspirație sovietică și stalinistă, iar politica nu este altceva decât ideologie în acțiune practică, în cotidian. Unul din obiective privea lichidarea proprietăților rurale, substituirea lor cu structuri colectiviste, pentru care sacrificarea țărănimii înstărite era o problemă de timp și de mijloace"; dimensiunea economică a colectivizării care "a lovit în fundamentul economiei rurale, adică în proprietatea funciară. Lăsat fără pământ, devenit colectivist prin forță și coerciție, umilințe și șantaj, țăranul devenise, la fel ca muncitorul, poziționat existențial într-o strictă dependență de stat, și astfel în absența oricăror repere de identitate și libertate, manipularea lui de către sistem devenise mult mai facilă"; dimensiunea juridico-legislativă rezidă în adoptarea de către Partidul-Stat a unui "fond legislativ masiv, din nevoia de a legitima formal procesele de colectivizare și comunizare"; nu în ultimul rând dimensiunea socială a colectivizării a constat în "disoluția sistemului tradițional de valori morale, spirituale, economice și de credință din mediul rural". – Gheorghe Mihai Bârlea, *Colectivizarea forțată din perspectivă sociologică*, în Muzeul Maramureșului Sighetul Marmației, *Satul maramureșean 1945-1989. Viața socială, economică, politică, culturală și religioasă. Studii și documente, 2005*, p. 87.

[3] Vladimir Tismăneanu, Marc Morjé Howard, Rudra Sil, *Ordinea mondială după leninism*, Ed. Curtea Veche, București, 2009, p. 166.

III.A. Naționalizarea. Structuri politice create de partid pentru desființarea proprietății private

Înainte de a lansa programul radical de industrializare, P.M.R. trebuia să devină mai întâi proprietarul economiei românești. Acest fapt a fost posibil prin acțiunea de naționalizare, care a constituit punctul de ruptură de vechile relații. Trecerea principalelor mijloace de producție din mâna particularilor în proprietatea statului, care le conducea după planuri, unice și centralizate, constituie una din trăsăturile definitorii ale tuturor societăților comuniste.

Acest fapt era posibil întrucât toate statele comuniste s-au ghidat după ideologia aceleiași filosofii sociale, elaborată în Europa la mijlocul secolului al XIX-lea, care proclama necesitatea istorică a înlocuirii proprietății private prin proprietatea socială (de stat ori de grup) asupra mijloacelor de producție. Naționalizarea s-a realizat în U.R.S.S. între anii 1917-1920.

Următorul tabel încadrează cronologic evoluția procesului de naționalizare și de creare a structurilor de planificare a economiilor statelor suspuse comunizării din spațiul central și est-european. Această uniformitate instituțională nu a presupus și o desfășurare identică a proceselor economice, România și Albania experimentând în rândul statelor din sfera sovietică stalinismul la cel mai ridicat nivel[4].

Țara	***Naționalizările***		***Gosplan – oficiile de planificare***	
	Perioada imediat postbelică[5]	**Asupra bunurilor populației**		
Albania	1944-1945	1946-1947	1947	Comisia de Planificare
Bulgaria	1944	1947 (decembrie)	1947	Comisia de Stat a Planificării
Cehoslovacia	1945	1948	1949	Oficiul de Stat al Planificării
R.D. Germană	1945-1948	1972	1950	Comisia de Stat a Planificării
Ungaria	1946-1947	1948-1949	1949	Oficiul Național de Planificare
Polonia	1945	1946-1948[6]	1949	Comisia de Stat pentru Planificare Economică
România[7]	1946	Noiembrie 1948	1948	Comisia de Stat a Planificării
Iugoslavia	1944-1945	1946-1948	1946	Comisia Federală de Planificare

În România naționalizarea s-a realizat forțat, în urma legii din 11 iunie 1948, legile ulterioare având același obiectiv, însă îndreptat spre sectoare mai puțin semnificative

[4] Geoffrey Swain, Nigel Swain, *Eastern Europe since 1945*, second edition, Macmillan Press Ltd., London, 1993, p. 100.

[5] Naționalizarea din perioada postbelică include atât confiscarea proprietăților foștilor colaboratori din timpul războiului, cât și luarea în proprietate publică a fostelor întreprinderi de mare importanță pentru conducerea economiei după război.

[6] În 1946 a fost încurajată înființarea de întreprinderi noi, deși sectorul privat a fost atacat în 1947. Băncile au fost naționalizate în 1948-1949.

[7] Datele cu privire la procesul de naționalizare din țara noastră sunt inexacte. Confiscările au debutat încă din 1945 și au continuat până la 11 iunie 1948. În noiembrie 1948, s-au naționalizat spitale, farmacii, imobile.

din punct de vedere economic, respectiv cinematografele, spitalele, farmaciile, imobilele, etc. În acest cadru, în etapa premergătoare instaurării propriu-zise a regimului Partidului-Stat (1948), guvernul procomunist dr. Petru Groza a adoptat o serie de măsuri, în vederea accelerării ritmului de sovietizare, unele foarte importante din perspectiva realizării acţiunii de industrializare[8].

Etatizarea Băncii Naţionale, scria "Liberalul" la 21 decembrie 1946, "«izvorăşte din dorinţa P.C.R.-ului de a-şi asigura şi mai mult dominaţia economică»"[9]. Presa vremii comenta negativ şi iniţiativa legislativă din mai 1947 privind crearea oficiilor industriale. "Liberalul" afirma, în numărul din 16 mai 1947, că: "«după o scurtă aplicare a legii, care înfiinţează aceste oficii, marasmul de care este cuprinsă în prezent întreaga noastră viaţă economică va spori»"[10]. Aceeaşi opinie o împărtăşea şi ziarul "Drapelul": "«în forma lui actuală, proiectul de lege al oficiilor nu înlătură cauzele care împiedică iniţiativele refacerii acestei ţări şi în acelaşi timp va constitui o piedică în sporirea producţiei generale»"[11].

Partizanii Partidului Comunist Român făceau evident un comentariu pozitiv acestei legi, prin Ştefan Voicu în "Scânteia", din 16 mai 1947, acesta subliniind rolul oficiilor industriale în "opera de refacere economică a ţării, prin coordonarea eforturilor statului cu ale industriaşilor"[12].

În ceea ce priveşte reforma monetară din 15 august 1947, aceasta a fost "o spoliere a claselor avute, directă şi făţişă, necamuflată. Era categoric în mod nemascat o măsură de clasă. Această măsură a fost primită mult mai pozitiv de clasele neavute decât naţionalizarea. Vedeau, în mod concret, că regimul nou îi avantajează. Atunci s-a interzis deţinerea valutei de către cetăţenii români. Oamenii au fost obligaţi să declare tot ce aveau, metale preţioase şi valută (...)"[13].

Această reformă pregătită în secret de comunişti, s-a asemănat reformelor din U.S., sub raportul metodelor segregaţioniste folosite şi a scopurilor ei finale. Muncitorii şi ţăranii au fost privilegiaţii acestei măsuri, iar restul populaţiei defavorizata ei. Conform reformei monetare din 15 august 1947, noul leu valora 6,60 mg aur, cu o paritate faţă de dolar de 150 la 1[14].

---

[8] O serie de măsuri legislative adoptate de guvernul dr. Petru Groza aveau şi ele ca principal scop eradicarea puterii economice a burgheziei şi subordonarea economiei naţionale controlului comuniştilor. Aceste acţiuni au fost iniţiate imediat după falsificarea alegerilor din noiembrie 1946: etatizarea Băncii Naţionale a României, în conformitate cu legea adoptată de Parlament la 20 decembrie 1946, înfiinţarea prin lege a unor aşa-numite oficii industriale (mai 1947) ce îndrumau şi, în fapt controlau întreaga activitate economică în sectoarele de stat ori particulare, reforma monetară din 15 august 1947. Vlad Georgescu, *Istoria românilor de la origini până în zilele noastre,* Bucureşti, Ed. Humanitas, 1995, p. 256.

[9] Şerban Rădulescu-Zoner, D. Buşe, B. Marinescu, *Instaurarea totalitarismului comunist în România,* Ed. Cavallioti, Bucureşti, 1995, p. 183.

[10] *Ibidem,* p. 210.

[11] *Ibidem,* p. 211.

[12] *Ibidem,* p. 210.

[13] Lavinia Betea, *op. cit.,* p. 104.

[14] Ghiţă Ionescu, *Comunismul în România,* Ed. Litera, Bucureşti, 1994, p. 169.

Totul era "sugerat" de Moscova. Scopul era evident aservirea economiei românești[15].

Tot sovieticii au fost cei care au "sfătuit" elita comunistă și în vederea realizării naționalizării: "Categoric naționalizarea s-a făcut la comanda sovietică. Nu știu dacă au indicat momentul și formele", afirma Alexandru Bârlădeanu, ministru al Comerțului Exterior în guvernul comunist din 1949[16].

Naționalizarea a pregătit industrializarea, alături de măsurile de planificare ale economiei românești. Trebuie precizat că războiul rece a grăbit realizarea industrializării. Stenograma primei ședințe a cadrelor superioare ale P.C.R. și P.S.D., din 22 ianuarie1948, este elocventă din această perspectivă. Iată ce a afirmat tov. Vasilichi: "Planul Marshall este un plan de aservire economică și politică a acelor țări care vor avea nenorocirea să încapă pe mâna cămătarilor imperialiști (...). Țările iubitoare de pace, în frunte cu Uniunea Sovietică, au avut în ultimul timp o serie întreagă de succese (...), pozițiile acestor noi democrații și ale U.S. s-au consolidat enorm în ultimul timp (...). Succesele obținute de democrația noastră în ultimele cinci luni sunt covârșitoare. Dacă am lua numai aceste câteva mari succese cum sunt: reforma monetară, redresarea economică a țării, cu mărirea producției conform planului stabilit, dacă luăm lichidarea organizațiilor reacționare fasciste, maniste din țara noastră, ca o consecință a arestărilor de la Tămădău, dacă luăm debarasarea din guvern a balastului tătărăscean, și nu în ultimul rând înlăturarea monarhiei și declararea R.P.R. (...), aceste reforme care au întărit democrația noastră, care au dus la concentrarea puterii politice în mâna claselor prietene, adică a clasei muncitoare și a țărănimii sărace din Frontul Plugarilor (...). Din punct de vedere politic, țara noastră este completamente democratizată, adică întreaga putere politică este în mâna proletariatului, a clasei muncitoare și a țărănimii și să n-o mai împartă cu alte clase cu care au contraziceri antagoniste (...)".[17] Trebuia însă în primul rând "întărită industria de stat pe care statul nostru o deține (...)"[18].

Formulând prioritățile Partidului Unic, din primele luni ale anului 1948, tov. Vasilichi s-a oprit asupra următoarelor domenii: a) alegerile pentru Marea Adunare Națională; b) însămânțările de primăvară; c) mărirea producției: "dacă vrem să avem marfă ieftină, suficientă pe piață, dacă vrem ca muncitorul să fie mulțumit, singura soluție este mărirea producției"; d) reforma justiției; e) reforma învățământului: "cu

[15] Un element semnificativ în acest sens, al subordonării economiei românești celei sovietice, l-au reprezentat sovromurile, companii mixte româno-sovietice, în cadrul cărora partea românească a contribuit cu mână de lucru, cu capital, materii prime, utilaje, iar U.R.S.S. a pus la dispoziție bunurile aparținând germanilor, confiscate în contul datoriilor de război. Producția acestor societăți mixte era împărțită între cei doi beneficiari. Altfel spus, U.S., fără să participe cu nimic la capitalul social sau financiar, prelua jumătate din producție.
Sovromurile au fost create în sectoarele profitabile ale economiei românești și astfel U.R.S.S. a găsit o nouă modalitate de exploatare a economiei și a resurselor românești.

[16] Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu,* Ed. Evenimentu Românesc, București, 1997, p. 96.

[17] A.N.I.C, *fond C.C al P.C*.R. - Cancelarie, dosar 1/1948, f. 8.

[18] *Ibidem,* f. 10.

un popor de analfabeţi nu se poate face o politică progresistă"-spunea Lenin; f) reforma statului: "trebuie ca statul nou, republica noastră populară, să-şi creeze un nou aparat de stat"[19].

Mai mult ca înainte, începând cu anul 1948, economia va fi dirijată de Partidul Muncitoresc Român, de comun acord cu interesele Uniunii Sovietice[20].

După cum am mai afirmat, principiile stalinismului economic proclamate de P.C.R. încă de la Conferinţa naţională din octombrie 1945 (cuvântarea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej), au putut fi puse în practică doar după căderea monarhiei şi preluarea deplină a puterii. Astfel, după o serie de măsuri menite a le înlesni comuniştilor acţiunea de naţionalizare, la 11 iunie 1948, Marea Adunare Naţională a votat legea naţionalizării întreprinderilor industriale, de asigurări, miniere şi de transport.

În România precomunistă, mare parte din serviciile publice şi întreprinderi au fost de la început trecute în proprietatea statului (căile ferate, serviciul poştal şi telefonic, industria de armament, industria aviatică, etc.). Din martie 1945, odată cu instalarea guvernului procomunist la conducerea României, P.C.R. a reuşit să-şi impună prin diverse tactici controlul asupra unor sectoare ale economiei româneşti. Crearea comisiilor economice active ale consiliilor sindicale şi ale cooperaţiei muncitoreşti, cu misiunea de refacere a întreprinderilor distruse de bombardament sau abandonate de proprietarii lor (administraţia acestor întreprinderi refăcute era în mâinile muncitorilor), constituirea în iulie 1947 a unei comisii ministeriale pentru refacere economică, naţionalizarea Băncii Naţionale a României (26 decembrie 1946), care instituia controlul direct şi proprietatea statului asupra tuturor instituţiilor

---

[19] *Ibidem,* f. 11.

[20] În această idee a fost constituit Consiliul de Ajutor Economic Reciproc (C.A.E.R), la 5 ianuarie 1949 (şi ca o replică la planul Marshall). Membrii fondatori ai acestui Consiliu au fost: U.R.S.S., Bulgaria, Ungaria, Polonia, România, Cehoslovacia, lor alăturându-li-se Albania (februarie 1949), R.D.G (septembrie 1950) şi Mongolia (iunie 1962). China, Iugoslavia şi apoi Coreea au fost admise în 1957 ca observatori. "Obiectivul C.A.E.R.-ului consta în facilitarea schimburilor de experienţă, armonizarea planurilor şi organizarea unui sistem de ajutor reciproc privind produsele alimentare, materiile prime şi echipamentele. Până la moartea lui Stalin, rolul său se limita de fapt la înregistrarea unor diverse acorduri economice şi financiare încheiate între membri". Jean Francois Soulet, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre*, Ed. Polirom, Iaşi, 1998, p. 77. Într-o şedinţă a Biroului Politic al C.C. al P.M.R., din octombrie 1948, au fost discutate "sarcinile" principale ale unui viitor posibil astfel de Consiliu economic. Se precizau cu această ocazie atribuţiile, Consiliul trebuind să aibă rol în: a) prelucrarea planurilor de relaţii economice între ţările de democraţie populară şi U.R.S.S., de asemenea, coordonarea necesară a planurilor economice ale ţărilor participante; b) coordonarea planurilor import/export; c) supravegherea îndeplinirii planurilor de colaborare economică stabilite. Teoretic acest Consiliu lua decizii numai cu acordul ţării interesate. Economia românească va rămâne subordonată necesităţilor economiei sovietice: iniţial, sub pretextul necesităţilor de război şi plata datoriilor de război, pentru susţinerea pregătirilor de război pe fundalul conflictului cu Iugoslavia şi al războiului din Coreea şi nu în ultimul rând în numele colaborării din lagărul socialist. În fapt, această suită de mijloace (sovromuri, C.A.E.R.) au amplificat treptat presiunea economică a Uniunii Sovietice, care urmărea să integreze ansamblul bogăţiilor, resurselor economiei româneşti (ca şi ale economiilor celorlalţi sateliţi), să sincronizeze activităţile sale cu ale ţărilor subordonate. S-a reuşit plasarea României şi a celorlalte state comuniste într-o redutabilă dependenţă economică faţă de centrul moscovit. - A.N.I.C, *fond C.C al P.C.R. - Cancelarie*, dosar nr. 110/1948, f. 12.

naționale de credit, publicarea "recensământului" concentrărilor de întreprinderi industriale, comerciale și de transport particulare, din 13 octombrie 1947 (act ce oferea o inventariere completă în vederea pregătirii viitoarei confiscări), toate acestea au pregătit concentrarea resurselor și deciziilor din domeniul economic în mâinile Partidului Muncitoresc Român[21].

Naționalizarea a constituit subiectul de discuție al multor ședințe ale Partidului Comunist, chiar de la începutul anului 1948. În perioada ianuarie-iunie 1948, a fost elaborat planul general de acțiune, acesta prevăzând: formarea unei Comisii Superioare de Naționalizare, ai cărei membri erau reprezentanți ai Consiliului Superior Economic (creat la 21 septembrie 1945 cu menirea de a "coordona și planifica economia țării"), ai Ministerului Industriei, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului de Finanțe, Ministerului de Justiție[22].

În practica comunistă structurile politice pe linie de stat erau dublate de structurile de partid, care reprezentau în fapt organele decizionale. Secretariatul C.C. al P.M.R. a hotărât crearea Comisiei de Partid însărcinată cu realizarea operațiunilor de naționalizare[23].

	Comisia de partid creată pentru realizarea naționalizării
Componența	Gheorghe Gheorghiu-Dej, Vasile Luca, Gheorghe Apostol (locțiitorul acestuia era Liuba Chișinevschi), Miron Constantinescu, Alexandru Moghioroș, Chivu Stoica, Iosif Rangheț, Ion Gheorghe Maurer, Simion Zeigher, Gheorghe Gaston Marin, Marin Jianu, Vasile Modoran
Prerogativele	Elabora planul de naționalizare, toate proiectele de instrucțiuni.
	Consiliul Superior Economic[24], prin organele sale exterioare din teritoriu (comisiile județene de naționalizare) primea din partea Partidului-Stat sarcina de a pune în practică prevederile legii de naționalizare. "*Comitetul Central al Partidului Muncitoresc Român prin Comisia de Partid va îndruma activitatea Consiliului Superior Economic, a organizațiilor de partid și a organizațiilor sindicale, pentru a aduce la îndeplinire naționalizarea".*
	În plan local, "răspunderea cade în sarcina biroului județean de Partid, în frunte cu secretarul județenei". Comisia de partid însărcina un număr de membri cu: încadrarea Comisiilor județene de naționalizare, stabilirea noilor conduceri ale întreprinderilor naționalizate, redactarea instrucțiunilor către organizațiile P.M.R. și sindicale, convocarea și instruirea președinților Comisiilor Județene de Naționalizare, distribuindu-le listele nominale ale întreprinderilor cu conducerile respective, din raza județului care intra în sfera lor de activitate, conducerea serviciului de presă și informații în colaborare cu Direcția de Propagandă și Agitație a P.M.R.

[21] Ghiță Ionescu, *op. cit., p.* 193.

[22] Șerban Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit., p.* 97.

[23] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică,* dosar nr. 130/1948, f. 1-3.

[24] Sub îndrumarea Comisiei de partid, Consiliul Superior Economic elabora și prezenta spre aprobare Guvernului, în preziua naționalizării, proiectul legii de naționalizare, verificând criteriile de preluare a întreprinderilor precum și listele anexe, aplica legea de naționalizare, propunea guvernului includerea sau excluderea unităților industriale din operațiunea de naționalizare, aproba toate instrucțiunile, formularele, deciziile, planurile de operațiuni referitoare la naționalizare elaborate de Partidul-Stat, încadra unitățile industriale ce urmau a fi naționalizate cu noi directori. – *Ibidem*, f. 2.

Comisia Superioară de Naționalizare, executant al planurilor trasate de Partidul Muncitoresc Român, avea sprijinul unei comisii tehnice de naționalizare, în fapt secretariatul general și al celor 35 de comisii județene de naționalizare. Iată pe larg structura, organizarea și prerogativele acestor comisii județene de naționalizare[25]:

Componența	***Prerogativele Comisiilor***	***Organizarea activității comisiilor de naționalizare (planurile de acțiune erau secrete)***
Delegatul Consiliului Superior Economic – președinte (secretarul Comitetului județean al P.M.R.[26] sau un înlocuitor al lui din Biroul Județean)	Îi instruiau pe viitorii directori ai întreprinderilor și îi dirijau spre întreprinderile cu a căror conducere au fost însărcinați.	Cu o zi înainte de intrarea în vigoare a legii de naționalizare, președintele comisiei împreună cu delegatul Controlului Economic, erau convocați la București pentru a fi instruiți și pentru a primi materialul de la Consiliul Superior Economic.
Delegatul Ministerului Afacerilor Interne (prefectul)	Organizau și controlau ocuparea întreprinderilor, în vederea preluării lor în bune condiții în momentul apariției legii de naționalizare. Verificau măsurile de pază și securitate.	
Delegatul Consiliului Sindical Județean	Luau măsuri pentru depistarea întreprinderilor care au eludat legea.	În momentul intrării în vigoare a legii de naționalizare, între orele 4^{00}-6^{00} dimineața, președintele ținea o ședință de lămurire cu membrii Comisiei județene de naționalizare. Între orele 6^{00}-9^{30} urma o ședință de instructaj cu noii directori, secretarii de organizație P.M.R. și președinții comitetelor de fabrică ai întreprinderilor. Fiecărui director i se înmânau instrucțiunile, un formular de proces verbal de predare-preluare. Instructajul trebuia să se termine astfel încât directorii și colaboratorii lor, secretarii organizațiilor P.M.R. și președinții Comitetelor de întreprinderi să fie prezenți la întreprindere cel mai târziu la ora 13^{00} pentru a prelua posturile cheie,

[25] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 52/1948, f. 1-6.
[26] *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică,* dosar nr. 130/1948, f. 3-4.

Componența	***Prerogativele Comisiilor***	***Organizarea activității comisiilor de naționalizare (planurile de acțiune erau secrete)***
		la luarea măsurilor de pază și de conservarea a patrimoniului întreprinderii.
Delegatul Direcției Generale a Controlului Economic	Asigurau realizarea politicii partidului și guvernului în cadrul județului.	Delegatul Controlului Economic, după ședința de la 4^{00}-6^{00}, primea lista întreprinderilor care urmau să fie naționalizate, se prezenta la Serviciul Județean de Control Economic și împreună cu șeful acestui serviciu lansa imediat pe teren întreg aparatul serviciului de control economic pentru operațiunea de sigilare a caselor, dulapurilor, conținând valori sau documente importante. Operațiunea debuta la ora 7^{00} și era motivată ca o campanie de control general.
Delegatul Ministerului de Finanțe	Asigurau securitatea întreprinderilor.	De la ora 14^{30}-24^{00} Comisiile județene raportau Comitetului Central al P.M.R. și Consiliului Superior Economic mersul operațiunilor.
Comisiile Județene de Naționalizare luau ființă odată cu publicarea legii de naționalizare.		
Comisiile Județene de Naționalizare organizau, conduceau și supravegheau operațiunile de naționalizare în baza normelor și instrucțiunilor primite de la Comitetul Central al P.M.R. și de la Consiliul Superior Economic		

Am prezentat în amănunțime structurile create pentru realizarea acțiunii de naționalizare întrucât ele evidențiază transferul puterii de la organele de drept ale statului (simple executante ale directivelor trasate de P.M.R.) la organele de partid. Membrii comisiilor județene de naționalizare erau cadre ale Partidului Muncitoresc Român.

Constituția R.P.R. din 13 aprilie 1948 făcea și ea trimiteri la naționalizare, pregătind într-un fel terenul propice. Articolul 6 din Constituție prevedea în acest sens: "bogățiile de orice natură ale subsolului, zăcămintele miniere, pădurile, apele, izvoarele de energie naturală, căile de comunicație ferate, rutiere, pe apă și pe mare, poșta, telegraful, telefonul și radioul aparțin ca bunuri comune ale poporului." Interesant, articolul 11 stipula: " (...) când interesul general o cere, mijloacele de producție, băncile și societățile de asigurare care sunt proprietate particulară a persoanelor fizice sau juridice, pot deveni proprietatea statului, adică bun al

poporului, în condiţiile prevăzute de lege”[27]. Acest ultim articol a creat baza juridică a naţionalizării.

Rezoluţia Plenarei a II-a a C.C. al P.M.R. din 10-11 iunie 1948 consemna aprobarea de către Partidul-Stat a lucrărilor de pregătire a naţionalizării întreprinderilor industriale, miniere, de transport, bancare şi de asigurări făcute în baza directivelor Congresului P.M.R. şi prevederilor Constituţiei. Semnificaţia politică a naţionalizării reiese din următorul paragraf aflat în textul rezoluţiei: “Lenin şi Stalin au arătat că vechile clase dominante alungate de la putere folosesc întotdeauna poziţiile economice pe care le mai posedă pentru a încerca să restaureze stările vechi de lucruri şi să revină la cârma statului. Naţionalizarea consolidează temeliile regimului de democraţie populară şi dă o puternică lovitură clasei capitaliste, duşmana cea mai înverşunată a regimului popular”[28].

Aprobată iniţial de Comitetul Central al P.M.R., aprobată ulterior de Consiliul de Miniştri (10 iunie 1948), legea pentru naţionalizarea principalelor mijloace de producţie a fost în final acceptată şi de Marea Adunare Naţională. Toţi cei 400 de deputaţi prezenţi la sesiunea Marii Adunări Naţionale au votat în unanimitate “Legea pentru naţionalizarea întreprinderilor industriale, miniere, bancare, de asigurări şi de transport” (legea nr. 119). De remarcat maniera de adoptare a unei legi. Totul se petrece nu în sens normal, ci în sens invers. Partidul Muncitoresc Român, cel care deţine puterea absolută, ia o hotărâre, pe care celelalte foruri de putere (guvernul, parlamentul) şi-o însuşesc. Decizia de la centru este ordin pentru executanţi (instituţiile democratice sunt lipsite practic de substanţă).

Legea nr. 119 enumera, în cele 77 de alineate ale articolului 1, întreprinderile supuse naţionalizării. Se făcea precizarea că: “se naţionalizează toate bogăţiile subsolului care nu se găseau în proprietatea statului la data intrării în vigoare a Constituţiei R.P.R., precum şi întreprinderile individuale, societăţile de orice fel şi asociaţiunile particulare industriale, bancare, de asigurări, miniere şi de transporturi şi telecomunicaţii”[29]. Cu alte cuvinte, au intrat în proprietatea statului şi întreprinderile anexe, instalaţiile care serveau în mod permanent activitatea unor întreprinderi naţionalizate, chiar dacă ele aparţineau altor proprietari decât întreprinderile naţionalizate, precum şi unităţile societăţilor de orice fel, dacă una din unităţi se încadra în prevederile legii.

Întreprinderile naţionalizate au trecut în proprietatea statului cu întregul fond de comerţ: clădiri, instalaţii, drepturi patente, licenţe, contracte, autorizaţii, hârtii de valoare, cărţi de depuneri, numerar, accesorii, materii prime, mărfuri semifabricate sau finite, alte bunuri sau valori.

Legea din iunie 1948 a expropriat cinci principale categorii de întreprinderi industriale: a) se naţionalizau întreprinderi, indiferent de mărimea lor; b) întreprinderile enumerate în listele anexate legii; c) întreprinderi care utilizau un

[27] *Monitorul Oficial,* nr. 37 bis din 13 aprilie 1948.
[28] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr.172/1948, f. 15-16.
[29] *Monitorul Oficial,* nr. 133 bis din 11 iunie 1948.

anumit număr de salariaţi, de exemplu întreprinderile metalurgice prelucrătoare cu peste 100 de salariaţi; d) categoriile de întreprinderi care posedau anumite instalaţii şi depăşeau forţa motrice de 10 CP; e) întreprinderile care aveau o capacitate teoretică sau practică de o anumită producţie, care varia însă în funcţie de ramură. Legea naţionalizării mai stabilea printre altele şi excepţiile de la naţionalizare (articolul 5): "nu intră în prevederile legii de faţă şi nu se naţionalizează întreprinderile sau partea din capitalul acestora, care se găsesc în proprietatea unui stat făcând parte din Naţiunile Unite, care a dobândit bunuri ca urmare a executării Tratatului de Pace, sau prin achitarea unor obligaţiuni de despăgubiri izvorând din starea de război"; procedura (articolele 8-10): "Până în momentul preluării întreprinderilor de către noua conducere, conform inventarului şi bilanţului pe care întreprinderile sunt obligate să le încheie în acest scop, vechea conducere stă la dispoziţia celei noi, pentru orice lămurire, fiind responsabilă pentru lipsurile constatate (...)"; modul în care se acordă despăgubirile (articolele 11-15): "(...) în acest scop se instituie «Fondul Industriei Naţionalizate», persoană juridică de drept public, autonomă, cu sediul în Bucureşti. Pentru sumele datorate «Fondul Industriei Naţionalizate» va emite obligaţiuni pe care le va răscumpăra din beneficiul net al întreprinderilor naţionalizate" (articolul 11); "gestiunea «Fondului Industriei Naţionalizate» este supusă Ministerului de Finanţe (articolul 12, alin. II).

Referitor la eventualele despăgubiri, trebuie precizat că statul a făcut calculele astfel încât nu s-a plătit nici o despăgubire. Se făcea şi precizarea că o întreprindere se considera intrată în prevederile legii, dacă îndeplinea condiţiile indicate într-un moment oarecare în decursul perioadei cuprinse între 1 ianuarie 1938 şi data publicării legii naţionalizării. Capitolul VI al legii nr. 119 stipula sancţiunile în caz de nerespectare a reglementărilor legislative: "Se pedepsesc cu 5-10 ani de muncă silnică şi cu confiscarea întregii averi acei care, indiferent prin ce mijloace, cu intenţiune, vor zădărnici sau vor încerca să zădărnicească naţionalizarea prevăzută de prezenta lege, vor tăinui parte din patrimoniul întreprinderilor, sau vor vătăma, nimici, înstrăina, muta, exporta sau micşora prin orice mijloace, bunuri sau instalaţiuni supuse naţionalizării" (articolul 18). Infracţiunile la prevederile acestei legi se judecau în conformitate cu legea din 3 martie 1945, (legea nr. 351) pentru reprimarea speculei ilicite şi a sabotajului economic, şi cu legea nr. 252 din 15 iulie 1947, pentru organizarea controlului economic[30].

Au fost trecute în proprietatea statului 8894 de întreprinderi, dintre care 3650 de interes local, cea mai mare parte a întreprinderilor intrând imediat sub controlul echipelor de muncitori special constituite[31]. Conform presei vremii, muncitorii, tehnicienii, inginerii de la marile întreprinderi din ţară (Vulcan şi Malaxa din Bucureşti, Astra Română din Ploieşti) s-au angajat "«să gospodărească cu simţ de

[30] *Ibidem*.
[31] Ion Bucur, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1-2/1994, p. 317.

răspundere întreprinderile devenite proprietate socialistă și să le dezvolte la înălțimea epocii noi, socialiste»”[32].

În organul de presă al P.M.R., ziarul *Scânteia*, a apărut un articol în care se arăta: “«fabricile naționalizate sunt ale statului. Statul este al poporului muncitor, deci fabricile sunt ale poporului muncitor»”[33]. Realitatea infirmă însă această teorie.

Problema naționalizării, expusă de Comitetul Executiv al Confederației Generale a Muncii în fața Plenarei a doua a C.C. al C.G.M., evidențiază necesitatea realizării și importanța majoră a acestui act: “La 11 iunie 1948, prin actul revoluționar al naționalizării principalelor mijloace de producție, clasa muncitoare din țara noastră a smuls din mâinile marilor capitaliști posibilitatea de a-și continua exploatarea (...). Acest mare act revoluționar a putut fi înfăptuit pentru că în fruntea clasei muncitoare a stat Partidul ei de avangardă, care a dus o luptă continuă, consecventă și necruțătoare împotriva exploatării capitaliste (...)”[34]. În același discurs se menționa că: “Naționalizarea mijloacelor de producție a devenit necesară atât pentru consolidarea puterii politice, cât și pentru cucerirea pozițiilor economice de către clasa muncitoare în alianță cu țărănimea muncitoare[35].

Totodată, se arăta că naționalizarea propusă și inițiată de P.M.R. în România se deosebește de alte forme de naționalizare: “Și statele capitaliste au făcut așa zise naționalizări, însă <<naționalizările>> de acolo sunt fundamental diferite de naționalizarea făcută de noi. În Anglia, sub guvernarea Partidului Laburist, naționalizarea Băncii Angliei nu a însemnat decât întărirea puterii capitaliștilor englezi, în detrimentul clasei muncitoare (...). Prin urmare, în Anglia, naționalizarea nu numai că nu s-a făcut pentru dărâmarea capitaliștilor, dar s-a făcut pentru salvarea lor momentană de la pieire. În R.P.R., stat al celor ce muncesc cu brațele și mintea, de la orașe și sate, naționalizarea a fost un act revoluționar, făcut în interesul poporului muncitor”[36].

De remarcat ar fi aspectul anterior amintit, cel potrivit căruia industrializarea și deci implicit naționalizarea nu au fost procese strict economice. Componenta lor politico-ideologică nu trebuie neglijată. Această acțiune are puternice substraturi sociale, lupta de clasă fiind rezolvată: “conform învățăturii lui Lenin, proprietatea privată produce capitalism și burghezie, permanent, spontan și în proporție de masă”[37]. Distrugerea inițiativei particulare însemna decapitarea categoriilor sociale ostile comuniștilor.

Totodată ar trebui să precizăm că în realitate, analiza comparativă a naționalizării comuniste cu alte tipuri de naționalizare, relevă aspecte negative în cazul primeia. O caracteristică esențială a statelor comuniste este naționalizarea ireversibilă a principalelor mijloace de producție. “Caracterul ireversibil al naționalizărilor în

---

[32] *Ibidem,* p. 318.
[33] *Ibidem*.
[34] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. - Cancelarie*, dosar 92/1948, f. 15.
[35] *Ibidem*, f. 16.
[36] *Ibidem*, f. 17.
[37] Lavinia Betea, *op. cit*., p. 102.

societăţile comuniste deosebeşte fundamental acest fenomen de diferite alte forme de «trecere sub controlul statului» al unor întreprinderi, întâlnite în cadrul economiilor mixte; în cadrul economiilor mixte, naţionalizările pot avea obiective economice (de pildă: rentabilizarea, sociale, promovarea unei anumite politici în domeniul şomajului ori naţionale, de pildă păstrarea unor întreprinderi ne-economice din considerente de prestigiu naţional, tradiţie); dar, în condiţiile pluralismului politic, un nou guvern poate trece la desnaţionalizări"[38]. În special, ultimul fenomen este de neconceput pentru naţionalizarea comunistă.

Imobilismul acesta era imperios necesar din diverse considerente. Scopurile naţionalizării comuniste diferă în esenţa lor de cele ale altor acţiuni similare din democraţiile occidentale.

Aceeaşi declaraţie a C.G.M. preciza cu exactitate importanţa actului de naţionalizare: 1) naţionalizarea consolida temeliile regimului de "democraţie populară" şi dădea "o puternică lovitură clasei capitaliste, duşmana cea mai înverşunată a regimului popular"; 2) naţionalizarea principalelor întreprinderi consolida "independenţa noastră economică şi politică", întărea "forţele de luptă împotriva imperialiştilor anglo-americani"; 3) naţionalizarea "va stimula energiile creatoare ale poporului, asigurând un ritm încă necunoscut în dezvoltarea socială, economică şi culturală a poporului nostru. Punând capăt însuşirii de către capitalişti a produsului muncii neplătite a muncitorului, sub formă de plus valoare, naţionalizarea creează mari resurse pentru dezvoltarea industriei, construirea de noi întreprinderi, de instituţii de cultură şi sănătate, pentru cei ce muncesc şi pentru ridicarea generală a nivelului de trai. Întreprinderile naţionalizate devin mai rentabile, datorită muncii entuziaste a muncitorilor, datorită dragostei faţă de întreprindere manifestată prin grija pentru îmbunătăţirea utilajului, pentru mărirea capacităţii de producţie (...)"[39].

Toate acestea demonstrează copierea modelului sovietic, asimilările mimetice ale economiei de tip sovietic de către comuniştii români cauzând aceleaşi efecte în plan politic, social şi economic. Cu certitudine, naţionalizarea din iunie 1948 şi-a propus şi a reuşit dezarticularea societăţii civile vechi şi înlocuirea ei cu o societate nouă, obedientă faţă de Partidul-Stat.

Naţionalizarea a fost pregătită de Partidul-Stat până la cele mai mici detalii. Prefecţii judeţelor din R.P.R. au primit din partea Comitetului Central al P.M.R. instrucţiuni pentru realizarea în condiţii optime a operaţiunilor de naţionalizare. Partidul-Stat solicita sprijinul organelor administrative şi de pază şi siguranţă ale Ministerului Afacerilor Interne[40].

---

[38] Mihai Botez, *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală*, Ed. Style, Bucureşti, 1997, p. 39-40.

[39] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie*, dosar 92/1948, f. 18.

[40] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 52/1948, f. 1-2.

Scopurile acțiunii	*Modalitățile de acțiune*
Asigurarea pazei întreprinderilor și împiedicarea actelor de sabotaj.	Se verificau toate posturile de pompieri din cadrul înterprinderilor precum și cele comunale.
Mobilizarea și sprijinul organelor administrative centrale și locale (folosirea mijloacelor de comunicație ale acestor organe – mijloace de transport, tele-imprimatoare, telefoane).	Se luau măsuri pentru anchetarea tuturor infracțiunilor (furturi, vânzări de utilaj, agitații cu carcater politic) din cadrul întreprinderilor.
Preluarea abatoarelor, morilor, brutăriilor care urmau să fie administrate de organele administrative comunale (primăriile).	Se stabilea un criteriu în baza căruia să se opereze arestări în cadrul întreprinderilor în caz de necesitate.
Predarea către noii conducători ale acelor întrepinderi deținute de foști proprietari care refuzau naționalizarea, erau fugiți din țară sau erau în altă localitate.	Delegatul ministerului Afacerilor Interne din cadrul Comisie Județene de Naționalizare participa le ședințele comisiei pentru a se stabili: planul de control al preluării întreprinderilor din raza județului respectiv de către directorii numiți de minister, planul de preluare a întreprinderilor din raza județului respectiv, care urmau a fi administrate de organele comunale (abatoare, brutării, mori, prese de ulei). Teleimprimatoarele, telefoanele, alte mijloace de comunicație trebuiau puse la dispoziția Comisiei Județene de Naționalizare. Se puteau face percheziții la domiciliul foștilor patroni.

Aprobată fără discuție, din dorința secretarului general al P.M.R. și vicepreședintele Consiliului de Miniștri, Gheorghe Gheorghiu-Dej, legea nr. 119 a fost urmată de o serie de măsuri legislative cu obiective apropiate, dar și de măsuri menite a asigura buna punere în practică a legii anterior menționate[41].

Întrucât "naționalizarea principalelor mijloace și folosirea lor ca bun al întregului popor a mărit ura dușmanului de clasă, capitalistul exploatator, împotriva clasei muncitoare a regimului nostru, a Republicii noastre Populare", s-a pus problema organizării pazei de către Ministerul Afacerilor Interne a principalelor mijloace de producție naționalizate[42]. Represiunea servea astfel comuniștilor în realizarea acțiunii de naționalizare. Perfect legitim, regimul Partidului-Stat își va instrumenta politica coercitivă.

"Pentru a asigura liniștea muncitorilor și pentru a păzi bunurile ce aparțin întregului popor, C.C. al P.M.R. dă sarcina de a organiza paza principalelor mijloace de producție naționalizate Ministerului Afacerilor Interne"[43]. Studiind această problemă, ministerul vizat a propus: 1) prin organizarea Poliției pe baze noi prin înființarea corpului de pază al întreprinderilor, pe baze militare, instruit, format și controlat de Ministerul Afacerilor Interne; 2) se fixa ca termen data de 30 septembrie

[41] *Idem*, *fond Președinția Consiliului de Miniștri*, dosar 6/1948, f. 7.
[42] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. - Cancelarie*, dosar 127/1948, f. 1-7.
[43] *Ibidem,* f. 1-2.

1948, până la acea dată trebuind să se constituie comisii județene de recrutare a personalului și de organizare a pazei întreprinderilor.

Comisiile județene constituite de Ministerul Afacerilor Interne pentru paza principalelor mijloace de producție naționalizate	
Componența	Delegatul P.M.R. Delegatul Direcțiunii Generale a Poliției Delegatul Secretariatului General pentru trupe Delegatul Ministerului de Industrie Delegatul Ministerului Minelor și Petrolului
Atribuțiile comisiilor județene[44]	A. Stabileau întreprinderile la care trebuia organizată paza. La data de 30 septembrie 1948, comisia se întrunea și stabilea tabelul întreprinderilor din județ, în ordinea importanței lor, pe baza următoarelor criterii: valoarea pentru economia R.P.R., natura întreprinderii, numărul de lucrători, suprafața ocupată de întreprindere și locul unde era situată (pădure, departe de unități militare și polițienești, expusă acțiunilor prin surprindere). B. Stabileau nevoile de pază ale acestor întreprinderi. În zilele de 1-2 octombrie 1948 membrii comisiei se deplasau la întreprinderi și socoteau necesarul de paznici (se asigura paza 24 din 24 de ore, se organizau posturi fixe de pază în perimetrul obiectivului economic, noaptea oamenii fiind plasați la 100-200 m distanță de întreprindere și patrule de noapte,). C. Verificau la fața locului personalul de pază existent, concepeau planul de pază al întreprinderilor, fixând locul posturilor de pază și traseul patrulelor de noapte. Pentru îndeplinirea punctelor B. și C. era necesar acordul directorului întreprinderilor. D. Angajau personalul pentru a se asigura paza în perfecte condiții. Condițiile de angajare și salarizare erau următoarele: Salariul lunar începând de la 4.000 lei (după vechimea în câmpul muncii, numărul copiilor). Cazarea paznicilor, echipamentul și asistența medicală erau gratuite. Masa era luată la cantina întreprinderilor alături de muncitori. E. Organizau unitățile de pază la fiecare întreprindere: La fiecare 9 oameni se numea un comandant de grupă, care executa paza efectiv. La fiecare 4 grupe se numea un comandant de planton pază. La fiecare 3-4 plantoane, se numea un comandant de companie pază. La fiecare 3-4 companii se numea un comandant de batalion pază. Fiecare întreprindere avea un comandant al pazei chiar dacă paznicii nu erau suficienți pentru a organiza una din unitățile de mai sus. Toate aceste cadre erau numite doar din rândul membrilor de partid.
Până la 12 octombrie 1948 se dădeau dispoziții cu privire la locul de unde se ridica armamentul, instrucția paznicilor.	
Comisiile raportau incidentele pe adresa Ministerului Afacerilor Interne – Direcția Generală a Poliției.	

[44] *Ibidem,* f. 2-7.

Comisiile trebuiau să angajeze paznici care să îndeplinească următoarele condiții: a) să fie atașați clasei muncitoare; b) să fie oameni săraci; c) să nu depășească vârsta de 28 de ani; d) să fie sănătoși și robuști; e) să fi satisfăcut serviciul militar; f) în angajarea paznicilor se acorda o atenție deosebită ostașilor la vatră din categoria 1945-1947, care au satisfăcut serviciul militar la Diviziile "Tudor Vladimirescu", "Horia, Cloșca și Crișan", Grăniceri, Jandarmi sau Pompieri[45].

În conformitate cu aceste dispoziții, la întreprinderile mai mari au fost instalate, atât în interior cât și în exterior, gărzi formate din muncitori membri de partid, membri de sindicat, lucrători politici și ai Ministerului de Interne. Acțiunile de preluare și apoi de gestionare a întreprinderilor naționalizate s-a făcut sub conducerea directă a organizațiilor de partid (P.M.R.), orice protest al proprietarilor fiind cu brutalitate reprimat, prin acțiunea gărzilor anterior amintite. Directorii întreprinderilor devenite "bunuri ale întregului popor" făceau parte în mod evident din P.M.R., fiind de regulă simpli muncitori lipsiți atât de o instrucție profesională, cât și intelectuală, necesară funcției în care au fost impuși[46]. Comisia Centrală de Naționalizare a trimis în teritoriu Instrucțiuni (cu titlul strict secret), care conțineau criteriile pe baza cărora se făceau desemnările în noile conduceri ale întreprinderilor naționalizate: caracterizarea politică și profesională, calitățile personale ca bun gospodar și organizator, numitul trebuia să dea dovadă de "cinste, energie, perseverență, autoritate, capacitate de a se impune fără a îndepărta masa, simpatii în masă, putere de muncă"; relațiile cu patronul în trecut și în prezent; să nu se dezorganizeze întreprinderi importante prin plecarea unui cadru ridicat, fără să se fi lăsat un înlocuitor capabil; se lua în cosiderare dacă cel propus avea funcție în P.M.R., sindicat sau altă organizație de masă și nu are un înlocuitor corespunzător. De asemenea, acestor criterii li se adăuga o recomandare specială: nu se propunea în funcția de director în nici un caz patronul întreprinderii sau una din rudele lui apropiate.

În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 27 septembrie 1948, Alexandru Moghioroș semnala existența unor neînțelegeri în cadrul unor întreprinderi naționalizate între director, organizația de partid și comitetul de sindicat, cu privire la competențele fiecăruia în parte[47]. Se impunea adoptarea unor instrucțiuni în acest sens. Liderul Partidului-Stat a trasat linia directoare a materialului pe care comisia de partid urma să-l realizeze: "Partidul conduce, pentru că planul e făcut de Partid, dar directorul dă dispoziţiuni".

Continuând acțiunea de naționalizare și de subordonare a economiei, la 13 august 1948, prin decretul nr. 197 au fost lichidate și dizolvate întreprinderile bancare și institutele de credit: "Pe data publicării prezentului decret în Monitorul Oficial, întreprinderile bancare și institutele de credit de orice fel, cu capital particular sau de stat, se consideră pe deplin dizolvate și în stare de lichidare. Se exceptează Banca

[45] *Ibidem,* f. 2.
[46] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 51/1948, f. 1.
[47] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 35/1948, f. 5-6.

Națională a României S.A., Societatea Națională de Credit Industrial S.A., precum și întreprinderile bancare și institutele de credit înființate printr-o convenție specială între Statul român și un Stat străin și al căror capital aparține ambelor state" (art. 1)[48]. Astfel, întregul sistem bancar și de credit a devenit proprietatea statului.

La 9 septembrie 1948, decretul nr. 232 anunța naționalizarea unor întreprinderi de căi ferate particulare, necuprinse în legea de naționalizare din 11 iunie 1948: S.A.R. de căi ferate Sibiu – Sighișoara; S.A.R. de căi ferate locale Sibiu – Cisnădie; S.A.R. de căi ferate Petroșani – Livezeni – Lupeni; S.A.R. de căi ferate locale Torontal: S.A.R de căi ferate locale Hodmezawasarhely – Maco – Sânnicolau Mare; S.A.R. de căi ferate someșene Apahida – Dej – Jibou – Zalău – Dej – Beclean – Bistrița Bârgăului – Dej – Ocna Dejului[49].

Recensământul întreprinderilor economice din 31 octombrie 1948 înregistra următoarele date:

Tipul întreprinderilor	***Numărul întreprinderilor***	***Efective***
Întreprinderi de stat	18.361	877.711 persoane
Societăți mixte sovieto-române	193	32.611 persoane
Întreprinderi particulare cu participarea statului	15	744 persoane
Întreprinderi particulare	110.036	161.222 salariați
TOTAL	138.665	1.162.709 persoane

La 3 noiembrie 1948, a apărut decretul nr. 302 pentru naționalizarea instituțiilor sanitare particulare. Au fost trecute în proprietatea statului instituțiile sanitare particulare (spitalele, policlinicile, casele de sănătate, maternitățile, etc.), împreună cu toate instituțiile anexe sau ajutătoare (laboratoare, secții de radiologie, farmacii, fizioterapii, serviciul de consultații, etc.), plus orice mobilier, instalații, efecte de spital, materiale consumabile, instrumentar, mijloace de transport, localuri care serveau în mod permanent activitatea instituției respective[50].

În aceeași zi a fost trimis și decretul nr. 303 pentru naționalizarea industriei cinematografice și reglementarea comerțului cu produse cinematografice. Au fost naționalizate toate întreprinderile cinematografice, depozitele de producție și transformare (studiouri, laboratoare, etc.) ale firmelor cinematografice particulare, întreprinderilor anexe sau ajutătoare, precum și cele destinate comercializării produselor cinematografice, inclusiv întreprinderi de import și export ale produselor cinematografice. Conform decretului nr. 303, au intrat în stăpânirea statului:

Cinematografe	409
Case de filme	37
Laboratoare de film	7

[48] *Monitorul Oficial,* nr. 186 din 13 august 1948.
[49] *Idem,* nr. 209 din 9 septembrie 1948.
[50] *Idem,* nr. 256 din 3 noiembrie 1948.

Partidul-Stat a fost și în acest caz actorul principal. Comitetul Central al P.M.R. a emis pentru comitetele județene de partid instrucțiuni cu privire la desfășurarea acțiunii de naționalizare a instituțiilor sanitare particulare, cinematografelor, caselor de filme și laboratoarelor de filme[51]. Comisiile județene de naționalizare activau la sediul organizației de partid a P.M.R. Ele erau formate din 5 membri: secretarul comitetului județean al P.M.R., în calitate de președinte, prefectul județului, ca delegat al Ministerului Afacerilor Interne, delegatul Consiliului Sindical județean, delegatul Ministerului Sănătății, delegatul Ministerului Artelor și Informațiilor.

În cursul anilor 1949-1950 au fost adoptate noi reglementări în vederea extinderii prevederilor legii de naționalizare. Astfel, în februarie 1949, Comisia Centrală de Partid, constituită special, a inclus în listele suplimentare de naționalizare următoarele proprietăți particulare: "«întreprinderile care au fost incluse în planul de stat, fără a fi naționalizate, întreprinderile necesare pentru completarea unităților naționalizate, fie prin specializarea lor tehnică, fie prin utilajul sau personalul calificat de care dispuneau. În general în aceste liste de naționalizări erau incluse întreprinderile având cel puțin 10 lucrători și o forță motrice de cel puțin 20 CP»"[52]. La cererea Comisiei Centrale de partid, s-au trecut în proprietatea statului mai multe unități[53]:

Unități în sectorul	Numărul unităților naționalizate
Metalurgic	239
Electrotehnic	18
Petrol-mine-cariere	318
Industria chimică	63
Lemn-forestier	95
Textile/pielărie	136
Hârtie, arte grafice, confecții	734
Construcții	32
Transporturi	255

La 2 aprilie 1949 s-a publicat decretul nr. 134[54] pentru naționalizarea tuturor mijloacelor de asistență medicală, respectiv: farmaciile din comunele urbane, reședințe și nereședințe de județ și centre importante muncitorești, laboratoare chimico-farmaceutice, drogherii medicinale, depozite de medicamente și laboratoare de analize medicale. Au fost astfel trecute în posesia statului[55]:

Mijloace de asistență medicală	Numărul celor naționalizate
Farmacii	1.615
Drogherii medicinale	121
Laboratoare	198
Depozite de medicamente	95

[51] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 53/1948, f. 1-7.
[52] Ion Bucur, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/1994, p. 320.
[53] *Ibidem*.
[54] *Monitorul Oficial*, nr. 15 bis din 2 aprilie 1949.
[55] A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Administrariv Politică*, dosar nr. 32/1949, f. 11.

Raportul Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. din 18 mai 1949 prezenta pe larg implicarea Partidului-Stat în desfășurarea acțiunii de naționalizare a unităților sanitare particulare (farmacii, laboratoare chimico-farmaceutice și de analiză medicală, depozitele de medicamente și drogheriile medicinale)[56]. Lucrările au debutat pe 17 martie 1949, atunci când s-a creat Comisia de Partid pentru conducerea operațiunii.

În perioada 17-21 martie au fost pregătite listele pe județe a unităților sanitare ce urmau să fie naționalizate; s-a studiat problema comasării farmaciilor întrucât în centrele urbane existau mai multe farmacii decât necesarul (1 farmacie deservea 10.000 de locuitori); a fost redactată legea de naționalizare, și s-au trimis comisiilor județene de naționalizare instrucțiuni cu privire la modul de încheiere a proceselor verbale de predare-preluare; pe linie de partid, comitetele județene ale P.M.R. au primit o circulară; la data de 22 martie au fost convocați responsabilii de cadre ai Comitetelor județene ale P.M.R., în 5 centre din țară, în care Direcția Cadrelor a trimis 5 delegați care au dat instrucțiuni pentru înaintarea de propuneri cu privire la desemnarea personalului care prelua farmaciile naționalizate; în perioada 23-28 martie 1949 comitetele județene au trimis prin curieri speciali propunerile la Comitetul Central al P.M.R. unde au fost verificate de Comisia de partid. Au apărut probleme atunci când s-a constatat lipsa membrilor de partid cu pregătire de specialitate, și astfel unitățile naționalizate au rămas fără conducere, apelându-se la nemembri de partid sau "foști patroni, cinstiți".

În comisiile de sigilare, percheziții și inventariere au participat 13.500 persoane, după cum urmează[57]:

Categorii sociale	Numărul celor implicați
Muncitori	5.000
Milițieni	4.000
Personal medical	4.500

În București acțiunea a fost susținută de echipa de farmaciști, medici, studenți din ultimul an de la Facultatea de Farmacie, care, alături de delegații P.M.R. și cei ai Miliției, totalizând aproximativ 800 de persoane, au inventariat unitățile sanitare naționalizate. Până la data de 20 aprilie 1949 în capitală au fost inventariate 497 farmacii, din care 393 s-au închis, iar 104 au rămas în funcțiune. În provincie organizațiile județene P.M.R. și comisiile de naționalizare au organizat echipe de inventariere compuse din delegații P.M.R.-ului, milițieni și tehnicieni, operațiunea finalizându-se la 20 aprilie 1949. Clujul, Turda și Alba au fost primele județe care au terminat naționalizarea.

Un alt moment semnificativ în această perioadă de consolidare a regimului Partidului-Stat, în privința naționalizării, l-a constituit și decretul nr. 92 din 2 aprilie 1950 pentru naționalizarea unor imobile. Așa cum se obișnuia în interiorul regimului comunist de factură totalitară, orice inițiativă legislativă avea la bază o hotărâre a forurilor decizionale din viața de partid și de stat, Biroul Politic sau Secretaritul C.C.

[56] *Ibidem*, f. 2-9.
[57] *Ibidem*, f. 4.

al P.M.R. În consecință, Hotărârea Secretariatului C.C. din 30 ianuarie 1950 a stabilit[58]:

Prevederile Hotărârii Secretariatului C.C. al P.M.R. cu privire la locuințele supuse naționalizării	***Articolul 1 al decretului nr. 92/ 19 aprilie 1952 (se remarcă modificări minime în actul normativ comparativ cu hotărârea Partidului-Stat)***	***Structuri create pe linie de partid pentru punerea în aplicare a hotărârii din 30 ianuarie 1950***	***Structuri create pe linie de stat (art.12)***
a. Locuințele urbane care aparțineau marii burghezii (foști industriași, foști moșieri, foști mari comercianți, foști bancheri, foști administratori și membri în consiliile de administrație ale diferitelor societăți naționalizate).	1. Imobilele clădite care aparțin foștilor industriași, foștilor moșieri, foștilor bancheri, foștilor mari comercianți și celorlalte elemente ale marii burghezii	Se forma o comisie centrală compusă din câte un delegat al C.C. al P.M.R., C.G.M., Comisia de Stat pentru aplicarea legii Sfaturilor Populare, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Finanțelor și Ministerul Justiției.	Cu aplicarea acestui decret era însărcinată Comisia de Stat pentru aplicarea Sfaturilor Populare, iar la nivel local Comitetele provizorii ale Sfaturilor Populare
b. Locuințele urbane care aparțineau elementelor dușmănoase, indiferent de numărul apartementelor pe care le posedau.	2. Imobilele clădite sau deținute de exploatatorii de locuințe.		
c. Toate locuințele urbane care au fost construite în scop vădit de exploatare.	Se regăsește la pct.4.		
d. Vilele din stațiunile balneare și climaterice, care au fost preluate de Confederația Generală a Muncii.	3. Hotelurile cu întreg inventarul lor.	În orașele asimilate cu județul, orașe reședință, nereședință și stațiuni balneare și climaterice, funcționau comisii locale compuse din: secretarul organizației județene P.M.R., președintele Consiliului Județean Sindical, președintele Comitetului provizoriu orășenesc (pentru orașele asimilate cu județul) sau președintele	
e. Imobilele în construcție abandonate de proprietarii lor, împreună cu toate materialele de construcție, oriunde s-ar afla depozitate.	4. Imobilele în construcție, clădite în scop de exploatare, care au fost abandonate de proprietarii lor, precum și materialele de construcții aferente, oriunde s-ar afla depozitate.		
f. Imobilele avariate sau distruse, ai căror proprietari nu s-au îngrijit de repararea sau reconstrucția lor	5. Imobilele avariate sau distruse de pe urma cutremurului sau a războiului, clădite în scop de exploatare și ai căror		

[58] Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste, *Istoria comunismului din România. Documente. Perioada Gheorghe Gheorghiu-Dej (1945-1965)*, volum editat de Mihnea Berindei, Dorin Dobrincu, Armand Goșu, Ed. Humanitas, București, 2009, p. 252-253.

	proprietari nu s-au îngrijit de repararea sau reconstrucția lor.	Comitetului Provizoriu județean (pentru celelalte localități), președintele Tribunalului, un delegat al Miliției și un delegat al ministerului Finanțelor.

Teohari Georgescu era însărcinat cu aducerea la îndeplinire a hotărârii Secretariatului C.C. al P.M.R. până la data de 1 mai 1950.

Articolul 2 al decretului nr. 92 menționa categoriile exceptate: "imobilele proprietatea muncitorilor, funcționarilor, micilor meseriași, intelectualilor profesioniști și pensionarilor." Imobilele naționalizate treceau "în proprietatea statului ca bunuri ale întregului popor, fără nici o despăgubire și libere de orice sarcini sau drepturi reale de orice fel" (art. 3)[59]. Se pedepseau cu 5-10 ani muncă silnică și cu confiscarea averii "cei care vor vătăma, distruge sau înstrăina, prin orice mijloace, bunuri sau instalațiuni supuse naționalizării, precum și cei care vor zădărnici sau vor încerca să zădărnicească naționalizarea".

După cum procedase Uniunea Sovietică, regimul comunist din România a completat măsurile de naționalizare prin introducerea unor metode de planificare a economiei[60]. Distrugerea proprietății private și economia planificată erau de altfel două elemente de bază ale stalinismului economic. Aceste acțiuni, părți ale procesului de industrializare: "s-au făcut prin imitarea industrializării sovietice, cu planuri cincinale și în forță (...) Fără economie planificată, siderurgia și industria constructoare de mașini, U.R.S.S. s-ar fi prăbușit în timpul războiului (...) În Occident și în America industria însemna mecanica ușoară și tehnologia modernă. Numai că Rusia feudală și România nu puteau face saltul direct în epoca post-industrială. În anii '50 nu ne puteam mărgini la o industrie bazată pe prelucrarea produselor din agricultură, ne trebuiau și sectoarele de bază ale industriei grele. Și asta nu se putea fără oțel, oțelul înseamnă siderurgie, cocs, cărbune, energie (...)"[61].

[59] *Buletinul Oficial,* nr. 36 din 20 aprilie 1950.

[60] Planificarea s-a dovedit în cele din urmă un eșec. "Economiile planificate centralizat din Europa de Est s-au caracterizat prin penurie, din cauza a patru aspecte aparținând modelului sovietic, care pot fi separate în mod logic după cum urmează: penuria datorată accentului, de inspirație sovietică, pus mai curând pe investiții decât pe consum, ceea ce se impunea din cauza creșterii economice rapide; penuria datorată modelului, de aceeași inspirație sovietică, care punea accentul pe dezvoltarea industriei grele, care, la rândul său decurge din importanța dată de teoria marxistă industriilor producătoare de bunuri capitale; penuria datorată faptului că în orice economie planificată centralizat întreprinderile au interesul de a produce doar o selecție limitată de bunuri ce pot fi ușor fabricate; și, în cele din urmă, lipsa relativă generată de pierderile de potențial, dat fiind că mărfurile sunt produse acordându-se o atenție minimă celor mai eficiente mijloace de fabricație. Ideea este aproape banală, dar cu toate acestea, economiile central și est-europene erau caracterizate de un grad ridicat de naționalizare și de o penurie endemică". - Geoffrey Swain, Nigel Swain, *op.cit*., p. 103-104.

[61] Lavinia Betea, *op. cit.,* p. 101.

III.B. Comisia de Stat a Planificării, organism cu rol în dirijarea economiei românești

Considerații generale

În anul 1948, comuniștii au preluat puterea în urma unei acțiuni ample, care a presupus distrugerea democratiei prin: înlăturarea opoziției reprezentate de partidele istorice, anihilarea armatei și a organelor ce asigurau ordinea internă și nu în ultimul rând prin răsturnarea monarhiei și instaurarea unei noi forme de guvernământ, republica.

În plan economic, Partidul Muncitoresc Român a inițiat procesul de "modernizare" a economiei naționale și de uniformizare la nivelul cel mai scăzut al puterii economice a populației României, în conformitate cu principiile staliniste și într-o mai mică măsură cu condițiile specifice românești. "Modernizarea" economiei însemna în concepția Partidului Comunist planificare economică și colectivizarea agriculturii, cele două componente fundamentale pentru teoria marxist-leninistă și practica sovietică[62]. În acest context, "industrializarea a fost o problemă esențială pentru elita comunistă. Numai monopolul puterii a avut o mai mare importanță. Elita comunistă s-a identificat cu transformarea țării într-o țară industrială modernă: Angajamentul absolut către industrializare (...) însemna că această politică nu este negociabilă, că prioritatea ei pentru România nu poate fi pusă la îndoială»"[63].

Extrem de elocvent în această direcție este raportul politic prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, în care liderul comunist respingea ideea că România ar fi o țară eminamente agrară, arătând că cei care susțineau această teorie: "(...) tindeau să țină România în condiții de inferioritate față de statele mari industriale, să rămânem tributari acestor state în ce privește produsele industriale. Împiedicând dezvoltarea industrială a României, ei împiedicau prin aceasta dezvoltarea culturală și bunăstarea materială a maselor largi populare... Împotriva acestor teoreticieni reacționari, care căutau să facă din țara noastră un apendice al marilor state industriale, ne-am ridicat dintotdeauna noi, marxiștii, susținând că progresul țării noastre este în directă și nemijlocită legătură cu progresul industrializării țării, și că de tăria industrială depinde în mare măsură însăși independența statului nostru. De existența unei industrii dezvoltate se leagă existența clasei muncitoare, care reprezintă garanția democratizării vieții noastre publice, garanția lichidării feudalismului și moșierimii. O industrie grea, puternică... este pivotul în jurul căruia întreaga economie a țării se va dezvolta... Dezvoltând industria grea metalurgică, se deschid posibilitățile cele mai largi pentru utilizarea întregii forțe de muncă, precum și îndeplinirii acelui rol economic important pe care țara noastră poate și trebuie să-l joace în această parte a Europei"[64]. Acest fragment

[62] Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea*, Ed. Institutului European, Iași, 1998, p. 141.
[63] Stelian Tănase, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej. 1948-1965*, Ed. Humanitas, București, 1998, p. 4.
[64] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, 1953.

"justifică" programul aplicat de comuniști în România după monopolizarea puterii politice, deci începând cu anul 1948.

Transformarea industrială presupunea în concepția comunistă distrugerea proprietății private odată ce se dovedise "ineficientă" în vederea "modernizării" societății, ca și lichidarea clivajelor existente între nivelul de dezvoltare al Europei Centrale și Estice și cel al Europei Occidentale. Partidul Muncitoresc Român a pus astfel în practică un model străin societății românești, modelul sovietic, el neținând cont de o multitudine de diferente.

Declanșarea industrializării în Rusia sovietică s-a produs într-un moment ce diferă din punct de vedere al situației socio-economice de momentul în care comuniștii au inițiat procesul de industrializare în România. Bolșevicii au identificat modernizarea cu industrializarea, pentru ei absența proprietății private și egalitatea indivizilor (lipsiți de proprietate, de drepturi politice) fiind condiții *sine qua non* ale depășirii înapoierii. Stalin nu s-a raportat în anii '30, atunci când a lansat campania de industrializare, la capabilitățile și strategiile Occidentului, care a trecut după criza mondială (1929-1933) într-o etapă superioară. Modelul stalinist a fost aplicat din nefericire și sateliților U.R.S.S.-ului, neținându-se cont de faptul că aceste state aveau alte experiențe istorice, se aflau într-un stadiu diferit de dezvoltare. Configurația economică a țărilor ocupate de Armata Roșie a fost astfel treptat modificată de partidele comuniste, pentru a corespunde acelui tip de economie specific Uniunii Sovietice.

Pentru comuniștii români, educați și crescuți în spiritul credinței față de centrul moscovit, planul de industrializare al lui Stalin le-a servit la declanșarea acțiunii de modernizare a României, imediat după reafirmarea pe scena vieții politice. Pașii algoritmului stalinist aveau ca principal obiectiv stimularea creșterii economice. "Planul de industrializare era un sistem de comandă, cu putere de decizie centralizată la vârf și cu alocare administrativă de resurse. Cantitativ, rata creșterii industriale sovietice din anii '30 până în anul 1939 (anul in care izbucnește al doilea război mondial) s-a dublat în faza de început a industrializării, calitatea produselor industriale fiind însă în continuare mult inferioară celei occidentale. Planurile cincinale au propulsat U.S. pe primul loc la producția de petrol, fontă, oțel, ciment, cherestea, bumbac, lână, etc., dar cu toate acestea nivelul de viață al muncitorilor sovietici și venitul național pe cap de locuitor s-au menținut la o valoare de trei sau patru ori mai mică decât în Occident".

Nu trebuie să ignorăm următorul aspect: industrializarea nu a fost pentru comuniști un proces strict economic. Dimensiunea politico-ideologică a industrializării a determinat acțiunile partidelor comuniste în vederea transformării societății civile. Crearea "societății fără clase" prin industrializare presupunea dezarticularea vechii societăți și eliminarea acelor categorii sociale care incomodau.

"Chestiunea era nu doar de a depăși extracția petrolului, producția de energie electrică, de cărbune și fier, etc., ci de a schimba natura raporturilor între diferite segmente ale societății", și mai ales între partid și societate[65].

Din punct de vedere social, «marele avânt» al lui Stalin a avut consecinte majore în peisajul ierarhiei sociale al populației sovietice: țăranii au devenit muncitori industriali, muncitorii au devenit funcționari sau și-au continuat studiile în școli și universități, milioane de țărani rămași în mediul rural au suferit șocul colectivizării. Industrializarea rapidă a cauzat o emigrare masivă spre mediul urban. În U.R.S.S., conform unui recensământ din 1933, 56 de milioane de oameni trăiau în centrele orășenești, în special muncitorii industriali, ceea ce înseamnă că circa 30 de milioane de oameni se mutaseră de la sat la oraș. Această categorie, a muncitorilor, a format baza socială a Partidului Comunist în era stalinistă. Evident că aceste fluctuații sociale au determinat dezechilibre. Pentru a domina eventualul haos, Stalin își va instrumenta politica represivă, creând acele organe similare forțelor de securitate. Creșterea productivității era posibilă în epoca stalinistă prin crearea unui sistem al organizării muncii, bazat pe cointeresarea financiară în paralel cu măsurile coercitive. Au fost adoptate măsuri legislative care creau un cadru favorabil în acest sens. Astfel, o serie de legi și modificări din Codul Muncii stabileau la începutul anilor '30 sancțiuni severe pentru absenteism; în anul 1932 un decret din luna decembrie stipula că muncitorii care lipseau puteau fi evacuați din apartamente, pentru ca, în 1939, o decizie guvernamentală și a organelor centrale sindicale să consfințească faptul că "absența nejustificată" de la serviciu ducea la trimiterea în judecată a celor inculpați și la "muncă de coerciție" până la șase luni și mai mult într-un lagăr de muncă (milioane de oameni au fost trimiși, în baza acestei reglementări, în lagăre și angajați în construcții gigantice). Partidul a încercat totuși să adopte și o serie de măsuri care să facă din clasa muncitoare o clasă aliată lui. S-au construit apartamente pentru muncitori, serviciile publice (gazul, electricitatea, apa) s-au menținut la un preț redus, învățământul era gratuit, asistența medicală de asemenea. Totuși, treptat, acea uniformizare la un nivel economic foarte scăzut (salariile rămâneau foarte mici, alimentele de bază erau subvenționate masiv de stat) a infirmat una din legile obiective ale socialismului, cea privind ameliorarea continuă a condițiilor de viață materială și spirituală a muncitorilor.

Industrializarea sovietică, după cum se știe, s-a dovedit în final un mare eșec. Comuniștii români au luat-o însă ca pe un model vrednic de urmat, ei încercând să îl aplice chiar din momentul preluării puterii politice.

De altfel, economia românească a cunoscut în perioada instaurării și consolidării dominației comuniste mai multe etape: "o etapă premergătoare a durat până în 1946, când economia a fost capitalistă, dar statul căuta să intervină mai mult ca înainte. După 1946, a început o luptă între elementele socialiste și rămășițele economiei capitaliste, luptă care se rezolvă prin actul naționalizării. După aceea, a urmat o perioadă de reconstrucție economică, făcută cu mari greșeli de concepție și lipsuri

[65] Silviu Brucan, *Pluralism și conflict social*, Ed. Enciclopedică, București, 1990, p. 58.

foarte mari, care a durat până în 1956-1957, când Dej s-a putut folosi de toate avantajele situației sale politice pe plan intern și de conjunctura externă. A durat până la venirea lui Ceaușescu și după aceea a început un nou mare haos"[66].

Economiile de stat conduse după planuri unice ofereau atât avantaje, cât și dezavantaje. În arealul avantajelor apar elemente precum: concentrarea tuturor resurselor disponibile spre realizarea unor obiective – industrializarea rapidă, de exemplu, dezvoltarea cu precădere a unor domenii "rămase în urmă" față de altele, posibilitatea evitării pierderilor, prin planificarea strictă a ofertei, de obicei la nivelul sau sub nivelul cererii, și niciodată în exces. În câmpul dezavantajelor apar o serie de aspecte ce țin de calitatea puterii politice. Astfel, o guvernare competentă, care ar înțelege aspirațiile reale, specificitățile țării sale, ar putea evita concentrarea acelorași resurse spre false obiective, stabilite birocratic, prin analogii istorice și mimetisme nerealiste[67].

Prima măsură în vederea creării noii structuri planificate a economiei a fost decretul nr. 119 pentru înființarea Comisiunii de Stat a Planificării. Comisii de planificare similare au apărut în aceeași perioadă și în alte state comuniste: Bulgaria, Ungaria. În cazul României, primul președinte al Comisiei de Stat a Planificării a fost Gheorghe Gheorghiu-Dej, alt membru influent fiind și Vasile Luca, Ministrul de Finanțe. Dej a renunțat la acest post la 23 aprilie 1949, când el a fost încredințat lui Miron Constantinescu, cel mai tânăr membru al Biroului Politic al P.M.R., care s-a ocupat de buna funcționare a Comisiei de Stat a Planificării, înzestrând-o cu specialiști și tehnicieni. S-au creat servicii ale acestei comisii în interiorul tuturor organelor centrale, ca și în unele organe locale mai importante, pentru a se urmări dacă planificarea era aplicată. Evident, această nouă rețea administrativă era subordonată presiunii conducerii Partidului Muncitoresc Român[68].

Marea problemă a regimului Partidului-Stat în 1948-1949 consta în necesitatea demarării economiei planificate și transformarea statului totalitar în unicul patron, conform definiției leniniste a dictaturii proletariatului. Pentru efectuarea acestor deziderate era nevoie de capital necesar investițiilor, disponibilități de materii prime pentru industrializare și cea mai presantă era lipsa personalului calificat, care urma să coordoneze funcționarea întregii economii a statului. Legat de ultima problemă, P.M.R. a decis crearea de cadre prin adoptarea celor trei modalități deja experimentate în U.R.S.S., în 1928-1929, dar și în celelalte democrații populare în timpul planurilor de reconstrucție din 1948-1949, și anume: a) să se atribuie muncitorilor un rol direct în funcția de conducere a statului, b) transformarea muncitorilor, prin accesul la școli, universități, în intelectuali; c) reeducarea specialiștilor preluați din fostul regim. Această manieră de a produce specialiști era singura aflată în acel moment la îndemâna guvernului și Partidului Comunist.

---

[66] Lavinia Betea, *Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu*, Ed. Evenimentul Românesc, București, 1997, p. 111.
[67] Mihai Botez, *Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală*, Ed. Style, București, 1997,p. 41.
[68] Ghiță Ionescu, *Comunismul în România*, Ed. Litera, București, 1994, p. 197.

Primele şcoli şi cursuri tehnice s-au creat în 1949, în vederea formării specialiştilor necesari punerii în practică a planului cincinal, stabilit a fi initiat în anul 1951[69].

III.B.1. Comisia de Stat a Planificării. Legislaţia adoptată în perioada 1948-1965

Principalele acte legislative adoptate cu privire la Comisia de Stat a Planificării, în perioada supusă atenţiei, au fost Decretul nr. 119 din 2 iulie 1948 de înfiinţare a acestei instituţii şi regulamentul de funcţionare a Comisie adoptat în aceeaşi lună şi publicat pe data de 27 iulie 1948.

Decretul nr. 119, publicat în *Monitorul Oficial* nr. 150 din 2 iulie 1948, stabilea înfiinţarea Comisiunii de Stat a Planificării. Articolul 1 preciza că: "Se înfiinţează pe lângă Consiliul de Miniştri ca organ guvernamental pentru planificarea economiei naţionale Comisiunea de Stat a Planificării". Atribuţiile noului organism, în conformitate cu articolul 2 erau următoarele:

a) "Prezintă guvernului date şi informaţiuni asupra situaţiei generale a economiei naţionale, indică disproporţia de producţie, distribuţie şi consum existente între diferitele sectoare economice şi propune soluţii pentru înlăturarea lor;

b) Întocmeşte planul general al economiei naţionale în conformitate cu directivele şi obiectivele economice, politice, stabilite de guvern;

c) Coordonează sectoarele economice în cadrul planului economiei naţionale;

d) Cercetează planurile complementare şi modificatoare prezentate de ministere şi instituţiuni, le coordonează cu planul general şi le supune guvernului spre aprobare împreună cu concluziile sale;

e) Studiază problemele speciale privind economia naţională, propune soluţiile şi elaborează programele pentru rezolvarea lor, fie din însărcinarea guvernului, fie din proprie iniţiativă;

f) Urmăreşte şi controlează executarea planului şi prezintă guvernului concluziile sale asupra executării;

g) Planifică şi conduce metodologic întreaga activitate statistică de Stat precum şi evidenţele ţinute de ministere şi instituţiuni;

h) Conduce metodologic munca de planificare economică".

Pe baza acestor atribuţii enumerate putem formula ca primă concluzie rolul de hipercentralizator al economiei naţionale acordat noii instituţii de către regimul comunist. De altfel, aceasta este o caracteristică a sistemului de factură totalitară valabilă la toate palierele vieţii de stat.

În baza datelor şi informaţiilor prezentate de Comisiunea de Stat a Planificării, Consiliul de Miniştri stabilea obiectivele economico-politice ce trebuiau realizate într-un anumit interval de timp (art. 3).

La rândul său, Comisiunea de Stat a Planificării, pe baza directivelor primite, repartiza ministerelor sarcinile care le reveneau pentru finalizarea obiectivelor fixate

[69] *Ibidem*, p. 198.

de guvern, iar pe baza lor ministerele elaborau proiectele de plan pe sectoarele economice care cad în sfera lor de activitate (art. 4).

Aceste proiecte prezentate de ministere erau cercetate și coordonate de Comisiunea de Stat a Planificării, care elabora planul economiei naționale. Odată acceptat de Consiliul de Miniștri planul era supus deliberării Marii Adunări Naționale. După votarea sa de către M.A.N., planul general al economiei naționale avea putere de lege, executarea lui devenind obligatorie pentru toate ministerele și unitățile prevăzute în plan (art. 5).

În componența Comisiunii intrau (art. 6): unul din vicepreședinții Consiliului de Miniștri, în calitate de președinte; unul din titularii ministerelor economice, în calitate de vicepreședinte; un ministru adjunct; un număr de membri. Președintele, vicepreședintele și ministrul adjunct urmau să fie desemnați prin decizia Consiliului de Miniștri, în timp ce membrii Comisiunii erau numiți la propunerea președintelui Comisiei de către Consiliul de Miniștri.

Comisiunea de Stat a Planificării se întrunea la convocarea președintelui ori de câte ori era necesar, prezența miniștrilor adjuncți ai diverselor ministere fiind solicitată de aceeași persoană.

Organele Comisiunii de Stat a Planificării stabilite de art. 8 erau:

Secțiunea planurilor, Secțiunea coordonării planurilor, Secțiunea controlului executării planului, Secțiunea de studii și documentare, Direcțiunea personalului și administrației, Direcțiunea contabilității, Serviciul presei și publicațiunilor.

Prin decizia Consiliului de Miniștri se puteau înființa noi secțiuni și diviziuni. Un regulament de funcționare și organizare a Comisiei trebuia aprobat în viitorul apropiat de Consiliul de Miniștri (art. 9).

Președintele noii instituții putea să solicite crearea unor comisii speciale atunci când considera necesar.

Bugetul Comisiunii urma să fie prevăzut ca un capitol separat al bugetului Statului (art. 12).

Institutul Central de Statistică funcționa pe lângă Comisiunea de Stat a Planificării (art. 14).

Prin crearea noului organism economic se abrogau Legea nr. 136 din 1946 pentru înființarea Consiliului Superior al Economiei naționale și Legea nr. 248 din 1947 referitoare la instituirea comisiunii pentru redresare economică și stabilizare monetară.

La scurt timp după adoptarea decretului de înființare a Comisiunii de Stat a Planificării a fost publicat regulamentul pentru organizarea și funcționarea acesteia[70]. Articolul 1 preciza scopul acestei instituții, același cu cel formulat prin Decretul nr. 119/1948. Un element de noutate privind componența consta în precizarea numărului de membri ai Comisiei, respectiv 10-15 (art. 2). Comisiunea delibera valabil în prezența a cel puțin jumătate din membrii săi, dezbaterile și hotărârile consemnându-se în procese verbale, semnate de președintele Comisiunii și de

[70] Decizia Consiliului de Miniștri nr. 1126 din 22 iulie 1948, *Monitorul Oficial,* nr. 171 din 27 iulie 1948.

secretarul de ședință (art. 4). Organele Comisiunii erau aceleași, regulamentul precizând și atribuțiile fiecăruia.

Secțiunea planurilor (art. 6): verifica proiectele planurilor economice și financiare prezentate de instituții și ministere; punea concluzii la proiectele planurilor prezentate putând propune modificarea și completarea lor; pregătea în baza planurilor existente și a experienței rezultate din realizarea lor, propunerile de plan pentru viitoarea perioadă de planificare; sesiza Comisiunea de Stat a Planificării asupra gâtuirilor și disproporțiilor existente în sânul fiecărui sector industrial.

Secțiunea avea următoarele subîmpărțiri: *Diviziunea industriei extractive și de bază, cu grupele*-Mine și petrol, Siderurgie și metalurgie, Chimie, Energie Electrică; *Diviziunea Industriei Ușoare, cu grupele*-Textile și pielărie, Materiale de construcții, Lemn, hârtie și arte grafice, Alimentară; *Diviziunea agriculturii și silviculturii, cu grupele*-Agricultură, Silvicultură, Ferme și stațiuni de mașini agricole de Stat; *Diviziunea comunicațiilor și lucrărilor de interes social, cu grupele*-Comunicații, Construcții și lucrări publice, Lucrări de interes social și cultural.

Cea de a doua secțiune, *Secțiunea coordonării planurilor*, avea următoarele atribuții (art. 8): cerceta corelațiile dintre proiectele planurilor economice și financiare prezentate de ministere, instituții sau întreprinderi, le coordona putând în acest scop propune modificarea sau completarea lor; cerceta corelațiile existente între producție și consum, așa cum reieșea din proiectele planurilor prezentate, făcând propuneri pentru coordonarea lor; cerceta propunerile pentru utilizarea rațională a mâinii de lucru existente, precum și a specialiștilor din diferite sectoare economice; întocmea balanțele de materii prime, materiale auxiliare, combustibil, energie electrică, utilaj și produse de consum și pe baza lor coordonează proiectele planurilor de producție și de comerț interior și exterior.

Secțiunea avea următoarele subîmpărțiri (art. 9): *Diviziunea coordonării planurilor de producție și de investiții, cu grupele*: Produse agricole, Materii prime industriale, combustibil și energie, Produse industriale; *Diviziunea coordonării planurilor financiare, cu grupele*: Finanțele întreprinderilor, Buget, Credite și monedă; *Diviziunea Coordonării planurilor comerciale, cu grupele*: Comerțul interior, Comerțul exterior,Transporturi; *Diviziunea cadrelor, cu grupele:* Muncitori și maiștri, Tehnicieni și ingineri.

Secțiunea Controlului executării planului avea următoarele atribuții (art. 10): urmărea realizarea executării planurilor de producție și anexe, executarea planurilor financiare și comerciale, realizarea lucrărilor de investitii, în conformitate cu planurile stabilite; conducea activitatea organelor ale Comisiunii de Stat a Planificării; raporta Comisiunii de Stat a Planificării asupra constatărilor făcute.

Subîmpărțirile acestei secțiuni, în conformitate cu articolul 11, erau: *Diviziunea Controlului executării planurilor de investiții, cu grupele*: Investiții industriale și miniere, Căi de comunicație, Lucrări publice, sociale și culturale, Investiții agricole și silvice; *Diviziunea Controlului executării planurilor de producție și anexe, cu grupele*: Industria extractivă și de bază, Industria ușoară, Agricultura și silvicultura; *Diviziunea controlului executării planurilor de circulație, cu grupele*: Transporturi,

Comerț interior, Comerț exterior, Finanțe și monedă; *Diviziunea organelor exterioare, cu grupele*: Centre județene de planificare, Corpul tehnic de verificare.

Secțiunea Studii și documentare avea următoarele atribuții (art. 12): prezenta Comisiunii de Stat a Planificării materialul necesar pentru analiza situației economice generale a țării; studia problemele generale, economice, financiare și tehnico-științifice ale economiei naționale, precum și problemele speciale cu care era însărcinată; studia și aviza la o justă distribuire geografică a noilor întreprinderi proiectate; strângea documentația privitoare la problemele economice, financiare și tehnico-științifice; ținea evidența legistației economice și financiare.

Subîmpărțirile acestei secțiuni erau (art. 13): *Diviziunea de documentare, cu grupele*: Documentare juridică, Documentare economică, financiară, Evidențe statistice, Biblioteca; *Diviziunea economică-financiară* era organizată pe bază de referenți de specialitate; *Diviziunea juridică* era organizată după aceleași principii; *Diviziunea tehnică-științifică*: Normare, Naționalizare, Tehnică.

Direcțiunea personalului și administrației avea următoarele atribuții (art. 14): aplica Statutul funcționarilor publici, precum și toate legile generale și speciale cu privire la drepturile și obligațiunile salariaților publici și administrativi sau din corpuri speciale; ținea evidența bunurilor mobile și imobile, consumabile și neconsumabile, proprii sau date în folosința Comisiunii de Stat a Planificării; efectua achiziționarea de bunuri necesare, în conformitate cu dispozițiunile legale; organiza, supraveghea și controla primirea, tratarea, înregistrarea, repartizarea, expedierea și clasarea corespondenței. Subîmpărțirile acestei direcții erau (art. 15): *Serviciul personalului, cu grupele:* Evidența personalului, Mișcarea personalului, Medicală, Registratura generală și arhiva; *Serviciul administrativ, cu grupele*: Cumpărări, Inventar și materiale, Garaje și auto, Intendență.

Serviciul presei și publicațiilor (art. 17): pregătea și înfățișa informațiile cu caracter economic și financiar destinate publicării; coordona și îndruma activitatea ziarelor, revistelor și publicațiilor editate de Comisia de Stat a Planificării. Grupa presei și a publicațiilor compuneau serviciul anterior menționat.

Pe lângă fiecare secțiune, diviziune și direcțiune funcționau un birou de secretariat, arhivă și informații, în subordinea conducătorului departamentelor respective.

În conformitate cu necesitățile se puteau crea cabinete și secretariate care urmau să funcționeze pe lângă președinte, vicepreședinte, ministru adjunct și consilieri (art. 20).

Organele exterioare ale Comisiei de Stat a Planificării funcționau sub conducerea și coordonarea Secțiunii Controlului Executării Planului și se compuneau din câte un membru ce provenea dintr-un centru județean de planificare pentru fiecare județ (art. 21).

În afara funcțiilor administrative prevăzute de Legea nr. 746 din 1946 privind statutul funcționarilor publici, în cadrul Comisiei de Stat a Planificării se creau următoarele funcții de specialitate: consilier de planificare, consilier referent, prim referent, referent principal, referent șef de lucrări.

Funcţiile administrative din cadrul Comisiei de Stat a Planificării, în conformitate cu regulamentul din 27 iulie 1948, erau:

Denumiri posturi	*Numărul de posturi*
Director	1
Subdirector	2
Şef de serviciu	3
Şef de secţie	90
Şef de birou	200
Impiegat	6
Steno-dactilo şef	11
Stenodactilograf	10
Dactilograf şef	26
Dactilograf principal	103
Translator interpret	3
Secretar presă	3
Prim-secretar presă	2
Arhivar şef	5
Arhivar principal	11
Registrator	3
Telefonist şef centrală	4
Intendent	2
Curier	5
Om de serviciu	23
Portar	2
Paznic	10
Şef gară	1
Şofer	20
Maistru atelier	8
Maistru ajutor	6
Lucrător calificat munci grele	8
Medic	2
Infirmier	2
TOTAL	**572**

Decretul nr. 194 din 12 august 1948 prevedea desfiinţarea Comisiei Superioare de Investiţii de Stat şi trecerea atribuţiilor acesteia în competenţa Comisiunii de Stat a Planificării[71].

Prin decretul nr. 177/1952, Comisia de Stat a Planificării a fost transformată în Comitetul de Stat al Planificării, fară a surveni însă modificări în organizarea şi funcţionarea C.S.P.

Dintre organismele care funcţionau în interiorul Comitetului de Stat al Planificării era şi departamentul *Inspecţiei Capacităţilor de Producţie*. Astfel, prin Hotărârea nr. 784 a Consiliului de Miniştri din 6 aprilie 1953 se precizau atribuţiile acestuia.

Articolul l al Hotărârii denumea conceptul de capacitate de producţie: "Capacitatea de producţie a întreprinderii este producţia maximă - în expresie

[71] *Monitorul Oficial*, nr. 185 din 12 august 1948.

naturală - ce poate fi dată de întreprindere, stabilită pe baza folosirii depline a suprafeţelor de producţie, a utilajului şi a timpului de întrebuinţare a acestuia, pe baza aplicării normelor tehnice de folosire a utilajului de producţie, ţinând seama de succesele întreprinderilor cu tehnica cea mai înaintată, cu buna organizare a muncii şi iară luare în calcul a «locurilor înguste» din producţie".

Prerogativele Inspecţiei Capacităţilor de Producţie erau (art. 14): elabora metodologia generală pentru determinarea capacităţilor de producţie în industrie; aviza în colaborare cu Direcţiile din Comitetul de Stat al Planificării, instrucţiunile metodologice privind determinarea capacităţilor de producţie pentru fiecare ramură industrială, elaborate de către Ministere şi Organizaţiile Economice Centrale pentru uzul întreprinderilor; cerceta pe bază de documente şi la faţa locului capacităţile de producţie în diverse ramuri industriale sau pentru diverse produse; aviza în cadrul Comitetului de Stat al Planificării balanţa capacităţilor de producţie din punctul de vedere al necesităţilor investiţiilor propuse pentru realizarea producţiei planificate.

Comitetul de Stat al Planificării, prin Inspecţia capacităţilor de Producţie, căpăta următoarele drepturi (art. 16): solicita de la ministere, instituţii centrale, institute de proiectări, institute de cercetări departamentale şi ale Academiei R.P.R. sau de la întreprinderi industriale a căror capacitate de producţie era în cercetarea Inspecţiei, orice date sau material documentar în legătură cu obiectul activităţii Inspecţiei Capacităţilor de Producţie; solicita consultaţii scrise sau verbale de la specialişti din cadrul oricărei instituţii de stat; solicita detaşarea pe un termen de cel mult o lună a unor specialişti de la orice instituţie de stat, pentru a colabora la munca de teren pentru determinarea capacităţilor de producţie şi pentru stabilirea posibilităţilor de mai bună folosire a acestora.

În subordinea Comitetului de Stat al Planificării, conform Hotărârii nr. 2060 a Consiliului de Miniştri din 13 august 1953, au trecut funcţiile de planificare a aprovizionării şi repartiţiilor materiilor prime, materialelor, produselor şi maşinilor, a planificării transporturilor şi controlul executării repartiţiilor şi livrărilor[72].

Un alt organism care funcţiona pe lângă Comitetul de Stat al Planificării era Direcţia Standardizării, reorganizată prin decretul nr. 120 din 30 aprilie 1955. De la acea dată, instituţia a funcţionat ca *Oficiu de Stat pentru Standarde şi Invenţii* de pe lângă Comitetul de Stat al Planificării[73].

Pe data de 6 februarie 1957, prin Hotărârea nr. 149, au fost făcute unele numiri în Comitetul de Stat al Planificării. Componenţa instituţiei se modifica astfel[74]: în afară de preşedintele şi vicepreşedinţii în funcţie au fost incluşi - Primul locţiitor al ministrului Finanţelor, Directorul general al Direcţiei Centrale de Statistică, Directorul Institutului de Cercetări Economice al Academiei Populare Române, Profesorul Nădăşan Ştefan.

[72] *Colecţia de Hotărâri şi Dispoziţii ale Consiliului de Miniştri,* nr. 51 din 13 august 1953.
[73] *Buletinul oficial*, nr. 8 din 30 aprilie 1955.
[74] *Colecţia de Hotărâri şi Dispoziţii ale Consiliului de Miniştri al R.P.R.* nr. 19 din 6 februarie.

III.B.2. Scurt istoric

Președinții Comitetului de Stat al Planificării au fost în perioada 1948-1965: Gheorghe Gheorghiu-Dej (președinte al Consiliului Superior al Economiei Naționale, institutie desființată odată cu crearea C.S.P. - 9 iulie 1948-22 aprilie 1949). I-a urmat Miron Constantinescu (22 aprilie 1949-3 octombrie 1955), acesta fiind demis din funcție, ca urmare a preluării funcției de prim-vicepreședinte al Consiliului de Miniștri.

Alexandru Bârlădeanu, numit din 1953 vicepreședinte al C.S.P., va fi succesorul lui Miron Constantinescu în funcția de coordonator principal al economiei naționale. Intervievat pe tema modului în care Gheorghe Gheorghiu-Dej, liderul regimului comunist, i-a încredințat conducerea economiei, Al. Bârlădeanu s-a exprimat astfel: "Printr-o întâmplare, în '53, la București, trebuia să se țină un festin al tineretului. Pe rând, în fiecare țară din lagărul socialist se făcea, anual, câte unul... Pentru ca tinerii din toată lumea să aibă o impresie cât mai favorabilă despre țară s-au luat o serie de măsuri. Pe linie economică s-a hotărât să se reducă aprovizionarea populației, pentru a se face stocuri ce urmau să fie puse în vânzare când vor veni oaspeții. Eu care mă ciocneam de aceste probleme, mi-am zis: «Ar trebui să-i spun lui Dej cum stăm în mod real. Aveam și rețineri: dacă se supără?». M-am hotărât totuși să merg la el și i-am spus: «Tovarășe Gheorghiu, știți cum o duce lumea? Aproape moare de foame!». Dej, ce se plimba prin cabinet, s-a apropiat de mine, m-a luat de reverele hainei - scena se petrecea în Palatul Victoria - și cum era voinic și îndesat, m-a tras cu putere lângă geam și mi-a spus: «Arată-mi și mie unul care moare de foame! Aici în Piața Victoriei nu găsiți nici unul! Doar Dvs. Aveți posibilitatea să vă informați și cum o duce lumea care nu trăiește în Piața Victoriei». M-a lăsat supărat - nu știam ce va urma - dar după vreo trei săptămâni îmi spune: «Să știi că ai avut dreptate. Miron ne-a indus în eroare pe toți cu cifre false de la statistică și noi am înghițit găluști de la el. Vreau ca tu să lași Comerțul Exterior și să treci ca vicepreședinte la C.S.P.»! Așa s-a și întâmplat. Am luat cunoștință cu sistemul de planificare, am văzut ce haos era în economie. Odată cu mine a fost numit și Gaston Marin, un om de încredere al lui Dej. Eram o îmbinare bună: un inginer și un economist". Alexandru Bârlădeanu rememorează chiar momentul investirii sale: "În '55 către sfârșitul anului - eram în convalescență la Poiana Brașov, după o operație - primesc un telefon de la Gaston Marin. Că Dej mă roagă să vin la București. La Nicolau acasă trebuia să-l caut. Acolo se mai aflau Chișinevschi și Bodnăraș. Și Dej îmi spune: «Am hotărât să te însărcinăm pe tine să conduci economia. O să te facem membru în C.C., să ai mai multă autoritate. Congresul este în decembrie și după aceea te numim»"[75].

Autoritatea supremă era dată într-un regim al Partidului-Stat de calitatea de membru al unui organ politic important, respectiv Comitetul Central. Așa cum reiese și din relatările lui Bârlădeanu, Miron Constantinescu a fost un personaj destul de

[75] Lavinia Betea, *op. cit*., p. 106-107; într-adevăr, în perioada 1948-1953, Al. Bârlădeanu a îndeplinit funcția de ministru al Comerțului Exterior.

controversat. O serie de documente de arhivă pe care le vom analiza ulterior evidențiază acest aspect.

Comentând perioada mandatului lui Miron Constantinescu, Al. Bârlădeanu opina: "Comisia de Stat a Planificării nu a fost invenția lui Miron sau a cuiva din România. În 1948, când a apărut la noi, a fost înființată și în celelalte țări intrate sub stăpânire sovietică. C.S.P. era sfătuit de specialiștii de la Gosplan, iar scopul final era transformarea statului în unic patron. În fruntea acestui C.S.P., Miron își permitea pur și simplu fantezii, nu conducere economică. Voluntarism! Ce visa noaptea credea că poate face ziua. Ca și Stalin, și Ceaușescu se închipuia omul providențial al țării"[76].

Această caracterizare este confirmată și de Paul Sfetcu, șeful de cabinet al lui Gheorghiu-Dej: "(...) era orgolios, perfid, tipicar, brutal cu subalternii și cu cei cu care venea în contact, precum și vindicativ. Se considera atotștiutor, având adeseori comportări stranii care puteau duce la concluzia că ceva era dereglat în organismul său[77]".

Fără a ne propune detalierea acestor aspecte precizăm totuși faptul că în interiorul C.S.P. au existat momente de tensiune pe durata mandatului lui Miron Constantinescu.

a. "Criza" din C.S.P.

Ca prim exemplu în acest sens amintim o scrisoare datată 12 aprilie 1950, adresată de Petru Năvodaru lui Alexandru Moghioroș[78]. Autorul, în calitate de director general adjunct al Direcției Generale de Statistică, semnala existența unei "crize" în C.S.P., "de a cărei rezolvare depinde în mare măsură calitatea muncii noastre și implicit, rodnicia eforturilor depuse de clasa muncitoare și de țărănimea muncitoare pentru construirea socialismului, prin împlinirea și depășirea planului de stat".

P. Năvodaru își motiva acțiunea: "Am ridicat aceste chestiuni în fața d-tale, ca membru al Secretariatului, socotind că e de datoria mea să informez conducerea Partidului de faptul că, în perioada de alcătuire a Planului cincinal la dificultățile – aș zice obiective, legate de lipsa noastră de experiență în planificare, se adaugă grave dificultăți de ordin obiectiv – legate de modul de a munci al tovarășului Miron Constantinescu – dificultăți de natură să îngreuneze și mai mult o sarcină foarte grea în sine: alcătuirea și lansarea Planului Cincinal".

"Criza" avea în accepțiunea lui P. Năvodaru un "aspect dublu": "intern al C.S.P. și extern, adică al relațiilor dintre C.S.P. și celelalte ministere și instituții". Principalului acuzat, Miron Constantinescu, i se imputau: În primul rând deficiențe în colaborarea cu ministerele, președintele C.S.P. fiind prea indulgent, prea permisiv în relațiile cu aceste instituții, deși, spunea P. Năvodaru: "Tov. Troițki ne-a învățat că Gosplanul nu poate și nu trebuie să fie iubit de celelalte ministere, pentru că reprezentând interesul general al economiei socialiste în opoziție cu interesele «particulare» ale

[76] *Ibidem*, p. 107-108.
[77] Paul Sfetcu, *13 ani în antecamera lui Dej*, Ed. Fundației Culturale Române, București, 2000, p. 289.
[78] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 122/1950, f. 10-11.

diferitelor ministere, Gosplanul este obligat să refuze din motive principiale multe cereri de investiții ale ministerelor, Gosplanul urmărește felul cum se execută Planul de Stat. Tovarășul Miron Constantinescu este încă permanent preocupat să evite «dificultățile» cu ministerele ceea ce au câteodată consecințe nefavorabile asupra muncii de planificare". Întârzierea lansării planului pe anul 1950 se datora în opinia reclamantului "timidității tov. Miron Constantinescu în abordarea și punerea în fața Partidului a problemei amputării planurilor de investiții ale ministerelor". Efectele acestei atitudini se răsfrângeau negativ și asupra muncii cadrelor din C.S.P., întrucât: "Miron Constantinescu are tendința de a aprecia și munca colaboratorilor săi și a planificatorilor mai mărunți, după faptul dacă vin sau nu de la ministere reclamații cu privire la munca lor. Aceasta face că în general tovarășii noștri de la C.S.P. sunt împinși pe linia celei mai mici rezistențe, a concesiunilor neprincipiale față de ministere, de teama eventualelor reclamații". Ocupațiile diverse ale președintelui C.S.P., profesor, director al revistei "Problemelor economice" cauzau tratarea "chestiunilor planificării cu un ciudat amestec de superficialitate și pedantism, fără să încerce să intre în miezul lor".

Acuzațiile au continuat, prin oferirea unor exemple concrete: în chestiunea Institutului Central de Statistică, al cărei director era chiar acuzatorul, după preluarea conducerii I.C.S. din partea C.S.P., în iunie 1949, P. Năvodaru i-a solicitat lui Miron Constantinescu în repetate rânduri reorganizarea institutului, problemă abordată în colegiu de-abia la 28 octombrie în fața consilierilor sovietici; din cauza îmbolnăvirii consilierului Troițki chestiunea a fost amânată spre rezolvare pentru luna ianuarie 1950 și nu a mai putut fi soluționată; astfel, "din superficialitate și teamă de a da greș s-au pierdut 8 luni"; chestiunea profilării întreprinderilor - supusă dezbaterii la 24 martie 1950, deci foarte târziu, nu mai putea beneficia de o analiză științifică, riguroasă; hotărârea Consiliului de Miniștri cu privire la măsurile organizatorice pentru executarea planului - deși textul hotărârii era finalizat la 15 ianuarie 1950, el nu a apărut decât pe 22 februarie, "însuși Miron Constantinescu a tărăgănat apariția hotărârii".

Constatăm că o principală acuzație era aceea a atitudinii destul de pasive a președintelui C.S.P. în fața unor probleme extrem de importante în activitatea de planificare a economiei naționale. P. Năvodaru considera că "noi membrii de partid din C.S.P. suntem datori Partidului și clasei muncitoare cu o muncă de planificare cât mai perfectă... Fiecare greșeală, fiecare întârziere a noastră se traduce pe teren cu cheltuirea nerațională a mii și chiar milioane de ore de muncă". Exemplele negative "de întârziere în munca C.S.P." puteau continua.

Stilul de muncă al lui Miron Constantinescu în cadrul C.S.P. nu era unul eficient. Pentru a combate "familiarismul" încurajat de predecesorul său S. Zeiger[79] (...), acesta a impus o atmosferă tensionată "intimidând pe consilieri astfel încât foarte

[79] Simon Zeiger, vicepreședinte al C.S.P. din 23 aprilie 1949, a fost "umbra lui Dej", și "adevăratul șef al programului economic al țării", spunea Th. Blanton în *Ce știa președintele Truman despre România. Un raport al serviciilor secrete americane (1949)*, Ed. Fundația Academia Civică, București, 1997, p. 144.

puțini mai îndrăznesc să ia cuvântul și să spuie o părere alta decât a lui. «Prostiile» spuse în colegiu de consilieri - și nu sunt totdeauna prostii - sunt exprimate cu o ironie mușcătoare și adesea cu o brutalitate care le taie dorința de a mai vorbi neîntrebat".

Munca superficială și dezordonată a președintelui C.S.P. îi cauza neplăceri chiar învinuitului, care în ședințele Biroului Politic și ale Consiliului de Miniștri, din cauza unui studiu insuficient al dosarelor se confrunta cu situații penibile.

Alte nereguli sesizate în comportamentul lui M. Constantinescu: deși conducea C.S.P. de un an "face adesea impresia că nu cunoaște exact atribuțiunile multor dintre tovarășii cu care lucrează, că nu știe să se folosească de aparatul Comisiunii de Stat a Planificării și că nu au încredere în el"; era foarte subiectiv în aprecieri: "se lasă în foarte mare măsură influențat în muncă de simpatii și antipatii personale"; îl ataca foarte virulent pe S. Zeiger și "are toate indulgențele față de Bălăceanu, ale cărui greșeli sau lipsuri le cocoloșește sau adesea–le reproșează altora"; ușor influențabil, aducea acuzații fără o prealabilă informare.

O acuzație foarte gravă, era aceea a subminării autorității C.S.P., Miron Constantinescu neimpunându-se în fața unor miniștri, așa cum de altfel îi permitea și îl obliga legea: "După exemplul sovietic s-a luat și la noi hotărârea ca să nu fie prezentate Consiliului de Miniștri hotărâri cu caracter economic fără avizul prealabil al C.S.P. Rostul acestei măsuri este fără îndoială ca avizul C.S.P. să fie dat pe baza unui studiu serios al specialiștilor respectivi din Comisiune. Tov. Miron Constantinescu din timiditate, față de unii miniștri pe deoparte, pe de altă parte din orgoliu, a dat în diferite cazuri semnătura sa pe hotărâri care nici nu trecuseră în vreo formă pe la Comisiune".

"Aspectul extern" al crizei din C.S.P. consta în relațiile dintre Comisie și celelalte ministere. Astfel, "Președintele C.S.P. nu a ridicat cu suficientă hotărâre în fața Partidului și Guvernului, chestiunea unității planificării economiei noastre, practic nu a convins conducerea Partidului și pe tov. Luca în special, că legile financiare și planul de casă și cel de credite fac un tot unic cu restul problemelor economiei planificate și nu pot fi rezolvate fară coordonarea prin C.S.P. cu toate celelalte probleme ale planificării economiei noastre".

Numirea a trei noi vicepreședinți ai Consiliului de Miniștri (Teohari Georgescu, Chivu Stoica, Iosif Chișinevschi - din 17 martie 1950) a afectat negativ activitatea C.S.P. Faptul că Miron Constantinescu nu se număra printre noii numiți a scăzut prestigiul C.S.P., aceasta "riscând să devină în multe cazuri un birou de înregistrare a unor hotărâri privind economia planificată, la a căror elaborare n-a participat".

În final, Petru Năvodaru îi propunea lui Alexandru Moghioroș ca soluție de rezolvare a acestei "crize" înlocuirea lui Miron Constantinescu cu Vasile Luca: "Soluția ar fi după mine, trecerea tovarășului Luca în fruntea C.S.P.-ului. M-am mai gândit la asta și după ce am aflat că tov. Luca a devenit, pe linie de Guvern și de Partid, legătura superioară a Comisiunii de Stat a Planificării. Desigur că astăzi problemele cele mai mari și mai grele sunt la C.S.P. nu la Finanțe. După câte îmi pot da eu seama aceasta ar fi soluția cea mai bună".

Existența unor probleme în cadrul Comisiei de Stat a Planificării reiese și din ședința ținută pe data de 7 mai 1950 cu cadrele din conducerea C.S.P., pe tema colaborării cu ministerele. Totodată, ședința fusese provocată și de scrisoarea lui Petru Năvodaru, așa cum rezultă în finalul discuției[80].

Au participat:

Miron Constantinescu - președintele C.S.P.

L. Vass - vicepreședinte al C.S.P.

S. Zeiger - vicepreședinte al C. S.P.

P. Bălăceanu - vicepreşedinte al C. S.P.

Rudolf Efraim

P. Năvodaru - director general adj. al Direcției Generale de Statistică

Ilie Zaharia - vicepreședinte al Comitetului de Stat pentru Prețuri

În cea mai mare parte a ședinței cei care au dialogat au fost S. Zeiger și M. Constantinescu. Problemele semnalate de fostul secretar personal al lui Dej constau în: caracterul relațiilor cu departamentele; în special în primul trimestru al anului 1950, S. Zeiger remarcase "o mai accentuată necoordonare a muncii noastre cu ministerele, în sensul că multe ministere și instituții - după părerea mea - nu își dau clar seama de rolul C.S.P., de munca lui și încearcă să meargă pe linia proprie, evitând de multe ori să se sfătuiască cu noi pe o serie de probleme, la rezolvarea cărora noi am putea ajuta", vina era "dublă", a C.S.P. care a "adoptat o atitudine rigidă", dar și a ministerelor.

La solicitarea lui M. Constantinescu de nominalizare a ministerelor în cauză, exemplele oferite de S. Zeiger au fost: *Ministerul Finanțelor* - Ministrul adjunct Aurel Vijoli a trimis C.S.P.-ului planul de credite pe trim. 2, pe data de 29 aprilie 1950, adică la o lună după începerea acestui trimestru: "aceasta arată că tov. ministru adj. Vijoli nu-și dă perfect de bine seama de necesitatea coordonării planului de credite cu planul în ansamblu"; *Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole* - având în funcția de președinte pe Alexandru Moghioroș, procedase greșit în relația sa cu C.S.P., în privința adoptării legii pentru colectarea produselor agricole, neacceptând punctul de vedere exprimat de Comisie; au existat unele cazuri în care hotărârile au fost prezentate direct în *Consiliul de Miniștri*, deși "partidul stabilise" că elaborarea hotărârilor trebuia făcută de C.S.P. și minister, un astfel de caz fiind cel al hotărârii privind achiziționarea utilajului petrolifer[81]; și la *ministerul Minelor și Petrolului* s-a înregistrat o astfel de situație de ignorare a C.S.P., fiindu-i subminată autoritatea de principal organism de dirijare a economiei naționale[82].

Explicând cauzele acestor situații, la solicitarea lui Miron Constantinescu, S. Zeiger a afirmat: "Am arătat și la început că văd două cauze: o parte din vină o avem și noi, consilierii noștri, șefii de divizie, de grupe, că n-am reușit în relațiile cu ministerele, să le dăm impresia unui organ operativ al Consiliului de Miniștri și de

[80] A.N.I.C., fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie, dosar nr. 33/1950, f. 2-51.
[81] *Ibidem*, f. 4.
[82] *Ibidem*, f. 5.

multe ori ne depășeam atribuțiile, dădeam dispoziții, ceea ce a făcut să se zburlească anumiți tovi din ministere. În al doilea rând este neclaritatea în aparatul ministerelor, mergând până la funcționari superiori, asupra rolului C.S.P., importanța coordonării problemelor cu C.S.P-ul și de multe ori prezentarea fără știrea conducerii ministerului respectiv a multor măsuri (...)"[83].

Analizând cele afirmate anterior, sesizăm o neconcordanță de opinii între P. Năvodaru și S. Zeiger, primul susținând în acuzațiile sale, statutul C.S.P. de instituție subordonată ministerelor, care prin președintele său nu încerca să-și impună punctul de vedere.

Era o chestiune de procedură care trebuia clarificată, astfel încât, miniștrii: "să nu prezinte chestiunile în guvern și apoi să ne dăm avizul, ci din contra să se pună de acord cu noi în prealabil".

Întrebat de M. Constantinescu de modul în care vede relația ministere - C.S.P., ca una de colaborare, sau de "teamă față de C.S.P. din partea ministerelor", S. Zeiger se pronunța pentru "relații bune, de colaborare, însă obiective", "în sensul că de dragul relațiilor bune cu ministerele să nu călcăm, să nu ne abatem de la o anumită punere principială a problemei"[84].

Oferind exemple concrete, S. Zeiger menționa cazul Ministerului Industriei Ușoare, care, plângându-se "că li s-a făcut un plan prea încordat" a cerut demisia celui care conducea Direcția respectivă în cadrul C.S.P., Preda, pe motiv că planul e irealizabil și "demobilizează oamenii". Vicepreședintele C.S.P. aprecia ca "nesănătoasă mutarea oamenilor pe considerentul plângerilor din partea ministerelor. Dacă mutăm un om dintr-o divizie în urma ridicării acestor probleme de către ministere, se poate întâmpla să demobilizăm pe ceilalti șefi de divizie, care ar putea judeca nejust: cutare a planificat mai încordat, în dezacord cu ministerul.... a fost mutat. De ce să mă bag într-o asemenea chestiune? Mai bine planific cât îmi spune ministerul, să nu se plângă... și nici capul nu mă doare! Văd un pericol în această chestiune". Referindu-se strict la cazul Preda, era de acord cu mutarea, dar "nu pe considerentul că a planificat în mod greșit, ci din punct de vedere al trecutului său dubios. Are o activitate în legătură cu Germania, e fost Preid, e sas, dosarul lui e la cadre".

În același context au fost amintite și cazurile ministerului Metalurgiei și ministerului Comerțului Exterior.

Cu toate acestea, președintele C.S.P. a concluzionat că era vorba doar de conflicte personale și nu de "atitudini neprincipiale între ministere și C.S.P.".

Dezvoltând problema ministerului Comerțului Exterior[85], S. Zeiger nu a reușit însă să-l convingă pe Miron Constantinescu de justețea acuzațiilor sale: "Aceste exemple trebuiau să ilustreze o atitudine neprincipială. În ce constă? Unul din exemple arată că ți s-au luat atribuțiile și s-au dat altui tov. și că aceasta putea

[83] *Ibidem,* f. 6.
[84] *Ibidem.*
[85] *Ibidem*, f. 12-14.

demobiliza anumiți oameni și crea la ministerul Comerțului Exterior impresia că vina o porți Dta și deci să nu mai fii stimat de funcționarii de acolo. Dar când e vorba de atitudine neprincipială, înțeleg călcări ale principiilor de partid, de stat, de planificare. Eu nu văd aici problema principială, văd o problemă concretă. Ți-am spus în fața tovilor Simionescu, Bughici și Bălăceanu că e mai important să rezolvăm problema care privește interesele superioare de stat și de Partid - problema comerțului exterior este o problemă de stat și de Partid - și apoi problema personală, dacă ești vinovat sau nu".

Vicepreședintele C.S.P. a continuat să sesizeze unele carențe în activitatea organului de planificare[86]: Vizele se dădeau în termene foarte scurte, ceea ce conducea la întocmirea unor "analize superficiale"; Nu exista un orar de lucru, "consfătuirile pe probleme de ansamblu" rărindu-se; Unele ordine date de M. Constantinescu erau extrem de imprecise; Ședințele de colegiu se țineau sporadic, uneori 2 pe zi, alteori nici una timp de 2-3 săptămâni.

Contrazicându-și colegul, Miron Constantinescu îi reamintea: în ianuarie-februarie 1950 s-au desfășurat ședințe cu toate diviziile în care s-a analizat metoda de muncă a fiecărei divizii în parte și a tuturor diviziilor între ele; în februarie a avut loc o conferință cu 200 de persoane, în care s-a făcut un bilanț al modului de muncă; s-a ținut de asemenea o ședință cu toate centrele județene la care au participat diviziile.

Un alt punct atins de S. Zeiger a fost lipsa unei colaborări eficiente între președintele C.S.P. și restul personalului de conducere, fapt cauzat de programul încărcat al lui Miron Constantinescu, implicat "pe linie de Partid și Universitate", impunându-se "o mai mare sistematizare în muncă".

În fond, esența problemei a ieșit la iveală la mijlocul intervenției vicepreședintelui C.S.P. și anume disputa personală dintre cei doi, semnalată și de P. Năvodaru în scrisoarea anterior prezentată. Zeiger sesiza: "lipsa de simpatie, lipsa de plăcere de a colabora cu el" din partea lui Miron Constantinescu. Acestuia din urmă i se atrăgea atenția că intimida pe șefii de divizii, pe subordonați, care din frică aveau rețineri în a se exprima[87].

O problemă majoră era aceea a calității cadrelor C.S.P.-ului, problemă care va reveni în discuție, după cum vom vedea, și în momentul în care Gaston Marin devine președintele C.S.P. S. Zeiger opina că: "N-au fost verificați în fond bine oamenii propuși, a fost o verificare superficială ceea ce a permis ca anumiți oameni, foști industriași, proprietari, etc. să pătrundă în anumite divizii ale noastre. Unele au pătruns în C.S.P., altele au provenit de la Controlul Economic sau de la Redresare"[88].

Un alt contestatar al lui Miron Constantinescu și-a exprimat opiniile cu privire la rolul și atribuțiile C.S.P.-ului, respectiv Petre Năvodaru[89]. Tonul său era însă foarte liniștit în comparație cu cel folosit în scrisoarea adresată de acesta lui Alexandru Moghioroș cu o lună în urmă. Aflat în posesia scrisorii, președintele C.S.P. a citit-o în

[86] *Ibidem*, f. 14.
[87] *Ibidem*, f. 23.
[88] *Ibidem*, f. 27.
[89] *Ibidem*, f. 30-31.

plenul ședinței. Probabil această scrisoare a generat discuțiile pe marginea „crizei din C.S.P.”, teză acreditată de însuși autorul ei. P. Năvodaru a insistat pe ideea că a scris ce a scris cu scopul de a „ajuta Partidul la îmbunătățirea muncii în C.S.P.”.

Miron Constantinescu i-a reproșat directorului Direcției Generale de Statistică lipsa de moralitate, sesizarea forurilor de Partid trebuind să se facă după o întâlnire prealabilă între acuzat și acuzator.

Interogat pe tema acuzației de „pedantism și superficialitate”, P. Năvodaru îndulcind tonul, declara: “Tov. Miron nu poate fi măsurat cu metrul cu care suntem măsurați noi ceilalți. Dvs. aveti o foarte mare capacitate de muncă și dați foarte mult C.S.P.-ului. Am avut totuși sentimentul că dați prea mult celorlalte ocupații. Pedantismul de care vorbesc se referă la o oarecare meticulozitate specială a Dvs care e fără îndoială o calitate pozitivă care mie îmi lipsește. Și totuși aveți un fel de superficialitate, nu urmăriți executarea propriilor Dvs hotărâri, unele dintre ele chiar trecute în procese verbale, altele care n-au avut ocazia să fie menționate în procese verbale”[90].

Chestionat în legătură cu o serie de afirmații din scrisoare, P. Năvodaru ținea să evidențieze faptul că acțiunea sa era una personală, și nu implica mai multe persoane. Cu toate acestea, o scrisoare adresată lui Gheorghe Gheorghiu-Dej pe data de 7 iunie 1950, confirma existența unor contestatari ai președintelui C.S.P. Reproducem în continuare textul integral al scrisorii (în prima parte, președintele C.S.P. se oprește asupra planului cincinal)[91]:

„Dragă tovarășe Gheorghiu Dej,

1. La ordinea de zi a Biroului Organizatoric era ca prim punct un raport despre stadiul lucrărilor de pregătire a planului cincinal. Acest punct a fost amânat (probabil) fără să-mi spuneți ce să fac, fără să mi se dea o deslușire. Sunt complet de acord cu importanța care s-a dat problemei petroliere și de asemenea cu faptul că a fost mai întâi discutată aceasta dar trebuie ținut seama de faptul că la 1 iulie a.c. trebuie să prezentăm Partidului și Guvernului cifrele de control ale planului cincinal. Mai sunt 23 zile. Materialul de la ministere a venit, de la unele la timp, de la altele a întârziat cu cca. o săptămână. În aceste 23 de zile trebuie să prelucrăm pentru acest material; pentru a putea face aceasta noi am întreprins timp de patru luni lucrări și studii care au mers paralel cu cele ale ministerelor. Rezultatele sunt însă diferite. Conducerea partidului trebuie să hotărască pe baza acestor date la ce nivel de investiții și de producție mergem în 5 ani și care va fi graficul anual, eșalonarea pe ani. Nu se vor fixa acum cifrele de amănunt dar trebuie stabilit nivelul.

De aceea vă rog să fixati o ședință a Secretariatului în care să se examineze problema și să vi se dea directivele pentru ca C.S.P. în colaborare cu ministerele să poată elabora cifrele de control până la data de 1 iulie ceea ce va permite prezentarea proiectului de plan până la 1 octombrie. Orice amânare va duce la întârzierea planului.

---

[90] *Ibidem*, f. 42.

[91] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 17/1950.

2. În privința grupului Zeigher de la C.S.P. tovarășul Vass și cu mine am încheiat lucrarea ce ne revenea. Materialul a fost trimis Dvs., tov. Luca, tov. Ana, Comisiei de verificare a Partidului și Secției de plan-finanțe de la C.C. Concluzia noastră este că avem de a face cu un grup de elemente carieriste, ambițioase, nemulțumiți cu poziția lor în aparatul de stat și cu situația lor neclară de la Partid. Carierismul, supraaprecierea proprie și subaprecierea celorlalți, ambiția, nemulțumirile l-au dus la discuțiile și pălăvrăgeala nesănătoasă la scrisorile și celelalte manifestări cunoscute de Dvs.. La Zeigher și Zaharia, chestiunea se complică și cu alte fapte mai grave în legătura cu felul cum au ieșit din mâinile siguranței și serviciului secret al lui Antonescu.

Propunerea noastră este ca Zeigher și Zaharia să fie scoși de îndată din C.S.P. înainte de a cunoaște cifrele de control ale planului cincinal. Cât privește pe Năvodaru și Efraim consider că ar mai putea lucra un timp aici urmând ca ei să fie transferați mai apoi (peste 6 luni) pentru că lucrează - unul la raionarea teritoriului - lucrare foarte urgentă - și celălalt la coordonarea planului.

De altfel, Efraim, din prudență sau din frică s-a ținut mai deoparte de ceilalți iar autocritica sa este mai bună. Propun ca Zeigher și Zaharia să primească de la 15 iunie concediu de vară urmând ca între timp să continue cercetarea lor la Partid până la hotărârea definitivă. În orice caz, în C.S.P. consider că nu e bine să mai lucreze având în vedere legăturile lor suspecte din trecut (Zeigher cu Reimann, spionul anglo-american din Cehoslovacia) iar Zaharia cu serviciul secret antonescian). De altfel ei sunt o sursă continuă de fricțiuni cu ministerele cu care lucrează, din cauza metodei de lucru".

Mandatul lui Miron Constantinescu a continuat până la sfârșitul anului 1955, fapt ce relevă pe cine a sprijinit liderul regimului Partidului-Stat la momentul respectiv. Totuși, președintele C.S.P. va fi eliberat din funcțiile pe care le deținea pe linie de partid și de stat, în iulie 1957, pe motiv că "a încercat să orienteze partidul în direcția anarhiei liberaliste și revizioniste". Tot el va fi principalul acuzator al cultului personalității practicat de Dej.

Succesorul, de scurtă durată, al lui Miron Constantinescu a fost, așa cum am menționat, Alexandru Bârlădeanu, înlocuit de Gheorghe Gaston Marin. Acesta din urmă s-a aflat la conducerea Comitetului de Stat al Planificării în perioada 9 mai 1956 - 2 august 1965. Istoriografia beneficiază de memoriile celui care a condus economia românească pe parcursul a aproximativ 10 ani[92]. Prezentând debutul activității sale în cadrul C.S.P., Gaston Marin afirma: "Veniți în mai 1954 la C.S.P. [este vorba despre Al. Bârlădeanu și Gaston Marin] ne-am instalat în blocul «Carpați», fosta direcție generală a căilor ferate, unde funcționa cea mai mare parte a aparatului de planificare cu excepția biroului președintelui și a câtorva servicii care își aveau sediul în clădirea fostei asociații a industriașilor «Ugir». Primirea din partea personalului nu era din cele mai călduroase, datorită influenței exercitate de oamenii din apropierea președintelui, care nu vedeau cu ochi buni numirea noastră ca prim vicepreședinți,

[92] Gheorghe Gaston Marin, *Consemnări,* Ed. Semne, București, 2003.

ceea ce însemna o schimbare a stilului de muncă și îndrumarea directă a direcțiilor C.S.P. Cu toate acestea, noi ne-am văzut de treabă, eu cu direcțiile de producție și investiție, iar colegul meu cu finanțele și comerțul exterior"[93].

Primele măsuri luate de noua echipă au fost îmbunătățirea cantității, dar mai ales a calității membrilor C.S.P.-ului, la nivel de "lucrători principali" și de vicepreședinți și directori. Au fost eliberați din funcție cei nesatisfacători, fiind înlocuiți cu "oameni cu o vastă experiență și nivel profesional recunoscut". În enumerarea sa a menționat următoarele persoane: Constantin Atanasiu și Emil Mitescu - vicepreședinții C.F.R.; Bucur Șchiopu - Comitetul de Prețuri; Roman Moldovanu[94] - Finanțe; Serghei Bulgacov - ministerul Construcțiilor de Mașini; Ion Velea - Chimie; Cornel Mănescu[95] - ministerul Apărării Naționale; Martin Bercovici - ministerul Energiei. S-a reușit astfel, transformarea "aparatului de planificare într-un organ competent, având un stil de muncă colectiv atât în privința dezbaterilor din Comitet, cât și în raporturile de muncă cu ministerele".

Gaston Marin precizează că în toamna lui 1955 a fost chemat de Dej "pentru a mă consulta sau mai bine zis ca să înregistreze reacția mea ca Bârlădeanu să fie numit președinte al C.S.P.", confirmând astfel afirmațiile lui Bârlădeanu. Acceptul său și cooptarea sa în echipa de conducere a economiei românești nu i-au adus promovarea imediată pe linie politică (a fost numit membru al C.C. al P.M.R. cu ocazia desfășurării celui de al treilea Congres al P.M.R.).

Revenind la preocuparea noii echipe de conducere a C.S.P. cu privire la îmbunătățirea calității membrilor acestei instituții, o notă semnată de Gaston Marin la 22 august 1957 semnala o schimbare în bine sub acest aspect[96]. Astfel, președintele C.S.P. arăta că situația s-a ameliorat "ca urmare a concentrării de către Partid a unor cadre mai calificate și cu mai multă experiență practică atât la nivelul vicepreședinților și membrilor din Comitet cât și al directorilor".

Putem vorbi în această etapă de o politizare excesivă a C.S.P.: "Actualii membri ai Comitetului sunt oameni de specialitate calificați, cu o îndelungată practică în conducerea nemijlocită a unor unități economice și sectoare din ministere. Din punct de vedere politic, cu excepția lui C. Atanasiu și G. Mitescu, conducerea C.S.P. este alcătuită din membri de partid, iar majoritatea vicepreședinților sunt comuniști din ilegalitate". În paralel cu acțiunea de îmbunătățire a componenței sociale și profesionale s-a restrâns numărul de salariați de la 1250 la 840, fiind eliminate "elementele necorespunzătoare din punct de vedere politic și profesional ținându-se

[93] *Ibidem*, p. 192.

[94] Roman Moldovanu va fi numit pe 21 august 1965 președintele Comitetului de Stat al Planificării.

[95] În *Convorbiri neterminate. Corneliu Mănescu în dialog cu Lavinia Betea*, Ed. Polirom, Iași, 2001, Corneliu Mănescu afirma: "În ministerul de Externe am ajuns în 1959, din funcția de vicepreședinte al Comitetului de Stat al Planificării. Acolo fuseseră președinți Miron Constantinescu, Gaston Marin, Alexandru Bârlădeanu. Eu mă ocupam de sectorul militar, de înarmare. Deci în atribuțiile mele intrau ministerul Armatei, ministerul de Interne, ministerul de Externe pe acest domeniu...Această funcție de vicepreședinte al Comitetului de Stat al Planificării era o muncă mai complicată. Nu se putea face numai cu «hei rup!»".

[96] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 102/1957, f. 1-2.

cont de indicaţiile primite din partea C.C. al P.M.R.". Compoziţia naţională fusese şi ea modificată; astfel, dacă în 1954 din 45 de directori şi conducători de unităţi 20 erau români, în 1957 din 39 de directori 27 erau români *(*69,23% faţă de 44,44%).

Aceste schimbări, aprecia Gaston Marin, produseseră multe nemulţumiri, în special în "rândul elementelor mic burgheze, îndeosebi directori şi foşti directori evrei care interpretau măsurile ca o manifestare de antisemitism".

"Forma cea mai deschisă de manifestare a atitudinii de nemulţumire şi de poziţiei antipartinică" o avusese Simion Kotz în cadrul şedinţei de analiză a muncii din C.S.P. convocată de Comitetul de Partid.

În conformitate cu stenograma şedinţei mai sus menţionate, S. Kotz aducea mai multe acuzaţii în privinţa conducerii planificate a economiei naţionale[97]. "Începând cu anul 1953, primul plan cincinal a servit din ce în ce mai puţin ca instrument, ca mijloc real de planificare a economiei naţionale. Începând cu 1954, practic noi realizăm numai o planificare anuală, adică de foarte scurtă perspectivă, încercarea de a elabora şi a aplica al doilea cincinal s-a lovit până în prezent de asemenea greutăţi, încât în realitate nu am izbutit să ieşim din cadrul planificării anuale. În realitate, în prezent deşi vorbim de elaborarea celui de al doilea plan cincinal, încercăm de fapt să înjghebăm un plan pe cei trei ani următori. Planurile anuale întâmpină foarte mari greutăţi, atât în elaborarea cât şi în aplicare. Cu regularitate suntem obligaţi să aducem însemnate schimbări în planuri în cursul executării lor. De regulă, principala cauză a modificării planurilor izvorăşte din imposibilitatea aplicării planului de comerţ exterior. Toate acestea se exprimă şi în întârzierea cu care sunt lansate planurile de regulă în ultimele 10-15 zile ale anului precedent, cu toate că cu toţii suntem conştienţi de marea însemnătate a lansării planului la timp (cu 11/2 luni inaintea începerii perioadei planificate); În elaborarea planurilor numărul variantelor creşte din ce în ce. Nimeni nu poate nega necesitatea variantelor, dar la un moment dat «cantitatea se transformă în calitate».Toate acestea au determinat o anumită instabilitate în planificarea economiei naţionale. Aceasta se manifestă ca o pierdere de autoritate a fiecărei verigi de conducere economică însărcinată cu aplicarea acestui principiu faţă de verigile subordonate: întreprindere, direcţie generală, minister, direcţie din C.S.P. - conducerea C.S.P.".

Politica de cadre, metodele de organizare, de lucru cauzau şi ele această stare de fapt. Calitatea membrilor de partid din interiorul C.S.P. lasă de dorit. "Activiştii din C.S.P. trebuie să fie alcătuiţi din specialişti pe ramuri – ingineri şi economişti cu practică îndelungată în producţie şi în conducerea economică - şi din economişti, cunoscători ai economiei naţionale, ai economiei ţărilor vecine, şi prietene ai economiei mondiale". Deşi se luaseră unele măsuri în această privinţă, existau probleme cu "economiştii de ansamblu", şi aceasta pentru că: "În trecut, de multe ori, în activul C.S.P., au fost trimişi tovarăşi membri de partid buni, dar care nu aveau nici pregătirea de specialitate şi nici cea de ansamblu. Cunoaşterea tezelor generale ale marxism-leninismului era cu totul insuficientă pentru conducerea unei economii

[97] *Ibidem*, f. 7-13.

concrete...Partidul dispune de un număr de tovarăși mai bătrâni sau mai tineri care s-au ocupat ani de-a rândul cu studiul economiei noastre și al economiei mondiale. Dar acești tovarăși nu sunt în C.S.P. Există de asemenea membri de partid verificați încă din ilegalitate, care au avut în trecut posibilitatea să capete o experiență valoroasă în conducerea economică practică, dar nici aceștia nu sunt în activul C.S.P.".

C.S.P.-ul, potrivit lui S. Kotz, se confrunta și cu următoarea situație: "conducerea partidului, a C.C. era prea departe de C.S.P.". Era necesar ca C.C. să participe prin unii membri nemijlocit în coordonarea C.S.P.

Deși referatul acredita ideea existenței unui control politic insuficient asupra Comitetului de Stat al Planificării, totuși principala instituție de coordonare a economiei naționale nu putea funcționa decât în baza hotărârilor luate de Partidul-Stat.

Cercul persoanelor care cunoșteau problemele de ansamblu ale economiei naționale era foarte restrâns, iar "practica existentă în ce privește secretul de stat s-a transformat într-o piedică în rezolvarea justă a problemelor". "Concentrarea unui număr mult mai larg, de membri de partid cu pregătire de ansamblu în C.S.P." era considerată o soluție optimă.

Unele decizii erau luate doar ținându-se cont de opiniile unor membri din conducerea guvernului sau partidului și astfel "în loc ca economiștii specialiști din activul C.S.P. să studieze și să elaboreze obiectiv, în lumina calculelor și datelor concrete ale economiei noastre problema respectivă, se limitează studiul și cercetarea doar la încercarea de a fundamenta orientarea primită".

O măsură propusă pentru evitarea pe viitor a acestor deficiențe în funcționarea C.S.P.-ului consta în concentrarea cadrelor cu pregătire economică de care dispunea P.M.R. în cadrul C.S.P., ceea ce, conform spuselor președintelui Comitetului, se și realizase.

Aceste situații conflictuale atrag atenția asupra unor carențe în modul de organizare și funcționare a Comitetului de Stat al Planificării. Justificate mai mult sau mai puțin, luările de poziții împotriva conducerilor C.S.P. conțin cu certitudine și adevăruri. Problemele puse în discuție în 1957 difereau față de cele din 1950. Dacă la început C.S.P.-ul întâmpina dificultăți în relațiile cu ministerele, era atacat președintele instituției, în 1957 prioritară era îmbunătățirea calității membrilor din C.S.P., dovadă a unei evoluții, a unui real progres înregistrat în planul funcționării principalului organism de coordonare a economiei naționale. Experiența își spunea și ea cuvântul.

b. Situația Comitetului de Stat al Planificării la sfârșitul anului 1965

Din însărcinarea conducerii Partidului Comunist, un colectiv format din activiștii Secțiilor Cadre și Plan Finanțe ale C.C. al P.C.R. a studiat în perioada 13 septembrie-4 octombrie 1965 munca de selecționare, creștere și promovare a cadrelor din

Comitetul de Stat al Planificării[98]. Colectivul și-a întocmit studiul pe baza discuțiilor cu un număr însemnat de persoane cu functii de răspundere: vicepreședinți, directori, șefi de grupe, lucrători, membri ai comitetului de partid, secretari ai organizațiilor de bază. Totodată acesta a participat la unele ședințe ale Comitetului de Stat al Planificării.

Concluziile formulate au fost următoarele:

• Dezvoltarea economiei naționale, a determinat sporirea sarcinilor instituției de planificare, personalul selectat recrutându-se din rândul inginerilor și economiștilor cu o foarte bună pregătire.

• În C.S.P. munceau la acea dată 624 de planificatori, dintre care 294 de ingineri, 216 economişti, 34 juriști, 12 muncitori şi 30 de funcţionari. În aparatul administrativ activau alți 294 de salariați.

• Din cei 918 salariaţi, 444 erau membri de partid şi 15 membri ai U.T.C.

• Totuși, dacă se acorda o atenție sporită selecționării, creșterii și promovării cadrelor, rezultatele obținute de C.S.P. ar fi fost cu mult mai performante.

• Instituția preluase din vechiul aparat de stat un număr de cadre necorespunzătoare din punct de vedere politic și profesional.

• Un aspect negativ era acela că multe funcții cu răspundere din C.S.P. erau încadrate cu personal care nu avea experiență în munca desfășurată, astfel încât peste 50% din totalul inginerilor, economiștilor și tehnicienilor, înainte de a veni în C.S.P. au avut ocupații cu totul diferite de specialitatea lor; tabelul următor evidențiază această situație:

Funcția	*Nr. Salariați*	*Fără stagiu, veniți din alte facultăți*	*Fără stagiu, veniți din alte ocupații*	*Stagiu în specialitate de 1-2 ani*	*Stagiu de 3-5 ani*	*Stagiu de 6-10 ani*	*Stagiu peste 10 ani*
Cadre cu funcții de răspundere	219	19	58	22	44	32	44
Ingineri	160	8	33	14	67	31	7
Economiști	190	54	70	15	20	20	11
Tehnicieni și planificatori	55	1	19	20	13	-	2
Total	624	82	180	71	144	83	64

• Din cei 180 de salariați care au avut alte ocupații înainte de a fi angajați în Comitetul de Stat al Planificării, unii au fost proprietari de ateliere particulare cu salariați, au avut firme comerciale sau acțiuni la diferite societăți; alții au lucrat în diferite instituții ca simpli funcționari, gestionari, vânzători.

[98] *Idem*, dosar nr. 155/1965, f. 6-14.

• Cele mai multe cadre care au avut alte ocupații activau în direcțiile de coordonare a planului, de relații economice externe, siderurgie, industrie ușoară, agricultură și plan local.

• Un alt aspect care influența negativ munca aparatului C.S.P. era faptul că majoritate a cadrelor nu se deplasau pe teren, necunoscând în suficientă măsură realitățile din economie; se bazau doar pe dările de seamă și alte materiale documentare obținute de la ministere.

• Se impunea reîmprospătarea aparatului C.S.P. cu cadre bine pregătite profesional.

• Sunt date exemple privind existența unor cadre necorespunzătoare.

• În fapt se încerca compromiterea tuturor cadrelor rămase din vechea conducere a C.S.P.

• Se încălcase principiul muncii și al conducerii colective.

• Un grup restrâns de persoane lua decizii fără consultarea majorității.

• C.S.P.-ul monopolizase coordonarea economiei, preluând și o parte din atribuțiile ministerelor, devenind astfel un "supraorgan".

Toate aceste aspecte evidențiate de referatul supus atenției aveau ca principal scop compromiterea membrilor care mai activau în C.S.P., din vechea gardă a lui Gaston Marin.

III.B.3. Studiu de caz

Planificarea economică demarată în anul 1948 de Comisia de Stat a Planificării nu va cunoaște modificări fundamentale în modul de organizare în perioada 1948-1965.

a. Planul de stat pe anul 1949

Primul plan de stat a fost publicat în *Monitorul Oficial*, nr. 1 din 1 ianuarie 1949. Capitolul 1, referitor la premisele economice ale adoptării planului, evidenția realizările înregistrate de noua conducere, beneficiară a sprijinului venit din partea U.R.S.S.

Capitolul 2 stabilea obiectivele politico-economice ale acestui prim plan: consolidarea realizărilor economice ale clasei muncitoare din ultima perioadă; în domeniul industriei, întărirea și dezvoltarea industriei grele și în special a siderurgiei și metalurgiei prelucrătoare; în domeniul agriculturii, pregătirea și realizarea măsurilor care să asigure socializarea acestui sector prin mecanizarea agriculturii, consolidarea fermelor de stat și a stațiunilor de mașini și tractoare, precum și organizarea diferitelor tipuri de cooperative; îmbunătățirea condițiilor de trai al populației. Autorul acestui prim plan a fost Comisia de Stat a Planificării, care a beneficiat de colaborarea ministerelor. Elaborat fiind de guvernul comunist, planul prevedea o creștere a producției cu 40% peste producția generală a anului 1948.

Chiar la începutul anului 1949 o nouă inițiativă legislativă avea menirea de a ușura realizarea planului economic. Astfel, crearea Consiliilor Populare (legea din 15 ianuarie 1949) era imperios cerută întrucât: "Nu mai era posibil să mergem înainte cu o formă de organizare a aparatului de stat care venea în contradicție cu structura

statului nostru și care ar fi făcut imposibilă punerea în viață a hotărârilor Partidului și Guvernului".

Această reformă administrativă a fost pregătită din timp: la 1 decembrie 1948 a fost înființată prin decretul nr. 354 Comisiunea pentru simplificarea și raționalizarea aparatului de stat.

La 2 martie 1949, tot pentru o mai bună aplicare a planului economic, a fost creat Oficiul Forțelor de Muncă, care urma să coordoneze toate necesitățile de forță de muncă ale tuturor întreprinderilor, fabricilor, oficiilor care se preocupau de încadrarea cu personal a noilor sau vechilor posturi.

În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 30 septembrie 1949, Miron Constantinescu a expus raportul asupra planului de stat pe trimestrul 4 al anului 1949. În calitate de președinte al C.S.P., acesta atrăgea atenția asupra necesității revizuirii planului de stat pe anumite segmente, acțiune demarată evident cu acordul P.M.R.[99]: "După cum știți, partidul a hotărât ca planul de investiții să fie revizuit și adaptat unei situații realiste. Noi, în urma acestei hotărâri, am luat contact cu departamentele, probabil va fi gata în 3-4 zile, deci la 3-4 octombrie"[100].

Problemele care determinaseră nerealizarea unor obiective ale planului de stat erau următoarele: „planul de țiței nu va fi îndeplinit, este o problemă foarte importantă. Este o creștere absolută, dar față de plan este în minus. Despre cauzele obiective și subiective va vorbi tov. Vasilichi. În toate domeniile vom depăși, în afară de țiței. În medie, vom depăși cu 108%. La ministerul Comerțului vor trebui luate o serie de măsuri care se discută acum la partid. Planul de colectare e în perspectivă să se realizeze integral, fără fermele de stat. Tovii ne-au sesizat că întâmpină greutăți tocmai la gospodăriile de stat (...)"[101].

Ca element de noutate: "pentru prima oară se începe în trim. IV planificarea muncii și a salariilor. La începutul anului nu s-a stabilit în plan cu cât să crească numărul muncitorilor și salariile. Planificarea a putut fi făcută numai în unele sectoare. Pe 1950 va trebui să planificăm cu cât va crește numărul muncitorilor, care va fi nivelul salariilor, cu cât va crește salariul, ce elemente tinere vom trimite care vor fi pregătite pentru viitor. În legătură cu productivitatea muncii, planul pornește de la analiza situației actuale, care este următoarea: productivitatea muncii a crescut în general cu 14% în cursul acestui an, ea prezintă oscilații lunare și sunt anumite sectoare, metalurgia prelucrătoare și industria materialelor de constructii, unde creșterea merge foarte frumos, continuu și succesiv (...). Pentru anul următor trebuie să facem o planificație ca să mergem la stabilirea timpului real- conform statutului tovilor sovietici - să ținem seama și de numărul de ore efectiv lucrate de oameni, eliminând timpii morți. Pe de altă parte este un fenomen asupra căruia trebuie

[99] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 85/1949, f. 3-5.
[100] *Ibidem*, f. 3.
[101] *Ibidem*. Gheorghe Vasilichi a deținut în perioada 22 aprilie 1949-12 martie 1951 funcția de ministru al Minelor și Petrolului.

sesizat, că fondul de salarii a crescut cu 15%, ceva mai repede decât productivitatea muncii. Dacă nu se iau măsuri, poate să ducă la o situaţie nesănătoasă”[102].

În conformitate cu spusele lui Miron Constantinescu: “venitul naţional calculat pe anul acesta va atinge cca 520 miliarde, calculat după metoda sovietică. Din această sumă, industria reprezintă cam 280 miliarde, deci cea mai mare parte sunt venituri din industrie. Iar volumul salariilor a fost de 9 miliarde în ianuarie, atingând 13 miliarde în august. Total 96 miliarde în acest interval de 9 luni. Trebuie încă adăugate 35 de miliarde până la sfârşitul anului, presupunând că vom reduce din personalul administrativ, astfel o să crească la 36 miliarde. Aceasta înseamnă că proporţia între producţia industrială şi volumul salariilor este totuşi un raport care trebuie corectat. Raportul normal nu trebuie să depăşească 1/5 din producţia globală, cam 20%”[103].

Semnalându-se existenţa unor cazuri în care întreprinderile au terminat planul mai devreme, M. Constantinescu recunoştea că până la acea dată C.S.P. nu oferise soluţii în această privinţă, însă promitea că:” peste 4 zile terminăm cu chestiunea cealaltă şi studiem întreprindere cu întreprindere şi venim cu o soluţie pentru fiecare întreprindere. Fără îndoială că ele sunt întreprinderi avansate şi nu numai că nu trebuie să micşoreze producţia, dar trebuie să asigurăm continuitatea producţiei”[104].

În încheierea şedinţei, Gh. Vasilichi a explicat cauzele nerealizării planului la ţiţei: 1. lipsă de materiale; 2. un declin mai mare al sapelor vechi; 3. lipsă de organizare. “Anul acesta trebuia să avem 4500 sape cu role, ni s-au admis 1100 la import şi am primit 400. Va să zică 9% din necesarul nostru. La granice de intervenţie în special şi la granice în general, trebuia să primim 400 granice, până la 1 septembrie n-am primit nimic, iar la 1 septembrie am primit din comanda de 39 care ni s-au aprobat 6 buc. Sunt şi alte materiale care nu ne-au venit, sau în proporţii mici, nicăieri n-a venit 100%, cel mult 70%”[105].

Pe baza stenogramei supuse atenţiei putem formula următoarele concluzii:

- Discuţiile pe marginea planului de stat se purtau într-o şedinţă a unui organ de partid, factorul politic influenţând deciziile luate la nivel economic.
- Miron Constantinescu, în calitatea sa de preşedinte al C.S.P., prezintă deschis problemele survenite în derularea planului, însă aceste realităţi nu ajungeau să fie cunoscute şi de opinia publică.
- În conformitate cu legislaţia în vigoare, C.S.P.-ul se dovedeşte a fi organismul cu rol major în coordonarea economiei naţionale, controlat însă de Partidul-Stat.
- Nu în ultimul rând, M. Constantinescu dezavuează în repetate rânduri faptul că sursa de inspiraţie a C.S.P.-ului, în modul de lucru, era Gosplanul.

[102] *Ibidem*.
[103] *Ibidem*.
[104] *Ibidem*, f. 5.
[105] *Ibidem*, f. 5.

b. Planul de stat pe anul 1950

În ședința Biroului Politic din 27 decembrie 1949, unul din subiectele de discuție pe ordinea de zi a fost planul de stat pe anul 1950[106]. Astfel, Miron Constantinescu prezenta structura celui de-al doilea plan întocmit de Comisia de Stat a Planificării: "în primul capitol se face o introducere asupra situației politice internaționale și interne, în al doilea capitol se referă la realizările planului pe 1949, apoi al 3-lea la obiectivele politicii economice ale planului pe 1950, stabilind cele 8 sarcini mari ale planului pe 1950. Urmează apoi sarcini de producție, atât producție industrială, sarcini cantitative și calitative, cât și producție agricolă cu sarcini cantitative și calitative, apoi transport, comunicații și un capitol special despre ridicarea nivelului de trai, unde pentru prima oară am încercat să dăm anumite date privitoare la ridicarea nivelului de trai... Apoi sarcinile social-culturale și în fine măsurile organizatorice. Acesta este un capitol special, Investițiile, am grupat în acest capitol urmând indicațiile conducerii partidului, lucrările mari de investiții, pentru ca să iasă în relief ce lucrări de investiții importante se vor realiza în 1950. Și după sfatul tov Troitzki le-am grupat în 3: 1. investiții lucrate în 1949 și terminate în 1949; 2. investiții lucrate în 1949, continuate în 1950 și se termină în 1950 și 3. investiții care încep în 1950 și se vor continua și în planul cincinal. Acest material, atât legea în plan cât și raportul sunt rezultatul unei munci colective, n-au fost redactate de mine personal, ci de către un larg colectiv, este rezultatul muncii a sute de tovi, care fiecare a contribuit, noi și de la Plan și de la ministere, pe care i-am consultat, și tovi care fiind buni specialiști, cunoscători ai anumitor probleme, și care lucrează la institute puternice, au fost de asemenea consultați. Cel mai prețios ajutor 1-am primit din partea tovilor consilieri sovietici, în primul rând din partea tov Troitzki și Ciumiciov, Dobrohutov, Veretenikov, Hudiakov. Tov Troitzki a mai adunat pe toți consilierii, după ce fiecare a studiat materialul și au citit în colectiv și au mai adus modificări"[107].

Următoarea remarcă a președintelui C.S.P. confirmă lipsa de transparență existentă și la acest palier: în legătură cu realizările din 1949 se subliniază în special succesele și în mai mică măsură lipsurile. "Noi am vrut să dăm o dezvoltare mai mare a lipsurilor, dar ni s-a spus că este primul plan și nu ar fi potrivit ca în acest prim bilanț să dezvolte prea mult această parte, cu experiență puțină și totuși s-a realizat destul de mult. Totuși am pus câteva din principalele lipsuri. Ar fi fost o greșeală să le lăsăm la o parte, chestiunea disciplinei de plan și disciplinei financiare. Dacă nu le vom critica, atunci anul viitor nu vom avea chezășia unei îmbunătățiri. Tov Troitzki chiar era de părere că în această privință să dăm exemple complete, totuși după aceea au fost și ele de acord ca să nu dăm public încă anul acesta astfel de cazuri, însă anul viitor trebuie mers până la a face anumite critici publice unor instituții sau unor persoane care se abat de la disciplina financiară, așa cum se face în Un. Sov"[108].

---

[106] *Idem*, dosar nr. 109/1949.
[107] *Ibidem*, f. 8-9.
[108] *Ibidem*, f. 9.

Iată comentariile pe marginea planului întocmit de C.S.P.: Vasile Luca - ministrul de Finanțe - sublinia creșterea volumului de salarii disproporționat cu productivitatea muncii; Gheorghe Gheorghiu-Dej - atrăgea atenția asupra unei formulări potrivit căreia Moldova urma sa fie electrificată într-un an: regiunea Moldovei era privită ca o zonă înapoiată, explicația oferită de liderul comunist fiind: "interesant este că regiunile acestea nu sunt înapoiate pentru că nu au rezerve locale, ci din cauza politicii duse de burghezie, care chiar dacă a investit în unele părți, dar a investit așa ca să trimită banii peste graniță. În Moldova n-au investit că se temeau de bolșevici"[109].

Au fost semnalate și alte probleme: neglijarea sovromurilor în cadrul investițiilor; organizarea precară a transportului pe Dunăre (V. Luca); insuficiența parcului de vagoane (Augustin Alexa, adjunct al ministrului Comunicațiilor, departamentul C.F.R.); proasta organizare și dotare a transporturilor.

În finalul ședinței fiecare participant a făcut aprecieri pe marginea noului plan. De remarcat faptul că fiecare dintre ei colabora cu C.S.P.-ul la elaborarea planului, în calitate de miniștri sau miniștri adjuncți.

Vasile Luca - ministrul de Finanțe - planul pentru anul 1950 "este mai bine pregătit" decât primul plan; aproba neinsistarea pe criticarea greșelilor: "ceea ce a spus tov Miron că n-a dezvoltat prea mult criticul, cred că este just, ca să nu mergem la autobiciuire, având în vedere lipsurile obiective pe care le-am avut și care pot fi justificate din cauza nepregătirii"[110]; insista pe actele de sabotaj și pe necesitatea "ascuțirii luptei de clasă"; investițiile trebuiau urmărite mai cu atenție.

Gheorghe Vasilichi - ministrul Minelor și Petrolului - adoptarea târzie a planului; sublinia existența unor deficiențe în modul de lucru cu departamentele din subordine; necesitatea investirii în utilarea sectorului petrolier; sprijinirea Institutului Geologic; exploatarea Moldovei ca zonă petroliferă; creșterea salariilor în industria ușoară în defavoarea celor din industria grea era considerată injustă; mobilizarea sindicatelor și partidului asigurau realizarea planului.

Chivu Stoica - ministrul Metalurgiei și Industriei Chimice - acceptă planul de producție însă nu este de acord cu planul de investiții fixat, ministerul de Finanțe alocându-i fonduri insuficiente; o mare problemă o constituiau transporturile. Se impunea utilizarea transportului pe ape; investițiile în cultură erau o necesitate: "Trebuie cultură. Hunedoara a devenit un loc de care fug muncitorii, inginerii, n-au nici teatru, nici cinematograf, parc, nimic. La Baia Mare la fel"; era necesară revizuirea grilei de salarizare în industria grea: "muncitorii oțelari, furnaliști, au salarii mai mici decât cei de la croitorie. Noi am ținut slab în mână problema salarizării și sub diferite forme am alunecat".

Lothar Rădăceanu - ministrul Prevederilor Sociale - propunea ca la capitolul realizări să se insiste pe faptul că s-a trecut la repartizarea organizată a forțelor de muncă; din aprilie și până în noiembrie 1949, 360.000 de oameni fuseseră plasați în

[109] *Ibidem*, f. 10.
[110] *Ibidem*, f. 13.

câmpul muncii, în mare parte rezerve şi mai ales femei. Se impunea acordarea de ajutoare pentru ocrotirea mamei şi copilului.

Vasile Vaida - ministrul Agriculturii - planul de investiţii suferise unele modificări, constând în reducerea sumei cu 791 de milioane; la propunerea lui Gh. Gheorghiu-Dej a solicitat acordarea unor credite pentru producţie.

Ştefan Voitec - preşedintele Comisiei pentru Organizarea Cooperaţiei - îşi exprima insatisfacţia în legătură cu cantitatea de bunuri de consum destinată satelor, exemplul oferit fiind: „Cooperaţia are de dus la sate 14 milioane m ţesături pentru 1950. Dacă socotim 12 milioane de ţărani, înseamnă cam 1,15 m de cap de ţăran. Este prea puţin. Dacă noi n-avem încă posibilităţi să facem fire, să importăm, cum spune tov. Luca"; nivelul investiţiilor era prea scăzut, fiind necesară acordarea unor credite speciale.

Gheorghe Apostol - preşedintele Confederaţiei Generale a Muncii - sesiza insuficienta atenţie acordată partidului şi sindicatului în mobilizarea muncitorilor pentru realizarea planului.

Iosif Chişinevschi - avea obiecţii legate mai mult de forma şi nu de conţinutul textului planului de stat.

Introducerea de cca 10 pagini i se părea prea mare, ea trebuind condensată: "în locul primelor 10 pagini să se introducă 1/2 pagină de privire generală. Nu este nici raport de congres, nici lecţie, este un raport care prezintă planul. La sovietici, părţile introductive sunt extrem de scurte".

Pe baza acestor observaţii preşedintele C.S.P. a formulat o serie de răspunsuri: a fost de acord cu stimularea cooperaţiei prin acordarea de credite; punctul de vedere exprimat de Gheorghe Apostol cu privire la sublinierea mai pregnantă a rolului şi muncii partidului nu era împărtăşit de preşedintele C.S.P., "noi în lege nu putem pune ca legea să dea sarcini, să aprecieze asupra muncii partidului". Aceeaşi atitudine de dezacord o manifesta Miron Constantinescu şi în privinţa obiecţiei lui Iosif Chişinevschi: "cred că introducerea trebuie scurtată şi mi-aş lua obligaţia să scurtez cu 2-3 pagini, dar ca să scot complet nu pot fi de acord. Atunci va apărea ca un raport economist, un raport fără perspective politice şi un raport în care partidul apare ca privind problema îngust economic. Nu pot ca să redactez într-o noapte 2 pagini din cele 10. Noaptea aceasta mai trebuie să fac toate modificările, să le dau la tipografie".

Iosif Chişinevschi, susţinut de Ana Pauker şi Gheorghiu-Dej, a avut câştig de cauza în această problemă, stabilindu-se o nouă formulă de introducere, cu un conţinut de 3 pagini.

Dej, din postura secretarului general al P.M.R., conchidea: "din discuţii se poate trage concluzia că proiectul planului pe 1950 este aprobat, a fost aprobat cu toate acele observaţiuni de îmbunătăţire de către Biroul Politic, în liniile sale mari el corespunde posibilităţilor de realizare şi ceea ce este important şi s-a subliniat este că abia după ce va fi trecut prin Marea Adunare Naţională vor fi luate problemele, sectoarele dezvoltate, sarcinile, vor decurge o serie de hotărâri ale guvernului care vor duce la o mai adâncă precizare a lucrurilor... Ritmul investiţiilor stabilit pentru 1950 aşadar a ţinut seamă de experienţa celei de-a doua părţi din 1949... Ce priveşte

partea interpretării politice. Sunt de acord cu obs tov Chișinevschi și observațiile aduse de tov Ana că trebuie să venim cu interpretarea politică, o sănătoasă argumentare de sarcini în plan, ca în cuprinsul raportului să se vadă că nu numai planul, dar și sarcinile politice puse acolo pentru organizațiile de partid să nu poată fi interpretate că sunt puse de Comisia de Plan sau Guvern. În plan se pun sarcini pentru organizațiile de partid, unde vorbim de C.C. al partidului, că el indică sarcini pentru realizarea, înfăptuirea acestui plan, acolo unde vorbim de sindicate la fel să avem un cuvânt și aici consider întemeiată observația tov Apostol pentru a scoate în evidență rolul sindicatelor în realizarea sarcinilor puse de acest proiect de plan".

Legea nr. 21 pentru planul de stat al R.P.R. pe anul 1950 a apărut în *Buletinul Oficial* din 30 decembrie 1949. Forma finală a planului evidențiază respectarea amendamentelor semnalate în ședința prezentată anterior. Astfel, introducerea avea doar 3 pagini, insistând în prima parte pe colaborarea cu Uniunea Sovietică. În ciuda adevărului, se afirma (așa cum de altfel se stabilise în ședința Biroului Politic) că planul pe anul 1949 fusese un succes: "Succesele obținute până acum de oamenii muncii din țara noastră, conduși de Partidul Muncitoresc Român, dovedesc avântul cu care aceștia s-au încadrat în marea luptă pentru apărarea păcii popoarelor. Întrecerile socialiste dintre sindicate s-au desfășurat în ritm crescând, atingând un nivel din ce în ce mai înalt, mai ales întrecerile desfășurate în cinstea celei de a 70-a aniversare a zilei de naștere a tovarășului Stalin la care a participat cea mai mare parte a muncitorilor din țara noastră. În cursul anului 1949, sectorul socialist din economia noastră a crescut și s-a întărit în toate domeniile: industrie, agricultură, circulația mărfurilor, transporturi".

Obiectivele politico-economice ale planului erau precizate în capitolul I: întărirea industriei energetice și extractive, în special în sectorul petrolului și cărbunilor; continuarea dezvoltării industriei grele, în special a industriei construcțiilor de mașini; creșterea producției bunurilor de consum; întărirea și lărgirea sectorului socialist în agricultură; dezvoltarea cooperației la sate și orașe; ridicarea nivelului de trai al celor ce muncesc; ridicarea economică a regiunilor rămase în urmă din punct de vedere economic din cauza politicii "regimului burghezo-moșieresc", crearea de noi fabrici și căi de transport; colaborarea cu U.R.S.S. Toate acestea duceau la "întărirea regimului de democrație populară, la creșterea clasei muncitoare și întărirea alianței între clasa muncitoare și țărănimea muncitoare".

Dimensiunea politică a acestor procese economice avea o semnificație la fel de mare, dacă nu și mai mare, comparativ cu latura strict economică.

Pentru a evita repetarea situației specifice planului pe anul 1949, Comisia de Stat a Planificării a adoptat la 11 februarie 1950 hotărârea nr. 109 cu privire la măsurile organizatorice necesare planului de stat pe 1950.

Se prevedea ca ministerele, instituțiile și organizațiile economice centrale să-și organizeze chiar de la începutul anului activitatea în așa fel încât "să introducă ordinea deplină și o severă disciplină de Stat în toate domeniile de activitate". Era făcută publică existența unor deficiențe de funcționare a procesului de planificare, cauzate de faptul că în 1949 "unele ministere nu au organizat un control sistematic

asupra îndeplinirii concrete şi la timp de către Direcţiunile centrale şi întreprinderile economice a hotărârilor Consiliului de Miniştri referitoare la îndeplinirea Planului". An pregătitor al primului plan cincinal, anul 1950 trebuia să înregistreze sub raportul planificării reale succese. Se impuneau: respectarea cu strictețe a termenelor prevăzute de plan sau de contractele economice, evitându-se crearea de goluri în producţie şi de întârzieri în ceea ce privea asigurarea aprovizionării întreprinderilor; predarea la timp a comenzilor, încheierea la timp a contractelor de livrare şi lucrări; la repartiţiile de materii prime sau produse finite trebuia respectată întocmai directiva C.S.P.-ului; până la data de 15 a fiecărei luni se întocmea un raport cu privire la modul în care a fost executat planul de repartiţie, raport care se trimitea Comisiei; organizarea ţinerii evidenţei operative a cheltuielilor de investiţii, etc.

Deşi pe baza acestor directive, planul de stat trebuia să fie realizat la timp şi sub toate aspectele, au existat numeroase nereguli, provocate în special de lipsa de experienţă şi de carenţele care au intervenit în relaţia Comisie-ministere.

c. Primul plan cincinal

Primul plan cincinal a fost conceput de Comisia de Stat a Planificării, adoptarea sa cauzând numeroase reacţii pro şi contra, în chiar interiorul principalului organism de dirijare a economiei naţionale.

Evidenţierea manierei de adoptare a acestui plan, a discuţiilor purtate pe marginea sa, ne permite exemplificarea modului de organizare şi funcţionare a C.S.P. Astfel, în şedinţa Biroului Politic din 13 aprilie 1950, Miron Constantinescu a prezentat obiectivele politico-economice ale planului cincinal, în funcţie de care C.S.P. şi toate celelalte instituţii "se vor orienta şi vor lucra la alcătuirea planului pe cinci ani"[111].

Cu acest prilej, preşedintele C.S.P. a făcut următoarele declaraţii: a arătat necesitatea colaborării dintre C.S.P şi ministere pentru elaborarea proiectului planului cincinal, "lucrare de o importanţă hotărâtoare pentru construirea socialismului în ţara noastră"; după întocmire, planul urma să fie prezentat spre aprobare partidului şi guvernului, iar apoi spre votare M.A.N.-ului, pentru ca el să devină lege "cel mai târziu până la 15 octombrie 1950"; proiectul de plan urma să fie elaborat pe baza "directivelor date de C.C. al P.M.R., a documentelor trimise de Consiliul de Asistenţă Economică Mutuală, care ne-a dat unele sfaturi pentru dezvoltarea unor sectoare ale economiei şi pe baza protocoalelor şi proiectelor Sovromurilor"; pentru finalizarea obiectivelor pe care le stabilea Biroul Politic, Miron Constantinescu considera ca prioritară profilarea întreprinderilor; atrăgea atenţia asupra dificultăţilor enorme pe care le vor întâmpina în pregătirea planului; sublinia ajutorul dat de consilierii sovietici în elaborarea proiectului de plan; efortul de elaborare a planului trebuia să fie unul colectiv: "trebuie să subliniez că pentru ca în 6 luni să putem pregăti planul conform hotărârii Partidului, va trebui făcut un mare efort de toată lumea. E o sarcină la care toţi, începând cu C.C. şi până la cel mai nou

[111] *Idem*, dosar nr. 27/1950, f. 4-16.

membru de partid, toate ministerele, centralele, întreprinderile, instituţiile, trebuie să ne mobilizăm. Va fi nevoie de o strânsă colaborare, bună înţelegere, înlăturând îngustimile locale de vederi, adică să nu se încăpăţâneze fiecare strict în ce priveşte sectorul lui şi să înţeleagă că este necesară această coordonare".

În continuare M. Constantinescu prezintă activitatea desfăşurată de direcţiile C.S.P: "am dat sarcina Direcţiilor C.S.P. să pregătească studii. Ei au propus investiţii de ordinul a 1700 miliarde. Fiecare a făcut studiul şi a venit cu propuneri, fără să cunoască unul studiul celuilalt. Când am totalizat ieşeau 1700 miliarde, ceea ce e cu totul imposibil de realizat. Dacă ministerele ar face lucrările fără indicaţii din partea conducerii Partidului, desigur ar ieşi o cifră de 2-2500 miliarde. Tovii sovieticii susţin că maximum ar fi 1200-1300 miliarde, în care să intre toate cheltuielile. În vederea realizări acestor sarcini, pregătirii şi organizării muncii, rugăm C.C.-ul să întărească colectivul nostru de muncă de la C.S.P., fiindcă numai cu cadrele de acum vom putea face faţă. Cerem să se hotărască ca o comisie formată din câţiva tovarăşi să selecţioneze cadre cu care să se întărească C.S.P. De asemenea trebuie întărite direcţiile de planificare de la ministere, şi fiecare ministru personal să se ocupe, împreună cu colectivul cel mai apropiat de această sarcină să nu o lase pe seama tehnicienilor. Să întărească colectivele lor, mai ales direcţiile de planificare"[112].

După expunerea preşedintelui C.S.P. au urmat discuţiile pe marginea acesteia. De remarcat faptul că M. Constantinescu a precizat modul de funcţionare a C.S.P. în acţiunea de întocmire a planului cincinal, prin colaborare cu ministerele, instituţiile din subordine şi în perfectă concordanţă cu hotărârile Partidului-Stat şi sfaturile consilierilor sovietici. Astfel, principalul organ de dirijare a economiei naţionale era controlat de factorul politic intern şi extern.

Problemele ridicate în cadrul şedinţei Biroului Politic din 13 aprilie 1950 au fost[113]:

Alexandru Moghioroş

Investiţiile prevăzute pentru agricultură erau foarte mici raportate la totalul investiţiilor planificate.

Chivu Stoica

Semnala minimalizarea importanţei sectorului chimiei.

Gheorghe Vasilichi

Nu s-a acordat atenţie sectoarelor rămase în urmă, lemn, ciment şi fier.

Theodor Iordăchescu

S-a arătat interesat de maniera de elaborare a planului: "proiectul de plan a fost stabilit după date preliminarii date de ministere şi pe care Comisia de Plan le-a ajustat numai şi coordonat " sau planul era făcut direct de C.S.P.

Ştefan Voitec

La capitolul investiţii nu se amintea nimic despre cooperaţie; deşi cooperaţia nu făcea investiţii din fondul general, trebuiau totuşi date nişte directive pentru investiţiile proprii, pentru a se evita situaţia din 1950.

---

[112] *Ibidem*, f. 4.
[113] *Ibidem*, f. 4-14.

Răspunzând întrebărilor colegilor săi, M. Constantinescu afirma că: "În ce privește chimia, noi n-am subapreciat-o, ci ea are un rol important în cadrul investițiilor industriale. Însă în sfaturile pe care le-am primit din partea tovilor consilieri sovietici, au spus că ar fi o naivitate să credem că în planul de cinci ani vom putea să facem toate lucrurile. Dacă considerăm că cele mai importante sectoare sunt: petrolifer, siderurgia, transformarea socialistă a agriculturii - va trebui ca anumite alte sectoare să fie în primul plan dezvoltate corespunzător, însă nu la nivelul maxim posibil, urmând ca în planul al doilea să devină obiective principale. Rămâne ca Partidul să stabilească obiectivele principale".

În privința problemei puse de Gheorghe Vasilichi, M. Constantinescu preciza, că în industria lemnului s-au propus numeroase investiții și lucrări, precum și deschiderea unor noi masive, sectorul materialelor de construcții era prevăzut cu o sumă importantă, deși nu figura ca obiectiv prioritar.

Planul fusese întocmit pe baza datelor C.S.P.-ului: „Partidul ne-a dat nouă sarcina să facem acest studiu preliminar, urmând ca după ce va hotărî obiectivele politico-economice, să se dea sarcini ministerelor. Am întocmit un proiect de hotărâre prin care Biroul Politic dă sarcini ministerelor, C.S.P.-ului să întocmească planul"[114].

Investițiile în cooperație făcându-se din resurse proprii, nu s-a considerat oportună trecerea lor în fondul centralizat.

Implicarea politicului în chestiuni strict tehnice, economice, și în fond subordonarea C.S.P. față de Partidul-Stat este o realitate, argumentată și prin următoarele exemple. Ana Pauker, din postura de ministru al Afacerilor Externe, emite opinii legate de construirea canalului București-Dunăre, de electrificare și desființarea cartelelor.

În privința acestor aspecte, președintele C.S.P. opina că: „În legătură cu canalul București-Dunăre am avut o indicație, în sensul ca să examinăm posibilitatea ca odată cu încheierea lucrărilor canalului Dunăre-M. Neagră, devenind disponibil o parte din utilaj, să poată fi folosit în altă parte. Canalul București-Dunăre ar fi necesar din mai multe de vedere. Noi propunem să se dea sarcina de studiere a problemei și de înlocuire a proiectului".

Electrificarea – "propunerea aceasta de 150 milioane e bazată pe cifra dată deja public de Partid care ne leagă, și anume 2 milioane Kw putere instalată. La această socoteală a lucrat C.S.P. împreună cu ministerul Energiei Electrice paralel și a ajuns la concluzia că pentru realizarea acestei sarcini este necesară investiția despre care am vorbit. Tov. Consilier sovietic ne-a atras atențiunea să nu ne preocupăm numai de uzine mari, ci totodată să avem în vedere și electrificarea rurală, micile centrale de la colhozuri, etc.".

La obiecția Anei Pauker, potrivit căreia problema desființării cartelelor este pusă „prea prudent", președintele C.S.P. explica: „am dat o formulă prudentă, pentru că în momentul de față lucrează o Comisie formată din tov. Vaida, Malinski Sencovici ajutați - de tov. Veretnikov și care studiază problema desființării. Noi la C.S.P, am

[114] *Ibidem*, f. 5.

făcut un studiu care ne-a dus la concluzia că putem desființa în 1951 cartelele pentru pâine, ulei, zahăr și în 1952, celelalte când vom primi rezultatul comisiei, punctul acesta se va putea concretiza”[115].

Vasile Luca, ministrul de Finanțe și colaborator de seamă al C.S.P., a avut în cadrul ședinței o intervenție consistentă, insistând pe caracterul de proiect al planului supus dezbaterii și deci pe posibilitatea de a-i schimba conținutul acolo unde era cazul. El menționează și erorile planurilor de stat din 1949 și 1950: “În primul rând trebuie să ținem cont că acest document nu-i făcut nici ca directive generale, nici ca proiect de mobilizare, ci pur și simplu ca să fixeze cam în ce direcție trebuie pregătit planul cincinal. Aceste lucruri vor fi dezvoltate după ce am fixat aceste puncte, când vor deveni probleme publice. Acum ele sunt interne. Când vom veni în fața clasei muncitoare cu o rezoluție, când vom da planul, desigur că vom spune - dezvoltăm industria grea, ușoară, etc., și aceasta va da cutare rezultate... În planurile noastre de până acum există lipsa că nu prea erau legate, nu prea erau cercetate serios și concret investițiile de capital în anumite industrii ce rezultate practice dau în producție. Noi în 1948-1949 de multe ori am investit capitaluri care n-au dat rezultatele pe care le-ar fi dat dacă noi am fi văzut ce rezultate dau aceste investiții, aceste concentrări, numai refacere, sau și reconstrucția socialistă a întreprinderii? Cu aceleași cheltuieli noi putem instala industrie nouă, modernă și nu concentrarea mașinilor vechi”. Ministrul opta pentru acceptarea proiectului în forma propusă de C.S.P., și pentru operarea modificărilor sugerate de antevorbitorii săi, urmând ca pe baza acestuia să: „facem un document de Partid serios, mobilizator, care va fi publicat și va fi într-adevăr un document pe baza căruia toată lume va lucra”.

Gheorghe Vasilichi, în ideea evitării greșelilor comise în anii precedenți, se pronunța pentru un nou sistem de muncă: “Să luăm măsuri de a fixa sarcini concrete de începere a prelucrării planului de 5 ani, care să fie date pe linia Guvernului, ministerelor, ca să putem începe prelucrarea lui. Dacă vom face ca anul trecut, să dăm organelor noastre economice să facă planul fără a da indicații, cifre de control, nu va merge bine. Pentru sectoarele de bază ale țării trebuie date indicații, așa ca ministerele să aibă puncte de orientare. Dacă nu, vom veni ca anul trecut cu planuri umflate, când trei luni ne-am tot tocmit să le reducem. Trebuie date cifre de control pentru sectoare ca metalurgie, petrol, chimie, cărbune, cifre de tempoul de creștere a acestor sectoare. Astfel vom căuta iar să cuprindem cât mai mult, cât nu putem”.

Miron Constantinescu preciza în acest context că: “Secretariatul a aprobat un plan de muncă al C.S.P. În acesta se prevăd șase perioade de lucru: cifrele de control se pot da abia în perioada a 4-a, între 16-31 iunie. Atunci le va vedea Partidul, deci nu le putem da acum, nici la investiție nici la producție. Avem studii, dar trebuie încă să le controlăm. Se știe că la petrol trebuie ajuns la cutare nivel, la fontă, la oțel, cărbune,

[115] De-abia la 26 decembrie 1954 a fost adoptată Hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri cu privire la desființarea sistemului de aprovizionare pe bază de rații și cartele (cu excepția zahărului și a pâinii care urmau să se vândă pe tichete).

electrică, etc. Până la sfârșitul lui iunie trebuie să facem lucrările paralel. C.S.P. și ministerele pornind de la indicațiile stabilite în cuv. tov. Gheorghiu-Dej de anul trecut, după protocoalele Sovromurilor și indicațiile de la C.A.E.R. Noi vom colabora cu ministerele. Dar acum ar fi prematur să dăm cifrele de control. Până atunci pregătim materialele, și ne sfătuim, colaborăm cu ministerele. În proiect e prevăzut să fie însărcinat C.S.P. și ministerele să pregătească studiul".

Liderul regimului Partidului-Stat și-a exprimat poziția la sfârșitul ședinței: ,,Sunt de acord cu conținutul textului prezentat de C.S.P., cu adăugirile aduse și dacă s-ar putea îmbunătăți puțin ordinea, așa că problema schimbului să fie pusă în centrul atenției".

De asemenea, sugestiile sale au constat în:

Atenție sporită acordată industriei chimice, industriei ușoare și alimentare.

Chestiunea canalului București-Dunăre era "o problemă și politică și economică de cea mai mare importanță".

Propune ca Biroul Politic să însărcineze Secretariatul să revadă textul cu îmbunătățirile aduse, pentru ca "C.S.P. să înceapă de îndată a intra în lucru".

Discuțiile pe marginea proiectului de plan evidențiază o dată în plus, rolul C.S.P. de organism cu rol fundamental în dirijarea economiei naționale, dar și faptul că ea respecta întru totul directivele politice. Situația era perfect normală într-un sistem al Partidului-Stat.

Aceste directive au devenit lege în data de 16 decembrie 1950 (Legea nr. 8 pentru Planul Cincinal de Dezvoltare a Economiei Naționale a R.P.R. pe anii 1951-1955): "După cucerirea puterii politice de către clasa muncitoare și naționalizarea principalelor întreprinderi industriale, bancare, de transport și asigurări, R.P.R. a trecut cu ajutorul multilateral al U.S. la 17 ianuarie 1949 la conducerea planificată a economiei naționale", se specifica în introducere.

Investițiile în conformitate cu acest plan urmau să însumeze 1.330.000 milioane lei (calculate la prețurile din 1950; la rata oficială de schimb reprezentau echivalentul a 3.160 milioane lire sterline) și trebuiau alocate astfel:

Sectorul	***%***
Mijloace de producție	51
Petrol	9,7
Gaze naturale	0,9
Electricitate	11
Cărbune	2
Metal și inginerie	12,9
Mărfuri de consum	9,3
Agricultură și forestieră	10
Transport și comunicație	16,2
Construcție, distribuție, social, cultural, administrativ	22,4
Altele	5,6
Total	100

Industria constructoare de mașini "pivotul dezvoltării industriale a economiei naționale... care va produce echipamentul necesar industriilor petrolieră și minieră, tractoare și mașini agricole" s-a bucurat de o atenție deosebită.

Producția de curent electric era și ea vizată, până atunci ea menținându-se în România la un nivel scăzut. Creșterea planificată se baza pe dezvoltarea hidrocentralelor, pe folosirea largă a lignitului. Un alt aspect semnificativ este anunțul potrivit căruia nivelul de trai al "maselor muncitoare" se va îmbunătăți continuu, așa încât în 1955 avea să fie cu 80% mai ridicat decât în 1950. Atunci «economia națională» trebuia să numere aproximativ 3 milioane de muncitori, tehnicieni și funcționari, reprezentând o creștere de 38% față de 1950.

Acest plan elementar de dezvoltare generală și industrializare a reprodus în esență planurile de industrializare antebelice sovietice, neglijându-se însă că diferitele planuri sovietice suferiseră ele însele multe eșecuri. O explicație posibilă în acest sens ar fi și că Miron Constantinescu, inițiatorul acestei legi, era "un doctrinar rigid în planificare economică, urmând cu credință linia stalinistă de control absolut și centralizare". Consecințele au constat în: neglijarea unor ramuri ale economiei, în favoarea industriei grele și constructoare de mașini (50,2% din totalul investițiilor din perioada 1951-1955), subsalarizarea forței de muncă, exodul de la sat la oraș (populația urbană în 1948 era de 3.747.000 locuitori, iar în 1953 era de 4.424.000), raționalizarea, existența cartelelor, lipsurile de aprovizionare a bunurilor de consum.

Industrializarea inițiată de comuniștii români de comun acord cu interesele U.R.S.S.-ului și copiind modelul sovietic, nu putea să aibă o soartă diferită de cea a procesului stalinist declanșat în anii '30. Nu s-a ținut din păcate cont de specificitățile economiei românești, de faptul că unele succese ale U.S. s-au datorat în special enormelor resurse de pământ, materii prime și mână de lucru pe care sovieticii se puteau baza.

Un alt exemplu edificator în argumentarea rolului de organ de dirijare a economiei al Comitetului de Stat al Planificării este stenograma ședinței Consiliului de Miniștri din 22 iulie 1952, în care s-a discutat problema cifrelor de control pe anul 1953, an considerat „anul hotărâtor al planului cincinal". C.S.P.-ul colaborase cu ministerele, luând cunoștință de obiecțiile formulate de acestea.

Miron Constantinescu a prezentat proiectul cifrelor de control. Fără a ne propune să intrăm în detalii, iată care erau elementele de bază subliniate de acesta[116]: în anul 1953, nivelul producției atins trebuia să fie cel stabilit pentru anul 1954; venitul național urma să fie de 1.985 miliarde lei, ceea ce presupunea o creștere de peste 20% față de anii precedenți; în câteva ramuri de producție, dezvoltarea urma să fie "deosebit de puternică" (ex: pentru construcțiile de mașini - se propunea o creștere de 45%; pentru industria electrotehnică - o creștere de peste 33%); ponderea producției industriale se preconiza că va crește comparativ cu producția agricolă; se prevedea producția unor mașini și agregate noi, locomotive, mașini de încărcat, mașini diferite pentru industria construcțiilor, excavatoare, etc.; în privința

[116] A.N.I.C., *fond P.C.M. – Stenograme*, dosar nr. 7/1952, f. 114-120.

dezvoltării agriculturii socialiste erau prevăzute în cifrele de control, dotarea cu 2000 de tractoare a staţiunilor de maşini şi tractoare, înfiinţarea a 60 de noi staţiuni de maşini şi tractoare, dotarea cu 1450 de batoze, secerătoare, legători, cu 100 de combine din export, 1000 de semănători; mărirea producţiei agricole la grâu, porumb, orz, ovăz, bumbac, floarea soarelui, sfeclă de zahăr, cartofi, etc; se prevedea sporirea considerabilă a şeptelului, dar şi o creştere a tăierilor; transporturile de mărfuri creşteau cu 11%, iar transportul de călători cu 10%; în privinţa desfacerii cu amănuntul, mediul urban trebuia să primească mărfuri în valoare de 14.738.000, iar în mediul rural de 4.770.000 lei; în anul 1953 desfacerea urma să fie mai mare la următoarele produse: pâine cu 15%, carne cu 65%, ulei cu 10%, unt cu 21%, brânzeturi cu 20%, zahăr cu 5%; Sectorul social-cultural suferise unele modificări din cauza necesităţii concentrării resurselor pentru dezvoltarea industriei grele şi realizarea marilor obiective industriale; astfel obiectivele principale erau grupate: "în primul rând Casa Scânteii, în al doilea rând Centrul Cinematografic Buftea, în al treilea rând radioul, în al patrulea rând teatrul muzical"; în privinţa producţiei de cărţi era prevăzută editarea a 49.000.000 cărti; se realizau 3 filme de lung metraj şi 25 de scurt metraj; se produceau 130 de aparate de proiecţie noi; în domeniul sănătăţii, prioritară era atenţia acordată asistenţei medicale, înzestrarea cu utilaj a caselor sanatoriale, etc.; în planul de muncă se prevedea creşterea numărului de muncitori, care în 1953 trebuia să atingă cifra de 1.889.000; numărul total de salariaţi: 2.900.000; productivitatea muncii creştea cu 14% în industrie şi cu 11,7% în industria cooperatistă; o atenţie aparte se acorda construcţiei de locuinţe muncitoreşti, cu 35% mai mult decât în anul 1952; în finalul prezentării, preşedintele C.S.P. preciza măsurile care trebuiau luate pentru îndeplinirea obiectivelor mai sus menţionate; până la 1 octombrie ministerele trebuiau să prelucreze cifrele de control, "până la unităţile de bază"; la aceeaşi dată trebuiau depuse la Consiliul de Miniştri în două exemplare propunerile ministerelor, unul rămânea la guvern, iar celălalt la Comitetul de Stat al Planificării; până la 23 august, cifrele de control trebuiau cunoscute la unităţile din subordinea ministerelor, pentru ca acestea să poată prelucra observaţiile; respectarea acestor măsuri tehnico-organizatorice era absolut necesară pentru realizarea în bune condiţii a planului cincinal.

În cadrul şedinţei au urmat discuţii pe marginea cifrelor de control. *Gheorghe Hossu, ministrul Construcţiilor şi Industriei Materialelor de Construcţii*-avea o singură obiecţie, legată de dotarea cu utilaj a întreprinderilor de construcţii; scăderea cifrelor de investiţii în 1953 la 68% din suma prevăzută pentru anul 1952, punea în pericol procesul de mecanizare a construcţiilor. *Augustin Alexa, ministrul Transporturilor*-a subliniat colaborarea dintre ministerul pe care îl coordona şi organele C.S.P.; totuşi în unele probleme, C.S.P.-ul nu fusese de acord cu propunerile ministerului; situaţia forţelor de muncă din transportul feroviar, unele probleme cu Sovromtransport, etc. *Constantin Mateescu, ministrul Industriei Petrolului şi Industriei Cărbunelui*-problemele evidenţiate erau legate tot de sovromuri; cota stabilită la gazele de sondă nu putea fi atinsă decât în urma unor investiţii foarte mari, care nu erau prevăzute în planul de investiţii; în domeniul

cărbunelui - ministrul propunea construirea unor căi ferate normale, pentru a mări capacitatea de transport, în special în nordul Ardealului. *Carol Loncea, ministrul Industriei Metalurgice*-planul putea fi realizat, însă nu în privința producției de vagoane din lipsă de materie primă.*Vasile Mârza, ministrul Sănătății*-atât C.S.P.-ul cât și ministerul au acordat o atenție insuficientă planului de pregătire a cadrelor și școlilor; a ridicat problema mijloacelor de transport în Sănătate; cifrele de tratament în sifilis, pelagră, malarie, stabilite de C.S.P. erau considerate prea mari. *Mihai Suder, ministrul Industriei Lemnului, Hârtiei și Celulozei* - considera realizabil planul stabilit de C.S.P.; suma alocată însă împăduririlor în bazinul Bistrița Nouă era prea mică, solicitându-se dublarea fondurilor.

În finalul ședinței președintele C.S.P. afirma: realizarea planului pe 1953 depindea în mare măsură de realizarea planului de investiții pe anul 1952. Existau numeroase rămâneri în urmă: Ministerul Transporturilor - rămas în urmă cu 12 puncte, Ministerul Petrolului și Cărbunelui - 14 puncte, Ministerul Construcțiilor - 14 puncte, Industria Alimentară - 13 puncte, Departamentul Cărnii - 39 puncte, Agricultura - 21 puncte, Comerț Exterior - 40 puncte, Sănătate - 15 puncte, Învățământul Public - 49 puncte, Finanțe - 20 puncte, Academia Română - 29 puncte, *Ministerul Energiei Electrice, Ministerul Metalurgiei, Ministerul Industriei Ușoare, Casa Scânteii* nu se confruntau cu rămâneri în urmă.

Gheorghe Gheorghiu-Dej, președintele Consiliului de Miniștri închidea ședința, facând unele aprecieri: "Cred că trebuie considerat materialul prezentat, ca un material științific întocmit, mult mai complet decât materialele care erau supuse Consiliului de Miniștri înainte și aceasta ca urmare a creșterii nivelului cunoștințelor lucrurilor din Comisia de Stat a Planificării și ministerelor care au luat parte la pregătirea datelor. Cifrele de plan pe 1953 se caracterizează prin aceea că sunt foarte grele. Reprezintă un procent din venitul național foarte serios, foarte mare. Noi nu putem merge cu acest procent fără riscuri, dar suntem nevoiți să acceptăm aceste cifre datorită necesităților de industrializare a țării, de mecanizare a agriculturii. Consider că eforturile pot fi susținute cu o singură condiție, de a se organiza munca mai bine decât în anii precedenți, de a mobiliza forțele și resursele și a le da utilizarea cât mai judicioasă și a întări controlul".

Proiectul cifrelor de control prezentat de președintele C.S.P. a fost acceptat, urmând ca problemele ridicate să fie soluționate prin colaborarea dintre C.S.P. și ministere.

Așa cum reiese din stenogramele prezentate, în activitatea Comisiei de Stat a Planificării un element extrem de important era relația cu ministerele, al căror rol era acela de a furniza organismului economic date necesare întocmirii planurilor de dezvoltare a economiei naționale. Această relatie a fost destul de tensionată, existând numeroase momente de "neînțelegeri".

De altfel, prezentând cifrele de control pentru planul de dezvoltare a economiei naționale pe anul 1956, în ședința Biroului Politic din 4 octombrie 1955, la o zi după ce fusese demis din funcția de președinte al C.S.P., Miron Constantinescu sublinia

divergențele care au intervenit între C.S.P. și ministere în problema orientării și volumul investițiilor[117].

În privința mandatului lui Gheorghe Gaston Marin, acesta a acționat în calitate de președinte al Comitetului de Stat al Planificării ținând cont de două aspecte fundamentale: într-un regim de "democrație populară", în fapt un regim al Partidului-Stat, „orientarea în ansamblu și în concret pe obiective ale economiei este apanajul conducerii partidului", și în al doilea rând, făcând parte din sfera de influență sovietică, statul român „nu putea să-și promoveze interesele sale naționale decât în înțelegere deplină cu vecina sa puternică de la răsărit"[118].

În perioada 1948 - 1965 Comisia de Stat a Planificării a reprezentat organismul cu rol major în coordonarea economiei românești. Inspirată după model sovietic, Comisia a funcționat, în special în perioada de început, sub atenta îndrumare a consilierilor sovietici.

Legislația adoptată de regimul Partidului-Stat a permis instituției, planificarea economiei naționale prin planuri de stat. Am apelat la prezentarea primului plan de stat, a planului pe 1950 și a planului cincinal întrucât în această etapă s-au pus bazele organizării și funcționării Comisiei. Totodată, discuțiile din forurile de partid și din ședințele Consiliului de Miniștri relevă rolul de hipercentralizator al economiei deținut de Comisia de Stat a Planificării, implicată în toate aspectele vieții de stat. În adoptarea planurilor următoare, maniera de lucru s-a menținut aceeași.

Problemele majore cu care s-a confruntat Comisia în perioada supusă atenției au constat în: neînțelegerile cu ministerele, reacțiile negative cu privire la modul de conducere a C.S.P., lipsa unui personal foarte profesionist, des invocată fiind și lipsa de experiență în planificare. Activând într-un regim al Partidului-Stat, Comisia de Stat a Planificării a funcționat sub controlul absolut al Partidului Muncitoresc Român și nu ca un organ aflat în subordinea Consiliului de Miniștri, așa cum prevedea legea.

III.C. Structuri politice implicate în procesul de colectivizare

III.C.1. Premisele colectivizării

Ca și industrializarea, o nouă metodă uzitată de regimul Partidului-Stat în vederea subordonării societății românești a fost colectivizarea. În fapt, era vizată distrugerea proprietății private țărănești, o condiție *sine qua non* a stabilirii controlului Partidului Muncitoresc Român și în acest domeniu. Componente ale procesului stalinist de modernizare, industrializarea și colectivizarea au urmat, după cum am mai spus, modelul sovietic, nici un sector din economia românească nescăpând Partidului-Stat, care și-a propus și a reușit să gestioneze toate serviciile cu caracter industrial, comercial și agricol.

---

[117] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 75/1955, f. 2-7.

[118] În perioada mandatului lui Gaston Marin, divergențele dintre România și U.R.S.S. au intervenit chiar la nivel economic.

Una din cele mai radicale schimbări generate de toate regimurile comuniste avea în vedere structurile agricole care, în câțiva ani au fost în totalitate remodelate[119]. Noii conducători au procedat inițial la o redistribuire a pământurilor, apoi la colectivizarea lor[120]. Tabelul următor sintetizează ritmul de colectivizare a agriculturii în statele central și est-europene[121].

Țara	***Reforma agrară***	***Colectivizarea***		
		Începuturile	Oprit/încetinit	Finalizarea
Albania	August 1945	1948	1953-1957	1966[h]
Bulgaria	Martie 1946[a]	1945[b]-1948	1953-1955	1958
Cehoslovacia	Iunie 1945; 1947-1948[e]	1948	1953-1955	1960
Republica Democrată Germană	Toamna anului 1945	1952	–[g]	1960
Ungaria	Martie 1945[f]	1948	1953-1954 1956-1958	1961
Polonia	Septembrie 1946	1948	1956	-
România	Martie 1945; 1948-1949[d]	1948	–[h]	1962
Iugoslavia	August 1945	1945[c]-1948	1953	-

Comuniștii români au demarat imediat după data de 6 martie 1945, dată la care regimul comunist autoproclamat "apărător al democrației și cuceririlor revoluționare ale poporului" a preluat puterea politică, acțiunea de colectivizare a agriculturii. Considerând colectivizarea ca fiind prea periculoasă pentru a fi inițiată în primii ani de după ascensiunea la putere și condiționând declanșarea ei de crearea în prealabil a unei utilări mecanice importante, comuniștii vor trece inițial la adoptarea unor

[119] Procesul de colectivizare a agriculturii a fost "cea mai amplă campanie politică dusă de Partidul Comunist pentru mai bine de un deceniu (1949-1962). Transformarea lumii rurale a permis Partidului-Stat în formare, nu numai acumularea de resurse economice vitale pentru a demara programul de industrializare forțată; ea a fost instrumentală și în redefinirea relațiilor dintre stat și comunitățile locale. Partidul-Stat s-a infiltrat adânc în viața comunităților, controlând mijloacele de producție și remunerare în interesul creării economiei socialiste". – Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi (editori), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România (1949-1962),* Ed. Polirim, Iași, 2005, p. 21.

[120] Jean Francois Soulet, *op. cit.,* p. 71-72.

[121] Geoffrey Swain, Nigel Swain, *op.cit*., p. 101. a) "În Bulgaria, proprietatea asupra pamânturilor dinainte de război a fost mult timp cea mai echitabilă din Europa de Est, dar acest aspect a contat prea puțin. b) În 1945, acestea erau suprafețe "mici", caz în care terenurile au continuat să fie deținute de persoane fizice și numai unele lucrări (semănatul, dar nu neapărat și recoltatul) se efectuau în mod colectiv. c) Nu a fost continuată riguros în primii ani. d) La nivelul anului 1960, 85% din terenuri aparțineau sectorului socialist. e) Reforma agrară s-a extins asupra domeniilor regale și fermelor capitaliste intensive. Pamânturile au fost folosite pentru crearea de ferme de stat sau pentru promovarea agriculturii colective. f) În 1945 s-a aplicat doar pamânturilor aflate în proprietatea dușmanilor regimului, iar în 1947 și 1948 s-au produs reforme naționale a căror limită superioară era din ce în ce mai scăzută. Gospodăriile de stat și primele gospodării colective au profitat de asemenea de reforma din 1948. g) Colectivizarea din România a fost lentă și, până în 1955, mai mult sub formă de cooperative mai puțin stricte, decât colective propriu-zise. h) Creșterea numărului de ferme nu s-a desfășurat susținut. În 1958 doar 36% din terenuri erau cuprinse în sectorul socialist. Colectivizarea s-a accelerat în februarie 1960".

măsuri juridice, administrative care, voalat pregăteau "marea reformă" din martie 1949, decisă de Plenara P.M.R. din 3-5 martie 1949.

Ce însemna colectivizarea pentru comuniști[122]? "Transformarea socialistă a agriculturii" reprezenta deposedarea țăranilor "de dreptul de a stăpâni individual o suprafață agricolă, oricât de mică ar fi ea. Importanța economică a acțiunii era undeva în planul cel puțin secundar al priorităților Partidului. Prioritatea o constituia nu problema pământului, ci problema politică și anume lichidarea independenței economice a celei mai numeroase părți din populația țării, dacă nu adversară în sensul unei atitudini active a ordinii instaurate de partidul comunist, cel puțin refractară, adică practicând rezistența pasivă, îndelungată și cu mari sorți de izbândă"[123].

Mizând pe puterea discreționară a actului administrativ și pe mobilizarea Partidului bolșevic pe "frontul agricol", neținând cont de consecințe, de distrugerile

[122] În U.R.S.S. Stalin a lansat "marea schimbare", care a presupus printre altele și colectivizarea agriculturii, cu scopul construirii socialismului cât mai repede posibil. Stalin nu a ținut cont de diferențierea gospodăriilor țărănești individuale de la sate, obiectivul său principal fiind colectivizarea întregii agriculturi și implicit eradicarea tuturor gospodăriilor individuale. El se baza pe "o veche convingere a bolșevicilor despre sanctitatea doctrinară și superioritatea economică a producției agricole pe scară largă". Rezistența țăranilor în a-și ceda gospodăriile individuale, amenințarea foametei, revoltele "chiaburilor", șantajul, lupta de clasă generală întreținută de Stalin în climatul politic au avut o influență negativă asupra rapidității și eficienței acțiunilor de colectivizare. Inițial, Stalin a avut de ales între cooperative, care funcționau pe baza cointeresării economice, deci pe relații de piață, și colhoz (ferme colective), "în care accentul se punea pe organizarea producției prin mobilizare cvasi-militară și prin competiție socialistă dirijată „de sus>>, totul subordonat planului central. În fapt, Stalin considera că aceste ferme colective, colhozurile, trebuiau să funcționeze ca niște întreprinderi de stat, producând ceea ce le cere statul să producă și vânzând cea mai mare parte a produselor lor la prețuri fixate de stat". Prin acțiunea de colectivizare, Stalin i-a eliminat pe chiaburi (i-a distrus ca clasă socială) și s-a ridicat împotriva "țărănimii mijlocașe", principala producătoare a bunurilor agricole, pe care aceasta le vindea la prețuri avantajoase. Colectivizarea totală dorită de Stalin nu se putea realiza: "„decât atunci când munca agricolă va fi reorganizată pe o bază tehnică nouă, prin mecanizare și electrificare, când majoritatea țăranilor muncitori vor fi membri ai organizațiilor cooperatiste și când vor exista în toate satele asociații de natură colectivă>>". Primul plan cincinal (din 1929-1933) a prevăzut o creștere rapidă a producției agricole, ca urmare a declanșării colectivizării. Realitatea însă a înregistrat o scădere majoră a producției: în 1933 →20% din producția din 1928. Considerând aceste rezultate ca datorându-se ineficienței autorităților locale în impunerea colectivizării, nesupunerii maselor țărănești, Stalin a încercat să găsească o soluție prin aplicarea măsurilor coercitive din ce în ce mai dure, obligând la predarea surplusului agricol, chiar și acolo unde nu exista surplus, forțând fermele colective să vândă grânele de care aveau nevoie pentru nutreț sau pentru hrană. Această tactică a cauzat prăbușirea disciplinei în muncă și furtul de produse agricole în masă. La acestea Stalin a răspuns cu teroare în masă, deportare în masă și Gulag. - Silviu Brucan, *op.cit*, p. 55-57. Indiscutabil colectivizarea agriculturii a avut un caracter criminal. În Kazahstan, impunerea sedentarizării unei populații tradițional nomadă a dus la moartea prin înfometare a aproximativ 1.300.000 de persoane și fuga altor 600.000. Represiunea în masă și nivelul de rechiziționare a recoltelor a provocat în iernile 1932-1934 o foamete care a făcut ca victime 4-5 milioane de oameni în Ucraina, Kuban și regiunea Donului. – Stephane Courtois (coordonator), *Dicționarul comunismului*, Ed. Polirom, 2008, p. 166.

[123] Victor Frunză, *Istoria stalinismului în România,* București, Ed. Humanitas, 1990, p. 412.

umane, Stalin a colectivizat agricultura U.R.S.S.-ului, strategia lui servind drept model comuniștilor români[124].

Partidul Comunist Român a abordat problema agrară în primii ani postbelici într-un mod diversificat, din rațiunile amintite la început. Etapele și tacticile de acțiune au variat în funcție de puterile reale ale partidului și de realitățile românești.

Comuniștii au fost nevoiți să țină seama și de situația agriculturii românești[125]. Inițial, lipsit de puterea efectivă, Partidul Comunist Român nu putea să-și facă din țăranul român un adversar declarat. "Partidul privea această majoritate a populației ca pe un colos cu picioare de lut, pe care avea să-l doboare, dar numai când avea să sosească momentul. Deocamdată trebuia să-l neutralizeze. De aceea înfăptui reforma agrară"[126].

Într-adevăr, în 1944-1945, P.C.R. "«a chemat la reformă agrară, nu la colectivizare»"[127]. Prin legea nr. 187 din 23 martie 1945 și regulamentul pentru înfăptuirea reformei agrare, au fost distribuite 1.057.647 ha de pământ la 796.129 țărani[128]. Urmarea imediată a legii a fost dispariția marilor proprietăți și transformarea țării într-una de mici proprietari (75,6% din terenul arabil a intrat în categoria proprietăților de sub 5 ha)[129]. Exproprierea marilor domenii, urmată de o redistribuire către țărani, gratuită (cel puțin pentru cei mai săraci dintre ei) a reprezentat o primă fază a reformei agrare[130]. Statul nu păstra decât o mică parte a terenurilor confiscate (de la 5 la 14%) pentru a înființa ferme de stat, cu rol în înnoirea metodelor de cultivare, dezvoltarea culturilor industriale, punerea în valoare a noi zone[131].

Până în 1949, anul declanșării propriu-zise a acțiunii de colectivizare, unul din principalele obiective urmărite de P.C.R. a fost alimentarea și instrumentarea conflictului între proprietatea mare și medie, pe de o parte, și proprietatea mică și mijlocie, pe de altă parte, ultima având sprijinul comuniștilor români.

---

[124] Cercetătorul Nigel Swain, citat în "*Raportul Tismăneanu*", distingea patru mari tipuri de agricultură socialistă în Europa Centrală și de Sud-Est: modelul stalinist caracteristic României și Albaniei, modelul neo-stalinist experimentat în Cehoslovacia, Bulgaria și Germania de Est, modelul mixt care a funcționat în Ungaria și modelul colectivizării "incomplete" sau abandonate, caracteristic Poloniei și Iugoslaviei. Pentru detalii vezi *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, editori Vladimir Tismăneanu, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, Ed. Humanitas, București, 2007, p. 255-256.

[125] Țăranii români se aflau în 1945 la 20 de ani de la o altă reformă agrară, România cunoscând cea mai radicală reformă agrară din Europa: s-au distribuit 4.312.920 ha de pământ la 1.036.367 țărani, reprezentând 29,7% din suprafața arabilă a țării. Reforma a schimbat în totalitate structura proprietății, România devenind peste noapte, dintr-o țară de latifundii, o țară de mici proprietari. - Vlad Georgescu, *op.cit*, p. 271.

[126] Victor Frunză, *op. cit.,* p. 412.

[127] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 71.

[128] *Monitorul Oficial,* nr. 68 din 23 martie 1945; *Idem,* nr. 85 din 12 aprilie 1945.

[129] Vlad Georgescu, *op. cit.,* p. 256.

[130] Pierre Milza, Serge Berstein, *Istoria secolului XX. 1945-1973. Lumea între pace și război,* II, Ed. All, București, 1998, p. 94.

[131] *Ibidem.*

Socializarea agriculturii presupunea și "desființarea moșierimii de clasă" și distrugerea "relațiilor semifeudale" din agricultură, ca "pas în desăvârșirea revoluției burghezo-democratice", obiective înscrise în programul P.C.R. încă din perioada antebelică. Comuniștii români vor încerca din chiar momentul preluării puterii, 6 martie 1945, să neutralizeze potențialul politic al țărănimii, în perioada 1945-1947, și să plaseze țărănimea în tabăra forțelor antiburgheze și anticapitaliste. Într-o primă etapă acesta a și fost scopul esențial al comuniștilor, căci acțiunile lor din domeniul agriculturii, ca și din toate sectoarele unei societăți (economice, politice, sociale) au vizat în primul rând distrugerea a tot ceea ce ținea de capitalism (categorii sociale, politici economice, etc.). Totul avea un profund caracter anticapitalist, "antiimperialist".

Nu ne surprinde astfel faptul că, începând din 1947, odată cu prefigurarea debutului războiului rece, politica agrară a P.C.R. și-a schimbat prioritățile. Planul Marshall a fost refuzat de U.R.S.S. și, implicit de sateliții săi, întrucât în condițiile în care ar fi fost acceptat, superioritatea economică și tehnologică a S.U.A., deschiderea piețelor pe care acest plan o propunea, ar fi anulat câștigurile sovietice. Într-un interval foarte scurt de timp, economiile subordonate U.S. s-au transformat foarte mult. Structura proprietății s-a modificat, comerțul cu piețele tradiționale a fost întrerupt, economia planificată, de comandă a luat locul economiei de piață, iar în domeniul agriculturii, partidele comuniste au declanșat, la cererea Moscovei (prin Cominform), campanii de colectivizare.

Evident, colectivizarea a beneficiat de implantarea unor structuri (la nivel juridic, instituțional, administrativ, economic) cu rol în pregătirea acesteia. Totodată, deciziile liderilor comuniști au marcat modalitățile privind implantarea acestor structuri colectiviste, ca și apariția unor accente ideologice.

Comisia Centrală pentru reforma agrară, constituită prin Dispoziția Ministerului Agriculturii și Domeniilor, la 25 aprilie 1945, a vegheat la buna punere în practică a regulamentului pentru înfăptuirea reformei agrare[132]. La 3 mai 1945 s-a stabilit cadrul juridic pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic (decretul lege nr. 351)[133] o măsură care servea și intereselor comuniștilor, dar și ale sovieticilor.

Decretul lege nr. 565 din 16 iulie 1945 reglementa circulația și vânzarea produselor agricole. Statul devenea astfel singurul cumpărător al produselor agricole, lăsând producătorilor un disponibil pentru necesitățile gospodăriei[134]. Astfel, Președenția Consiliului de Miniștri stabilea prin ordinul nr. 2339 obligativitatea cultivatorilor de cereale de a preda statului cote de grâu, orz, secară, orzoaică și ovăz (19 iulie 1945)[135]. Tot în luna iulie a anului 1945, la cererea Ministerului Agriculturii și Domeniilor, cultivatorii de grâu, orz, secară și ovăz erau obligați să predea semințe Institutului Național al Cooperației[136]. Același Institut, ca și armata, primeau de la cultivatorii de mei, mazăre, fasole, linte și alte produse agricole, disponibilul lor, producătorii

[132] Dumitru Șandru, *Decretul 83/1949*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1993, p. 149.
[133] *Monitorul Oficial,* nr. 101 din 3 mai 1945.
[134] *Idem,* nr. 158 din 16 iulie 1945.
[135] *Idem,* nr. 161 din 19 iulie 1945.
[136] *Idem,* nr. 167 din 26 iulie 1945.

putând reține doar cantitățile ce le erau necesare pentru însămânțare: "consum normal gospodăresc" (art. 2, alin. 4), în conformitate cu o nouă decizie a Ministerului Agriculturii și Domeniilor[137].

Toate produsele agricole au fost luate în calcul de forurile legislative. Astfel, la 19 septembrie 1945 se stabilea regimul de circulație, vânzare și consum al cartofilor[138]; la 13 octombrie 1945 producătorii deținători de semințe oleaginoase erau obligați să predea cantitățile deținute Institutului Național al Cooperației, pentru consumul propriu producătorul reținând 60 de kg de persoană (art. 1, lit. b)[139]; la 7 decembrie 1945 se reglementau obligațiile producătorilor deținători de floarea-soarelui[140].

Însă nu doar materiile prime interesau, ci și utilajele existente în agricultură. La Conferința Națională a P.C.R. din octombrie 1945, Gheorghe Gheorghiu-Dej cerea consolidarea: "«centrelor de închiriere de mașini agricole care să fie îndrumate și controlate de Stat printr-un organ central»"[141]. De altfel, la 19 aprilie 1945, proprietarii de tractoare și mașini agricole au fost obligați să predea statului utilajele, mașinile rechiziționate trecând în folosința consiliilor județene de reformă agrară[142]. La aceeași conferință, desfășurată între 16-21 octombrie 1945, în rezoluție, la punctul privind reconstrucția și industrializarea țării, se spunea că pentru reconstrucția și prosperitatea țării noastre se impunea: "dezvoltarea cooperativelor la orașe și la sate și asigurarea unei bune aprovizionări a populației"[143].

La începutul anului 1946, *Monitorul Oficial* publica Jurnalul Consiliului de Miniștri privind aplicarea reformei agrare, prevăzându-se: "«Alcătuirea unei comisii interministeriale pentru aplicarea reformei agrare, alcătuită dintr-un reprezentant al Ministerului Agriculturii și Domeniilor, al Ministerului de Interne și al Ministerului Justiției »" (art. 1) Atribuțiile acestei comisii erau: "«a) consolidarea măsurilor celor 3 departamente pentru a accelera și a aplica just reforma; b) luarea unor măsuri de prevenire și reprimare a cazurilor de încălcare a legii; c) cercetarea și propunerea de măsuri împotriva organelor ce depind de cele 3 departamente, ce ar îngreuna, sabota sau acționa împotriva liniei reformei»"[144].

În anul electoral 1946, comuniștii au făcut adeseori declarații care negau o eventuală realizare a colectivizării: "«Noi n-am pus și nu punem chestiunea colectivizării. Am luptat și luptăm pentru împroprietărirea țăranilor săraci»", spunea N. Moraru în "Scânteia"[145]. Mai mult, la 29 iulie 1946, Gheorghe Gheorghiu-Dej declara, cu prilejul congresului Frontului Plugarilor: "«Platforma-Program a B.P.D. prevede că gospodăriile țărănești, având la bază proprietatea individuală asupra

[137] *Idem,* nr. 203 din 7 septembrie 1945.
[138] *Idem,* nr. 218 din 19 septembrie 1945.
[139] *Idem,* nr. 230 din 13 octombrie 1945.
[140] Decizia Președenției Consiliului de Miniștri, din 7 decembrie 1945.
[141] Dumitru Șandru, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1/1993, p. 149.
[142] *Monitorul Oficial,* nr. 91 din 19 aprilie 1945.
[143] Ioan Scurtu și colab, *România. Viața politică în documente. 1945,* Arhivele Statului, București, 1994, p. 376-377.
[144] Șerban Rădulescu-Zoner, D. Bușe, B. Marinescu, *op. cit*., p. 108.
[145] *Ibidem*, p. 132.

pământului vor fi apărate și întărite»”[146]. La 13 septembrie 1946, legea nr. 212 stabilea sancțiunile pentru persoanele care transportau cereale, făinuri sau alte mărfuri sau produse supuse raționalizării[147].

Alte măsuri legislative și politice pregăteau în fapt colectivizarea agriculturii. Astfel, Plenara Comitetului Central al P.C.R. din 8-9 ianuarie 1947 hotăra înființarea secțiilor țărăniste, pe întreaga structură organizatorică a P.C.R., în România existând la acea dată 704.857 membri P.C.R., dintre care 264.253 la sate[148].

Dintr-un raport de activitate al Secției Țărănești a C.C. al P.C.R. pe anul 1947 aflăm rolul acestor structuri politice create de partidul comunist, structuri premergătoare secției agrare constituită la plenara a V-a a C.C. al P.M.R.: “Prin crearea Secției Țărănești la C.C. și secțiilor țărănești pe lângă Comitetele județene s-a urmărit a se duce la sate o acțiune organizată mai vie pentru ca proletariatul să se poată sprijini direct pe țărănimea săracă să creeze o alianță puternică cu masele țărănești mijlocașe și să izoleze chiaburimea satelor”[149]. Secțiile din teritoriu s-au lovit de organizațiile Frontului Plugarilor[150], cărora treptat, în baza hotărârilor Biroului Politic al C.C. al P.M.R., le-a fost reorientată poziția față de problemele țărănimii, în conformitate cu scopurile comuniștilor. Astfel, membrii Secției Țărănești a C.C. al P.C.R., împreună cu reprezentanți ai C.C. al Frontului Plugarilor, au întocmit un plan amănunțit al muncii de reorganizare. În țară s-au creat 11 comisii, având câte 3 cadre din Frontul Plugarilor, verificați și instruiți de structura centrală a P.C.R., fiecărei comisii revenindu-i câte 5-6 județe spre reorganizare.

Raportul prezenta relația dintre Secția Țărănească și ministerul Agriculturii. Structura politică de partid constata neglijarea la nivel ministerial a unor chestiuni importante. Pentru o cunoaștere în profunzime a politicii promovate de Ministerul Agriculturii, Secția Țărănească a întocmit un plan de colaborare cu toate organele acestui departament. S-a hotărât astfel ca secția să țină legătura directă cu ministrul prin secretarul său. La minister a fost organizat un colectiv de partid format din toți coordonatorii diferitelor direcții, care erau membri de partid. Acest colectiv a fost convocat la sediul secției, unde fiecare membru a prezentat un raport asupra muncii desfășurate la minister. Chiar dacă partidul comunist nu preluase pe deplin puterea politică, totuși instituțiile statului erau plasate sub controlul comuniștilor prin ocuparea posturilor principale de către membrii acestuia. Deși Ministerul Agriculturii a dat o decizie prin care declarase definitive lucrările de reformă agrară acolo unde comitetele comunale, de plasă și județene ajunseseră la înțelegere, totuși Comisia Centrală pentru reforma agrară, ignorând această decizie a atribuit moșierilor pământul împărțit la țărani, pentru care fuseseră distribuite titluri de proprietate. În consecință s-a declanșat un număr ridicat de procese. Din inițiativa Secției Țărănești a C.C. al P.M.R. s-a delegat de către conducerea Ministerului o

[146] *Ibidem*, p. 150.
[147] Dumitru Șandru, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1/1993, p. 150.
[148] *Ibidem*.
[149] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 103/1948, p. 1-14.
[150] La acea dată Frontul Plugarilor avea 925.000 membri.

comisie de parlamentari din Partidul Comunist Român și Frontul Plugarilor care a examinat alături de comisia centrală de reformă agrară toate plângerile. Reforma agrară nu se definitivase în județele Sălaj, Timiș, Arad Târnava Mică.

La data de 15 decembrie 1947, stadiul reformei agrare era următorul:

Suprafața expropriată	***1.414.892 ha***
Numărul proprietarilor expropriați	142.668
Suprafața atribuită	1.095.480 ha
Numărul împroprietăriților	891.703
Titluri distribuite	831.538
Titluri rămase de distribuit	50.165
Reserve de stat, bălți, loturi împădurite, etc	318.812 ha

Ingerința structurii politice de partid în activitatea ministerului Agriculturii era o realitate. Secția Țărănească a C.C. al P.C.R. a coordonat lucrările de colonizare (din Dobrogea și Banat), s-a implicat în campania de însămânțare și de colectare a produselor agricole, fiind susținută în toate aceste demersuri de secțiile țărănești județene.

Preluarea puterii politice de către comuniști, ca și ordinele moscovite, au determinat o modificare a abordării problemei agrare, chiar din data de 31 decembrie 1947. Astfel, Gheorghe Gheorghiu-Dej afirma că: "«s-a introdus predarea unei cote obligatorii de grâu către stat pentru a asigura pâinea populației orășenești»"[151].

Începând cu anul 1948 observăm o schimbare majoră a registrului declarativ al liderilor comuniști, în legătură cu problema agrară. Dacă la 21 februarie 1948, Gheorghe Gheorghiu-Dej opina că: "«este necesară întărirea economică a micului proprietar»", iar la 9 aprilie tot el asigura că: "«proprietatea particulară și dreptul la moștenire sunt garantate și recunoscute de Stat (...) Constituția noastră va consfinți proprietatea pământului pentru cei ce muncesc»", la sfârșitul aceluiași an declara că: "«trecerea țărănimii în gospodării colective este singurul mijloc prin care țărănimea săracă și mijlocașă poate scăpa de starea de mizerie și înapoiere»"[152].

La 2 octombrie 1948, Ana Pauker declara în ziarul "Universul": "«victoria socialismului în România nu este de conceput fără îndeplinirea colectivizării»", la 7 noiembrie 1948, Teohari Georgescu, elogiind modelul sovietic al colectivizării în paginile aceluiași ziar[153].

Că se va trece la colectivizare era aproape sigur în anul 1948, însă nu se presupunea ce costuri materiale, umane, va implica această acțiune. Totuși se preciza că realizarea colectivizării nu trebuia însoțită "sub nici un motiv și în nici un caz de o trecere forțată a țărănimii la forma gospodăriilor colective". Din păcate, acest angajament al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej nu a fost respectat.

[151] Dumitru Șandru, *op. cit.,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1/1993, p. 150.
[152] *Ibidem,* p. 150-151.
[153] *Ibidem,* p. 152.

Anul 1948 a înregistrat și el o serie de măsuri legislative menite a înlesni opera de "socializare" a agriculturii românești. La 22 mai 1948 se înființa astfel Administrația Fermelor de Stat și a Stațiunilor de Mașini, în baza decretului nr. 33[154].

Decretul nr. 112 din 29 iunie 1948 prevedea înființarea Comisiei de Stat[155] pentru colectarea cerealelor[156]. Ea era alcătuită din "cinci membri numiți prin decizie de Consiliu de Miniștri, fiind prezidată de un ministru adjunct și trebuia să supună spre aprobare Consiliului se Miniștri: a) Planul de colectare a cerealelor; b) Normele de stabilire a cotelor de predare; c) Planul de transport și de depozitare; d)Planul de repartizare a cerealelor provenite din cotele de predare (art. 2,3)"[157]. Pentru ca această Comisie să-și realizeze atribuțiile se înființau: "a) Comisiunea județeană pentru colectarea cerealelor în fiecare județ; b) Comisiunea de plasă pentru colectarea cerealelor în fiecare plasă, numită de prefectul județului; c) Comisiunea comunală pentru colectarea cerealelor în fiecare comună, numită tot de prefectul județului"[158].

La 6 iulie 1948, decretul nr. 121 stabilea regimul de colectare a cerealelor: "În vederea asigurării hranei populației muncitoare de la orașe și din regiunile care sunt lipsite de surse proprii de aprovizionare, producătorii agricoli sunt obligați să predea statului, contra plată, o parte din prisosul recoltei lor de cereale, în raport cu posibilitățile exploatărilor lor" (art. 1). Colectarea se făcea direct de la batoză (art. 8, alin. 1). "Planul general de colectare a cantităților de cereale corespunzătoare cotelor de predare va fi întocmit de Comisia de Stat pentru colectarea cerealelor. În planul general de colectare se va stabili pentru fiecare județ cantitatea de cereale care trebuie să fie realizată din cotele de predare, ținându-se seama de: situația medie la ha a județului, suprafața arabilă a județului, suprafața cultivată cu cereale, structura exploatărilor agricole în județ" (art. 4). Articolul 12 al aceleiași legi preciza că: "nepredarea cotelor stabilite de către comisiunile comunale pentru colectarea cerealelor, precum și a oiumurilor de treier și măciniș, constituie infracțiuni la legea nr. 351 din 3 mai 1945, pentru reprimarea speculei ilicite și a sabotajului economic și se pedepsesc conform dispozițiunilor art. 28

---

[154] *Monitorul Oficial,* nr. 117 din 22 mai 1948.

[155] Planurile de colectare pe anul 1948-1949 au fost realizate "prin sprijinul permanent al partidului care a trimis pe teren mii de îndrumători care prin munca lor politică au antrenat țărănimea muncitoare în lupta pentru îndeplinirea planului și demascarea uneltirilor dușmanilor din sate". – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 3/1949.

[156] *Monitorul Oficial,* nr. 147 din 29 iunie 1948.

[157] *Ibidem*.

[158] *Ibidem.* În anul 1950 s-a creat aparatul exterior al Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole, format din împuterniciții județeni și de plasă ai comitetului. Ei răspundeau în plan local de realizarea planului de colectare. Nici acest domeniu nu a scăpat controlului Partidului-Stat. Printr-o hotărâre a Biroului Politic s-a stabilit înregimentarea politică a acestora: "Dat fiind că împuterniciții județeni și de plasă ai Comitetului de Stat pentru colectarea produselor agricole, care au sarcina de a aplica hotărârile Partidului și Guvernului în domeniul colectărilor, trebuie să fie elemente muncitorești, bine pregătite din punct de vedere politic, capabile și bine verificate în muncă, împuterniciții județeni și ajutorii lor vor fi propuși de preferință dintre membrii comisiilor județene de verificare, sau absolvenți ai școlilor medii de partid județene; împuterniciții de plasă și ajutorii lor vor fi propuși de preferință dintre președinții subcomisiunilor de verificare în plăși, sau absolvenți ai școlilor medii de partid, cu experiență în munca la sate". – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 23, 33/1950, f. 2,7.

din acea lege"[159]. La 2 noiembrie 1948 se interzicea printr-o decizie ministerială comercializarea brânzeturilor, untului și a produselor derivate[160].

Iată că în perioada 1945-1948 au fost luate măsuri administrative și juridice, au fost introduse sancțiuni legale, în vederea creării cadrului favorabil demarării acțiunii de colectivizare a agriculturii. S-au creat cooperative care controlau producția și desfacerea, baze de mașini agricole, ferme de stat, constituite din terenurile confiscate germanilor, moșierilor, fostei burghezii, a fost redusă cantitatea de produse destinate vânzării pe piață, și a fost totodată instaurat controlul guvernamental asupra creditului agricol[161].

Dintr-un material al Direcției Organizatorice reiese implicarea Partidului-Stat nu doar în privința colectivizării agriculturii ci și în pregătirea și desfășurarea lucrărilor agricole. Campania însămânțărilor de toamnă din anul 1948 s-a remarcat prin faptul că "executarea lucrărilor a fost dirijată și controlată în întregime de Partidul Muncitoresc Român și de organele de stat"[162]. Se instituia o regulă, pe care regimul Partidului-Stat a aplicat-o pe toată durata existenței sale. Situația însămânțărilor la 22 noiembrie 1948 se prezenta astfel: Muntenia – 1.423.150 ha, Moldova – 474.655 ha, Ardealul – 358.860 ha, Banatul – 693.412 ha.

Comitetul Central al P.M.R. a emis la 16 septembrie 1948 "Instrucțiuni cu privire la campania de însămânțări din toamna 1948"[163]. Un proces strict economic era politizat întrucât "însămânțările din acest an se desfășoară în condițiile ascuțirii luptei de clasă". Comitetele județene de partid erau obligate să elaboreze planuri concrete de organizare și desfășurare a însămânțărilor plecând de la instrucțiunile C.C. al P.M.R. și ale Comisiei de Stat pentru însămâțări (primite de prefecții județelor).

Conținutul planurilor Comitetelor Județene de Partid	***Modalități de punere în practică***
Organizarea campaniei, împărțirea responsabilităților pe plăși în rândul membrilor Comitetului Județean, și a membrilor din comitetele de plăși pe comune și sate;	Prin propangandă de la om la om, prin selecționarea foarte atentă a îndrumătorilor din rândul membrilor de partid, membrilor Frontului Plugarilor, și ai Sindicatelor de salariați agricoli.
Instruirea Comitetului județean, instructorilor județeni, comitetelor de plasă și a organizațiilor de bază din comune pe baza Instrucțiunilor P.M.R.;	Organizațiile de bază aveau obligația de a dezbate articolele și comunicatele din "Scânteia" legate de însămânțare.
Comitetele de plasă erau obligate să comunice componența comisiilor comunale pentru însămânțări comitetelor județene de partid;	Comisiile comunale pentru însămânțări convocau în fiecare comună ședințe.
Organizarea întrecerilor la însămânțări;	Comitetele județene erau obligate să trimită Comitetului Central rapoarte cu privire la mersul însămânțărilor.
Demascarea chiaburilor și moșierilor, care încercau să saboteze planul de însămânțări "și să demobilizeze țărănimea prin tot felul de zvonuri, luându-se măsuri de demascare".	

[159] *Idem,* nr. 153 din 6 iulie 1948.
[160] *Idem,* nr. 225 din 2 noiembrie 1948.
[161] Thomas S. Blanton, *Ce știa președintele Truman despre România. Un raport al serviciilor secrete americane (1949)*, p. 48.
[162] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 41/1948, f. 5.
[163] *Idem*, dosar nr. 11/1948.

În special în anul 1948, în România a avut loc un amplu proces de deposedare de bunurile lor funciare, ca și de inventarul agricol, a numeroase instituții posesoare de pământ. În paralel, Ministerul Agriculturii și Domeniilor s-a axat pe pregătirea programului de lichidare a resturilor pământurilor moșierești. Astfel, la 24 iunie 1948, Direcția 1 a Circulației bunurilor imobile agricole și deplasării populației rurale din minister (creată de curând; ea va dirija deportările forțate ale moșierilor) a cerut Serviciilor agricole județene, prin ordinul confidențial nr. 617884, tabele cu toți proprietarii de terenuri agricole, cu exploatări de 50 de hectare și mai mari, de pe raza județului respectiv, cu indicarea pământurilor, în funcție de ramurile de folosință. În aceste tabele trebuiau incluse proprietățile persoanelor fizice sau juridice, proprietățile de 50 de ha sau mai mari ale instituțiilor publice sau private, rămase acestora în urma aplicării legii din 23 martie 1945, precum și terenurilor agricole de la 50 de ha în sus, exceptate de la expropriere în baza art. 8 al legii agrare din 1945, ce aparțineau mănăstirilor, mitropoliilor și așezămintelor bisericești sau spitalicești, așezămintelor de cultură, obștilor sau cooperativelor sătești. Nu trebuiau incluse în tabele pășunile comunale și ale composesoratelor și nici fermele statului din structura Administrației Fermelor de Stat și a Stațiunilor de Mașini (A.F.S.M.). Totul trebuia realizat în mod strict confidențial[164].

Datele Serviciilor agricole județene, centralizate la începutul lunii noiembrie, apreciau existența:

Proprietăți particulare (dimensiunea în ha) și numărul lor		
	Felul proprietății	Dimensiunea (ha)
7.703 de 50 ha și mai mari, cu un total de 1.013.461 ha, din care:	Arabile	289.333
	Fânețe	107.128
	Pășuni	71.509
	Vii	5.964
	Livezi	8.886
	Grădini	3.620
	Bălți	36.295
	Păduri	468.622
	Neproductive	22.104

În completarea acestor date, la 12 noiembrie 1948, Ministerul Agriculturii și Domeniilor a întocmit și statistica mașinilor pentru tracțiune mecanică, aflate în stăpânirea proprietarilor particulari[165].

În baza acestor statistici, alcătuite în noiembrie 1948, a fost întocmit planul de confiscare a resturilor averilor moșierești la nivel național și la nivelul fiecărei proprietăți, în luna martie a anului 1949. Până atunci însă s-au mai produs o serie de evenimente semnificative și cu rol declanșator al procesului de colectivizare. Astfel, la 1 ianuarie 1949, s-a publicat în Monitorul Oficial Planul general economic al R.P.R. pe 1949. "În scopul îmbunătățirii condițiunilor de muncă și a ridicării nivelului material și cultural al țărănimii muncitoare", Gheorghe Gheorghiu-Dej preciza ca

[164] Dumitru Șandru, *op. cit.*, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1/1993, p. 133.
[165] *Ibidem*, p. 134.

obiective de bază: a) dezvoltarea reţelei de staţiuni de maşini şi tractoare; b) fabricarea în ţara noastră a maşinilor agricole, în vederea creării unei agriculturi mecanizate; c) consolidarea şi lărgirea activităţii fermelor de stat, care trebuiau să devină un exemplu de gospodărie agricolă; d) încurajarea organizării în mediul rural a cooperativelor de diferite tipuri, pentru o mai bună şi o mai avantajoasă aprovizionare cu unelte agricole, seminţe selecţionate şi bunuri de consum[166]. Era necesară deci urgentarea acţiunii de socializare a acestui sector economic[167].

Pentru demararea oficială a acţiunii de colectivizare au fost create structuri politice speciale la începutul anului 1949. Astfel, au fost constituite Comisia centrală pentru desăvârşirea reformei agrare, comisiile judeţene şi comisiile comunale, structuri mixte, de partid şi de stat. Tabelul următor prezintă componenţa şi rolul acestor formaţiuni[168]:

Structuri	***Componenţa***	***Prerogative***
Comisia centrală pentru desăvârşirea reformei agrare	Delegat al P.M.R. Delegat al C.G.M. Delegat al Ministerului Agriculturii Delegat al Ministerului Afacerilor Interne Delegat al Ministerului de Finanţe	Organiza operaţiunile de identificare şi preluare a exploatărilor şi bunurilor agricole. Stabilea normele generale de identificare, inventariere, evaluare şi preluare a întreprinderilor şi bunurilor agricole care treceau în proprietatea statului. Normele şi instrucţiunile elaborate de Comisie aveau caracter obligatoriu. Întocmea şi punea la dispoziţia comisiilor comunale prin comisiile judeţene întregul material necesar efectuării operaţiunii de expropriere a unor exploatări (formularele de inventariere şi evaluare a patrimoniului preluat, procesele verbale de predare-preluare). Comisia ajuta, îndruma, controla şi coordona activitatea comisiilor judeţene şi comunale. Arbitra şi rezolva litigiile care apăreau în cursul operaţiunilor de desăvârşire a reformei agrare.
Comisia judeţeană	Secretarul Judeţenei P.M.R. Delegatul Uniunii Sindicatelor Salariaţilor Agricoli din România Prefectul judeţului Directorul judeţean agricol din Ministerul Agriculturii	Efectuau operaţiile de preluare a exploatărilor şi bunurilor agricole, respectând indicaţiile Comisiei Centrale. Instruiau la sediul Comitetului judeţean de partid pe membrii comisiilor comunale.

[166] A.N.I.C., *fond Preşedinţia Consiliului de Miniştri*, dosar 12/1948, f. 11.

[167] Direcţia Organizatorică a C.C. al P.M.R. întocmea rapoarte care prezentau "Atmosfera politică din ţară". Un astfel de material analiza evenimentele lunii ianuarie 1949. Problema colectivăzării "frământa masa ţărănească". "La o mare parte din ţărănimea săracă există încrederea în munca colectivă, iar manifestări pentru trecerea la colectivizare, sunt în majoritatea satelor mai ales în acelea unde au fost moşierii care au exploatat. În Brăila ţăranii săraci manifestă nerăbdare de a trece la colectivizare. Chiaburimea în neliniştea ei, împinge ţărănimea săracă să ceară colectivizarea – ei înşişi punându-se în fruntea listelor". Colectivizarea s-a produs la doar două luni de la consemnarea acestor realităţi proprii satului românesc. Problemele semnalate au persistat şi după deschiderea oficială a campaniei de creare de G.A.C.-uri. - *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Secţia Organizatorică*, dosar nr. 8/1949, f. 5.

[168] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Agrară,* dosar nr. 26/1949, f. 1-7.

		Paza bunurilor preluate era asigurată de echipe special formate (alte persoane decât cele care preluau). Echipele se compuneau din muncitori din fabrici și uzine și din "elemente verificate din masa țărănimii sărace". Asigurau desfășurarea simultană a operațiunilor de preluare în tot județul. "În perioada de pregătire a operațiunii se va menține cea mai strictă conspirație".
Comisia comunală	Delegatul organizației P.M.R. (numit de comitetul județean de partid) Delegatul însărcinat cu administrarea unităților preluate Primarul comunei	Participau la operațiunile de preluare a exploatărilor și bunurilor. Îi revenea sarcina, în conformitate cu dispozițiile Ministerului Afacerilor Interne, să-l determine pe fostul proprietar să părăsească comuna împreună cu familia, urmând să se stabilească în localitățile indicate de cei în drept.

De remarcat prezența delegatului Partidului Muncitoresc Român în toate structurile, în calitate de președinte, ceea ce-i asigura controlul total asupra operațiunii de "desăvârșire a reformei agrare".

În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 21 februarie 1949 Vasile Vaida aducea în discuție crearea unei structuri în cadrul Ministerului Agriculturii la comanda liderului regimului comunist[169]. Era vorba despre o comisie creată cu scopul de a identifica moșiile de 50 ha și mai mari de 50 ha, care au făcut obiectul exproprierii și care pentru diverse motive încă nu fuseseră preluate de stat.

Componența Comisiei Centrale de expropiere	***Vasile Vaida – ministrul Agriculturii*** ***Mihai Levente – secretar general al Ministerului Agriculturii*** ***Nicolae Ceaușescu – secretar general al Ministerului Agriculturii*** ***Pavel Chirtoacă – șeful Secției Agrare a C.C. al P.M.R.***
Modul de lucru al Comisiei	
Țara a fost împărțită în 22 centre, s-a prevăzut formarea comisiilor județene pe lângă comitetele provizorii, "pentru ca pământurile să fie imediat lucrate". Foștii proprietari trebuiau scoși de pe moșii (aveau voie să-și ia cu ei doar lucruri personale). De asemenea, trebuiau scoși din mediul rural "toți deblocații care s-au stabilit la țară".	

Comisia centrală de expropiere a înmânat comitetelor provizorii județene instrucțiuni cu privire la repartizarea bunurilor mobile intrate în patrimoniul statului[170]: a. bunurile cu caracter agricol sau care serveau scopurilor agricole erau predate gospodăriilor agricole de stat; b. diversele bunuri ca: mobilier, instrumente muzicale, diverse aparate, tablouri, covoare, lucruri de artă, lucruri de uz casnic,

[169] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol II., 1949, București, 2003, p. 116.
[170] *Idem*, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară,* dosar nr. 26/1949, f. 10-11.

bunuri personale, fie că se află depozitate în capitala județului, fie în conac sigilate, sau în alte depozite erau preluate de comitetul provizoriu al județului respectiv, după care li se stabileau destinații precise.

Partidul-Stat a elaborat planul operațiunilor de "lichidare a chiaburimii"[171], constând în: 1. consituirea Comisiei de stat pentru desăvârșirea reformei agrare; 2. întocmirea instructajelor de către Direcția Organizatorică, Ministerul Agriculturii, Ministerul de Interne; 3. fixarea a 12 centre, desemnarea a 12 delegați și instructori ai Direcției Organizatorice care făceau instructaj cu secretarii județeni în cele 12 centre din țară la 24 februarie 1949; 4. întocmirea unor "teze scrise pentru agitație și propagandă"; 5. organizarea unei ședințe cu secretarii celor 12 centre, la 25 februarie 1949; 6. comisiile județene pregăteau: desemnarea administratorilor, desemnarea responsabilului Biroului Județean pentru efectuarea operației de teren, asigurarea prezenței primarilor și secretarilor organizațiilor de bază, asigurarea mijloacelor de transport necesare, stabilirea colaborării cu securitatea și Miliția, pregătirea unui număr de muncitori pentru a participa la operațiune (pentru paza bunurilor expropriate); 7. în ziua premergătoare operației se forma Comisia județeană, se ținea ședința de instructaj cu cei care efectuau operațiile, se pleca pe teren; 8. efectuarea operației[172].

Coordonatorii principali ai acțiunii de expropriere erau în realitate organele locale ale Partidului Muncitoresc Român: "Comitetele județene de partid au sarcina de a conduce această acțiune, după indicațiile prevăzute în prezenta circulară [24 februarie 1949] și după instrucțiunile Comisie centrale pentru desăvârșirea reformei agrare, care funcționa în București"[173].

Atribuțiile Comitetelor județene de partid în acțiunea de "desăvârșire a reformei agrare" din martie 1949	
Selecționarea administratorilor	În ziua de 25 februarie, secretarul și reprezentantul de cadre al Comitetului județean al P.M.R. desemnau administratorii pe gospodării, pe conace – termen de finalizare – 28 februarie. Cine erau administratorii? În primul rând persoane recomandate de A.F.S.M., și muncitori din întreprinderi.
Desemnarea delegaților comitetului județean al P.M.R.	Numărul delegaților desemnați de comitetul județean era direct proporțional cu numărul gospodăriilor care trebuiau expropriate în comuna respectivă.
Desfășurarea acțiunii	La ora 3 dimineața delegatul Comitetului județean P.M.R. constituia comisia comunală pentru desăvârșirea reformei agrare (a cărei componență am precizat-o deja). La ora 5 dimineța, comisia și echipele, însoțite de milițieni

[171] *Ibidem*, f. 12-13.

[172] Circulara trimisă de Direcția Organizatorică a C.C. al P.M.R. comitetelor județene ale P.M.R. evidenția caracterul conspirativ al actului de la 2 martie 1949: "Atragem atenția că mașinile ce vor transporta delegații P.M.R. și viitorii administratori, cu eventualii însoțitori, de la capitala județului la comune, să nu intre în comune, ci să se oprească la marginea comunei, **pentru a nu face zgomot și a atrage atenția satului**". Structura politică din aparatul central stabilea că se modifica ora de începere a operațiilor pe teren de la ora 5 dimineața la ora 3 dimineața. – *Ibidem*, f. 23.

[173] *Ibidem*, f. 15-20.

	treceau la preluarea conacului. În cazul în care erau mai multe gospodării comisia delega mai mulți reprezentanți. Comisia odată ajunsă la conac lua măsuri de plasare a oamenilor de pază la locurile cele mai importante. Moșierul era obligat să declare tot ceea ce deținea. Se trecea la inventarierea și sigilarea bunurilor. În cursul aceleași zile, delegatul Comitetului Județean P.M.R. convoca țărănimea muncitoare din comună, "mobilizând-o în sprijinirea Comisiei Comunale și a administratorilor numiți".

O săptămână mai târziu a fost adoptat decretul nr. 83 din 2 martie 1949 pentru completarea unor dispoziții din legea nr. 187 din 23 martie 1945. Această inițiativă legislativă a fost justificată de autorii săi astfel: pentru a împiedica acțiunea de sabotare a planului de însămânțări și a producției agricole și pentru a asigura dezvoltarea agriculturii în R.P.R. – preciza art. 1 – se completează legea nr. 187 cu următoarele dispozițiuni: "trec în proprietatea statului, ca bunuri ale întregului popor: a) exploatările agricole moșierești care au făcut obiectul exproprierii, potrivit legii nr. 187 din 1945 și fermele model constituite prin efectul aceleiași legi, cu întregul inventar viu și mort și clădirile aparținând sau afectate acestor exploatări, indiferent de locul în care se află; b) instalațiile agricole și semiindustriale, bunurile și materialele destinate exploatării agricole, produsele agricole destinate valorificării, oriunde s-ar găsi depozitate, aparținând exploatării moșierești expropriate; c) toate creanțele, titlurile și participările și drepturile decurgând din activitatea exploatărilor moșierești expropriate" (art. 2). Articolul 3 avertiza că: "nu intră în prevederile decretului de față obiecte de uz personal și casnic, aparținând proprietarilor proprietăților expropriate"[174]. Rezistența la confiscarea sau tăinuirea bunurilor se pedepsea cu 5-15 ani muncă silnică și confiscarea averii (art. 4).

În zilele care au urmat s-a procedat la evacuarea cu forța a proprietarilor vizați de decretul 83/1949[175]: "proprietarii au fost izgoniți și deportați peste noapte de către miliție, spre destinații necunoscute. Casele le-au fost imediat ocupate. Scenele de groază au fost frecvente și modul de a proceda a fost diferit de cel care a însoțit aplicarea reformei agrare din 1945, când exproprierea nu a fost însoțită de persecutarea proprietarilor"[176].

Comitetele județene de partid erau obligate să trimită Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R., până la data de 16 martie 1949, ora 12[00], prin curier special, următoarele date[177]:

---

[174] *Buletinul Oficial,* nr. 1 din 2 martie 1949.

[175] Deportarea moșierilor a fost o măsură ilegală, întrucât decretul 83/1949 nu conținea prevederea dislocării și fixării domiciliului obligatoriu. Pentru a se afla în legalitate, regimul comunist a adoptat H.C.M. nr.1154/26 octombrie 1950, modificată prin H.C.M. nr. 344/15 martie 1951, prin care se reglementa doar parțial problema stabilirii de către M.A.I. a domiciliului obligatoriu pentru "unele categorii de persoane". - *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport final,* p. 243.

[176] Ghiță Ionescu, *op. cit.,* p. 218.

[177] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 26/1949, f. 24-25.

Județul		
Numărul comunelor		
Comunele în care se aflau moșii expropriate		
Numărul conacelor	Indicate de Ministerul Agriculturii	Moldova[178] – 899 Banat - 158 Muntenia – 1.629 Ardeal – 229 **Total general – 2.915**
	Identificate pe teren	Moldova – 986 Banat – 403 Muntenia – 2.757 Ardeal – 310 **Total general – 4.456**
Numărul moșiilor	Indicate de Ministerul Agriculturii	Moldova – 1.293 Banat – 536 Muntenia – 2.130 Ardeal – 254 **Total general – 4.213**
	Câte din ele s-au identificat	Moldova – 1.658 Banat – 599 Muntenia – 3.536 Ardeal – 465 **Total general – 6.258**
	Câte din ele s-au găsit în plus	**2.045**
	La câte s-a terminat inventarierea	-
	Total general	-
Suprafața terenurilor	Arabil	
	Vii	
	Livezi	
	Pădure[179]	
	Neproductiv	
	Total general	
Animale	Boi	
	Vaci	
	Cai	
	Oi	
	Porci	
	Total general	

[178] Datele din coloana a III-a erau furnizate de Direcția Organizatorică la data de 12 martie 1949. *Idem,* dosar nr. 34/1949, f. 14.

[179] Gospodăriile silvice prezentau pentru comuniști o importanță majoră. La 14 mai 1949 au fost emise instrucțiuni cu privire la sarcinile organizațiilor de partid privitoare la buna funcționare a acestora. Capitaliștii au "decimat pădurile seculare ale României", se specifica în instrucțiuni. Incendiile declanșate de "dușmanii de clasă" puneau în pericol fondul forestier. Structurile locale de partid aveau obligația de a sprijini efectiv Comitetele provizorii de plasă și comunale în vederea verificării și desemnării "elementelor care urmează a contribui la executarea de supraveghere a pădurilor. Organizațiile de partid vor urmări ca organele Miliției, de pompieri și cele silvice să instruiască observatorii, patrulele și echipele de pompieri voluntari". De asemenea, comitetul județean P.M.R. "ajuta" secțiile silvice de pe lângă Comitetele Provizorii la completarea posturilor vacante la personalul de pază "cu elemente destoinice". – *Idem*, dosar nr. 33/1949, f. 1-8.

Evacuaţi	Moşieri – capi de familie, membri de familie	
	Administratori – capi de familie, membri de familie	
Rămaşi la conace din cauză de boală sau bătrâneţe	Moşieri	
	Administratori	
Fugiţi în timpul operaţiei	Moşieri	
	Administratori	
Numărul conacelor la care nu au fost găsiţi moşierii şi administratorii		
Câţi au fugit de sub escortă?	Moşieri/administratori	
Câte proprietăţi au fost luate abuziv?		
Dacă au fost persoane care au refuzat să-şi ia lucrurile personale şi numele lor.		
Câte cazuri de opunere şi rezistenţă au fost?		
Câţi "tovarăşi au fost mobilizaţi în această perioadă?"	Muncitori	
	Ţărani	
Câţi ţărani au luat parte la prelucrări?		
Incidente		
Valori găsite	Bani, bijuterii, aur	
Bunuri găsite	Mărfuri, îmbrăcăminte	

Datele au parvenit Direcţiei Organizatorice a C.C. al P.M.R. mai devreme. La data de 14 martie 1949 secţia prezenta conducerii de partid un raport cu privire la desfăşurarea acţiunii de desăvârşire a reformei agrare[180]. Materialul trata următoarele probleme: A. pregătirea acţiunii, B. desfăşurarea acţiunii, C. comportamentul moşierilor/cazuri suspecte de conspirativitate, D. comportamentul Miliţiei, E. starea de spirit a populaţiei, F. concluziile.

A.	***A debutat pe 24 februarie 1949 şi a durat 4 zile. Materialul înmânat de Ministerul Agriculturii delegaţilor Comitetului Central a fost incomplet. Pe teren s-a constatat existenţa unui număr mai mare de moşii (2.000 de moşii în plus). Comitetele judeţene au fost obligate să suplimenteze colectivele, prin selecţionarea unui număr ridicat de oameni (insuficient verificaţi de organele de partid). Ca urmare, au apărut unele probleme în organizarea acţiunii.***
B.	Acţiunea a început în toată ţara la ora 3[00] dimineaţa. S-au preluat 6.258 moşii cu 4.456 conace. Au fost evacuate 7.804 persoane (moşieri, administratori, familiile lor). Au fost mobilizaţi de Partidul-Stat 18.974 muncitori, 50.911 ţărani săraci, totalizând "69.885 tovarăşi care au participat la operaţiunile pe teren". S-au înregistrat unele incidente: unii administratori şi delegaţi desemnaţi nu s-au prezentat, s-au confiscat în mod abuziv moşii care nu se încadrau în prevederile decretului nr. 83, în majoritatea judeţelor delegaţii partidului şi comisiile nu au acordat moşierilor timpul necesar pentru a-şi lua lucrurile permise, "ci i-au silit într-un timp scurt să-şi ia ce pot din lucruri şi să plece". S-au semnalat

[180] *Idem*, dosar nr. 34/1949, f. 1-11.

	30 de cazuri de abuzuri (delegații și miliția și-au însușit obiecte de valoare confiscate, au fost atacați secretari ai organizațiilor de partid și delegați).
C.	În marea majoritate a cazurilor moșierii expropriați au avut o atitudine pasivă, supunându-se dispozițiilor. Unii au refuzat să plece cu lucrurile care li se cuveneau, motivând că se vor întoarce, unii au renunțat la tot, fără să dea explicații. S-au înregistrat și 13 cazuri de opunere violentă la măsurile de preluare (de la refuzul de a permite autorităților accesul până la focuri de armă și amenințare cu securea). De asemenea s-au înregistrat 30 de cazuri în care moșierii au fugit la prezentarea comisiei, în județele Câmpulung, Botoșani, Covurlui, Argeș, Buzău, Arad, Mehedinți, Teleorman, Constanța, Romanați, Vâlcea, Vaslui. Atitudinea unor expropiați, modul în care au fost găsiți, sau din modul în care au părăsit moșiile înainte de venirea delegaților se presupunea că aceștia au fost avertizați cu privire la operațiunea pregătită de Partid.
D.	Evacuarea moșierilor nu a fost făcută după dispoziții unitare. În unele județe, moșierii au fost strânși la Comandamentul județean al Miliției, în altele au fost duși la gara cea mai apropiată și de acolo au fost expediați. În condițiile în care numărul conacelor preluate a fost dublu față de numărul indicat de Ministerul Agriculturii, miliția au fost insuficienți. S-a apelat la unele măsuri de compromis: în județul Sălaj, 100 de țărani au fost îmbrăcați în haine de militari și au fost folosiți ca atare, iar în unele comune comisiile nu au fost însoțite de milițieni. Nu toți reprezentanții Miliției au avut un comportament ireproșabil[181].
E.	Țărănimea săracă a manifestat "bucurie" față de măsurile guvernului, dovadă fiind prezența acesteia în număr mare la prelucrările făcute de organele de partid cu privire la importanța exproprierii moșiilor. Țăranii mijlocași au avut manifestări de compătimire la adresa moșierilor. Chiaburii au avut o atitudine "de îngrijorare față de aceste măsuri. Au fost cazuri când chiaburii au încărcat în căruțe ce au putut încărca și au părăsit comunele".
F.	Acțiunea, cu toate incidentele înregistrate, s-a dovedit o reușită pentru Partidul Muncitoresc Român.

Oficialii au calificat actul din 2 martie 1949 ca pe o măsură favorabilă clasei țărănești, uitând să menționeze că aceasta nu a beneficiat cu nimic de pe urma lui și, mai mult, această inițiativă a fost însoțită de represiune (se remarcă similitudinea cu procesul sovietic de colectivizare, care a presupus și el, după cum am mai amintit, aplicarea tacticilor coercitive).

Acest decret a fost gândit și aplicat în baza reglementărilor stabilite de P.M.R., de comun acord cu puterea sovietică. Între 3-5 martie 1949 s-a desfășurat Plenara C.C. al P.M.R., care fixa ca obiectiv imediat lichidarea chiaburimii, Rezoluția acestei plenare fiind unul din textele de bază în problema colectivizării. Gheorghe Gheorghiu-Dej, liderul P.M.R., stabilea cinci categorii agricole nesocialiste[182]:

[181] Era citat cazul comandantului Miliției din județul Constanța, Candiane Nicolae și al delegatului venit de la București, căpitanul Vase Vasile, care dăduseră dovadă de "timiditate și slăbiciune în muncă, spunând că în satul Pecinega, județul Constanța, nu se poate intra în noaptea de 2 martie, întrucât sunt 9 frați Aldea, moșieri, și nu au forțe suficiente, fapt care a determinat pe delegatul C.C. să asiste personal la această operațiune, care a decurs fără nici un incident". În Dorohoi, "sergentul major Sârbu Ilie s-a îmbătat, iar milițienii din comuna Borzești și Dănăcheni, au ridicat peste capul delegatului Partidului 5 ciobani ai moșierului Hârtopeanu, pe motiv că sunt slugile boierului". - *Ibidem*, f. 8. Ambele cazuri ilustrează faptul că puterea reală aparține nu organelor abilitate ale statului ci reprezentanților centrali sau locali ai Partidului Muncitoresc Român.

[182] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări*, ediția a III-a, Ed. pentru Literatură Politică, 1953, p. 283-286.

Categorii agricole nesocialiste	*Procentul*
"*Proletariatul agricol"* = țăranii fără pământ; aceştia lucrau pentru chiaburi şi urmau a fi absorbiți de stat în brigăzile gospodăriilor colective; ei constituiau "forța politică principală în lupta de clasă la țară"[183].	2,5% (circa 250.000 de persoane)
Țăranii săraci= "forța principală pe care se sprijină clasa muncitoare de la sate"	57%
Țăranii mijlocași = "împreună cu țăranii săraci fac parte din țărănimea muncitoare"	34%
Chiaburii = erau definiți nu în funcție de proprietatea asupra pământului, ci în funcție de faptul că foloseau munca salariată	6,5%
Resturile moșierimii	

Noua politică a P.M.R. "«se baza pe tacticile oficial adoptate de Uniunea Sovietică cu 20 de ani înainte – sprijinirea pe țăranii săraci, câştigarea țăranilor mijlocaşi, izolarea şi distrugerea kulacilor»"[184].

Rezoluția C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949 anunța şi rolul pe care gospodăriile agricole colective urmau să-l dețină în procesul de transformare socialistă a agriculturii. Numai trecerea în masă la gospodăria agricolă colectivă putea duce la "desființarea exploatării capitaliste şi deci la lichidarea clasei chiaburilor, care este purtătoarea acestei exploatări". Era necesară astfel redactarea unui model pentru toate colectivele; chiaburii nu puteau intra în aceste structuri; foştii proprietari puteau să-şi păstreze un mic lot pe lângă casă. Evident, statutul gospodăriilor colective trebuia adoptat numai cu aprobarea P.M.R. şi a guvernului, condus tot de cadrele de partid. Consiliile Populare ajutau Partidul-Stat în acțiunea de colectivizare, ele aplicând "politica de clasă".

Organele agricole de stat şi comisiile agricole care funcționau pe lângă Sfaturile Populare aveau un rol important în realizarea socializării agriculturii. Structurilor locale ale puterii de stat li s-a rezervat un rol însemnat în organizarea gospodăriilor țărăneşti: "Sfaturile Populare vor trebui să ducă o politică de clasă, o politică de apărare a țărănimii sărace şi mijlocaşe şi de lovire permanentă a poziților chiaburilor; ele trebuie să devină o pârghie pentru ridicarea nivelului cultural al țărănimii muncitoare"[185].

Conducerea partidului comunist şi a Secției agrare a Comitetului Central al P.M.R. au fost "principalii responsabili" ai implementării colectivizării forțate în România. Actorii colectivizării au fost: Gheorghe Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Teohari Georgescu, Alexandru Drăghici, Alexandru Moghioroş, Nicolae Ceauşescu, Eugen Alexe, János Fázekás, Vasile Vâlcu, Ion Cosma, Vintilă Marin, ei implicându-se direct în colectivizarea agriculturii românești[186].

[183] Rolul acestei categorii sociale era specificat în documentul programatic invocat-proletariatul agricol avea rol în aplicarea liniei politice a Partidului Muncitoresc Român, care consta în: organizarea şi consolidarea alianței clasei muncitoare şi sărăcimii satelor, pe de o parte cu țărănimea mijlocașă, pe de altă parte, de îngrădire a creşterii elementelor capitaliste, de organizare a luptei împotriva exploatării chiaburimii la sate, de realizare a transformării socialiste a agriculturii. *Ibidem*, p. 283.

[184] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 76.

[185] *Ibidem*, p. 318.

[186] *Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România. Raport Final*, *op.cit*, p. 256.

Prin Circulara nr. 29 din 28 martie 1949 a Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. se cerea comitetelor județene ale P.M.R. ca după prelucrarea rezoluției plenarei C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949 să trimită câte un raport după adunarea activului județean, după adunările cu birourile organizațiilor de bază în centrele de plăși, după ședințele organizațiilor de bază de la sate și orașe, după ședințele cu activul organizațiilor de masă de la sate. Rapoartele trebuiau să surprindă modul în care s-a făcut prelucrarea, reacția cadrelor de partid țărani, membrilor de partid țărani, membrilor organizațiilor de masă, starea de spirit a țărănimii după încheierea fiecărei etape din prelucrarea rezoluției[187]. Prelucrarea rezoluției s-a produs în 3 etape (etapa I-a în zilele de 27-28 martie, etapa a II-a în perioada 29 martie-4 aprilie, etapa a III-a – 5-15 aprilie). Rapoartele au scos în evidență calitatea slabă a prelucrărilor. Cea mai evidentă dovadă a lipsei aprofundării textului Rezoluției a reieșit din faptul că foarte mulți țărani mijlocași au fost trecuți pe listă ca fiind chiaburi[188]. Direcția Organizatorică a C.C. al P.M.R. a solicitat ca rezoluția să fie din nou prelucrată. O altă structură din aparatul central urma să joace un rol important în prelucrarea Rezoluției. Era vorba de Direcția de Propagandă și Agitație, care trebuia să "defalce rezoluția" și să facă teze pentru fiecare problemă. *Scânteia* și gazetele locale dezbăteau problemele din rezoluție, rulau filme sovietice instructive despre colectivizare, se edita material asupra colhozurilor.

În planul structurilor politice de partid a fost creată Comisia Agrară, a cărei "unică sarcină era organizarea și supravegherea campaniei de colectivizare"[189]. Era condusă de Ana Pauker, în componența acestei structuri intrând Vasile Vaida, ministrul Agriculturii, Dumitru Petrescu, Pavel Chirtoacă, Nicolae Ceaușescu, Mircea Gogioiu și consilierul sovietic Veretenicov. Înainte de a se trece la organizarea gospodăriilor agricole colective, comisia a întocmit proiectul Statutului model al gospodăriilor colective. Comisia trimitea pe teren echipe formate din doi reprezentanți ai Comitetului Central (organizatori de partid) și din delegați de la comitetele județene de partid, pentru cercetarea la fața locului a cererilor depuse pentru constituirea de gospodării agricole colective. De asemenea, în cadrul ministerului Agriculturii a luat ființă, la propunerea comisiei, Direcția Gospodăriilor colective, cu un corp restrâns de îndrumători[190].

Comisia a stabilit condițiile necesare creării gospodăriilor agricole colective: suprafața minimă care trebuia să revină unei familii era de 3 ha[191], iar numărul de familii era de 30. Întrucât țăranii săraci nu aveau acest pământ, s-a ajuns la aplicarea unei politici de favorizare a chiaburilor, prin faptul că acestora li s-a permis să doneze pământ G.A.C.-urilor (această explicație a fost oferită în 1952 în contextul luptei pentru putere din P.M.R., Ana Pauker fiind acuzată de subminarea luptei de clasă la sate). Comisia agrară a hotărât deplasarea unei delegații de țărani în Uniunea Sovietică în

[187] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 13/1949, f. 116.
[188] *Idem*, dosar nr. 32/1949, f. 1-10.
[189] Robert Levy, *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953,* în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *op.cit*., p. 66.
[190] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 152/1952, f. 1.
[191] Această limită a fost stabilită în mod mecanic, împărțindu-se suprafața totală a pământului arabil al R.P.R., care era de 9.500.000 ha, la cele 3.000.000 de gospodării țărănești.

vara anului 1949, care odată întorşi au prezentat consătenilor avantajele colhozurilor sovietice. În primul an s-au constituit 56 de gospodării colective[192].

III.C.2. Crearea structurilor politice de partid pentru subordonarea agriculturii româneşti de către Partidul-Stat (Secţia Agrară, direcţiile politice)

Comisia Agrară a fost înlocuită cu Secţia Agrară a C.C. al P.M.R. la plenara a V-a din 23-25 ianuarie 1950, coordonată tot de Ana Pauker. Structura organizatorică şi prerogativele Secţiei Agrare sunt sintetizate în tabelul următor[193]:

Secţia Agrară a C.C. al P.M.R.[194] era condusă de un director, ajutat de 2 directori adjuncţi			
Prerogative	**Sectoare**	**Relaţiile cu secţiile din aparatul central**	**Instituţiile statului pe care le controla**
Selecţiona şi repartiza cadrele şi controla executarea hotărârilor partidului şi guvernului în domeniul agrar şi al colectărilor[195]; Verifica repartizarea cadrelor tehnice, având competenţa de a cunoaşte cadrele de conducere a unităţilor care intrau în sfera de activitate a sectoarelor Secţiei.	*Sectorul* Gospodăriilor Colective[196] *Sectorul* Gospodăriilor de Stat şi S.M.T.[197] *Sectorul* Culturii Plantelor. *Sectorul* Creşterii Animalelor *Sectorul* Colectărilor *Sectorul* Evidenţei Cadrelor[198] Secretariatul tehnic	Colabora cu: Secţia Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale şi de U.T.M., Secţia de Propagandă şi Agitaţie	Ministerul Agriculturii Direcţia Politică din cadrul Ministerului Agriculturii Comitetul de Stat pentru Colectarea produselor agricole[199]

[192] Arhivele Naţionale ale României, *Stenogramele şedinţelor Biroului Politic şi ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. III, 1950-1951, Bucureşti, 2004, p. 332. Stenograma şedinţei Secretariatului C.C. al P.M.R. din 10 octombrie 1950.

[193] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secţia Agrară*, dosar nr. 25/1951, f. 1-5.

[194] Planul de muncă al Secţiei Agrare a C.C. al P.M.R. din perioada 1 iulie-30 septembrie evidenţiază coordonarea agriculturii româneşti de către această structură politică de partid. Practic, prin sectoarele secţiei P.M.R.-ul dirija politica de colectivizare, de colectare a produselor agricole, etc. *Idem*, dosar nr. 61/1951, f. 2-10.

[195] Secţia propunea persoanele din funcţiile de conducere, iar conducerea de partid aproba aceste propuneri. *Idem*, dosar nr. 28/1951, f. 36.

[196] Iniţial, acest sector avea în componenţă 4 instructori. Ulterior s-a decis creşterea numărului de instructori la 28 (fiecărei regiuni corespunzându-i câte un instructor) prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. nr. 484/17 mai 1951. *Idem*, dosar nr. 60/1951, f. 146; *Idem*, dosar nr. 28/1951, f. 8.

[197] La sfârşitul anului acest sector s-a divizat în Sectorul Gospodăriilor Agricole de Stat şi Sectorul S.M.T. – *Ibidem.*

[198] Sectorul Evidenţa Cadrelor al Secţiei Agrare a C.C. al P.M.R. ţinea evidenţa cadrelor din nomenclatura secţiei, având departamentele: Ministerul Agriculturii şi Comitetul de Stat pentru colectarea produselor agricole. Păstra un dosar sumar pentru fiecare cadru care intra în nomenclatură, cuprinzând referatul sectorului de verificare, extras de hotărâre a numirii şi o caracterizare de la locul anterior de muncă. Sectorul studia mişcarea, compoziţia şi creşterea cadrelor. Sectorul avea în ianuarie 1951 115 cadre care depindeau de Ministerul Agriculturii şi un număr de 139 cadre depinzând de Comitetul de Stat pentru colectarea produselor agricole, respectiv 254 de cadre care intrau în nomenclatura Secţiei Agrare a C.C. al P.M.R. – *Idem*, dosar nr. 64/1951, f. 2.

[199] Organele executive ale Partidului Muncitoresc Român numeau conducerea acestei structuri de stat. Astfel, prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 31 ianuarie 1951, I. Olteanu era numit preşedinte al Comitetului de Stat pentru colectarea produselor agricole (la 23 ianuarie Al. Moghioroş fusese eliberat din această funcţie), iar C. Arghirescu în funcţia de vicepreşedinte. – *Idem*, dosar nr. 28/1951, f. 5.

Prin propria structură organizatorică[200] Secția Agrară acoperea toate domeniile agriculturii românești. Ea își exercita dreptul de control asupra Ministerului Agriculturii, pe care îl dubla. Puterea reală în sectorul agricol se concentra în mâinile șefilor Secției Agrare, evident coordonați la rândul lor de conducerea superioară de partid, deși teoretic secția nu avea dreptul de a se substitui organelor statului. Organizarea secției a început în martie 1950, când în schema de personal erau prevăzute 28 de cadre[201].

Aceeași plenară stabilea crearea direcției politice în cadrul ministerului Agriculturii pentru "îmbunătățirea muncii politice de masă din S.M.T. și G.A.S. pentru ca acestea să poată îndeplini cu succes rolul uriaș pe care îl au de jucat în transformarea socialistă a agriculturii"[202].

Prin hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 14 februarie 1950 s-a dispus trecerea imediată la constituirea Direcției Politice pe lângă Ministerul Agriculturii, condusă de un director ajutat de doi directori adjuncți, unul pentru gospodăriilor de stat și unul pentru S.M.T.[203]. În consecință, la data de 26 septembrie 1950, Pavel Chirtoacă, șeful Secției Agrare a C.C. al P.M.R., trimitea secretarului Teohari Georgescu schema de organizare a Direcției Politice. În realizarea schemei, cadrele comuniste au cerut sfatul consilierului sovietic Veretenicov[204].

Schema de organizare a Direcției Politice din cadrul Ministerului Agriculturii[205]	
Directorul[206]	Coordona și controla întreaga activitate a structurii politice
Secretariatul tehnic, dactilografă	Țineau evidența tehnică a activității
Director adjunct	Era Locțiitorul politic al Directorului general al S.M.T., care coordona și controla activitatea Directorilor Politici Adjuncți din S.M.T. prin corpul instructorilor

[200] La data de 8 decembrie 1950, șeful Secției Agrare, Pavel Chirtoacă, solicita conducerii P.M.R. suplimentarea numărului de sectoare prin crearea Sectorului de pregătire și perfecționare a cadrelor tehnice, Institute și Stațiuni de cercetări agronomice și zootehnice (compus din 1 șef, 2 instructori, 1 referent tehnic pentru școli, 1 referent tehnic pentru Institute și Stațiuni de cercetări agronomice și zootehnice). În noua formulă Secția ar fi avut 77 de salariați. – *Idem*, dosar nr. 64/1950, f. 114-115.

[201] *Idem*, dosar nr. 60/1951, f. 145-146.

[202] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului Politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R.*, vol. III, 1950-1951, p. 75.

[203] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 32/1950, f. 9.

[204] *Ibidem*, f. 1.

[205] La sfârșitul anului 1950 Direcția Politică din cadrul Ministerului Agriculturii avea 72 de angajați (în organigramă apăreau 24 de îndrumători pentru Gostat și 14 îndrumători pentru S.M.T.). În schema de organizare a Direcției Politice apăreau și cei 138 de directori adjuncți de la S.M.T.-uri și 364 la G.A.S.-uri, totalizând 574 salariați. – *Idem*, dosar nr. 28/1950, f. 1-2. Modificări au survenit și ca urmare a hotărârii C.C. al P.M.R. din martie 1951. Astfel, directorii erau înlocuiți de un șef al Direcției, 2 locțiitori, iar în locul secțiilor în noua organigramă intrau un ajutor pentru munca U.T.M., un ajutor pentru munca cu femei, un corp de instructori, un serviciu de cadre și un serviciu tehnic administrativ. Șeful Direcției Politice era locțiitorul ministrului Agriculturii și prezenta periodic C.C. al P.M.R. rapoarte cu privire la activitatea Direcției. – *Idem*, dosar nr. 35/1951, f. 13-14.

[206] Hotărârea prin care Ioan Csiki era numit director al Direcției Politice din Ministerul Agriculturii a fost semnată de Alexandru Moghioroș, Teohari Georgescu, Vasile Luca și Ana Pauker, în calitate de membri ai Biroului Politic al C.C. al P.M.R. – *Idem*, dosar nr. 33/1950, f. 3.

Director adjunct	Era Locțiitorul politic al Directorului general al Gospodăriilor agricole de stat, care coordona și controla activitatea Directorilor Politici Adjuncți din G.A.S. prin corpul instructorilor
Secția Cadre	Componența: 1 responsabil, 2 referenți pentru S.M.T. și 2 referenți pentru Gostat, 1 dactilograf. Secția ancheta activitatea Directorilor Adjuncți Politici
Secția de Presă și Propagandă	Componența: 1 responsabil, 1 redactor șef, care asigura legătura Gospodăriilor de Stat și S.M.T.-urilor cu presa centrală și locală, 1 redactor care verifica politic publicațiile Direcției Generale Gostat, 2 referenți care se ocupau cu problemele de agitație din S.M.T., 1 îndrumător, 1 translator, 1 secretar tehnic.
Secția administrativă	Componența: 1 responsabil, un contabil principal, un registrator, un arhivar, o dactilografă, doi șoferi și doi îngrijitori.

Controlul Partidului Muncitoresc Român asupra S.M.T.-urilor[207] și G.A.S.-urilor s-a instituit prin plasarea în aceste unități economice a directorilor politici adjuncți[208]. Atribuțiile acestora erau următoarele: organizau și conduceau "munca politică de masă în vederea îmbunătățirii activității economice, politice și organizatorice – gospodărești din S.M.T. și G.A.S."; prelucrau, urmăreau și acționau pentru aplicarea tuturor deciziilor și Hotărârilor C.C. al P.M.R. și Consiliului de Miniștri al R.P.R.; organizațiile de partid din cadrul celor două structuri economice se subordonau directorilor politici; coordonau alături de directorii administrativi întreaga activitate a întreprinderii, fiind răspunzători pentru îndeplinirea planului de producție. Documentul specifica faptul că unicul conducător al întreprinderii era directorul, directorul adjunct politic neavând dreptul de a i se substitui. Erau evident doar afirmații care acopereau realitatea. Directorul adjunct politic primea sarcini de la Direcția Politică din Ministerul Agriculturii, fiind controlat de instructorul Direcției Politice. Acesta era obligat să păstreze legătura cu organele locale de partid, comitetele de plasă/raion. Directorii adjuncți politici din S.M.T. aveau misiunea de a convinge țărănimea muncitoare să formeze Gospodării Agricole Colective, ducând "o muncă de popularizare a rezultatelor obținute de colhozurile sovietice". Instrucțiunile C.C. al P.M.R. cu privire la rolul G.A.S.-urilor[209] și S.M.T.-urilor precizau importanța acestora în socializarea agriculturii românești[210]. Organizațiile P.M.R. din aceste unități cercetau originea socială și trecutul membrilor biroului organizației de partid, organizației sindicale, de tineret, a conducerii administrative

[207] Comitetele de partid județene și de plasă aveau rolul de a intensifica munca politică și culturală în rândul personalului din S.M.T.-uri. Tendința unor conducători din S.M.T.-uri de a se izola de organele locale de partid și de Comitetele provizorii ale Sfaturilor Populare era catalogată ca periculoasă. - A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 23/1949, f. 9-10. Directorul politic adjunct corecta un astfel de comportament.

[208] *Idem*, dosar nr.14/1949, f. 1-3.

[209] Hotărârea C.C. al P.M.R. și a Consiliului de Miniștri asupra măsurilor pentru consolidarea și continua dezvoltare a Gospodăriilor Agricole de Stat, preciza că: directorii acestor unități economice erau obligați să-și coorodoneze planurile de producție cu comitetele P.M.R. de plasă și Comitetele Provizorii ale Sfaturilor Populare, informându-le asupra activității desfășurate. – *Idem*, dosar nr. 20/1950, f. 14.

[210] *Idem*, dosar nr. 13/1949, f. 5.

și tehnice pentru a identifica potențialii "dușmani de clasă"[211]. Organizației P.M.R. îi revenea obligația "de a-și crește mereu influența și autoritatea în masa salariaților". Legăturile organizației P.M.R. cu administrația erau precizate printr-o formulare destul de neclară, intenționată, care ascundea practic statutul de autoritate supremă al organelor de partid: "organizația P.M.R. fără a se substitui directorului și fără a-l îndemna să nu execute dispozițiile primite de acesta va trebui totuși să acorde tot interesul activității economice și administrative a întreprinderii"[212]. Ulterior, "Hotărârea C.C. al P.M.R. asupra atribuțiilor și sarcinilor directorilor adjuncți politici din S.M.T. și gospodăriile agricole de Stat" în privința raportului dintre cele două autorități, politică și administrativă preciza: "Directorii Adjuncți Politici sunt locțiitorii politici ai directorilor, având răspunderea politică pentru îndeplinirea sarcinilor Gospodăriilor Agricole de Stat. Ei trebuie să conlucreze cu Directorii în vederea realizării acestor sarcini, fără a-i substitui sau a știrbi conducerea unică a Gospodăriei Agricole de Stat, de către directori, dar în același timp fără a fi subordonați directorilor"[213]. Directorii adjuncți politici ai S.M.T. și G.A.S. erau numiți, sancționați și destituiți de C.C. al P.M.R. la propunerea primilor secretari ai Comitetelor Regionale de partid și a Direcției Politice din cadrul Ministerului Agriculturii.

În martie 1951 Comitetul Central a dispus crearea secțiilor politice în cadrul S.M.T.-urilor, Gospodăriilor de Stat, a Directorilor adjuncți politici în cadrul I.C.A.R., I.C.Z. și Stațiunilor de Experimentare și a sectoarelor politice pe lângă organele regionale ale Ministerului Agriculturii[214]. Ca element de noutate, textul hotărârii C.C. declara explicit autoritatea deplină a noilor structuri politice în raport cu directorii administrativi.

Structuri	***Conducerea***	***Prerogative***	***Organizarea***
Secțiile politice din S.M.T. și G.A.S	Șefii secțiilor politice "răspund în aceeași măsură ca și Directorii unităților pentru înfăptuirea Hotărârilor C.C. al P.M.R. și ale Consiliului de Miniștri". Ei erau locțiitorii politici ai directorilor. Șefii secțiilor politice S.M.T. și G.A.S. făceau parte din Biroul Comitetelor de partid raionale. Puteau fi convocați doar de organele de partid și ale Direcției Politice de pe	Tehnice: Asigurau în unitățile respective îndeplinirea planului de stat, respectarea contractului colectiv de muncă, buna organizare și retribuire a muncii. Politice: 1. "ridicarea continuă a nivelului politic și cultural al salariaților S.M.T., Gospodăriilor de Stat și membrilor Gospodăriilor Colective". 2. "educarea muncitorilor din S.M.T., Gospodăriile de	Se compuneau dintr-un șef, un locțiitor pentru munca politică de partid și de masă, un ajutor pentru munca cu femeile și un ajutor pentru munca cu U.T.M.

[211] Aceste elemente "sabotau planul de producție, sabotau mașinile agricole, otrăveau relațiile cu masa salariaților agricoli și cu țăranii muncitori".
[212] *Ibidem*, f. 7.
[213] *Idem*, dosar nr. 62/1950, f. 11-12.
[214] *Idem*, dosar nr. 35/1961, f. 2-12.

Structuri	*Conducerea*	*Prerogative*	*Organizarea*
	lângă Ministerul Agriculturii. Șefii secțiilor politice, locțiitorii erau numiți și revocați la propunerea primului secretar al Comitetului de Partid regional și a șefului Direcției Politice de pe lângă Ministerul Agriculturii.	Stat și a membrilor gospodăriilor colective în spiritul vigilenței și a urei împotriva chiaburimii și a tuturor dușmanilor Republicii Populare Române". 3. "mobilizarea muncitorilor și a membrilor gospodăriilor colective pentru demascarea și scoaterea elementelor dușmănoase din S.M.T., Gospodăriile de Stat și Gospodăriile Colective" 4. Îndrumau activitatea organizațiilor de partid și de U.T.M.	
Sectoarele politice regionale	Șeful Sectorului Politic era locțiitorul pentru munca politică a Șefului Secției Agricole a Sfatului Popular regional și al directorului Direcției Regionale a Gospodăriilor de Stat. El făcea parte din Biroul Comitetului de Partid regional, și era obligat să informeze organul executiv de activitatea sectorului politic regional.	-	Aveau componența identică cu cea a secțiilor politice din S.M.T.-uri și G.A.S.-uri. Sectoarele politice regionale dețineau suplimentar un număr de instructori proporțional cu numărul G.A.S.-urilor și S.M.T.-urilor din regiunea respectivă.
Directorii adjuncți politici din cadrul I.C.A.R., I.C.Z. și Stațiunile de Experimentare	Răspundeau în fața organizației P.M.R. a Capitalei și a Direcției Politice din Ministerul Agriculturii	Aveau aceleași prerogative cu cei din cadrul S.M.T.-urilor și G.A.S.-urilor.	-

Înființarea secțiilor politice și numirea directorilor politici adjuncți în cadrul S.M.T.-urilor a fost prevăzută și în Hotărârea C.C. al P.M.R. din 18 septembrie 1951 cu privire la constituirea gospodăriilor agricole colective și întovărășirilor agricole. Direcția Politică din Ministerul Agriculturii analiza la 30 iulie 1952 situația acestor structuri politice. În țară existau 194 de S.M.T.-uri, și doar 114 aveau directori politici[215]. Procedura de numire a acestora dura în general 2-5 luni (biroul regional de partid făcea propunera, întocmea un referat, îl trimitea Secției Agrare a C.C. al P.M.R., aceasta își dădea avizul, trimitea referatul sectorului de verificare a cadrelor,

[215] *Idem*, dosar nr. 10/1952, f. 25.

sector care cerea de la comitetul regional de partid dosarul celui nominalizat, întocmea un referat, și după toate acestea apărea hotărârea de numire).

În timp s-a constatat instaurarea unui conflict de interese între aceste structuri politice și reprezentanții comitetelor de partid. Prin hotărârea nr. 345 a Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 23 mai 1955 se desființau secțiile politice din S.M.T.-uri, sectoarele politice din cadrul direcțiilor politice ale Sfaturilor Populare regionale și Direcția Politică din Ministerul Agriculturii și Silviculturii[216], începând cu data de 1 iunie. În contextul reconsiderării rolului organelor locale de partid în acțiunea de colectivizare a agriculturii, prezența vechilor structuri nu mai era necesară. Conducerea de partid a constatat că bazându-se pe secțiile politice din S.M.T.-uri, comitetele raionale de partid au neglijat "munca politică".

Direcția Politică din M.A.S., sectoarele și secțiile politice au reușit într-o mică măsură să îndeplinească rolul pentru care au fost înființate. Crearea de noi gospodării agricole colective, de întovărășiri agricole nu progresase foarte mult. Inflația de structuri politice de partid nu a ajutat Partidul-Stat în acțiunea de transformare socialistă a agriculturii. Prerogativele secțiilor politice din S.M.T.-uri au fost preluate de comitetele raionale de partid.

Pentru conducerea politică a S.M.T.-urilor comitetele regionale de partid numeau câte un organizator de partid pentru fiecare S.M.T. Organizatorii de partid ai comitetelor regionale pentru S.M.T.-uri se recrutau din rândul activiștilor cu experiență în munca politică (de profesie lăcătuș, mecanic, strungar, absolvenți ai unor școli de partid de cel puțin 6 luni). Atribuțiile principale ale acestora erau: conduceau munca de partid și munca politică, controlau activitatea conducerii administrative. De asemenea, ei trebuiau să conlucreze cu instructorii teritoriali ai comitetelor raionale de partid. Organizatorii de partid erau aleși în funcția de secretari ai organizațiilor de partid din cadrul S.M.T.-urilor.

Secția Organelor Conducătoare de Partid și Secția Agrară ale C.C. al P.M.R. au întocmit propuneri de repartizare a cadrelor disponibilizate în urma desființării Direcției Politice din Ministerul Agriculturii și Silviculturii[217].

III.C.3. Implicarea Secției Agrare a C.C. al P.M.R. în procesul de colectivizare a agriculturii românești în perioada 1950-1962

În primăvara anului 1950 s-au creat 120 de gospodării agricole colective, în conformitate cu declarațiile lui Dumitru Petrescu, șeful Secției Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M., dar nu pe baza unui plan ci în urma cererilor spontane ale țăranilor. Pentru pregătirea organizării gospodăriilor agricole colective, Secția Agrară a convocat la București, în lunile ianuarie-februarie 1950, pe instructorii secției, îndrumătorii direcției gospodăriilor colective din Ministerul Agriculturii și organizatorii gospodăriilor colective din cadrul Comitetelor provizorii județene. În același scop au fost instruiți organizatorii de partid din gospodăriile

[216] *Idem*, dosar nr. 29/1955, f. 8-12.
[217] *Idem*, dosar nr. 2/1955, f. 14-17.

colective și 80 de studenți de la școlile superioare de partid, care au fost trimiși în teritoriu pentru a ajuta organele locale de partid în acțiunea de creare a G.A.C.-urilor[218].

Într-un raport al Secției Agrare a C.C. al P.M.R. din 13 martie 1950, șeful secției Pavel Chirtoacă, a propus ca plecând de la solicitările existente pentru formarea de G.A.C.-uri, anual să se creeze 900 de colective. Comitetele județene de partid au primit astfel sarcina de a aproxima numărul de G.A.C.-uri care se putea constitui pe raza județelor respective. Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a cerut organelor locale de partid să întocmească planuri pe care să le trimită la C.C. la sfârșitul lunii martie. Secția a primit rapoarte de la 48 de județe care estimau că pot forma 1.000 de G.A.C.-uri, cifră considerată de șeful Secției organizatorice drept exagerată. Comitetele județene de partid au fost astfel puse să refacă planurile, constatându-se scăderea drastică a numărului de gospodării agricole colective propuse. Până la sfârșitul lunii iunie au fost constituite 245 gospodării.

Oferim în continuare un extras dintr-un raport adresat Biroului Politic al C.C. al P.M.R. cu privire la gospodăriile agricole colective în care situația era dificilă[219]. Acest material reflectă acapararea totală a coordonării acțiunii de colectivizare de către structurile P.M.R. Organele locale de partid aveau competența de a hotărî destituirea președinților comitetelor provizorii, de a-i solicita aparatului central al P.M.R., sprijinul. Astfel, gospodăria agricolă colectivă din comuna Pădureni, județul Putna, avea în componență doar 20 de țărani din cei 283 care se înscriseseră în colectiv. O comisie, formată din președintele Comitetului Provizoriu, președintele Gospodăriei Colective, preotul și miliția nul au mers la casele celor înscriși pentru a le solicita să semneze intrarea în G.A.C. (în documentul oficial se recunoștea faptul că multe din adeziuni au fost smulse cu forța). Președintele comitetului provizoriu comunal declarase: "colhoz tot se va face, și că dacă va fi nevoie va aduce tancuri și două batalioane de ruși", deranjând astfel organele locale de partid. Comitetul de partid propunea schimbarea președintelui Comitetului provizoriu comunal, pe motiv că nu era agreat de locuitori precum și trimiterea unei comisii mixte, formată dintr-un reprezentant al Secției Agrare a C.C. al P.M.R., al Direcției Organizatorice și al Ministerului Agriculturii pentru a cerceta la fața locului situația.

În luna iunie, pentru a asigura controlul asupra organizării gospodăriilor colective, conducerea de partid a repartizat secției 38 de delegați[220] proveniți din organizațiile de masă și Comisia de Verificare, care s-au dovedit necorespunzători sarcinilor pe care le aveau de îndeplinit.

În perioada 15 iunie-septembrie 1950, Alexandru Moghioroș a înlocuit-o pe secretara C.C. al P.M.R. de la coordonarea Secției Agrare. Ritmul de constituire a gospodăriilor agricole colective era prea lent, considera secretarul C.C. al P.M.R.

---

[218] *Idem*, dosar nr. 152/1952, f. 4.
[219] *Idem*, dosar nr. 15/1950, f. 1.
[220] "Foști legionari, lipsiți de vigilență, escroci", aceștia au fost destituiți din cadrul secției, după cum urmează: 15 - în luna septembrie 1950, 12 - în luna ianuarie 1951 și 6 - în luna mai 1951. *Ibidem.*

La întâlnirea dintre Alexandru Moghioroș și secretarii județeni de Partid din 15 iunie 1950, coordonatorul interimar al secției cerea autorităților locale să accelereze procesul de creare a G.A.C.-urilor. Întrucât Secția Agrară constituia un obstacol în realizarea acestui deziderat, temporar autoritatea acestei structuri politice a fost subminată. Atribuțiile secției se reduceau "la supravegherea procesului pe teren, însă instructorii ei s-au găsit într-o situație imposibilă și nu au reușit să exercite un control efectiv"[221]. Secția a dispus organizarea cursurilor de pregătire a 1000 de organizatori de partid pentru gospodăriile colective, cu o durată de 10 zile.

Robert Levy, în studiul *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953*, descrie într-un mod foarte concis trăsăturile procesului de colectivizare din perioada 1950-1953. Cadrele de partid, cu suportul organelor de securitate, au declanșat represiunea, pentru crearea și consolidarea colectivelor din țară – astfel, 30.000 de familii de țărani au fost înscrise cu forța în noile gospodării agricole colective. Teroarea a fost amplificată de măsurile P.M.R.-ului din iulie 1950, atunci când s-a stabilit ca în componența G.A.C.-urilor să intre 35 de familii. Comitetele de partid județene au recurs la presiune, la violență[222]. Totodată pentru realizarea indicațiilor Partidului au fost înscriși în colective funcționari sau muncitori angajați în alte activități și care nu puteau să se ocupe de munca câmpului. Fiecare familie membră a G.A.C.-ului era obligată să dețină aceeași suprafață de pământ arabil, ceea ce a avut ca efect exercitarea unor mari presiuni asupra țăranilor mijlocași și lansarea "politicii de dechiaburire"[223]. Confiscarea pământurilor chiaburilor era permisă de autoritățile comuniste, comitetele locale de partid punând această decizie în practică. Însă excesul de zel a provocat haos. Confiscările au depășit cu mult indicațiile venite de la centru, conducerea de partid neintervenind pentru stoparea lor. Dimpotrivă ea cerea ca deposedarea de pământ să fie urmată de înlăturarea din sat a chiaburului respectiv. Prin intermediul unei comisii de partid s-a decretat ca toate confiscările să se facă pe baza arestărilor și a proceselor. Evident, această stare de lucruri a generat conflicte, întreg teritoriul R.P.R. fiind cuprins de revolte țărănești[224].

În septembrie 1950, la solicitarea Secției Agrare, Comitetul Central al P.M.R. a format o comisie mixtă (de partid și de stat) și patru colective pentru a investiga colectivizarea forțată a regiunilor rurale, în componența lor intrând membrii Comitetului Central și funcționari ai ministerelor Justiției și Afacerilor Interne.

---

[221] Robert Levy, *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953*, în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *op.cit*., p. 73.

[222] Într-un raport de activitate al Secției agrare se arăta că în vara anului 1950, comitetele de partid județene au recurs la: amenințarea salariaților că vor fi dați afară din serviciu, că vor da cote sau impozite mai mari, că le vor fi eliminați copiii din școală. Cei care refuzau înscrierea erau chemați la Sfatul Popular fiind bătuți sau schingiuiți de miliție sau securitate (astfel de situații au fost semnalate în județele Trei Scaune, Alba, Târnava Mică, Sălaj). – A.N.I.C, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 152/1952, f. 6.

[223] Robert Levy, *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953*, în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *op.cit*., p. 73.

[224] *Ibidem*, f. 74.

Comisiile au făcut cercetări pe teren, și în octombrie 1950 au înaintat aceste rapoarte Anei Pauker, revenită în activitate.

Comisia de partid și de stat și colectivele create pentru a verifica și prezenta propuneri de rezolvare a confiscărilor de proprietăți chiaburești în perioada 1 mai-septembrie 1950	
Componența Comisiei	Nicolae Bota – Secția Organelor Conducătoare de Partid, Sindicale și de U.T.M. a C.C. al P.M.R. Eliza Mihalca – Secția Agrară a C.C. al P.M.R. Dumitru Cumpănașu – Ministerul Afacerilor Interne Mihai Bona – Ministerul Justiției
Colectivul nr. 1	Delegatul P.M.R.
	D. Cumpănașu - Delegatul Ministerului Afacerilor Interne Mihai Bona - Delegatul Ministerului Justiției Itinerariul: București, Ploiești, Târgoviște, Câmpulung, Pitești, Râmnicu Vâlcea, Târgu Jiu, Petroșani, Turnu Severin, Craiova, Slatina, Caracal, Turnu Măgurele, Giurgiu, Călărași, Buzău
Colectivul nr. 2	Delegatul P.M.R. Marin Neacșu – Delegatul Ministerului Afacerilor Interne N. Homitescu – Delegatul Ministerului Justiției Itinerariul: Alba Iulia, Deva, Oravița, Timișoara, Arad, Oradea, Carei, Satu Mare, Sighet, Zalău, Dej, Cluj, Turda
Colectivul nr. 3	Delegatul P.M.R. Delegatul Ministerului Afacerilor Interne Pintea – Delegatul Ministerului Justiției Itinerariul: Stalin, Sf. Gheorghe, Miercurea Ciuc, Odorhei, Târgu Mureș, Bistrița, Dumbrăveni, Sighișoara, Sibiu, Făgăraș
Colectivul nr. 4	Delegatul P.M.R. Lt. Colonel Moldoveanu – delegatul Ministerului Afacerilor Interne Baker – delegatul Ministerului Justiției
	Itinerariul: Râmnicu Sărat, Focșani, Bacău, Roman, Piatra Neamț, Fălticeni, Suceava, Câmpulung Moldovenesc, Rădăuți, Dorohoi, Botoșani, Iași, Vaslui, Huși, Bârlad, Tecuci, Galați

Comisia a propus formarea celor 4 colective pentru o cunoaștere în profunzime a confiscărilor hotărâte de justiție (din mai până în septembrie 1950 se pronunțaseră hotărâri de confiscare parțială și totală în aproximativ 500 de cazuri, și erau în curs de judecată 400 cazuri)[225]. Situația exactă se putea stabili numai la fața locului, prin contactarea directă a Tribunalelor, a comandamentelor de Miliție, a Serviciilor de Securitate, și a secțiilor respective de la Comitetele Provizorii ale Sfaturilor Populare. Tribunalele Constanța și Tulcea erau cercetate de colectivul care își încheia primul controlul. Colectivele se deplasau în teritoriu cu mașini, și trebuiau să-și încheie activitatea pe parcursul a 2 săptămâni. Ele analizau cazurile în curs de judecată și judecate în legătură cu confiscarea averii, în scopul de a stabili: dacă hotărârea de confiscare era probată de fapte, dacă procesele de confiscare a averii, aflate în derulare, aveau temei legal. Situația bunurilor confiscate intra și ea în atenția colectivelor, care stabileau dacă: terenurile, clădirile și inventarul agricol confiscate au fost atribuite G.A.C.-urilor, dacă au fost confiscate și bunuri de uz casnic și ce destinație li s-a dat, dacă s-au făcut confiscări de bunuri fără emiterea de hotărâri

[225] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 134/1950, f. 6-8.

judecătorești, dacă au fost respectate hotărârile de confiscare parțială a bunurilor. Rapoartele colectivelor prezentau și situația celor a căror avere a fost confiscată: dacă țăranii mijlocași au fost trecuți în categoria chiaburilor, unde se aflau familiile celor condamnați sau în curs de judecată, care era atmosfera în comunele respective. În baza materialelor celor patru colective comisia urma să facă propuneri conducerii partidului.

Comisia a prezentat concluziile într-un referat[226]:

Infracțiuni grave cu hotărâri juste	***Elemente burgheze a căror ocupație principală nu a fost agricultura***	***12***
	Chiaburi	22
Condamnări cu confiscări injuste	Elemente burgheze a căror ocupație principală nu a fost agricultura	125
	Chiaburi	338
	Mijlocași	5
Condamnări și confiscări nejustificate de infracțiuni reale	Elemente burgheze a căror ocupație principală nu a fost agricultura	11
	Chiaburi	128
	Mijlocași	3
Confiscări fără hotărâri judecătorești	Elemente burgheze a căror ocupație principală nu a fost agricultura	33
	Chiaburi	111
	Mijlocași	1
Atribuirea averilor confiscate	Gospodăriilor Agricole Colective	509
	Comitetelor Provizorii	111
	Gospodăriilor Agricole de Stat	11
	În custodia familiilor inculpaților	58
Unde se găseau cei a căror avere a fost confiscată	Arestați	271
	La vechile domicilii	276
	În alte localități	181
	Dispăruți	61
Unde se găseau familiile celor în cauză	La vechiul domiciliu	452
	În alte localități	272
	Dispăruți	8

Concluzia comisiei era că pentru completarea suprafeței de teren a gospodăriilor colective și asigurarea clădirilor s-a folosit sub diferite forme măsura confiscării de către organele județene de partid, iar Comitetele Provizorii, organele M.A.I. și ale Ministerului Justiției au executat dispozițiile Partidului-Stat. Directivele de confiscare au fost trasate în ședințele de lucru la care au participat organele de partid, comitetele provizorii, organele M.A.I., și ale Ministerului Justiției. Partidul a dat dispoziții în unele cazuri direct Parchetului sau Miliției. Partidul Muncitoresc Român a coordonat acțiunea de confiscare a averilor chiaburilor, în realizarea căreia s-au comis foarte multe abuzuri[227]. Se propunea să se revină asupra confiscărilor de

[226] *Ibidem*, f. 1-2.

[227] Erau citate și câteva cazuri concrete, dintre care am selectat acel caz care exprimă implicarea Partidului prin reprezentații lui locali în acțiunea de confiscare: "În fostul județ Suceava, cu ocazia

bunuri ale țăranilor mijlocași și revizuirea sentințelor date fără bază temeinică, eliminarea condamnărilor exagerate (5-10 ani închisoare) în cazul confiscărilor nejustificate de infracțiuni grave, îndepărtarea din comune a familiilor chiaburilor cărora li s-a confiscat averea. Aceste specificări au fost transformate în prevederi ale Hotărârii Secretariatului C.C. al P.M.R. din noiembrie 1950[228]. Partidul-Stat a emis imediat directive de încetinire a ritmului de colectivizare, prioritară la acea dată fiind consolidarea G.A.C.-urilor deja constituite. Hotărârea Secretariatului C.C. al P.M.R. din 27 octombrie 1950 cu privire la înființarea de gospodării colective a dat aviz favorabil doar pentru 25% din totalul cererilor (din cele 68 de propuneri, doar în 17 comune au fost create colective, iar în 17 întovărășiri)[229]. Organul executiv al P.M.R. nu accepta crearea de G.A.C.-uri în 34 de comune întrucât nu erau îndeplinite toate condițiile necesare: "Țăranii muncitori care au făcut cereri de înscriere în gospodării colective, vor munci deocamdată ca și înainte în mod individual, organizațiile de partid continuând a desfășura o activitate politică intensă pentru a atrage noi familii spre gospodăria colectivă și pentru a crea astfel condițiile prielnice constituirii ei". Hotărârea din 27 octombrie a fost urmată de cea din noiembrie 1950, prin care numărul gospsodăriilor colective aprobate spre inaugurare de aceeași structură politică scădea (din cele 78 de comune, doar pentru 10 dintre ele s-a dat aviz favorabil, în 30 se creau întovărășiri, iar în 38 de comune situația rămânea neschimbată)[230].

Într-un raport din 1 decembrie 1950, Secția Agrară a C.C. al P.M.R. a prezentat situația numerică a gospodăriilor colective[231]:

Perioada	***Numărul G.A.C.-urilor constituite***
Vara – toamna 1949	56
Primăvara anului 1950	120
Vara și toamna anului 1950[232]	830
Total general	1.006
Gospodăriile colective erau repartizate în 157 de raioane, 956 comune, cu 1.006 sate.	

ședinței ținute la județeana P.M.R. în prezența tov. Cristescu, instructor al C.C., tov. secretar al județenei, a cerut Miliției și Parchetului ca indiferent de ce motive și de materialul existent, să ridice pe cei trei chiaburi din satul Călinești – Cuparencu și să confiște averea acestora necesară gospodăriei agricole colective. În această situație, tov. lt. major Bacalu, din Securitate a refuzat să participe la asemenea acțiuni, în schimb comandantul Miliției, lt. major Neci și Procurorul de serviciu, au executat operațiunea ridicării celor 3 chiaburi".

[228] *Idem*, dosar nr. 133/1950, f. 1.

[229] *Idem*, dosar nr. 3/1950, f. 1. Se inaugurau gospodării colective în următoarele comune: Argeș - Stolnici, Davidești, Stâlpeni; Baia-Mare – Coroeni, Agriș; Gorj – Văgiulești – satul Valea Rea; Bacău – Roșiori; Botoșani – Vânători; Ialomița – Tudor Vladimirescu; Sibiu – Nadeș; Stalin – Zimbor, Păpăuț; Teleorman – Vârtoapele de Jos; Bihor – Sântăul Mare; Cluj – Unguraș; Putna – Urechești.

[230] *Ibidem*, f. 4.

[231] *Idem*, dosar nr. 64/1950, f. 17.

[232] Coordonarea Secției Agrare de către Alexandru Moghioroș, în absența Anei Pauker, a avut ca principal efect creșterea numărului de colective inaugurate. – *Ibidem*.

În cele 1.006 gospodării colective intraseră: 4,9% țărani fără pământ, 63,8% țărani săraci, 31,5% țărani mijlocași, numărul persoanelor înscrise cifrându-se la 58.706. În medie fiecărei gospodării îi reveneau 56 de familii[233].

La sfârșitul anului 1950, secretarii comitetelor locale de partid au fost informați că toate propunerile de înființare de noi colective trebuiau să obțină aprobarea Secției Agrare, reconsiderându-se rolul acestei structuri politice în socializarea agriculturii românești. S-au redus abuzurile, confiscările, în anul 1951 fiind inaugurate doar 61 de G.A.C.-uri[234]. Primul punct în planul de muncă al Secției Agrare a C.C. al P.M.R. din 1 ianuarie-31 martie 1951 se referea la consolidarea economică și organizatorică a gospodăriilor colective existente[235]. Planul evidenția și modul în care secția își exercita controlul, prin intermediul instructorilor sectoarelor, a îndrumătorilor centrali ai organelor Ministerului Agriculturii, a Direcției Politice din cadrul ministerului Agriculturii și a Comitetului de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole[236]. Secția convoca periodic în scop de informare cadrele din conducerea celor trei structuri[237]. De asemenea, în competența secției intra și exercitarea controlului asupra comitetelor regionale de partid (instructorii se deplasau în fiecare lună 20-25 zile într-un număr de regiuni și controlau activitatea organelor locale de partid în domeniul agriculturii). Pe baza rapoartelor primite, secția alcătuia un referat. Dintr-un astfel de material, aflăm că în regiunea Arad, atât comitetul regional de partid cât și comitetele raionale nu controlaseră îndeaproape aparatul de stat și situația gospodăriilor colective în privința asigurării semințelor pentru însămânțările de primăvară. În raionul Criș, sămânța care a fost strânsă a fost întrebuințată ca hrană pentru vite. Am putea concluziona că acest control al structurilor de partid nu funcționa întotdeauna la parametrii optimi. El viza însă orice domeniu, era total[238].

Circulara nr. 13 emisă de Secția Agrară a C.C.al P.M.R. la 30 ianuarie 1951 stipula că selectarea (în fapt confiscarea) celor mai bune terenuri pentru G.A.C.-uri de către organele de partid nu mai era necesară. Totodată erau prevăzute pedespe aspre, mergând până la excluderea din partid și procese penale pentru oricine forța țăranii să intre în colective[239]. În foarte scurt timp această reglementare și-a pierdut valabilitatea prin revenirea la teroare.

---

[233] *Ibidem.*

[234]Robert Levy, *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953*, în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *op.cit*., p. 75.

[235] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 60/1951, f. 1.

[236] *Ibidem*, f. 12.

[237] Un exemplu foarte elocvent al modului în care o structură de partid își exercita controlul asupra unei structuri de stat îl constituie măsurile luate de Secția Agrară a C.C. al P.M.R. la 11 aprilie 1951, în condițiile neîndeplinirii planului la producția și colectarea bumbacului. Secția a dispus: demiterea directorului Direcției plantelor textile din ministerul Agriculturii, sancționarea șefilor secțiilor agricole ale Sfaturilor Populare a regiunilor Dolj, București și Ialomița. De asemenea, Consiliul de Miniștri era obligat să includă aceste sancțiuni într-o decizie ministerială, care să fie ulterior prelucrată în toate regiunile și comunele interesate (din sudul țării). – *Ibidem*, f. 59.

[238] *Ibidem*, f. 13.

[239] Robert Levy, *Primul val al colectivizării: politici centrale și implementarea regională, 1949-1953*, în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi, *op.cit*., p. 75. Se atrăgea atenția că "orice încălcare a principiului

O comisie specială formată din consilieri sovietici a cerut consolidarea GOSTAT-urilor și demararea unei accentuate campanii de colectare a cotelor în septembrie 1951. Partidul-Stat luase deja măsuri în acest sens. În ședința Secretariatului C.C. al P.M.R. din 11 ianuarie 1951 s-a dezbătut situația colectărilor de produse agricole, stabilindu-se o radicalizare a măsurilor coercitive îndreptate împotriva celor care se opuneau sistemului de colectare. Participanții la această ședință, Ana Pauker, Vasile Luca, Teohari Georgescu, Lothar Rădăceanu, Iosif Chișinevschi și Alexandru Moghioroș, au hotărât[240]:

• "Se va întări munca politică de masă pentru convingerea atât a membrilor de partid și a funcționarilor de stat, cât și a țăranilor muncitori de a aplica și respecta prevederile legii asupra colectărilor;

• Se vor aplica cu strictețe dispozițiile legale cu privire la majorări și la darea în judecată a celor care nu-și îndeplinesc obligațiile la colectare; excepție se va face de la caz la caz, numai pentru motive bine determinate (secetă, drumuri impracticabile); celor condamnați li se vor aplica sechestre în folosul statului;

• Împotriva chiaburilor, dușmani ai regimului care refuză deschis să-și îndeplinească obligațiile, ascund produsele, comit agresiuni contra organelor de colectare, se vor aplica măsurile cele mai drastice; se vor organiza procese politice contra vârfurilor chiaburimii care sabotează colectările, 2-3 de comună, în special în regiunile în care se manifestă o rezistență organizată și se vor populariza sentințele pronunțate;

• Direcția Generală a Miliției va veghea ca cei care nu și-au îndeplinit obligațiile de colectare să nu poată desface la liber produsele și se vor lua măsuri împotriva speculanților, care sub pretextul că vin din regiuni deficitare, cumpără aceste produse".

Vasile Luca opina: "Sunt de acord să ridicăm câte 1-2-3, depinde de comună, de elemente, de regiune. În Ialomița și Dolj, unde este o rezistență organizată, trebuie ridicați 5 – 6 din fiecare sat, elemente chiabure și lovite, ca să simtă. Trebuie ridicat totul, dat în judecată, condamnat, asemenea chiaburi trebuiesc lichidați, ei nu mai sunt numai chiaburi, ei sunt dușmani, comit acțiuni asupra statului, sunt criminali!"[241]. Chiaburii aveau mai mult un sens politic decât economic, de opozanți ai democrației populare, ai regimului Partidului-Stat[242].

În luna martie a aceluiași an partidul s-a lăudat totuși cu succesele sale. Se afirma că au fost înființate în 1950, 1.029 de gospodării agricole colective, grupând 65.974 de familii de țărani săraci și mijlocași, ele însumând 265.640 de hectare. Nu se amintea

---

liberului consimțământ, orice presiune economică sau administrativă față de țăranii muncitori, pentru a-i determina să intre în gospodăria colectivă, va fi sancționată cu severitate, până la excluderea din partid și trimiterea în judecată a celor vinovați. Numai convingerea adâncă a țărănimii, despre marile avantaje ale gospodăriei colective poate servi drept bază pentru crearea unor gospodării colective cu adevărat trainice". - A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 1/1951, f. 38.

[240] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică,* dosar nr. 3/1951, f. 7.

[241] *Ibidem*, f. 8.

[242] Lucian Boia, *Miturile comunismului românesc,* Ed. Nemira, București, 1998, p. 168**.**

nimic însă despre maniera de creare a acestor G.A.C-uri, manieră care nu a ținut deloc cont de principiul "liberului consimțământ al țăranilor muncitori"[243].

Discuțiile purtate în Biroul Politic nu puteau însă ocoli realitatea. În stenograma ședinței din 1 martie 1951 în legătură cu hotărârea Consiliului de Miniștri și a C.C. al P.M.R. în vederea consolidării organizatorico-economice a G.A.C., Alexandru Moghioroș (direct răspunzător de altfel) atrăgea atenția asupra situației grave înregistrate de structurile agricole socialiste: "(...) gospodăriile noastre colective, în multe locuri, politicește, organizatoricește nu sunt pregătite. Din controlul făcut pe teren de secția organelor conducătoare și de secția noastră agrară reiese că principala cauză a acestei stări de lucruri, constă în nepregătirea și subaprecierea din partea organizațiilor de partid regionale și raionale a întăririi acestor gospodării. A fost o subapreciere a dușmanului, propaganda noastră în ceea ce privește popularizarea G.A.C. cu toate mijloacele noastre la sate, nu a fost folosită nici pe departe. Slăbind propaganda noastră, lăsăm ca dușmanul să câștige teren. Elementele chiaburești influențează femeile ca să-și determine bărbații să nu intre în colective, iar acolo unde s-au înscris, presează să se retragă"[244].

Au existat deci motive pentru schimbarea politicii de colectivizare a agriculturii românești. Deși oficial acest lucru nu s-a produs până la 18 septembrie 1951 (rezoluția C.C. al P.M.R.), la 28 aprilie 1951, în ședința cu privire la însămânțări din Biroul Politic al C.C. al P.M.R., Ana Pauker sublinia greșelile, dar și noile direcții ale acțiunii de colectivizare.

Cuvintele secretarei P.M.R. zugrăveau foarte fidel realitatea proprie satului românesc la acea dată: "Avem Stațiunile de Mașini și Tractoare și avem gospodăriile de stat, avem un corp tehnic care poate îndruma pe țărani să facă o gospodărie la un nivel economic și tehnic superior, ca și ceilalți țărani să poată fi convinși că este mai folositor pentru ei să meargă pe drumul comasării pământului, lucrării lui împreună sub formă de întovărășire sau cartel. Și numai când această condițiune este îndeplinită noi putem trece la formarea gospodăriilor colective. Noi am fi niște naivi dacă n-am ști că numărul oamenilor, micilor proprietari țărani care sunt convinși, care sunt gata să lupte pentru a face gospodării colective, nu poate fi în momentul de față decât foarte mic. Sunt oamenii cei mai devotați, mai luminați, care se conving că este bine să se facă gospodărie colectivă și pornesc împotriva majorității satului la încercarea aceasta. Cum credeți că ar putea oamenii aceștia, care erau gata să se omoare unul pe altul pentru o palmă de pământ, oamenii care plângeau mai mult pierderea unei vite decât a unui copil, cum credeți că pot deodată să-și pună pământul și vitele împreună, să se despartă de vita și de pământul lui (...). Aici, tovarăși, intervin greșelile noastre, greșeli serioase. În loc de a merge mai departe pe acest drum care se dovedea a fi bun, un drum care mergea nu liniștit, căci și acolo a fost de luptat, dar un drum care mergea încetișor, cu băgare de seamă, noi am început să folosim metode de constrângere, de forțare a țăranilor să intre în

[243] Ghiță Ionescu, *Comunismul în România,* Ed. Litera, București, 1994, p. 232.
[244] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 14/1951, f. 10 – 11.

gospodării colective. Dar, tovarăşi, noi nu putem să trecem dintr-o dată la colectivizarea agriculturii, atunci când avem 0,9% ţărani în gospodăriile colective faţă de 99% şi ceva în gospodăriile individuale. Noi am mers începând din vara trecută la acţiuni care sunt opuse liniei Partidului nostru, sunt absolut opuse oricărui gând serios de comunist. Numai un inconştient, numai un aventurier, numai un om nelegat de mase, nelegat de partidul nostru, un om care-şi închipuie că azi e aici, mâine la Focşani, poate să creadă că este posibil să faci o gospodărie colectivă cu oameni siliţi, că poate să trăiască o astfel de gospodărie, că este în folosul cuiva o astfel de gospodărie colectivă. Chestiunea care s-a făcut anul trecut, de a face întreceri între judeţe, care va avea mai multe gospodării, şi care au recurs la orice mijloace pentru a-şi putea realiza planul, care nu sunt planuri, sunt zăpăceli de birou, sunt acţiuni absolut potrivnice liniei Partidului nostru, nu puteau să dea decât rezultate negative. Acum va trebui să muncim din greu pentru a salva alianţa cu ţărănimea muncitoare pe care noi am nesocotit-o (...). Numai un om care-l interesează binele oamenilor, care iubeşte oamenii, care este comunist, poate să se apropie de ţărani, poate să ţină seama de felul lor de a fi, de nehotărârea lor, de şovaiala lor. Numai un astfel de om poate să-şi dea seama că gândul lui este călăuzit de soarta lui de mic proprietar, nu pentru că ţăranul ar fi mai prost decât muncitorul. Pe de o parte are aceleaşi interese ca şi muncitorul, pe de altă parte îl mai trage gândul că la urma urmei s-ar putea să-şi îmbunătăţească viaţa şi pe altă cale. Din această cauză, îl face să aibă în el doi oameni, unul care spune «înscrie-te în colectiv, că este mai bine», celălat spune «mai încearcă şi altfel, mai aşteaptă». Dacă vom şti să ne apropiem de ţăran, vom şti să-i înţelegem şovăielile, în acelaşi timp îl vom ajuta ca muncitorul din el să biruie. Nu se poate spune că cineva ar fi îndrumat sau ar fi aprobat să se facă gospodării colective forţat, cu bătăi, cu ameninţări. Va trebui să îndreptăm toate greşelile care s-au făcut, să dăm pământul ţăranilor care nu l-au primit la comasare, să lăsăm să plece colectiviştii care au fost băgaţi cu sila, iar cei care au intrat de bunăvoie, dar care şovăie, vor trebui lămuriţi, ajutaţi, nu daţi în judecată pentru că n-au adus pământul şi vitele, iar dacă nu vor în nici un chip, va trebui să-i lăsăm în pace (...)”[245].

Ana Pauker, direct implicată în procesul de colectivizare a agriculturii, recunoştea latura sa represivă, ce-i fusese imprimată în anii 1949, 1950 şi începutul anului 1951. Ineficienţa acestei strategii a impus modificarea căilor de acţiune. În primul rând trebuia să se renunţe la forţă, violenţă. Robert Levy susţine că Ana Pauker “a îngheţat colectivizarea în anul 1951”, ceea ce a provocat eliminarea ei din conducerea de partid un an mai târziu. El încearcă să-i creeze Anei Pauker imaginea unei persoane care a optat pentru colectivizarea în etape, care a încercat să limiteze abuzurile îndreptate împotriva chiaburilor, declaraţia anterioară susţinându-i ipoteza.

Secţia Agrară a C.C. al P.M.R. era condusă la 5 iunie 1951 de: Pavel Chirtoacă - şef secţie, Iosif Breban - şef adjunct, Francisc Tapoş - şef adjunct, iar în problema

[245] *Idem,* dosar nr. 21/1951, f. 24-27.

colectivelor de Eliza Mihalca - șef sector gospodării colective[246]. Secția agrară prezenta la acea dată un raport asupra personalului pe care îl deținea, motivând că "din lipsă permanentă de oameni, secția nu a putut și nu poate controla într-un mod corespunzător, munca Comitetelor regionale de partid privind întărirea organizatorico-economică a gospodăriilor existente și organizarea de noi gospodării colective". Secția a solicitat repartizarea unor cadre absolvente ale Universității "Ștefan Gheorghiu", ale școlilor de 6 luni, unor secretari și șefi de secții ai Comitetelor regionale de partid[247], neobținând însă un răspuns favorabil.

Șeful Secției Agrare a C.C. al P.M.R. justifica ineficiența structurii în politica de colectivizare prin lipsa unui personal calificat, acuzând totodată alte secții din aparatul central de neimplicare.

În vara anului 1951 s-au dat ordine de încetare a colectivizării forțate. Preocupați să ofere sovieticilor fațada unei colectivizări convingătoare (cantitativ), comuniștii români au neglijat calitatea acesteia, eficiența ei din punct de vedere economic. Gospodăriile agricole colective au grupat țărani săraci, loturi neproductive și risipite, mecanizarea agriculturii a fost neglijată. Ca urmare, efectele generate de aceste realități au constat în lipsa de alimente și produse agricole, atât pe piața internă, cât și pentru comenzile de export ale sovieticilor. Toate acestea au determinat schimbarea strategiei de colectivizare.

Nici o gospodărie agricolă colectivă nu mai putea fi organizată fără aprobarea prealabilă a Consiliului de Miniștri. În cursul anului 1951 au mai fost constituite doar 62 de gospodării. S-a acordat o mai mare atenție mecanizării agriculturii. "Asaltul direct și generalizat va fi înlocuit cu o politică de transformare graduală, de la gospodăria individuală, la întovărășirile agricole"[248].

Rezoluția C.C. al P.M.R. din 18 septembrie 1951 cu privire la munca pe tărâmul construirii gospodăriilor agricole colective și a întovărășirilor agricole, critica "gravele denaturări și abateri de la linia Partidului"[249]. La baza gospodăriilor agricole colective trebuia să stea nu forța, ci principiul "liberului consimțământ al țăranilor muncitori, ca rezultat al muncii politice neîntrerupte a organizațiilor de partid și de masă"[250]. Au fost criticate "goana după cifre mari", folosirea "metodelor de constrângere", reamintindu-se că etapa actuală era a "îngrădirii chiaburilor și nu a lichidării lor."

Cel mai semnificativ aspect era reprezentat de renunțarea la colectivizarea totală, prin sublinierea importanței întovărășirilor agricole, adică a unor asociații de producție, create voluntar, în cadrul cărora țăranii își menținеau proprietatea lor – utilajul agricol, animalele, pământul – dar munceau pentru un câștig comun[251].

---

[246] *Idem*, dosar nr. 61/1951, f. 149. Eliza Mihalca a fost demisă din funcție în urma anchetei de la Ministerul Agriculturii din aprilie-mai 1952.
[247] *Ibidem*, f. 150.
[248] Stelian Tănase, *op.cit*, p. 142.
[249] Dan Cătănuș, Octavian Roske, *Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică. 1949-1953,* vol. 1, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, București, 2000, p. 247.
[250] *Ibidem, p.* 248.
[251] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. .– Secția Agrară*, dosar nr. 1/1951, f. 59-60.

Prin Hotărârea din 18 septembrie 1951, Comitetul Central al P.M.R. *dădea dispoziții instituțiilor statului* pentru realizarea mecanizării agriculturii[252].

Structuri de stat	***Dispoziții***
Comisia de Stat a Planificării	Era obligată să prevadă în planul de stat pe anul 1952, și pe următorii ani extinderea mecanizării lucrărilor agricole și în domeniul creșterii animalelor și în special în raioanele principale de cultura cerealelor și culturi tehnice. Extinderea recoltării cerealelor cu combine urma să fie prevăzută în primul rând în gospodăriile de stat și gospodăriile colective din regiunile: Constanța, Galați și Ialomița.
Ministerul Agriculturii	Lua măsuri pentru ridicarea productivității parcului de mașini și tractoare, extinderea lucrărilor de tractoare la însămânțări. Crearea în cadrul S.M.T.-urilor a unor organe consultative, sfaturi, compuse din: director, locțiitorul său, agronomul șef, mecanicul șef, contabilul șef, președinții gospodăriilor colective, șeful Secției Agricole de pe lângă Sfatul raional.
Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice	Era obligat să introducă în toate întreprinderile de fabricare a tractoarelor și mașinilor agricole un control tehnic minuțios, care să asigure o producție completă și de calitate superioară[253].

Pregătirea unor cadre corespunzătoare din punct de vedere politic pentru transformarea socialistă a agriculturii obliga organele de partid și de stat, Ministerul Agriculturii, Ministerul Învățământului Public și Secția Agrară a C.C. al P.M.R. să realizeze până la data de 1 octombrie 1951 un plan de pregătire a cadrelor, care să prevadă în mod precis numărul de cadre necesare, eșalonarea pregătirii lor în timp conform unui grafic și profilul acestora[254]. Evident, sursa de inspirație era tot modelul sovietic: "În stabilirea profilului cadrelor, ele [organele] vor avea drept model profilul cadrelor sovietice din agricultura colhoznică"[255].

Se opta clar pentru o soluție de compromis, pentru crearea întovărășirilor. Noile asociații erau definite ca asociații agricole, cunoscute în Uniunea Sovietică sub denumirea de T.O.Z., care, deși menționate în documentele plenarei din 3 – 5 martie 1949, fuseseră ulterior neglijate. Aceasta pentru că întovărășirile agricole erau considerate o formă inferioară de cooperativă agricolă. Pământul nu se colectiviza, ci se comasa în câmpuri fără hotare, pentru a putea fi muncit în comun, iar fiecare țăran participa cu cât pământ dorea, nefiind obligat să-l aducă pe tot[256]. Erau aplicate mijloace agrotehnice, tractoare și mașini agricole. Organizarea și coordonarea activității întovărășirilor intrau în competența comitetelor Executive ale Sfaturilor Populare regionale și raionale și Stațiunilor de Mașini și Tractoare, sub conducerea ministerului Agriculturii al R.P.R. și a Comitetelor P.M.R. regionale și raionale. Până la data de 1 iunie 1952 au fost create în întreaga țară în 839 de sate, 837 TOZ-uri, care

[252] *Ibidem*, f. 62-64.
[253] Cu toate că eficiența economică a unor astfel de măsuri nu era cea scontată, întrucât nu întotdeauna indicațiile erau realizate, totuși ne reține atenția practica aceasta prin care o structură de partid dădea dispoziții unui organ al adminstrației de stat, ceea ce ilustrează modul de funcționare a sistemului socialist de factură totalitară.
[254] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. .– Secția Agrară*, dosar nr. 1/1951, f. 66.
[255] *Ibidem*, f. 66.
[256] *Ibidem*, f. 61.

includeau peste 37.000 de țărani muncitori care au adus în aceste întovărășiri aproximativ 92.000 ha[257].

Acest episod, propriu procesului de colectivizare a agriculturii românești, a reprezentat un moment neașteptat pentru un regim al Partidului-Stat în care se exprimase clar convingerea imposibilității "construirii socialismului la țară în același timp cu menținerea proprietății private." S-a demonstrat astfel eșecul colectivizării în forma sa sovietică. Arestările în rândul țăranilor au continuat totuși în ciuda politicii pacifiste anunțate. La 1 decembrie 1961, ministerul Afacerilor Interne a prezentat un raport cu privire la arestările efectuate în rândul țăranilor în anii 1951 și 1952 (evident, era urmărită și compromiterea "deviaționiștilor de dreapta")[258]:

Numărul de țărani arestați	**Categoria**
22.008	Chiaburi
12.226	Țărani cu gospodării mijlocii
5.504	Țărani cu gospodării mici
34.738	**Total**

În 1952, Ana Pauker, Vasile Luca și T. Georgescu au fost acuzați de "combinarea unei devieri de dreapta cu o orientare de stânga aventuristă", prin "călcarea în picioare a principiului participării voluntare a țăranilor la transformarea socialistă a agriculturii"[259]. Gheorghe Gheorghiu-Dej a arătat astfel că în iarna lui 1949 și în cursul anului 1950 țăranii s-au opus echipelor de colectivizare, miliția și chiar armata intervenind împotriva țăranilor. Regiunile Dolj, Argeș, Bihor, București, Timișoara, Vlașca, Hunedoara, Vestul Transilvaniei au fost scenele unor astfel de revolte. La plenara din noiembrie 1961 a C.C. al P.M.R., Dej a afirmat chiar că din ordinele A. Pauker și T. Georgescu (în calitate de ministru de Interne) au fost efectuate arestări în masă. Țăranii erau acuzați "de nerespectarea obligațiilor față de stat"[260]. În numele luptei împotriva chiaburilor fuseseră trimiși în judecată 80.000 de țărani, mai mult de 30.000 dintre aceștia fiind judecați în public și provocând îngrijorare printre masele de țărani participante la aceste "înscenări infame"[261].

Pauza din procesul de creare de noi gospodării colective s-a încheiat la începutul anului 1952 în urma "intervenției sovietice". Pentru a obține reducerile la cote de care beneficiau membrii gospodăriilor agricole colective, mulți țărani au înaintat cereri de înscriere în colective. În anul 1952 au fost inaugurate 707 G.A.C.-uri[262].

Pentru cercetarea activității Ministerului Agriculturii, Secției Agrare a C.C. al P.M.R. și Direcției Politice din Ministerul Agriculturii a fost constituită o comisie de partid și de stat, coordonată de Petre Borilă. S-au imputat conducerilor acestor structuri următoarele[263]:

---

[257] *Idem*, dosar nr. 22/1951, f. 12.
[258] Stephan Courtois, *Cartea neagră a comunismului. Crime, teroare, represiune,* Ed. Humanitas, București, 1998, p. 763.
[259] *Scânteia,* din 29 decembrie 1955, p. 1.
[260] *Idem,* din 7 decembrie 1961, p. 1.
[261] *Ibidem*.
[262] Robert Levy, *op.cit.*, p. 77.
[263] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R.-Secția Agrară*, dosar nr. 46/1952, f. 26-32.

Ministerul Agriculturii/Incriminat titularul ministerului, Vasile Vaida[264]	*Secția Agrară a C.C. al P.M.R./Incriminat șeful Secției, Pavel Chirtoacă*	*Direcția Politică a Ministerului Agriculturii/Incriminați directorul Ioan Csiki, directorul adjunct Gheorghe Niculescu*[265]
"A dat dovadă de subaprecierea puterii dușmanului de clasă", prin încadrarea în aparatul central al ministerului și în conducerea G.A.S.-urilor a unor "elemente dușmănoase" care au încercat să compromită sectorul socialist de stat din agricultură.	A controlat insuficient G.A.S.-urile și S.M.T.-urile, și nu a acordat un sprijin consistent directorilor adjuncți politici și organizațiilor de bază ale P.M.R. din aceste unități economice.	Ioan Csiki a manifestat dezinteres față de activitatea directorilor politici adjuncți. A permis accesul în cadrul direcției a unor cadre necinstite care au delapidat fondurile puse de stat la dispoziția acestei structuri din ministerul Agriculturii.
A subminat activitatea Direcției politice din minister, manifestând un dezinteres total față de activitatea de propagandă a ministerului.	Nu a luat măsuri clare pentru eliminarea "elementelor dușmane din acest sector".	
Nu a acordat atenția cuvenită întovărășirilor agricole, participând astfel la consolidarea sectorului agricol particular.	A subapreciat importanța întovărășirilor agricole pentru transformarea socialistă a agriculturii. A subestimat pericolul prezenței chiaburilor în gospodăriile agricole colective. A sprijinit acțiunile de deschiaburire prin acceptarea "donațiilor" de pământ din partea chiaburilor.	Gheorghe Niculescu era direct răspunzător de compromiterea Direcției de către elementele necinstite pătrunse în aparatul central al Direcției.
A subapreciat sfaturile consilierilor sovietici[266].		
A tratat cu lejeritate obiectivul pregătirii de noi cadre "devotate regimului de democrație populară".	A manifestat o "atitudine împăciuitoristă, lipsită de principialitate" față de îndrumările primite din partea	

[264] Vasile Vaida era acuzat că a participat la stabilirea impozitului agricol, calculând fals venitul țăranilor, îndeosebi a păturilor avute, ceea ce a determinat scutirea de impozit a 1.000.000 de țărani. Totodată, "a introdus teoria anti-marxistă a integrării pașnice a chiaburimii în socialism, preluând de la chiaburi o serie de terenuri sub formă de donații și renunțări, camuflându-i și contribuind la micșorarea artificială a numărului lor". – *Idem,* dosar nr. 9/1952, f. 22.

[265] Au fost acuzați și destituiți și directorul Direcției Propagandei Agricole din Ministerul Agriculturii, Constantin Șerban, și Marin Covete, șeful Secției Propagandă din Direcția Generală S.M.T. – *Idem*, dosar nr. 46/1952, f. 29.

[266] "Raportul prescurtat cu privire la controlul efectuat de Comisia de Partid și de Stat asupra activității Ministerului Agriculturii în sectorul de stat din agricultură" arăta că ministerul nu a introdus metodele agrothenice și zootehnice moderne, desconsiderând sfaturile consilierilor sovietici, a delegațiilor colhoznice și a oamenilor de știință sovietici. Astfel, în toamna anului 1951, din 332.705 ha prevăzute în plan au fost arate doar 228.000 ha, adică 68,7%, trustul Timișoara realizând doar 21% din plan. – *Idem*, dosar nr. 9/1952, f. 5. [Trusturile erau organe regionale de legătură între gospodăriile agricole de stat și Direcția G.A.S.-urilor din ministerul Agriculturii].

Ministerul Agriculturii/Incriminat titularul ministerului, Vasile Vaida[264]	*Secția Agrară a C.C. al P.M.R./Incriminat șeful Secției, Pavel Chirtoacă*	*Direcția Politică a Ministerului Agriculturii/Incriminați directorul Ioan Csiki, directorul adjunct Gheorghe Niculescu*[265]
	Anei Pauker în problema transformării socialiste a agriculturii, care contraveneau liniei Partidului-Stat.	
Ana Pauker[267] era considerată principala vinovată pentru nereușita acțiunii de colectivizare, ea controlând insuficient "munca Ministerului Agriculturii și a Secției Agrare a C.C. al P.M.R., a desconsiderat importanța întovărășirilor de tip T.O.Z., a dat directive de încetinire a ritmului colectivizării și s-a dezinteresat de situația grea a G.A.S.-urilor și S.M.T.-urilor, subapreciind pericolul concentrării elementelor dușmănoase în acest sector".		

În urma acestor acuzații s-au luat unele măsuri care au vizat schimbarea cadrelor învinuite. Astfel, directorul Direcției Politice din Ministerul Agriculturii[268] și directorul adjunct au fost demiși. În Direcție trebuiau incluse cadre din rândul absolvenților învățământului de partid (minim școala de 3 luni), directorii politici adjuncți urmau să fie recrutați din rândul absolvenților școlilor de partid de cel puțin 1 an. S-au dat dispoziții ca în Ministerul Agriculturii și unitățile subordonate să fie verificați toți membrii de partid. În funcțiile de conducere trebuiau încadrate "elemente muncitorești corespunzătoare" cu scopul "introducerii liniei Partidului în ministerul Agriculturii". În gospodăriile agricole de stat urmau să fie incluși 600 de membri de partid, "muncitori calificați din industria de bază", iar în S.M.T.-uri 400 de muncitori[269]. Partidul-Stat, prin intermediul comisiei mixte, a dispus și crearea Ministerului Gospodăriilor Agricole de Stat[270]. Au fost demiși din funcții ministrul Agriculturii, Vasile Vaida, șeful Secției Agrare, Pavel Chirtoacă. Cel din urmă a fost destituit prin hotărârea C.C. al P.M.R. nr. 601 din 29 mai 1952, fiind înlocuit de Ion Predescu, care prelua conducerea în calitate de locțiitor al șefului secției[271].

La scurt timp, noul șef al Secției Agrare a C.C. al P.M.R. înainta propuneri conducerii de partid cu privire la reorganizarea structurii pe care o coordona. În primii doi ani de activitate Secția se confruntase cu o conducere defectuoasă, căreia

[267] În acțiunea de sabotare a colectivizării românești, Ana Pauker i-a avut lângă ea pe ceilalți doi "deviaționiști de dreapta" Vasile Luca și Teohari Geogescu. Același raport consemna: "În timp ce Ana Puaker încetinea ritmul de colectivizare, sabota planul de colectare și submina sectorul de stat din agricultură, Vasile Luca frâna industrializarea țării, scutea de impozite pe chiaburi și bloca fondurile gospodăriilor de stat, iar Teohari Georgescu sprijinea acțiunile lor criminale, corelând concentrarea elementelor dușmănoase și sabotoare în sectorul de stat din agricultură, încurajându-le activitatea contra-revoluționară". – *Ibidem*, f. 21.

[268] Ion Sloboda era numit pe 14 mai 1952 în funcția de locțiitor al directorului Direcției Politice din Ministerul Agriculturii. – *Idem,* dosar nr.10/1952, f. 35.

[269] *Idem*, dosar nr. 9/1952, f. 24.

[270] Hotărârea nr. 736 a Secretariatului C.C. al P.M.R. din 12 iunie 1952 a stabilit crearea acestui minister și numirea lui Ion Vidrașcu în funcția de ministru. – *Idem*, dosar nr. 10/1952, f. 5.

[271] *Ibidem*, f. 30. Ion Predescu fusese numit locțiitor al șefului Secției Agrare a C.C. al P.M.R. în data de 24 martie 1952 (el părăsea funcția de prim-secretar al Comitetului regional P.M.R. Teleorman).

i s-au adăugat lipsa unor sectoare importante, numărul insuficient de instructori, lipsa de referenți tehnici[272]. Se solicita: încadrarea unui nou șef adjunct; crearea Sectorului Pregătirea și Perfecționarea cadrelor (Ministerul Agriculturii, Ministerul Gospodăriei Silvice și Comitetul de Stat pentru colectarea produselor agricole aveau în subordine 10 institute de învățământ superior, cu aproximativ 8.000 studenți, 98 de școli medii cu 20.612 studenți și 169 de școli profesionale cu 85.813 elevi, care totalizau un număr de 114.425 studenți și elevi). O astfel de solicitare exista din 8 decembrie 1950.; înființarea unui Sector de mecanizare și electrificare, încadrat cu 1 șef, 1 instructor și 1 referent tehnic specialist în mașini agricole; încadrarea sectorului colectări cu 1 șef și 4 instructori; încadrarea sectorului Evidența Cadrelor cu 1 șef și 3 referenți. În nomenclatura C.C. al P.M.R. de care se ocupa Secția Agrară era prevăzut un număr de 1.319 cadre; încadrarea unui referent tehnic specialist în agronomie și zootehnie în sectorul Gostat, care să fie preluat de la Sectorul Cultura Plantelor (acesta controla sectorul particular aflat în continuă descreștere, astfel încât reducerea de personal nu îl afecta); transferarea Sectorului Silvic de la Secția Industrie Grea a C.C. al P.M.R. la Secția Agrară (această modificare era necesară în contextul despărțirii Ministerului Industriei Lemnului și Hârtiei de Gospodăria Silvică); angajarea unui traducător de limbă rusă în cadrul secretariatului tehnic; încadrarea Sectorului Gospodării Colective și Întovărășiri Agricole cu 1 șef, 1 adjunct și 4 instructori și înființarea unui corp de instructori compus din 20 de activiști care asigurau controlul tuturor problemelor secției în teritoriu.

Reorganizarea a fost necesară pentru a adapta secția la modificările care au survenit în structurile politice de stat (ministerele din domeniul agriculturii). Numărul cadrelor creștea de la 26 la 63.

La 3 iulie 1952, secretarul general al P.M.R. a redeschis lupta împotriva chiaburilor[273], 100.000 de chiaburi fiind descoperiți în rândul țărănimii mijlocașe[274]. Au reînceput arestările, procesele. În ziua de 11 septembrie, Secția Agrară a C.C. al

---

[272] *Ibidem*, f. 43-45.

[273] În identificarea gospodăriilor chiaburești, autoritățile comuniste au săvârșit adeseori grave erori, prin încadrarea țăranilor mijlocași în rândul chiaburilor. Au fost stabilite o serie de "indicii de bază" care nu au stopat însă greșelile. Comitetele regionale de partid, dar și instituțiile statului, aveau un rol extrem de important în întocmirea listelor de chiaburi. Conducerea de partid a revenit în 1954 asupra criteriilor impuse precizând încă o dată prin exemple concrete cine putea fi considerat chiabur și cine nu. Exploatarea forței de muncă, posesia uneltelor agricole care erau închiriate în scopul de a obține venituri materiale îl încadrau pe țăran indiscutabil în rândul chiaburilor. – *Idem, fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 204/1954, f. 36-38.

[274] În autocritică, Ana Pauker afirma: "Eu am întârziat multă vreme scoaterea chiaburilor din gospodăriile colective cerând să fie trimise la Secția Agrară a C.C. al P.M.R. liste cu caracteristici ale chiaburilor, când trebuia să-mi fie clar dacă apreciam just necesitatea luptei hotărâte împotriva chiaburimii. Ce mare rău înseamnă pentru gospodăriile colective fiecare zi de rămânere a chiaburilor înăuntru gospodăriei colective și că pericolul este nu ca să fie excluși mijlocași drept chiaburi, ci să rămână în gospodăriile colective chiaburi categorisiți pe nedrept mijlocași (așa cum s-a și întâmplat), celălalt caz constituind foarte rare excepții, care au putut fi repede îndreptate". Fosta secretară a C.C. al P.M.R. se autoacuza de "împăciuitorism față de chiaburi", trăsătură pe care a imprimat-o și Secției Agrare a C.C. al P.M.R. – *Idem*, dosar nr. 131/1952, f. 7.

P.M.R. a transmis comitetelor regionale și raionale ale Partidului Muncitoresc Român o notă care conținea unele clarificări cu privire la modul de identificare a gospodăriilor chiaburești. Materialul era conceput sub forma unor răspunsuri la întrebări pe care le puseseră unele organe locale de partid. Scopul său era acela de a evita pe viitor săvârșirea unor noi abuzuri, constând în încadrarea gospodăriilor țăranilor muncitori în rândul gospodăriilor chiaburești, și ale culacilor în rândul gospodăriilor țăranilor mijlocași[275].

La 23 septembrie 1952, într-un referat aprobat de Biroul Politic, se arăta că aplicarea Hotărârii C.C. al P.M.R. din 18 septembrie 1951 "a fost frânată de politica contrarevoluționară a deviatorilor de dreapta"[276]. Acuzele se îndreptau, așa cum am amintit deja, către Ana Pauker și vechea conducere a Secției Agrare a C.C. al P.M.R., care stabiliseră în mod mecanic numărul membrilor și suprafața de pământ necesare pentru înființarea de gospodării colective. Comitetele regionale de partid depindeau de aprobările care veneau de la nivel central pentru a crea G.A.C.-uri. Formalitățile greoaie întârziau constituirea colectivelor.

Care era procedura de înființare a unui G.A.C.?

Structuri politice implicate	***Atribuțiile acestora***
Comitetele regionale și raionale de partid	Examinau și aprobau cererile de constituire de gospodării colective
Secția Agrară a C.C. al P.M.R.	Cerceta aceste propuneri, le aprobau după care le înaintau spre semnare Comitetului Central și Consiliului de Miniștri
Durata acestor formalități era în medie de 1-3 luni	
În septembrie 1952 existau 56.000 de cereri ale țăranilor muncitori, din aproximativ 3.000 de sate, care așteptau să fie soluționate. Sfaturile Populareînregistraseră și ele un număr însemnat de cereri de înscriere în G.A.C.	

Se impunea luarea unor măsuri care să urgenteze formarea gospodăriilor agricole colective.

Biroul Politic a adoptat la 30 octombrie 1952 un document care a fost trimis tuturor comitetelor regionale și raionale de partid din întreaga țară[277]. Criticile la adresa structurilor politice implicate în procesul de transformare socialistă a agriculturii s-au externalizat. Primele două puncte ale materialului justificau ritmul lent de colectivizare, reluând critica la adresa Anei Pauker, Secției Agrare a C.C. al P.M.R. și Ministerului Agriculturii. Comitetele de partid regionale și Secțiile agricole ale Sfaturilor Populare primiseră de la structurile menționate directive pentru constituirea gospodăriilor colective (era prevăzută limita de 3 ha pentru suprafața de teren pe cap de familie și un număr minim de 30 familii). Aceste criterii încetiniseră procesul de transformare socialistă a agriculturii.

Comisia Agrară, creată după adoptarea Rezoluției Plenarei C.C. al P.M.R. din 3-5 martie 1949, specifica materialul, avusese rolul de a forma primele 56 de G.A.C.-uri.

[275] *Idem*, dosar nr. 29/1952, f. 1-8.
[276] Arhivele Naționale ale României, *Stenogramele ședințelor Biroului politic și ale Secretariatului Comitetului Central al P.M.R., vol. IV* (partea a II-a, 1952), București, 2007, p. 383-384.
[277] *Ibidem*, p. 384-386.

Depășită de solicitările țăranilor, această structură politică a fost înlocuită la Plenara a V-a a C.C. al P.M.R., cu Secția Agrară a C.C. al P.M.R. Prerogativele Comisiei au fost transferate comitetelor județene și de plasă ale partidului. Deși Secția Agrară a C.C. al P.M.R. trebuia să controleze modul în care organele locale de partid aplicau prevederile conducerii de partid și de stat[278], însă ea s-a transformat din "aparat al C.C. în organ de directivă substituindu-se în același timp" comitetelor regionale și raionale de partid, dar și Ministerului Agriculturii. "Ea stabilea adesea din birou – comunele unde să se constituie gospodării colective, aproba trecerea la comasarea pământurilor, hotăra care gospodării propuse de comitetele regionale să fie supuse spre aprobare C.C., dădea dispoziții comitetelor regionale contrar hotărârilor C.C. al Partidului și ținea legătură directă cu unii activiști din aparatul comitetelor regionale, peste capul acestor comitete. În același timp, conducerile Secției Agrare a C.C. al P.M.R. și a Ministerului Agriculturii își ascundeau reciproc gravele greșeli ce le săvârșeau"[279]. Comitetele județene și de plasă (regionale și raionale după reforma administrativ-teritorială), organizațiile de bază de la sate au fost astfel "demobilizate și izolate din munca pentru colectivizarea agriculturii"[280].

Materialul aprecia că aceste "manifestări antipartinice" persistau și în toamna anului 1952, în condițiile în care regiunile mari agricole București, Constanța, Timișoara înregistrau un număr ridicat de cereri de intrare în G.A.C.-uri. La baza acestor solicitări nu stătea așa cum ne sugera documentul oficial entuziasmul țăranilor, ci presiunea exercitată de organele de partid în mediul rural, dar și interesul țăranilor de a scăpa de o parte din cotele sufocante.

[278] Aceleași idei erau exprimate de secretarul general al P.M.R în ședința Biroului Politic din 26 septembrie 1952: "A fost necesară o comisiune centrală alcătuită dn membri ai C.C și din activiști ai C.C. pentru primele începuturi, întrucât erau primii pași făcuți de partidul nostru în aplicarea Hotărârii din 3-5 martie. Era un organ vremelnic această comisiune. A venit un moment când ea a devenit inutilă, atunci când numărul G.A.C. a început să crească și a început să crească și birocratismul acestei comisii, nu se mai putea continua. Afară de aceasta, treptat comisia, peste capul directivelor C.C. a izolat comitetele regionale și raionale folosind în activitatea sa membri de partid desemnați de către aceste organe și care erau legați într-un mod direct cu această comisie. Când a fost desființată comisia, sarcinile ei au trecut la Secția Agrară a C.C. care lucra mână în mână cu Ministerul Agriculturii. Era greu de stabilit o răspundere, unde răspundea Ministerul Agriculturii și unde răspunde Secția, pentru că totdeauna Ministerul Agriculturii se ascundea în dosul Secției Agrare și invers. Practic a trebuit să luăm de păr pe amândoi". Liderul Partidului-Stat evidenția faptul că puterea absolută se concentra în mâinile conducerii de partid. – *Ibidem*, p. 371.

[279] *Ibidem,* p. 385.

[280] *Ibidem*.

Comitetul Central propunea[281]:

Prevederile completării din 30 octombrie 1952 la Hotărârea C.C. al P.M.R. din 18 septembrie 1951	
Acțiuni necesare pentru colectivizarea agriculturii	**Structurile politice abilitate să realizeze acțiunile**
Comasarea pământurilor și constituirea întovărășirilor agricole	Comitetele raionale ale P.M.R. Comitetele executive ale Sfaturilor Populare raionale
Constituirea gospodăriilor colective	Comitetele regionale ale P.M.R. Comitetele executive ale Sfaturilor Populare regionale
Comitetul Central al P.M.R. cerea comitetelor regionale și raionale ale partidului "să lupte cu toată hotărârea pentru lichidarea urmărilor devierii de dreapta și a oricăror devieri de la linia partidului".	

Sectorul Gospodării Colective și Întovărășiri din cadrul Secției Agrare a C.C. al P.M.R. controla și ajuta Comitetele regionale de partid și organele ministerului Agriculturii în realizarea directivelor trasate de Biroul Politic al C.C. al P.M.R.[282].

La 31 decembrie 1952 bilanțul colectivizării arăta existența a 1.795 de gospodării agricole colective, grupând 171.445 familii pe o suprafață de 736.346 hectare și 1.834 întovărășiri agricole cu 83.990 familii pe o suprafață de 187.662 hectare.

Secția Agrară s-a reorganizat în contextul modificărilor survenite în procesul de colectivizare a agriculturii. Cancelaria Secretariatului C.C. al P.M.R. primea la 15 ianuarie 1953 din partea Secției Agrare, noua sa schemă de organizare[283].

Conducerea secției	***Sectoarele controlate***	***Numărul salariaților***
Șeful secției	Corpul instructorilor	20
Șef adjunct	Sectorul Culturii Plantelor	2
	Sectorul Gospodăria Silvică[284]	4
	Sectorul Colectări	5
	Secretariatul Tehnic	5
Șef adjunct	Sectorul Gostat	3
	Sectorul Creșterii Animalelor	4
	Sectorul Evidența Cadrelor	6
Șef adjunct	Sectorul Goscol-Întovărășiri	3
	Sectorul Mecanizare și Electrificare	3
	Sectorul Pregătirea și Perfecționarea Cadrelor	5
Total general		**64**

În ședința Consiliului de Miniștri din ziua de 11 februarie 1953 ministrul Agriculturii, Constantin Prisnea, evidenția superioritatea gospodăriilor țăranilor

[281] *Ibidem*, p. 386.
[282] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr. 157/1952, f. 13-15.
[283] *Idem*, dosar nr. 25/1963, f. 1-2.
[284] Acest sector a fost înființat prin hotărârea nr. 1401 a C.C. al P.M.R. din 14 noiembrie 1951.

muncitori comparativ cu cele ale chiaburilor, reflectată în cantitățile de produs obținute[285]:

Produsul	% obținut de țăranii muncitori	% obținut de chiaburi
Grâu	100,2	81,9
Secară	103,5	87,3
Orz	101,9	66
Ovăz	93	67
Porumb	59,9	38
Floarea-soarelui	69,9	42,4
Fasole	37,2	20,6
Mazăre	52,7	37
Cartofi	90,4	69,8
Fân	83,2	67,5

Se afirma totodată că în țară existau 1.087 de gospodării chiaburești, numărul chiaburilor dați în judecată pentru nepredarea cotelor fiind de 8.765.

În martie 1953, după moartea lui Stalin[286], a început o nouă etapă a colectivizării. Perioada iulie 1953-decembrie 1955 poate fi definită drept "perioada stagnării"[287]. În organele decizionale ale vieții de stat, Biroul Politic și Secretariatul C.C. al P.M.R., s-au mai discutat probleme legate de agricultură, însămânțări, colectări, etc.

Rezoluția plenarei lărgite a C.C. al P.M.R. din 19-20 august 1953 recunoștea că rata industrializării, mai ales în sfera industriei grele era "excesiv de accelerată". Ideea de bază a acestui document programatic consta în necesitatea ridicării standardului de viață pentru tot poporul român. Era statuată și nevoia reorganizării producției agricole, "angajații" din agricultură fiind beneficiari ai noului "curs" economic. Cantitatea de produse agricole destinate livrărilor se diminua. S-a înregistrat scăderea taxelor și s-au operat alte înlesniri fiscale pentru încurajarea sectorului socialist și a activităților din sectorul animalier[288]. Abuzurile săvârșite împotriva țărănimii în perioada colectivizării forțate au fost puse pe seama "deviaționiștilor de dreapta".

Pentru a-și consolida pozițiile și a-și asigura continuitatea, Partidul-Stat trebuia să îmbunătățească nivelul de trai al populației, schimbând unele strategii din economia care îi era subordonată. La 5 septembrie 1953 a fost anunțată măsura de a se reduce

---

[285] *Idem, fond P.C.M – Stenograme,* dosar nr. 2/1953, f. 5.

[286] Acest fapt a avut repercursiuni majore asupra politicii economice aplicate atât de sovietici, cât și de sateliți. În privința colectivizării, Hrușciov, cel care s-a impus la putere după 1953, a recunoscut ineficiența acesteia în problema producției alimentare și a rezervelor de hrană. El a hotărât ca pentru stimularea producției să se plătească prețuri mai mari țăranilor pentru cerealele achiziționate. Taxele asupra beneficiilor din agricultură au fost reduse, stațiunile de mecanizare și tractoare au fost dezafectate și transformate în ateliere de reparații, chiar au fost vândute tractoare țăranilor. - Jean Rivoire, *L'economie mondiale depuis 1945,* Presse Universitaires de France, 1982, p. 35-36; Michael Lynch, *Stalin și Hrușciov: U.R.S.S. 1924 - 1964,* Ed. All, București, 1998, p. 829.

[287] Marius Oprea, *"Transformarea socialistă a agriculturii": asaltul final, 1953-1962*, în Dorin Dobrincu, Constantin Iordachi (editori), *op.cit.,* p.83. Un document din mai 1953 evidenția stagnarea procesului de creare a G.A.C.-urilor și întovărășirilor în luna aprilie a aceluiași an. A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția agrară*, dosar nr. 45/1955, f. 2-3.

[288] Stephen Fischer-Galați, *op. cit*., p. 157.

impozitele producătorilor agricoli. Datoriile și cotele nelivrate din anul precedent au fost anulate. Unele impozite și cote de livrări la lapte, carne și lână au fost reduse și s-a instituit un nou sistem de vânzări sau plăți în avans la animale vii, produse animaliere, materii prime și industriale, fructe și legume. Au fost reduse la jumătate taxele pe vânzarea produselor în surplus din gospodăria țărănească (mărfuri care-i rămâneau țăranului după livrarea cotelor datorate la stat), cu condiția ca aceste surplusuri să fie vândute tot statului. Aceste concesii erau binevenite, însă ele surveneau în interiorul unui proces de colectivizare nedorit de majoritatea țărănimii[289].

În ședința din 28 ianuarie 1954 a Secției Agrare a C.C. al P.M.R. activiștii Comitetului Central al P.M.R. au raportat situația din teritoriu a colectivizării[290]. Politica "liberului consimțământ" folosită de comuniști pentru socializarea agriculturii se dovedea un eșec[291].

Secția agrară urmărea desfășurarea lucrărilor agricole prin intermediul instructorilor agrari pe care îi trimitea în regiuni. Dintr-un raport de activitate al secției pe perioada 1 iulie-30 septembrie 1954 aflăm că ei ajutau comitetele regionale de partid în soluționarea cererilor de ieșire din G.A.C.-uri. De asemenea, prin intermediul acestei structuri, Secretariatul C.C. al P.M.R. era informat asupra modului în care era aplicată legea nr. 8 din 1953 cu privire la dezvoltarea creșterii animalelor. Instructorii s-au deplasat în regiunea Autonomă Maghiară, Galați, Bârlad, Suceava[292]. Secția a colaborat cu Ministerul Agriculturii și Silviculturii în analiza trusturilor și G.A.S.-urilor, a organizat împreună cu acceeași instituție de stat plecarea delegațiilor la Expoziția Agricolă anuală a U.R.S.S.

Totuși, șeful Secției Agrare semnala conducerii de partid persistența unor probleme, care țineau în primul rând de calitatea activiștilor. Instructorii nu informau întotdeauna secția de situațiile întâlnite în teritoriu. Se impunea operarea unor modificări în cadrul structurii politice coordonate de Ene Constantin[293]: completarea numărului instructorilor, prin promovarea unor cadre din secțiile agrare ale comitetelor regionale, schimbarea denumirii Sectorului Culturii Plantelor în Sectorul Culturii Plantelor Tehnice și Cercetări Agrotehnice, șefii sectoarelor Culturii Plantelor Tehnice și Cercetări Agrotehnice, Silviculturii, Creșterea Animalelor și Sectorul Mecanizării și Electrificării trebuiau recrutați din rândul tehnicienilor de

[289] Partidul-Stat s-a confruntat cu solicitări de ieșire din G.A.C.-uri în cursul anului 1953. Circulara C.C. al P.M.R. cu privire la măsurile pentru întărirea organizatorico-economică a gospodăriilor agricole colective din 26 octombrie 1953, adresată prim-secretarilor și Comitetelor regionale de partid, prezenta cazul G.A.C.-ului din Slobozia-Mândra, regiunea București în care s-au înregistrat astfel de frământări. Materialul este elocvent întrucât prezintă situația reală și evidențiază implicarea totală a Partidului Muncitoresc Român în acțiunea de transformare socialistă a agriculturii. – *Idem*, dosar nr. 1/1953, f. 13, 18-20.

[290] În țară existau 2.038 G.A.C.-uri și 2.503 întovărășiri, 220 de S.M.T.-uri și 266 G.A.S.-uri. *Idem*, dosar nr. 13/1954, f. 2.

[291] Marius Oprea, *op.cit*., p. 87.

[292] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția agrară*, dosar nr. 76/1954, f. 162.

[293] *Ibidem*, f. 181-183.

specialitate, desființarea Sectorului Pregătirii și Perfecționării Cadrelor, întrucât Secția Știință și Învățământ îi preluase prerogativele.

La 3 februarie 1955 structura organizatorică a Secției Agrare a C.C. al P.M.R. se prezenta astfel:

- Sectorul socialist de stat din agricultură (5), care se ocupa de gospodăriile agricole de stat, Stațiunile de Mașini și Tractoare, centrele mecanice ale S.M.T. și G.A.S., bazele de aprovizionare cu materiale de construcții și piese de schimb ale Ministerului Agriculturii și Silviculturii, investițiile de stat în sectorul agricol, ai căror beneficiari erau unitățile M.A.S.
- Sectorul socialist cooperatist din agricultură (5), care se ocupa de gospodăriile agricole colective, întovărășirile agricole sau zootehnice, asociațiile agricole pentru cultura plantelor tehnice, grupele de ajutor reciproc și alte forme de cooperare în producția agricolă.
- Sectorul producției agricol vegetal, animal și silvic (7), coordona cultura plantelor tehnice, cereale, culturi irigate, vii, pomi, fânețe și pășuni, producția, igiena și baza furajeră a animalelor, producția și organizarea unităților silvice, planificarea, evidența, prețul de cost și creditările în sectorul agricol și silvic, organizarea teritoriului, comasări, măsurători, evidențe funciare, proiectări agro-silvice.
- Sectorul colectări produse agricole (4), care se ocupa de organizarea impunerilor pe sectoare și produse a contractărilor de produse vegetale și animale, organizarea recepționării, conservării și livrării produselor agricole colectabile, organizarea unităților de bază în colectarea produselor animale și vegetale.
- Grupul de 2 instructori pentru probleme de învățământ, institute și propagandă care se ocupa de probleme de învățământ profesional, mediu și superior, activitatea institutelor de cercetări din domeniul agronomic și silvic, probleme de propagandă agricolă, reviste, editură.
- Evidența cadrelor (1) din nomenclatura C.C. de care se ocupa secția.
- Grupul de 18 instructori, unul pentru fiecare regiune, care aveau sarcina de a sprijini comitetele regionale de partid, în munca de transformare socialistă a agriculturii.
- Secretariatul tehnic (5).

Secția Agrară colabora cu Secția Agrară a Direcției Treburilor Consiliului de Miniștri, Secția Agrară a ziarului "Scânteia", Secția agrară a C.C. al U.T.M., Comitetul Central al sindicatului de salariați agricoli.

La data de 29 iunie 1955, Secția Agrară cerea Secretariatului C.C. al P.M.R. ca în perioada iulie-august personalul secției să fie lăsat pe teren, suspendând astfel serviciul pe secție, care era obligatoriu. Referatul dezavua existența unui colectiv central pe lângă Consiliul de Miniștri, care putea "rezolva multe probleme sesizate de pe teren".

În privința agriculturii, la cel de-al II-lea Congres al P.M.R., Dej a adus în discuție încetinirea ritmului de colectivizare. Întregul sector socialist (ferme de stat,

gospodării colective și întovărășiri) reprezenta doar 26,5% din pământul arabil al țării, care totaliza o suprafață de 9,7 milioane ha. Din acest total, cooperativele dețineau doar 8,3% din terenul arabil, iar fermele de stat și terenurile statului (nucleul celor din urmă fiind format de pământurile fostului domeniu regal), dețineau 13,7%.

Acest progres lent, prudența arătată de Partidul-Stat pentru a nu grăbi colectivizarea, sunt evidențiate de următorul tabel, care indică structura socială a zonelor rurale[294]:

Categoria	**%**
Membri ai gospodăriilor colective	5,5
Membri ai întovărășirilor agricole	5,8
Muncitori agricoli	Sub 1
Țărani cu gospodării mici	40,2
Țărani cu gospodării mijlocii	35,5
Chiaburi	12

Tendința cea mai semnificativă era creșterea numărului gospodăriilor de mărime mijlocie. În vreme ce procentul celor mici scăzuse de la 57% din terenul arabil în 1948, la 42,4% în 1955, gospodăriile mijlocii crescuseră de la 34% la 40% și procentul continua să crească. Aceasta demonstra că țărănimea mijlocașă devenise "pivotul satului", după spusele lui Dej. Potrivit statisticilor publicate la sfârșitul anului 1956, gospodăriile mici și mijlocii produceau împreună 75% din întreaga recoltă de cereale și legume a țării[295].

În 1955 congresul a stabilit ca principal obiectiv al politicii agrare realizarea a 60 - 70% din întreaga producție agricolă spre sfârșitul celui de-al doilea plan cincinal, din sectorul socialist. Transformarea socialistă a agriculturii, afirma Dej în raportul său, reprezenta: "o necesitate obiectivă" pentru realizarea unei înalte producții socialiste în economia națională și pentru dezvoltarea "armonioasă" a agriculturii[296].

Sarcinile principale ale Partidului-Stat în perioada celui de-al doilea plan cincinal erau[297]:"să intensifice munca de constituire a noilor asociații agricole și gospodării colective, dar pe baza strictei aderări la principiul liberului consimțământ; să întărească și să dezvolte colectivele și întovărășirile existente, în vederea atragerii țăranilor către intrarea în forme mai înalte ale cooperativelor agricole de producție; să crească productivitatea și producția, extinzându-se aria cultivată și reducându-se costurile producției".

---

[294] *Scânteia,* din 25 decembrie 1955, p. 2.

[295] *Ibidem*.

[296] La același Congres, Gheorghe Gheorghiu-Dej insista asupra prezenței în structura socială a populației R.P.R. a clasei chiaburilor, "iar atât timp cât clasele exploatatore n-au fost complet lichidate, lupta de clasă este lege a dezvoltării societății noastre". – Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole...,* 1960, p. 30.

[297] *Ibidem*.

La al doilea Congres al P.M.R. din 1955 a fost lansat al doilea plan cincinal. Raportul asupra proiectului de directive ale P.M.R. cu privire la acest plan a fost prezentat de premierul Chivu Stoica[298].

Alocarea investițiilor demonstra însă faptul că Partidul-Stat nu abandonase practica economică stalinistă[299]:

Ramura economică	Procente alocate
Industria, din care:	56%
-industria mijloacelor de producție	50%
-industria bunurilor de larg consum	6%
Agricultura și silvicultura	12,5%
Transporturi și comunicații	11,5%
Industria construcțiilor	2,5%
Lucrări cu destinație socio-culturală	17,5%

Dej critica în raportul C.C. al P.M.R. prezentat la Congres activitatea secțiilor din aparatul central de partid. Acestea "nu sesizau la timp fenomenele noi, nu analizează în mod aprofundat problemele centrale din sectoarele lor de activitate, manifestă tendința de a duce munca în mod birocratic. Sarcina aparatului Comitetului Central nu este numai de a informa la timp în mod documentat conducerea partidului asupra variatelor aspecte ale muncii de partid și de stat, ci și de a ajuta pe teren organele locale ale partidului să-și îmbunătățească munca, să-și perfecționeze metodele de activitate"[300]. În campania agricolă din toamna anului 1954 chiar secretarii Comitetului Central au mers în regiuni.

Consecințele Congresului în planul structurilor politice s-au materializat în reorganizarea Ministerului Agriculturii. În ședința din 4 ianuarie 1956, care i-a reunit pe Alexandru Moghioroș, Nicolae Ceaușescu, Emil Bodnăraș și Iosif Chișinevschi, primul arăta că pentru intensificarea colectivizării agriculturii se impunea reorganizarea Ministerului Agriculturii și Silviculturii, prin crearea unui minister al G.A.S.-urilor, un minister al Silviculturii. În viitorul foarte apropiat, ministerului Agriculturii i se vor aduce grave acuzații din partea membrilor Biroului Politic al C.C. al P.M.R. și a lui Eugen Alexe, reprezentant al Secției Agrare, legate de dezinteresul manifestat de acest organ al administrației de stat față de colectivizare. Oficialii ministerului au fost acuzați că nu s-ar fi preocupat îndeaproape de această problemă întrucât ei considerau că procesul de colectivizare a agriculturii intra exclusiv în sarcina organelor de partid[301].

Una din metodele folosite de Partidul-Stat în scopul subordonării instituțiilor statului a constat în selecționarea și promovarea cadrelor "corespunzătoare". Analizând activitatea ministerului Agriculturii și Silviculturii, Secția agrară constata că deși începând cu anul 1953 s-a acționat pentru îmbunătățirea aparatului de conducere și a aparatului tehnico-administrativ din cadrul ministerului, totuși în

[298] *Idem,* din 28 decembrie 1955, p. 2.
[299] *Ibidem*, p. 3.
[300] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole...,* 1960, p. 130-131.
[301] Marius Oprea, *op.cit*., p. 90-91.

posturile de conducere se aflau persoane "necorespunzătoare". Din 62 de directori generali, directori generali adjuncți, directori și ingineri șefi, numai 38 erau corespunzători, iar restul de 24 nu corespundeau din punct de vedere politic (erau foști legionari, chiaburi, foști membri ai partidelor istorice)[302]. Pe viitor secția agrară trebuia să acorde atenție sporită modului în care se recrutau cadrele.

În ședința din 4 februarie 1956 a Secretariatului C.C. al P.M.R. s-a hotărât reorganizarea Secției Agrare a C.C. al P.M.R.[303]. Creștea ponderea Sectorului pentru unități cooperatiste din agricultură, condus de un șef de sector cu 6 instructori în subordine, care se ocupa cu "controlul executării hotărârilor partidului și guvernului în vederea întăririi gospodăriilor colective existente și a îndrumării țărănimii muncitoare pe calea transformării socialiste a agriculturii".

1956. Secția agrară a C.C. al P.M.R.		
Conducerea	Eugen Alexe - șef secție Ioan Mărcuș - șef adjunct Gheorghe Dragomir - șef adjunct V. Mateescu - șef adjunct	Eugen Alexe – răspundea de Sectorul de Coordonare a Producției Agricole și de regiunile București, Ploiești și Constanța Ioan Mărcuș - Sectorul Unităților socialiste din agricultură și regiunile Stalin, Autonomă-Maghiară, Cluj, Oradea și Baia Mare Gheorghe Dragomir - Sectorul unităților socialiste cooperatiste și regiunile Suceava, Bacău, Bârlad, Iași și Galați V. Mateescu - Sectorul Colectări și regiunile Pitești, Craiova, Timișoara, Arad și Hunedoara
Sectoarele/cadrele	Sectorul unităților socialiste din agricultură	Iosif Papp Ștefan Chelemen Nicolae Mantz
	Sectorul unităților socialiste cooperatiste	-
	Sectorul Colectări	Nicolae Sneider Elena Dobriceanu
	Sectorul de Coordonare a Producției Agricole	Dorian Vișan Gabriel Manoliu Ioan Ilea Ioan Bică
	Grupa învățământul și propagandă agricolă	Eugenia Ștefănescu Iosif Popteanu
	Evidența cadrelor	Iancu Anghel
	Secretariatul Tehnic	Maria Constantin - șef secretariat Margareta Gal – stenodactilografă Maria Bădeț, Georgeta Cornea, N. Kerekszeghi - dactilografă

Instructorii Secției erau repartizați pe regiuni: Smarandache Enache – București, Iuliu Varga – Constanța, Constantin Popa – Ploiești, Ioan Bota – Stalin și Autonomă-

[302] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Agrară*, dosar nr.12/1956, f. 1-7.
[303] *Idem*, dosar nr. 59/1955, f. 1-3.

Maghiară, Ioan Baboia – Oradea, Ioan Gavrilă – Baia Mare, Iosif Ferencz – Cluj, Dumitru Stanciu – Suceava, Gheorghe Sestac – Bacău, Gheorghe Rusănescu – Iași, Gheorghe Nichita – Galați, Bârlad, Valeriu Vasilescu – Pitești, Simion Vitriniuc – Craiova, Mihai Ubornyi – Timișoara, Silviu Chereji – Arad, Ștefan Ungureanu – Hunedoara[304]. Instructorii se aflau pe teren 20 de zile în fiecare lună, iar cei din cadrul sectoarelor 8 zile pe săptămână. În luna aprilie 1956 urmau să controleze activitatea S.M.T.-urilor, fiind obligați să cunoască toate instrucțiunile date de C.C. al P.M.R. cu privire la aceste unități agricole. Ei aveau drept de control asupra organelor de stat locale care se ocupau cu agricultura. Crearea de noi G.A.C.-uri și întovărășiri, consolidarea lor constituia o prioritate pentru Partidul-Stat.

În consecință, în data de 22 februarie 1956, Secția Agrară a C.C. al P.M.R. a elaborat un plan de măsuri privind extinderea întovărășirilor agricole avansate (în unele întovărășiri s-au introdus forme de organizare a muncii și de repartizare a veniturilor avansate ceea ce a determinat executarea la timp a lucrărilor agricole, obținerea unor recolte sporite)[305]. S-a hotărât organizarea unor consfătuiri în întovărășirile agricole din Corabia – regiunea Craiova, Ulieşti – regiunea Bucureşti, Salonta – regiunea Oradea și Axente Sever – regiunea Stalin, la care participau secretarii comitetelor regionale P.M.R., care se ocupau de problemele agrare, șefii secțiilor agrare a comitetelor regionale P.M.R., șefii serviciilor G.A.C. din Direcțiile regionale agricole, secretarii comitetelor raionale P.M.R. care se ocupau cu problemele economice din raioanele cu caracter agricol. În cele 4 întovărășiri agricole se deplasau activiști ai Secției Agrare și Agitație și Propagandă ale C.C. al P.M.R. și reprezentanți ai Ministerului Agriculturii care ajutau colectivele locale în pregătirea expunerilor. Secția Agrară a reprezentat un instrument prin care Partidul-Stat și-a pus în practică planul de transformare socialistă a agriculturii.

Structurile politice de partid și de stat nu erau suficient de bine organizate pentru a relua colectivizarea agriculturii la parametrii ceruți de Partidul-Stat. La 30 aprilie 1956 existau 2.417 G.A.C.-uri cu 218.373 familii și 1.040.529 ha teren[306].

Secretariatul C.C. al P.M.R. a decis în ședința din 11 iunie 1956, la care a participat și Vintilă Marin, șeful Secției Agrare a C.C. al P.M.R. "modelul ideal al desfășurării" procesului de colectivizare, plecând de la felul în care regiunea Galați[307] a acționat pentru "transformarea socialistă a agriculturii"[308]. S-a solicitat întocmirea unui plan

[304] *Ibidem*, f. 3.
[305] *Idem*, dosar nr. 24/1956, f. 2-3.
[306] *Ibidem*, f. 40
[307] Zona a intrat în atenția conducerii de partid încă din anul 1954. Astfel, într-un raport al Ministerului Agriculturii și Silviculturii și al Secției Agrare a C.C. al P.M.R. cu privire la munca desfășurată de regiunea Galați în perioada ianuarie-aprilie 1954 pentru organizarea de noi întovărășiri agricole colective, se arăta că P.M.R.-ul a mobilizat 102 activiști din aparatul central de partid în 105 sate, și 83 de activiști selecționați din organele locale de partid, formându-se 55 de colective. Ministerul a trimis 55 de tehnicieni cadastrali, 9 ingineri agronomi și 11 ingineri mecanizatori, S.M.T.-urile au fost dotate cu 69 de tractoare. Țăranii au obținut reduceri la plata impozitelor, avantaje la contractări. Efectul a fost cel scontat prin creșterea numărului de cereri de creare de întovărășiri. – *Idem*, dosar nr. 1/1954, f. 1-2.
[308] Marius Oprea, *op.cit*., p. 93-97.

de perspectivă pentru întreg intervalul cincinalului care să cuprindă posibilitățile reale de colectivizare a fiecărui raion în parte. Plenara Comitetului Central al P.M.R. din 16-17 iulie 1956 a stabilit măsuri concrete pentru colectivizarea agriculturii.

Implicarea P.M.R.-ului s-a materializat prin trimiterea începând cu luna septembrie a anului 1956 a 2.500 de activiști din aparatul Comitetului Central la gospodăriile agricole de stat, pentru a ajuta la strângerea recoltei alături de elevii și studenții scoși la munca câmpului în baza unui acord stabilit între Ministerul Agriculturii și Ministerul Învățământului[309].

Anul 1957 a adus și beneficii țăranilor. Principala acțiune a Partidului-Stat a constat în eliminarea sistemului de livrări în cadrul cotelor obligatorii, aplicate producătorilor particulari. La 1 ianuarie 1957 s-a anunțat că livrările obligatorii de grâu, floarea-soarelui, ale semințelor de leguminoase, cartofilor și laptelui erau toate abolite. Țăranii care posedau mai puțin de 1 ha și cei cu loturi particulare, dar membri ai cooperativelor agricole erau scutiți de livrările obligatorii de carne. Acestea erau însă menținute pentru celelalte categorii, existând însă promisiunea ca ele să fie eliminate. Acest sistem al cotelor obligatorii ajunsese să fie considerat în întreg lagărul comunist ca fiind principalul răspunzător de diminuarea livrărilor de alimente pe piața urbană[310].

În 1957 existau 2.504 gospodării colective, cu o suprafață totală de 1.301.000 ha.

Regiunea	**Suprafața de teren colectivizat (în procente)**
Constanța	69,4% - 1957 100% - 1958
Galați	45,6%
Timișoara	29,9%

Și în presă era popularizată socializarea agriculturii. Într-o rubrică apărută în ziarul "Scânteia" din 5 ianuarie 1957 se semnala crearea de noi cooperative agricole de producție: "În comuna Țânțăreni, raionul Filiași s-a inaugurat o altă cooperativă agricolă de producție. În cooperativă au intrat 24 de familii, cu 45,75 ha."[311].

Într-o conferință susținută la Constanța cu prilejul sărbătoririi colectivizării totale a acestei regiuni, în aprilie 1958, liderul Partidului-Stat evidenția progresele realizate în socializarea satelor românești, oferind comparativ situația sectorului socialist proprie anului 1955 și cea din martie 1958[312]:

[309] *Ibidem*, p. 98.

[310] Populația urbană s-a mărit de la 3,4 milioane în 1938 la 5,5 milioane în 1956, iar consumul a crescut foarte mult comparativ cu producția bunurilor de consum furnizate de agricultură. Muncitorii din orașele statului democrat-popular aveau un nivel de trai extrem de scăzut. Alimentația familiilor acestora era mai mult decât deficitară.

[311] *Scânteia,* din 5 ianuarie 1957, p. 1.

[312] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Articole și cuvântări, decembrie 1955 iulie 1960,* Ed. Politică, București, 1960, p. 372.

Sectorul socialist în 1955			
Categoria	Număr	Familii	Suprafață agricolă în ha
Gospodării agricole colective	2.151	185.522	925.827
Întovărășiri agricole	4.288	201.301	409.482

Sectorul socialist la 1 martie 1958			
Categoria	Număr	Familii	Suprafață agricolă în ha
Gospodării agricole colective	2.756	398.246	1.669.184
Întovărășiri agricole	11.431	1.125.082	2.145.691

Se specifica faptul că această evoluție ascendentă (de remarcat că numărul întovărășirilor aproape s-a triplat, fiind o soluție de compromis, mai ușor acceptată de țărani) arăta: "dezvoltarea conștiinței socialiste în rândurile țărănimii muncitoare, creșterea încrederii maselor țărănești în justețea politicii duse de partidul clasei muncitoare și demonstrează o dată mai mult că s-a întărit alianța muncitorească-țărănească, s-a întărit orânduirea democrat–populară"[313]. În realitate însă partidul a dispus adoptarea unor măsuri administrative care să-i avantajeze pe colectiviști și să constrângă gospodăriile libere să opteze pentru intrarea în G.A.C.-uri[314]. Acestor reglementări legislative li se vor adăuga acțiunile organelor de Miliție și Securitate.

La sfârșitul anului 1957 satul românesc era din nou supus represiunii. În luna noiembrie, satele Suraia și Vadu Roșca din Vrancea s-au revoltat împotriva constrângerilor la care erau supuși țăranii pentru a intra în colective (revolte au avut loc cu precădere în regiunile Galați, Craiova și Argeș). Intervenția Miliției, Securității și Procuraturii au fost permise prin modificările operate în codul penal sau prin hotărârile cu caracter strict secret ale Consiliului de Miniștri[315]. Decretul nr. 446[316] stabilea că furtul de cereale se pedepsește cu închisoare de până la 12 ani și confiscarea totală a averii, decretul nr. 1 din 1959 mărea până la 25 de ani pedeapsa pentru "crimă de uneltire contra ordinii sociale", iar în cazul în care fapta se socotea ca fiind foarte gravă se putea aplica pedeapsa cu moartea. Pentru privarea de libertate a celor care atentau la stabilitatea regimului de democrație populară, HCM 237 din 12 februarie 1957 relua practica fixării domiciliului obligatoriu, iar prin decretul nr. 89 al Prezidiului Marii Adunări Naționale din 17 februarie 1958, lagărele de muncă își deschideau din nou porțile.

Toate aceste realități nu erau discutate în mod oficial în ședințele Biroului Politic sau ale Secretariatului C.C. al P.M.R.[317], și nici în ședințele Secției Agrare a C.C. al

[313] *Ibidem*, p. 373.

[314] Decretul nr. 379 cu privire la stabilirea impozitului pe venitul agricol, decretul nr. 380 din 6 august 1957, hotărârea nr. 1226/5 august 1957 pentru comerțul cu grâu, secară, porumb, prin care se stabilea că aceste produse se cumpărau sau se schimbau doar cu autorizație.

[315] Marius Oprea, *op.cit*., p. 102-103.

[316] În Uniunea Sovietică, la 7 august 1932, a fost adoptată "legea celor cinci spice", care prevedea pedeapsa cu moartea sau cu ani mulți de detenție pentru oricine atenta la "proprietatea statului". Astfel, în perioada august 1932-decembrie 1933, au fost condamnate 125.000 persoane, dintre care 5.400 la moarte. - Stephane Courtois, *op.cit*., p. 165-166.

[317] Controlul exercitat de Partidul-Stat asupra agriculturii românești nu a slăbit. Prim-secretarii comitetelor regionale de partid au primit din partea Secretariatului C.C. al P.M.R. la 30 septembrie 1958, indicații cu privire la modul în care trebuiau să se implice organele locale de partid în

P.M.R. Aici se prezentau cu precădere succesele colectivizării agriculturii, fără a se menționa că în spatele "avântului revoluționar" stăteau din nou zeci de victime. Condamnările s-au făcut în principal pentru următoarele motive: instigarea sătenilor de a nu se înscrie în G.A.C.-uri, defăimarea gospodăriei agricole colective, agitație împotriva colectivizării agriculturii, manifestări împotriva regimului democrat popular. Reproducem în continuare o parte din sentințele date de Tribunalul Militar Constanța împotriva celor care au atentat la succesul acțiunii de colectivizare[318].

Numele condamnatului	***Date personale***	***Sentința Tribunalului Militar Constanța***	***Acuzațiile aduse***	***Sentințe de confiscare a averii***
Paraschiv Răducanu	Născut la 2 martie 1891, în comuna 23 August, raionul Galați, fiul lui Nicolae și Constanța, agricultor, posedă 2,65 ha pământ, căsători, are 4 copii, fost membru P.N.Ț., domiciliat în comuna natală.	Condamnat la 10 ani de închisoare și confiscarea totală a averii personale prin sentința 189/1959.	A făcut agitație împotriva colectivizării agriculturii.	Tribunalul Popular al raionului Galați a trimis procesul-verbal de confiscare a averii din 4 august 1959.
Dumitru Zamfir	Născut la 2 martie 1902, în comuna Amaru, raionul Filimon Sârbu, fiul lui Paraschiv și Anica, agricultor, căsătorit, are 5 copii, fost membru P.N.Ț., domiciliat în comuna natală.	Condamnat la 8 ani de închisoare și confiscarea totală a averii personale prin sentința 143/1959.	A instigat sătenii să nu se înscrie în colectiv.	Tribunalul Popular al raionului Filimon Sârbu a trimis procesul-verbal de confiscare a averii din 28 aprilie 1959.
Gheorghe Dumitru	Născut la 19 martie 1894, în comuna Largu, raionul Filimon Sârbu, agricultor, căsătorit, are un copil, fost membru P.N.L.	Condamnat la 8 ani de închisoare și confiscarea totală a averii personale prin sentința 288/1959.	A făcut agitație împotriva colectivizării agriculturii.	Tribunalul Popular al raionului Filimon Sârbu a trimis procesul-verbal de confiscare a averii din 4 august 1959.

Organele justiției populare au instrumentat politica represivă a Partidului-Stat. Structurile de partid au dispus condamnarea și în aceeași măsură reabilitarea celor eliberați. Oferim ca exemplu, un referat semnat de secretarul Comitetului raional P.M.R. Brăila și instructorul comitetului regional Brăila din 28 martie 1961[319]. Cadrele

definitivarea campaniei agricole de toamnă. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția agrară*, dosar nr. 3/1958, f. 1-2.

[318] Idem, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 52/1961, f. 2-3.

[319] *Idem*, dosar nr. 53/1961, f. 120.

de partid cereau revocarea sentinței de confiscare a averii în cazul lui Simpetru Iacob, născut la 18 aprilie 1922, în comuna Osmanu, raionul Brăila. Acesta fusese arestat și condamnat la 5 ani închisoare și confiscarea averii, pentru activitate dușmănoasă de destrămare a G.A.C., iar în anul 1959 a fost eliberat. După punerea în libertate, "fiind supravegheat îndeaproape nu s-a mai constatat să aibă nici un fel de manifestări dușmănoase, sau să fie observat cu legături dubioase, care ar da cuiva de bănuit". Imixtiunea factorului politic se manifesta în orice domeniu. Documentul se încheia cu formula "față de cele arătate mai sus, noi suntem de acord de a i se da înapoi casele", ceea ce dovedește că structurile politice de partid aveau dreptul de a influența deciziile instanțelor judecătorești.

În mai 1959 ministrul adjunct al Agriculturii și Industriei Forestiere, Eugen Alexe, afirma că în următorii trei ani colectivizarea totală a agriculturii va fi o realitate. Într-un articol din ziarul "Scânteia" din 30 iulie 1959 se aprecia că sectorul socialist al agriculturii deținea 5,87 milioane ha[320]. Era o creștere considerabilă față de 1 martie 1958, dovadă a accelerării ritmului de colectivizare. Același articol preciza că 68,5% din totalul suprafeței agricole era cuprins în sectorul socialist, înregistrându-se o creștere de 17,5% față de sfârșitul anului 1957[321]. La 22 august 1959 Dej declara că: "mai mult de 70% din totalul suprafeței arabile era cuprins în sectorul socialist." Bilanțul pe 1959 arăta că sectorul socialist includea 2.610.000 familii. Era într-adevăr un progres considerabil, datorat îndeplinirii dezideratelor anunțate cu un an în urmă, la plenara C.C.al P.M.R.

Printre măsurile luate de Partidul-Stat în acest sens, a fost printre altele și adoptarea decretului din martie 1959, care expropria tot pământul necultivat direct de către proprietarul și familia lui și care interzicea darea în parte, închirierea și munca angajată în agricultură. Aceasta reprezenta o ultimă lovitură pentru chiaburi, ca și pentru un număr considerabil de țărani mijlocași . Pentru prima dată din 1952, numărul gospodăriilor colective a fost mai mare decât cel al întovărășirilor agricole. Au fost reluate sloganurile din 1948-1953. Astfel, într-un discurs din aprilie 1958, Dej spunea că: "lupta de clasă nu a dispărut" și făcea apel la "vigilență împotriva dușmanilor regimului de democrație populară" și a "rămășițelor fostelor grupări reacționare și fasciste"[322].

Totuși se impun niște precizări. Măsurile coercitive și campania de represiune au avut un dublu aspect: a. asigurarea dată de puterea comunistă a R.P.R puterii sovietice în ceea ce privește capacitatea sa de a guverna fără prezența Armatei Roșii; b. controlul strict asupra societății și prevenirea oricăror forme de revoltă. Represiunea nu a fost astfel la fel de virulentă ca în 1948. Noua clasă "tehnico-economică" nu putea fi supusă unei distrugeri așa cum fusese aplicată burgheziei în 1948.

[320] *Scânteia,* din 30 iulie 1959, p. 1.
[321] *Ibidem*.
[322] Stelian Tănase, *op. cit.,* p. 157.

Între 20-28 iunie 1960 s-a desfășurat al III-lea Congres al P.M.R., care a aprobat planul de 6 ani pentru dezvoltarea economiei, ca și planul economic pe termen lung, mergând până la 1975. Proiectul planului pe 6 ani sublinia "grabnica industrializare multilaterală" a României. Dezvoltarea accelerată a industriei grele rămânea principalul deziderat al planului pe 6 ani, cât și al programului pe 15 ani (nu se modifica nimic din ceea ce se anunțase la plenara din noiembrie 1958). Implicarea Partidului comunist în conceperea acestui plan pe 10-15 ani s-a discutat în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 28 februarie 1959[323]. Evident au fost create structuri pentru redactarea materialelor. Un colectiv format din Leonte Răutu, Alexandru Bârlădeanu, Simion Bughici și Gheorghe Gaston Marin lucrau la transformarea schiței- program în directive ale Biroului Politic.

Comisia centrală de partid creată pentru "a conduce și a controla munca de elaborare a schiței-program de dezvoltare a economiei R.P.R. pe o perioadă de 10-15 ani"	
Componența Comisiei	Gheorghe Gheorghiu-Dej, Chivu Stoica, Petre Borilă, Alexandru Moghioroș, Alexandru Bârlădeanu, Gheorghe Gaston-Marin, Manea Mănescu
Structuri politice implicate	Erau convocați la București: Prim-secretarii și secretarii cu probleme economice ai comitetelor regionale de partid; Membrii comisiilor economice ale comitetelor regionale de partid; Președinții și vicepreședinții care se ocupau cu problemele economice ai Sfaturilor Populare regionale.

În agricultură noul plan accentua necesitatea "transformării socialiste a agriculturii". Munca politică și organizatorică menită a grăbi colectivizarea trebuia realizată și de această dată pe baza "strictei aderențe la principiul liberului consimțământ", evident nerespectat. Repartizarea investițiilor prevăzute în plan era următoarea[324]:

Domeniul economic	**Procentul alocat**
Industria mijloacelor de producție	58,8%
Industria bunurilor de larg consum	7,4%
Agricultura	13%
Transporturile și comunicațiile	9,2%
Manifestări socio-culturale	11,6%

Agricultura, a spus Dej la Congresul al III-lea, trebuia colectivizată până în 1965[325].

---

[323] A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 9/1959, f. 1-2.

[324] *Scânteia,* din 25 iulie 1960, p. 1.

[325] În expunerea susținută la întâlnirea cu alegătorii din ziua de 3 martie 1961, Gheorghe Gheorghiu-Dej arăta că sectorul socialist cuprindea 82,2% din suprafața agricolă și peste 83,8% din suprafața arabilă a țării. Finalizarea colectivizării s-a produs mai devreme. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Cancelarie*, dosar nr. 76/1961, f. 9. În octombrie 1961 "chiaburimea a fost lichidată, punându-se astfel capăt și la sate exploatării omului de către om". – Idem, *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 45/1961, f. 5.

În cuvântarea lui Dej, ținută la încheierea Consfătuirii pe țară a țăranilor colectiviști, pe 22 decembrie 1961, acesta declara: "În prezent, gospodăriile colective dețin rolul preponderent în agricultură, ele cuprinzând 67% din suprafața arabilă colectivizabilă, fără localitățile de la munte, ceea ce înseamnă peste 5 milioane de hectare, și grupează aproape 2 milioane de familii de țărani colectiviști – în timp ce numărul întovărășirilor s-a micșorat la circa 7.100, având 23% din această suprafață. Gospodăriile colective și întovărășirile, laolaltă cu gospodăriile agricole ale statului dețin peste 90% din totalul suprafeței arabile"[326]. Era o dovadă a faptului că principalele sarcini trasate la plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie – 11 iulie 1961 au fost puse în aplicare[327]: intensificarea muncii politico-organizatorice în vederea încheierii procesului de colectivizare până în 1965; sporirea considerabilă a producției de cereale, mai ales la grâu și porumb; creșterea efectivului de animale; extinderea suprafeței viței de vie până în 1965 la 300.000 ha; fertilizarea solului și sporirea suprafeței arabile; irigarea într-o primă etapă a 1.000.000 teren în Câmpia Dunării, pe care se va cultiva în principal porumb; dotarea în continuare a agriculturii cu tractoare și mașini agricole, ajungându-se în 1965 la 100.000 tractoare, peste 70.000 semănători, 43.000 combine de cereale păioase, peste 8.000 combine porumb, etc.; pregătirea numărului de cadre, de specialiști necesari agriculturii: 12.000 – 13.000 cadre cu studii superioare, 35.000 – 40.000 cadre cu studii medii, 60.000 mecanizatori; îmbunătățirea activității de cercetare științifică.

Și totuși colectivizarea totală a agriculturii a fost anunțată cu trei ani mai devreme, în aprilie 1962, când s-a precizat că 96,5% din întregul pământ arabil a fost inclus în sectorul socialist. În marea majoritate a țărilor din lagărul socialist, curba colectivizării a fost moderată, ea nedepășind 24% din suprafața arabilă, în Iugoslavia și Polonia, 64% în Cehoslovacia și 68% în Ungaria. Doar în Bulgaria ea a atins 92%. Din chiar momentul aplicării ei, colectivizarea agriculturii a avut în România un caracter preponderent politic (o perioadă, exclusiv ideologia deținea rolul cel mai important). Procesul de colectivizare s-a desfășurat sub atenta supraveghere a organelor Partidului-Stat, el permițând politizarea satului românesc[328].

---

[326] *Scânteia,* din 23 decembrie 1961, p. 1.

[327] Gheorghe Gheorghiu-Dej, *Raport asupra mersului îndeplinirii directivelor Congresului al III-lea al Partidului privind construirea socialismului la sate și dezvoltarea agriculturii*, Ed. Politică, București, 1961, p. 62. Într-un material pregătit de Secția Agrară a C.C. al P.M.R. în colaborare cu Direcția Organizatorică au fost precizate planurile de măsuri adoptate de comitetele regionale de partid pentru realizarea sarcinilor trasate de Plenara C.C. al P.M.R. din 30 iunie-1 iulie 1961. Planurile comitetelor regionale de partid Iași, Dobrogea, Ploiești și Oltenia erau foarte concise. Structurile locale ale P.M.R. își propuneau definitivarea procesului de colectivizare înainte de anul 1965. Comitetul regional de partid Galați preconiza încheierea colectivizării în cursul anului 1961, având în vedere că mai aveau de colectivizat doar 10.000 de ha. Documentul evidențiază controlul total al P.M.R.-ului asupra agriculturii românești prin intermediul structurii centrale de partid, Secția Agrară a C.C. al P.M.R. și a structurilor locale, comitetele regionale de partid. – A.N.I.C., *fond C.C. al P.C.R. – Secția Organizatorică*, dosar nr. 43/1961, f. 1-2.

[328] În ședința ținută cu instructorii Direcției Organizatorice a C.C. al P.M.R. în ziua de 3 februarie 1962, Nicolae Ceaușescu evidenția implicarea structurilor centrale și locale de partid în procesul de colectivizare a agriculturii românești. Secretariatul C.C. al P.M.R. a dispus ca școlile de partid de un an

Printr-un comunicat de presă din 12 martie 1962 se anunța că în zilele de 9 – 10 martie a avut loc ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R., în care s-a hotărât ca în prima decadă a lunii aprilie să fie convocată plenara C.C. al P.M.R. Plenara, se spunea: "va face bilanțul colectivizării agriculturii și va examina măsurile privind reorganizarea conducerii agriculturii corespunzător cu cerințele noii etape de dezvoltare a acesteia, precum și măsurile de asigurare a agriculturii socialiste cu cadre de specialiști"[329]. Politica economică era indiscutabil dirijată de Partidul-Stat. În același număr din ziarul "Scânteia" se specifica: "Și în raionul Hârlău s-a încheiat colectivizarea agriculturii. Cele 36 de gospodării colective cuprind 27.694 familii cu 78.213 ha teren. La baza acestui succes stă munca politică desfășurată de organele și organizațiile de partid, care au popularizat rezultatele bune înregistrate de gospodăriile colective din Toloiești, Românești, Flămânzi. S-au organizat vizite ale țăranilor întovărășiți, s-au editat foi volante, grafice, pliante, etc."[330].

Prin propagandă, represiune, colectivizarea a fost impusă de Partidul-Stat în scopul obținerii controlului asupra țărănimii, asupra resurselor în totalitate. Economia dirijată, subordonată, a purtat pecetea evoluțiilor politice. Acest proces de durată a fost studiat și analizat după căderea regimului comunist. Istoriografia nu a reușit să formuleze o poziție extrem de clară asupra sa, asupra implicațiilor sociale, politice și economice de amploare pe care le-a generat. Potrivit unor surse: "Dispariția proprietății private, apariția proletariatului agricol, migrarea țăranului la orașe, diminuarea unității sociale în mediul rural, distrugerea cătunelor, satelor mici, depopularea unor zone întregi, gospodării rurale abandonate, dispariția industriilor casnice tradiționale, dispariția animalelor de tracțiune și producția animalieră, dependența populației sătești față de stat și de resursele sale, apariția «săracului» care pentru a trăi fura mai mult sau mai puțin din ceea ce credea că-i aparține, au dus în final la slăbirea puteriii economice a satului, la bulversarea dezvoltării firești și normale a întregii societăți. Campania de distrugere a proprietarilor de pământ și a tuturor locuitorilor satului, a căror poziție de clasă era socotită dușmănoasă a fost nocivă pentru întreg potențialul uman al țării, țărănimea tradițională fiind eliminată din noua ordine socială, importată cu sacrificii și multă obediență de la Răsărit"[331].

Cu alte cuvinte, colectivizarea agriculturii este prezentată ca un proces dureros pentru istoria noastră, care nu a servit Partidului-Stat decât în efortul său de creare a "omului nou", dependent în totalitate de regimul comunist. Proprietatea individuală era un pericol pentru un regim totalitar. Într-adevăr, din punct de vedere ideologic, aceasta a fost realitatea. Aplicarea unui sistem economic străin specificităților societății românești cu scopul declarat de aservire a populației rurale, prin practici coercitive, prin propagandă, a caracterizat procesul de colectivizare a agriculturii. Partidul-Stat a reușit să populeze satul tradițional românesc cu elemente obediente.

---

să fie folosite în luna februarie pentru aproximativ 3 săptămâni în munca de colectivizare și de consolidare a G.A.C. – *Idem*, dosar nr. 4/1962, f. 56.

[329] *Scânteia,* din 12 martie 1962, p. 1.

[330] *Ibidem*.

[331] Cezar Avram, *Procesul de colectivizare a agriculturii în regiunea Olteniei. 1949-1962,* p. 334-335.

Situația economică a "noilor" țărani era totuși mai bună, potrivit unei alte interpretări: "Bunăstarea țăranilor era desigur relativă în comparație cu aspirațiile lor. Dar era extraordinară în raport cu standardele medii de dinainte de război. Majoritatea populației rurale din România era mai bine îmbrăcată, mai bine hrănită în 1962 decât în 1938. Și, de asemenea, țăranii beneficiau de o rețea școlară bine pusă la punct. În sfârșit satul era împăcat cu el prin 1962, chiar dacă sătenii nu priveau cu entuziasm orânduirea comunistă. S-a sugerat pe bună dreptate că țăranilor li s-au făcut concesii majore în procesul de colectivizare. De o importanță deosebită a fost dreptul parafat de Dej ca membrii individuali ai cooperativelor agricole să dețină în proprietate loturi individuale și animale pentru exploatare economică independentă de responsabilitățile colective. Tot așa, unele stimulente financiare pentru cei care produceau peste normele de achiziție contractate de stat, erau cât se poate de atrăgătoare pentru populația rurală. Acest sentiment de proprietate particulară a avut efectul unei anestezii asupra maselor, le-au făcut tolerante la tratamentul comunist"[332].

După o îndelugată perioadă de tensiuni s-a ajuns la un compromis între populația rurală și regimul comunist. La 12 mai 1962 era publicat în "Buletinul Oficial" decretul nr. 290 prin care "se instituie medalia «În cinstea încheierii colectivizării agriculturii», care se va acorda tuturor celor care au participat activ la munca de colectivizare a agriculturii și de întărire organizatorică și economică a gospodăriilor agricole colective"[333].

Referitor la procesul de colectivizare, Gheorghe Gaston Marin, membru de bază al Partidului-Stat, afirma: "În România colectivizarea s-a realizat în 13 ani, cu unele caracteristici specifice. Gospodăriile agricole colective au luat ființă treptat, în principiu după consimțământul țăranilor, după ce multe au trecut prin forme asociative mai simple, precum întovărășirile, fără punerea în comun a pământului, a animalelor și uneltelor. Dar este adevărat că au fost exercitate presiuni puternice din partea forurilor politice ale Partidului Comunist Român, care au impus personalul din conducerile gospodăriilor, planurile de culturi, predările către organizațiile de colectare a produselor (...). Presiunile au crescut pe măsura apropierii terminării coelctivizării"[334].

Plenara C.C. al P.M.R. din 23 – 25 aprilie 1962 a făcut bilanțul colectivizării agriculturii. La ședință au luat parte membrii și membrii supleanți ai Comitetului Central, miniștrii, șefii secțiilor C.C. al P.M.R., prim-secretari ai comitetelor regionale de partid, președinții comitetelor executive ale Sfaturilor Populare regionale, cadre de conducere din ministerul Agriculturii și din institutele de cercetări agricole[335]. Plenara a dezbătut propunerile Biroului Politic al C.C. al P.M.R. cu privire la reorganizarea conducerii agriculturii, redistribuirea cadrelor în agricultură, profesionalizarea învățământului agricol. Odată cu socializarea agriculturii vechea

[332] S. Fischer-Galați, *op. cit.,* p. 198.
[333] *Buletinul Oficial,* nr. 10 din 12 mai 1962.
[334] Gheorghe Gaston Marin, *op.cit.*, p. 185.
[335] A.N.I.C., *fond C.C al P.C.R. – Cancelarie,* dosar nr. 11/1962, f. 187.

formulă organizatorică a conducerii agriculturii românești era depășită. Ministerul Agriculturii, sfaturile populare, organele agricole nu manifestaseră suficientă atenție pentru pregătirea cadrelor tehnice. Se propunea înființarea Consiliului Superior al Agriculturii, ca organ central de conducere a agriculturii pe plan republican, a Consiliilor agricole regionale și a Consiliilor agricole raionale[336].

Consiliul Superior al Agriculturii	*Consiliul agricol regional*	*Consiliul agricol raional*
Componența: 800-1.000 membri desemnați de Consiliul de Miniștri din rândul inginerilor agronomi, inginerilor zootehnici, medicilor veterinari, inginerilor mecanizatori, directori ai G.A.S.-urilor, ai S.M.T.-urilor, lucrători de specialitate din Comisia de Stat a Planificării și din Direcția Centrală de Statistică.	**Componența**: 200-250 membri desemnați de Comitetul executiv al Sfatului Popular regional din rândul inginerilor agronomi, ingineri zootehnici, medici veterinari, ingineri mecanizatori din gospodăriile agricole de stat și din gospodăriile agricole colective, din S.M.T.-uri.	**Componența**: 80-100 membri desemnați de Comitetul executiv al Sfatului Popular raional (ingineri agronomi, zootehniști, medici veterinari, fruntași în producție din G.A.S.-uri și G.A.C.-uri, toți președinții gospodăriilor agricole din raion.).
Structura organizatorică: Secția fondului funciar și a organizării teritoriului Secția de cereale și plante tehnice Secția de viticultură, pomicultură și legumicultură Secția de creștere a animalelor Secția de mecanizare a agriculturii Secția de învățământ și propagandă Secția gospodăriilor agricole de stat		
Conducerea: Era asigurată de un comitet executiv permanent format din președinte, care era membru al guvernului, din vicepreședinți și membri, în total 15-25 persoane.		

La scurt timp, M.A.N. a adoptat legea pentru reorganizarea agriculturii la 30 aprilie 1962. Ministerul Agriculturii era înlocuit printr-un Consiliu Superior al Agriculturii și se creau consiliile agricole locale, aflate sub conducerea Sfaturilor Populare de la nivelele respective. O altă problemă reglementată de noua lege era cea a cadrelor. Principala preocupare a partidului în legătură cu noua organizare era trimiterea la țară a tuturor tehnicienilor și specialiștilor disponibili. Propaganda, promisiunile și presiunile au fost utilizate pentru a convinge cadrele tehnice să lucreze în mediul rural. Profesionalizarea agriculturii socialiste era o prioritate pentru regimul comunist.

Dincolo de aceste aspecte, România rămânea în subordinea unui regim totalitar, în care totul funcționa ca executant al unei autorități absolute, Partidul Muncitoresc Român.

[336] *Ibidem*, f. 190-191.

Concluzii

Instaurarea regimului Partidului-Stat în România a fost pregătită pas cu pas, imediat după data de 6 martie 1945, comuniștii români, beneficiari ai sprijinului unei superputeri, Uniunea Sovietică, acționând în sensul introducerii structurilor comunizante, copii fidele ale modelului sovietic, la nivelul întregii societăți. Perioada imediat postbelică a înregistrat un avans extraordinar al comunismului în lume, principalul stat avantajat fiind U.R.S.S.-ul care, profitând de conjunctura favorabilă (rolul său în obținerea victoriei împotriva Axei fiind decisiv și unanim recunoscut de alte două Mari Puteri: S.U.A și Marea Britanie) a reușit să impună "sistemul social dorit" în anumite state central și est-europene. Partidele comuniste ajunse la putere au eradicat forțele politice neobediente și au încercat să creeze, evident sub stricta supraveghere a unor persoane controlate în totalitate de sovietici, instituții și un aparat administrativ, similare celor din Uniunea Sovietică. După această fază de precomunizare, s-a trecut în cadrul regimului Partidului-Stat la aplicarea unor politici economice, sociale, culturale, proprii modelului sovietic: industrializare, colectivizare, planificare anuală și multianuală a economiei, rusificarea culturii, aplicarea politicii de ateizare a societății.

Evident că nu doar sprijinul extern al Uniunii Sovietice și prezența Armatei Roșii pe teritoriul României au fost suficiente comuniștilor români pentru a se impune. A fost necesar un efort propriu pentru crearea prin diverse mijloace (verificări, epurări, represiune, propagandă) a unui organism politic puternic, Partidul Muncitoresc Român. Acest "Partid Unic Muncitoresc" a fost format prin acțiunea de contopire a Partidului Comunist cu Partidul Social-Democrat, fapt consfințit de Congresul desfășurat în zilele de 21-23 februarie 1948 în sala Atheneului Român. După instaurarea regimului monolitic, comuniștii s-au văzut obligați să-și definească în mod concret obiectivele, să-și autoeduce "elita", pentru ca astfel să-și impună modelul propriu de organizare a societății.

Anii 1948-1950 au reprezentat perioada în care regimul Partidului-Stat s-a instituționalizat, el creându-și la toate nivelurile structuri de putere. Până în 1965, aceste realități s-au menținut, intervenind însă unele aspecte noi, care nu vor modifica esența regimului partidului unic. S-au schimbat doi parametri majori: în primul rând, raportul dintre puterea tutelară, U.R.S.S., și comuniștii români, ceea ce a determinat o a doua modificare esențială, a raportului dintre societatea românească și Partidul-Stat. Aceeași societate ostilă, supusă practicilor coercitive, își va manifesta - grație național-comunismului dejist - toleranța și chiar simpatia față de regimul comunist. Totuși desovietizarea nu a presupus și destalinizarea practicilor de

guvernare. Partidul-Stat, chiar dacă își va schimba atitudinea față de puterea suzerană, invocând necesitatea respectării suveranității naționale a fiecărui stat socialist, nu a renunțat la principiile staliniste de conducere.

Evoluția structurilor politice ale regimului Partidului-Stat în perioada 1948-1965 este una lineară. Modelul organizatoric al P.C.(b)U.S. a fost preluat de elita comunistă românească și aplicat P.M.R.-ului. Legile fundamentale, ele însele copii ale Constituției sovietice din 1936, statutul, rezoluțiile Plenarelor și Congreselor Partidului Muncitoresc Român au creat cadrul instituțional care a funcționat în toată această perioadă. Schimbările care au survenit în componența și structura organelor de partid și de stat s-au datorat așa cum era de așteptat conflictelor interne, luptei pentru supremație în P.M.R., dar și acțiunii unor factori externi (moartea lui Stalin a provocat desființarea principiului conducerii colective).

Structurile politice au fost încadrate în următoarea tipologie:

Structuri politice de partid	**Structuri politice de stat**	**Structuri politice mixte**
Comitetul Central Biroul Politic Secretariatul Biroul Organizatoric Secțiile C.C. al P.M.R. Direcțiile politice din instituțiile de stat Comitetele regionale, raionale și comunale	Marea Adunare Națională Prezidiul Marii Adunări Naționale Consiliul de Miniștri Sfaturile Populare Comitetul de Stat al Planificării	Comisia de Partid și de stat pentru verificarea activității Cooperației și Ministerului Comerțului Interior Comisia Centrală pentru desăvârșirea reformei agrare Comisia județeană pentru efectuarea reformei agrare, etc.

Trăsăturile esențiale ale structurilor politice specifice regimului Partidului-Stat sunt: copierea modelului sovietic; concentrarea puterii la nivelul organelor de partid; aplicarea modelului organizatoric și funcțional de la centru și în cazul organelor locale de partid, care reprezentau în teritoriu autoritatea supremă; caracterul formal al instituțiilor de stat, executante ale directivelor trasate de partidul comunist.

Enumerăm următoarele modalități de exercitare a controlului P.M.R.-ului asupra organelor statului:

a. Secretariatul și Biroul Politic ale C.C. al P.M.R. au fost transformate în organele decizionale ale vieții de partid și de stat.

b. Secțiile Comitetului Central, ultraspecializate, dublau organele statului asupra cărora aveau drept de control.

c. Toate structurile politice de stat erau conduse de persoane numite de Partidul comunist. Comisia Controlului de Partid a C.C. al P.M.R. avea dreptul de a verifica trecutul celor propuși. Schimbarea compoziției socio-profesionale a aparatului de stat a reprezentat o preocupare constantă a elitei comuniste (s-au constatat variații în privința modului în care anumite categorii sociale au fost percepute la începutul guvernării Dej și la sfârșitul acestei epoci).

După 1965, Nicolae Ceaușescu a coordonat același Partid-Stat, chiar dacă mult mai popular pe plan intern și internațional (consecință a politicii inițiate de fostul său lider). Descentralizarea nu s-a produs, planificarea economiei, cu accentul pus pe industria grea s-a menținut, toate instituțiile fiind în continuare dirijate de "forța unică conducătoare" din societatea românească, Partidul Comunist Român.

BIBLIOGRAFIE

I. IZVOARE

1. Arhive

Arhivele Naționale ale României

Fondul C.C. al P.C.R.. – Secția Organele Conducătoare de partid, sindicate și de U.T.C. (Secția Organizatorică)

Anul 1948

1, 2, 3, 6, 4, 5, 10, 13, 14, 15, 18, 23, 24, 25, 26, 27, 31, 34, 38, 40,44, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 65, 66, 67, 69, 71, 70, 73, 76, 78, 81, 82, 84, 85, 86, 89, 95, 96, 103, 107, 108, 110, 111, 112, 122, 125, 128, 129, 130, 145, 146.

Anul 1949

1, 2, 8, 13, 15, 31, 32, 33, 36, 40, 47, 49, 52, 55, 57, 62, 78, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 110, 111, 112, 127, 128, 129, 132, 134, 152, 159, 161, 166, 168, 169, 179.

Anul 1950

320, 9, 22, 24, 26, 38, 51, 52, 37, 192, 241, 244, 248, 250, 254, 260, 272, 152, 187, 191, 194, 199, 224, 225, 226, 256, 153.

Anul 1951

3, 6, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 18, 20, 24, 26, 30, 40, 41, 44, 47, 48, 54, 58, 59, 61, 62, 64, 70, 73, 76, 77, 81, 117, 118, 123, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 176, 177, 193.

Anul 1952

26, 38, 40, 41, 60, 71, 76, 78, 81, 87, 88, 90, 91, 94, 96, 98, 104, 122, 123, 124, 125, 126, 131, 133, 140, 144, 145, 136, 147, 149, 152, 153, 154, 159, 160, 162, 163, 173, 174.

Anul 1953

5, 11, 32, 33, 45, 47, 49, 58, 59, 67, 74, 75, 76, 77, 778, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 90.

Anul 1954

6, 10, 23, 24, 27, 28, 31, 36, 37, 39, 40, 41, 46, 47, 51.

Anul 1955

9, 13, 18, 37, 44, 53, 58, 60, 61, 62, 66, 67, 68, 69, 70, 81, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 93, 96, 114, 115, 120, 118.

Anul 1956

3, 5, 7, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 27, 29, 49, 64.

Anul 1957

1, 3, 16, 17, 22, 26.

Anul 1958

1, 6, 8, 11, 14, 20, 28, 29, 30, 32, 36.

Anul 1959

2, 3, 4, 7, 10, 12, 13, 16, 17, 22, 24, 26, 27.

Anul 1960
2, 3, 4, 10, 11, 19, 23, 25, 26, 27, 29, 32.
Anul 1961
3, 9, 10, 11, 13, 18, 20, 21, 22, 30, 34, 39, 43, 45, 52, 53, 56, 58.
Anul 1962
4, 5, 6, 12, 21, 24, 27, 33, 34, 35, 38, 47, 49.
Anul 1963
18, 21, 22, 24, 25, 29, 30, 31, 33, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 59.
Anul 1964
1, 2, 4, 6, 8, 12, 15, 16, 17, 36, 37, 38, 39, 40, 41.
Anul 1965
2, 14, 18, 20, 21, 26, 30, 31, 32, 33, 45, 46.

Fond C.C. al P.C.R.. – Secția Agrară
Anul 1948
4, 7, 10, 11, 14.
Anul 1949
3, 4, 5, 6, 9, 12, 13, 14, 15, 16, 22, 23, 26, 30, 33, 34, 35, 36, 37, 40, 47, 58, 62, 65, 83, 84.
Anul 1950
2, 3, 4, 7, 15, 20, 22, 23, 28, 32, 33, 40, 44, 47, 51, 59, 62, 64, 76.
Anul 1951
1, 8, 21, 22, 23, 25, 28, 35, 43, 47, 60, 61, 62, 63, 64, 65.
Anul 1952
9, 10, 22, 23, 29, 37, 38, 73, 46, 107, 144, 147, 149, 152, 157.
Anul 1953
1, 8, 25, 27, 28, 33, 44, 58, 69, 73.
Anul 1954
1, 13, 38, 41, 62, 64, 72, 74, 75, 76, 77.
Anul 1955
2, 3, 6, 11, 21, 23, 29, 45, 47, 48, 59, 60. 62, 63, 66, 67.
Anul 1956
12, 24.
Anul 1957
1, 3, 6.
Anul 1958
3,4,5.
Anul 1959
1, 5.
Anul 1960
6, 11, 12, 17, 18.
Anul 1961
1, 3, 9, 14.
Anul 1962
7, 9, 10, 82.

Anul 1963
6.
Anul 1965
2, 6, 7, 10.

Fondul C.C. al P.C.R.. – Secția administrativ-politică
Anul 1948
28, 30, 31, 32.
Anul 1949
10, 32, 56, 60, 71, 72, 74.
Anul 1950
4, 5, 23, 24, 45, 54, 55, 56, 57, 65, 73, 75, 87, 88, 89, 99, 115.
Anul 1951
12, 37.
Anul 1952
5, 28, 30, 37, 44, 58.
Anul 1953
7.
Anul 1954
14, 15, 16, 26, 42, 55, 59.
Anul 1955
19, 22, 62.

Fondul Comisia Centrală de Verificare a Membrilor de Partid.
Anii 1948-1950
Dosar nr. 1/ 1948-1949-1950, nr. inv. 2616
2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 ,11, 12, 13, 14, 15, 18, 19, 20, 23, 24, 21, 22, 25, 26, 27, 28, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 52, 55, 58, 69, 71, 72, 96, 98, 99, 100, 101, 104.
Fondul nr. 2 – nr. inv. 3120
106/1948; 107, 108, 109, 110, 110/1949; 111/1950.

Fondul C. C. al P.C.R.. – Cancelarie, vol. I-II, nr. inv. 2348, inv. 3109
Anul 1948
1, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 19, 20, 22, 23, 27, 28, 31, 32, 33, 35, 39, 40, 43, 44, 45, 46, 49, 54, 62, 64, 70, 71, 90, 98, 101, 105, 106, 107, 110, 117, 118, 119, 124, 125, 127.
Anul 1949
2, 3, 4, 10, 15, 16, 21, 31, 333, 35, 38, 42, 46, 57, 58, 59, 60, 68, 74, 75, 76, 78, 79, 85, 90, 92, 97, 100, 101, 102, 105, 106, 130, 137, 138, 140, 143, 144, 146, 147, 148, 150, 153, 155, 156, 172, 198, 200, 202, 203, 204, 211, 213, 219, 228.
Anul 1950
4, 5, 6, 7, 8, 13, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 27, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 42, 43, 44, 46, 47, 48, 50, 51, 53, 55, 72, 73, 74, 76, 78, 80, 82, 92, 98, 104, 110, 115, 116, 117, 121, 122, 123, 128, 134, 135, 138, 152, 160, 167, 181, 190, 194, 196.
Anul 1951
12, 16, 22, 24, 26, 31, 34, 39, 41, 42, 43, 45, 53, 54, 58, 60, 64, 74, 85, 87, 88, 89, 90, 101.

Anul 1952

2, 11, 1415, 16, 19, 21, 23, 24, 25, 30, 32, 33, 40, 41, 42, 44, 45, 47, 48, 51, 56, 61, 62, 63, 64, 65, 72, 73, 74, 75, 76, 82, 84, 90, 101, 108, 112, 113, 129, 131, 133, 134, 141, 142, 143, 162, 163, 164, 167, 175.

Anul 1953

3, 4 11, 16, 24, 28, 32, 45, 46, 52, 53, 54, 70, 72, 78, 80, 81, 86, 88, 96, 97, 106.

Anul 1954

9, 16, 18, 23, 26, 29, 32, 35, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 55, 57, 60, 61, 62, 66, 68, 70, 74, 83, 84, 87, 89, 90, 91, 94, 102, 103, 104, 108, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 117, 135, 142, 152, 182.

Anul 1955

2, 21, 25, 34, 35, 37, 41, 46, 50, 58, 62, 68, 70, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 84, 85, 86, 87, 89, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 107,116, 117, 125, 126.

Anul 1956

1, 2, 3, 4, 7, 8, 9, 13, 16, 17, 26, 27, 28, 29, 30, 32, 35, 36, 38, 41, 48, 49, 56, 58, 75, 77, 80, 86, 93, 148, 155, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 174, 181, 187.

Anul 1957

2, 3, 4, 5, 6, 10, 11, 18, 26, 27, 31, 32, 32, 33, 35, 36, 44, 46, 47, 55, 62, 63, 66, 68, 74, 93, 97, 98, 100, 102.

Anul 1958

13, 16, 25, 26, 31, 32, 41, 44.

Anul 1959

8, 9, 11, 27, 28, 31, 43, 44, 49, 51, 54, 56, 57, 60, 61, 63, 64.

Anul 1960

1, 5, 6, 7, 8, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 24, 26, 27, 28, 31, 32, 33, 37, 38, 40, 43, 44, 45, 47, 48, 51, 52, 56, 79, 105, 108.

Anul 1961

1, 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 21, 30, 31, 32, 33, 45, 46, 48, 49, 52, 56, 57, 58, 62, 63, 64, 76, 78, 85, 113, 116, 124, 129.

Anul 1962

1, 3, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 27, 29, 30, 33, 34, 35, 39, 40, 51.

Anul 1963

1, 2, 3, 6, 7, 10, 13, 27, 28, 30, 31, 32, 33, 39, 44, 45, 46, 47, 49, 51, 54, 56, 57, 58, 59, 62, 63.

Anul 1964

3, 8, 8bis, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 16, 17, 18, 22, 56, 65, 66, 67, 69, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 82, 101, 105.

Anul 1965

4, 6, 9, 10, 13, 14, 15, 18, 25, 26, 27, 28, 30 , 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 42, 45, 49, 51, 54, 55, 58, 59, 60, 63, 64, 65, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 83, 84, 85, 88, 89, 90, 91, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 109, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 118, 120, 121, 122, 123, 125, 126, 127, 128, 129, 132, 141, 143, 144, 145, 147, 148, 149, 152, 155, 169, 171, 172, 175, 176, 177, 180, 182, 191, 196, 198.

Fondul C.C. al P.C.R.. – Cancelarie, vol. III, 1921-1965, inv. 2520

Anul 1948

148, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 172, 173, 174.

Anul 1949

231.

Anul 1950

197, 198, 199, 202, 203, 204, 206, 219, 221, 224, 225, 227, 228, 230, 232, 234, 236, 238, 239, 241.

Anul 1951

109, 110, 122, 124, 125, 126, 127, 132, 133.

Anul 1952

180, 181, 191, 192, 193.

Anul 1953

118, 123.

Anul 1954

204, 206, 208.

Anul 1955

127, 128, 129, 130, 131, 135, 138.

Anul 1956

195, 196, 197, 198, 199, 200, 202.

Anul 1957

111, 112, 113, 117.

Anul 1958

46, 47, 48, 59, 61.

Anul 1959

74, 76.

Anul 1960

111, 112, 113, 114, 115, 116, 117, 120.

Anul 1961

131, 133.

Anul 1962

79, 80, 82.

Anul 1963

76.

Anul 1964

111, 112, 113114, 115, 116, 118, 119.

Anul 1965

204, 205, 207, 209, 212, 213, 214, 216, 219, 232, 236, 237, 238, 239.

Fondul C.C. al P.C.R.. – Secția economică - 83 dosare

Fondul C.C. al P.C.R.. – Secția Gospodăria de Partid (1948-1965) - 8 dosare

Fondul Președinția Consiliului de Miniștri (1948-1959) - 85 dosare

Fondul Ministerelor Artelor și Informațiilor - 18 dosare

2. Biblioteca Academiei Române: Colecţia *Monitorul Oficial* (1948 - martie 1949), *Buletinul Oficial* (1949 - martie 1965).

3. Lucrări propagandistice

Congresul al II-lea al Partidului Muncitoresc Român, Editura de Stat pentru Literatura Politică, Bucureşti, 1956.

Gheorghe Gheorghiu-Dej. Scurtă biografie, ed. a II-a, Ed. P.M.R., Bucureşti, 1948.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Lupta de clasă în România în etapa actuală*, Editura P.M.R., Bucureşti, 1950.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Articole şi cuvântări,* Editura pentru Literatură Politică, Bucureşti, 1953.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Articole şi cuvântări, ed. IV,* Editura de Stat pentru Literatură Politică, Bucureşti, 1956.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Articole şi cuvântări,* Editura Politică, Bucureşti, 1960.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe*, Raport asupra mersului îndeplinirii directivelor Congresului al III-lea al Partidului privind construirea socialismului la sate şi dezvoltarea agriculturii,* Editura Politică, Bucureşti, 1961.

Gheorghiu-Dej, Gheorghe, *Articole şi cuvântări, iunie 1961 – decembrie 1962,* Editura Politică, Bucureşti, 1962.

Rezoluţii şi hotărâri ale Comitetului Central al PMR, ESPLP, Bucureşti, 1949.

4. Documente publicate

Blanton, Thomas S., *Ce ştia preşedintele Truman despre România. Un raport al serviciilor secrete americane (1949),* Editura Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 1997.

Buzatu, Gheorghe, Mircea Chiriţoiu (eds.), *Agresiunea comunismului în România. Documente din arhivele secrete, 1944-1949,* I-II, Editura Paideia, Bucureşti, 1998.

Chiriţoiu, Mircea (ed.), *Lovitura de stat de la 30 decembrie 1947. Preliminarii militare, consecinţe politice,* Editura Fundaţia Academia Civică, Bucureşti, 1997.

România. Viaţa politică în documente. 1950., Bucureşti, 2002.

Stenogramele şedinţelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1948, Arhivele Naţionale Române, Bucureşti, 2002.

Stenogramele şedinţelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1949, Arhivele Naţionale Române, Bucureşti, 2003.

Stenogramele şedinţelor Biroului Politic al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român 1950, Arhivele Naţionale Române, Bucureşti, 2004.

5. Presă

Scânteia (1948-1965)

6. Memorii

Brucan, Silviu, *Generaţia irosită. Memorii,* Editurile Univers/Calistrat Hogaş, Bucureşti, 1992.

Chelaru Rodica, Cornel Burtică, *Culpe care nu se uită,* Curtea Veche Publishing, Bucureşti, 2001.

Gaston Marin, Gheorghe, *În serviciul României lui Gheorghiu-Dej. Însemnări din viaţă,* Editura Evenimentul Românesc, Bucureşti, 2000.

Gheorghe Apostol, *Eu şi Gheorghiu-Dej*, Regie proprie, Bucureşti, 1998.

Marcou, Lilly, *Sub Stalin și Dej. Memoriile unui om de stânga,* Editura Antent, București, 1998.

Rădulescu-Motru, C., *Revizuiri și adăugiri: 1947,* Editura Albatros, București, 1997.

Sănătescu, Constantin, *Jurnal,* Editura Humanitas, București, 1993.

Sfetcu, Paul, *13 ani în antecamera lui Dej,* Editura Fundației Culturale Române, București, 2000.

II. LUCRĂRI ȘI STUDII

Ader, Emil B., *Communism: classic and contemporary*, Woodbury, Barron's Educational Series, New York, 1970.

Alexandrescu, Ion, Bulei Ion, Mamina Ion, Scurtu Ioan, *Encicolpedia de istorie a României,* Editura Meronia, București, 2000.

Anghelescu, F., Gheorghe, Ioniță Ștefan, *Viața religioasă din România,* Editura Paideia, București, 1999.

Arendt Hannah, Originile totalitarismului, Editura Humanitas, București, 1994.

Avram, Cezar, *Procesul de colectivizare a agriculturii în regiunea Oltenia: 1949-1962,* București, 1998.

Banu, Florian, *Asalt asupra economiei României*, Editura Nemira, București, 2004.

Bălan, Ion, *Mișcări țărănești în județul Vlașca. 1949-1950,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1/1996.

Bălan, Ion, Roske Octavian, *Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală. 1957-1962, VIII*, în *Arhivele Toatalitarismului,* nr. 4/1997.

Behr, Edward, *Sărută mâna pe care n-o poți mușca. România și ceușeștii. Investigația unui blestem al istoriei,* Editura Humanitas, București, 1999.

Besançon, Alain, *Originile intelectuale ale leninismului,* Editura Humanitas, București, 1993.

Idem, Nenorocirea secolului. Despre comunism, nazism și unicitatea <<șoah-ului>>, Editura Humanitas, București, 1999.

Betea, Lavinia, *Maurer și lumea de ieri. Mărturii despre stalinizarea României,* Editura Fundația Slavici, Arad, 1995.

Idem, Alexandru Bârlădeanu despre Dej, Ceaușescu și Iliescu, Editura Evenimentul Românesc, București, 1997.

Boca Ioana, *1956. Un an de ruptură. România intre internaționalismul proletar și stalinismul antisovietic*, Editrura Academia Civică, București, 2001.

Boia, Lucian, *Miturile comunismului românesc,* Editura Nemira, București, 1998.

Idem, Mitologia științifică a comunismului, Editura Humanitas, București, 1999.

Boniface, Pascal, *Relațiile est-vest. 1945-1991,* Editura Institutul European, Iași, 1998.

Botez, Mihai, *Intelectualii din Europa de Est,* Editura Fundația Culturală Română, București, 1993.

Idem, Lumea a doua. Introducere în comunismologia structurală, Editura Style, București, 1997.

Brezezinski, Zbigniew, *Marele eșec. Nașterea și moartea comunismului în secolul XX,* Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.

Brucan, Silviu, *Pluralism și conflict social,* Editura Enciclopedică, București, 1990.

Bucur, Ion, *Naționalizările din România. 1944-1953,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1-2/1994.

Buzatu, Gheorghe, Chiriţoiu Mircea, *Stalin cenzurat/necenzurat,* Editura Ion Cristoiu, București, 1999.

Calvocoressi, Peter, *Politica mondială după 1945,* ediția a VII-a, Editura Alfa, București, 2000.

Cătănuș, Dan, *Mituri comuniste: stahanovismul. Varianta românească*, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 2-3/1997.

Idem, *Ecouri ale Raportului Hrușciov din 1956 în Ministerul Afacerilor Interne*, în *Arhivele Totalitarismului, nr. 1-2/1999*.

Idem, Destalinizarea în versiune românească. Cazul Miron Constantinescu-Iosif Chișinevschi. 1956-1961, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 3-4/1999.

Cătănuș, Dan, Neacșu Gheorghe, *Componența P.C.R. în perioada 1945-1970. Evaluări statistice*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998.

Cătănuș, Dan, Roske Octavian*, Colectivizarea agriculturii în România. Dimensiunea politică*, București, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2000.

Cătănuș, Dan, *Între Beijing și Moscova. România și conflictul sovieto-chinez, 1957-1965*, Institutul Național pentru Studiul Totalitarismului, 2004.

Cernat, Paul, Manolescu Ion, Mitchievici Angelo, Stanomir Ion, *Explorări în comunismul românesc,* Editura Polirom, Iași, vol. I, 2004, vol. II, 2005.

Cioroianu, Adrian, *Pe umerii lui Marx. O introducere în istoria comunismului românesc*, Editura Curtea Veche, București, 2007.

Constantiniu, Florin, *O istorie sinceră a poporului român*, ed. a 4-a rev. și adaug., Editura Univers Enciclopedic, București, 2008.

Courtois, Stephan, *Cartea neagră a comunismului,* Editura Humanitas, București, 1998.

Crick, Bernard, *Socialismul,* Editura Style, București, 1998.

Crișan, Gheorghe, *Piramida puterii. Oameni politici și de stat din România (23 august-22 decembrie 1989)*, Editura Pro Historia, București, 2001.

Curticeanu, Silviu, *Mărturia unei istorii trăite. Imagini suprapuse*, Editura Historia, București, 2008.

Curticeanu, Silviu, *Meditații necenzurate,* Editura Historia, București, 2008.

Dallin, Alexander, Harris Jonathan, Hodnett Grey, *Diversity in international communism. A documentary Record 1961-1963,* Columbia University Press, New York&London, 1963.

Degeratu, Claudiu, Roske Octavian, *Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Ridicarea necontenită a nivelului de trai,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1-2/1994.

Idem, Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Drumul belșugului, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/1994.

Idem, Colectivizarea agriculturii. Modelul sovietic: Știința biruitoare, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994.

Deletant, Dennis, *România sub regimul comunist,* Editura Fundația Academia Civică, București, 1997.

Idem, Ceaușescu și Securitatea. Constrângeri și disidență în România anilor 1965-1989, Editura Humanitas, București, 1995.

Denize, Eugen, Mâță Cezar, *România comunistă. Statul și propaganda 1948-1953,* Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005.

Doboș, Dănuț, *Epurări la Universitatea din Iași. 1949-1960,* în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 1-2/1994.

Idem, Ingerințe politice în viața universitară românească. 1944-1964, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994.

Idem, Reforma învățământului: Decret 175/1948, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1995.

Idem, Învățământul Superior ieșean. Strategia purificărilor. 1956-1964, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1995.

Idem, Traumele învățământului superior ieșean. 1956-1964, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1996.

Dobre, Florica (coord.), *Membrii C.C. al P.C.R., 1945-1989. Dicționar,* Editura Enciclopedică, București, 2004.

Dobrescu, Constantin, *Revolte anticomuniste în Prahova, 1948,* I, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 2-3/1996.

Dobrincu, Dobrin, Constantin Iordache (ed.), *Țărănimea și puterea. Procesul de colectivizare a agriculturii în România, 1949-1962*, Editura Polirom, Iași, 2005.

Dorin, Mihai, *Politizarea învățământului românesc. Școala politehnică "Gh. Asachi" din Iași,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1995.

Dumitriu, Snagov, Ion, *Relațiile Stat-Biserică,* Editura Gnosis, București, 1996.

Duplan, Christian, Giret Vincent, *Viața în roșu. Varșovia. Praga. Budapesta. București. 1944-1968. Pionierii,* Editura Nemira, București, 1997.

Durandin, Catherine, *Nicolae Ceaușescu. Verites et mensonges d'un roi communist,* Editura Albin Michel, Paris, 1990.

Duțu, Alexandru, *Sub povara armistițiului. 1944-1947*, Editura Tritonc, București, 2003.

Duțu, Alesandru, Lățea Constantin, Retegan Mihai, *Politizarea armatei române. Diviziile "Tudor Vladimirescu" și "Horia, Cloșca și Crișan",* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1996.

Duverger, Maurice, *Political parties. Their organization and activity in the modern state*, 1964.

Enache, Marian, *Controlul parlamentar,* Editura Polirom, Iași, 1998.

Fejto, Francois, *Dictionnaire des partis communistes et des mouvements revolutionnaires,* Casterman, 1971.

Ficeac, Bogdan, *Cenzura comunistă și formarea "omului nou",* Editura Nemira, București, 1999.

Fischer-Galați, Stephen, *România în secolul al XX-lea,* Editura Institutul European, Iași, 1998.

Focșeneanu, Eleodor, *Istoria constituțională a României. 1859-1991,* ed. a II-a, Editura Humanitas, București, 1992.

Idem, Două săptămâni dramatice din istoria României, Editura All, București, 1997.

Frunză, Victor, *Istoria stalinismului în România,* Editura Humanitas, București, 1990.

Georgescu, Vlad, *Politică și istorie. Cazul comuniștilor români. 1944-1947,* ed. a II-a, Munchen, 1983.

Idem, Istoria românilor de la origini până în zilele noastre, ed. a IV-a, Editura Humanitas, București, 1995.

Giurescu, Dinu C., *Imposibila încercare*, Editura Enciclopedică, București, 1999.

Giurescu, Dinu C., *România în al doilea război mondial (1939-1945),* Editura All, București, 1999.

Giurescu, Dinu C.,(coord.), *Istoria României în date,* Ed. Enciclopedică, București, 2003.

Giurescu, Dinu C., *Falsificatorii. Alegerile din 1946*, Editura Rao, București, 2007.

Gură, Nicoleta Ionescu, *Stalinizarea României. Republica Populară Română. 1948-1965. Transformări instituționale*, Editura All, București, 2005.

Gură, Ionescu Nicoleta, *Nomenclatura Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român*, Editura Humanitas, București, 2006.

Golu, Mihai, *Dimensiunea psihologică a totalitarismului,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 2-3/1998.

Gripp, Richard C., *The Political system of communism*, Dodd, Mead, New York, Toronto, 1973.

Hall, John A., Ikenberry John G., *Statul,* Editura Style, București, 1998.

Hirszowicz, Maria, *The Bureaucratic Leviathan*, New York University Press, 1980.

Holmes, Leslie, "The withering away of the state? Party and State under communism", Sage Publications, 1981.

Iancu, Gheorghe, Țârău Virgiliu, Trașcă Ottmar (ed.), *Colectivizarea agriculturii în România. Aspecte legislative. 1954-1962*, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2000.

Ionescu, Cristian, *Dezvoltarea constituțională a României. Acte și documente, 1741-1991*, Lumina Lex, București, 1999.

Ionescu, Ghiță, *Politica statelor europene comuniste,* New York, 1967.

Ionescu, Romulus, *Curs de drept administrativ al R.P.R.*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1960.

Idem, Comunismul în România, Editura Litera, București, 1994.

Ioniță, I. Gh., *Istoria Românilor de la 23 august 1944 până în prezent,* ed. a II-a, Editura Universității din București, 2001.

Jurcă, Nicolae, *Istoria social-democrației din România*, Editura Științifică, București, 1994.

King, R. Robert, *A History of the Romanian Communist Party*, Hoover Institution Press, Stanford, 1980.

Kunze, Thomas, *Nicolae Ceaușescu. O biografie*, Editura Vremea, București, 2002.

Lățea, Constantin, *Epurări din armata română. Criterii politice șI mijloace de presiune. 1945-1948,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1-2/1994.

Lățea, Constantin, Retegan Mihai, *Epurarea armatei române. Mecanisme juridice: 1944-1945,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 3/1994.

Leon, Pop Teodor, *Constituțiile României,* Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984.

Levy, Robert, *Gloria și decăderea Anei Pauker*, Editura Polirom, Iași, 2002.

Lynch, Michael, *Stalin și Hrușciov. U.R.S.S, 1924-1964,* Editura All, București, 1994.

McCauley, Martin, *Rusia, America și războilu rece. 1949-1991,* Editura Polirom, Iași, 1999.

Medvedev, Roy, *Despre Stalin și stalinism. Consemnări istorice*, Editura Humanitas, București, 1991.

Milza, Pierre, Berstein Serge, *Istoria secolului XX. 1945-1973. Lumea între pace și război,* II, Editura All, 1998.

Muraru, Ioan, Iancu Gheorghe, *Constituțiile române,* Regia Autonomă Monitorul Oficial, București, 1995.

Neculau, Adrian (coord.), *Viața cotidiană în comunism*, Editura Polirom, Iași, 2004.

Niculescu-Mizil, Paul, *O istorie trăită,* Editura Enciclopedică, București, 1997.

Nițescu, M., *Sub zodia proletcultismului. Dialectica puterii,* Editura Humanitas, București, 1995.

Oane Sorin, *Istoria județului Vâlcea. 1948-1965*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 2007.

Onișoru, Gheorghe, *Alianțe și confruntări între partidele politice din România (1944-1947)*, Fundația Academia Civică, București, 1996.

Oroveanu, Mihai T., *Istoria dreptului românesc și evoluția instituțiilor constituționale*, Editura Cerna, București, 1992.

Pacepa, Mihai Ion, *Moștenirea Kremlinului. Rolul spionajului în sistemul comunist de guvernare,* Editura Venus, București, 1993.

Păcurariu, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române,* III, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1997.

Petcu, Ion, *Ceaușescu, un fanatic al puterii. Biografie neretușată,* Editura Românul, București, 1994.

Rakowska-Harmstone, Teresa, *Communism in Eastern Europe*, Indiana University Press, Bloomington, 1984.

Rădulescu-Zonner, Ș., Bușe D., Marinescu B., *Instaurarea totalitarismului comunist în România,* Editura Cavallioti, București, 1995.

Retegan, Mihai, *Conducerea P.M.R. și evenimentele din Polonia și Ungaria, 1956,* în *ArhiveleTotalitarismului*, nr. 1/1995.

Idem, 1968. Din primăvară până în toamnă, Editura Rao, București, 1998.

Rivoire, Jean, *L'economie mondiale depuis 1945,* Presses Universitaires de France, 1982.

Roske, Octavian, *Colectivizarea agriculturii. Tipologia represiunii. Execuții demonstrative. 1950,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994.

Idem, Colectivizarea agriculturii. Represiunea totală, 1957-1962, XI, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1998.

Rusan, Romulus, *Anul 1948. Instituționalizarea comunismului. Comunicări prezentate la simpozionul de la Sighetu marmației (19-21 iunie 1998),* Fundația Academia Civică, 1998.

Rusan, Romulus (ed.), *Analele Sighet*, I-X, Fundația Academia Civică, 1993-2002.

Rusenescu, Mihail, *Semnificația istorică a alegerilor și a Constituției din 1948,* în *Revista de istorie*, nr. 5/1978.

Scurtu, Ioan, *Istoria României în anii 1928-1940. Evoluția regimului politic de la democrație la dictatură,* Editura Didactică şI Pedagogică, București, 1996.

Scurtu, Ioan (coord.), *Structuri politice în Europa Centrală și de Sud Est,* Editura Fundației Culturale Române, București, 2003.

Scurtu, Ioan, Buzatu Gheorghe, *Istoria românilor în secolul XX (1918-1948),* București, Editura Paideia, 1999.

Soulet, Francois Jean, *Istoria comparată a statelor comuniste din 1945 până în zilele noastre,* Editura Polirom, Iași, 1998.

Stănescu Mircea, *Organismele politice românești1948-1965. Documente privind instituțiile și practicile*, Editura Vremea, București, 2003.

Șandru, Dumitru, *Decretul 83/1949,* în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 1/1993.

Idem, Jandarmeria română: 1944-1945, în *Arhivele Totalitarismului,* nr. 3/1994.

Idem, *Armata sovietică în România și instalarea noilor autorități după 23 august 1944*, în *Arhivele Totalitarismului*, nr. 4/1994.

Seiler, L. Daniel, *Partidele politice din Europa de Est,* Editura Institutul European, Iași, 1999.

Seton-Watson, Hugh, *The pattern of communist revolution,* Methuen&co. Ltd., London, 1960.

Idem, *From Lenin to Khrushchev*, Frederick A. Praeger, New York, 1965.

Șandru, Dumitru, *Comunizarea societății românești în anii 1944-1947*, Editura Enciclopedică, București, 2007.

Șperlea, Florin, *De la armata regală la armata populară. Sovietizarea armatei române (1948-1955),* Editura Ziua, București, 2003.

Tămaș, Segiu, *Dicționar politic,* Editura Șansa S.R.L, București, 1996.

Tănase, Stelian, *Elite și societate. Guvernarea Gheorghe Gheorghiu-Dej. 1948-1965,* Editura Humanitas, București, 1998.

Thom, Françoise, *Limba de lemn,* Editura Humanitas, București, 1993.

Tismăneanu, Vladimir, *Arheologia terorii,* București, Editura Eminescu, 1992.

Idem, Fantoma lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, Editura Univers, București, 1995.

Idem, Mizeria utopiei. Criza ideologiei marxiste în Europa răsăriteană, Editura Polirom, Iași, 1997.

Idem, *Stalinism pentru eternitate. O istorie politică a comunismului românesc,* Editura Polirom, Iași, 2005.

Tismăneanu, Vladimir, Dorin Dobrincu, Cristian Vasile, *Comisia prezidențială pentru analiza dictaturii comuniste din România. Raport final*, Editura Humanitas, București, 2007.

Tudor, Alina, Dan Cătănuș, *O destalinizare ratată. Culisele cazului Miron Constantinescu și Iosif Chișinevschi, 1956-1961*, INST, București, 2001.

Țugui Pavel, *Istoria și limba română în vremea lui Gheorghe Gheorghiu-Dej. Memoriile unui fost șef de secție al C.C. al P.M.R.*, Editura Ion Cristoiu, București, 1999.

Vasile Cristian, *Biserica Ortodoxă română în primul deceniu comunist*, Editura Curtea Veche, București, 2005.

Verdery, Katherine, *Compromis și rezistență. Cultura română sub Ceușescu,* Editura Humanitas, București, 1994.

Wiles, P.J.D. ,*The Political Economy of Communism, Oxford,* Basil Blackwell, 1962.

Wesson, Robert G., *Communism and communist systems*, Englewored Cliffs, Prenntice-Hall, 1978.

**** 6 martie 1945. Începuturile comunizării României,* Editura Enciclopedică, București, 1995.

PARTIDUL MUNCITORESC ROMÂN

PARTIDUL - STAT

CONGRESUL

COMITETUL CENTRAL

COMISIA CENTRALĂ DE REVIZIE

BIROUL POLITIC

COMISIA CONTROLULUI DE PARTID

SECRETARIAT

APARATUL C.C.P.

SECȚIA ORGANELOR CONDUCĂTOARE DE PARTID, SINDICALE ȘI DE UTM

Sectoare:

Sectorul carnetului de partid
Sectorul chestiunilor statutare, care veghea la aplicarea prevederilor statutare în viața internă de partid
Sectorul organelor sindicale
Sectorul organelor de tineret
Sectorul documentării de partid (al informării)
Sectorul organelor locale ale puterii de stat (Sfaturile Populare)
Sectorul pregătirii și perfecționării cadrelor de partid, sindicale, de tineret
Sectorul evidenței cadrelor organelor de partid, sindicale, de tineret

Instituții și organizații subordonate:

Confederația Generală a Muncii
Uniunea Tineretului Muncitoresc
Uniunea Femeilor Democrate din România
Frontul Plugarilor
Uniunea Populară Maghiară
Comitetul Antifascist German
Comitetul Democrat Evreiesc
Comitetul Democrat pentru Populația Rusă și Ucraineană
Comitetul Democrat Bulgar
Comitetul Democrat Grec
Comitetul Democrat Albanez
Comitetul Democrat Armean
Federația Generală a Meseriașilor USIC

CANCELARIA (ulterior Direcția Treburilor C.C. al PMR)

Sectorul Corespondență
Sectorul Protocol
Sectorul Tehnic

SECȚIA DE PROPAGANDĂ ȘI AGITAȚIE

Sectoare:

Sectorul Propagandei de Partid
Sectorul agitație
Sectorul muncii culturale de masă
Sectorul știință
Sectorul învățământului public
Sectorul presei centrale
Sectorul edituri
Sectorul literatură și artă
Sectorul sport
Sectorul Evidenței Cadrelor și Documentării
Sectorul Radio

Instituții și organizații subordonate:

Ministerul Învățământului
Ministerul Artelor
Academia R.P.R.
Comitetul pentru Radioficare și Radiodifiziune
Comitetul pentru Cinematografie
Comitetul Așezămintelor Culturale
Comitetul pentru Cultură Fizică și Sport
Direcția Generală a Industriei Poligrafice, Editurilor, Difuzării Cărții și a Presei
Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor
Agenția Agerpres

SECȚIA INDUSTRIE GREA

Sectoare:

Sectorul Siderurgie și metalurgie prelucrătoare
Sectorul petrol-mine
Sectorul Industriei chimice
Sectorul energiei electrice, industriei electrotehnice și transmisiunilor
Sectorul geologic
Sectorul transporturi: feroviar, naval, aerian și rutier
Sectorul silviculturii și industriei lemnului
Sectorul evidenței cadrelor

Instituții și organizații subordonate:

Ministerul Metalurgiei și Industriei Chimice
Ministerul Minelor și Petrolului
Ministerul Energiei Electrice
Ministerul Comunicațiilor
Ministerul Construcțiilor
Ministerul Silviculturii și Industriei Lemnului
Comitetul Geologic

SECȚIA PLAN-FINANȚE

Sectoare:

Sectorul Planificare
Sectorul Finanțe
Sectorul Comerț Interior
Sectorul Comerț Exterior
Sectorul Cooperației de Consum
Sectorul Cooperației de Producție Industrială
Sectorul Rezerve de Muncă
Sectorul Rezerve de Stat
Sectorul Standardizării
Sectorul Evidenței Cadrelor

Instituții și organizații subordonate:

Comisia de Stat a Planificării
Ministerul Finanțelor
Ministerul Muncii și Prevederilor Sociale
Ministerul Comerțului Interior
Ministerul Comerțului Exterior
Centrocoop
Comisia de organizare a Cooperației meșteșugărești
Comisia de Stat a Standardizării
Oficiul Rezervelor de Stat

SECȚIA INDUSTRIE UȘOARĂ

Sectoare:

Sectorul Industriei Alimentare
Sectorul Industriei Ușoare
Sectorul Gospodăriei Locale
Sectorul Evidenței Cadrelor

Instituții și organizații subordonate:

Ministrul Industriei Alimentare
Ministrul Industriei Ușoare
Departamentul Gospodăriei Locale

SECȚIA ADMINISTRATIV POLITICĂ

Sectoare:

Sectorul M.F.A.
Sectorul M.A.I.
Sectorul Justiției, Procuraturii, Arbitrajului și Controlului de Stat
Sectorul Sănătății, Crucii Roșii, Cultelor
Sectorul Evidenței Cadrelor

Instituții și organizații subordonate:

Ministerul forțelor Armate
Ministerul Afacerilor Interne
Ministerul Justiție
Procuratura R.P.R.
Arbitrajul de Stat
Ministerul Sănătății
Comisia Controlului de Stat
Crucea Roșie
Ministerul Cultelor

SECȚIA AGRARĂ

Sectoare:

Sectorul Gospodăriilor Colective
Sectorul S.M.T.
Sectorul Gospodăriilor de Stat
Sectorul Culturii Plantelor
Sectorul Creșterii Animalelor
Sectorul Colectărilor
Sectorul Evidenței Cadrelor

Instituții și organizații subordonate:

Ministerul Agriculturii
Comitetul de Stat pentru Colectarea Produselor Agricole
Direcția Politică de pe lângă Ministerul Agriculturii

SECȚIA EXTERNĂ

Sectoare:

Sectorul legăturilor culturale și științifice cu U.R.S.S.
Sectorul partidelor comuniste și muncitorești din R.P. Bulgaria, R.P. Cehoslovacă, Republica Populară Chineză, Republica Populară Germană, Republica Populară Polonă, Republica Populară Ungară
Sectorul partidelor comuniste din țările capitaliste și coloniale
Sectorul de propagandă pentru străinătate
Sectorul Organizațiilor de masă
Sectorul cadre

SECȚIA CADRELOR DE PARTID DIN EXTERIOR

Sectoare:

Sectorul Afacerilor Externe
Sectorul Agenților Comerciale
Sectorul Misiunilor Militare
Sectorul Personalului Administrativ
Sectorul Evidenței Cadrelor

SECȚIA GOSPODĂRIEI DE PARTID

Sectoare:

Sectorul Buget și Fonduri
Sectorul Transporturi
Sectorul Administrației Bunurilor
Sectorul Construcții
Sectorul Social
Sectorul Aprovizionării
Sectorul Transmisiuni
Sectorul Juridic
Arhiva C.C. al P.M.R.
Sectorul Evidența Cadrelor

SECTORUL DE VERIFICARE A CADRELOR

Grupul pentru verificarea cadrelor din aparatul C.C. al P.M.R.
Grupul pentru verificarea cadrelor de partid
Grupul pentru verificarea conducerilor organizațiilor de masă și Sfaturi Populare
Grupul pentru Verificarea cadrelor care urmează școlile centrale de partid
Grupul pentru verificarea cadrelor din aparatul de stat

INSTITUȚIILE CENTRALE DE PARTID

ZIARUL „SCÂNTEIA“

ȘCOALA DE ȘTIINȚE SOCIALE „ANDREI A. JDANOV“

ȘCOALA SUPERIOARĂ DE PARTID „ȘTEFAN GHEORGHIU“

INSTITUTUL DE ISTORIE A PARTIDULUI

LUPTA DE CLASĂ

MUZEUL „LENIN-STALIN“

MUZEUL DE ISTORIE A PARTIDULUI

DIRECȚIILE POLITICE

DIRECȚIA SUPERIOARĂ POLITICĂ A ARMATEI

DIRECȚIA POLITICĂ A M.A.I.

DIRECȚIA POLITICĂ DIN MINISTERUL AGRICULTURII

DIRECȚIA POLITICĂ DIN MINISTERUL CĂILOR FERATE

DIRECȚIA POLITICĂ DIN MINISTERUL CONSTRUCȚIILOR

STRUCTURILE POLITICE DE STAT

MAREA ADUNARE NAȚIONALĂ (organul suprem al puterii de stat)

Biroul M.A.N
Comisii:

Comisia economico-financiară
Comisia Agrară
Comisia pentru probleme sociale
Comisia pentru probleme culturale
Comisia Afacerilor Străine
Comisia Administrației de Stat și locale
Comisia pentru problemele apărării naționale

PREZIDIUL MARII ADUNĂRI NAȚIONALE

CONSILIUL DE MINIȘTRI (organul administrației central de stat)

Secretariatul
Secțiunea Cadrelor
Secțiunea Financiară
Secțiunea Agricolă
Secțiunea Gospodăriei ți Industriei Locale
Secțiunea de Învățământ și Cultură
Secțiunea Sănătății
Secțiunea Comercială
Secțiunea Drmuri ți Ape
Secțiunea de Muncă și a Prevederilor Sociale
Secțiunea Silviculturii
Comisia de Planificare
Secțiunea Administrativă

SFATURILE POPULARE (organele locale ale puterii de stat)

Ministerul Afacerilor Externe
Ministerul Afacerilor Interne
Ministerul Agriculturii
Ministerul Comerțului Exterior
Ministerul Comerțului Interior
Ministerul Construcțiilor și al Industriei Materialelor de Construcții
Ministerul Cultelor
Ministerul Energiei Electrice și Industriei Electrothenice
Ministerul Finanțelor
Ministerul Forțelor Armate
Ministerul Gospodăriilor Agricole de Stat
Ministerul Gospodăriei Locale și Industriei Sociale
Ministerul Gospodăriei Silvice
Ministerul Industriei Alimentare
Ministerul Industriei Cărnii, Peștelui și Laptelui
Ministerul Industriei Cărbunelui
Ministerul Industriei Chimice
Ministerul Industriei Metalurgice
Ministerul Industriei Petrolului
Ministerul Industrie Lemnului, Hârtiei și Celulozei
Ministerul Industriei Ușoare
Ministerul Învățământului Public
Ministerul Justiției
Ministerul Poștelor și Telecomunicațiilor
Ministerul Prevederilor Sociale
Ministerul Sănătății
Ministerul Securității Statului
Ministerul Transporturilor